MUSTAFA PEKÖZ

KÜRESEL GÜÇLERİN ÇATIŞMA MERKEZİ

ASYA ve YÜKSELEN ÇİN

PALES YAYINLARI

Mustafa PEKÖZ: Fransa'da yaşamaktadır. Araştırmacı gazeteci ve yazar. Fransa'da Siyaset Bilimi alanında mastre, Sosyal Bilimler alanında ise doktora yaptı. Türkiye'de yayınlanmış 7 kitabı bulunmaktadır. Kontrgerilla Stratejisi, Türkiye'de Politik İslam'ın Gelişimi Ve MNP-FP Gerçeği, Avrupa Birliği'nde Göçmenler/Almanya'da Kürtler-Türkler, 1923'den 2004'e CHP'nin İdeolojik-Politik Tarihi, Küresel Güçlerin Ortadoğu Stratejisi, İslami Cumhuriyete Doğru ve Küresel Kapitalizm Ve Göçmenlik. Ayrıca Fransızca yayınlanan bir kitabı bulunuyor.

Pales Yayınları
Parodi Dağıtım-Kerem Kamil Koç
Araştırma

Mustafa Peköz
Küresel Güçlerin Çatışma Merkezi Asya ve Yükselen Çin

ISBN: 978-605-64273-5-0
Yayıncı Sertifika No: 28767

Kapak Tasarım: HayalEvi

Baskı ve Cilt:
Kayhan Matbaacılık
Davutpaşa Mah. Güven Sanayi Sitesi C Blok No: 244
Topkapı - istanbul
Tel: 0212 612 31 85
Matbaa Sertifika No: 12156

1. Baskı 2014 (1000 adet)

PALES YAYINCILIK
Alemdar Mah. Cağaloğlu Kadınlar Hamamı Sk. No : 3/E
Cağaloğlu - İstanbul
0212 527-09-92
Faks: 0212 527 13 35

KÜRESEL GÜÇLERİN

ÇATIŞMA MERKEZİ

ASYA VE YÜKSELEN ÇİN

Mustafa PEKÖZ

İÇİNDEKİLER

Giriş.....9

Bölüm-1: Asya'nın Stratejik Merkezleri.....21

1- Kalpgah Stratejisinde: Avrasya.....23

2- Avrasya'nın Merkezi Orta-Asya.....36

3- Küresel Sistemin Merkez Bölgesi: Doğu Asya.....52

4- Rekabetin Yoğunlaştığı Alan: Hazar Denizi 62

5- Rusya İle ABD Arasındaki Çatışma Alanı: Kafkasya.....68

Bölüm-2; Küresel Güçlerin Asya Politikası Ekseninde Oluşan Değişiklikler.....75

1- ABD'nin Değişen Çin Stratejisi.....77

2- ABD'nin Rusya Politikası 91

3- Çin Ve Rusya'nın Stratejik İş Birliği.....98

4- Japonya'nın Yeni Denge Politikası 101

Bölüm-3 Asya Kıtasının Stratejik Öneminin Tayininde Coğrafyanın ve Nüfusun Önemi.....107

Bölüm-4: Asya'nın Sosyal Yapısı.....121

1- Asya'nın Dinsel Yapısı.....123

2- Asya'nın Tarihsel Zenginliğinde Diller.....131

3- Hindistan'da Diller.....139

4- Etnik Yapılar Ve Yönetim Yapıları.....142

5- Rusya'da Etnik Gruplar.....142

6- Hindistan'da Etnik Yapılar.....150

7- Çin'de Etnik Gruplar.....152

Bölüm-5: Küresel Güçlerin Ve Asya Ülkelerinin Dünya Ekonomisindeki Yeri.....157

1- Gayri Safi Milli Hâsıla(GSMH) Ve Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) Ülke Ekonomilerinde Rolü.....159

2- Asya Küresel Ekonomisinin Gelişmesinin Üç Temel Unsuru.....184

3- Uluslar Arası Küresel Şirketler.....193

4- Küresel Ve Asya Ülkelerinin GSYİH'da İhracatın Rolü.....205

5- Küresel Güçler Arasındaki Zorunlu Ekonomik İlişkiler.....208

Bölüm-6: Küresel Sektörlerdeki Gelişme Ve Çin'in Artan Rolü.....221

1- Uluslar Arası Telekomünikasyonda Asyalıların Rolü Ve Çin'in Artan Gücü.....224

2- Çin Kökenli Telekomünikasyon Şirketleri.....229

3- Küresel Ağları Örgütleyen İnternet.....230

4- Küresel Bankacılıkta Asya'nın Artan Rolü Ve Çin.....234

5- Çin'de Küresel Bankaları Ve Çin Bankaları.....239

6- Uluslararası Hava Yolu Şirketleri Ve Asya'nın Gücü.....250

7- Dünya Küresel Otomobil Sanayisi: Asya Ve Çin'in Artan Önemi.....254

8- Çin Otomotiv Şirketleri.....260

9- Küresel Elektronik-Bilgisayar Tekellerinin Çin'deki Yatırımları ve Çin'in Artan Rolü.....267

Bölüm-7: Çin'in Küresel Sermayede İçerisinde Artan Gücü.....279

1- Dünya Çapında Direk Sermaye Yatırımları.....286

2- Çin'in Avrupa Birliğine Yatırımları.....295

3- AB İle Çin Arasındaki İthalat Ve İhracat Dengesi.....300

4- Çin İle ABD Arasındaki Denge: Ekonomik-Ticari İlişkiler.....303

5- Çin'in Afrika Yatırımları.....313

Bölüm-8; Uluslar Arası Stratejik Enerji Kaynakları: Doğal Gaz Ve Petrol.....317

1- Stratejik Dengelerin Yeni Gücü: Doğal Gaz.....321

2- Dünya Ve Ortadoğu Petrol Rezervleri, Üretimi Ve Tüketimi.....335

3- Doğal Gaz-Petrol Kürsel Şirketler Ve Asya-Avrasya.....345

4- Doğal Gaz Ve Petrol Boru Hatları.....351

5- Bazı Petrol/Gaz Boru Hatları.....354

Bölüm-9: Küresel Güçlerin Askeri Stratejisi Ve Asya'nın Askeri Harcamaları.....363

1- Küresel Güçlerin Askeri Potansiyeli Ve Harcamaları.....365

2- Dünyanın Nükleer Silah Gücü Ve Asya.....381

3- Asya Ülkelerindeki Askeri Durum.....390

4- Bölge Ülkeleri Arasında Askeri İlişkiler.....407

Bölüm-10: Asya'nın Küresel Kurumları.....411

1- Asya'da Küresel Kalkınma Bankası.....414

2- Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN).....417

3- Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü (APEC).....419

4- Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) 420

5- İşbirliği Örgütü (ŞİÖ).....423

Bölüm-11: Asya-Avrasya'da Göçmenler.....427

1- Asya'da Göçmenler.....429

2- Okyanus Bölgesi Ve Avustralya'da Göçmenlik.....436

Sonuç.....439

Kaynaklar.....443

GİRİŞ

Dünya kapitalist sisteminde ekonomik, politik, askeri, kültürel ve toplumsal alanda çok yönlü değişiklikler yaşanıyor. Bu değişim sıçramalı ve kesintisizce devam ediyor. Kapitalist sistem, özellikle 1950'lerden itibaren kendisini sürekli reorganize ederek yeni alanlara açılarak ilerliyor. Bu bakımdan, kapitalizmin bugünkü gelişim evresinin yeniden analizini zorunlu kılmaktadır.

Küreselleşme, kapitalist sistemin diyalektik tarihsel evrimini takip eden bir süreç olmakla birlikte, geçmişin bir tekrarı olmayıp ekonomik, politik ve sosyal olarak yeni bir tarihsel süreci tanımlamaktadır. Kapitalizmin dalgalı gelişme sistemi devam ederken, sermaye dünyamız içerisinde kendisine yeni alanlar bulmak için çok yönlü arayışlarına kesintisizce devam ediyor. Bu durum, aynı zamanda, sermayenin uluslar üstü bir evreye doğru yönelmesini sağlarken özellikle bilimsel gelişmeler ve teknolojik alandaki devası adımlar kapitalist sistemin üretim yapısında, üretim tarzında ve bunları oluşturan üretici güçler arasındaki ilişkilerde temel bazı değişiklikleri gündeme getirmiş bulunuyor.

Kapitalist üretim güçlerindeki niteliksel gelişme, hem küresel güçler ve dolayısıyla aynı ve farklı sektörlerde yer alan küresel tekeller arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlamayı, hem de üretim ilişkisine dayanan farklı sınıflar arasındaki ilişkinin yeniden analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Kapitalist sistemin azami kar hırsı sınırsızdır ve bundan dolayı sürekli arayışlar içerisine giriyor, girmeye devam edecektir. Bunun için uluslar üstü tekeller, özellikle teknolojik gelişmeye yani sermayenin değişmeyen bölümüne önemli yatarımlar yapmak zorunda kalmaktadırlar. Bir bakıma değişmeyen ve değişen sermaye arasındaki ilişki ve oran yeniden şekillenmektedir. Özellikle elektronikleşen iletişim teknolojisine yönelim ve bu noktadaki devası gelişmeler, kapitalist sistemin üretim yapısında ve toplumsal ilişkilerinde önemli değişikliklere yol açmaktadır. Bunun en önemli özelliği, bilim ile sanayi arasındaki

ilişkiye dayanan değişim ve 'yeni' toplumsal iş bölümünün oluşmasıdır. Bu 'yeni' iş bölümü sadece ekonomide değil, sosyal ilişkilerin değişiminde de önemli bir etkide bulunacaktır.

Marks "Bir makine, insan yardımı olmaksızın yalnızca onun gözetimi altında ham maddenin işlenmesi için gerekli bütün işlemleri yerine getirebilir duruma gelmiş ise, elimizde ayrıntıları sürekli geliştirilebilecek otomatik bir makine sistemi var demektir... Hareketini bir iletim mekanizması aracılığıyla ile merkezi bir otomattan alan organize bir makineler sistemi, makineli üretimin en gelişmiş şeklidir"[1] 150 yıl önce yapılan bu olağan üstü analiz, kapitalist sistemin bugün geldiği aşama bakımından bize çok önemli bir veri sunuyor. Günümüz dünyasında Marks'ın söylemiş olduğu ve üretim sistemine çok büyük bir oranda egemen olan bu 'otomatik makine'nin adına, 'bilgisayar' deniliyor. Makinenin bilgisayarlaşması, hem üretim sisteminde niteliksel bir sıçramadır, hem de yeni tarihsel bir evredir.

Bu bakımdan bilime dayanan gelişmeler sadece teknik bir sorun olarak ele alınamaz, esasen kapitalizmin üretim sisteminde niteliksel değişikliklere yol açmaktadır. Kapitalizmin geçmiş tarihisel sürecinden farklı olarak, bu gün bilimin giderek sanayin üzerinde egemenlik kurmaya ve sanayin üretim sisteminde niteliksel değişiklikler oluşturmaya başlaması, dünya kapitalist sisteminin ve bunların politik güçleri arasındaki ilişkileri de kaçınılmaz olarak değiştirmektedir.

Bu değişikliklerin belli başlı özellikleri sıralandığında ilk akla gelen birkaç temel özellik şudur:

Elektronik-bilgisayar sisteminin küresel ekonomik üretim faaliyeti içinde egemen bir makine haline gelerek üretici güçler kategorisi içinde yer alması, özellikle toplumsal yapının değişimde devrimci bir rol oynamaktadır.

Toplumsal ilişkilere hâkim olmaya başlayan bilim aynı zamanda artı-değer yaratan bir meta haline getirilmiş bulunuyor. Bir başka ifadeyle bilgi alınıp satılmaktadır. Küresel sermaye 'bilimi' üretim faaliyeti içerisinde çok yönlü kullanmakta ve onu azami karın çok önemli bir aracı haline getirerek pazara sunmaktadır.

1- MARKS K. Kapital Cilt-1, syf:395, Sol yayınları

Sermaye'nin merkezileşmesi ve sermayenin akış hızının çok daha yaygın olarak bir hareketlilik kazanması, internet sistemiyle sermayenin bölgesel alanlarını değiştirmede müthiş bir sıçrama yapması ve bunun da tek tek ülke ekonomilerinin bir merkezde yönetilmesi sürecine doğru evirildiğini gösteriyor.

Sermayenin azami kar için üretimin yoğunlaştığı bölgelere doğru akarak kendisine yeni alanlar bulması, bir bakıma 24 saat hareket halinde olan sistem, kapitalist ekonomik ilişkilerini doğrudan belirlemektedir.

Finans kapitalin özelliklerinden biri olan 'banka sermayesi ile sanayi sermayesinin iç içe geçmesi' sürecinin tamamlanması ve buna paralel olarak, sermayenin küresel düzeyde bütünleşerek veya birleşerek 'tek bir sermaye' şeklini alma sürecine girilmiş bulunuyor.

Kapitalist ekonomik sistemin bir sonucu olan borsalar, geçmişten farklı olarak, sermaye ilişkilerini doğrudan kontrol eder düzeye gelmesi, küresel tekeller arasındaki organik ilişkilerin fiilen borsalar üzerinde kurulması ve küresel rekabet yoluyla sermaye arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde çok önemli bir işlev görmektedirler. Borsalar üzerinde, sermayenin uluslar arası akışının düzenlenmesi küresel kapitalist sistemin ayrıt edici bir özelliği olarak yansıyor.

'İnsan yardımı olmaksızın' üretim faaliyetinin düzenlenmesi, kapitalist sistem içerisinde bütünlüklü olarak gerçekleştirilemez, ancak, 'otomatik makine sistemi' üretimde önemli değişiklikler yarattığı ve bunun gelişerek çok daha önemli etkiler yaratacağı bugünkü geldiği düzeyi hesaba katarak anlamak mümkündür.

Bu bakımdan, evrenselleşen sermaye, meta, değer, artı değer, kar, faiz, rant, emek, emek gücü ve emek zamanı, ortalama kar oranı ve karın eşitlenmesi gibi kavramların küresel kapitalist ekonomik ilişkileri içerisinde yeniden incelemesi ve buna paralel olarak, sınıfların karşılıklı durumların yeniden analiz edilmesi bir bakıma zorunlu hale gelmiştir.

Toplum bireylerinin özellikle mesleki eğitim alanındaki gelişme düzeyine paralel olarak bilgisayar sisteminin üretim alanında yoğun olarak kullanılmasıyla, kapitalist üretim faaliyeti içerisinde zihinsel emek ve zihinsel emek gücü giderek egemen olmaya başladı. Bu değişim aynı zamanda, hem farklı kapitalist gruplar arasındaki, hem de karşıt sınıflar

arasındaki ekonomik ve politik alandaki zorunlu ilişkiyi yeniden tanımlamayı gerekli hale getirmiştir. Marks, bu değişimin genel yapısını kapitalist üretim sisteminin ekonomik-politik analizini yaparken zihinsel emek gücünün gelişmesinin mantıksal sonuçlarını dâhiyane bir şekilde ortaya koymuştu. Bugün, kapitalizmin özellikle ekonomik alanda yakaladığı gelişme düzeyi, bu sorunu çok daha belirgin hale getirmiş bulunuyor. Yani zihinsel emek ve emek gücü, üretim faaliyeti içerisinde egemen olmaya başlamış bulunuyor. Bu aynı zamanda hem meta üretimini ve sermayenin durumunu, hem de üretim faaliyetinin içinde yer alan ücretli emekçilerin durumunun çok yönlü değişmesidir.

Üretim sistemindeki bu niteliksel değişimler, aynı zamanda sınıf ilişkilerini de etkilemektedir. Kapitalizmin geçmiş dönemlerinde 'zihinsel üretim faaliyeti' ayrıt edici bir özelliğe sahipti ve burjuva bürokrasisinin ana gövdesini oluşturuyordu. Küreselleşme de bu özellik aşamalı olarak yıkılmakta ve toplum bireylerinin çok yaygın olarak almış olduğu eğitim düzeyindeki gelişme ve ayrıca kapitalist sistemin yeni modern üretim araçlarının kullanımı için zihinsel emek gücünün çok yaygın olarak kullanması, onların, ayrıt edici özelliklerini sonlandırmakta ve bir bakıma sıradanlaştırmaktadır. Bunun iki önemli sonucu ortaya çıkmış bulunuyor. Birincisi sayıları milyonlarla ifade edilen 'zihinsel emek gücü üretenlerin doğrudan işçi sınıfı kategorisi içinde yer almaları ve işçi sınıfının saygısal gücünün çok daha artmasını sağlamaktadır. İkincisi ise üretim içerisinde yer alan işçi sınıfının entelektüel düzeyinde önemli bir artışın yaşanmasıdır.

Kapitalizmin genel niteliğini oluşturan sermayenin 'evrensel' özelliği, giderek çok daha belirgin hale gelmeye başladı ve küresel sistem içerisinde ulusal sınırları kırarak uluslar üstü bir konuma geldi. Kapitalist sistemin kendi iç ekonomik ve politik mantığı içerisindeki gelişmeyi bütün bilimsel verilerle ortaya koyan Marks ve Engels, kapitalist sistemin bugünkü küresel yapısını yıllar önce tespit etmişlerdi: "Burjuvazi, sürekli genişleyen bir pazara duyduğu ihtiyaç nedeniyle yerkürenin en ücra köşesine kadar gider. Burjuvazi dünyanın her köşesinde yuvalanmak, yerleşmek, ilişki kurmak zorundadır. Burjuvazi dünya pazarını sömürmek amacıyla gittiği her ülkede üretime ve tüketime kozmopolit bir nitelik kazandırır. Buna karşı çıkan gericilerin tepkilerine aldırmadan ulusal sanayinin üzerinde durduğu zemini yıkar ve ulusal sanayi olduğu gibi yok eder. Yokolanların yerini alan yeni sanayi

kuruluşları artık yerli ham maddeleri değil, dünyanın en ücra köşelerinden ithal edilen hammaddeleri kullanarak üretim yapar. Ürünlerini yalnızca kendi iç pazarında değil dünyanın dört bir yanında pazarlar. Ülke içinde yapılan üretimle karşılanan talep ve isteklerin yerini, uzak diyarlardan ve iklimlerden ithal edilen ürünlere yönelik talep ve istekler alır. Yerel ve ulusal düzeyde kendine yeterlilikten vazgeçen uluslar karşılıklı bağımlılığı benimser. Bu kural entelektüel üretimde de geçerlidir... Üretim araçlarını hızla geliştiren, ulaşım ve iletişimde muazzam atılımları gerçekleştiren burjuvazi en barbar ulusları bile kendi uygarlık alanına çeker. Bütün ulusları, yok etme pahasına da olsa kapitalist üretim tarzını benimsemeye zorlar. Kısacası burjuvazi kendi imajına göre bir dünya yaratır."[2] Küresel sistem içerisinde, burjuvazinin elinde olan iletişim ve ulaştırma aygıtlarıyla, dünya pazarını fiilen yaratmış durumdadır. Marks'ın dediği gibi "bütün dünyayı tek bir ulus gibi ele almak ve kapitalist üretimin her yerde yerleşmiş ve bütün sanayi kollarına el atmış bulunduğunu varsaymak zorundayız."[3] Kapitalist sistemin üretim ve politik yapısının mantığı, bugünkü tarihsel sürecin oluşmasını sağlamaktadır. Üretim arazlarındaki muazzam gelişme, dünya kapitalist üretim sistemi arasındaki ilişkileri çok yönlü bir şekilde birbirine bağlamakta ve dünya kapitalist ekonomik sistemini merkezileştirmektedir.

Aynı üretim alanlarında faaliyet yürüten farklı tekellerin birleşmeler yoluyla aralarındaki rekabeti bir yana bırakarak uluslar üstü ve daha üst düzeyde merkezileşen dünya tekelleri oluşmaya başlamış bulunuyor. Kapital'in 3.cildinde Engels şunu söyler: "Avrupa'da bugüne kadar bunun en büyük örneği, United Akali Trust'tür. Otuzu aşkın firmanın eski sahipleri, tüm kuruluşlarının yaklaşık değerlerinin karşılığı olarak, tröstün sabit sermayesini temsil eden, aşağı yukarı 5 milyon sterlin tutarında hisse senedi almışlardır. Teknik yönetim, aynı eski ellerde almakta, ama iş yönetimi ve denetimi, genel bir idarenin elinde toplanmaktadır. Yaklaşık 1 milyon tutarında dolaşan sermaye, satın almak üzere kamuya sunulmuştur. Toplam sermaye bu nedenle 6 milyon sterline ulaşmış bulunuyor. İşte böylece, tüm kimya sanayiinin temelini teşkil eden bu koldan rekabetin yerini İngiltere'de tekel almış ve

---

2- MARKS K. ve ENGELS F. Komünist Manifesto, Sol yayınları.
3- MARKS, Kapital, cilt-I, , sol yayınları, 1978, s.597.

gelecekte tüm toplumun, ulusun, en tatlı biçimde soyulması için yol açılmıştır."[4] Aynı sektörlerde az sayıda tekel arasındaki rekabet değişik biçimlerde devam ediyor. Özellikle internet sistemine dayanan küresel rekabet olarak tanımlanan reklamcılık sistemin çok daha fazla ön plana çıkmaya başlaması, yeni dönemin özgün özelliklerinden birisidir.

Küresel kapitalist sistem büyük ölçekli fabrikasyon sistemlerini terk ederek, küresel manifaktör üretim sistemine geçmeye başlamış bulunuyor. Dünyanın değişik bölgelerinde teknolojik donanımı yüksek küçük küresel atölyeler, bilgisayar sistemiyle birbirine bağlanarak, aynı üretim sektörüne ait yüzlerce parçayı eş zamanlı olarak üretmektedirler. Bu durumu Wriston şu cümlelerle açıklıyor: "IBM gibi dünyaca tanınmış bir marka; gerçekte, içinde dünyanın her tarafından gelen parçaları saklayan güzel bir vitrin olabilir. Örneğin IBM PS/2 30-286 modelinde Malezya'dan bir mikro işlemci, Fransa ya da Singapur'dan osilatör, Japonya'dan disket kontrol kartı, ROM ve video grafik düzeni; Kore'den VLSI devreler ve video dijital analog çeviricisi; Singapur, Japonya ve Kore'den dram vardır ve hepsi Florida'da bir araya getirilmiştir. İşi daha da karmaşıklaştıran bir durum bazı parçaların deniz aşırı bir ülkedeki bir Amerikan firmasınca üretilmiş olmasıdır."[5] Küresel kapitalist sistemin yeni üretim biçimiyle, özellikle Çin, Hindistan, Endonezya, Vietnam, Bangladeş gibi ülkelerin birçok kasabası, her hangi bir metanın farklı parçalarını üretim merkezi haline gelmiş bulunuyor. Bu bakımdan geçmişte yüz binleri kapsayan üretim merkezleri artık aşamalı olarak dağılmakta ve bilgisayarlı teknik üretim yüksek küçük merkezlere kaydırılmaktadır. Bunun ekonomik kadar politik ve sosyal sonuçlarının tahmin edilenden çok daha zorlu ve ağır olacağı hesaplanıyor. Geçmişte on bin işçinin çalıştığı ve çok büyük bir hacmi kapsayan fabrikaların yerine üç yüz-beş yüz kişinin çalıştığı ama üretim kapasitesinin çok daha yüksel olduğu 'küçük' mekânlara dönüştürülmesi, geçmişteki kapitalist ilişkiler tanımlanmasına yeni bir yorum getirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Teknolojik alandaki bilimsel gelişmeler aynı zamanda ulaşım sistemini oldukça kolaylaştırmış ve hızlandırmış bulunuyor. Otobanlar,

---

4- MARKS, Kapital, cilt-3, , sol yayınları, 1978, s.465.
5- WRİSTON B.W., Ulusal Egemenliğin Sonu, Syf. 70, Düşün yayınları, Marks/Engels. Seçme Yapıtlar-1,

Tır gibi büyük ve hızlı giden büyük yük taşıyıcı kamyonlar, binlerce ton taşıyan ve hızlı yol alan gemiler, yüzlerce ton taşıyan kargo uçaklarının kullanılması, metaların pazar alanlarını çok hızla geliştirdiği gibi metaların küresel dağılımında önemli bir işlev görüyor. Geçmişte bir malın Hindistan'dan, Kuzey Amerika'dan Avrupa'ya gelmesi 3-4 ay sürerken, bugün bu zaman bir-iki hafta ve bazen birkaç gün tutmaktadır. Üretilen metanın dünyanın bütün kıtalarında çok kısaa zamanda parazara akması aynı zamanı küresel pazarının oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Metaların uluslar arası alanda çok daha hızlı bir şekilde pazara akması ve özellikle tüketiciyle buluşması uluslar arası sermaye ilişkilerini ve küresel şirketlerin ilişkilerini de doğrudan etkilemektedir.

Sermaye akışının bölgesel ekonomilerin etkinlik alanına, potansiyeline ve gelişme düzeyine bağlı olarak eşitlenmesi artık çok daha belirgin hale gelmiş olmasıdır. Bu bir bakıma, hem kıtaların ekonomik gelişme potansiyeline, hem tek tek ülkelerin uluslar arası alandaki ekonomik ve politik gücüne ve hem de küresel tekellerin bölgesel yayılma oranlarına göre sermayenin küresel dağılımının eşitlenmesinin ön koşullarını hazırlıyor. Uluslar üstü tekeller arasında karın fiilen eşitlenmesinin sağlayan temel faktörlerden biri teknolojik gelişmenin ekonomik ve politik sistemlerin günlük ilişkilerini düzenleyecek düzeyde yayınlaşmasıdır. Marks'ın önemsediği ama Engels'in de belirttiği gibi kapital de çok az şey söylediği 'karın eşitlenme yasası' küresel kapitalist sistemde fiilen oluşmaya başladı. Kıtalar, gelişmiş kapitalist küresel ekonomiler ve uluslar üstü tekeller arasında 'karın eşitlenmesi' bir bakıma küresel kapitalist sistemin ayrıt edici özelliklerinden biridir. Engels'in Sombart'ta yazdığı mektupta buna ilişkin şunları belirtiyor : "Her kapitalist en yüksek kar için canatar. Burjuva ekonomik politik, bireysel kapitalistin bu en yüksek kar ardındaki yarışının eşit, yani kapitalistlerden her biri için yaklaşık olarak eşit genel bir kar oranı sonucunu verdiğini tanıtlamıştır. Ama bu kar yarışının gerçek ereğinin, kısaca, gerçekleşen toplam artı-değerin, toplam sermaye tutarı üzerinden, yüzde olarak orantılı bölüşümü olduğunu ne kapitalistler anlar ne de burjuva iktisatçılar.

Ama gerçeklikle, eşitlenme süreci nasıl gerçekleşir? Marx'ın da çok bir şey söylemediği son derece ilginç bir sorundur bu... Marx'ın bu ilk taslakta sonuna götürmemiş bulunduğu, yapılması gereken bir çalışma

var. Bu sorun üzerine, özellikle s 153-156, III'de (üçüncü cilt sayfa 206-212 bn) sizin değer kavramı açıklamanız için de aynı derecede önemli olan ve bu kavramın sizin ona yüklediğinizden daha büyük bir gerçekliği kapsadığını gösteren belirtiler buluyoruz... Bu sürecin, kabul etmek gerekir ki, en özenli irdelemeyi gerektiren. Ama sonuçları son derece verimli olmayı vaat eden gerçekten tarihsel açıklaması Kapital'e değerli bir tamamlayıcısı olurdu."[6]

Küresel kapitalist sisteminin ekonomik ve sosyal yaşam tarzının en somutlaşmış biçimi 'Mega Kent' modelleridir. Dünya kapitalist ekonomisinin belli başlı merkezlerde yoğunlaşması ve bu bölgelerin büyük kitlerin yaşam alanları haline gelmesi, kültürel ve sosyal değişim bakımından ciddi sorunlar doğurmaktadır. Küreselleşme kent bilincini sıfırladığı gibi, milyonlarca insanın doğal yaşamdan bütünlüklü olarak koparan mega kentler özellikle Asya kıtasında çok belirgin olarak ortaya çıkmaya başladı. Bunun nüfus yoğunluğuyla ilişkisi de olsa esasen küresel ekonomik güç ilişkilerinin şekillenmesiyle de doğrudan ilişkilidir. Tarım toplumundan sınaî toplumuna geçiş ve şimdi de bilişim toplum yapısına geçiş sürecine fiilen girilmiş bulunuyor. Bilişim teknolojisi, bugünkü üretim ilişkilerinin stratejik bir parçasını oluşturmaktadır. Bu üretim ilişkisinin yarattığı sosyal yaşam alanları ise 'Mega' kentlerdir.

Küresel kapitalist sistem, kapitalist dünya arasındaki stratejik dengeleri de yeniden tanımlamaktadır. Geçmiş tarihsel sürecin, uluslar arası alanda belirlediği güç denge stratejisi, bugünkü sürece yanıt vermiyor. Tersine çok belirgin bir tıkanmanın yaşandığını, kapitalist sistemin içerisine düştüğü ekonomik ve politik bunalımlara yanıt vermediği çok açıktır. Bu bakımdan kapitalist küresel sistemin stratejik güç ilişkileri de, kıtaların ve tek tek ülkelerin ekonomik ve politik gücüyle orantılı olarak yeniden tanımlanmaktadır. İlginç olan bu tanımlamayı en objektif olarak, kapitalist güçlerin önemli stratejisyenlerinden biri olan Kissinger yapmış; "Avrupa, ilk tercihi olan ortaçağ'ın dünya imparatorluğu rüyası çökünce ve eski hayalin külleri içinden aşağı yukarı birbirine denk güçte devletler ortaya çıkınca, ister istemez güç dengesi politikasını kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu şekilde kurulan bir grup

---

6- MARX K. ENGELS F. Seçme Yapıtlar, Sol yayınlar, İstanbul, 1979, s. 613-614.

devlet, birbirleriyle uğraşmak zorunda kalınca yalnızca iki olasılık ortaya çıktı: Ya bu devletlerden birisi, çok güçlenerek diğerlerini egemenliği altına alacak ve bir imparatorluk yaratacaktır veya hiçbir devlet bu amacı gerçekleştirecek kadar güçlenemeyecektir. İkinci olasılıkta, uluslararası topluluğun en saldırgan üyesinin istekleri diğer devletlerin bir araya gelmesiyle, başka bir deyişle, güç dengesi yoluyla kontrol altında tutulmuştur.

Güç dengesi sistemi, krizleri, hatta savaşları önlemek iddiasında değildir. Düzgün işlediği zaman, hem bir devletin diğerlerini egemenliği altına alma arzusunu, hem de anlaşmazlıkları sınırlamak amacındadır. Bu sistemin amacı, barıştan çok istikrarın ve aşırılıktan kaçınmanın sağlanmasıdır. Bir güç dengesi düzenlemesi, tanımı gereği uluslararası sistemin her üyesini tatmin edemez. Fakat hoşnut olmayan tarafın hoşnutsuzluğu, uluslararası düzeni bozmaya kalkışacağı düzeyin altında kaldığı sürece, sistem en iyi şekilde çalışmış demektir.

Güç dengesi teorisyenleri, bu sistemin, uluslararası ilişkilerin doğal şekli olduğu izlenimini yaratmaktadırlar. Gerçekte, insanlık tarihinde güç dengesi sistemleri çok seyrek olarak yer almıştır. Batı Yarımküresinde hiç görülmemiştir; çağdaş Çin topraklarında ise, iki bin yıl önceki savaşçı devletler devrinden beri güç dengesi sistemi olmamıştır. İnsanlığın büyük bölümü ve tarihin en uzun devreleri için tipik devlet modeli, imparatorluktur. İmparatorluklar ise, uluslararası sistem içinde hareket etmeye ilgi duymazlar, bizzat kendileri uluslararası sistem olma çabası içindedirler. İmparatorlukların güç dengesine gereksinimi yoktur. Birleşik-Devletler, Asya'da Amerikalarda ve Çin tarihinin çoğu döneminde dış politikalarını böyle yürütmüştür.

Batı'da güç dengesi sistemlerinin uygulandığı örneklere, Eski Yunanistan'ın ve Rönesans İtalya'sının şehir devletleri arasındaki sistemde ve 1648 Vestfalya Barış Antlaşması'nın ortaya çıkardığı Avrupa devlet sisteminde rastlanır. Bu sistemlerin ayırıcı özelliği, birbirine denk güçte devletlerin var olması gerçeğini yücelterek, dünya düzeni için yol gösteren bir ilke haline getirmek olmuştur.

Entelektüel olarak da güç dengesi kavramı, Aydınlanma Dönemi'nin belli başlı politik düşünürlerinin inançlarını yansıtmaktadır. Bu düşünürlerin görüşlerine göre, politik dünya dâhil, tüm evren, her biri diğerini dengeleyen akılcı prensiplere göre yönetilmektedir. Mantıklı

insanlar tarafından görünüşte rastlantısal olarak yapılan eylemler, sonunda ortak iyiliğe dönüşmektedir. Otuz yıl Savaşları'nı izleyen neredeyse sürekli anlaşmazlıklarla dolu yüzyılın ise, bu görüşü desteklediği pek söylenemez."[7] Kissiger'den yaptığımız bu uzun aktarma, esasen bugün, küresel kapitalist dünya sistemi içerisinde bölgesel güç ilişkilerin oluşumunu ortaya koymaktadır.

Küresel sistemde oluşan bütün bu değişikliklerin anlaşılması, esasen Asya'daki gelişmelerin bütünlüklü olarak analiz edilmesinden geçiyor. Küresel sistem içerisindeki güç ilişkilerinde Asya kıtası çok açık olarak merkez olmaya başlamış bulunuyor. Serbest rekabetçi dönemde Avrupa, Emperyalizm döneminde Kuzey Amerika merkez oldu. Küresel dönemde Asya kıtası merkez olmaya başladı. Her tarihsel döneme denk düşen güç ilişkilerinin merkezinde kıtalar içerisinde de belli başlı ülkeler liderlik rolünü üstlenmişlerdi.

Son yıllarda yaptığı atılımlarla Çin, küresel dünyanın hegemonik güçlerinden biri olmaya başladı. ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük ekonomisine sahip olması, Çin'in gelecekteki gücü bakımından bize somut veriler sunmaktadır. Nasıl ki 1900'lü yıllarda İngiltere dünyanın üretim atölyesi olarak işlev görüyorduysa, 2000'lı yıllarda Çin aynı işlevi görmektedir. Nasıl ki, 19.yüzyılın ortalarında İngiltere, 20.yüzyılın ortalarında Amerika dünyanın hegemonik gücü haline gelmişse, 21.yüzyılın ortalarında ise Çin bu sürece doğru ilerliyor. Çin'in İngiltere ve ABD'den farklı olarak, 21.yüzyılın ortalarındaki hegemonyasını askeri olmaktan çok, Arrighi'n belirttiği gibi "ekonomik güce dayalı bir dünya hegemonyası" kuracaktır.[8] Son yıllarda 'doğululaşma ile küreselleşme' arasındaki ilişkinin merkezine Çin'in oturtulması ve bu ülkenin 'yüksek pozitif ticari dengelerinin' çok yüksek düzeyde artması ve muazzam miktarda 'batı rezervlerini elinde tutması' ayrıca ithalat ve ihracat dengelerini belirlemede önemli bir rol oynaması, küreselleşmenin giderek doğu merkezine doğru kaydığını gösteren bir olgu olarak gösterilmektedir. Bir bakıma 'Batılılaşma ile Amerikalılaş(tır)ma, Doğululaşma ile Çinlileş(tir)me' arasında kurulan ekonomik küresel bağ yeni dengeler olarak belirlenmektedir.[9]

7- KİSSİNGER Henry, Diplomasi Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2010, syf; 12-14.
8- New Left Review dergisi, Mart/Nisan 2009
9- Ritzer George, Küresel Dünya, Ayrıntı yay. 2011. İstanbul, syf: 98

Küresel sermayenin çekim merkezi haline gelen Asya ve özellikle Çin, aynı zamanda azami kar bakımından da önemli bir rol üstlenmektedir. Çin'in elinde toplanan trilyon dolarlarla ifade edilen sermaye fazlalığı, küresel sistemin diğer bölgelerine aktarılmaktadır. Bu bir bakıma zorunludur. Çin'in elindeki sermaye fazlalığı Asya, Kuzey Amerika, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında, bölgelerin küresel sistem içerisindeki ekonomik ve politik gücüne ve gelişme potansiyeline bağlı olarak dağıtılmaktadır. Karın eşitlenme yasası gibi küresel sermaye de kıtaların ekonomik etkinlik alanına göre orantılı olarak verilmektedir. Çin ve Japonya'nın Amerika'ya yaklaşık olarak 2,5 trilyon dolar, Avrupa Birliği'ne 1 trilyon dolar kredi vermiş olması, küresel sermaye ilişkilerinin zorunlu ve kaçınılmaz bir sonucu olduğu gibi, kıta ve kıtaların merkez ülkeleri arasındaki küresel ilişkisinin mutlak bir sonucudur. Bu bakımdan Asya merkezli Çin, dünya küresel kapitalist sistem bakımından stratejik bir öneme sahiptir. Dünya çapındaki hareket halindeki sermayenin özellikle Asya'da yoğunlaşması, Asya içerisinde Çin ve Hindistan'ın dünyanın küresel pazarının merkezi haline gelmeleri, önümüzdeki yıllarda uluslar arası güç ilişkilerini alacağı biçim konusunda bize çok daha somut bir fikir vermektedir.

Çin'in Asya kıtası dışında ithalat ve ihracatının önemli bir kısmını ABD ile yapıyor. İkinci sırada ise AB bulunuyor. Çin'in dünya ekonomisi içerisinde artan gücü aynı zamanda uluslar arası güç dengelerinin yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır. Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne üye olmasıyla küresel sermayenin hemen hemen bütün taleplerine uyması, sermaye akışının yoğunlaşmasında önemli bir etken oldu. Bu durum Çin'in ekonomik büyüme hızını etkilediği gibi kısa sürede dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline getirdi. Bu ekonomik gelişme, Çin'in küresel sistemin ekonomik ve politik kurumlarındaki etki gücünü de arttırıyor. İMF ve Dünya Bankasındaki finansal payının artmasıyla, bu iki kurumdaki ağırlığı da buna paralel artamaya başlamış bulunuyor. Bu bakımdan küresel sistemin bu iki kurumundaki etki gücü, 2020'lı yıllara doğru Asya'ya ve dolayısıyla Çin'e kayacaktır.

Küreselleşmenin ekonomik ve politik aynası Asya'dır. Asya'nın gelişim süreci doğru okunduğunda küresel sistemin güç ilişkilerinin nasıl şekilleneceğini çok daha objektif analiz etmek mümkündür. Küresel sisteme yön veren G-7'lerin tarihsel işlevi tamamlanmak üzeredir. Bunun yerine Çin, Hindistan, Rusya, Brezilya ve Meksika'nın da içinde bulun-

duğu G-20'ler almaya başlamış bulunuyor. Dünya kapitalist sisteminin sorunlarına çözüm arayışlarında etkin olan yapının G-20'lerin olması, güç dengelerini de şekillendirecektir.

Uluslar arası güç ilişkilerinde artık tek başına bir faktör belirleyici olmamaktadır. Ne sadece askeri, ne ekonomik, ne de politik güç belirleyicidir. Küresel sistemin ilişkilerinde jeo-strateji, jeo-ekonomi, jeo-politika ve jeo-coğrafya gibi faktörler bütünlüklü olarak belirleyicidir. Bu bakımdan Rusya, Hindistan ve Çin gibi ülkeler, Asya kıtasını küresel sistemin merkezi üssü haline getirmede önemli bir rol üstlenmektedirler.

Küresel kapitalist sistemdeki çok yönlü değişiklikleri anlamanın bir yönü de Asya'yı ve dolayısıyla Çin'i çok yönlü analiz etmekten geçiyor. Bir başka ifadeyle, küresel kapitalist sisteme ilişkin yaptığımız temel değerlendirmeler ile Asya'nın ve Çin'in küresel dünya içerisinde artan konumu arasında doğrudan bir bağ bulunuyor.

Bu kitap, Asya'nın ve Çin'in küresel sistem içerisinde oynadığı ve oynayacağı rolü analiz ediyor.

BÖLÜM 1:

ASYA'NIN STRATEJİK MERKEZLERİ

1- KALPGAH STRATEJİSİNDE: AVRASYA

Tarihsel olarak bakıldığında dünya kapitalist sistemini belirleyen hemen her ülkenin merkezinde 'kalpgah' olarak tanımlanan Avrasya bulunmaktaydı. Birinci dünya savaşı öncesi ve sonrasında İngiltere'nin, İkinci dünya savaşı döneminde Almanya'nın, 1950'lerden sonra Amerika'nın yayılmacı stratejisinin ana halkasını Avrasya oluşturdu. Küreselleşme süreci ile bu rekabet ve hâkim olma mücadelesi yeni bir boyutta kesintisizce devam ediyor.

Avrasya gerçekten neresidir? Bu soruya çok yönlü yanıt vermek mümkündür. Jeo-grafik, jeo-politik veya jeo-ekonomik olarak ele aldığımızda farklı tanımlamalar yapmak mümkündür. Ancak bu üç tanımlamayı kapsayacak tarzda bir tanımlama çok daha gerçekçi ve objektif olacaktır. Özellikle kapitalist küreselleşme gerçeğini dikkate aldığımızda bunun daha gerçekçi ve objektif bir tanımlama olacağını söyleyebiliriz. Coğrafya, politika ve ekonomi arasındaki bağ, bütün stratejik yönelimlerin ana halkasını oluşturmaktadır. Dünyanın stratejik güçlerinin çatışma merkezinde olan Asya-Avrasya'sının tarihsel sürecin önemli bir kesitinde rekabete ve çıkışmalara konu olması bir tesadüf değildir. Kapitalist gelişmeye paralel olarak, bölgenin stratejik konumunun çok yönlü artması, 17 Ekim 1917 yılında Çarlık Rusya'sının yıkılıp Bolşeviklerin önderliğinde yeni tipte bir devletin kurulması ile Avrasya'nın stratejik önemi çok daha ciddi olarak attı.

İngiltere'nin en önemli jeopolitikçilerinden biri olarak bilinin Mackinder'in Avrasya üzerine yaptığı çalışmalarda bölgenin stratejik önemine dikkat çeker. 'Kalpgah' olarak adlandırdığı bölgenin stratejik önemine vurgu yapar ve mutlak olarak denetim altına alınması gerektiğini belirtir. "Kalpgâh, stratejik düşüncenin amaçlarından dolayı Baltık Denizini, gidiş gelişe elverişli Orta ve Aşağı Tuna'yı, Karadeniz'i, Küçük Asya'yı, Ermenistan'ı, İran'ı, Tibet'i ve Moğolistan'ı kapsar. Bu yüzden kalpgâhın içinde Rusya'ya ilâveten Brandenburg-Prusya ve Avusturya-Macaristan da bulunuyordu — tarihte görülen süvari güçlerine sahip olmayan, askerî güce dayanan büyük bir üçlü. Kalpgâh,

çağın koşullarında deniz gücüyle ulaşıma imkân tanımayan bölgedir."[10] Bölgesel tanımlamanın çok boyutlu olması dikkate alındığından bugünkü sürecin nasıl geliştiğini çok daha iyi okumamız mümkündür. Balkanlardan Asya merkezine doğru ilerlemek ve bu bölgeleri kontrol altına almak ekonomik-politik ve askeri stratejinin ana konusunu oluşturmaktadır. 'Bütün yollar Roma'ya çıkar' gibi, küresel güçleri bütün yolları da Asya-Avrasya'ya çıkmaktadır. Bunun bir tesadüf olmadığını, tersine yüz yıllardır sürdürülen sömürgecilik politikalarının önemli bir halkası olduğunu belirtmek gerekir

Kalpgah bölgesini denetim altına alan gücün dünyaya hâkim olabilecek düzeye geleceğini vurgulayan ve bugünkü küresel güçlerin Avrasya stratejisini temellerini atan Mackinder şunları belirtir: "Doğu Avrupa'ya hükmeden kalpgâhi kontrol eder: Kalpgâha hükmeden Dünya Adasını yönetir: Dünya adasına hükmeden dünyayı yönetir."[11] Bu politik belirleme hem Hitler Almanya'sının askeri işgallerinin, hem de ABD'nin uluslar arası stratejinin temellerini oluşurdu. Bu bakımda Avrasya hemen her dönem, uluslar arası kapitalist güçlerin çatışma merkezi oldu. Belirlenen bütün ekonomik, politik ve askeri stratejilerin odak merkezi olmayı korudu. Asya bölgesinin merkezi olan Avrasya'ya hakim olmak fiilen üç kıta üzerinde egemenliğini arttırmanın önemli halkalarından biri olacaktır.

Kapitalist gelişmenin Avrasya'ya doğru gelişmesi ve özellikle demiryollarının çok hızlı bir şekilde iç bölgelere doğru yayılmasının ekonomik ve askeri özelliklerine özel bir vurgu yapan Mackinder, bölgenin stratejik konumunun çok daha önem kazandığını belirtir: "Bugün kıtalar ötesi demir yolları kara gücünün çehresini değiştiriyor ve bu demir yolları böyle bir etkiyi, ne kerestenin ne de taşın böylesine geniş bir arazide yol yapımı için mevcut olmadığı Avrasya'nın kalpgâhından başka hiçbir yerde gösteremez. Demir yolları bozkırda harikalar yaratıyor, çünkü doğrudan at ve deve ile hareket etmenin yerini almış durumda ve bu bölgede yol yapımı ihmal edilmiş."[12]

10- Aktaran SLOAN Geoffrey, "Sid Halford J. Mackinder: Geçmişte Günümüze Kalpgah Kuramı, Jeopolit. Strateji ve Coğrafya, ASAM yay. 2003, syf:31
11- Age,. Syf:34
12- Age, syf:26.

Mackinder, yeni teknolojinin coğrafya ve askerî güç arasındaki karşılıklı etkileşim açısından doğuracağı stratejik sonuçlarını da akıllıca sezdi; bilhassa da deniz gücü ile kara gücü arasındaki çekişmeye dikkat çekti. "Güney Afrika'daki İngiliz ordusunun, hareketli deniz gücünün kanıtı olması gibi Mançurya'daki Rus ordusu da hareketli kara gücünün kanıtıdır. Sibirya'nın bir ucundan diğer ucuna giden demir yolunun hâlâ tek ve riskli bir ulaşım hattı olduğu doğrudur; ancak yüzyıl sona ermeden önce bütün Asya demir yollarıyla örülmüş olacaktır."[13]

Mackinder'in oluşturduğu ve bugünde bütünlüklü olarak uygulanan 'kalpgâh' yani Avrasya teorisi büyük bir askeri ve ekonomik güce uygun çok yönlü politikaların oluşturulması ve bunları belirleyen coğrafya üzerinde uygulanması esas alınmıştır. Özellikle 1900'lerden itibaren uygulanan ve dönemsel koşullara göre yenilenen politikanın temel ekseni budur. Küreselleşmede teknolojik gelişmenin devası boyutları ve bölgesel alanlarda çok hızlı bir gelişme içerisinde olması, doğal olarak coğrafik ilişkileri etkilemede ve yönlendirmede giderek önem kazanmaktadır. Öyle ki, Avrasya bölgesel eksen olmak üzere, coğrafyanın, ekonominin ve teknolojinin birbirine tamamlar ölçüde bütünleşmesi, bölgesel güç dengelerini etkileyeceği, bu alanda yaratılacak etki gücünün bir dünya imparatorluğunu doğuracağının vurgulanması da, bugün oluşturulmaya çalışılan 'Küresel Kapitalist İmparatorluğunu' kurmanın ipuçlarını vermektedir. "Güç dengesinin eksen devlet lehine alt üst olması sonucunda bu devletin Avrasya'nın kıyıda bulunan topraklarına doğru genişlemesi, yine bu devletin donanma kurmak için kıtaya ait çok geniş kaynakları kullanmasına imkân verecektir ve o zaman dünya imparatorluğu ortaya çıkacaktır."[14] İki dünya emperyalist savaşın yönelim merkezinin Avrasya olması ve özellikle Sovyetler Birliğine karşı çok yönlü savaş saldırılarının geliştirilmesi, dünya kapitalist güçlerin Avrasya'ya yönelik izlemiş oldukları politik stratejiyle doğrudan ilişkilidir. Burjuva stratejisyenleri tarafından 'kalpgah' olarak tanımlanan Avrasya bölgesinin Sovyetler Birliği'nin sınırları içerisinde olması, kapitalist yayılmacılığının önündeki en büyük engeldi.

Bugün uygulanan 21.yüzyıl küresel yayılma stratejisini Mackinder'in hazırlamış olduğu raporda görmek mümkün. Mackinder, 'kalpgah'ı elde tutmak için Sovyetler Birliği'nin mutlak olarak parçalanması

13- Age
14- Age.

ve buna uygun politikaların geliştirilmesi gerektiğini belirtir: "Bozkır yangını gibi ilerleyen Bolşevizm ancak Volga nehri donmadan alınacak acil ve sıkı önlemlerle sınırlandırılabilir ve Hindistan ve Aşağı Asya'dan uzak tutulabilir. Bu arada Polonya ve Odessa ile ilgili netice muallâkta kalacaktır. Ayıca Polonyalıların ve Güney Rusyaların tamamen başarılı bir şekilde Finlandiya Körfezinden Azoff denizine uzanan bir hatta ilerlemelerinin Bolşevik1eri Asya içine sürmelerine yol açacağı unutulmamalıdır ve bu yüzden Hazar ve Kafkas bariyerini daha geniş bir politikanın bir parçası olarak görmek gereklidir. Fakat Kafkasya bariyeri için, sağlam bir karakteri olmayan geçici bir önlem olmanın ötesine geçeceğini söyleyemem: tek kesin çözüm Bo1şevizmi kaynağında yok etmektir."[15] 'Doğu Avrupa'nın ve Kafkasya'nın Kuzey'den Güney'e uzanan bir dizi devlete bölünmesini ve Beyaz Rusya, Ukrayna, Güney Rusya, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan ve Dağıstan'dan oluşacak tampon bölgelerin oluşturulması gerektiğini belirtir. Avrasya'yı kontrol eden 'sosyalist içerikli bir devletin kurulması' ve bölge halklarını birleştiren 'Sovyetler Birliği'nin oluşması, uluslar arası kapitalist güçlerin bütün stratejik çıkarlarını alt-üst etmişti. Dünya'nın hâkim gücü durumunda olan İngiltere, kapitalist sisteme karşı ortaya çıkmış olan ve ezilenleri temsil eden 'Sosyalist Sovyetler Birliği'nin dağıtılması veya etki gücünün zayıflatılması, coğrafya olarak, özellikle Avrasya bölgesinin dışına çıkartılması için sürekli yeni askeri ve politik projeler uygulamaya çalıştı. Bir zamanlar 'güneşin batmadığı imparatorluk' olarak anılan İngiltere'nin dünya'ya hâkim olmanın bir bakıma Avrasya'yı ele geçirmekten geçtiğinin bilincindeydi.

Sadece İngiltere'nin değil, aynı zamanda Avrupa'nın gerekli adımları hızla atması gerektiğini belirtmektedir. "Denikin, Finlandiya'dan Kafkasya'ya kadar uzanan Bolşevizm karşıtı devletleri, bu devletlere belirli bir miktar destek vermek suretiyle organize edecek. Denikin savunma amaçlı olarak yeniden teçhiz atlandırılmalıdır,- ancak bu, daha önce yapılandan daha mütevazı ölçekte olmalıdır. Bakü-Batum hattını tutmak ve Denikin'in Hazar denizindeki donanmasını kontrol etmek için hazırlıklı olmalıyız. Tek başına hareket eden devletleri desteklemeye yönelik bir politika, işe yarar bir şey yapılmadan, sadece para israfına yol açtı. Ya çok yönlü bir politika benimsemek ya da hiçbir şey yapmamak gerekliydi."[16] Genç Bolşevik iktidarın etkisizleştirilmesi için

---

15- Age, s.36.
16- Age, s.39

askeri, ekonomik ve politik ilişkilerin çok yönlü kullanılması, özellikle içteki işbirlikçilerin desteklenmesi gerektiğine vurgu yapar. Mackinder, hazırladığı bütün raporlarda, Avrasya'nın önemine dikkat çeker. Yapmış olduğu bütün jeopolitik değerlendirmelerde 'Kalpgah'ı ön plana çıkarır.

Kapitalist sermaye için Avrasya'nın stratejik önemine vurgu yapar ve bu nedenle bütün gücüyle Avrasya'yı denetim altına alan Sovyetlerin dağıtılması veya Avrasya'nın dışına itilmesi gerektiğini savunur: "Britanya tarafından özellikle Bolşevizm'le barışılmayacağına dair kesin bir bildiri yayımlanmalıdır. Zan altında bulunan Britanya'dır, Fransa değil; değerli olan Britanya'nın desteğidir, Fransa'nınki değil. İstenen ve coşkulu bir şekilde istenen Mr. Lloyd George'un kesin sözüdür, M. Clemenceau'nun ki değil. Perikop Kanalı'nın [Kırım'ın girişi] ve savunulan Odessa ve Novorossisk bölgelerinin kontrol edilmesi için Deniz Kuvvetleri bakımından ve teknik açıdan zamanında destek verilmelidir. Polonyalılara, Denikin'le Doğu sınırları hususunda uygun bir süreyle ittifak kurmaları şartıyla, borç vermek suretiyle yardım edilmelidir. Denikin hükümeti, hâkimiyet altında tuttuğu alanların genişlemesi kaydı ile fiilî olarak tanınmalıdır."[17] İngiltere'nin bütün saldırılarına rağmen Sovyetler Birliği'nin bölgede etkin bir güç ve 15 ulustan oluşan büyük bir birlik haline gelmesi, kapitalist güçlerin Avrasya stratejilerini boşa çıkarttı, işlevsizleştirdi. Ancak bölgenin jeo-stratejik önemini bilen kapitalist güçler, bölgesel politikalarını süreklileştirdiler. Özellikle İngiltere ve Amerikan'ın askeri ve ekonomik desteğini alan Hitler'in Almanya'da iktidara gelmesi, uluslar arası kapitalist güçlerin yeniden Sovyetler Birliğine yönelik saldırıları yeniden aktifleşti. Hitler her ne kadar Avrupa'nın işgaline yönelmişse de, Alman jeo-stratejisi; Sovyetler Birliği'nin dağıtılması, kalpgah'ın ele geçirilmesi ve İran, Pakistan üzerinde Hindistan ve Ortadoğu'ya açılarak bölgesel enerji yataklarını ele geçirmekti. Bunun farkında olan İngiltere ve Amerika, Hitler faşizminin silahlanması için gerekli askeri teknolojiyi ve ekonomik desteği sundular. Çünkü hepsinin ortak politik yanı, Sovyetlerin dağıtılarak Avrasya'nın ele geçirilmesiydi.

"Haushofer, Hitler'in entelektüel babasıydı. Kavgamı yazan Hess değil Haushofer'di... Jeopolitik, sadece akademik bir teori değildi. Av-

---

17- age

rasya'nın kalpgahını fethetmeye ve bunun sonucunda dünyaya hâkim olmaya yönelik canlı, dinamik bir plandı..."[18] Almanya'nın başlattığı ikinci dünya savaşının jeopolitik hamlesi, Avrasya'nın yani 'kalpgah'ın ele geçirilmesi üzerine kuruluydu. Almanya'nın jeopolitik stratejisinin başarılı olması için Avrasya'nın mutlak olarak ele geçirilmesi olarak tanımlanmıştı. Avrupa'nın işgali esas stratejik alanın ele geçirilmesinin bir ön evresi olarak görülüp değerlendirilmişti.

Haushofer'in 'kalpgâh' konseptinde dünyanın enerji yatağı olduğu tespit edilen ve ayrıca en büyük toprak parçasını oluşturan Avrasya merkezde duruyordu. 'Kalpgâh'ı, kuzeyi buzlarla, diğer tarafları sularla çevrili 21 milyon mil karelik, başka bir deyişle Kuzey Amerika'nın üç katından daha büyük kesintisiz bir saha" olarak tanımlıyordu. Bu sahanın ele geçirilmesi bir bakıma dünya imparatorluğu anlamına gelmekteydi. Bunun için kara, hava ve deniz gücünü dünyanın en kalabalık, en büyük ve en zengin bölgesinin ele geçirilmesine göre konumlandırmalıydı. Askeri stratejisinin ana noktasını bu bölge oluşturmalıydı. Kalpgah'ın ele geçirilmesiyle Alman askeri güçleri çok kolaylıkla okyanuslara inip egemenlik alanı olarak gördükleri Hindistan'ın işgaline yöneleceklerdi. Almanya'nın Polonya'yı işgal ederek Sovyetlerin sınırlarına doğru ilerlemesini değerlendiren Haushofer "Kuzey ve Doğu Asya'yı içine alan bir kara bloğunun ortaya çıkması, hiç kuşkusuz çağımız dünya politikasının en büyük ve en önemli dönüm noktası" olarak tanımlar.[19] Böylece Sovyetler Birliği'nin işgal başarılı olmuş olsaydı, Alman askeri stratejisinin jeo-politiğinin en önemli halkası tamamlanmış olacak ve 'Avrasya, Avro-Afrika'[20] projesi fiilen yaşama geçirilmiş olacaktı. Alman işgalci ordularının Stalingrad savunması karşısında almış oldukları yenilgiyle, faşist Almanya'nın dünya imparatorluğu hayali fiilen son buldu.

Jeo-stratejik öneminden hiçbir şey kaybetmeyen Avrasya, ikinci dünya savaşından sonra dünya kapitalist sisteminin lideri ABD'nin stratejisinin en önemli halkasını oluşturdu. ABD'nin bütün stratejistlerinin merkezinde Avrasya politikası önemli bir yer işgal eder. Ekim 1950

18- HERVİG Holger, "Jeopolitik: Haushofer, Hitler ve Lebensraum", Jeopolitik, Strateji ve Coğrafya. ASAM yay. Ankara, 2003, s.292.
19- Age.318
20- HAUSHOFER, The Groste task; Journal Geopolitik 18, s.369-70,

yılında oluşturulan ve 1954'de son şekli verilen Amerika'nın ulusal güvenlik politikasında belirleyici bir öneme sahip olan 'anti-komünist' mücadele politikasının arka planında 'Avrasya'nın ele geçirilmesi bulunmaktaydı. Sovyetler Birliğine karşı özellikle Avrasya-Orta Asya ve Ortadoğu' ülkelerinde uygulanmaya konulan 'Yeşil Kuşak' politik yönelimi esasen Avrasya bölgesinde Sovyet yönetiminin istikrarsızlaştırılması ve etki gücünün kırılarak birlikten koparılmasına dayanıyordu.

Almanya bir devamı niteliğinde olan Avrasya'nın ele geçirilmesi politikası sadece Amerika için değil, bütün kapitalist ülkeler ve uluslar arası tekeller için son derece önemsenmektedir. Bu nedenle 1990'lerden beri Avrasya'nın jeo-stratejik konumu önemini arttırarak devam etti.

ABD'nin önde gelen bütün stratejistlerinin gündeminde Avrasya her zaman birincil sırada oldu. Örneğin Z. Brzezinski, T. Barnet, R.Perle, S. Huntingon, R. Kagan, J. Nye gibi ABD'nin uluslar arası stratejisinin belirlenmesinde etkin olan uzmanların, araştırmalarında Avrasya her zaman önemli bir yer tutmuştur.

Brzezinski; "Amerika için en önemli jeopolitik ödül Avrasya'dır. Bu bin yalın yarısı boyunca dünya meseleleri Avrasyalı güçlerce, bölgesel güç için birbiriyle mücadele eden ve küresel güce erişmeye çalışan bu insanlarca belirlendi. Artık, Avrasyalı olmayan bir güç Avrasya'daki üstün güçtür ve Amerika'nın küresel üstünlüğü doğrudan doğruya Avrasya kıtasındaki hâkimiyetinin ne kadar süre ve ne kadar etkili sürdürüldüğüne bağlıdır."[21] Dünya belirleyici küresel sistemin gücü olarak ön plana çıkan ABD'nin uluslar arası stratejisi için Avrasya 'jeopolitik bir ödül' olarak görülmesi, bu bölgeye verilen önemle doğrudan ilişkilidir. ABD, dünya kapitalist sistemin lider gücü olarak Avrasya dışında bulunması, onun stratejik yönelimlerini her zaman etkilemektedir. Çünkü ABD dışında, bölge coğrafyasında bulunun küresel aktörler bulunmaktadır. "Avrasya aynı zamanda siyasal olarak dünyanın en iddialı ve dinamik devletlerinin bulunduğu yerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra en büyük altı ekonomi ve en büyük altı silah alıcısı Avrasya'da bulunmaktadır. Dünyanın, biri hariç, resmi olarak bilinen ve bilinmeyen tüm nükleer güçleri Avrasya'da bulunmaktadır. Dünyanın en kalabalık nüfuslu' bölgesel hegemonya ve küresel nüfuz talep karları Avrasyalılardır. Amerika'nın üstünlüğüne meydan oku-

---

21- BRZEZİNSKİ Z., Le Grand échiquier, İnkilap yay. İstanbul. 2005, s.53.

mak için gerek'li siyasi ve/veya ekonomik potansiyele sahip olanlar Avrasyalılardır. Özetle, Avrasya'nın gücü büyük ölçüde Amerika'nınkini gölgede bırakmaktadır. Avrasya'nın siyasi olarak bütünleşmek için fazla büyük olması Amerika için bir şanstır."[22]

Avrasya ülkelerinin jeostratejisi ekseninde ekonomik, politik, askeri ve toplumsal yapısını ileriki bölümde daha kapsamlı inceleyeceğiz. Burada dikkat çekilmesi gereken temel nokta, dünya küresel sistemin lideri olarak ön plana çıkan ABD ve AB ülkelerinin Avrasya stratejisine yönelik aynı bölgede bulunan Rusya, Çin hatta Japonya ve Hindistan, İran gibi ülkeler önemli aktörler olup, bölgesel dengeleri olduğundan çok daha karmaşıklaştırmaktadır. Çünkü Avrasya bölgesi, "yerkürenin en büyük kıtasıdır ve jeopolitik olarak bir eksendir. Avrasya'ya hükmeden bir güç, dünyanın en ileri ve ekonomik olarak en verimli üç bölgesinden ikisini kontrol edecektir. Haritaya daha yakından bakıldığında, Avrasya üzerindeki denetimin, Batı Yarıküre'yi ve Okyanusya'yı jeopolitik olarak dünyanın merkezi kıtasının çevresi haline getireceğini ve Afrika'nın neredeyse kendiliğinden Amerika'ya tabi olması gerekeceğini gösterir Dünya nüfusunun yaklaşık %75'i Avrasya'da yapmaktadır ve dünya fiziksel zenginliklerinin çoğu, hem yatırımlar hem de yeraltı zenginlikleri bakımından burada bulunmaktadır. Avrasya, dünya GSMH' sinin % 60'ına ve dünyanın bilinen enerji kaynaklarının dörtte üçüne sahiptir."[23]

Dünyanın stratejik merkezinin olmasının nedenleri çok daha belirgin olarak oraya çıkan Avrasya'nın ve çeper bölgesinin uluslar arası ilişkilerin merkezinde olması aynı zamanda uluslar üstü sermayenin de çekim merkezinde bulunuyor. Dünyanın önemli enerji yataklarının bulunduğu bir bölge olduğu gibi aynı zamanda dünya nüfusunun neredeyse üçte ikisini barındıran eşsiz bir Pazar oluşturmaktadır. Bu nedenle Avrasya'da bir tek gücün üstünlüğünden bahsedilmeyeceği gibi birden çok küresel oyunca bölgede etkinliğini çok yönlü arttırmanın yollarını aramaktadırlar. Bölgede küresel üstünlüğü sağlayabilecek aynı zamanda uluslar arası ilişkilerde birkaç adım ön plana çıkacaktır. Hemen hemen bütün küresel sistem güçleri bu gerçeği farkında olup, bölgesel politikalarını buna göre belirlemektedirler. Avrasya'yı sarmalayan gerek ABD ve AB gibi dışarıdan müdahale eden küresel oyuncu

---

22- Age. S.53
23- Age, s.55

lar ile Çin, Rusya ve Japonya gibi bölgesel güç olan oyuncuların ilişkisi bu bakımdan sanıldığından çok daha karmaşıktır. Bir bakıma jeo-stratejinin satranç oyunundaki bütün taktikler ve dengeler bu bölgede oynanmaktadır. Brzezinski'nin tanımlamasıyla, "Avrasya, üstünde küresel üstünlük mücadelesinin sürdürülebileceği satranç tahtasıdır. Her ne kadar jeo-strateji, yani jeopolitik çıkarların stratejik yönetimi, satrançla kıyaslanabilirse de oldukça oval olan Avrasya satranç tahtasında, her biri farklı güçlere sahip sadece iki değil, pek çok oyuncu bulunmaktadır. Esas oyuncular satranç tahtasının batısında, doğusunda, ortasında ve güneyinde yen almışlardır. Satranç tahtasının hem batı hem doğu uçları yoğun nüfuslu bölgeleri kapsar; buralarda çeşitli güçlü devletler nispeten kalabalık alanlarda örgütlenmişlerdir. Avrasya'nın küçük batı bölgesinde, Amerikan gücü doğrudan konuşlanmıştır. Uzakdoğu, giderek güçlenen ve devasa bir nüfusu yöneten bağımsız bir oyuncunun mekânıdır. Uzakdoğu yakınlarındaki adalarda sınırlandırılmış enerjik rakibin bölgesiyle, küçük bir Uzakdoğu yarımadasının yarısı, Amerikan gücü için tünek sağlamaktadır."[24] Küresel oyuncuların çokluğu bölge ilişkilerinde kaçınılmaz olarak yeni sorunlara da yol açmaktadır. Bu bir bakıma bağımlılık ilişkilerini zorunlu hale getiriyor. Bölgesel hâkimiyetin tek başına sağlanmasının mümkün olmayacağı gerçeği çok net olarak ortaya çıkmış bulunuyor. ABD-AB ittifakının Doğu Avrupa ve Balkanları, ciddi bölgesel çatışmalara ve sorunlara rağmen küresel kapitalist sisteme dâhil etmelerinde belirgin bir başarı elde ettikleri söylenebilir. Rusya, Çin, Hindistan ve Japonya gibi bölge ülkelerinin desteğiyle küresel kapitalist sistemin askeri gücü NATO tarafından Afganistan'ın işgali edilmesi, Irak'ın da ABD-İngiltere ittifakına dayanan koalisyon güçlerince işgal edilmesi esasen 'Büyük Ortadoğu Projesi(BOP)'nin uygulanmasına dayanıyordu. ABD tarafından geliştirilen ve daha sonra ABD-AB'nin ortak projesine dönüşen BOP esasen Avrasya stratejisinin bir alt basamağını oluşturuyordu.

21. Yüzyılın küresel sömürgeciliğin ilk işgal denemelerinin başarısızlığı ve Avrasya kıtasındaki bölgesel küresel kapitalist sistemin lider oyuncularının artan bölgesel etkinliği nedeniyle, dengeler yeniden belirlenmeye başlandı. Uluslar arası ilişkilerde karşılıklı artan ekonomik bağımlılığının en somut örneği olarak karşımıza çıkan Avrasya, aynı zamanda diplomasinin çok yoğunluklu olarak kullanıldığı bir bölgedir.

24- Age, s.55

Böylece çatışma, rekabet, uzlaşma, ittifak gibi unsurların iç içe geçtiği bir süreç içerisinde küresel sistemin Avrasya politikası giderek belirginleşiyor. Bu nedenle bölgede aktif rol almak isteyen ABD'nin bölgesel ilişkileri yeniden şekillendirmektedir. Her ne kadar halen dünyanın en büyük askeri ve ekonomik gücü de olsa, bölgesel stratejisini uygulamada önemli bir gerileme içine girdi. Dünya küresel kapitalist sistemin bölgesel rekabetinde bir gücün tek başına hegomanya kuramayacağı hemen herkes tarafından anlaşılır oldu.

Avrasya bölgesine biçilen stratejik rol nedeniyle, uluslar arası küresel güçlerin bölgedeki etkinlikleri çok yönlüdür. ABD, Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve Hindistan bölgede etkin rol üstlenen ülkeler yanında İngiltere, Japonya, Endonezya. Türkiye, İran gibi özellikle bölge ile yakın ilişkisi bulunan ülkeler de jeopolitik rollerini oynamaya çalışmaktadırlar. ABD, Almanya, Fransa gibi dünyanın önemli küresel güçleri olmakla birlikte, Rusya, Çin ve Hindistan, Japonya, Endonezya, Türkiye, İran gibi küresel oyuncuların önemli bir kesiminin bölge ülkeleri olması nedeniyle Avrasya jeo-stratejindeki rolleri çok daha belirgindir. Avrasya'nın merkez ve çevre etki alanı dikkate alındığında bölgesel oyuncuların önemi çok daha net olarak kavranabilir. Hiç şüphesiz ki bunların içerisinde Rusya ve Çin'in ayrıcalıklı bir yeri var.

Söz konusu bu ülkelerin birbirleriyle olan bağları, bölgesel ilişkileri de farklı boyutlarda yansımaktadır. Bu bakımdan bölgesel küresel güç olarak tartışmasız bir etkinliğe ve hatta ilişkileri yönlendirmeye sahip olan Rusya ile ilişkiler belirleyici bir öneme sahiptir. Özellikle Avrupa Birliğinin liderliğine soyunan Almanya ve Fransa'nın Rusya politikası oldukça önemlidir.

Fransa'nın kendisini Avrupa'nın politik lideri olarak görmesi ve ayrıca Kuzey Afrika'da önemli bir etkinliğinin bulunması, Almanya'nın Avrupa'nın ekonomik motor gücü olması ve özellikle Doğu Avrupa üzerinde artan etkinliği ile Rusya'ya fiili sınır komşusu olması, bu iki ülkenin Rusya olan ilişkilerinde bazı sorunlar olmakla birlikte uzlaşı-işbirliği esas alınmaktadır. Bu konuda ABD ile aralarında bir görüş ayrılığı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Avrupa'nın çok özel olarak ihtiyaç duyduğu ve kaynağı Avrasya'da bulunan enerji yataklarının nerdeyse tamamını elinde bulunduran Rusya ile ilişkiler bir bakıma zorunlu ve kaçınılmaz bir gerçeği oluşturuyor. Bu reel ilişki, aynı

zamanda Rusya'nın jeo-stratejik konumunu ve bölgesel gücünü hızla arttırmaktadır. Bu durum, özellikle bölgede etkin olmaya çalışan ABD bakımından oldukça rahatsız verici bir durumu oluşturuyor. Böylece Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonda ciddi bir ekonomik ve politik krizle karşı karşıya kalan ve uzun bir süre kendi iç sorunlarıyla uğraşan Rusya'nın ayrıca bir alt başlıkta inceleyeceğimiz gibi kendisini hızla toparlayarak gücünü yeniden pekiştirdi. Özellikle eski Sovyetler Birliği sınırları içerisinde bulunan Avrasya ülkeleri ile olan ilişkilerini yeniden düzenlemesi, enerji yataklarını kendi kontrolüne alması ile jeo-stratejik önemi artırmakla kalmadı, kendisi dışında atılacak her adımın başarısızlıkla sonuçlanacağını çok net olarak ortaya koydu.

Avrupa'nın diğer önemli bir ülkesi olarak bilinen İngiltere'nin bölgesel etkinliği beklenenden daha geridir. Bölgesel politikalarında daha çok ABD'nin yedek gücü görünümünü çizen İngiltere'nin Avrasya stratejisinde küresel güç rolünü oynamakta uzak gibi görünmektedir. Ancak, kıta coğrafyasındaki tarihsel etkinliği ve geçmişe dayanan istihbarat gibi derin ilişiklerini kullanarak, orta düzeyde bir denge politikasını yıllardır başarıyla sürdürmektedir.

Rusya, Sovyetler Birliği dönemindeki gibi uluslar arası ilişkilere belirleme gücüne sahip olmazsa da, gücünü toparladı, iç istikrarını belirli bir düzeye soktu, uluslar arası ilişkilerde stratejik olan enerji kaynakları üzerinde belirli bir üstünlük sağladı. Avrasya'nın kalbinde bulunan Rusya, Avrupa Birliği ülkeleri bakımından önemli olduğunu hemen herkesin kabul ettiği bir gerçekliktir. Bu bakımdan Rusya-Avrupa Birliği ilişkisi çok daha orijinaldir. Özellikle AB'nin Rusya ile bir çatışmaya girmeksizin bölgesel ilişkilerde Rusya'nın gücünü kullanarak gelişme eğilimi içinde olduğunu söylemek sanırım yanlış olmayacaktır.

Asya-Avrasya kıtasında küresel kapitalist sistemin en çok gelişen ve bütün dünya dengelerine etkileyen Çin, bölgenin en önemli jeopolitik ülkesidir. Gelişen ekonomik potansiyeli, nüfus yoğunluğu nedeniyle çok önemli bir pazar olması, enerjiye duyduğu zorunlu ihtiyaç nedeniyle Avrasya bölgesi ile yakın ilişki içindedir. Çin'in artan gücünün, uluslar arası küresel kapitalist ilişkileri nasıl etkilediğini ayrıca ele alıp değerlendireceğiz. Avrasya ve Asya genelinde etkin bir güç olarak hızla gelişme eğilimi içinde olan Çin'in Avrasya ülkeleri ile geliştirdiği yakın ilişkiler çok yönlüdür. Rusya ile yarattığı ekonomik ve askeri ortaklık,

Avrasya kıtasında önemli bir işleve sahiptir. Avrasya doğal gazı ve petrolünün 5000 km bir boru hattı ile Çin ve oradan Japonya'ya taşınması için söz konusu proje'nin tamamlanması için somut adımların atılması Çin'in Avrasya politikasının çok önemli bir halkasını oluşturmaktadır. Ayrıca Çin'in sadece sınır bölgelerine değil, Kafkasya dâhil olmak üzere Rusya'nın iç derinliklerine doğru akan Çin göçü ilişkilerin çok farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. Rusya ile Çin arasındaki ticari ilişkilerde gelişen büyük ilerlemeler karşılıklı bağımlılık ilişiklerini önemli oranda etkilemektedir. Çin-Rusya ortaklığı aynı zamanda Avrasya üzerinde yürütülen rekabet bakımından önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Çin'in ayrıca Türkmenistan, Tataristan vb ülkelerle olan bağları Çin'in bölgesel ilişiklerdeki rolünü çok daha aktif olarak artırmaktadır. Böylece Çin hesaba katılmaksızın hiçbir küresel gücün Avrasya stratejisinin başarılı olma şansı yoktur.

Avrasya stratejisi bakımından bir bölge ülkesi olan Japonya mutlak olarak hesaba katılması gereken bir güçtür. Önemli küresel kapitalist ülkelerinden biri olarak ön plana çıkan Japonya'nın dünya ekonomisi üzerindeki etkinliği bilinmektedir. ABD, Almanya ve Japonya dünya kapitalist ekonominin bel kemiğini oluşturmaktadırlar. Japonya'nın bu muazzam gücüne rağmen, ikinci dünya savaşındaki rolü nedeniyle, 1980'li yıllara kadar uluslar arası ilişkilerde hep pasif bir konumda kalması ve özellikle askeri ilişkilerde ABD'nin denetiminde olması, onun bölgesel stratejik gücünü etkileyen önemli bir faktördü. Ancak son 20 yıldır bölge ülkeleri ile olan ilişkilerindeki muazzam gelişme, Japonya'nın uluslararası ilişkilerine yeni bir boyut kattığı gibi Avrasya stratejisinin yeni bir aktörü olmaya başladı. Tarihsel bir düşmanlık içerisinde olduğu Çin ve Rusya ile geliştirdiği ilişkiler, Japonya için önemli bir avantaj olarak değerlendirmek mümkündür. Bu nedenle Japonya, dünya kapitalist ekonomik sistemi içerisindeki gücünü, Avrasya'da etkin bir güç olmak için değerlendirmektedir. Ayrıca Japonya'da çok hızla gelişen kıtasal milliyetçiliğini çağrıştıran 'Asyacılık' ile Avrasya politikası arasında bir paralellik olduğunu vurgulamak gerekir.

Küresel kapitalist sistemin bölgesel ülkeleri ve Avrasya stratejinin eksen ülkeleri olarak tanımlanan İran ve Türkiye'nin bölgesel bağlarının küçümsenmemesi gerektiğini belirtmek gerekir. İki ülkenin, bölge ülkeleriyle olan tarihsel ve kültürel bağları bu bakımdan önemlidir. Her ne kadar bölge coğrafyasının etkin oyuncuları kapsamında olmasalar

da, dengeleri etkileyebilecek ilişkilere sahip olduklarını bilmek gerekir. İran'ın Avrasya kıtası ile geniş bir sınıra sahip olmasıyla Avrupa-Asya ve Ortadoğu-Afrika kıtasının buluşma merkezi olarak önemli bir jeo-stratejik ülkedir. Kendi stratejik konumunun bilincinden olan İran'ın Rusya ve Çin ile geliştirdiği ilişkiler bölgedeki etkinliğini arttırıyor. Bir bakıma dengeler politikasını başarıyla uygulamaktadır. Brzezinski, Çin-Rusya ve ek olarak İran ittifakı üzerine şunları belirtiyor: "Potansiyel olarak en tehlikeli senaryo Çin, Rusya ve belki de İran'ın büyük koalisyonudur. Bu 'hegemonya-karşıtı' koalisyon ideoloji ile değil, birbirini tamamlayan yakınmalar olacaktır. Bu, büyüklüğü ve karşı çıkışın faaliyet alanı açısından bir zamanların Çin-Sovyet bloğunun andırabilir, ancak bu kez Çin önder, Rusya takipçisi olacaktır. Böyle bir ihtimal ne kadar küçük de olsa, bu koalisyonu önlemek, ABD'nin Avrasya'nın batı, doğu ve güney bölgelerinde jeo-stratejik becerilerini eş zamanlı olarak kullanması gerekecektir."[25] ABD'nin bu korkusu bükünlüklü olmasa da önemli oranda gerçekleşmiş bulunuyor. ABD'nin özellikle Avrasya'ya yönelik olarak uygulamaya koyduğu politikaların boş çıkartılması için söz konusu üç ülke arasında karmaşık ilişkiler söz konusudur. Bu üç ülke arasında oluşan ittifak, ABD'nin bölgesel Avrasya stratejisini büyük bir darbe vurarak etkisizleştirdiğini söylemek sanırım abartılı bir durum olmaz.

Aynı zamanda enerji yatakları bakımından önemli bir ülke olması yanında, enerji yataklarının taşınması bakımından hesaba katılan bir ülkedir.

Türkiye'nin bölge ülkeleri ile yakın ilişkileri bulunuyor. Avrasya ülkeleriyle gelişen ekonomik bağları karşılıklı bağımlılık ilişkilerini bir bakıma zorunlu hale getirmektedir. Bunlardan çok daha önemlisi Türkiye'nin, Avrasya'nın vazgeçilmez jeo-politik eksen ülkesi haline gelmesidir. Avrasya' doğal gazının Avrupa'ya taşınmasında çok önemli bir rol oynamasıdır. Özellikle Karadeniz havzasını kontrol etmede önemli bir inisiyatif sahibi olması, Akdeniz'de önemli bir güç olarak ön plana çıkması ilişkileri çok yönlü etkilemekte ve de şekillendirmektedir. Avrupa için son derece önemli olan stratejik enerji boru hatlarının Türkiye üzerinden taşınması Türkiye'nin jeo-politik konumunu çok daha fazla artırmaktadır. Bu bakımdan Avrasya stratejisinin asıl oyuncuları,

---

25- BRZEZİNSKİ Z, Le Grand Echiquier Edition Hachette Littératures, 1997, syf: 82-83

Türkiye gibi eksen bir ülkeyi saf dışı bırakamayacakları gibi tersine karşılıklı bağımlılık ilişkileri içerisinde desteklemektedirler.

2- AVRASYA'NIN MERKEZİ ORTA-ASYA

Avrasya stratejisi ile Orta Asya jeopolitiği arasında çok önemli bir ilişki bulunuyor. Avrasya kavramı gibi Orta Asya tanımlanması hem çok geniş hem de çok karmaşık olarak kullanılmaktadır. Ancak Avrasya'nın stratejik önemini artıran ise Orta Asya bölgesidir. Orta-Asya kavramsal olarak farklı jeo-grafik alanları içermekle birlikte, Sovyetler Birliği döneminde bu kavram, 'Sosyalist Cumhuriyetler' sınırları içerisinde nispeten belirginleştirildi. Daha çok Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan ve gibi ülkeleri merkez alan ama aynı zamanda bu ülkelerin çevre merkezi olanak bilinen bölgelerini, Çin'in, Moğolistan'ın, Afganistan'ın ve İran'ın belirli bir kesimi ile Hazar Denizini ve Rusya'nın çok önemli bir bölgesini kapsayan bir alan olarak gösterilmektedir. Bu neden ne Avrasya'nın ne de Orta Asya/Merkez Asya'nın, herkesin hem fikir olduğunu belirleyen mutlak sınırları yoktur. Çünkü jeo-strateji, jeo-politik ve jeo-ekonomik faktörler coğrafyanın tayininde önemli rol oynamaktadırlar. Bunlarda küresel güçlerin çıkarlarına göre farklılıklar göstermektedir.

Mackinder, daha önce vurguladığımız gibi Avrasya içerisinde özellikle Orta Asya'yı 'tarihin coğrafi mihver alanı' veya 'pilot' bölge olarak değerlendirirken, dünyaya hâkim olmakla eş değerde görmüştü. Orta Asya'nın merkez çevre ülkelerle birlikte Avrasya'nın beyni olarak tanımlaması, bütün tarihi boyunca egemen güçlerin çatışma alanı olma özelliğini korudu. Uzak ve Doğu Asya, Kafkasya, Ortadoğu, Balkanlar, Doğu Avrupa gibi bölgelerin merkezinde bulunması nedeniyle dünyanın kalpgahı sayılan Avrasya'nın beyni Orta-Asya'dır.

Sovyetler Birliğinin dağılması ile küresele güç merkezleri tarafından yeniden uluslar arası politikanın gündemine getirtilen Avrasya stratejisinin yaşama geçirilmesinde 'Central Asia' ya da Orta/Merkez Asya yeniden ön plana çıktı. Özellikle "Dünya Gayri Safi Yurt İçi Hâsılasının toplamları itibariyle dünyanın en büyük on beş ekonomisinin on'u bu bölgede bulunmaktadır. Ayrıca, 2000 yılı itibariyle dünya petrol talebinin yaklaşık % 45'i, doğal gaz talebininse yaklaşık % 55'i bu komşu alanda gerçekleşmiş. Bölgenin temel ekonomik potansiyelini oluşturan

ve dolayısıyla jeopolitik önemini ortaya koyan doğal kaynak zenginliği, bu bölgeye büyük güçlerin yönelişinin temel sebebidir. Bu temel sebebin yarattığı yeni koşullar söz edilen büyük güçlerin lehine işleyerek, bölgenin ekonomik alandaki stratejik unsurlarını büyük ölçüde yönlendirmektedir."[26]

Uluslar arası ilişkilerde coğrafi alan hâkimiyeti ile ekonomik ve askeri stratejiler birbirini tamamlar hale gelmiştir. Coğrafi alan hâkimiyetinin tek başına bir anlam ifade etmeyeceği ve daha çok bölgenin stratejik konumunu belirleyen ekonomik verimlilik düzeyinin giderek etkinlik kazandığını ortaya koyan en somut örnek Orta Asya'nın konumudur. Böylece küresel bir güç olma hedefini taşıyan tüm ülkeler için Mackinder'ın tanımladığı 'mihver bölgesi' politik stratejilerin uygulanması bakımından çok daha önemli hale gelmiştir. Egemen olma kavramının askeri güçlerin düzeyi ile doğrudan bağlantısı olmakla birlikte küresel ilişkilerde ekonomik alan hâkimiyeti de çok daha öncelikli olarak kendisini dayatmaktadır. Özellikle küresel sistem güçlerinin stratejik etkinlik alanlarında ekonomik bağımlılığa dayanan hâkimiyetin ön plana çıkmasının en tipik modeli Merkez Asya'dır. Ayrıca buranın çok sayıda merkez ve çevreyi kapsayan küresel gücün çekim merkezinde bulunması karmaşık politik ilişkilerin yumağını oluşturmaktadır.

Böylece bütün kürsel güçlerin 21.yüzyılda yoğunlaştıkları en önemli uluslar arası politikalardan biri de Avrasya stratejisi ekseninde Orta-Asya'nın denetim altına alınmasıdır. Orta Asya'yı önemli kılan bazı temel noktalar ön plana çıkmaktadır. Birincisi petrol ve doğal gaz bakımından oldukça önemli enerji yataklarına sahip olmasıdır. İkincisi dünya küresel askeri güçleri tarafından işgal edilen Afganistan'a sınırdır. Afganistan işgal stratejisinin uygulanmasında Orta-Asya'nın tarihisel değerde bir öneme sahiptir. Üçüncüsü, enerji yatakları yanında enerji geçiş yollarını kapsamaktadır. Dördüncüsü, Asya bölgesinin küresel güçleri olarak bilinen Çin, Japonya, Rusya ve Hindistan'ın tam merkezinde bulunmaktadır. Bir bakıma bu güçler tarafından çevrelenmiştir. Beşincisi, Orta Asya aynı zamanda dünyanın en önemli enerji merkezi olarak bilinen Orta Doğu ile sınır ilişkisine sahiptir. İki bölge

---

26- DOKUZLAR Bircan, Dünya Güç Dengesinde, Yeni Silah Doğal Gaz, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, syf: 56-57.

arasındaki ilişki aynı zamanda uluslar üstü tekellerin bu bölgelerde yoğunlaşmasını sağlamaktadır. Sıralayacağımız birçok faktörün etkisiyle Orta Asya'nın politik denklemleri tahminlerden çok daha karmaşık ve değişkendir Asya'nın Merkezi olarak tanımlanan Orta Asya üzerinde dünyanın bütün küresel güçlerinin çok yoğunluklu bir rekabeti söz konusudur.

Her Orta Asya ülkesi bölgesel ilişkilerde farklı etkilere veya rollere sahiptirler. Bu nedenle tek tek ülkelerin hem kendi aralarında hem de küresel merkez ülkeleriyle ilişkileri farklı düzeylerde gelişmektedir. Her birinin konumundaki ortaya çıkan farklılıklar bölgedeki ilişkileri etkilemektedir. Bunların bir kısmı, bölge ülkelerinin kendi iç ilişkilerinden kaynaklanıyor. Özellikle Rusya dışındaki bölge ülkeleri arasındaki lider olma çelişkisidir. Özellikle Türkmenistan ile Özbekistan arasında çok belirgin bir rekabet söz konusudur. Bu nedenle bölgede belirgin bir etkinliğe sahip olan Rusya ve Çin ile yakın ilişkilerin korumaya özen gösterirlerken aynı zamanda ABD ile yakın ilişkilere özel bir önem vermektedirler. Konu kapsamında uluslar arası ilişkilerin önemi çok daha ciddi olarak ön plana çıkmaktadır.

1995 yılı Aralık ayında toplanan BM Genel Kurulunda Türkmenistan, Orta Asya coğrafyasında tarafsız ve bağımsız bir ülke olarak kalacağını deklare etmesi, esasen bölgenin bölgesel ve uluslar arası dengeleriyle doğrudan ilişkiliydi. Örneğin 2001 yılına kadar Afganistan'da Talibanı rejimi ile hiçbir çatışmaya girilmedi. Rusya ile ilişkilerinden çok daha dikkat ve hassas bir politikası, arka planda özellikle ABD ile ilişkilerinde belli bir denge politikası izlendi. Türkmenistan, 2001 yılında, Afganistan'ın işgali sırasında ABD'ye askeri üsler vermedi. Ancak Rusya ile ilişkilerini çok daha dengeli bir şekilde geliştirdi.

Orta Asya denge politikaları, özellikle 2001 yılında Afganistan'ın uluslar arası küresel askeri güçleri tarafından işgal edilmesi ile çok ciddi olarak ön plana çıktı. Özellikle Özbekistan ve Kırgızistan politik dengeler konusunda ciddi bir işleve sahip oldu. Newyork'ta ikiz kulelerin vurulması ile uluslar arası ilişkilerin çok yönlü değişim sürecine girmesi, özellikle Orta Asya'da belirgin olarak hissedildi. ABD-Rusya arasındaki dengelerin şekillenmesinde etkili oldu. Rusya, ABD'nin Orta Asya ülkelerini kullanmasına izin verirken, ABD'de Rusya'nın Çeçenistan ağırlıklı olmak üzere Kafkasya'da daha etkin bir güç olarak as-

keri müdahaleleri yoğunlaştırmasına sesiz kaldı. 11 Eylül 2001 sonrası Washington'un müttefik arayışlarının yoğunlaştığı iki Orta Asya ülkesi öncelikli olarak ön plana çıktı. Afganistan eksenli işgal nedeniyle özellikle Özbekistan ve Kırgızistan, bölgesel işgali en önemli alanları olarak kullanıldı. ABD'nin dönemin Savunma Bakam Donald Rumsfeld, Putin'in olumlu görüş belirttikten sonra, önce Özbekistan hükümetiyle görüşmelerde bulunmak üzere başkenti Taşkent'e gidip ABD'nin askeri için askeri üs pazarlığı yaptı. ABD'nin bölgede kalıcılaşmasına yol açacak askeri üslerin verilmesi esasen Bush ile Putin arasında yapılan pazarlıkla netleştirildi.

Özbekistan ve Tacikistan'da ayrıca İslamcı hareketin yoğunluklu olarak yürüttükleri faaliyetler, ülkelerin iç ilişkilerinde silahlı güç olarak etkin olmaya başlamaları, hem bu ülkelerin yönetimlerini hem de Rusya'yı ciddi oranda kaygılandırdı. Böylece ABD'nin bu ülkelerde askeri konumlanışlarına onay verdiler ve ABD'nin İslamcı örgütlere karşı savaşmasından bir bakıma yararlandılar.

ABD, Afganistan'a yönelik hazırlıklarını yaparken, güçlerini aşamalı olarak Özbekistan'a yerleştirmeye başlamıştı. Özbekistan enerji kaynakları bakımından çok zengin olmamakla birlikte dünyanın ikinci büyük pamuk üreticisi ve ihracatçısı konumundadır. ABD, Özbekistan'ı askeri üsler kurarken, aynı zamanda ekonomik ilişkiler geliştirmeye yöneldi. ABD binlerce askerini Afganistan sınırında bulunan üslerde koşullandırdı. Bu aynı zamanda ABD'nin bölgeye fiilen yerleşmesi anlamına geliyordu.

Özbekistan ve Kırgızistan'daki askeri üslerinde bulunan yaklaşık olarak 5.000 ABD askeri ve çok sayıda savaş uçağı, hem Afganistan'daki askeri işgal, hem de Orta Asya politikası bakımından önemli bir avantaj olarak değerlendirildi. Kırgızistan askeri üs komutanı Tuğ General Chris Kelly, Aralık 2001'de yaptığı bir değerlendirmede: "Bu üssü kurmamızın amacı, Afganistan'daki tüm Taliban ve El Kaide varlığını ortadan kaldırmak üzere teröre karşı yapılan savaşta Amerikan merkezî komutasının başkomutanı General Franks'in verdiği görevi yerine getirmek... Görevimizde gizli ya da korkunç hiçbir yön yok. Dünyanın alması gereken şekil konusunda bizimle aynı vizyona sahip ülkelerle işbirliği yapıyoruz sadece... Eski Sovyet topraklarındaki varlığımızın kimilerini ürkütmesi gayet doğal. Fakat Soğuk Savaş sona erdi ve Sov-

yetler Birliği çoktan tarih oldu. Kalıcı Özgürlük Harekâtında çok uluslu bir koalisyonla işbirliği yapıyoruz. Kırgızistan özgür bir ülke ve zaten bizi davet eden de Kırgızlar... General Franks bize burada ihtiyaç duyduğu sürece kalmaya devam edeceğiz. Herhangi bir zaman kısıtlaması söz konusu değil. Ancak, bölgedeki tüm El Kaide hücreleri çökertilince ayrılabiliriz. Biz burada kutsal bir milyon için çarpışıyoruz."[27] ABD, El Kaide ve Afganistan işgalini bahane göstererek bölgede etkinliğini pekiştirmek ve askeri üsleriyle stratejik bir merkez haline gelmek için bütün olanaklarını kullandı. ABD'nin stratejisinde çekilip gitmekten çok kalıcılaşmak vardı. Dünyanın bütün bölgelerinde, her zaman kalıcı bir güç olmayı esas alan ABD, Kazakistan ve Tacikistan politikasını da buna göre şekillendirdi.

İkinci dünya savaşından sonra, dünya kapitalist sistemin lideri olan ABD'nin merkezine aldığı iki bölgeden biri Orta-Asya oldu. Sovyetler döneminde özel bir varlık göstermeyen ABD, dağılma sürecinden sonra, küresel stratejisinin merkezine Orta Asya'yı aldı. ABD, özellikle Pentagon tarafından hazırlanan ve çekmecede bekletilen Orta Asya projesi Clinton ile başladı ve baba -oğul Bush tarafından çok daha kapsamlı olarak devam ettirildi. Adına 'Büyük Ortadoğu Projesi' denilen ABD'nin yeniden yapılandırma stratejisinin en önemli alanlarından birisi Orta Asya'ydı. Afganistan ve Irak işgallerinin arka planında sadece Ortadoğu'yu değil aynı zamanda Orta Asya'nın yeniden yapılandırılması söz konusuydu. Rusya'nın kendi iç sorunlarıyla boğuştuğu bir dönemde ABD bölgeye çok kapsamlı yatırımlar yaptı.

"Orta Asya'daki yeni askeri üslerinin o bölgenin daimi bir niteliği olacağını dile getirdim. Tam olarak söylediğim şey, 'şuna inanıyorum ki bu üsler yirmi yıl içinde bizlere Ramstein Hava Üssü kadar aşina bir hal alacaklardır.' Ramstein, ABD'nin askeri operasyonları için Almanya'da konuşlandırılmış olan daim, devasa bir üssüdür. Eski Sovyetlere bağlı olan Kırgızistan ve Özbekistan'da bulunan yeni üslerimizi Ramstein'le karşılaştırılarak Orta Asya'ya yönelik olarak son dönemdeki hareketlerimizin II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da yaptığımız gibi uzun dönemli güvenlik ihracının sinyalini verdiğini ileri sürüyorum."[28]

27- KLEVEMANS Lutz, Yeni Büyük Oyun-Orta Asya'da Kan Ve Petrol, Everest yay., İstanbul, 2004, syf:209-210

28- BARNETT Thomas, Pentagon'un Yol Haritası-1, 1001 Kitap yay., İstanbul, 2005, s.216.

ABD, Afganistan'ı işgal ederken eş zamanlı olarak Kırgızistan ve Özbekistan'da kurduğu üslerin stratejik değerini, ikinci dünya savaşından sonra Almanya'da kurmuş olduğu askeri üslerden çok daha önemli gördü. Çünkü bu üslerle bölgenin ekonomik-politik ve askeri olarak denetim altına alınması, aynı zamanda ABD'nin hem enerji yataklarını kontrol etmesini hem de bölgesel küresel rakiplerine üstünlük sağlayacaktı. ABD bu politikasını pratikte uyguladı ancak gerçekte başarısız oldu. Böylece ne Ortadoğu'da başarı kazandı ne de Orta Asya'ya el atabildi. 1990'lardan sonra Orta Asya bölgesiyle çok yakın ekonomik, politik ve askeri ilişikler kurmasına rağmen istenilen başarıyı elde edemedi.

Böylece Orta Asya'yı egemenlik altına alarak Rusya'nın bölgesel gücünü tamamen kırma, Çin'i frenleme planı başarısızlıkla sonuçlandı. Bu iki gücü kendi yörüngesine çekemedi ve Orta Asya'da belirgin bir güç kaybına uğradı. Bunu tamamlamak için, Gürcistan ve Azerbaycan kartını kullanarak dolaylı olarak Kafkasya bölgesine müdahalede bulundu, ancak yine beklen başarıyı gösteremedi.

ABD'nin Avrasya stratejisinin temel unsurları bölgenin önemli enerji yataklarını kontrol etmek, boru hatların geçiş merkezlerini denetim aklına almak ve bölgesel askeri güç dengelerini kendi lehine değiştirmekti. Buna sağlamak için de, özellikle Orta Asya bölgesinde etkin olan Rusya ve Çin'e karşı ekonomik ve askeri güçlerini dengeleyerek, bunların bölgedeki etkinliğini kırmayı amaçlıyordu. El Kaide gerekçesiyle Afganistan işgalinin başlatılmasından çok önce hazırlanan plan esas olarak Orta Asya üzerinde şekillendi.

Ancak Afganistan'da batağa saplanan ABD'nin genel olarak Avrasya olmak üzere özellikle Orta Asya jeo-politik güç ilişkilerini yeterince hesaplayamadığı, bölge ülkelerinin iç politik dengelerini ve istemelerini hemen hiç dikkat almadığı, Rusya ve Çin gibi bölge ülkelerini küçümseyerek devre dışı bırakmaya çalıştığı için söz konusu politikaları önemli oranda başarısızla sonuçlandı. Örneğin ABD askerlerinin Kırgızistan'daki üslere yerleşmesinden yaklaşık bir yıl sonra yapılan bir ankette, "nüfusun yüzde 77'si ABD birliklerinin varlığına karşı iken kendisiyle röportaj yapılanların yüzde 62'si Rusya ile ilişkilerin gerginleşmesinden endişe duyuyor... Çoğu olup bitenlere şüpheyle yaklaşıyor, zira ABD'nin derdinin yalnızca Merkez Asya'yı kontrol altında bulun-

durmak olduğuna inanıyorlar."[29] ABD'nin 10 bin kilometreden gelip binlerce askerini bu Kırgızistan'a koşullandırmasının, sadece El Kaide örgütüyle yürütülecek bir mücadele olmadığını, bölgesel ilişkilerden az çok haberdar olan hemen herkesin bildiği bir gerçek. Orta Asya ülke halklarının, Sovyetler Birliği ile ne kadar sorun yaşanmış olurlarsa olsunlar, ABD'ye karşı çok belirgin bir güvensizlikleri söz konusu olduğu yapılan bütün anketlerde ortaya çıkmış durumda.

ABD, Afganistan işgaliyle bölgesel güç ilişkilerini bir bakıma yok sayarak, gerektiğinde sert güç kullanımıyla işgal etme tarzında geliştirdiği politika başarısızlıkla sonuçlandı ve tersine Rusya'nın bölgedeki ekonomik-politik ve askeri gücü çok ciddi bir düzeyde arttı. İlgili ülkeler ABD'nin askeri üslerini kapatması konusunda anlaştılar. Buna karşılık Rusya ve Çin bölge ülkeleriyle askeri alanda stratejik öneme sahip anlaşmalar yaptılar. Böylece özellikle Rusya'nın jeo-politik gücü çok önemli oranda arttı. Bu gerçeğin farkında olan ABD, bölgenin stratejik önemini bildiğinden, bölgesel politikalarına yeni bir yön vermek zorunda kaldı. Bu da daha çok bölgede şekillenen jeo-politik güç dengelerini yeniden tanımlanması olarak somutlaşmaktadır.

ABD'nin Orta Asya politikasını belirlemeden önemli bir etkide bulunan Talbott, 1997'ede şu değerlendirmeyi yapar: "Eğer Kafkasya ve Orta Asya ülkelerindeki reform çabaları başarıya ulaşırsa, bu kuşkusuz Rusya ve Ukrayna'yı da kapsayacak biçimde eski Sovyet cumhuriyetlerindeki dönüşüm çabalarını da cesaretlendirecektir. Bu da bölgenin Çin, Iran, Türkiye ve Afganistan'la olan sınırların istikrara kavuşturulmasın a yardımcı olacak; Pakistan ve Hindistan'la büyüyen ekonomik ve sosyal bağların kurulmasını sağlayacaktır. Karadeniz'den Pamir Dağları'na kadar uzanan bir coğrafyada kendi içlerinde ve birbirleriyle barış içinde olan özgür toplumların varlığının sağlanması, eski İpek Yolu boyunca Avrupa ve Asya arasında değerli bir ticaret ve nakliyat koridorunun açılmasına hizmet edecektir. Eğer ekonomik ve siyasal reformlar başarısız olursa, içerideki ve sınır ötesi ihtilaflar derinleşirse bölge terörizm için bir kuluçka alanı, din ve siyasi aşırılığın odağı ve çatışma sahasına dönüşebilir, İki yüz milyar varillik petrol rezervinin bulunduğu bir bölgenin bu hale gelmesine ABD seyirci kalamaz."[30]

29- Aktaran KLEVEMANS Lutz, age, syf:212
30- BLANK Stephen, The United States and Central Asie, s,130

Sovyetlerin dağılmasından sonra bölgede etkin bir güç olmak ve 21.yy önemli stratejik alanını oluşturan enerji yataklarının elde tutulmak için Orta Asya politikasına özel bir önem veren ABD, 1992 yılında dönemin ABD Dış İşleri Bakanı James Baker'in, 5 Orta Asya ülkesine yaptığı ziyaret turlarında, bölge ülkelerinin önemine özel bir vurgu yaptı. Bölgedeki enerji yataklarının kontrolünün ABD bakımından hayati derecede önemli olduğunu özellikle vurguladı. Afganistan işgalinin arka planında bölgesel enerji yataklarının kontrolü ve taşınması olduğunu hemen herkesin gördüğü ve bildiği bir gerçekti. Eğer Afganistan'da işler yolunda gitseydi, işgal başarıyla tamamlanmış olsaydı, Afganistan-Pakistan-Hindistan boru hattı başarıyla tamamlanacaktı. Böylece özellikle Rusya ve Çin'e karşı önemli bir üstünlük sağlamış olacaktı.

ABD'nin 11 Eylül 2001'den önce yani Afganistan işgaline başlamadan önce, Orta Asya politikasını çok daha belirgin hale getiriyordu. Belirlenen Ulusal Güvenlik Stratejisinde bölgeye ilişkin değerlendirmeler buna ilişkin somut veriler sunmaktadır: " İstikrarlı ve müreffeh Kafkasya ve Orta Asya, Akdeniz'den Çin'e uzanan geniş bir bölgede istikrar ve güvenliğe katkı sağlayacak ve Kafkasya gaz ve petrol rezervlerinin ABD'nin muazzam ticari katılımıyla, dünya piyasalarına aktarılmasını mümkün kılacaktır. Bu bölgedeki ülkeler, egemenliklerini ve uluslar arası camiadaki yerlerini teminat altına aldıysalar da, demokratik ve ekonomik alanda gerçekleşmesi gereken reformlar vardır.(...) Bu ülkelerin bağımsızlıkları, egemenlikleri, toprak bütünlükleri ve demokratik ve ekonomik reformları gerçekleştirmeleri Amerikan çıkarları için önemlidir. Bu hedeflere ulaşılabilmesi için ikili ilişkilerimizi ve uluslararası kuruluşlardaki liderliğimizi kullanarak milyarlarca doların bölgeye akmasını sağlıyoruz."[31]

ABD'nin 21.yüzyılın İpek Yolu olarak değerlendirdiği Orta Asya ve Güney Kafkasya politikası bütün Avrasya stratejisinin en önemli halkasını oluşturdu. Sovyetlerin yıkılmasından hemen sonra bölgenin ekonomik ve politik olarak egemenlik altına alınması için çok yönlü diplomasi faaliyetlere yöneldi. Bölgenin küresel sistem içerisine çekilmesi, Rusya ve Çin etkinliğinin zayıflatılması için askeri, ekonomik olanaklarını süreklileştirerek bölgede etkin olmaya çalışıldı. ABD, bölge-

---

31- National Security Strategy for a New Century, Washington, The White House, Ekim, 1998, s.39-41

deki ekonomik ve politik ilişkilerini geliştirmek için 'Hazar Ticaret Yatırım ve Finansman Merkezi'ni kurdu. Kurulan bu şirkette özellikle ABD Ticaret Ve Yatırım Ajansı ile Deniz Ötesi Özel Yatırım Şirketi ve Eximbank'ın elemanları görevlendirildi. Eximbank, OPİC ve USDA isimli şirketlerinin Orta Asya'nın 5 ülkesine -Kazakistan. Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan- 1992-2005 yılları arasında yapmış oldukları yardım 3,5 milyar dolar civarındadır. Ayrıca, Dünya Bankası ve Uluslar arası Kalkınma Örgütü tarafından Orta Asya ülkelerine 4,3 milyar dolar kredi verildi.[32]

ABD, özellikle uluslar arası küresel kapitalist kurumları da devreye sokarak eğitim, sağlık, alt yapı gibi alanlarda ülkelerin sosyal yapısında etkin olmaya çalıştı. Ancak dillerinde sık sıklı düşürmedikleri 'demokrasi ve insan hakları' üzerine hiçbir yönelim içerisine girmedikleri gibi, bölgesel işgallerle de insan hakları ihlallerini en üst düzeyde gerçekleştirdiler. Bütün bunların arka planında 'iki yüz milyar varili bulan petrol rezervlerinin bulunduğu bir bölgeye ABD'nin seyirci kalamayacağı' teziyle doğrudan ilişkili olarak ele alınmaktadır.

ABD, Orta Asya'daki gelişmeleri dikkate alarak, BM'lerin kararıyla NATO üzerinde bir müdahale olasılığını da hesaplayarak bölgedeki gücünü kalıcılaştırmanın yollarını da sürekli gündemde tuttu. Özbekistan'da koşullandırılan ABD'nin 82. Hava İndirme Tümeni'nin operasyonel bir güç olarak kullanılmasından sonra, NATO'nun Atlantik Bölgesi Başkomutanı General Jack Sheenan, "BM'lerin Orta Asya bölgesinde bir insani operasyon yapmaya karar vermesi durumunda Amerikan silahlı kuvvetlerinin operasyona katılmaya hazır ve istekli olduklarını" belirtti.[33]

Putin, Rusya'nın Orta Asya'daki etkinliğini arttırmak ve öncelikle çevresinde Çeçenistan gibi oluşan sorunları aşmak için, Amerikan'ın Orta Asya ülkelerine yerleşmesine bir bakıma göz yumdu, hatta geçici bir destek verdi. ABD'nin dünya kapsamında 'ön alıcı saldırı' adı altında 'terörle mücadele' politikasına destek verirken, buna paralel olarak 'yakın çevre' politikası ile sorunlu bölgelere yönelik askeri operas-

---

32- "Pro-Democracy Groups are Harassed in Central Asia," New York Times, December 4, 2005.

33- Robin Bhatty and Rachel Bronson 'NATO's Mixed Signals in the Causasus and Central Asia', Survival, clit.42 No:3, sonbahar 2000, s.134

yonlara yöneldi. Bu bir bakıma karşılıklı ödün olarak kabullenmesine rağmen, Rusya, uzun vadede Orta Asya'yı 'arka bahçesi' olarak görmekten vazgeçmedi.

Orta Asya'nın jeopolitik önemi sadece Rusya ve ABD'yi ilgilendiren bir sorun olmadığı biliniyor. Geçmişten beri küresel güçlerin farklı kesimleri bu bölgeyle yakın ilişki içerisinde bulunuyorlar. Bunlardan diğer önemli bir güçte Avrupa Birliğidir.

Avrupa Birliği'ni bir bütün olarak ele aldığımızda dünyanın en büyük ekonomisine sahip bulunuyor. Özellikle 17 ülkenin oluşturduğu Euro bölgesi, küresel sistemin merkezi olarak tanımlanacak düzeydedir. AB yöneticileri, uluslar arası ilişkilerde etkin olmanın en önemli halkasının enerji yataklarına yönelik oluşturulacak politikalardan geçtiğini biliyor. Bu bakımdan, AB genel çıkarlarına uygun bir şekilde Orta Asya politikasını derinleştiriyor.

AB, henüz tek merkezli bir dış politika oluşturamadığı için bölgede yeterince ve beklenen etkiyi yaratamadı. Hatta Afganistan, Irak politikalarında aralarında belirgin görüş ayrılıkları oluştu. Ancak AB içerisinde Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya gibi ülkelerin politikaları bölgesel ilişkilerde giderek ön plana çıktı. İngiltere ABD eksenli bir politika izlerken, diğer ülkeler giderek AB eksenli bir Avrasya-Orta Asya politikası oluşturarak bölgesel ilişkilerde daha etkin olmaya yöneldiler. Bu politika esas olarak ABD ile Rusya arasında bir denge politikası olarak şekillendi denebilir. ABD fiziki sınırlar olarak Orta Asya'dan çok uzaktayken, AB tersine komşu sınırdır. Bu bakımdan AB'nin genel Avrasya stratejisinin belki de somutlaşmış biçimi Orta Asya politikasıdır. Böylelikle Orta Asya'ya yönelik belirlenen strateji fiilen yaşama geçirildi. 11 Aralık 1998'de Viyana'da yapılan AB Zirvesi'nde, "Yeni Bağımsız Olmuş Ülkeler" başlığıyla, Orta Asya ülkelerinin özgün durumları tespit edilerek, Avrupa Birliği'nin temel perspektifleri belirlendi. AB genel stratejisinde Avrupa-Avrasya coğrafyası üzerinde belirlenen jeo-stratejik yönelimde, Orta Asya bir bakıma komşu olarak görülmektedir. Bu bakımdan raporda belirtilen "Komşuluk Politikası" ekseninde Orta Asya ülkelerinin özel ilişki alanları içerisinde görerek 'Avrupa Birliği' büyük elçilikleri açıldı.

AB bakımından son derece önemli olan enerji ihtiyacının karşılanmasında, hem de enerji taşınma güvenliği bakımından Orta Asya bölgesine önemli bir rol biçmektedirler.

AB'nin Orta Asya politikası olarak belirlediği bazı noktalar; Orta Asya ülkeleriyle karşılıklı ilişkileri en üst düzeye çıkartmak, bölge ülkelerinin eğitim alanlarında yardımcı olacak inisiyatifler kurmak, ülkelerin sosyal kurumsal yapılarını geliştirmek, ülkelerin hukuksal değişimlerine yardımcı olacak projeler geliştirmek, bütün bunlar için bölge ülkelerine güçlü ekonomik katkılar yapmak olarak belirlenen alt başlıkların politik arka planı ise enerji kaynaklarıdır. AB'nin belirlediği politika, ABD'ninkinden yöntem ve işleyişte farklılık arz etmektedir. Enerji kaynakları bakımından Orta Asya olan bağımlılığı nedeniyle, Rusya ile bir çatışmaya girmeksizin, bölgesel ilişkilerde etkin olmanın yollarını arayan AB, enerji güvenliğini önemsemektedir. Çünkü Orta Asya'nın petrol ve doğal gaz eksenli ekonomik potansiyeli, AB bakımından son derece stratejik öneme sahiptir. Bu bakımdan bölgede güvenlik ve politik istikrar olmadan, enerjinin taşınmasının güvenliği önemli sorunlara yol açacaktır. Özellikle boru hatları projesi bakımından da önemsenin bir sorundur.

AB'nin Orta Asya politikası, ABD'nin aksine, Rusya olmaksızın gerçekleşme şansının olmadığı biliniyor. Bu bakımdan enerji olarak bağımlı olduğu Rusya ile bölgesel bir çatışmayı göze almaz veya alamaz. Tersine Rusya ile uzlaşıyı benimseyerek 'Avrasya' eksenli oluşturulan politikaları yaşama geçirmeye çalışıyor. Bu bakımdan ABD'nin bir dönem izlediği Rusya politikasında özellikle Almanya, Fransa ve İtalya'nın çok açık olarak rahatsız olmaları, Rusya ile olan zorunlu 'enerji' ilişkilerinin bir sonucudur. AB, özellikle Orta Asya enerji yataklarından maksimal düzeyde yararlanmak için yeri stratejiler geliştirirken, özellikle Rusyasız bir yönelim içine girmeyecektir. Böylesi bir yönelimin başarılı olmayacağını da çok iyi hesaplamaktadır.

ABD ile AB ilişkilerinin boyutu çok farklı olmakla birlikte AB'nin özellikle Rusya ile olan ilişkisi çok daha boyutlu ve karmaşıktır. Birbirlerine sınır olmaları, nüfusların iç içe geçmesi, örneğin Özbekistan ve Tacikistan'da Alman nüfusunun varlığı, Ukrayna nüfusunun % 45'nin Rus kökenli olması ve esasen Avrupa'nın doğal gazının nerdeyse % 70'nin Rusya tarafından karşılanması, karmaşık ilişkilerin küçük bir yansımalarıdır. Bu bakımdan karşılıklı 'zorunlu' bir bağımlılık söz konusudur. Bu nedenle AB'nin Avrasya-Orta Asya politikası ile ABD'ninki bir yönden birbirinden ayrılmaktadır.

Çin, Orta Asya ile en yakında ilgilenen ülkelerden biridir. Sınır bölgesi olması nedeniyle ekonomik, politik ve askeri olarak önemli ilişkilere sahiptir. 21. Yüzyılda Asya'nın gelişen bölgesel küresel gücü olarak bölge ülkeleriyle sınır olması ilişkiler için çok önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Çin, gelişen bir güç olarak sınır komşu ülkeleriyle olan ticari ilişkilerle çok önemli bir etki yaratmış durumdadır. Özellikle Rusya ile yakınlaşan ilişkiler Çin'in bölgesel etkinliğini önemli oranda arttırmaktadır. Yükselen Çin, önümüzdeki 20 yıl içinde dünya'daki enerji kullanımın % 30'undan fazlasını kullanacaktır. Bu bakımdan Orta Asya ile olan ilişkiler Çin için stratejik öneme sahiptir. Çin petrolde özellikle Ortadoğu'ya bağımlıdır. Ortadoğu petrollerini kontrol eden ABD ile Çin arasında bu noktada hassas bir denge oluşmuş durumda. Dahası Çin'in hareket alanını sınırlamaktadır. Çin, hem Asya kıtasında hem de uluslar arası ilişkilerde küresel lider ülkelerden biri olmak için özellikle enerji sorununu çözmek zorunda olduğunu ve dahası ABD'den kurtulması gerektiğinin bilincindedir. Bu nedenle, Rusya-Çin arasındaki doğal gaz ve boru hattı projelerinin başarıyla tamamlanması, Çin'in 2025'li yıllar stratejisi bakımından oldukça önemlidir.

Çin'in bugünkü gelişme potansiyeli dikkate alındığında, 2020 yılında, Çin'in yıllık petrol ihtiyacının 450 milyon ton civarında olacağı ve bunun % 55-60'nin de ithal etmek zorunda kalacağı tahmin ediliyor. Bu bakımdan Çin, petrol ve doğal gaz zengini olarak bilinen Orta Asya komşularıyla çok yönlü ekonomik ve politik ilişkiler geliştirmekte ve bölgesel gücünü pekiştirmeye çalışmaktadır. Çin şirketlerinin özellikle Kazakistan petrollerine yönelik ilgisi biliniyor. China National Petroleum Company Kazakistan'ın Aktobe Munaygaz şirketindeki hisselerin önemli bir kısmını, Petro Kazakistan şirketini tamamen satın almış bulunuyor. Bu bakımdan Çin'in Orta Asya stratejisi düşünülenden çok daha derin ve kapsamlıdır. Bu strateji Çin'in küresel güç olma politikasıyla da doğrudan ilişkilidir.

Japonya, hem Asya'nın hem de dünya küresel sisteminin önemli ülkelerinden biridir. Gelişmiş teknolojisi ve ekonomik gücü ile kapitalist sistemin merkez ülkesidir, ancak Çin gibi önemli oranda Ortadoğu petrollerine ve doğal gaza bağımlıdır. ABD ile olan askeri ve politik bağımlılık ilişkilerinde petrol çok önemli bir yer tutmaktadır. "Öyleyse, Amerika Körfez'deki petrolü korumak için askerlerini gönderdiğinde dökülen şüphesiz ki bizim kanımızdır, ama söz konusu olan bizim pet-

rolümüz müdür? Başka yerlere giden yüzde 80'lik payı görmezden gelirsek bizim için daha mı iyi olur? Tabii ki, petrolün çoğu Asya'daki en büyük ticari ortaklarımıza (Çin, Japonya, Güney Kore, Singapur gibi) gittiğine göre, belki de bunun aslında kimin petrolü olduğunu söylemek konusunda daha seçici olmamalıyız..."[34] Japonya ve Çin'in gerçekten kurtulmak istediği ana nokta burasıdır. Ortadoğu petrollerine yani bir bakıma ABD'ye olan bağımlılıktan kurtulmak istiyorlar. Çin bunu çok açık net bir politikayla sürdürüyor. Japonya ise özellikle 1990'dan sonra bu politikayı aşamalı ama sessizce yürütmeye çalışıyor. Ortadoğu enerjilerinden kopmak, iki ülkenin özellikle politik gücünü çok daha ciddi oranda artıracaktır.

21.yüzyılın uluslararası dengelerinin değişmesine paralel olarak daha bağımsız bir güç olmak isteyen Japonya, Asya'nın merkezi ile çok yakında ilgilenmektedir. Bölgenin zengin enerji yataklarından yararlanmak için Çin, Rusya ve bölge ülkeleri ile giderek artan düzeyde ilişkilerini geliştiriyor. Özellikle doğal gazının Japonya'ya taşınması için Rusya ile boru hattı üzerine yaptığı görüşmeler ilişkilerin boyutlarını yeniden belirlemektedir. Rusya ve Merkez Asya'dan Çin ve Japonya'ya doğru döşenmesi planlanan ve somut adımları atılan boru hattı bölgenin jeopolitik ilişkilerini önemli oranda değiştirecektir. Japonya, halen güven sorunu yaşadığı Rusya ve Çin ile zorunluluğa dayanan 'yeni' bir bağımlılık ilişkisine girerken, Ortadoğu'yla olan 'zorunlu' bağımlılıktan kurtulacaktır. Bu aynı zamanda Japonya'nın ABD ve AB ile olan küresel ilişkilerinde daha 'serbest' bir döneme girmesini sağlarken, aynı zamanda, Japonya'nın uluslar arası politikasında 'Asyacılık' nispeten kendisini hissettirebilir.

Avrasya ve Merkez Asya'nın hem sahibi hem komşusu rolünde olan Rusya'nın bölgesel etkinliği onu en güçlü kılan yanlarından biridir. Orta Asya'nın Sovyetler Birliği sınırları içerisinde olması nedeniyle uluslar arası kapitalist güçlerin etki gücü hemen hemen yok gibiydi. Sovyetlerin dağılması bölge ülkelerinin birer 'bağımsız' devlet haline gelmeleri yeni kurulan Rusya Federasyonu'nun kendi iç sorunlarıyla uğraşması bu bölgedeki etki gücünü zayıflattı. Rusya hem Kafkasya'daki iç sorunlarını hızla çözmeye yöneldi, hem de Orta Asya'da inisiyatifi yeniden ele almak için somut adımlar attı. Rusya'da kopan 14

34- BARNETT, age syf:268.

devlet ve özerk bölgeler üzerinde Rusya'nın etkinliği önemli oranda devam ediyordu. Devlet Başkanı Yeltsin özellikle Orta Asya ülkelerini Rusya'nın etkinlik alanına çekmek için, örgütsel yapısı nispeten zayıf olan 'Bağımsız Devletler Topluluğu'nu kurdu. Putin bu süreci ileri götürerek, eski Sovyetler Birliği içerisinde bulunan özelikle Orta Asya ülkelerini kapsayan yeni bir birlik oluşturmaya yöneldi. AB ilişkilerine benzeyen, sınır fiilen kaldırıldığı, bütünlüklü ekonomik bütünleşme ve tek para birimini hedefleyen 'yeni' bir birlik oluşturmak için önemli bir çaba içerisindedir. Putin'in üçüncü dönemi bu sürecin tamamlanması olarak algılanabilir.

Putin, Rusya'yı uluslararası ilişkilerde güçlü kılacak en önemli noktanın Orta Asya'daki etkinliğini korumak ve güçlendirmekten geçtiğini biliyor. Bu nedenle ABD'nin bölgeye askeri olarak konuşlanışını "misafirler konuk oldukları evde uzun süre kalmanın hiç de nazikâne bir tutum olmadığını anlamalılar."[35] Dönemin Müsteşar Kalyuzhny da, "Bir Rus deyişi vardır: Eğer misafir ağırlıyorsanız iki kez sevinirsiniz. Birisi misafir geldiğinde diğeri ise misafir ayrılırken." "Kırgızistan ve Özbekistan CIS üyesi ülkelerdir ve Rusya ile aralarındaki güvenlik anlaşması ile bağlıdırlar."[36] "Amerikalılar bin Ladin'i yakalar yakalamaz Merkez Asya'dan çekilmeliler."[37] Rusya'nın bu yaklaşımı esas olarak, ABD'nin Orta Asya'dan çekilmesi veya politik etki gücünün minimum düzeye indirilmesi olarak tanımlanıyordu.

Putin sonrası Rusya'nın politikaları güçlü ve çok yönlü gelişmeye başladı. Bölgenin gerçek durumunu çok daha somut analiz eden Putin, Rusya'nın dış politikasının merkezine, özellikle Orta Asya ve Kafkasya'yı oturttu. Bu nedenle, askeri gücü sürekli bir baskı unsuru kullanmak yerine, karşılıklı çıkarlar üzerinde Orta Asya merkezli bir organizasyonun oluşturulması gerektiğini belirtti. Bölge ülkelerinin genel talep ve ihtiyaçlarını dikkate alarak ekonomik ilişkileri öncelikli olarak ön plana çıkarttı. Özellikle enerji yataklarının batıya pazarlanması için alınan kararların uygulanmayı konulması, Orta Asya ülkelerini hızla Rusya'ya yaklaştırdığı gibi Rusya'nın da dünya dengeleri içerisindeki yeri yeniden güçlendi.

35- age
36- Aktaran KLEVEMANS Lutz, age, syf:215.
37- Age, syf: 217.

Bölge ülkelerinin ABD'nin Orta-Asya'ya yönelik politikalarında çok belirgin olarak rahatsız olmalarını ve kendi gelecekleri bakımından ciddi bir kaygı duymaya başladıklarını farkına varan Rusya, tersten bu ülkelere yönelik güçlü ama esnek bir politika ile yaklaştı ve kedine yönlendirmeyi başardı. Rusya ile Orta Asya ülkeleri arasında, çok yönlü ekonomik ve askeri ilişkiler geliştirildi. Çin ve Rusya'yı kuşatma politikası geliştiren ABD'ye karşı iki ülkenin Şangay İşbirliği Örgütü kapsamında çok yönlü stratejik ilişkileri gelişti. Orta Asya ülkelerini kapsayan bu yönelim, ABD'nin bölgesel gücüne çok önemli bir darbe vurmuş oldu.

Putin'in bu başarılı hamleleri, bölge ülkeleri ile askeri ilişkilerle yansıdı. Örneğin 2002 yılı Aralık ayında, Rusya Devlet Başkanı Putin Kırgızistan'a yapmış olduğu ani ziyaret ile iki ülke arasında 'askeri güvenlik işbirliği anlaşması' imzalandı. Böylece Rusya, Kırgızistan'daki askeri gücünü arttırdı ve Su-25 ve Su-27 savaş jetleri ve bombardıman uçaklarını kapsayan hava üssünü güçlendirdi. Gerekli uçaklar ve askerler Kazakistan ile Tacikistan'daki üstlerden buraya nakledilerek 'bölgede ortak bir anında-mukabele gücü' kurulması sağlandı. Bu Rusya'nın bölgeye hem ekonomik hem de askeri olarak çok daha ve etkin olarak geri dönüşünü ifade ediyordu. Dönemin Savunma Bakanı Ivanov, yeni askeri üssün amacını, "saldırı olması halinde... hava kuvvetlerine bağlı birlikler düşman hedeflerini bombalayarak düşmanı saf dışı bırakacaklardır."[38] Böylece ABD ile Rusya askeri üsleri arasında sadece 35 millik bir zaman bulunmaktadır. Böylesi bir durumun oluşması hiç şüphesiz ki küresel devletler adasındaki ilişkilerin boyutunu ortaya koymaktadır.

Amerika'nın Merkez Asya'ya yerleşerek bölgesel gücünü en üste düzeye çıkartmak için üslere asker göndermesinde birkaç gün sonra Kırgızistan'ı ziyaret eden Rusya Parlamento sözcüsü Gennady Seleznev, "Rusya, Merkez Asya'daki ABD üstlerinin kalıcı olmasını tasvip etmiyor." Böylelikle ABD'nin Rusya'nın arka bahçesinde kalıcı olamayacağını mesajını verirken, aynı zamanda başta Kırgızistan olmak üzere bölge ülkelerine yönelik de uyarılarını yaptı: "Merkez Asya cumhuriyetleri yapılan anlaşma gereğince bize danışmadan kendi başlarına karar alamazlar." Buna benzer 'uyarı' içerikli açıklamalar Rusya devlet-

---

38- New York Times, 7 Aralık 2002, syf:12.

yöneticileri tarafından sık sık yapıldı. Rusya'nın artan baskıları sonucu Kırgızistan, 2007 tarihinde ABD ile yapılan görüşmeler sonucunda Askeri üslerin yetkilerini ve hareket alanını önem oranda kısıtladığı gibi askeri üssün kalış süresini sınırladı.

ABD'nin Orta Asya'da kalıcılaşmasına vurulan önemli bir darbe olduğu gibi inisiyatifin giderek Rusya ve Çin'e doğru kaymaktadır. Ayrıca Rusya'nın hem petrol hem de doğal gaz alanında küresel bir güç olarak yükselmesi özellikle Orta Asya'nın politik dengelerinin kendi lehinde dönüşmesinde önemli bir faktör oldu. Orta Asya'da Rusya'nın gelişmesiyle ters orantılı olarak ABD'nin de önemli bir güç kaybına uğradığını tespit etmek gerekir. Ancak bunun kendisi ABD'nin Orta Asya'dan vazgeçtiği veya geçeceği sonucu çıkartılmamalıdır. İzlediği stratejide ciddi darbeler alması, ABD'nin bölgesel stratejilerini yeniden gözden geçirilmesine yol açtı. Obama'nın gelişi; aynı zamanda ABD'nin bölgesel politikalarında belirli değişikliklere yol açtığını görmek mümkün. Obama özellikle Asya'nın stratejik ülkeleriyle dengeli bir politika izlemekte ve bölgesel sorunlarda daha yakın bir işbirliğini tercih etmektedir.

Orta Asya'nın bölgesel güç olarak bilinen ülkelerin de ilgi alanındadır. Özellikle İran ve Türkiye bölge ile olan tarihsel ve kültürel bağları nedeniyle ön plana çıkmaktadırlar. Türkiye'nin etnik tarihsel bağlar kullanarak ABD'nin yardımıyla bölgesel etkinliğini artırmaya çalışırken beklenen etkiyi gösteremedi. Bunun birkaç nedeni sıralanabilir. Birincisi Rusya'nın ekonomik ve askeri bölgedeki muazzam gücü karşısında Türkiye'nin silik kalması ve daha çok ABD'nin yönlendirmesiyle hareket etmesinin getirdiği boşluk, önemli bir başarısızlık yarattı. Böylece Adriyatik denizine kadar bir alanı kapsayan dış politikası tamamen iflas etti. İkincisi Türkiye'nin iç politik durumu ve güçlü bir ekonomiye sahip olmamasıdır. Kürt sorunu nedeniyle 30 yıldır fiili bir iç savaş yaşayan devletin içteki politik istikrarsızlığı uluslar arası ilişkilerin en önemli sorunlarından biri olarak görülmektedir. Ekonomik ve askeri gücünü içte tüketen bir Türkiye'nin bölgesel ilişkilerde politik bir yönlendirmeye sahip olması son derece zordur. 300 milyarı dolarlık iç ve dış borç Türkiye'nin bölgesel ilişkilerini çok ciddi oranda etkilemektedir.

Bölgede en etkili olan ülkelerinden biri olan İran, bir Ortadoğu ülkesi kadar bir Avrasya ve Orta Asya ülkesidir. Söz konusu bölge ve bölgenin eksen çeperindeki ülkelerle yakın ilişkileri bulunmaktadır. Bu durum, İran'ın stratejik önemini birçok bakımdan artmaktadır. Doğal Gaz ve Petrol gibi sahip olduğu enerji kaynakları yanında Hazar Denizi sınırına sahip olması da İran'ın Orta Asya'daki konumunu artırmaktadır. Bu nedenle ABD, AB, Çin ve Rusya gibi küresel güçlerin Orta Asya politikasında İran özel bir yere sahiptir. İran'a hâkim olan güç Orta Asya politikasında belirleyici bir güç olacaktır. İran üzerinde yürütülen rekabet aynı zamanda Orta Asya'da etkin olma stratejisidir. Özellikle ABD merkezli İran'a yönelik geliştirilen ekonomik, askeri politikaların arka planında esasen Orta Asya stratejisi bulunmaktadır. Bunun farkında olan küresel oyuncalar, bölgesel rekabetin bir yönünü İran üzerinde sürdürmektedirler.

3- KÜRESEL SİSTEMİN MERKEZ BÖLGESİ: DOĞU ASYA

Asya'nın çok önemli bir halkasını oluşturan ve özelliklede uluslar arası küresel sistemin birkaç merkezinden biri olarak ön plana çıkan Doğu Asya'nın jeopolitik geleceği, sadece Asya'nın değil aynı zamanda dünyanın politik-stratejik dengelerini belirleyecektir.

1850'lerden beri, Doğu Asya'da kapitalist ekonomik gelişme kesintisizce devam ediyor. Birinci ve ikinci dünya savaşları boyunca sömürgeci emperyalist yayılmacı siyaset, Asya kıtasında çok belirgin olarak hissedildi ve ikinci dünya savaşı sırasında Japonya'ya atılan atom bombası insanlık tarihinin en önemli trajik olaylarından biridir. Bu süreçten sonra Asya'nın ve özellikle Doğu Asya'nın kapitalist gücü olan Japonya ekonomik gelişme sürecini yeniden yapılandırdı. ABD'nin aktif desteği ile dönemsel olarak Mao önderliğinde kurulan devrimci Çin'e karşı Japonya sadece kıtanın değil aynı zamanda dünya kapitalist ekonomisinin önemli bir gücü haline getirildi. Asya'nın kendisine özgü gelişen ekonomisi aynı zamanda model ülkeler olarak tercih edildi. Asya coğrafyasında özellikle, Vietnam, Kore, Kamboçya, Laos gibi ülkelerde gelişen anti-emperyalist mücadelelere karşı alternatif modeller kurmaktı. Asya kıtasında ve özellikle Doğu Asya'nın tarihsel ve kültürel yapısına uygun kapitalist kalkınma projesi içerisinde model ülkeler oluşturuldu. Doğu Asya kapitalist ekonomik kalkınma modeli olarak tercihi edilen

ve 'Asya Kaplanları' olarak tanımlanan Hong Kong, Tayvan, Güney Kore, Malezya, Singapur gibi ülkelerdeki kapitalist gelişme modeli, küresel Asya modelinin en önemli ayaklarından biri oluşturuyordu. 1980'lerden itibaren çok hızlı bir kapitalist ekonomik kalkınma içerisinde olan Çin, Tayland ve Endonezya bu sürece dâhil olurken 1990'lardan itibaren Filipinler, Hindistan ve Vietnam ile birlikte Doğu Asya'da kapitalist ekonomik ilişkiler çok daha belirgin hale gelmekle kalmadı, aynı zamanda dünya küresel sisteminin merkezi haline gelmeye başladı.

Çin, Japonya, Güney Kore gibi hatta Rusya ve Hindistan'ın da bu bölgede olması nedeniyle dünya kapitalist sistemin temel güçlerinin bulunduğu bölge olması, dünya küresel sistem bakımından oldukça önemli bir alandır. Avrasya, Orta Asya ile birlikte dünyanın kalbi olarak değerlendirilmesinin anlaşılır bir yönü bulunuyor. Bu bakımdan bölgenin özellikle ön plana çıkmış küresel güçleri arasındaki ekonomik, politik ve askeri ilişkilerin boyutları bütün uluslar arası güçler tarafından dikkatle izlenmekte ve çok kapsamlı politik stratejiler geliştirilmektedir. Doğu Asya ülkeleri arasında gelişen ilişkilerin 20.yüzyılın ikinci yarısından yani ikinci emperyalist dünya savaşından sonraki süreçte, Avrupa ülkeleri arasında gelişen ilişkilere benzemeye başladığı belirtilse de, Doğu Asya ülkeleri arasında gelişme eğilimi içerisinde olan 'Asyacılık' politikasının nereye doğru evirileceği konusunda şimdiden bir şeyler söylemek oldukça zordur. Ancak 'Asyacılık' politik yönelimlerinin özellikle Japon ve Çin milliyetçileri ve tanınmış bazı entelektüelleri arasında kabul gören bir görüş olarak gelişmeye başladığını söyleyebiliriz.

Küresel kapitalist ilişkileri içerisinde, bugün açısından, bu tek bir Asya ekonomisinden bahsetmek henüz mümkün değil. Ancak Asya ülkelerinin ekonomilerinin çok daha iç içe geçtiği ve bununda Asya kıtasında 'zorunlu' bağımlılık ilişkisini geliştirdiğini söylememiz mümkündür.

Sovyetlerin yıkılmasından sonra, kıtasal dengelerin yeniden oluşması ile "kendi değerlerinin ve kurumlarının evrensel olarak değerli ve önemli olduğunu ve Asyalı toplumların dış ve iç politikalarını şekillendirme gücünün hâlâ ellerinde bulunduğu kanısını" oluştu. Aynı zamanda tarihsel, kültürel ve dinsel bakımdan aralarından bir kısım

farklılıklar bulunmasına rağmen 'Asyacılık' kavramının gelişme eğilimi içerisinde olması ya da en azında belirli akımlar tarafından giderek daha yüksek bir sesle dinlendirilmesinin arka planında bütünleşen Asya ekonomisi bulunmaktadır. "Japonya yavaş yavaş Doğu Asya'ya yönelerek daha bağımsız bir konuma giriyor."[39] Gelişmeler bu süreci çok net olarak doğrulamaktadır. Japon toplumunda bu eğilimin giderek etkili hale geldiğini aydınların genel eğimlinde anlamak mümkündür. "Etkili Japon aydınları Doğu Asya ile Japonya'nın sosyal ve kültürel yakınlığına giderek daha fazla vurgu yapıyorlar. Bu gelişim Japonya'da Yeni Asyacılık olarak biliniyor."[40]

"1993 yılında önde gelen bir gazeteci, 'Amerika Birleşik Devletleri'nin aksırdığı an Asya'nın soğuk algınlığına yakalandığı günlerin' geride kaldığını ilan etmiştir ve Malezyalı bir memur da bu tıbbi benzetmeye, 'Amerika'daki yüksek ateşli hastalığın dahi Asya'nın hafifçe öksürmesine dahi neden olamayacağını' eklemiştir. Bir başka Asyalı lider de Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerinde' korku çağının sonunda ve konuşma çağının başlangıcında' olduklarını söylemiştir. Malezyalı eski başbakan yardımcısı 'Asya ülkelerinin artan refahının egemen küresel siyasal, sosyal ve ekonomik düzenlemelere ciddi alternatifler sunabilme durumuna geldiği anlamını taşıdığını' iddia etmiştir."[41] Aynı şekilde Filipinlerdeki Çin Araştırmalar merkezi başkanı Teresita Ang See, 'çıkarlarımız için yüzümüzü ABD'ye olduğu kadar Çin'e de dönmemiz gerek' diyor.[42]

Huntingon bu aktarmalarda, Asya 'medeniyeti' kavramı bağlamında yapmış olduğu uç noktalardaki değerlendirmeleri bir yana, aynı zamanda bugünkü uluslar arası kapitalist sistemin ekonomik ilişkileri içerisinde küresel 'Doğu Asya' ekonomisinin, özellikle ABD ekonomisiyle doğrudan bir bağımlılık içerisinde olduğunu söylemek artık pek mümkün değil. Ancak küresel dünya ekonomisinin karşılıklı bağımlılık ilişkilerinden bahsedebiliriz. Bu nedenle ABD'de başlayan ve bütün dünyayı etkileyen 'Finans Krizi' gerçeği, 'Amerika'daki yüksek ateşli

---

39- R. Rosecrance, The Rise of the Virtual State, 1999
40- Aktaran YILMAZER Mehmet, Güç Merkezlerinin Stratejik Yönelişleri, , alaz yayınları, 2002. syf:185
41- HUNTİNGONT S., Le Choc des civilisations, Edition Odile Jacop. 2000, syf: 150.
42- BBC News, Manila. 16 Nisan 2012

hastalığın Asya'nın hafifçe öksürmesine neden olacağını' belirtmek gerekir. Birbiriyle iç içe geçen ve zorunlu bir bağımlılık oluşturan dünya kapitalist küresel ekonomisinin birbirinden etkilenmesi artık kaçınılmaz bir durumdur. Ayrıca küresel Doğu Asya ekonomisinin kıta içerisinde kendi tarihsel evrimine göre bir gelişme içinde oldukları ve iç içe geçerek çok daha fazla karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisinde olduklarını söyleyebiliriz.

Kapitalizmin dünyanın farklı bölgelerinde, farklı tarihsel evrelerde geçerek gelişti. Avrupa'nın kapitalizmle buluşarak küresel düzeye gelmesiyle ile Asya'nın özellikle Doğu Asya'nın bugünkü küresel düzeye ulaşması farklı tarihsel evrelerde gerçekleşmiş bulunuyor. Coğrafik, tarihsel, kültürel, politik gelenekler gibi çok farklı faktörlerin etkisi altında bugünkü gelişme sürecine vardı. Bu bakımdan Doğu Asya'nın varmış olduğu kapitalist gelişme düzeyi, küresel sistem ilişkileri içerisinde 'özgün' bir model olarak değerlendirmek mümkün. Aynı ortak tarihsel kültürel değerleri taşıyan Asya ülkeleri arasındaki bu ekonomik yakınlaşma, onları dünya küresel ekonomisi içerisinde çok daha güçlü kılacak bir kısım olanaklar yaratmaktadır. Örneğin Malezya başbakanı, "Japonların ve Korelilerin disiplin, sadakat ve dikkatli olmaktan oluşan iş ahlâki bu ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerindeki itici gücü oluşturmuştur. Bu iş ahlâki grubun ve ülkenin bireyden önemli olduğu biçimindeki felsefeden kaynaklanmıştır" değerlendirmesiyle söz konusu noktaya vurgu yapmaktadır. Kapitalist sistemin bizzat geliştirdiği Doğu Asya model ülkelerinin ortaya çıkışı, aynı zamanda Asya'nın lider ülkelerinin bu merkezler üzerindeki ekonomik etkinliğinin gelişmesine önemli olanaklar yarattığı gibi sık sık vurgulanan Asya küresel ekonomisinin iç içe geçmesinde de önemli bir etken olmuştur. "Japonya ve diğer Asya ülkelerinin 'Asya'yı küreselleştirmek' ve bu yolla 'etkin bir biçimde yenidünya düzeninin karakterini biçimlendirmek' için 'Pasifik küreselciliği' geliştirmesi gerekmektedir."[43] Doğu Asya veya Pasifik Asya küreselciliği olarak tanımlanan kıtasal küresel ekonominin gelişme yönü bakımından yapılan vurgular giderek güçlenmektedir.

Kıtanın dünya küresel sisteminin beklide tek merkezi olarak ön plana çıkması nedeniyle 'Güneydoğu Asya Ulusları Birliği'nin yapısı ve içeriğinin geliştirilip değiştirilerek 'Doğu Asya Ekonomik Kurulu'

43- Aktaran HUNTİNGON, age, syf:151

haline getirilmesi, Asya kıtasının küresel kapitalist merkezli bir yapı haline getirilmesiyle ilişkilidir. Bu bir bakıma, kıtasal küresel ekonomilerin kurumsallaşması olarak da algılanabileceği gibi özellikle Asya bütün kıtalar içerisinde dünya küresel sistemin merkezi olabilecek bir güç ve potansiyeli sahip olduğunu ortaya koyuyor.

Asya'nın bu düzeydeki gelişmesini biraz da kaygıyla değerlendiren Huntingon şunları söylüyor: "İstisna artık bir tek Japonya değil, hemen hemen bütün Asya'dır. Batı'nın kalkınmışlıkla ve Batılı olmayan ülkelerin geri kalmışlıkla özdeşleştirilmeleri yirminci yüzyılı aşamayacaktır. Dönüşümü hızı çok güçlüdür. Kishore Mahbubani'nin belirttiği gibi, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri için nüfus başına düşen verim iki misline sırasıyla elli sekiz ve kırk yedi yılda çıkarken; Japonya bunu otuz üç, Endonezya on yedi, Güney Kore on bir ve Çin on yılda gerçekleştirmiştir. Çin ekonomisi 1980'lerde ve 1990'larin ilk yarısında ortalama yüzde 8 hızla büyürken, Kaplanlar Çin'i çok yakından izlemişlerdir. Dünya Bankası 1993 yılında "Çin Ekonomik Bölgesi"nin Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Almanya'dan sonra dünyanın "dördüncü kalkınma gücünü" oluşturduğunu ilan etmiştir. Tahminlerin birçoğuna göre, yirmi birinci yüzyılın başlarında Çin ekonomisi dünyanın en büyük ekonomisi olacaktır. 1990'larda dünyanın en büyük ikinci ve üçüncü ekonomilerine sahip olan Asya, 2020 yılında dünyanın en büyük beş ekonomisinden dördüne ve en büyük on ekonomisinden yedisine sahip olacaktır. Bu tarihte Asya toplumları küresel ekonomik üretimin yüzde kırkından sorumlu olacaklardır. Büyük bir olasılıkla en yarışmacı ekonomiler yine Asya'da yer alacaktır.' Asya'daki ekonomik gelişmenin daha kısa bir süre içinde ve sert bir biçimde duracağı düşünülebilirse de, bu kalkınmanın Asya ve dünya için ortaya çıkmış olan sonuçları yine de çok önemli ve büyüktür.

Doğu Asya'nın ekonomik açıdan kalkınması Asya ile Batı, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, arasındaki dengeyi bozmaktadır. Başarılı ekonomik kalkınma bu kalkınmayı yaratanlar ve bundan yararlananlarda kendine güven duygusu yaratmakta ve bunların daha iddialı olabilmelerini sağlamaktadır. Servet, iktidar gibi, ahlâki ve kültürel üstünlüğün sergilendiği, erdemliliğin bir kanıtı olarak görülmektedir. Doğu Asyalılar ekonomik olarak daha başarılı bir duruma geldikçe kendi kültürlerinin farklılıklarını, Batı ile diğer toplumlarla yaptıkları karşılaştırmalarda kendi kültürlerinin, değerlerinin ve yaşam biçimle-

rinin üstünlüklerini ilan etmede tereddüt göstermemektedirler. Asya toplumları Amerika Birleşik Devletleri'nin isteklerine ve menfaatlerine daha az karşılık verir ve bu ülkeden veya Bati ülkelerinden gelen baskılara direnebilir bir duruma gelmiştir."[44]

Doğu Asya'nın ekonomik ve politik lideri durumunda olan Japonya ve Çin aynı zamanda uluslar arası küresel sisteminin merkez ülkeleri arasında artan önemli bir ağırlıkları söz konusudur. Bu iki ülke arasında tarihsel olarak devam eden bazı sorunların henüz çözülmemiş olması nedeniyle bir kısım güvensizlikler devam etse de, karşılıklı ilişkilerin çok hızlı gelişme eğilimi içerisinde olması, onların bölgesel ve uluslar arası gücünü çok ciddi oranda artırmaktadır. Bu iki ülkenin dünya kapitalist sistem içerisindeki ekonomik rolleri, politik etkileri ve askeri güçleri farklı olmakla birlikte, karşılıklı bağımlılık ilişkiler içerisinde aslında giderek birbirini tamamlayan unsurlar haline geldiğini söylemek abartı olmayacaktır. Çin-Japonya ilişkilerinin tahminlerden çok daha fazla ve çok yünlü gelişmesi, küresel kapitalist sistemin geleceği ve alacağı biçim bakımından çok önemli bir etki yaratacaktır. Bu bakımdan bölge ülkeleri arasında uzlaşma-ittifak ile rekabet ilişkileri iç içe geçerek gelişmektedir. Doğu Asya bölgesinin bu iki ülkesi dışında iki parçalı Kore'nin ekonomik ve askeri gücü, sesiz ama çok hızlı gelişen ve dünya küresel kapitalist ekonomiyle hızla bütünleşen Vietnam bölgesel ilişkileri etkileyebilecek potansiyele sahiptirler. Bu nedenle Brzezinski'nin 'Asya, hızla yükselen bir ekonomik güç, sosyal bir volkan ve siyasi olarak zararlıdır' biçimindeki değerlendirmesi özellikle Doğu Asya kapsamındaki gelişmeleri esas alarak söylemektedir.

Bölgesel ilişkiler içerisinde özellikle ön plana çıkan ve küresel sistem ilişkilerini belirleyen Japonya, Rusya, Çin, Hindistan, Güney Kore gibi ülkelerin özellikle ekonomik ve askeri güç ilişkilerini ayrıca analiz edeceğiz. ABD ve AB gibi küresel sistemin lider konumundaki ülkelerinin Asya politikası da artık eskisi gibi olmayacağı açıktır. Ayrıca ABD ile AB'nin Asya politikasında önemli farklılaşmalar da ortaya çıkmış bulunuyor. Özellikle Rusya ve Çin ilişkilerinde farklı politik açılımların olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle Asya'nın yükselen gücü olarak görülen Çin ile ilişkiler bölgesel alanda önemli bir etki gücü oluşturacaktır. Kıtanın karşılıklı bağımlılık içerisinde iç içe geçen ekonomik ve politik

---

44- HUNTİNGONT S., Le Choc des civilisations, Edition Odile Jacop. 2000, syf: 146-147.

ilişkilerin merkezi de doğal olarak Çin'dir. Brzezinski; "Burada yükselen Çin, Amerika müttefiki Japonya ile bölgesel hâkimiyet rekabetindedir. Kore doğal olmayan bir şekilde bölünmüştür ve zaman zaman potansiyel olarak patlama riski taşımaktadır. Tayvan'ın geleceği bir mücadele ve çatışma kaynağıdır. Endonezya'nın içeriden zarar görebilme tehlikesi vardır ve Hindistan ise kendisini Çin'in emsali görmekle beraber Çin tarafından rahatsız edildiğini hissetmektedir. Çin ve Hindistan (Hindistan'ın zıt komşusu Pakistan'ın yani sıra) aleni nükleer güçlerdir. Kuzey Kore bunlardan biri olma çabasını açıkça sürdürürken Japonya'nın da böyle olmaya zorlanan bir durumu söz konusudur. Yükselen bir güç olarak Çin, Büyük Britanya'yı kıskanan, Fransa'ya karşı düşmanlık besleyen ve Rusya'yı aşağılayan emperyalist Almanya'nın kalıntılarıdır. Bugünün Çini giderek artan şekilde Pasifik'te Amerika'nın rolü konusunda pragmatik olsa da, bu ülkenin Japonya konusunda sancıları vardır, Hindistan'a karşı hâkim bir patron imajı içerisindedir ve Rusya'yı dışlamaktadır.

Küresel güvenlik, Uzakdoğu'da uluslararası tablonun şekillenmesinden kaçınılmaz biçimde etkilenecektir. Bu, büyük ölçüde, önde gelen iki Doğu Asya devletinin, Japonya ve Çin'in tavrına ve Amerika'nın onların tavrını nasıl etkilediğine dayalı olacaktır. Adım adım kurumsallaştırılan ve dikkatlice dengelenen bir ABD-Çin-Japonya stratejik üçgeniyle sağlanan istikrarlı bir Doğu Asya, daha geniş çaplı bir Avrasya karmaşasıyla mücadele etmek için çok önemli bir doğu limanı oluşturacaktır. Farklı biçimlerde, Hindistan, Rusya ve Avrupa Birliği de yukarıdakilerin kendi aralarındaki ilişkilerine katkıda bulunabilir, ancak bu yalnızca sınırlar çerçevesinde olur"[45] Bu değerlendirmeler genel olarak ABD'nin Asya stratejisine göre tanımlanmakla birlikte bölgesel ilişkilerin karmaşıklığını anlamak bakımından da bize daha somut bir fikir vermektedir.

"Doğu Asya'da Soğuk Savaş'tan miras kalan çatışmalar, eski çekişmeleri ve yeni ekonomik ilişkileri yansıtan başka çatışmalarla tamamlanmakta ve yer değiştirmektedir. 1990'ların baslarında Doğu Asya'nın güvenliğine ilişkin analizler, düzenli olarak, Doğu Asya'dan 'tehlikeli bir komşu' olarak, 'rekabete hazır' olarak, 'muhtelif soğuk savaşlar' bölgesi olarak, savaş ve istikrarsızlığın hüküm süreceği bir 'geleceğe yö-

---

45- BRZEZİNSKİ Z., Tercih, İnkilap yay, İstanbul,2005, syf.138

nelmiş' olarak söz ediyorlardı. Batı Avrupa'nın aksine, Doğu Asya 1990'larda, Rusya ve Japonya arasındaki kuzey adalarına dair anlaşmazlık, Çin, Vietnam ve Filipinler arasındaki ve potansiyel olarak da Güneydoğu Asya devletlerinin Güney Çin Denizi'yle ilgili anlaşmazlık dâhil olmak üzere en önemli bölgesel anlaşmazlıkları çözememişti. Bir yanda Çin ile diğer yanda Rusya ve Hindistan arsasındaki sınırlara ilişkin ihtilaflar, 1990'larin ortalarında azaltıldı, ama Çin'in Moğolistan üzerinde hak iddia etmesine bağlı olarak her an yeniden su üstüne çıkabilir. Mindanao adası, Dogu Timor, Tibet, güney Tayland ve doğu Myanmar'da çoğu durumda dış destekli ayaklanmalar veya ayrılma taraftarı hareketler mevcuttur. Ayrıca 1990'larin ortalarında Doğu Asya'da devletlerarası barış söz konusuyken, önceki elli yıl boyunca Kore ve Vietnam'da büyük sa-vaşlar patlak vermiş ve Asya'daki merkezi güç konumundaki Çin, Amerikalıların yani sera Koreliler, Vietnamlılar, Milliyetçi Çinliler, Hintliler, Tibetliler ve Ruslar dahil olmak üzere neredeyse tüm komşularıyla savaşmıştı."[46] 'Medeniyetler Çatışması' teorisinin sahibi olarak bilinen Huntington'un özellikle Doğu Asya'yı en tehlikeli alan olarak görmesi nedeniyle, bölgenin mevcut durumunu analiz ederken, sürekli çatışmalı bir ortam yaratılmasından yanadır. Bu durum, onu, Doğu Asya'nın analiz edilmesinde çok aşırı abartmalara yöneltti. ABD'nin karşısına çıkabilecek tek gücün Doğu Asya'da olabileceği korkusu onun politik belirlemelerini ve stratejik değerlendirmelerini önemli oranda etkiledi.

Asya ülkeleri arasında yıllardır bilinen sorunların ciddiyetini koruduğu bir gerçek. Bunların bir kısmının geçmişleri uzun olup tarihseldirler. Yani, bölgenin sömürgeleştirilmesi için yürütülen hâkimiyet mücadelesinin bir devamı olarak algılanabilir. Halen ciddi oranda toprak sorunu ve anlaşmazlıkları bulunmaktadır. Çin devriminden sonra, karşı-devrimci olan Çin milliyetçilerinin Tayvan adasına çekilmeleri ve ABD tarafından yapay bir devlet olarak tanınması ve çok yoğunluklu olarak desteklenmesi, Çin'in en önemli dış politikasını oluşturmaktadır. Çünkü Çin belki de haklı olarak Tayvan'ı kendisinin bir parçası olarak görmekte ve uluslar arası alanda bir devlet olarak tanımamaktadır. Bu durum Çin'in bütün bölgesel ilişkilerini etkiliyor. Hatta Tayvan sorunu, Çin ile ABD arasındaki en önemli dış politika konusunu teşkil etmek-

---

46- Hundington, age, syf: 326.

tedir. Japonya ile Çin arasındaki geçmiş tarihsel sürecin bir parçası olarak güvensizliklerin var olduğunu iki ülke tarafından kabul etmektedir. Yakın geçmiş tarihi, daha ikinci dünya savaşı öncesinde ve sürecinde Çin toprakları Japonya tarafından işgal edildi ve uzun süreli bir savaş sonucu Çin, Japonya tarafından işgal edilmiş topraklarını geri alabildi ve halan bazı bölgelerinde sınır anlaşmazlıkları söz konusudur. Ayrıca Japonya ile Rusya arasında, ikinci dünya savaşından beri çözümlenmemiş toprak sorunu bulunuyor. İkinci dünya savaşı sırasında Japon işgalci güçlerinin yenilgisinden sonra, bölgedeki bazı stratejik adaların Sovyetler tarafından ele geçirildiği iddiası söz konusudur. Bu anlaşmazlık halen devam etmektedir. Aynı ulus ve tek ülke olan Kore'nin ABD tarafından fiilen parçalanarak iki devlet haline dönüştürülmesi, Hindistan ile Pakistan arasındaki tarihi anlaşmazlıklar gibi kapsamlı sorunlar bölgenin küresel güçleri arasındaki ilişkilerin gelişmesini nispeten etkileyen faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bütün bu sorunlara paralel olarak ikinci dünya savaşından sonra ABD'nin bölgeye yönelik geliştirdiği ekonomik-politik ve askeri yönelimlerle en önemli güç haline gelmiş olması, Asya kıtasının politikalarını çok ciddi oranda etkilemektedir. Japonya, Güney Kore, Tayvan, Pakistan vs ülkeler üzerinde ABD'nin tahminlerden çok ciddi bir etkisinin olması ve bir bakıma ABD'nin askeri üsleri olarak şekillenmesi, bölgesel güç ilişkilerini de önemli oranda etkilemektedir. Özellikle 1980'e kadar ABD'nin bölgede önemli bir etkinliği vardı. Ancak küresel politik yönelimlerin uluslararası ilişkileri yeniden şekillendirmesi ile hem bölge ilişkilerinde çok önemli değişiklikleri meydana geldi, hem de ABD'nin Asya'daki varlığı giderek sorunlu olmaya başladı. ABD ile Japonya/Güney Kore, Japonya-Çin, Rusya-Çin, Japonya-Rusya, ABD-Çin, Rusya-ABD, Hindistan ile Çin ve Rusya ilişkileri, AB ile Rusya, Çin, Hindistan ilişkileri gibi karmaşık bir durumu yansıtan söz konusu ilişkiler aynı zamanda bölgesel dengelerin yeniden dizayn edilmesini sağlayacaktır. Doğu Asya ülkelerinin ekonomik ve politik olarak ve birbirleriyle çok yakın ilişki içerisinde olmaları ile bu ülkelerin önemli bir kesimi ile ABD arasındaki ilişkiler de yeniden şekillenmeye/tanımlanmaya başladı.

Birçok Asyalı lider, ABD'nin Doğu Asya'daki hâkimiyetinden sıyrılmaya doğru atılması gereken adımlar daha yüksek sesle dillendirmeye başladılar. Doğu Asya'ya yön veren Çinli politik yöneticilerin bu yön-

deki planları da çok daha net ve açıktır. Çin'in uluslar arası ilişkileri uzmanlarından Zahng Xizhen ve Zhuang Jin, bunu şu cümlelerle ifade ediyor: "Doğu Asya bölgesinde stratejik bir işbirliği oluşturmak Çin'in ana hedeflerinden biri olmuştur. Çin bir bölgenin bütünleşmesinin yalnızca sosyal ve ekonomik değil, aynı zamanda siyasi ve güvenlik temelli bir bütünleşme olduğunu da çoktan anlamıştır. Aynı zamanda, çevresindeki milletlerin güvenini kazanmak ve bölgede geniş bir devletin oynaması gereken rolü üstlenmek için tüm açılardan bölge toplumuyla kaynaşması ve diğer devletlerle beraber ortak bir oyun planını belirleyip takip etmesi gerektiğinin de farkına varmıştır."[47]

"Asya-Amerikan ilişkilerinde yaşanan bu değişiklik o kadar kapsamlı ve o kadar çok farklı meseleyi kuşatıyordu ki sonuçları, bir yanda otomobil parçaları, kamera satışları veya askeri üsler, diğer yanda da karşıt görüşlülerin hapsedilmesi, silah transferleri veya düşünsel korsanlık gibi konulara ilişkin tekil çıkar çatışmaları"[48] ilişkilerin ikili boyutunu ortaya koyuyordu; uzlaşı-ittifak ve rekabet.-çatışma. Bunlarından hangisinin belirleyici olacağını, bölgedeki küresel güçlerin ortaya koyacağı ekonomik-politik güç ve inisiyatiftir. Gelişme eğilimi içerisinde olan, halen ciddi düzeyde bir rekabet söz konusu olmakla birlikte, çatışmalı bir ortam giderek tali plana düşmekte ve bölgesel alanın bir bütününde ekonomik ilişkiler önemli oranda etkili olmaktadır.

Çin'in Doğu Asya'da artan ekonomik sorumluluğuna paralel olarak, 'liderlik' gücüde pekişmektedir. Amy Chua yapmış olduğu bir değerlendirmede şunları belirtiyor: "Filipinlerde nüfusun % birini oluşturan Çinliler ekonominin % 60'nın kontrol ediyor. Endonezya'da nüfusun % 3'ünü oluşturan Çinliler serbest pazarın yaklaşık olarak % 70'nı kontrol ediyor. Çinliler buna benzer rolleri Güneydoğu Asya'da ve Burma'da oynuyorlar"[49] Böyle bir Çin'in bölge ilişkilerinin politik dengelerinde sorun yaratan değil, tersine çözüm gücü olan bir ülke olarak rol oynayacaktır.

Çin, Doğu ve hatta Uzak Doğu Asya üzerindeki ekonomik gücünü pekiştirirken, ABD'nin Asya'daki etkinliğini azaltacak uzun vadeli bir strateji uygulamaktadır. ABD'nin önde gelen politik ve askeri strateji-

---

47- 'Renmin Riebo'da yayınlanan makale, 9 Ekim 2003
48- HUNTİNGTON, age, syf:332
49- CHAU Amy, A World on the Edge, "The Wilson Quarterly, Sohbahar 2002.

siyenleri de, Doğu Asya'nın en önemli gücü olan Çin ile çatışmaya girilmesinin ABD'nin ulusal çıkarlarına zarar verileceğini vurguladılar. Bu bakımdan ABD'nin Doğu Asya bölgesine yönelik oluşturacağı politikaları, uzlaşı yönü giderek ön plana çıkmaktadır.

Bu bakımdan ülkeler arası geçmişe dair bir kısım önemli sorunlar olmakla birlikte, küresel kapitalist sistemin ortaya çıkardığı 'yeni' zorunlu ilişkiler, sorunların eskiden olduğu gibi tek yanlı değil, çok yönlü 'karşılıklı bağımlılık' içerisinde çözmeye yöneltiyor. Bu durum bir bakıma rekabet-uzlaşı biçiminde kendini yansıtıyor. Bunun tipik örneklerinden biri, Uzakdoğu Asya'nın deniz geçiş yolları üzerinde sağlanan fiili anlaşmalardır. Örneğin Singapur'un etkinlik alınanda görünen Malaka Boğazı, Uzakdoğu Asya'nın hem deniz yoluyla Avrupa'ya giden ticaretin giriş ve çıkış kapısı özelliğine sahiptir hem de Ortadoğu petrollerinin boğazdan geçerek bölgeye akış merkezinin en önemli noktasını oluşturmaktadır. Bu bölge üzerinde Japonya, Çin, Hindistan gibi ülkelerin tek başına bir etkinlik sağlaması mümkün değildir. Singapur, Güney Kore, Malezya gibi küresel sistemin geliştirdiği model ülkelerden biri olmakla birlikte son yıllarda Çin'in çok önemli ekonomik yatırımları söz konusudur. Bu bakımdan Malaka Boğazı'nın bölge ülkelerinin bütünlüklü çıkarları nedeniyle her hangi bir ülke tek başına kontrol etme şansına sahip değildir. Özellikle Uzakdoğu'da bulunan ülkelerin ekonomilerinin nerdeyse iç içe geçmiş olması nedeniyle bölge ekonomisini olumsuz yönde etkilemesinden kaçınmaktadırlar. Kıta ekonomisinin uluslararası bağlantıları nedeniyle son derece önemli olan deniz geçiş yollarının kontrolünde, bir bakıma politik-askeri bir denge oluşturulmuş görünüyor.

4- REKABATİN YOĞUNLAŞTIĞI ALAN: HAZAR DENİZİ

Derinliği 1000 metreye kadar bulan Hazar Denizinin uzunluğu 1210 km, genişliği 210-436 km olup 365 bin km2 bir alanı kapsamaktadır. Kazakistan ile 2320 km, Türkmenistan ile 1200 km, Azerbaycan ile 955,08 km, İran ile 900 km ve Rusya ile 695 km sınıra sahiptir. Ayrıca Hazar Denizi içerisinde küçük ve orta düzeyde yaklaşık 50 ada bulunuyor. Türkmenistan deniz sahası içinde olan Çeleken ve Pir Allah adalarında petrol üretilmektedir. İran'ın 12, Azerbaycan'ın 6, Kazakistan'ın 3, Rusya'nın 2 ve Türkmenistan'ı 1 şehir'i Hazar kıyısında bulunmaktadır.

Asya-Avrupa sınırında, Orta Asya, Kafkasya ve İran'ın ortasında yer alan Hazar Denizi, barındırdığı doğal zenginlik kaynakları kadar jeo-politik, jeo-stratejik olarak da uluslar arası güçlerin çekim merkezinde olan bir bölgedir.

Enerji alanında faaliyet yürüten küresel tekellerin özellikle enerji yataklarının bulunduğu bölgeler üzerinde yoğunlaşmaları bölgesel politikalar bakımından oldukça önemlidir. Dünya çapında enerji yatakları üzerinde egemenlik kuran belli başlı tekeller; özellikle petrol ve doğal gaz yataklarının yoğun olduğu Hazar denizi havzasını rekabetin önemli bir alanı haline getirdikleri gibi çok kapsamlı yatırımlara yöneldiler. Hazar petrolleri ve doğal gaz rezervleri henüz netleştirilmiş değil. Bu bakımdan şu aşamada S. Arabistan ile kıyaslanacak düzeyde değil. Rezervler konusunda 100 ile 250 milyar varil arasında değişen tahmini rakamlar ileri sürülmektedir. Mevcut potansiyelin çok küçük bir miktarı işletilmektedir. Örneğin Suudi Arabistan'ın günlük üretim miktarı 10,5-11 milyon varil ve Hazar'ın yani yukarıda ismi geçen 4 ülkenin 2010 yılı günlük petrol üretim miktarı ise yaklaşık olarak 2,7 milyon varildir. Hazar'daki kaynakların çıkarılması ve piyasaya sürülmesi için yüksek miktarda yatırıma ihtiyaç var. İki yıl önce, İran, Hazar kıyı şeridinden 15 milyar varil petrol rezervi bulduğunu açıkladı ve bu miktar petrol üreticisi Cezayir'in toplam rezervi kadardır. Ayrıca Azerbaycan'ın doğal gazının yaklaşık olarak % 65'i, petrolünün de yaklaşık olarak % 90'ı Hazar Deniz'inden çıkartılmaktadır. Önümüzdeki yıllarda, Hazar petrollerinin çok daha geniş olarak işletilmesi durumunda, Ortadoğu'dan sonra en büyük petrol üretim sahası haline gelme potansiyeline sahip bulunuyor.

Uluslararası tekellerin temsil ettikleri devletlerin ekonomik, politik ve hatta askeri desteğini de alarak yürüttükleri çok kapsalı faaliyetlerle hazar bölgesinin enerji yatakları üzerinde fiili bir egemenlik kurmaya çalıştıkları biliniyor. Çok karmaşık oyunların döndüğü bu bölgede denetim sağlayacak olan küresel tekelin dünya çapındaki egemenliği çok daha güçlü olacaktır. Bu bakımdan rekabet, çelişki, çatışma, uzlaşı ve ittifak politikalarının iç içe geçtiği derin bir ilişki ağı kurulmuş bulunuyor. Başrolde oynayan ve bölgesel hâkimiyetini pekiştiren Rusya dışında bölge ülkeleri içerisinde Azerbaycan, İran, Türkmenistan, Tacikistan, Kırgızistan gibi ülkelerin enerji yatakları merkezleri olması yanında, küresel şirketler enerji kaynaklarının taşınması için oluştur-

dukları 'boru hatları' projelerinin yaşama geçirilmesi için, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Çin, Türkiye gibi ülkelerde bölgesel enerji rekabetinin oyuncuları arasında bulunmaktadırlar.

Özellikle hazar denizinde bulunan yatakların kontrolü fiili çatışmalara yol açabilecek kadar önemsenmektedir. Hazar bölgesinin enerji yataklarına hâkim olmak kadar, taşınmasının önemli bir halkasını oluşturan boru hatlarının denetimi de bir o kadar önem kazanmış bulunuyor.

Hazar Denizi havzasının kontrolü, esasen Kafkaslar, Orta Asya ve hatta Doğu Asya'nın kontrol edilmesi anlamına gelmektedir. Hazar üzerinde uygulanma konulmak istenen strateji esasen Avrasya stratejisinin somutlaşmış biçimi olarak değerlendirmek mümkündür.

ABD'nin Asya stratejisinin eksininde bulunan Avrasya, Orta Asya, Doğu Asya politikasındaki başarısızlıklarını bir bakıma Hazar Politikasıyla telafi etmeye çalıştı. Özellikle Azerbaycan eksenli geliştirilen politikanın arka planında Hazar enerji yatakları önemli bir yer tutuyordu ve bu politik yönelimi halen devam etmektedir.

Hazar Denizi'nin coğrafik statüsü ciddi tartışmalara yol açan özgün bir durumdur. İki temel görüş ortaya çıktı. Birincisi Hazar'a kıyısı olan ülkeler savunduğu ve bugün de genel bir kural olarak kabul gören bir kapalı/iç deniz diğer bir anlamda göl statüsünde görülmesidir. İkincisi ise ABD'nin doğrudan politik bir güç olarak taraf olmak istediği Hazar bölgesinin coğrafik olarak uluslar arası deniz sahası içinde görülmesini savunulmasıdır.[50] Öyle ki, Hazar'ın bir iç deniz mi yoksa bir göl olarak değerlendirilmesi konusunda dahi ciddi görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Özellikle küresel şirketler, Hazar'ın bir deniz olduğu ve uluslar arası alanda böyle tanımladığını iddia etmektedirler. Çünkü göllerin ve denizlerin uluslar arası hukuksal düzenlemeleri farklıdır. "Tartışılan mesele ilk bakışta basit görünebilir: Hazar Denizi göl müdür, yoksa deniz mi? Eğer milyarlarca ton petrol mevzu bahis olmasaydı, bu daha ziyade akademik bir sorunsal olurdu. Söz konusu petrol rezervlerinin nasıl paylaşılacağı dünyanın en büyük içsel su yatağının nasıl tanımlanacağına bağlıdır. Hazar Denizi eğer bir göl ise her bir ulus yalnızca

---

50- Country Analysis Briefs:Central Asia,(September 2005),Energy Information Administration, http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Centasia/NaturalGas.html#TBA (Ulaşım 13.04.2007)

kendi kıyısından birkaç deniz mile uzunluğunda bir kıyı şeridinin denetiminden sorumlu olacak. Dolayısıyla, gölün en geniş olan orta kısmı gemilerin geçişi, balıkçılık gibi hususlar ile muhtelif doğal kaynaklardan tarafların ortak surette istifade edecekleri çok taraflı egemenliğe dayalı uluslararası sular haline gelecek. Devletler ise petrol kuyularının kurulması ve kâr paylaşımının nasıl yapılacağına ilişkin olarak kendi aralarında anlaşmak durumunda kalacaklar.

Hazar Denizi aksine eğer bir deniz olarak tanımlanırsa, tüm deniz yatağı ve yüzeyinin ülkeler arasında pay edilmesi gerekecek. Özellikle ABD'nin baskısıyla, Birleşmiş Milletlerin Deniz Hukuku tarafından yapılan açıklamaya göre 'Hazar Denizi'nin bir göl değil, deniz olduğu görüşünü' deklare etmeleri, bölge bakımından bir başka politik krize yol açtı ve Hazar Denizini sarmalayan ülkeler tarafından doğrudan reddedildi. Sovyetler Birliği dağılmadan önce Hazar'ın iki komşusu vardı Sovyetler Birliği ve İran. Bu devlet arasında yapılan ikili anlaşmalardan ikisi de her iki ülke gemilerinin tüm su alanı içerisinde hareket serbestliği ve petrol ve doğal gaz dışındaki kaynakların paylaşımı esas alınmıştı.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan jeo-politik duruma paralel olarak Hazar Denizine komşu olan ülke sayısı beşe yükseldi; Rusya, İran, Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan. Ortaya çıkan yeni dengeler doğal olarak bölge ilişkilerini yeniden şekillendirdiği gibi, özellikle Hazar Denizindeki enerji yatakların paylaşımı sorunu çok daha kapsamlı olarak gündeme geldi. Rusya bir süre kendi iç sorunlarıyla boğuşmak zorunda kaldı. ABD, Rusya'nın bölgedeki boşluğundan yararlanarak Hazar bölgesindeki etkinliği arttırmaya yöneldi. Özellikle Azerbaycan ve Kazakistan üzerinde etkili olmaya çalıştı. Kafkasya bölgesindeki sorunları dolaylı olarak kışkırttı ve Rusya'yı kendi içine yönlendirmeye uğraştı. Rusya bakımından son derece stratejik bir konuma sahip olan Hazar Denizi üzerinde ABD'nin egemenlik kurmasına izin vermedi, iç politik kaosun en yoğun olduğu dönemde dahi Hazar bölgesini kontrol altında tutmaya özen gösterdi. "Amerikan'ın desteğini de arkalarına alan bu devletler, deniz yatağı ile birlikte doğal zenginlikleri her bir ülkenin kıyı şeridi uzunluğuna göre birbirine eşit olmayan parçalara ayırmak arzusundalar. Ruslar kendi bölgelerinde petrol rezervlerini keşfedinceye dek bu çözüm önerisini defalarca geri çevirdiler. Moskova bu keşif ertesinde deniz yüzeyinin değilse bile deniz yatağının parçalara ayrılmasında ısrar etmeye başladı. Böylelikle

kendi donanması ülkelerden hiçbirinin silahlı sahil güvenlik gemisiyle muhatap olmaksızın Hazar boyunca özgürce dolaşmaya devam edebilecekti. Ebetteki bu tamamen Rusya'nın çıkarına bir durum yaratıyordu, zira büyük Hazar donanması istediği zaman eski Rus devletlerinin kıyılarına kadar sokulabilecekti."[51]

Hazar denizinin derinliklerinde bulunan enerji yatakların kullanımı sınır ülkeleri arasında sorun olmaya devam ediyor. Bütünlüklü olarak çözümlenmiş değil. Öyle ki diplomatik krizlere, politik ve askeri sorunlara yol açmaktadır. Sadece İran ve Azerbaycan değil, aynı zamanda Azerbaycan ile Türkmenistan, Rusya ile Azerbaycan, İran, Türkmenistan arasında ciddi bir anlaşmazlık konusudur. Ayrıca bölgede ve özellikle Türkmenistan ve Azerbaycan'da faaliyet yürüten küresel sermaye gruplarının da söz konusu çatışmanın içinde bulunmaktadırlar. İran'ın silahlı gövde gösterisi diplomatik açıdan Azerbaycan ile aralarındaki sınır anlaşmazlığından doğan gerginliği The Economist dergisi, Hazar bölgesindeki sorunları abartılı bir biçimde "üçüncü dünya savaşı senaryosu" olarak tanımlayarak esasen uluslararası güç ilişkilerinin rekabetine dikkat çekmekti.

BP-AMOCO'nun işlettiği ve yaklaşık 7 milyar varil ham petrol rezervine sahip olduğu düşünülen Chirag sahası, anlaşmazlıklara konu olan bölgelerden biridir. 23 Temmuz 2001 tarihinde, BP AMOCO şirketi, Azerbaycan ile yapmış olduğu doğal gaz anlaşmasından sonra Hazar denizinde sondaj çalışmalarına yöneldi. Bu bir bakıma ABD'nin almış olduğu politik bir karardı. Aynı zamanda Hazar Denizi'nin sınır bölgelerinin halen tartışmalı olması nedeniyle sondaj çalışmalarının İran'ın hak iddia ettiği bölgeye kaydırılması, İran'ın askeri müdahalesi ile karşılaştı. BP sözcüsü Steve Lawrence. "Ancak, İranlar silahlıydı ve bu durumda yapabileceğimiz başka bir şey yoktu." İran hazar denizi enerji kaynaklarının İran'a ait olduğu iddia edilen kara sularda yabancı şirketlerin arama faaliyetlerine kesinlikle izin verilmeyeceğini belirtti. Dönemin İran Dışişleri Bakanı'nın açıklamalarına göre, "İran kara sularında faaliyet gösteren şirketlerin faaliyetleri sona erdirilecek ve bu şirketlerle bir daha herhangi bir iş bağlantısı kurulmayacak ya da anlaşma imza edilmeyecektir."[52] İran'ın bu yönelimi, Hazar bölgedeki

---

51- KLEVEMAN Lutz, Yeni Büyük Oyun-Orta Asya'da Kan ve Petrol, Everest yay., İstanbul, 2004, syf: 164-165.
52- Wall Street Journal, 25 Temmuz 2001, s. 2.

enerji yatakların denetimi altına alınmasındaki rekabetin boyutunu ortaya koyduğu gibi küresel tekellerin bölgesel ilişkilerdeki yoğunlaşmasını da yansıtmaktadır.

ABD'nin Hazar yönelimi Rusya ve Çin başta olmak üzere Hazar Denizine sınır olan bütün ülkelerin tepkisine yol açtı ve başarısız bir girişim olarak kaldı. ABD bu kez, Azerbaycan üzerinde, uluslar arası tekellerin Hazar bölgesine yerleşmesine yöneldi. Bu yönelim Rusya ve İran'ın ciddi tepkisiyle karşılaştı ve zaman zaman küçük çaplı çatışmalara yol açtı.

Hazar Denizi'nin yeni komşularından Türkmenistan'ın stratejik önemi çok daha fazla arttı. Özellikle 280 trilyon metreküpü aşan kesinleşmiş gaz rezervleriyle dünyanın önemli merkezlerinden biri halene gelen Türkmenistan, Hazar bölgesindeki enerji yataklarıyla da rekabetin merkezi durumundadır. Türkmenistan Enerji Enformasyon Kurulunun verilerine göre mevcut rezervlerinin kümülatif 70 katrilyon metreküpten fazla olduğu tahmin ediliyor. Türkmenistan'ın Hazar kıyılarındaki yatakları buna dâhil edildiğinde, Türkmenistan, bölgenin jeo-politikasında ve bölgesel rekabetin ve çatışmanın merkezinde olan bir ülke haline geldiğini görmek mümkün. Bu bakımdan Rusya, Hazar kıyılarını bütünlüklü olarak kontrol etmek için, Hazar kıyısına komşu ülkelere yönelik özel politikalar geliştirmektedir.

Türkmenistan, Hazar kıyı şeridinde önemli petrol rezervlerinin tespit edilmesinden sonra, küresel ve bölgesel güçler karşısında dengeli bir politika izlemek için 1995 yılı Aralık ayında BM Genel Kurulunda, Orta Asya coğrafyasında tarafsız ve bağımsız bir ülke olarak kalacağını deklare etti. Örneğin 2001 yılına kadar Afganistan'da Taliban rejimi ile hiçbir çatışma girmedi. Rusya ile ilişkilerinden çok daha dikkat ve hassas bir politika izlerken, aynı şekilde ABD ile ilişkilerinde belli bir denge politikası izledi. Türkmenistan, 2001 yılında, Afganistan'ın işgali sırasında ABD'ye askeri üsler vermedi. Ancak Rusya ile ilişkilerini çok daha dengeli bir şekilde geliştirdi. 'Tarafsızlık' politikası nedeniyle Afganistan'daki Taliban rejimine karşı verilen savaşta müdahil olmadı ancak İnsani Yardım Kuruluşlarının Kuzey Afganistan'a geçmesine izin verdi.

ABD, bütün askeri gücüyle Afganistan'ı işgal ederken, arka planda Hazar Denizindeki enerji yataklarına odaklanmış bulunuyorlardı. İş-

galden hemen sonra, yapılan ilk stratejik planlama Hazar Petrollerinin ve Orta Asya doğal gazının taşınması için boru hatlarının hangi ülke üzerinde geçmesiydi. Bir yandan Hazar Denizinden İran veya Azerbaycan'dan Türkiye üzerinden geçişi sağlamak ya da Afganistan ve Pakistan üzeriden Hint okyanusuna aktarmaktı. İki projenin merkezinde Hazar enerji yatakları bulunuyordu. Bu bakımdan ABD özellikle Azerbaycan ve Türkmenistan üzerinde bir kısım planlar uygulamaya çalıştı. Dönemin ABD Savunma Bakanı yardımcısının dediği gibi 'Afganistan'ın teröristlerden temizlenmesi, Amerikan'ın Orta Asya ve Avrasya çıkarları bakımından hayatı öneme sahipti' değerlendirmesinin arka planında enerji yataklarının kontrolü ve taşınması vardı.

Hazar bölgesinde de önemli bir etkinlik kuran Rusya, stratejik dengeleri kendi lehine çevirerek Avrasya bölgesinde esas güç olduğunu çok belirgin olarak ortaya koydu. Bu bakımdan Rusya'nın Hazar bölgesindeki stratejik çıkarları hesaplanmaksızın hiçbir gücün Hazar politikası başarılı olamaz.

5- RUSYA İLE ABD ARASINDAKİ ÇATIŞMA ALANI: KAFKASYA

Kafkasya bölgesi coğrafik olarak belirli bir bölgeyi kapsamakla birlikte jeo-politik olarak geniş bir alanı temsil ediyor. Avrasya'nın coğrafik ve jeo-politik alanı içerisinde de gösterilen Kafkasya, Karadeniz ve Hazar havzasının önemli bir kısmı olarak algılanmaktadır. Bu bakımdan Kafkasya bölgesel ilişkilerde Kafkasya'nın coğrafik alanı onun jeopolitik önemini çok daha fazla arttırmaktadır., Kafkas Sıradağları, Kuzey Kafkasya ve Güney Kafkasya olarak ikiye böldüğü, kuzeyde Don nehri ağzı, Maniç Çukurluğu ve Kuma ağzı hattından, güneyde Aras ve Kars Platosu'na kadar uzanan bölgenin olarak tanımlanmaktadır.

Kafkasya bölgesinin yüzölçümü 470.000 km kare olup yaklaşık 20 milyon insan yaşamaktadır. Kafkaslar doğuda Hazar Denizi, batıda Karadeniz, güneyde Türkiye ve İran, kuzeyde ise Maniç çukuru ile çevrili bir bölgedir. Güney Kafkasya ise toplam 186.100 km2 yüzölçümü ve yaklaşık 17 milyon insan yaşayan ve üç bağımsız Kafkas ülkesinin sınırları ile oluşan bir bölgedir.[53] Kafkasya bölgesi yaşayan halkların çe-

---

53- Doç. Dr. ÇAKMAK Haydar, Karadeniz Araştırmaları sayı 3, Güz, 2004

şitliliği ile dünyanın sayılı bölgelerinden biridir. Birkaç yüz kişiden oluşan dil gruplarının yanında, milyonlarca insandan oluşan halklar da vardır.

Kuzey Kafkas bölgesi, Rusya sınırları içerisinde bulunan özerk cumhuriyetlerinden oluşmaktadır; Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti, Kabardin-Balkar, Çeçenistan, İnguşetya, Dağıstan, Kuzey Osetya, Adige, Kalmuk, Stavropol Kray, Krasnodar Kray, Astrahan Oblast, Abhazya Cumhuriyeti bulunuyor. Güney Kafkas bölgesi ise üç bağımsız devletten oluşuyor: Azerbaycan'ın yüzölçümü 86.600 km2 olup nüfusu 8 milyon, Gürcistan'ın ise yüzölçümü 69.700 ve 5,5 milyon nüfus, Ermenistan ise 29.800 km2 yüz ölçüme ve yaklaşık olarak 3,8 milyon nüfusa sahip.

Çok uzun bir politik tarihi olan Kafkasya'nın Asya bölgesinin başka alanları gibi çatışma merkezi olarak doğrudan ön plana çıkmadı. Yayılmacı politikalar izleyen imparatorluklar, Kafkasya üzerinde stratejiler geliştirmede nispeten edilgen kaldılar. Örneğin Orta Asya eksenli oluşturulan stratejiler gibi özel bir yönelim olmadı. Bunun en temel faktörü, Çarlık İmparatorluğunun bölgede mutla hâkimiyetiydi. En güçlü imparatorluklar dâhil olmak üzere Rus Çarlığının buradaki egemenliğine karşı bir strateji oluşturmadılar. Dünya'nın kapitalist güçlerinin Kafkasya bölgesiyle ilgilenmeleri, özellikle 1900'lü yıllardan sonra, Avrasya politikası ekseninde başladı.

Bir bakıma çok geniş bir alanı kaplayan ve küresel sistem güçlerinin jeo-stratejik çatışma alanı olarak ön plana çıkan Avrasya'nın en önemli halkasını oluşturmaktadır. Bu bakımdan özellikle 21'inci yüz yıl stratejisinde Kafkasya'ya hâkim olmak, küresel güçler bakımından son derece önemlidir. Coğrafik olarak çok önemli bir kesiminin Rusya sınırları içerisinde bulunması, Asya'nın Karadeniz ve Hazar bölgesini denetlemede son derece önemli bir alanı oluşturuyor. Bu bakımdan geçmiş yüzyıllarda pek dikkat çekmeyen Kafkasya, yeni dönemin küresel ilişkilerde, beklenilen ilgiye görmeye başladı ve rekabetin önemli alanlarından biri haline geldi.

ABD, 11 Eylül 2001 olayını bahane ederek Gürcistan'a fiilen girdi. 200 CİA ajanı, 'terörizmle mücadele' gerekçesiyle Gürcistan'a yerleşti. Ocak 2004 yılında, ABD politikalarına uyum sağlayamayan Şavardnadze fiili bir darbeyle devrildi ve M.Saakaşvili, iktidara getirildi. Gürcistan'da olan bir devrim değildi, doğrudan ABD tarafından planlanan

bir darbeydi. ABD, bölgesel istikrarsızlığı derinleştirmek için Gürcistan'ı Güney Osetya'yı işgale yönlendirdi. ABD'nin askeri ve politik planın bir hamlesi olarak uygulamaya konulan bu işgal planın bir kaç yönde dikkat çekti. Birincisi NATO'ya alınmak istenen Gürcistan'ın etkinlik alanını genişleterek NATO'nun Rusya üzerindeki etkinliği pekiştirmekti. İkincisi, Rusya'nın özerk bölgelerinde politik bir istikrarsızlık yaratarak Moskova'nın Avrasya alanındaki gücünü zayıflatmaktı. CİA eski siyasi analisti Bill Christison, İran merkezli Press TV muhabirinin Gürcistan'daki durumla ilgili sorularına verdiği yanıt, ABD'nin Gürcistan ne yapmak istediğini çok daha net ortaya koyuyordu: "Washington'daki birçok insanın bu tür bir çatışmayı desteklediğini öne süren Christison, bu yetkililerin, Beyaz Saray'ın Ortadoğu ile Orta Asya'daki pozisyonunun değişmesi gerektiğine inandığını söyledi. Christison, "Gürcistan'ın Güney Osetya'ya saldırmak için Washington tarafından fiilen cesaretlendirilmiş ve yeşil ışık almış olması yüksek bir ihtimal" olduğunu belirtti.[54]

Rusya sınırları içerisinde bulunan Kuzey Kafkasya bölgesinin 15 özerk cumhuriyetin önemli bir kısmında iç politik sorunlar bulunuyor. ABD bu sorunları çok belirgin bir politikayla derinleştirmeye yöneldi. Örneğin Özerk Çeçenistan, Rusya'dan ayrılarak bağımsız bir devlet olma talebiyle yürütülen bir mücadelesini çok yönlü destekledi. Gürcistan'ın Kuzey Osetya'ya saldırması için teşvik etti.

Rusya'nın Gürcistan'ın bu yönelimine verdiği çok sert yanıt, aslında ABD'ye verilmiş bir askeri yanıt olarak algılandı. Rusya tersten kendi politikalarını çok daha kapsamlı olarak devreye koydu. Önce Güney Osetya bölgesinin Gürcistan'dan ayrılarak, Rusya sınırları içerisinde bulunan Kuzey Osetya ile birleşmesini aktif olarak destekledi ve Güney'in bölgesinin fiilen bir devlet haline gelmesini sağladı. Ayrıca Abhazya ve Acara bölgesinin, Gürcistan'dan özerklik talebinden bulunmalarına meşruluk kazandırdı. Böylece Gürcistan üzerinde Rusya'ya yönelik ortaya konulmak istenen politikalar, Gürcistan içerisinde çok daha ciddi politik sorunlar yaratarak etkisizleştirmiş oldu. Kafkasya'nın iki bağımsız ülkesi, Ermenistan ile Azerbaycan arasında Dağlık-Karabağ sorununda doğrudan 'çözüm' gücü olarak müdahil oldu. Böylece ABD'nin kaos yaratma politikalarına karşı tersten bir yönelim içine girerek, ABD'nin planların bozup dağıttı.

54- Hürriyet Gazetesi, 18 Ağustos 2008

ABD'nin en önemli hamlelerinden biri Gürcistan'ın NATO'ya dâhil edilmesi projesiydi. Türkiye'den sonra NATO gücünün Avrasya ve Orta Asya'ya kadar etkinlik alanının geliştirilmesi amacı taşıyordu. Böylelikle Karadeniz doğrudan bir NATO denizi haline getirilerek ABD'nin deniz filolarını, Rusya sınırlarına aktarılmış olacaktı. 2006 yılının sonlarında, The Heritage Foundation'ın yayınladığı bir raporda şunlar belirtilmiş: "Karadeniz bölgesi, Afganistan, Irak, İran ve Hazar bölgesi ile Batı pazarları arasındaki enerji deniz nakil yollarının askeri, yeniden yapılanma ve istikrarlılaştırma operasyonları için önemli bir platformdur." Ayrıca: "Orası aynı zamanda Avrupa'nın yeni güneydoğu sınırıdır. Bu nedenle, buradaki bazı faaliyetlerin güvenliğini sağlamak, diğer bazılarını engellemek ve Karadeniz bölgesinde varlık göstermek Avrupa Birliği ve ABD'nin çıkarınadır."[55] Bu raporu değerlendiren Tinç de şunları belirtiyor: "ABD, Karadeniz'de uzun zamandan beri varlığını artırmayı, NATO'yu da bu strateji içine çekmeyi istiyordu. Gürcistan, bu isteği meşrulaştıran önemli bir bahane oldu... İlk geminin geçişi sırasında Çanakkale Boğazı Gemi Trafik Hizmetleri Merkezi Müdürlüğü'ne gideceği liman konusunda bilgi vermediği söylendi. Gürcistan'a yardım bıraktıktan sonra başka bir şey daha mı yapacaktı? Dün bu soruya yanıt aranırken, her iki gemi için çok daha önceden Türkiye'den izin alındığı iddialarına rastladım. ABD ile Türkiye arasında gemi krizi iddialarını ilk olarak yayınlayan McClatchy Gazetesi, McFaul ve Dallas için bu yılbaşında Karadeniz'de tatbikata katılmaları için izin alındığını yazıyordu. Haberin kaynağı yine kimliğini açıklamayan bir Pentagon yetkilisiydi."

ABD'nin Gürcistan üzerinde uygulamak istediği Kafkasya bölgesinin denetim altına alarak NATO'ya dâhil edilmesi, böylelikle Rusya'nın gücünün kırılmasıydı. Ancak Rusya'nın tepkisi tahmin edilenden çok sert oldu ve Gürcistan'a çok kapsamlı bir askeri harekât başlatarak başkent Tiflis'i kuşattı. Bu askeri operasyon mesajı sadece ABD'ye değildi, AB ve Türkiye dâhil, Kafkasya'da stratejik oyunun bir parçası olan bütün ülkelere verildi.

ABD eksenli NATO'nun Kafkasya politikasının bir başka boyutunu ise Azerbaycan oluşturuyor. ABD'nin Gürcistan planı başarılı olmuş olsaydı, birbirine komşu olan Gürcistan ile Azerbaycan'ın eş zamanlı

55- Aktaran TINÇ Ferai, Hürriyet Gazetesi, 24 Ağustos 2008

NATO'ya dâhil edilmesine yönelik hazırlanan proje fiilen yaşama geçirilecekti. Böylelikle hem Rusya'nın etkinlik alanlarına müdahalede çok önemli halka yakalanmış olacaktı hem de İran'ın Hazar üzerinde kuşatılması için yeni bir alan açılacaktı. ABD'nin bu planı pek başarılı olamadı. Azerbaycan. ABD ile Rusya arasında bir denge politikası izlemeye özel bir önem vermektedir. Petrol ve Doğal Gaz zengini olarak, bölgesel ilişkilerinde doğrudan taraf olmak istemediği anlaşılıyor. Özellikle ABD'nin yanında yer alarak Rusya'yı karşısına almak istemiyor. Ermenistan ile Dağlık-Karabağ sorununu Rusya üzerinde çözmek, ABD üzerinde ise uzun vadeli olarak Büyük Azerbaycan projesini uygulamak istiyor. Azerbaycan topraklarının bir kısmı, yani Güney Azerbaycan bölgesi İran tarafından işgal edilmiş bulunuyor. ABD'nin İran üzerindeki kuşatması ve İran'ın etki gücünü kırması yönünde izlediği politikanın bir başka boyutu, Azerbaycan ile İran arasındaki çatışmanın derinleştirilmesi olarak ön plana çıkıyor. Azerbaycan, ABD yanında yer alarak, tarihsel olarak kendi toprakları olarak gördüğü Güney Azerbaycan'ı yeniden kendisine katma hayalini kuruyor. Bu bakımdan, ABD'nin Kafkasya politikasına destek sunduğu gibi enerji yataklarının işletilmesinin önemli bir kısmını ABD ve AB kökenli şirketlere vermektedir.

Kafkasya'nın bir başka ülkesi olan Ermenistan bölgede önemli sorunlar yaşamaktadır. Türk devletiyle ile olan 'jenosit ve toprak meseleleri' tarihsel sorunlar uluslar arası ilişkilerin en önemli gündem maddelerinden biridir. Ancak daha somut olarak Azerbaycan ile olan Karabağ sorun çok daha önemlidir. Ermenistan askeri güçleri tarafından işgal edilen bölge, iki ülkeyi savaş konumuna getirmiştir. Ermenistan uluslar arası ilişkilerde ABD ile yakın bir ilişki içinde olmasına rağmen bölgesel ilişkilerde tersine Rusya'ya çok daha yakın bir politika izlemektedir. Rusya'nın Ermenistan topraklarında askeri üslerinin varlığı, söz konusu bölgesel politikalarla doğrudan ilişkilidir.

ABD'nin Kafkasya stratejisinin ana halkası, hem Rusya'nın bölgedeki iç sorunlarla meşgul ederek çevre bölgesiyle ilgisini zayıflatmak, hem de uzun vadeli olarak enerji politikaları bakımından bölge ülkelerini kullanmaktı. Ayrıca AB'nin enerji politikaları bakımından da Kafkasya bölgesi stratejik önemi sahiptir. AB'nin ABD ile birlikte Gürcistan'a olan ilgisinin artmasının temel noktası, Hazar ve Azerbaycan enerji kaynaklarının, Gürcistan üzerinde enerji boru hatlarının Karade-

niz'e aktarmak ve oradan Avrupa'ya taşımaktı. Ancak AB, ABD'nin yaptığı tarzda bir çatışma ve politik kaos yaratmadan, bu politikayı yaşama geçirmek istedi. Özellikle Rusya faktörünü her koşulda hesaba katmak zorundaydı. Bu bakımdan özellikle Almanya, Rusya ile çatışmalı bir durumun oluşmaması için Gürcistan ve Azerbaycan'ın NATO'ya alınmasına izin vermedi.

AB'nin üç Kafkas ülkesiyle olan ekonomik ilişkileri oldukça geniştir. Örneğin Almanya'nın Gürcistan, Fransa'nın Ermenistan, İngiltere'nin Azerbaycan ile çok yakın ilişkileri bulunuyor. Gürcistan'ın ithalatının % 21,2'si, ihracatının % 28,8'i, Azerbaycan'ın ithalatının % 14,4'ü, ihracatının % 46'sını AB ile yapmaktadır. Bu bakımdan AB'nin Kafkasya politikası çok yönlüdür.

Asya'nın önemli merkezlerinde güç olan Rusya, aynı zamanda Kafkasya'nın da esasen hâkim gücüdür. ABD'nin izlediği Avrasya-Orta Asya politikasının başarısızlığı, Kafkasya'da daha somut olarak yaşandı. AB ise sessiz ve stratejik çıkarlarına uygun olarak Rusya ile uyum politikası ekseninde kendi stratejisini uygulamaya çalışıyor.

Her üç güç için önemli olan Hazar ve Orta Asya enerji kaynaklarının kontrolü ve taşınmasıdır. Rusya, bu enerji yataklarının kontrolünü sağlıyor, ABD kökenli şirketler özellikle Azerbaycan'da üretiminde rol alıyor. AB ise enerji boru hatlarının yapımı ve taşınması gibi projelerde önemli bir sorumluluk almış bulunuyor. Kafkasya denge politikası bu şekilde ilerliyor.

BÖLÜM 2:

KÜRESEL GÜÇLERİN ASYA POLİTİKASI EKSENİNDE OLUŞAN DEĞİŞİKLİKLERİ

Küresel kapitalist sistem güçleri, Çin'in Asya'nın lider gücü olacağını kabul etmiş bulunuyorlar. Bu bakımdan kıtaya yönelik oluşturulan stratejilerin merkezinde Çin bulunuyor. Brezezinski bu durumu şu cümlelerle ifade ediyor: "Uzakdoğu'da yükselen ideolojiyle ve yoğunlaşan milliyetçilikle Çin kendisini 'devrimsel' bir güçten ziyade Asya'nın sözde lideri olarak tanımlamaya başladı. Çin pek çok Güneydoğu Asya devletinin ticaretini elinde tutmakta ve eskiden Rusya'nın hâkim olduğu Orta Asya bölgesinde de siyasi ve ekonomik varlığını giderek artan ölçüde hissettirmektedir. Çinli yetkililer Asya'nın yükselen rolünden bahsetmekte ve Asya'nın geleceğini Çin ile bağdaştırmaktadır."[56] Aynı şekilde, 2003 Martı'nda seçilen yeni Çin devlet başkam Hu Jintao, henüz başkan yardımcısıyken Mayıs 2002'de Malezya'ya yaptığı ziyaret sırasında "Asya Çin olmadan refaha erişemez. Tarih Çin'in Asya gelişiminde önemli ve aktif bir rolde olduğunu kanıtlamıştır ve bunu göstermeye devam edecektir" biçimindeki değerlendirmesiyle, Çin'in Asya stratejisini ve pratik yönelimlerini çok açık olarak ortaya koymuştu. Bu değerlendirme, hem uluslar arası küresel güçler, hem de bölgesel küresel devletler tarafından fiilen kabul gördü. Bu nedenle, Asya'nın stratejik politikaları Çin üzerinde analiz edilmesi bir bakıma kaçınılmaz hale geldi.

1- ABD'NİN DEĞİŞEN ÇİN STRATEJİSİ

Çin'in Asya'daki ekonomik ve politik gücü başta dünyanın küresel kapitalist lideri olarak bilenen ABD'yi oldukça yakında ilgilendirmektedir. Bu bakımdan ABD ile Çin arasındaki ilişkilerin gelişme boyuta esasen dünya kapitalist sistemin ilişkileri bakımından son derece önemsenmektedir. Uluslar arası ekonomik ve politik gelişmelerin gösterdiği temel olgu, Çin'e karşı izlenecek politika bir bakıma Asya'nın geleceğini belirleyecektir.

56- Brzezinski, Tercih, Küresel Hakimiyet mi? Küresel Liderlik mi? İnklap yay. 2004. Syf:160.

Pentagon yöneticileri, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, 'soğuk savaş' sürecinin devamı olarak Sovyetlerin yerine kendilerine yeni bir düşman oluşturmaya karar verdiler. Bu da Asya kıtasının lideri haline gelmeye başlayan ve ekonomik olarak da gelişmekte olan Çin'di. Böylece Pentagon, belirlediği stratejik düşmana karşı, 'yeni' askeri stratejilerin ve askeri araçların geliştirilmesi için harıl harıl çalışmaya başladı. ABD'nin özellikle hava ve deniz kuvvetlerinin Doğu Asya'daki gücünün yeniden gözden geçirilmesi, bölgedeki stratejik silahların yenilenmesi ve askeri üslerin mevut kapasitesinin arttırılması için askeri politikalarını bir bakıma yenilediler. Sovyetlerin yıkılması, Pentagon'da ABD'nin uluslar arası politik bir zaferi olarak görülse de esas başarının ABD'nin artık erişilmez tek askeri gücü olarak dünyanın her bölgesini denetleme gücüne sahip olması olarak gösterilmesiydi. Böylece, 'yeni' stratejik düşman olarak görülen Çin'e karşı elde edilebilecek bir zafer, onun kayıtsız şartsız dünyanın tek imparator gücü yapacaktı. Pentagon'un gizli koridorlarından hazırlanan 21. yy askeri savaş stratejisinin merkezinde esasen Çin bulunuyordu. Bu bir bakıma onların deyimiyle komünizme karşı verilen mücadele olarak tanımlanan 'soğuk savaş'ın son halkalı olacaktı. Barnett, Pentagon'un bu yönelimini şöyle açıklıyor: "Çoğu ordu komutanı, bu düzensiz dünyayı yönetmeye çalışmak için çok az şey yapmak istiyordu. Bunun yerine parlak ileri teknoloji unsurlarına karşı parlak ileri teknoloji savaşlarını planlamayı tercih ediyorlardı. Sovyetler açık bir şekilde artik rakipleri değildi. Eğer Irak-Kuzey Kore küçük topluluğu üçkâğıt yapmıyorsa, daha korkutucu bir şeylerin keşfedilmesi gerekiyordu ve bu da uzun mesafede bütçe gereksinimlerinin "dönüşümünü" haklı çıkaracak yakında ve gelecekteki tehdit olacaktı. 1995 yılında, gelecekteki tehdidin Çin olması kararlaştırıldı. Aynı yıl Çin sözde test etmek amacıyla Tayvan'ın şehir merkezine doğru birkaç füze gönderdi. Ancak asil niyeti, son derece inatçı Tayvanlı liderleri korkutmaktı. Bir yıl sonra Tayvan ulusal seçimleri esnasında ABD benzer tehditleri (1996 Tayvan Boğazı krizi gibi) dikkate alıp 'bir güç gösterisi' olarak yakınındaki sulara deniz kuvvetlerini gönderdi. Stratejik ölüm gerçekleşmişti. Yeni, gelecek 'eşdeğer rakip' bulunmuştu."[57]

57- BARNETT Thomas, Pentagon'un Yol Haritası-1, 1001 Kitap yay., İstanbul, 2005, syf. 81

"Eğer herhangi biri Manthorpe Eğrisi'ni hatırlıyorsa, orta dönem planlamasında eşdeğer rakip tehdidine yaklaşan sadece daha az dâhil olanlar grubu olmuştur. Çünkü Rusya düşüşünü ve Çin yükselişini devam ettirmektedir. Soğuk Savaşçılara göre tüm bu daha az dâhil olanların 'değişmiş' ya da gelecek kuşak, ABD ordusuna layık bir hedef olarak efsanevi 'yakın rakibin' yerini alabilmesinin hiç şansı yoktu. Demek istediğim şu 1990'larda satın aldığımız bu önemli ve ileri teknolojiye sahip, askeri imkân ve kabiliyetlerin gene savaşabileceği önemli ve ileri teknolojiye sahip bir düşmana ihtiyacı var, doğru mu? Kesinlikle dedi, Soğuk Savaşçılar. On sene dolarken şayet Rusya'nın buna takati olmazsa, o zaman biz de Çin'le kapışırız. Çin ve ABD Deniz Kuvvetleri, 1996 yılında Tayvan Boğazı olarak bilinen krizde karşı karşıya gelmiş gibi göründüklerinde, Soğuk Savaşçılar buna bayılmıştı. Çin onlara ihtiyaca olan her şeyi sağlamıştı: Tayvan'ın —ulusal çıkarlarımız içinde önemli bir yer edinen ABD'nin anahtar müttefiki— işgali için herhangi bir asimetrik stratejiye karşı ordusunu hazırlamakla meşgul ortaya çıkmakta olan büyük bir güç. Üstelik Çin'in askeri olarak güçlenmesi görece yavaştı; yani Soğuk Savaşçılar, ABD ordusunu sınırsız olarak değiştirmek için davalarını haklı gösterebilirlerdi. Çünkü bizim her zaman bu asi Komünistlerin bir adım önünde gerekiyordu."[58]
1980'lerden itibaren gelişen ancak 1990'lı yıllara girişte netleşen bu askeri strateji Pentagon'da öncelikli olarak ön plana çıkartıldı. Baba ve oğul Bush'ların Beyaz Saray'a çıkartılmasında, ABD'nin dünyanın tek küresel imparatoru olma stratejisi vardır. İmparatorluk önündeki en önemli engel küçük 'haydut' devletler ile yükselen Çin bulunuyordu. Küçük 'haydut' devletlere haddini bildirmek, onları yerle bir etmek, hatta işgal ederek haritadan silmek ABD için 'çocuk' oyuncağı olarak görülüyordu. Ancak Çin için bunun söylenmesi olanaksız olduğu için, çok daha kapsamlı bir askeri strateji gerekliydi. ABD'nin küresel imparatorluk tezini işleyen stratejisyenler ile Pentagon generallerinin geliştirdiği askeri politika, Çin'i Doğu Asya'da askeri olarak çok yönlü kuşatmak ve geliştirilmiş güçlü askeri silahlarla durdurmak, gerekirse bir çatışmayı göze almaktı. ABD'nin 'Soğuk Savaş' stratejisi olarak esasen sosyalist ülkelere karşı uygulanmaya konulan savaş stratejisinin öncelikli hedefinde Sovyetler Birliği'nin olduğunu politik bilimlerle ilgilenen hemen herkesin bildiği bir olgudur. Sovyetlerin dağılmasından

---

58- age, s.125-126

sonra, Soğuk Savaş stratejisinin hedefine Çin'i oturtan ve Asya'da mutlak bir savaşın kaçınılmaz olduğunu söyleyen ABD'nin Çin uzmanlarından Arthur Waldron şunları belirtir: " Eğer mevcut eğilimler bu şekilde devam ederse, Asya'da er veya geç bir savaş çıkacaktır... Çin bugün tıpkı 1.Dünya Savaşı öncesinde Almanya'nın Britanya'yı korkutmaya çalıştığı gibi, ABD'yi korkutup Doğu Asya'dan uzaklaştırmaya çalışıyor."[59]

Yine ABD'nin bir küresel imparatoru olarak dünyanın farklı bölgelerini işgal etmesi gerektiğini belirten, Afganistan ve Irak gibi askeri işgalleri savunan oğul Bush ekibinin beyin takımından biri olarak tanınan neoconcu yazar Rober Kagan'ın da aynı şekilde "Çinli liderler dünyayı bir asır önce Kayser II. Wilhelm'in gördüğü gibi görüyorlar... Çinli liderler üzerlerindeki kısıtlamalardan rahatsızlar ve uluslar arası sistemi, bu sistem onları değiştirmeden önce değiştirmeleri gerektiği kaygısını güdüyorlar."[60] Bu politikanın bir sonucu olarak dünya imparatorluğunun yeni 'Roması veya Kartacası' olarak görülen ABD'nin en tehlikeli stratejik düşmanı Çin olarak ilan edilmişti. Böylece ABD, Asya'daki kontrolünü güçlendirmek için gerektiğinde gelişmekte olan Çin'e karşı savaş ilan edilmeliydi. Bölgesel strateji bu mantığa göre oluşturuldu.

ABD, bilinçli olarak Çin'e kışkırtmaya yöneldi ve uluslar arası ilişkilerdeki gelişen etkisini kırmak için çok kapsamlı bir faaliyet örgütledi: "Tayvan Cumhurbaşkanı Lee'nin ABD'ye gelmesini sağladı, Tayvan'a 15 adet F-16 sattı, Tibet'i 'işgal altındaki egemen bölge' ilan etti, insan haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle Çin'i kınadı, 2000 Olimpiyatlarının Pekin'de yapılmasına karşı çıktı, Vietnam'la ilişkilerini normalleştirici, Çin'i İran'a kimyasal silah bileşenleri satmakla suçladı, Pakistan'a güdümlü füze teçhizatı satışları nedeniyle Çin'e ticari yaptırımlar dayattı ve Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne kabul edilmesini engellemesiyle eşzamanlı olarak Çin'e ekonomik meseleler konusunda fazladan yaptırımlar getirme tehdidinde bulundu. Her iki taraf da diğerini kötü niyetlilikle suçladı: Amerikalılara göre, Çin güdümlü füze ihraçlarına, düşünsel mülk haklarına ve mahkûm emeğine ilişkin anlayışları ihlal etti; Çinlilere göre ise, ABD, Balkan Lee'nin ABD'ye gitmesine izin ve-

---

59- Aktaran Nye Joseph. Amerika Gücünün Paradoksu, 1111 yayınları, İstanbul, 2005, syf:22.
60- age

rilmesine ve gelişmiş savaş uçaklarının Tayvan'a satılmasına ilişin anlaşmaları ihlal etti."[61] ABD'nin bu alandaki çabaları, Çin'in özellikle uluslar arası ilişkilerini nispeten etkilemekle birlikte, beklenen bir etkiyi yaratmadı. Ancak tersen ABD'nin bölgedeki ilişkileri çok daha ciddi olarak etkilenmeye başladı.

Böylece ABD'nin kendisine göre kurduğu ve yaşama geçirmek istediği planlanın, bölgesel ilişkilerin gerçeğine hiç uymadığı ve ABD'nin önemli oranda güç kaybettiğini ABD'nin politik yöneticileri, askeri ve politik stratejisiyenleri, uluslar arası uzmanları tarafından çok net olarak görüldü. Çin ile çatışmanın, Çin'e çok önemli kayıplar verebileceği gerçeğine rağmen, aynı zamanda ABD'nin özellikle Asya kıtasında çok önemli bir güç kaybına uğrayacağı ve belki de kıtadan tamamen uzaklaşacağı olasılığının yüksek olduğu, bunun da ABD'nin dünyanın küresel lideri vasfını dahi yitirme tehlikesi ile karşı karşıya kalacağı çok açık olarak vurgulandı.

11 Eylül 2001 yılında New York'ta ikiz kulelerin vurulması ile ABD'nin uluslar arası politikasında bir kısım temel değişiklikler meydana geldi. Bunun aslında en belirgin yanı, daha önce 'yeni düşman' kategorisinde gördüğü Çin ile ilişkilerini yeniden tanımlaması ve 'uzlaşı' ve 'ittifak' politikasını hızla ön plana çıkarması oldu. "İşte 11 Eylül terörist saldırıları böyle bir yenilgiydi. O korkunç gün Amerikalıları bir araya getirmekten daha çok şey yapmıştı. Pentagon'un rekabetçi stratejik vizyonları arasındaki gediği önemli ölçüde gidermişti. Değişimin avukatlığını dillendirenlerin rüzgârları yeryüzüne inmişti. Onlara gelecek harp rüyaları belirsiz 'eşdeğer rakipler' için bir anlam ifade ediyorsa, o zaman terörizme karşı bu küresel savaş alma şu anda neyin hazır olduğuna karar vermeleri gerektiğini hatırlattı. Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in 2001 sonbaharında belirttiği gibi, 11 Eylül saldırıları 'artık bekleyemez' bir değişimle ilgili yeni bir 'acil durum anlayışını' Pentagon'a sağlamıştı. "Bu yeni bir büyük olayın bulunduğu anlamına gelmiyordu. Kavramın kendisi de yeniden tanımlanmıştı. Çin bir gecede gözetim altından çıkmış ve onun yerine 'küresel erişimli' terörist grupları ve onları desteklediğinden şüphelenilen haydut devletler konulmuştu.[62]

61- HUNTİNGTON Samuel, Medeniyetler Çatışması, okyanus yay., İstanbul, 2006, syf:331.
62- Barnett, age, syf:128.

11 Eylül'de ABD'de yapılan eylemler bunun bir gerekçesi olmakla birlikte, ABD'nin Çin politikasında belirgin bir değişikliğin olmasının arka planında uluslar üstü sermaye'nin Çin'e yönelik izlediği 21.yy politikaların çok önemli bir etkisi vardı. Çin ve Hindistan başta olmak üzeren Uzak Asya ülkelerinin küresel sermaye için çok önemli yatırım alanları ve azami kar merkezlerine dönüşmesiydi.

ABD, dünyanın tek hâkim gücü olma politikasından küresel liderliğe dönüş sürecine paralel olarak uluslar arası ve bölgesel ilişkilerini yeniden şekillendirme kararı aldı. Özellikle, dünya kapitalist sistem güçlerinin merkezi durumunda olan Asya politikasından önemli değişiklikler yaptı. Çin'in ekonomik gelişme düzeyine paralel olarak politik etki alanını ve askeri gücünü gören ABD, Çin ile uzlaşır politikaya yöneldi. Brzezinski ve Scowcroft, ABD'nin kendisi dışındaki diğer küresel güçleri yok sayan yaklaşımını da eleştirirken şunu söylüyorlar:"Eğer ABD, resmi anlamda bir üstün pozisyon için ısrar edip bugünlerde duyduğumuz gibi, bizim bir numara, geri kalan herkesinse önemsiz olduğunu ileri sürüyorsa, gerçek bir tehlike kapıda demektir. Aıma uzun zamandır böyle bir tavır sergilemiyoruz. Örneğin, enerji konusunda, dünyada a miktarında kaynak ve b miktarında talep olduğu varsayıyoruz ve bu kaynakların bölüştürülmesi için herkese açık olan bir sistemin geliştirilmesini desteklemeye hazırız."[63] ABD'nin bu eksenli değişimin arka planında, kendisinin artık dünyanın tek hakim gücü olamayacağı gerçeğini görmesidir. Yani 'ya bendesin ya karşı taraftasın' dayatmasının pratik olarak işlemediğini ve tersine ABD'nin gücünü kırmaya başlayan bir politika olduğu pratikte görüldü. Böylece diğer uluslar arası küresel sistem güçleriyle 'uzlaşı ve ittifak' politikasına yönelmek zorunda kaldı. Bunun en somut yansıması da sanırım 'soğuk savaş' döneminin devamı ve 21.yüzyılın en büyük en tehlikeli düşmanı olarak gördüğü Çin ile olan ilişkilerinden temel bir değişime uğramasıdır. Zbigniew Brzezinski & Brent Scowcroft, birlikte yapmış oldukları değerlendirmede bunu çok açık olarak ifade etmektedirler: "Ancak ticaret rakibi olmanın doğasında soğukkanlı olmak da vardır. Çatışma ile sonlanan emperyal askeri bir yarış ile aynı olduğu söylenemez. Bence, hem bize hem de Çin'e rehberlik eden bu düşünce ve bunun gerçekleştirilmesidir. Her ikimiz de 20. yüzyılın büyük yıkımlarını andıracak bir çarpışmanın kimseye bir yararı olmayacağının farkındayız."[64]

63- BRZEZINSKI Z. & SCOWCROFT Brent, Amerika ve Dünya, Profil yay. İstanbul, 2008, syf:144.

64- Age, syf:158-149.

Bu değerlendirmeye paralel olarak, Çin ile ilişkilerini geliştirmek ve Asya kıtasında ortak bir güç oluşturmak, Çin'in gelişme potansiyelinden yararlanmak için çok daha kapsamlı ve esnek bir politika izlenmesi gerektiğine özel vurgular yapıldı. "Çin ile nasıl başa çıkmak gerekir daha geniş kapsamlı konu. İlk olarak, saygı göstermemiz gerekir. Bizim kabadayılığımıza ya da nutuklarımıza kolay kolay ayak uydurabilecek bir toplum değil. Haklı olarak, Çinlilerin derinden bağlı oldukları bir tarih ve kültür bilinci var. Dünyanın en köklü tarih ve kültürüne sahip toplumlarından biri. Eğer kendilerini nasıl idare etmeleri gerektiği konusunda uzun uzun öğüt vereceksek, istediğimiz cevabı alacağımızı sanmıyorum. İkincisi, zeki bir toplum var karşımızda. Yönetim gerçekten yetenekli. Şu anda yönetimin uygulamaya koymuş olduğu şeylerden biri -ne demekse- demokratik' olmayan bir sisteme demokrasinin nasıl yerleştirebileceğini sorgulayan halka açık bir tartışma. Daha açık bir hükümete yönelik popüler taleplere uyum sağlamaları gerektiğini biliyorlar. Genel bir çerçeveden bakıldığında, onlarla dostça bir ilişki kurabileceğimizi düşünü-yorum. Kibirli davranırsak, ters çevrildiğimizle kalırız ve söyleyeceğimiz hiçbir şeyi dikkate almazlar."[65] ABD'nin dış ilişkiler uzmanları ve akademisyenleri, Çin ile olan ilişkiler konusunda ABD yönetimlerinin çok hassas ve dengeli bir politika izlemeleri ve Çin'in 'düşman' değil, bölgesel bir 'ortak' olarak görülmesi gerektiğine çok özel bir vurgu yaptılar. ABD'nin bölgedeki etkinliğinin devam etmesi için bunun bir bakıma zorunlu olduğunu, başka bir alternatifin olmadığını belirttiler. Çin, iki trilyon doları aşan ABD devlet tahvil sentlerini elde bulunduruyor. Ayrıca ABD'nin karşı karşıya kaldığı ve küresel bir boyuta ulaşan finans krizin etkisini azaltmak için ABD'ye yaklaşık olarak 900 milyar dolar borç verdi. Bunun arka planında ABD ile Çin arasındaki güçlü ekonomik ilişkiler bulunuyor. Ayrıca Çin'de çok büyük yatırımlar yapan ABD patentli küresel şirketlerin etkilenmesini asgari düzeyde tutmaktı. Küresel ilişkilerde Çin ile ABD arasında karşılıklı çıkarları, ortaklık ilişkilerini geliştirmektedir.

Brzezinski ve Scowcroft: "Çin'in Asya'daki ana topraklardaki en önemli ortağımız olduğu açıktır. Japonya ise en önemli Büyük Okyanus ortağımız. Japonya uluslararası güvenlikte bizimle daha fazla bağlantı kuruyor, ama balıklama atlamak yerine ağır adımlarla hareket ediyor. Çin de bu şekilde hareket etmeye başladı. Şu anda, Çin kuvvetleri

---

65- Age,

BM'nin Afrika ve diğer ülkelerdeki barışı koruma görevlerine hizmet veriyorlar. Bunun ötesinde, hem Çin'in, hem de Japonya'nın, 20. Yüzyıl'da silahlanma yarışıyla perçinlenmiş, nihayetinde çatışma ve Avrupa güçlerinin kendi yıkımlarıyla sonlanan politik rekabetten kaçınması, tarihi bir bakış açısıyla bakıldığında bana son derece ilginç geliyor."[66] Böylelikle 'ortak' olarak görülmeye başlanan Çin'in rolü daha çok Asya'nın küresel gücüyle sınırlamaya çalışırken, Japonya daha çok dünyanın küresel gücü olarak değerlendiriliyor. Ancak son 15 yılın verilerine baktığımızda ABD'nin bu yöndeki planlarının pek tutmadığı da görülüyor ve Çin'in İMF, DM, DTÖ gibi uluslar arası küresel kurumlar içerisindeki etkinliğinin ve sorumluluğunun artmasına paralel olarak dünyanın giderek küresel güçlerinde biri olmaya başladı ve henüz G-8'ler içerisinde yer almamakla birlikte küresel dengeleri belirleyen bir güç haline geldi.

Barnette, Çin'in Amerika için stratejik önemini açıklarken şunları vurguluyor:"Çok az tarihsel amaç, önümüzdeki yıllarda Amerika Birleşik Devletleri ile Çin'in stratejik ortaklığı gibi geniş çaplı araçlar, meşru kılmaya bu kadar yaklaşmıştır. Bu yüzyılda, bu ortaklık, küresel istikrarı, yirminci yüzyıldaki Amerikan-İngiliz stratejik ortaklığına benzer bir şekilde tanımlayacaktır. Yürütülmesi de o denli önemli olacaktır, bağları o denli değerli olacaktır, etkileri o denli büyük olacaktır. Küresel barış planı, birleşik bir Çin-Amerikan belgesi olacaktır. Bunun bir alternatifi yoktur.

Çin, Doğu için, Amerika'nın Bati için taşıdığına benzer bir öneme sahip olacaktır. Değerleri, Doğu'yu, Amerikan değerlerinin –iyisi ve kötüsü ile– Batı'yı tanımladığına benzer bir şekilde tanımlayacaktır. Amerika, bugünkü durumuna, kendi sıkletinden daha yukarıdaki sıkletler ile dövüşmeyi öğrenerek ve bu kapasiteyi on yıllarca koruyarak ulaşmıştır. Aksine, Çin, benzer bir etkiye, bir ekonomik güç olarak, birkaç yüzyıl boyunca kapasitesinin altında kaldıktan sonra, artık, sadece kendi sıkletinde dövüşmeyi öğrenerek ulaşacaktır. Böylesi bir gücün yükselişini görmek, Batı'da, doğal olarak, korku uyandıracaktır. Fakat bu, yanlış yönlendirilmiş bir korkudur. Burada karşı karşıya olduğumuz, -öncelikle, barışçı yollardan büyümek istediğini, açık bir şekilde beyan eden Çin'e cevaben, Çin'i, küreselleşmenin işleyen Merkezi'nde

---

66- Age, syf: 163.

barışçı bir şekilde büyütmek için, benzeri görülmemiş bir tarihi fırsattır."[67] Kapitalist küreselleşmenin sağlıklı işleyebilmesi ve bir dünya sistemi haline gelebilmesi için Çin'in bu sürece dâhil edilerek uluslar arası ilişiklerde etkin bir güç olarak ABD ile olan 'ortaklığı' İngiliz-ABD stratejik ortaklığından çok daha önemsenmeye başlandı. Çin-ABD ortaklığının, 21.yy küresel sistemin temel gücü olacağı ve Çin'in gelişmesinde hiçbir şekilde korkulmaması gerektiğine özel bir vurgu yapılmaktadır. Barnett, 11 Eylül 2001 eylemlerinin Çin ile yeni bir sürecin başlatması nedeniyle ' tarihin ABD'ye vermiş olduğu bir hediye olarak değerlendirmektedir. "11 Eylül saldırıları olmasaydı, Amerika Birleşik Devletleri, olarak Çin ile ilişkilerinde, özellikle de onu yükselen bir tehdit olara gören Bush Yönetimi altında, başka bir yol izlerdi. Fakat 11 Eylül saldırıları ve ardından gelen, terörizme karşı küresel savaş, bu kaçınılmaz çatışmayı durdurdu. Belki de birkaç on yıl sürecek bu büyük stratejik duraklama, bu büyük güçler arasında stratejik ortaklık kurmaya ve böylelikle, küreselleşmenin uzun dönemdeki istikrarını, benzersiz bir şekilde sağlamaya, fazlasıyla yeterli olacak bir süredir. 11 Eylül saldırılarını, tarihin bir hediyesi olarak görmeye, bizi en fazla zorlayan argüman budur."[68] Binlerce insanin ölümüne yol açan ikiz kulelerin vurulması eylemi, ABD'nin küresel çıkarlarına çok yönlü hizmet ettiği için 'tarihi bir hediyesi' olarak değerlendirilmesi, Pentagon'un politik çıkarları için neler yapabileceğinin görülmesi bakımından da önemli bir noktadır.

Çin'in Asya kıtasının küresel bir gücü olarak artan büyük önemi, aynı zamanda ABD'nin bölgesel ve uluslar arası stratejilerini çok yönlü etkilemektedir. Asya'nın kıtası özellikle ekonomik kaynakları ve yoğun nüfus ile dünyanın bütün diğer kıtalarıyla eş değer bir potansiyeli ve jeo-stratejik öneme sahip olduğunu bilen ABD, Çin dış politikasının ana unsurlarını ve hassas noktalarını tespit ederek, 'stratejik ortaklık' kurmak için çok belirgin tavizler vermeye yönelik politikalar geliştirmektedir. En somut örnek Tayvan'dır. Tayvan, ikinci dünya savaşının sona ermesine paralel olarak Çin devrimine karşı ABD tarafından desteklenen ve askeri olarak çok kapsamlı olarak silahlandırılan Tayvan'a yönelik ABD politikalarından belirli değişiklikler oluşmaya başladı.

67- BARNETT Thomas, Pentagon'un Yol Haritası-2, 1001 Kitap yay., İstanbul, 2005, syf. 184.
68- Age.

Küresel sistemin yükselen yeni Asyatik gücü Çin'in küresel bir 'ortak' olarak kabul edilmesinden sonra, Tayvan. bu kez Çin'e bir hediye olarak sunulmak isteniyor. Barnett şunları belirtiyor: "Amerika'nın, Tayvan'ı, her ne pahasına olursa olsun korumasının ve bu konuyu, Çin'i, zaman içinde, düzgün davranmaya zorlamakta kullanmasının gerekli olduğunu, elbette ki, ben de söylemek isterim. Fakat bu, uzun vadede, sürdürülebilir bir strateji değildir. Bu, olsa olsa, Kuzey İrlanda meselesinde, Büyük Britanya'ya karşı, İrlanda'yı tercih etmek kadar gerçekçidir. Bir nesil sonra, Çin, küresel ekonomiye, bugün Amerika Birleşik Devletleri'nin hâkim olduğu ölçüde, hâkim olacaktır. Bunu durdurmanın tek yolu, bu çağın küreselleşme versiyonunun sonunu getirmektir ki Tayvan da buna değmez. Eğer Taipei, Çin ile savaşmakta kararlı ise, bunu kendi hesabına yapmalı, Amerika'yı ya da küreselleşmenin işleyen Merkezi'ni, bu işe dâhil etmemelidir. Robert Wright'in da söylediği gibi, dünyayı yönetmeye çalışmanın ilk kuralı, kaçınılmaz olandan kaçınmamaktır. Tayvan, günün birinde, daha büyük bir ekonomik ve—nihayetinde— siyasal bir birlik içinde, Çin'e katılacaktır. Bunu, Güneydoğu Asya'daki pek çok küçük ulus da yapacaktır. Stratejik hedefimiz bölgede gerçekleşecek böylesi bir uzun dönemli birleşmeyi filizlendirmek değil, bu birleşmeye yön vermek olmalıdır. Tayvan'ın, bu gidişe, diğer ülkelerden daha hızlı bir şekilde katılması, şart da değildir. Fakat sürecin gidişine çomak sokup, Çin ile çatışmasının muhtemel bir sonucu olarak, Amerika Birleşik Devletleri'ni, bölgedeki kötü adam durumuna düşürme yetisine de sahip olmamalıdır. Benim, küreselleşme ile ilgili ilk (ve tek) kuramımı hatırlayın: Bağlantılılık kuraldır!"[69] ABD, yükselen küresel Çin ile bölgesel 'ortaklık' temelinde geliştirilecek ilişkilerin karışlığında bu düzeyde taviz vermesi, ABD'nin bölgesel etkinlik alanlarını tek başına koruyamayacağı kanısına varmış olmasıdır. Bütün bu yönelimlere rağmen ABD ile Çin arasında beklenen düzeyde bir küresel ilişki henüz kurulmuş değildir. Karşılıklı güvensizlikler hala ciddi oranda varlığını korumaktadır. Özellikle uluslar arası ve bölgesel askeri ilişkiler sorunu halen çözümlenmiş değil. Asya kıtasının birçok bölgesinde ABD askeri üslerinin bulunması Çin'i rahatsız eden en önemli konulardan biri olarak çözüm bekliyor.

Her iki tarafın gördüğü nokta: Asya kıtasında ne ABD, Çin olmaksızın bir etki gücü yaratabilir, ne de Çin, ABD'yi bölgeden çıkararak tek

---

69- Age, syf: 206-207.

başına bölgesel hâkim güç olur. Küresel sermayenin bölgedeki konumlanışı ve yüksek çıkarları da dikkat alındığında, iki gücün birbirlerine 'zorunlu' olarak ihtiyaç duymalarıdır. Özellikle Obama'nın başkan olmasıyla başlayan süreç, ABD'nin dış politikasında Asya'nın ve özellikle Çin'in özel bir yer tuttuğunu ortaya koyuyor. ABD, Çin ile küresel stratejik bir ittifak kurarak 21.yüzyılın 'yeni' küresel güçlerin merkezleri olmayı, böylece Çin'in onayını alarak dünya küresel sistemin liderliğini sürdürmeyi hesaplamaktadır. Barnett, ABD'nin Çin dış politikasını değerlendirirken şunu belirtir: "Çin ile kuracağımız uzun süreli bir stratejik ittifak, yirmi birinci yüzyılın küresel stratejik düzeninin temel taşı olacaktır. Çin'i bir kere sağlama alırsak, söyleyin hangi merkez gücü, sadece davetiyle ile gidilen bu kulübün dışında kalmak ister?"[70] Kapitalist güçlerden hiç kimse, küresel sistemin dışında kalmak istemez. Ancak, ABD'nin öncelikli olarak Çin'i kazanması ve küresel güç ilişkilerini AB, Japonya, Rusya Çin ile paylaşmaya hazır olmasıdır. Küresel stratejik dengelerin Çin üzerinde yükselmeye başladığını, dünyanın bugünkü kapitalist sistemini lideri ABD, komşusu süper küresel güç Japonya, dünyanın küresel merkezi AB de görüyorlar ve kabullenmiş bulunuyorlar.

Yükselen küresel kapitalist bir merkez ülke olarak Çin, bölgesel ve uluslar arası ilişkileri belirlemede etkin bir ülke olmakla birlikte, ekonomik, teknolojik ve bilimsel gelişmeler konusunda diğer sistem ülkelerinden geri olduğunun farkındadır. Ancak bugünkü mevcut gelişme düzeyini dikkate aldığımızda, söz konusu farkı 10-15 yıl içinde kapatması mümkündür. Bu açıklığın kapanması bölgesel ve uluslar arası güç ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi zorunlu hale gelecektir. ABD bu gerçeği gördüğünden, ABD'nin özellikle İngiltere, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerle kurduğu stratejik ittifakların yerine ABD-Çin ittifakını geçirmek için ön hazırlıklar yapmaktadır. Barnett bunu şöyle tanımlamaktadır: "Bir nesil sonra, Çin'in küresel ekonomideki etkisinin, Amerika'ya rakip olacağı, hiç de sır değil. Bundan dolayı, eğer küreselleşme tarihsel yayılmasını, yirmi birinci yüzyılda da devam ettirecekse, Çin ve Amerika'nın, derin bir stratejik ortaklık yapmak zorunda olduklarını söylemek, bir stratejisi için, büyük bir mantıksal sıçrama olmayacaktır. Bu bir tercih değil, bir hakikattir. Bu sonuca engel olmak, küreselleşmenin vaat ettiklerinden, bütün insanlığın faydalanacağı bir

---

70-Age, syf:234.

geleceğin önüne geçmek anlamına gelir. Çok az tarihsel amaç, önümüzdeki yıllarda Amerika Birleşik Devletleri ile Çin'in stratejik ortaklığı gibi geniş çaplı araçları, meşru kılmaya bu kadar yaklaşmıştır. Bu yüzyılda, bu ortaklık, küresel istikrarı, yirminci yüzyıldaki Amerikan-İngiliz stratejik ortaklığına benzer bir şekilde tanımlayacaktır. Yürütülmesi de o denli önemli olacaktır, bağları o denli değerli olacaktır, etkileri o denli büyük olacaktır. Küresel barış planı, birleşik bir Çin-Amerikan belgesi olacaktır. Bunun bir alternatifi yoktur."[71] Oğul Bush'un özellikle ikinci döneminde, ABD, Çin ile dengeli bir politika geliştirdi. Obama ile başlayan süreç, Çin'in en azında Asya kıtasının küresel bir gücü olduğu ve Çin olmaksızın uluslar arası ekonomik-politik ilişkilerin dengelenmeyeceği kabul görmeye başlandı.

Brzezinski Çin'in artan bölgesel gücünü ve ABD-Çin ittifakının hem kaçınılmaz olduğunu hem de ortaya çıkacak olası sonuçlarının kabul edilmesi gerektiğini belirtiyor."Çok önemli bir jeo-stratejik konuda Çin'in temel bir güç olarak ortaya çıkmasıdır. Bunun en cazip sonucu demokratikleşen ve serbest piyasayı benimseyen bir Çin'in daha büyük bir Asya çevresel işbirliği içine alınması olabilir. Ama varsayalım ki Çin demokratikleşmedi. Ama ekonomik ve askeri güç olarak büyümeye devam etti. Komşularının arzuları ve hesapları ne olursa olsun, 'Büyük Çin' ortaya çıkabilir. Bunun olmasını önlemek için harcanan her çaba Çin ile yoğun bir çatışmayı da beraberinde getirecektir. Bu tür bir çatışma Amerika-Japonya ilişkilerinde gerginlik yaratabilir. Çünkü Japonya'nın Çin'i bastırmak için Amerika'yı takip edip etmeyeceği kesin olmaktan uzaktır. Böylece Japonya'nın bölgesel rolü için Tokyo'nun yapacağı tanımların potansiyel olarak devrimci sonuçlar verebilir. Belki de Amerika'nın Uzak Doğu'daki mevcudiyetinin bitmesi ile sonuçlanabilir.

Ancak, Çin'le anlaşmanın da bir bedeli vardır. Çin'i bölgesel bir güç olarak kabul etmek sadece bir sloganı dile getirmek değildir. Bu tür bölgesel üstünlüğün bir öznesi olması gerekir. Doğrudan söylemek gerekirse, dünya ilişkilerine Çin'i başarıyla ortak edecek bir politikanın parçası olarak Amerika, Çin'in etki alanını hangi büyüklüğe kadar ve nerelerde kabul edecektir? Halen Çin'in siyası çapının dışında olan hangi bölgeler yeniden yükselen Kutsal İmparatorluğun toprakları ola-

---

71- Syf:183-184.

rak bırakılmalıdır?"[72] Bu artık kaçınılmaz bir durumudur. Çin, sadece bölgesel ilişkiler bakımından değil, aynı zamanda dünya ekonomisi üzerinde yarattığı etkiyle de dikkatleri üzerine çekmektedir. Öyle ki dünya küresel kapitalist krizin aşılmasında ABD ve AB gibi merkez küresel güçler, Çin'den finans yardım almaktadırlar. Brzezinski, Çin'in büyümesinden korkulmaması gerektiğine özel bir vurgu yapar ve barışçıl temelde gelişen Çin'in dünya kapitalist ekonomisine önemli katkılar yapacağını söyler: " Çin, benzer bir etkiye, bir ekonomik güç olarak, birkaç yüzyıl boyunca kapasitesinin altında kaldıktan sonra, artık, sadece kendi sıkletinde dövüşmeyi öğrenerek ulaşacaktır. Böylesi bir gücün yükselişini görmek, Batı'da, doğal olarak, korku uyandıracaktır. Fakat bu, yanlış yönlendirilmiş bir korkudur. Burada karşı karşıya olduğumuz, öncelikle, barışçı yollardan büyümek istediğini, açık bir şekilde beyan eden Çin'e cevaben, Çin'i, küreselleşmenin işleyen Merkezi'nde barışçı bir şekilde büyütmek için, benzeri görülmemiş bir tarihi fırsattır."[73]

Çin'in ekonomik yükselişi aynı zamanda politik gücünün ve etkinliğinin gelişmesi anlamına gelmektedir. ABD ve AB bu gerçeği son 10-15 yıldır kabul etmeye başladığı gibi, Çin ile olan stratejik ilişkilerini, yükselen Çin gerçeğine göre yeniden düzenlemektedirler. Çin ve çevresi dikkate alındığında, dünya küresel tekellerin en önemli yatırım alanları olarak ön plana çıkıyor. Bugün yüzlerce ABD ve AB kökenli küresel tekel 1,3 milyarlık Çin nüfusunu büyük bir Pazar olarak kullanmaktadır. Bu bakımdan ABD'nin Çin dış politikası kaçınılmaz olarak değişmek zorundadır ve değişmektedir. "Küresel piyasalarla, ani bir hızla gelişen diş bütünleşme konu-sunda, dünya da Çin ile aynı hıza erişmiştir. Bu süreci birinin yönetebileceği nokta da çoktan geçilmiştir. Bundan dolayıdır ki, Çin'in yükselmesi, ekonomisi ve benzeri konular ile ilgili olarak yapılan tanımlar, kontrolden çıkmış bir 'lokomotifi akla getirir: Söz konusu olan, herhangi bir şeyi durdurmak değil, hızını, kontrol edilebilir bir noktaya çekmektir."[74] Çin, ABD ve AB'nin göstermiş olduğu 200 yıllık kapitalist gelişmeyi 30-40 yılda tamamladığı gibi çok daha ileriye doğru gitmektedir. Yani Çin'in dünya küresel kapitalist ekonomisiyle birleşme, bütünleşme gibi bir sorunu yok. Tersine

---

72- BRZEZİNSKİ, Büyük Satranç Tahtası, İnkilap yay. İstanbul, 2005, s.82
73- Syf:184.
74- Age syf;186.

onun önemli küresel gücü haline gelmiş bulunuyor. Amerika ve Avrupa dâhil olmak üzere dünyanın dört bir yanına yaptığı yatırımlarla küresel kapitalist ekonomiye nefes aldırıyor. "Çin'in dış bütünleşme süreci, yani küresel ekonomiye nasıl eklemleneceği, iç bütünleşme süreci, yani, ne kadar bölgenin, zaman içinde, siyasal ve ekonomik olarak bir araya geleceği, yanında, bir süre daha hiç kalacağa benzemektedir. Amerika'nın iç bütünleşme süreci göz önünde bulundurulduğunda, Çin, ulaştırma ve iletişim ağındaki gelişmelerin, ülkeyi, benzeri görülmemiş bir şekilde birleştirdiği on dokuzuncu yüzyıl sonları gibidir. Tarihteki yolculuğumuza devam edersek, Çin, Amerika'nın, yirminci yüzyılın ilk yıllarında, 'koca sopa'sını kırmayı seçtiği ve 'yumuşak bir şekilde konuşma'yı denediği noktaya, hızlı bir şekilde yaklaşmaktadır."[75] Bu süreci aşan Çin, küresel ilişkilerde bir güç haline gelmiştir. ABD, yükselen Çin olmaksızın, özellikle küresel sermayenin merkezi haline gelen Asya'da dengeler üzerinde oynayamaz. Çin, küresel sistemin merkez kurumlarındaki yeri pekiştikçe, dünya ekonomisine vereceği katkı arttıkça, ABD, Çin gerçeğini kabul ederek, doğrudan çatışma yerine, bölgesel uzlaşı ve rekabet eksininde bir yönelim içerisine girecektir.

ABD, halen küresel sermayenin lider gücüdür, ekonomik ve politik yaşlılık, yorgunluk onu bir gerileme sürecine sokmasına rağmen halen dünyanın stratejik dengelerinde belirleyicidir. Örneğin ABD'nin yıllık askeri bütçesi 750 milyar, Çin'in ise 100 milyar çıvarındadır. Askeri bütçe karşılaştırılması dahi Çin ile ABD arasındaki orantısızlığı ortaya koyuyor. Çinli politik yöneticileri de, bu gerçeğin farkındadırlar. Bu bakımdan çatışmalı bir yönelimden uzak durarak, yumuşak/uyumlu bir politika ile uluslar arası alanda güç olmaya çalışmaktadırlar.

Dünyanın en büyük dolar rezervine sahip iki ülkesi ABD ve Çin, ikili ilişkilerini yeni bir çerçeve geliştirerek güncelleyecek. Ağustos 2009 yılında Washington'da 'ABD-Çin Stratejik ve Ekonomik Diyaloğu' başlığıyla iki ülke arasında yapılan toplantı, bir bakıma küresel ekonomik ilişkilerin yeni düzenlenmesi olarak algılandı. İki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler tahmin edilenden çok daha güçlüdür. Örneğin Çin'in ihracatının yaklaşık olarak %20'si, ithalatının yaklaşık olarak % 12'si ABD ile yapmaktadır. İki ülke arasında bir bakıma zorunlu bir ilişki bulunmaktadır. Çin'in güvenli ve sürekliliği olan bir ekonomik büyü-

---

75- Age, syf:187.

meyi koruyabilmek için ABD pazarına ihtiyacı var. 2009 yılı verilerine göre doların, Çin'in toplam döviz rezervlerindeki payı yaklaşık olarak yüzde 60-65 olduğu tahmin ediliyor. Çin'in döviz rezervi büyüklüğü 2,5 trilyon dolar civarındadır. Çin, son 3 yıl içinde yaklaşık 1 trilyon dolar ABD Hazine tahvilleri satın aldı. Bu bakımdan ABD'nin en çok borçlu olduğu ülke Çin'dir.

Örneğin Toplantının açılışında konuşan Çin Başbakan Yardımcısı Wang Quishan, "Küresel krizin hafiflediğinden eminim. Çin yönetimi, ABD'li yetkililerle yapılacak üst düzey görüşmelerde daha fazla ilerleme sağlanacağı konusunda yüksek beklentiye sahip. Şu anda dünya ekonomisi krizden çıkma ve düzelmeye başlama konusunda kritik bir dönemde" olduğunu belirtirken, esasen küresel kapitalist ekonominin birbirine olan zorunlu bağımlılığını vurguluyordu. ABD Başkanı Barack Obama da, "mevcut kriz, sınırlarımız içinde yapılan tercihlerin tüm küresel ekonomide yankılandığını gösterdi" tespitini yaparken, 21'inci yüzyılda, ABD-Çin ilişkilerinin zorunluluğuna vurgu yaptı.

ABD'nin Çin politikası çok daha fazla eğişim sürecine girecektir. Küresel sermayenin yoğunlaştığı merkez olan Asya'da gücünü korumanın yolu, Kissinger'in belirttiği gibi Çin'in bölgesel liderliğini kabul etmekten geçer. Bunun bir başka anlamı da, bölgede Çin'in bölgesel çıkarlarına zarar verecek ilişkilerden uzak durmasıdır. Başka bir alternatif görünmüyor.

2- ABD'NİN RUSYA POLİTİKASI

ABD'nin Avrasya stratejisinin temel unsurları bölgenin önemli enerji yataklarını kontrol etmek, boru hatların geçiş merkezlerini denetim altına almak ve bölgesel askeri güç dengelerini kendi lehine değiştirmekti. Buna sağlamak için de, özellikle Orta Asya bölgesinde etkin olan Rusya ve Çin'e karşı ekonomik ve askeri güçlerini dengeleyerek, bunların bölgedeki etkinliğini kırmayı amaçlıyordu. El Kaide gerekçesiyle Afganistan işgalinin başlatılmasından çok önce hazırlanan plan esası olarak Orta Asya üzerinde şekillendi.

Ancak Afganistan'da batağa saplanan ABD'nin genel olarak Avrasya olmak üzere özellikle Orta Asya jeo-politik güç ilişkilerini yeterince hesaplayamadığı, bölge ülkelerinin iç politik dengelerini ve istemelerini

hemen hiç dikkat almadığı, özellikle Rusya ve Çin gibi bölge ülkelerini küçümseyerek devre dışı bırakmaya çalıştığı için söz konusu politikaları iflas etti.

Rusya'nın hem Asya, hem de Avrupa ülkesi olarak görülmesi iki kıta arasında çok yönlü stratejik ilişkilerin geçiş üssü olması bakımından da oldukça önemli bir rol üstlenmektedir. Rusya gerçeği kavranmadan, Avrupa ile Asya arasındaki tarihsel ilişkiyi ve bağı anlamak mümkün değildir. Dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip Rusya: Avrupa ve Asya'nın bütünlüğünün stratejik halkasıdır. Hatta Bering boğazı ile Amerika'ya sınır olan Rusya'nın dünyanın 'Kalpgah' merkezinde olmasına rağmen, ABD, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra, onu, kendi egemenlik alanında 'yok hükmünde' saymak istedi. Boşlukta yararlanarak, Orta Asya, Kafkasya, Hazar bölgesi gibi alanları kendi stratejik yönelimlerine göre düzenlemek isteyen ABD, Rusya'nın bin yıldır, bölgenin en büyük egemen gücü olduğunu unutmuşa benziyordu.

Rusya'nın jeopolitik konumu sadece Asya için değil, bütün küresel ilişkiler için son derece önemlidir. ABD ile yakın komşu olan Rusya'nın ekonomik kaynaklarına bakıldığında, bölgesel ilişkiler bakımından rolü çok daha net anlaşılır. Rusya yüzölçümü, enerji rezervleriyle dünya bakımından da stratejik bir rol oynuyor. "Rusya'nın doğal kaynak potansiyeli dünya rezerv payının yüzde 21'ini oluşturmaktadır. Keşfedilen mineral kaynakların değeri 28,6 trilyon dolardır. Tahmin edilen rezervlerin toplam kapasitesi ise 140 trilyon doları bulmaktadır. Rusya, dünya petrol ve kömür üretimlerinin yüzde 10'una, gaz üretiminin yüzde 30'una ve daha az yaygın olan demir-dışı metallerin yüzde 10-15'ine sahiptir. Ülke pik üretiminde (40,1 milyon ton) dünyada 4. sırada, çelik (51,5 milyon ton) ve kömür üretiminde de (249 milyon ton) beşinci sırada yer almaktadır."[76] ABD, Rusya'nın su stratejik gücünü görmezlikten geldi. Bütün dikkatiyle bölgenin kendi çıkarlarına göre yeniden dizayın etmeye yöneldi ve özellikle Orta Asya devletleri üzerinde bir hâkimiyet kurmak istedi. Kafkaslarda iç politik krizleri derinleştirmeye yöneldi. Amaç Rusya'yı etkisizleştirmekti.

76- Aktaran Dr. NASIROV Elman, Baku Devlet Üniversitesi, Smolin O.N. Russia in the Global World: Answers to the Challenges of New Century ("Round table"). International Life, No: 7, 2001.

Orta-Asya devletleri, ABD'nin bölgeye yönelik politikalarında çok belirgin olarak rahatsız olmaya başlamışlardı. Kendi geleceklerinden ciddi bir kaygı duymaya başlaşan bölge ülkeleri, eskiden olduğu gibi Rusya ile hızla yakınlaşmaya başladılar. Özellikle Putin'in Rusya devlet başkanlığına gelmesinden sonra Rusya ile Orta Asya ülkeleri arasında, çok yönlü ekonomik ve askeri ilişkiler geliştirildi. Çin ve Rusya'yı kuşatma politikasına yönelen ABD'ye karşı iki ülke, Şangay İşbirliği Örgütü kapsamında çok yönlü stratejik ilişkiler geliştirdiler. Bölge ülkelerini kapsayan bu yöneyim, ABD'nin Avrasya-Orta Asya stratejisine çok önemli bir darbe vurmuş oldu.

ABD Afganistan işgaliyle bölgesel güç ilişkilerini bir bakıma yok sayarak izlediği bölgeye fili olarak yerleşme ve gerektiğinde sert güç kullanımıyla işgal etme tarzında geliştirdiği politika başarısızlıkla sonuçlandığı gibi, Rusya'nın bölgedeki ekonomik-politik ve askeri gücü çok ciddi bir düzeyde arttı. İlgili ülkeler ABD'nin askeri üslerini kapatması konusunda anlaştılar, Buna karşılık Rusya ve Çin bölge ülkeleriyle askeri alanda stratejik öneme sahip anlaşmalar yaptılar. Böylece özellikle Rusya'nın jeo-politik gücü bölgede çok belirgin bir şekilde hissedildi. Bu gerçeğin farkında olan ABD, bölgenin stratejik önemini bildiğinden, bölgesel politikalarına yeni bir yön vermek zorunda kaldı. Bu da daha çok Rusya ile olan ilişkilerini bölgenin yeniden şekillenen jeo-politik güç ilişkilerine göre tanımlanması olarak somutlaşmaktadır.

1996'da, ABD'de, Clinton döneminde, Rusya'ya yönelik izlenmesi gereken politikada iki eğilim ortaya çıktı. Birincisi, ABD'nin Rusya'yı dışlayarak Orta Asya'da etkin olmasının son derece ciddi sorunlar oluşturacağının bitirtilmesiydi. Bu ekip daha çok Rusya'nın bölgesel emperyal bir güç olmadan ABD'nin Orta Asya'ya yönelik politikasının aslında, liberal bir ekonomik model ve geleneksel burjuva kurumsal yapılarını geliştirerek, küresel sisteme uyum sağlaması ve böylelikle Rusya ile Orta Asya için dengeli bir politik ilişki kurmaktı. İkincisi ise Dışişleri Bakanı olan Madeline Albright tarafından ileri sürüldü. Bu yaklaşıma göre 'Rusya, eski Sovyetler Birliği'nin jeo-politik stratejisinde vazgeçmemiştir ve ABD'nin Orta Asya çıkarları bakımından tehlikeli' olduğu tezidir. Böylelikle Orta Asya için Rusya ile ortak hareket etmenin Rusya'nın nüfuz alanlarının güçlenmesine hizmet edeceği kaygısına vurgu yapmalarıydı. Bu nedenle Rusya olmaksızın diğer Orta Asya ülkeleriyle stratejik işbirliğinin geliştirilmesini esas alan bir böl-

gesel politikadan yana oldular. ABD'deki bu iki eğilimin istediği tam olarak gerçekleşmedi. Rusya'ya yönelik izlenen dış politika bir bakıma ikisinin karması olarak şekillendi.

11 Eylül Eyleminden hemen sonra ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell: "ABD'nin Orta Asya'da daha önce hayal edilemeyecek ölçüde çıkarları ve varlığı olacağını" vurgulamıştı. Dışişleri Bakan Yardımcısı Lynn Pascoenun da , "11 Eylül saldırıları, beş Orta Asya ülkesiyle ilişkilerimizi geliştirmemizin, Amerikan ulusal çıkarları açısından ne kadar hayati olduğunu fark ettirmiştir"[77] biçiminde değerlendirmişti. Bu iki değerlendirme, ABD'nin Orta Asya'da kendisine göre belirlediği politikayı yaşama geçirmek istediğini ortaya koyuyordu.

ABD'nin Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT) Büyükelçisi Stephen Sestanovich, Washington'un Orta Asya'ya yönelik politikalarını aktarırken şunları belirtiyordu: "demokratikleşme, piyasa merkezli reformlar, Batı siyasi ve askeri kurumlarıyla daha fazla ilişki ve kitle imha silahlarının yayılmasını, terörizmi ve uyuşturucu ticaretini önlemeye yönelik güvenlik politikaları geliştirmek." Bu değerlendirmeler, esasen Rusya'nın, ABD'nin belirlediği kurallar dizisi içerisinde küresel sisteme dâhil etme politikasıydı. Rusya'da ABD'nin bu politikasına uyumlu olmak isteyen, güçlü bir kesimin ortaya çıkması, Moskova'da iç politik çatışmaları gündeme getirdi. ABD'nin Rusya'ya yönelik hamlelerini boşa çıkartmak için KGB kökenli Putin, bir bakıma üsten atanmayla başbakanlığa getirildi. Bu operasyon, Rusya'nın geleneksel politikalarına dönüş ve bölgesel ilişkilerde güç olacağının ilk işareti olarak algılandı. Putin öncelikli olarak, içte, Batı yanlısı politik güçleri önemli oranda etkisizleştirdi, hatta fiilen tasfiye etti. Daha sonra devlet başkanlığına seçilen Putin'in izlediği strateji çok daha geniş ve aktif oldu. Rusya'nın stratejik konumunu güçlendirdi, askeri güçlerini önemli oranda modernleştirdi ve enerji politikaların güçlü bir silaha dönüştürdü.

77- 11 Eylül Eylül eyleminden hemen sonra ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın *"ABD'nin Orta Asya'da daha önce hayal edilemeyecek ölçüde çıkarları ve varlığı olacağını"* vurgulaması ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Lynn Pascoenun da , *"11 Eylül saldırıları, beş Orta Asya ülkesiyle ilişkilerimizi geliştirmemizin, Amerikan ulusal çıkarları açısından ne kadar hayati olduğunu fark ettirmiştir"*

ABD bakımından önemli olan Hazar petrol ve doğal gazın denetim altına alınması planları, Rusya'nın hamlelerine takıldı. Kendisini bölgenin sahibi gören Rusya'nın da özellikle doğal gaz hâkimiyetini pekiştirerek bir bakıma tek güç haline gelmesi, ABD'nin stratejik planını alt üst etti. Hazar'ın bir iç deniz olarak sadece Volga Nehri üzerinden Baltık Denizi bağlantısı olması ve bunun da sadece Rusya sınırları içerisinde geçmesi, aynı şekilde Hazar enerjilerini taşıyacak boru hatları üzerinde Rusya'nın denetim kurması, ABD'nin çıkarlarını önemli ölçüde zayıflatmıştı.

11 Eylül 2001, ikiz kulelere yapılan saldırıdan kısa bir süre önce, ABD Ulusal Enerji Politikası Geliştirme Grubu tarafından hazırlanan raporda, ABD'nin belirlediği jeopolitik dengeler içerisinde Orta Asya'daki ekonomik-politik çıkarların ve özellikle "bölgeye yatırım yapan Amerikan şirketleri ve bunların ticari çıkarlarının korunması" gerektiği belirtiliyordu. Bütün bunlar için Rusya politikasında değişimi kaçınılmaz kıldı. Bu bakımdan ABD'nin Sovyetlerin dağılmasından sonra geliştirdiği ve uygulamaya çalıştığı "batı yarıküreye hâkim olurken; aynı zamanda bir başka gücün Avrupa veya Kuzeydoğu Asya'ya hâkim olmasını engellemek" biçimindeki politika fiilen çöktü oldu.[78]

Oğul Bush döneminde ABD, Rusya karşısında kaybettiği inisiyatifi yeniden ele geçirmek için, Rusya'nın en zayıf halkası olan Kafkaslardaki sorunlara müdahil oldu. Özellikle Gürcistan üzerinde Rusya'ya yönelik askeri ve politik hamlelere yöneldi. Çeçenistan'daki süreci kışkırttı ve fiili bir iç savaşı tetikledi. Putin, Çeçenistan'ı yerle bir etti ve Gürcistan'a yönelik çok kapsamlı bir askeri hareket gerçekleştirdi. Ne ABD, ne de AB, Rusya'nın böylesi bir harekete yöneleceğini pek tahmin etmemişti. Putin'in büyük bir kararlılıkla gerçekleştirdiği bu askeri harekât, çok açık olarak ABD'ye yönelik bir mesajdı ve arka bahçesinde çevrilen oyunlara izin vermeyeceğinin uyarısıydı. Böylelikle, ABD'nin Çeçenistan'ı NATO'ya alma hayali gerçekleşmedi. Rusya'nın kesin ve net tavrı nedeniyle başta Almanya ve Fransa olmak üzere AB, bu öneriye karşı tutum aldılar. ABD'nin Rusya'ya yönelik Kafkasya hamlesi de, başarısızlıkla sonuçlandı.

Ayrıca enerji kaynakları bakımından Rusya'ya bağımlı olan AB, Rusya politikasını çok belirgin olarak değiştirdi ve uzlaşmayı esas alan

---

78- MEARSHEİMER, John J. (2001), "The Future of the American Pacifier," Foreign Affairs, 80 / 5 :46-61.

bir strateji izledi. AB'nin Rusya politikası, ABD'nin yönelimlerini de etkiledi. Tek başına kazanma şansına sahip olmadığını görünen ABD, bu kez, kendisiyle birlikte, 'Orta Asya'daki bütün oyuncuların kazanması' politikasını geliştirdi. Amerikan Ulusal Stratejik Çalışmalar Enstitüsü'nden Eugene Rumer: "Hedefimiz (Orta Asya'da eski Büyük Oyunun) atavistik sonuçlarından kaçınmak ve bunu aktif olarak önlemektir. Petrol jeopolitiğini düşünüp uygularken 19. yüzyılın değil; 21. Yüzyılın koşullarını düşünmekteyiz... (eski)Büyük Oyun sıfır toplamlı nitelikteydi. Bizim gerçekleşmesini istediğimiz şey ise bunun tam tersi: Orta Asya'daki bütün oyuncuların kazandığını görmek..."[79] Böylelikle, Rusya olmaksızın bölgenin tek başına kontrol edilemeyeceğini gören ABD, bölgesel ilişkilerde beklenilen etki gücünü yaratamadığı için, bir bakıma Rusya ile ortak bir denetim mekanizması önermiş oluyordu. ABD, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, merkezine aldığı ve uyguladığı Orta Asya stratejisi önemli oranda başarısız kaldığı için Rusya ile ilişkilerin yeniden organize ederek, 'herkesin kazanacağı' bir politikaya dönüştürdü.

Avrasya'daki jeopolitik çatışma, hiçbir gücün bölgede tek başına 'hegomonik' bir güç olarak etkin olma şansının hemen hemen olmadığını ortaya koyuyor. Coğrafik, ekonomik ve politik olarak özellikle ABD ve AB'nin stratejik yönelimleri, bölgenin yerleşik devletleri hesaba katılmaksızın başarılı olma şansları yoktur. Tersten, bölge ülkeleri için de, dünyanın ekonomik, politik ve askeri ilişkilerinde belirgin bir etkinlik alanı olan ABD ve AB gibi güçleri hesaba katmaksızın tek başına bölgesel ilişkilere yön vermeleri de oldukça zordur. Bu bakımdan ABD, hiçbir şekilde Rusya'nın jeo-stratejik gücünü dışlama şansına sahip değildir. Tersi de geçerlidir.

Bütün politik veriler, dünya'nın küresel imparator gücü olmak için saldırgan bir politika izleyen ABD'nin Avrasya stratejisinin esasen çöktüğünü ortaya koyuyor. Muharrem Ekşi'nin vurguladığı gibi "ABD'nin askeri üsler şeklinde bölgede de facto (fiili) olarak yerleşme ve askeri varlığını sert güç ve güvenlik (hard power/hard security) kapsamında sürdürme politikası da bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerdeki politikaları nedeniyle başarısızlığa uğramıştır. ABD üslerini kaybederken Rusya bölgede yeni üsler oluşturmaya başlamıştır. Hatta Rusya CSTO ve CIS

79- RUMER, Eugene (2002), "Flashman's Revenge: Central Asia after September 11," Strategic Forum, No. 195.

örgütlenmeleri haricinde, bölge ülkeleriyle ikili askeri ilişkilerini de geliştirerek askeri modernizasyon ve Kazakistan'da olduğu gibi ortak hava savunma işbirliği gibi taktikleri uygulayarak ABD'nin bölge jeopolitiğinde mevzi kaybetmesine yol açmıştır. Bu gelişmeler ABD'nin manevra alanlarını daraltarak bölgede etkinliğini azaltmaya yol açmakta, buna karşın bölgede Rus nüfuzu baskın bir şekilde artmaya ve bölge dengeleri Rusya lehine değişmeye devam etmektedir."[80]

ABD, Rusya'nın Asya genelinde yeni bir sürece girdiğinin farkındadır. Rusya'nın 'yok hükmünde' sayılarak bölgede etkili olmanın imkânsız olduğunu gördü. Sadece Asya değil, Asya kıtasını çevreleyen bütün meselelerde Rusya, ekonomik, politik ve askeri bir güç olarak var olduğunu göstermek için bütün gücünü ortaya koyuyor. Bunun en somut örneği Ortadoğu'da aldığı pozisyondur. ABD ve AB politikalarına karşı gösterdiği direnç, Rusya'nın bölgesel sorunlara karşı stratejisini yansıtıyor

ABD bakımından son derece önemli olan 'kalkan füze' sisteminin Polonya ve Macaristan'a yerleştirilmesinin iptal edilmesi, Stratejik Nükleer silahlarının sayısının azaltılması, Afganistan'ın bugünkü durumundan çıkış için Rusya'dan ciddi askeri ve politik yardımların alınması, boru hatları projesinin Rusya ile birlikte planlanması, bölgesel güvenlik işbirliğine politikalarını ve planlarını belirlerken Rusya'yı hesaba katması, 'ABD'nin Orta Asya'da hayal edilemeyecek' çıkarlarını tek başına örgütleme şansına sahip olmadığını gösteriyor. Bu bakımdan Rusya ile stratejik çıkarlara dayanan bir kısım sorunları bulunmakla birlikte, 'düşman' kategorisinde görme politikasını fiilen terk etmiş bulunuyor. Suriye ve İran konusunda olduğu gibi bölgesel rekabet veya çıkar çatışmaları devam edecektir. Bütün bunlar Rusya'nın, Asya-Avrasya'daki gerçeğini ortadan kaldırmıyor.

ABD, bu durumu, çok iyi okumakta ve Rusya politikasını 'yeniden' revize etmektedir. Bir bakıma buna zorunludur, Obama ile başlayan süreç, ABD'nin Rusya politikasın bazı temel unsurlarda değişikliğe gittiğini gösteriyor. Rusya'nın bölgesel çıkarlarının mutlak bir şekilde hesaba katılarak bir denge politikasının izlenmesi yönünde ilerliyor. Brzezinski'nin ifadesiyle "ABD, Orta Asya'ya egemen olmak için çok uzak; ancak dışında kalamayacak kadar da güçlüdür" tespiti, ABD'nin

---

80- EKŞİ Muharrem, http://www.kurankursumezunlari.com/forum/bir_kitap_ bir_analiz-t11391.0.html;wap=.

bugünkü politikasına yön vermeye başladı denebilir. ABD, Orta Asya'da tek başına egemen olma isteğinin sadece bir hayal olduğunu gördü ama aynı şekilde bölgeden de kopmak niyetinde değildir. Fuller'in dediği gibi, Rusya'ya 'kapıları kapatmaya çalışmak 'Amerikan'ın çıkarına değildir. Bunun yerine, uzlaşıyı içeren bir denge politikasıyla, bölgesel ilişkilere yön vermek istiyor.

3- ÇİN VE RUSYA'NIN STRATEJİK İŞ BİRLİĞİ

Çin ile Rusya arasındaki ekonomik, politik ve askeri ilişkilerin tarihsel gelişimi oldukça eskidir. Yakın dönem olarak aldığımızda Çin devriminden sonra iki ülkenin 'Sosyalist Kamp' içinde yer almaları, bunların ilişkilerine tarihsel bir boyut katıyordu. İki ülke kendisini sosyalist olarak görmesine rağmen, her ikisi arasında ulusalcılığa dayanan bir kısım sorunlar devam etti. Sınır anlaşmazlıkları zaman zaman iki ülke ilişkilerini gerdi. Ama aynı zamanda, çok yönlü ekonomik ve politik bağlar, iki ülkenin gelişmesinde önemli bir rol oynadı. Bugün iki ülkenin sadece Asya'nın değil, dünyanın da önemli küresel güçleri haline gelmiş olmaları, geçmişteki çok yönlü ve çok kapsamlı derin ilişkilerine bağlıdır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Asya'da ortaya çıkan yeni politik durum, dünya dengelerini çok önemli oranda etkiledi. Hem Çin'in Rusya gibi ciddi politik sorunlarla karşı karşıya kalacağı beklentisi oluştu, hem de jeo-grafik, jeo-politik ve jeo ekonomik bakımdan Asya'nın çok önemli iki ülkesi, dünyanın yeniden dizayn etmeye karar veren küresel kapitalist sistemin merkez güçleri tarafından hesaba katılmak istenmiyordu.

Rusya ve Çin ilişkileri, bu tarihsel süreçte çok yönlü gelişti. Rusya, güçlü enerji yatakları, dünyanın en geniş topraklarına sahip bulunuyor. Çin'in dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip ve kapitalist sistemin finans krizlerine aldırmadan dünyanın en hızlı gelişen ikinci ekonomisine sahiptir. Bu iki ülke, Asya'nın stratejik çıkarları için birçok alanda ortak ittifaklar kurdular, kuruyorlar. Aralarındaki ilişkinin gelişmesi aynı zamanda dünya küresel kapitalist sistemin ekonomik ve politik dengelerini de çok yönlü etkilemekte ve yönlendirmektedir.

Özellikle ABD'nin Orta Asya ve Doğu Asya'ya yönelik izlediği politikalardan ciddi kaygı duyan bu iki ülke, aralarındaki bir kısım önemli

sorunları kenara itip, ekonomik ve politik ilişkilerini stratejik düzeye getirmeye başladılar. Rusya. Çin'in büyük bir ihtiyaç duyduğu enerji ihtiyacını Rusya'dan karşılamaya yöneldi. İki ülke arasında yapılan enerji anlaşmaları sonucunda hem 5000 km varan boru hattının döşenmesi için anlaşma yapıldı hem de Rusya, Çin'e Batı'ya oranla doğal gazın fiyatını düşük tuttu. Böylece Çin, Rusya'nın en büyük doğal gaz müşterilerinden biri haline gelmeye başladı. Rusya ile Çin arasında diğer önemli bir anlaşmada, malların gümrüksüz geçişine izin verilmesidir. Çin malları Rusya'nın en ücra köşelerine kadar gidiyor. Sınır bölgelerinde, Rus kentleri adeta Çin şehirleri görünümüne dönüşmüş durumdadır. İki ülkenin ekonomik ilişkilerinin gelişmesinde kimse rahatsız olmuş değil. 2008 yılında Rusya'dan Çin'e ihracat 16,7 milyar dolar, Çin'den ithalat 22,8 milyar dolardır. Çin ve Rusya arasındaki ticaret hacmi, her yıl bir artma eğilimi içerisindedir ve 2010'de bu oran 80 milyar civarındandır. Ayrıca Rusya 2005'te Çin'e 70 milyon varil petrol sattı ve buna karşılık Çinli petrol şirketleri Rus Rosneft şirketine 6 milyar dolarlık yatırım yaptı ve Sibirya'dan Çin'in kuzey doğu eyaletlerine bir boru hattı döşenmesine başlandı.

Son yıllarda Çin'in doğalgaz ihtiyacı önemli ölçüde arttı. 2000 yılında yıllık ortalama 24,5 milyar metreküp, 2008 yılında ise 80 milyar metreküp doğalgaz kullanırken, günümüzde ise bu rakam 109 milyar metreküpe ulaşmış bulunuyor. Çin, doğal gaz ihtiyacını özellikle Rusya ve Orta Asya'da karşılamaya çalışıyor. Petrol'de olduğu gibi doğal gaz için de komşularından almayı tercih eden ve buna yönelik stratejik politikalar geliştiren Çin, hem ABD'nin denetiminde olan Ortadoğu'nun petrol ve doğal gazına olan bağımlılığını asgari düzeye çekmiş olacak, hem de Orta Asya'ya açılmış olacak. Bu bakımdan Rusya ile olan ilişkilere son derece önem vermektedir.

Çin ile Rusya'nın geçmişten beri olan ve son yıllarda gelişerek stratejik ilişkilerin en önemli halkasını oluşturan 'Askeri İşbirliği' anlaşmalarıdır. Çin ile Rusya arasında silah alımları konusunda da önemli bir ilişki bulunuyor. Rusya, silah teknolojisini önemli oranda Çin ile paylaşmaktadır. Çin, askeri teknolojinin kaynağı önemli oranda Rusya'dır ve aralarındaki askeri ticari ilişkisinin yıllık değeri 3-4 milyar dolardır. Her iki ülkenin ortak askeri tatbikatlar yapması, Asya'nın askeri gücünü test etmeye ve özellikle NATO'ya yönelik verilen bir güç mesajı olarak algılanmaktadır.

Rusya ve Çin için en ciddi sorun ABD'nin Orta Asya ve Doğu Asya'ya yönelik geliştirmeye çalıştığı hâkimiyet politikasıdır. Bu noktada iki ülkenin stratejik çıkarları bakımından bir tehlike oluşturmaktadır. ABD'nin Rusya ve Çin politikalarından belirli bir değişiklik olmasına rağmen, bölgesel rekabet çok ciddi oranda devam ediyor. Ayrıca ele alacağımız gibi Orta ve Doğu Asya'daki stratejik çıkarlarını korumakta kararlı olan iki ülkenin inisiyatifinde oluşturulan Şangay İşbirliği Örgütü(ŞİÖ)'nün kurulması, Asya kıtasında atılmış önemli askeri ve politik hamlelerden biridir. ŞİÖ'nün kuruluşundaki politik hedef Asya kıtasında küresel Asyalı güçlerin nüfuz alanlarını genişletmek, ekonomik çıkarlarını korumak ve özellikle enerji yatakların olduğu bölgeleri kontrolü süreklileştirmek, ABD ile askeri gücü dengelemek' olarak tanımlamak mümkündür. Rusya ve Çin'in ortak planı olarak ortaya çıkan ŞİÖ"çok taraflılığa vurgu yaparak yeni uluslar arası düzende evrensel bir örgüt olarak BM'nin rolünün güçlendirilmesini" olarak tanımlarken, ABD'nin Asya'daki egemenlik politikalarına karşı oluşturulan en önemli Asya örgütlenmesinden biridir. Bunun Çin ve Rusya'nın belirlediği ortak bir karar olması bakımından da son derece önemlidir. Çin-Rus stratejik ittifakının ve ŞİÖ'nün işlevli kılınması, Asya'nın politik, ekonomik ve askeri yapısını yeniden şekillendirecektir.

Rusya ile Çin arasındaki stratejik işbirliğinin önemli halkalarından biri de uluslar arası ilişkilerde birbirine benzer politikalar oluşturmaları ve ortak hareket etme eğiliminin giderek güçlenmesidir. Rusya politik, askeri ve özellikle enerji gücünü, Çin ise gelişen ekonomik gücünü kullanarak uluslar arası ilişkilerdeki dengeleri belirlemeye çalışırlarken, ortak hareket ederek birbirini tamamlamaya çalışmaktadırlar. Böyleci Asya'nın küresel oyuncuları olarak özellikle Asya'nın sınır bölgelerindeki sorunlara karşı sessiz veya ilgisiz kalmayacaklarını belirtmiş oluyorlar.

Bunun en somut örneği Irak savaşında ortak bir tutum geliştiren Asya'nın iki önemli askeri gücü, özellikle Ortadoğu politikalarında birlikte hareket etmeleri, Çin ve Rusya'nın uluslar arası ilişkilerde çok daha etkin olmak istediklerini gösteriyor. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde, Çin ve Rusya'nın Suriye'ye yönelik ileri sürülen bütün kararların veto edilmesi, bölgesel ilişkilerde izledikleri stratejiyle doğrudan bağlantılıdır. Rusya'nın çok daha aktif, Çin'in nispeten pasif olarak geliştirdiği Ortadoğu politikaları, önümüzdeki süreçte uluslar arası güçlerin ilişkilerini de etkileyecek durumdadır.

Rusya ve Rusya ilişkisi esasen Asya'nın bütünlüklü bir güç olarak hareket etmesinin alt yapısını oluşturuyor. Buna Hindistan, Çin ve hatta İran'ın dâhil edilmesi, stratejik dengeleri bütünlük olarak değiştirecektir. Kafkasya'yı bütünlüklü olarak denetleyen Rusya, Doğu Asya'yı egemenlik altına alan Çin, Orta Asya'yı birlikte yöneten bir ittifak, Çin ve Rusya'nın etki alanını çok daha hızlı geliştirecektir. Rusya'nın sınırlarının bir kısmı coğrafik olarak Avrupa kıtasında bulunmasına rağmen, kendisini daha çok Asyalı olarak hissetmesi ve merkezine Asya'yı koyması, Çin ve hatta Japonya ile aynı perspektife sahip olması, iki ülkenin ruhsal şekillenmesi bakımından da önem bir faktör olarak görülüyor. Stratejik çıkarları esas alan, Asya'yı küresel sistemin merkezi haline getirmede 'işbirliği' çok daha ön plana çıkmaktadır. Her iki ülke de, genel çıkarlarını zedeleyecek çatışma ve rekabetten uzak durmaya çalışmaktadırlar. Bu bakımdan Rusya ile Çin arasında mevcut olan ve yıllara dayanan bir kısım sorunlar, ya arka plana itilmiş durumda ya da derin bir uykuya bırakılmıştır.

4- JAPONYA'NIN YENİ DENGE POLİTİKASI

İkinci dünya savaşının yıkıcı sorumluluğu, kapitalist sistem içerisinde Japonya ve Almanya üzerine yüklendi. Bu iki ülke uluslar arası sistem tarafından fiilen cezalandırıldılar. Uluslar arası ilişkilerde en arka planda tutuldular. İkisinin ortak özelliği, uzun yıllar ABD'nin politik yörüngesinde kalmalarıydı. Ancak ikisinin yine ortak özelliği sesiz ve derinden yoğun bir çalışmayla ekonomik olarak kendilerini sürekli geliştirdiler, yenilediler ve kısa sürede dünya kapitalist sistemin Amerika'dan sonra önemli ekonomik gücü haline geldiler. Japonya, tek başına Asya kıtasının ekonomik küresel gücü haline geldi. Almanya ise Avrupa'nın en güçlü ekonomisi haline geldi. Ancak askeri ve siyasi olarak dünya sistem ilişkileri içerisinde etkisiz kalan bu iki ülke, dünya kapitalist ekonomisi üzerindeki etkinliklerini arttırarak gücünü pekiştirmenin bir başka ama en önemli yolunu kullandılar. Konumuz bakımından dikkate aldığımızda Japonya, uluslar arası ilişkilerdeki dengeler nedeniyle uzun süre siz ama derinlikli bir politika izledi.

Örneğin, dünya kapitalist ülkelerinin uluslar arası gücünü ortaya koyan önemli birkaç nokta ön plana çıkar. Birincisi, dünya ekonomik ilişkilerdeki etkinliği, yani kapitalist ekonomik sistem içerisinde oyna-

dığı roldür. İkincisi, uluslar arası politik ilişkilerdeki ağırlığıdır ve kapitalist sistem kurumlarındaki varlıklarıdır. Üçüncüsü, uluslar arası ilişkilerde artan askeri gücü ve buna paralel olarak dünyanın başka bölgelerine müdahalede oynayacağı roldür.

Japonya, İkinci dünya savaşında yenilgiyi kabul etti. Teslim olmayı kabul eden Japonya'ya atom bombasını atan ABD'nin amacı, hem Sosyalist Sovyetler Birliği'ne çok açık bir gözdağı vermekti, hem de Japonya'yı denetim altına alarak, uluslararası alanda ve Asya bölgesinde tek hâkim güç olmaktı. Bundan çok uzun süre başarılı oldu denebilir. İkinci dünya savaşından sonra Birleşmiş Milletler üyeliğinden çıkartılan Japonya, 1975'lerden sonra Birleşmiş Milletlere alındı. Ancak nükleer silahların elde edilmesi yasaklandı. Mevcut askeri gücü bir bütün olarak ABD'nin denetimine alındı. Başka ülkelere askeri göndermesi yasaklandı. Böylece Japonya, hem Asya kıtasında hem de uluslar arası ilişkilerde, askeri ve politik olarak uzun bir süre izole edilirken, ekonomik olarak ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük ekonomik gücü haline geldi. Dünya küresel ekonomisinin önemli bir ayağını oluşturan ve aynı zamanda kapitalist sistem kurumlarının işleyebilmesi için ciddi bir ekonomik yükümlülük altına giren Japonya'nın ekonomik gücü ile uluslar arası politik ve askeri ilişkilerdeki rolü arasındaki çelişki, uluslar arası kapitalist sistem bakımından sorun olmaya başladı.

Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılması ile uluslar arası küresel ilişkilerin yeniden şekillenmeye başlamasıyla Japonya, dünya kapitalist sisteminin ekonomik, politik ve askeri ilişkilerine daha aktif olarak müdahale etmeye başladı. Öncelikli olarak Anayasada iki temel değişikliğe gidildi. 'Nükleer silah edinemez ile başka bir ülkeye asker gönderemez' maddelerini yürürlükte kaldırıldı. Bu süreçten sonra Japonya askeri harcamalarını çok ciddi oranda arttırdı. İkinci dünya savaşından bu yana ABD'nin askeri üssü durumunda olan Japonya, giderek kendi askeri gücünü oluşturma ve güçlendirmede önemli adımlar attı. Hem Birleşmiş Milletler hem de kendi hükümeti kararıyla başka ülkelere asker göndermeyi fiilen uygulamaya koydu. Böylece dünya küresel ekonomik sisteminin en önemli ülkelerinden biri olan Japonya, giderek daha çok dünya siyaseti içerisinde yer almaya başladı. BM'lerin giderlerini karşılaması, İMF ve Dünya Bankasına para aktarması, Dünya Ticaret Örgütü içinde gücünün arttırması, Japonya'nın dünya siyasetindeki etkinliği de hızla arttı. G-8'lerin içindeki ekonomik gücü

dikkate alındığında, Asya'nın ekonomik-politik dengelerinde önemli bir rol oynayacağı biliniyor.

Örneğin Japon Dışişleri ve Savunma Bakanlığı'nda yüksek komite başkanı Japonya'nın küresel dünya sistemi içerisindeki yeni rolünü açıklarken şunları belirtiyor: "Japonya Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası topluluğun sorumlu bir üyesi olarak yeni tehditlere tepki veren bir rol üstlenmelidir. Ardından biz de canımızı, malımızı ve toprağımızı geleneksel tehditlerden (başka ülkelerden saldanlar gibi) koruyacak bir sistem oluşturmalıyız. Son olarak Doğu Asya'da genel askeri dengeyi sağlamak için vazgeçilmez olan Japonya-ABD ittifakının düzgün işlemesi için yasal çerçeveler oluşturacak uyumlulaştırma çalışmaları yapmalıyız."[81] Brzezinski, Japonya'nın bu alandaki yönelimlerini değerlendirirken şunu belirtiyor: "Japonya pasif ve barışçı bir duruştan yalnızca barış korumayı değil ayrı zamanda da Irak'ta olduğu gibi barışı sağlama operasyonlarında Japonya'nın da doğrudan katılımını içerecek olan daha aktif bir katılıma doğru ilerliyor."[82] Japonya'nın uluslar arası askeri ilişkilerde giderek daha aktif rol almasına yönelik yapılan bu değerlendirmeler, Japonya'nın artan gücüyle bir paralellik izlemektedir.

Japonya'nın nükleer silahlara sahip olma istediği de aşamalı olarak uluslar arası ilişkilerin gündemine gelmektedir. Japonya atom bombası yapacak kapasiteye sahip bir ülkedir. Amerika ve Fransa'dan sonra elinde en fazla nükleer yakı bulunduran bir ülkedir. 800 tonluk nükleer yakıt, gelişmiş nükleer teknolojisi ve bu alanda çalışan çok yetenekli bilim adamlarına sahip olması, Japonya için atom bombasını yapmak oldukça kolaydır. Bu bakımdan Japonya, nükleer silah yapmak bakımından 'de facto bir nükleer güç' olarak görülmektedir. Ayrıca ABD, Japonya'ya gelişmiş en ileri askeri teknolojiyi satmaktadır. ABD'nin stratejik amacı, küresel dünyanın ve Asya'nın stratejik ekonomik gücü Japonya'yı askeri olarak denetim altında tutarak, bölgedeki gücünü korumayı hedefliyor.

Özellikle 1980'lerden başlayan süreç, Japonya'nın stratejilerinde ve temel politikalarında bir kısım değişikliklere yöneldi. ABD'nin en yakın müttefiki konumunda olmasına rağmen, Japonlar Horishima'ya

---

81- TAKEMİ Keizo, Sankei Shimbun gazetesindeki makalesi, 27.12.2001.
82- Brzezinski, age, s.150.

atılan atom bombasının unutmuş değiller. Son derece modern bir Asya toplumu olarak, kültürel ve ruhsal olarak kendilerini hiç bir zaman Batılı görmeyen Japonlar, Asyalılık stratejisinden vazgeçmediler.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla özellikle Asya'da ortaya çıkan yeni politik durum Japonya'da 'Asyalılık' yönelimini ortaya çıkardı. Kendisini Batılıdan çok Asyalı gören Japonya'nın bölgesel ilişkileri de hızla değişti ve yeni döneme ilişkin politikalar geliştirdi. Japonya bakımından önemli olan Rusya ve Çin ilişkilerindeki değişik stratejik öneme sahiptir. Japonya'nın Rusya ile çözümlenmemiş adalar yani toprak sorununun bulunması, Çin'in Japonya tarafından işgal edilmesinin getirdiği 'güvensizlik' veya iki ülke arasında deniz sularının kullanılması gibi jeo-politik sorunlar güncelliğini korumasına rağmen, Japonya, bölgesel güç ilişkilerinde yeni stratejiler uygulamaya koydu. Asya'nın dünyanın enerji yataklarının merkezi olması, komşularının önemli yataklara sahip olması, Japonya bakımından önemli bir avantaj olarak görülmektedir. Japonya, Rusya ile çatışmalı durumu tali plana iterek, daha yakın ilişkiler geliştirmeye yöneldi. Hem Rusya'dan doğal gaz ve petrol alımını sağlayarak stratejik ilişkiler kurmaya, hem de binlerce kilometre uzaklıktaki Orta Doğu'ya olan bağımlılığını asgari düzeye indirmeye çalışıyor. Bu aynı zamanda 'eski' düşmanı Rusya ile dost olurken, kendisinin koruyucu şemsiyesi olarak gördüğü ABD ile olan bağımlılığını azaltarak, uluslar arası ilişkilerde daha eşit düzeye gelmek istiyor. Çünkü Japonya, enerji ihtiyacının % 70'ni ABD'nin denetiminde olan bölgelerden karşılamaktadır. Söz konusu bu bölgelerin, ABD tarafından güvenlikli olarak korunması Japonya için büyük bir öneme sahiptir. Bu bakımdan, Japonya çok zorunlu olarak ABD'nin bölgesel güvenlik politikalarına kendini angaje etmekte ve destek vermektedir. Ancak Rusya ile gelişen süreç, özellikle Orta Asya'nın petrol ve doğal gazını kullanmaya başlaması Japonya bakımından önemli yeni avantajlar yaratacaktır. Bu bakımdan Rusya'dan Çin üzerinde Japonya'ya kadar uzatılması planlanan enerji boru hatları, hem Japon ekonomisi bakımından, hem de bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerin yeniden şekillendirilmesi açısından önemlidir.

Çin gibi dünyanın en hızlı gelişen ülkesi ve dünya ekonomisinin ikinci büyük gücü haline gelmesi, Japonya bakımından stratejik öneme sahiptir. İki ülke arasındaki ithalat ve ihracat ilişkileri tahmin edilenden çok hızlı bir şekilde gelişiyor. Devlet başkanları düzeyinde yılda birkaç

kez düzenli olarak yapılan toplantılar, ilişkileri giderek güvenli bir zemine doğru kaydırmaktadır. Modern teknoloji üstünlüğüyle tanınan Japonya, elindeki teknolojiye Çin'e vermekten büyük bir sakınca görmemektedir. Japonya'nın Çin'deki ekonomik yatırımları oldukça yüksektir. İki ülkenin aynı tarihsel ve kültürel geleneği sahip olması, aynı zamanda iki toplumda 'Asyalı' olma bilincini geliştirmektedir. Bunun bir başka anlamı, kıtasal düzeyde ortak tarihsel-kültürel değerler temelinde bir 'Asyalılık' milliyetçiliğinin tohumlarının atıldığını gösteriyor. Pek dikkate alınmayan bu tarihsel eğilim, iki ülkenin Asya politikalarının giderek birbirine benzemeye başladığını gösteriyor. Asya'nın küresel sistemin merkezi haline getirilmesinde iki ülkenin ortak stratejisi oluşturulması, bütün Asya ülkelerini etkileyen temel bir faktördür.

Çin ile Japonya arasında gelişen ekonomik ilişkilerin, politik ilişkileri pozitif olarak etkilemesi, aynı zamanda tarihteki 'politik güvensizliklerin' son bulmasını sağlıyor ve daha korkusuz ve cesurca adımları atıyorlar. Çin ve Japonya yakınlaşması ABD'nin politik stratejisinde ciddi sorunlar gündeme getirmektedir. Japonya ile Çin'in artan ekonomik ilişkileri giderek 'gönüllü-zorunlu' bir bağımlılığa dönüşmektedir. İki ülkenin ekonomik gücü dünya kapitalist ekonomisinin can damarı haline gelmiş bulunuyor. Bu iki gücün ittifakı Asya'yı küresel kapitalist sistemin merkezi haline getirmede önemli bir rol oynayacaktır. Bu bakımdan küresel liderliğin ABD ile Çin-Japonya ittifakı arasında paylaşılacağına dair önemli veriler ortaya çıkmış bulunmaktadır. İki ülkenin ABD'nin merkez bankasında aldıkları tahvil senedinin değeri yaklaşık olarak 2,5 trilyon dolar civarındadır. Bu pratik durum, hem ABD'nin Asya'nın iki deviyle olan bağlarının da değişmek zorunda olduğunu gösteriyor, hem de küresel liderliğin paylaşımından önemli bir faktör haline getiriyor. Bu bakımdan Japonya'da artan 'Asyalılık' eğilimi, ABD'nin bölgesel ilişkilerini olumsuz yönde etkileyecek bir faktördür. Daha 2000'lı yılların başında Gordon bu durumu şöyle tespit ediyor: "Finans bakanlığı uluslar arası büro eski başkanı Eibume Sakakibara, kendi döneminde Amerika'nın Japonya'da reform yapılması için yürüttüğü kampanyanın ve bunun kapsamını belirlemesinin kendi kültürel değerlerine karşı barbarca bir saldırıdan farklı olmadığını belirtmişti."[83] Japonya'da bu eğilim önemli bir oranda kabul görmesine

---

83- GORDON P.H., Their Own Army? Foreign Affairs, July / Aug 2000.

rağmen, Japonya'nın uluslar arası ilişkilerin bugünkü gerçekliğinde ABD'ye tutum almak gibi bir politikası sök konusu değildir. 21'inci yüzyıl uluslar arası ilişkilerinde zaten böylesi bir durum bulunmuyor. Bugünkü verili durumda ABD'nin Asya'daki en büyük müttefiki hala Japonya'dır. Çin, Japonya ve ABD ilişkisini analiz eden Brzezinski, şu değerlendirmeyi yapıyor: "Aynı zamanda, giderek yoğunlaşan, sık sık rastlanan ve oldukça mütevazı ve çoğunlukla resmi olmayan biçimlerde görülen ABD-Japonya-Çin üçlü güvenlik tartışmalarına ek olarak, üç ülke düzenli bir askeri resmi danışma konseyi oluşturmalıdır. Her üç tarafın da kaygılarını dile getirmekte özgür ve-diğerlerinin stratejik fikirlerini sorgulama şansına sahip olduğu bu ortamda, nerden böyle bir süreç karşılıklı güveni yayılmaya başlayan bir aracı olacaktır. Bu süreç zamanla, daha geniş bölgesel güvenlik konularına yönelmek ve aynı zamanda Asya devletlerini içermek üzere genişletilebilecektir"[84] ABD, Çin ile Japonya ittifakının gelişmesinin kaçınılmaz olduğunun farkındadır. Japonya'nın ABD ve Çin'e yönelik çok dikkatli bir şekilde geliştirdiği politikası, orta dönem içerisinde Çin lehine değişeceği tahmin ediliyor. ABD; bu gelişme eğilimini gördüğü için Asya politik denklemini üçlü bir oluşumu temsil edecek bir 'konseyden' söz etmektedir. Ancak ittifak ve müttefiklik eğiliminin ve içeriğinin çok hızla değiştiği böylesi bir oluşuma ne Çin ne de Japonya sıcak bakıyor. Bu bakımdan özellikle Japonya, , Çin ile ABD arasında oluşturduğu yeni bir denge politikasını bir süre devam ettirmeyi tercih ediyor. Fakat gelişme eğilimi de 'Asyalılık' yönünde ilerleyecek gibi görünüyor. Çünkü stratejik çıkarları bakımından bu durum kaçınılmaz görünüyor.

Brown, 1996'da Japonya üzerine yaptığı bir değerlendirmede: "Japonya kırılabilir bir süper güçtür, Çünkü doğal kaynaklarda dışa bağımlıdır..."[85] Uluslar arası güçler kadar Japonya da bu gerçeğin farkındadır. Bu bakımdan özellikle Asya liderliğine oynayan ve kendisine komşu olan Çin ile ilişkilerini çok daha kapsamlı olarak düzenlemesi kaçınılmazdır. Bölgesel çıkarları bakımından da pek başka bir şansı bulunmuyor.

84- BRZEZİNSKİ, Tercih, Küresel Hâkimiyet mi? Küresel Liderlik mi? İnklap yay. 2004. Syf:154.
85- BROWN M.E., East Asian Security, 1996.

BÖLÜM-3

ASYA KITASININ STRATEJİK ÖNEMİNİN TAYİNİNDE COĞRAFYANIN VE NÜFUSUN ÖNEMİ

Asya kıtası dünyanın bütünü içerisindeki önemi, onun coğrafik ve nüfus potansiyeli ile doğrudan ilişkilidir. Hem uluslararası küresel kapitalist güçlerin, hem de uluslar üstü küresel sermayenin Asya kıtasındaki rekabet ve çatışması, onun jeo-grafik ve nüfusun yarattığı pazar alanıyla bağlantılıdır. Başından itibaren vurguladığımız temel konulardan biri, jeopolitik ve jeo-ekonomik ilişkilerde coğrafyanın ve nüfus yoğunluğunun tayin edici bir rolü vardır. Bu bakımdan Asya kıtası dünyanın en önemli merkez alanını oluşturuyor. Coğrafik özellikleri nedeniyle kendi içerisinde bir kaç bölüme ayrılan Asya kıtasının her bölgesinin jeo-grafik analizi farklılıklar göstermektedir. Uluslararası ilişkiler bakımından Asya'nın bazı bölgelerinin öncelikli olarak ön planda tutulması ve rekabet in merkez alanları haline gelmesi Asya'nın bütün kıtalar içerisindeki önemini çok ciddi oranda artırmakta ve ön plana çıkartmaktadır. Bunun belirlenen önemli faktörlerin başında coğrafya ve demografik yapıdır. Bu bakımdan kıtalar arasındaki ilişkinin kavranması bakımından da bu noktanın analiz edilmesinde yarar var. Kıtalar arasındaki jeopolitik ve jeo-ekonomik ilişkilerin stratejik arka planında coğrafyanın ve demografik yapının önemli bir rolü bulunuyor.

Ülkelerin yüz-ölçüm olarak tanımlanan toprak büyüklüğü, esasen onun ekonomik ve politik güç ilişkilerini belirlemede önemli bir faktördür. Tek başına ele alındığında pek bir anlam ifade etmeyen yüz-ölçüm, diğer birçok faktörle ele alındığında önemli bir unsur olarak ön plana çıkar. Toprağın büyüklüğü yanında, tarımsal ve endüstriyel yapıya uygunluğu, özellikle enerji yatakları bakımından taşıdığı zenginlikler hesaba katıldığında yüz ölçüm alanının önemi ortaya çıkıyor. Örneğin insanlar için yaşam alanı olmayan, çok az canlı türünün yaşadığı buzullarla kaplı kuzey kutbunun derinlik büyük petrol ve doğal gaz yataklarının keşfedilmesiyle, kimsenin kafa yormadığı bölge bugün uluslararası küresel güçlerin rekabet alanı haline geldi. Sınırları net olarak belirlenmemiş bölge üzerinde, Rusya, ABD, Danimarka, Norveç, İsveç, İzlanda gibi ülkeler arasında bu coğrafyanın kimin sınırlarına dâhil olduğuna dair ciddi bir tartışma başlamış durumda. Yüz-ölçüm olarak tanımlanan ülkenin toprak büyüklüğü onun stratejik önemini

artırdığı gibi toprak üzerinde nüfus yoğunluğu da ilişkilerde önemli bir faktördür. Uluslar üstü sermaye bakımından nüfus aynı zamanda pazar alanı demektir. Geçmişten farklı olarak sermayenin hızlı akışı, gelişen teknolojinin ülkelere kısa sürede girerek etki gücü oluşturması, sermayenin kendi ihtiyaçları doğrultusunda nüfusun yoğun olduğu yerlerde çok farklı üretim dalları oluşturması, azami karın oluşturulmasında nüfusu kullanabilir olması nedeniyle, ülkelerin coğrafik büyüklüğü ve nüfus yoğunluğu uluslararası ilişkilerde mutlaka hesaba katılan unsurlardır.

Küreselleşmenin gelişme eğilim dikkate alındığında, kıtasal düzeylerde bir uzmanlaşma, farklılaşma ve sistemsel bir bloklaşma giderek ön plana çıkmaktadır. Kapitalist küreselleşme ve uluslar üstü sermayenin gelişme eğilimi dikkate alındığında, kıtasal düzeyde blok sistemlerin oluşmasını ortaya koyan önemli veriler bulunurken, kıtaların öncelikleri doğal olarak ön plana çıkmaktadır. Her kıtanın ekonomik, politik, coğrafik olarak kendine özgün bir kısım özellikleri bulunuyor. Uluslar üstü sermaye her kıtanın veya blok düzeyde şekillenen bölgelerin çok yönlü özelliklerini dikkate alarak uluslararası güç ilişkilerindeki rolünü tespit eder. Bugünkü verili koşullarda Asya'nın kıtasal düzeyde giderek ön plana çıkmasının birçok faktörü var. Konumuz bakımından özellikle ülkenin yüzölçümsel büyüklüğü ve nüfus yoğunluğunu inceleme konusu yapacağız.

Tablo-1: Kıtaların Yüzölçümü ve Nüfusu/2008

Bölgeler	Yüzölçümü Km²	Nüfus Milyon
Avrupa Ve Balkanlar	10.075.501	525.326.900
Afrika	23.286.956	702.698.429
Kuzey Amerika	24.230.000	355.208.202
Güney Amerika	17.806.335	499.687.690
Asya	44.391.163	3.786.432.000
Ortadoğu	11.986.706	402.936.000
Avustralya	7.686.850	19.855.288
Antarktika	13.000.000	

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9Clkelerin_y%C3%BCz%C3%B6l%C3%A7%C3%BCmlerine_g%C3%B6re_s%C4%B1ralamas%C4%B1

Coğrafik bakımdan dünya genel olarak Avrupa, Amerika, Afrika, Asya ve Avustralya olmak üzere 5 kıtaya bölünmüştür. Ancak coğrafik ilişkilerde önemli bir rol oynayan jeo-stratejik, jeo-grafik, jeo-ekonomik ilişkiler nedeniyle bir kısım farklılaşmalar ortaya çıkmaktadır. Örneğin

Ortadoğu, Balkanlar, Kuzey ve Güney Amerika ayrışması, Avustralya'nın Asya alanında görülmesi gibi bir kısım etkenler ön plana çıkmaktadır. Ayrıca her kıta kendi içerisinde farklılaşmaktadır. Türkiye'nin hem Asya, hem de Avrupa sınırları içerisinde bulunması, Ukrayna'nın Avrupa'ya dahil olup Asya içinde de görünmesi, özellikle Rusya'nın Asya ve Avrupa merkezle görünüp Avrasya ile tanımlanması gibi bir çok etken ortaya çıkarken, coğrafik ayrımları belirleyen ekonomik ve politik faktörler ön plana çıkmaktadır..

Konumuz bakımından ele aldığımızda Asya kıtası dünya yüz ölçümünün yaklaşık olarak % 30'nu oluşturmaktadır. Asya kıtasının büyüklüğü ve kapladığı alan bakımından dünyanın en stratejik merkezlerin bulunduğu alanlardır. Uluslararası rekabete olan Asya kıtası üzerine yapılan analizler ve belirlenen stratejiler dikkate alındığında rekabet ve çatışmanın merkezinin Asya olduğunu görebiliriz. Asya kıtasının coğrafik büyüklüğü yanında, stratejik enerji yataklarının da merkezi olması nedeniyle küresel güçlerin yoğunlaştığı bir merkezdir. Asya kıtasının diğer ayrıt edici bir başka özelliği de dünyanın toplam nüfusundan yaklaşık olarak % 58'nini barındırmasıdır. Güney Kore, Çin, Hindistan gibi dünyanın hızla gelişmekte olan ülkelerinin önemli bir kısmının bu bölgede bulunması, nüfusun önemli bir pazar alanı oluşturması, uluslar üstü sermayenin çok yoğunluklu olarak bu bölgelere akmasına yol açmaktadır. Kıtalara paralel olarak aynı zamanda tek tek ülkelerin coğrafi büyüklüğü ve nüfus yoğunluğu, rekabet ve çatışma ilişkilerini zorunlu olarak etkilemekte ve yönlendirmektedir.

Tablo-2: Dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ilk 10 ülkesi/2007

Ülke	Yüzölçümü Km^2
Rusya Federasyonu	17.075.400
Kanada	9.629.097
ABD	9.984.670
Çin	9.600.000
Brezilya	8.514.877
Avustralya	7.741.220
Hindistan	3.286.414
Arjantin	2.766.890
Sudan	2.505.813
Cezayir	2.381.740
Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9Clkelerin_y%C3%BCz%C3%B6l%C3%A7%C3%BCmlerine_g%C3%B6re_s%C4%B1ralamas%C4%B1	

Dünyanın en geniş yüzölçümlü 10 ülkesi dünya yüzölçümünün % 45'ine eşittir. Bunların içerisinde Asya kıtasında bulunan Rusya'nın büyüklüğü Asya kıtasının stratejik önemini arttırmaktadır. Rusya, Çin ve Hindistan, dünyanın yaşanabilir karar parçasının % 20'sini oluşturuyor ve buna Avustralya da eklendiğinde dört ülke % 25'lik bir oranı oluşturuyor. Asya kıtası içerisinde özellikle Rusya, Çin ve Hindistan'ın doğal zenginlikleri de hesaba katıldığında küresel sistem içerisinde en çok gelişen 3 ülke olmasının da bir tesadüf olmadığını görebiliriz. Küresel kapitalist sistem ilişkileri içerisinde oluşan ekonomik ve politik ilişkilerde coğrafyanın giderek önemli bir rol oynadığı görülüyor.

Tablo-3: dünyanın nüfus bakımından yoğunluğunda ilk 10 ülkesi

Ülke	Nüfus
Dünya	6.778.396.275
Çin Halk Cumhuriyeti	1.378.653.846
Hindistan	1.165.351.955
ABD	305.050.309
Endonezya	260.452.000
Brezilya	198.078.227
Pakistan	176.419.946
Bangaldeş	156.319.628
Rusya	140.991.988
Nijerya	136.44.215
Japonya	127.417.244
Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/N%C3%BCfuslar%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler	

Dünyanın nüfus yoğunluğu bakımından ilk 10 ülkesinin 7'si Asya kıtasında bulunuyor. Bu 7 ülkenin toplam nüfusu ise yaklaşık olarak 3,4 milyar olup dünya nüfusunun % 50,7'sini oluşturuyor. Bu ülkelerden Japonya ve Çin dünyanın küresel sistem güçleri olarak ön plana çıkarken, Rusya dünya kapitalist sistemi içerisinde önemli bir ülke olup Asya kıtasını kontrol eden bölgesel küresel bir güçtür. Hindistan ve Endonezya, küresel sistem içerisinde hızla gelişmekte olan ülkeler olup, gelecekte dünya kapitalist sistemi içerisinde etkin olan ülkeler olacaklardır. Bugünkü verilere göre uluslar üstü sermayenin yoğunluklu olarak aktığı bölgeler içerisinde, bu ülkeler çok ciddi olarak ön plana çıkmış bulunuyor. Özellikle Çin ve Hindistan'a büyük miktarlarda ser-

maye akmasının en önemli unsurlardan biri nüfus yoğunluğunun çok büyük bir pazar oluşturmasıdır. ABD, AB ülkelerinin pazar alanları önemli oranda doyuma ulaşmışlardır. Bu ülkelerde büyümü oranları çok düşük olup, toplumundaki arz ve talep ilişkisi büyümeye bağlı olarak limit sınırlarını doldurmuş bulunmaktadırlar. Ancak Asya'nın nüfus yoğunluğu çok fazla olmayan bir kaç ülkesinde % 6 ile % 20 arasında büyüme/gelişme düzeylerini yakalaması, toplumun arz-talep istemlerini de bir o kadar artırmaktadır. Bu bakımdan uluslar üstü sermaye, bu muazzam potansiyeli daha yüksek kar için değerlendirmeye özel bir önem vermekte ve bu ülkelere büyük yatırımlara yönelmektedir. Özellikle küresel sistem içerisinde gelişen ve uluslararası ilişkileri belirlemede giderek ön plana çıkan ülkelerde işgücünün de çok ucuz olması, uluslar üstü sermayenin, nüfusun yoğun olduğu alanlara yönelmesinde önemli faktörlerden biridir. Bu bakımdan nüfus yoğunluğu, hem uluslar arası sermayenin azami kar ihtiyacı bakımından önemsenmekte, hem de uluslararası ilişkilerde nedeniyle mutlaka cidiye alınması gereken temel bir noktayı oluşturmaktadır.

Tablo-4: Asya kıtasında ülkelerin Nüfus ve Yüz ölçüm büyüklüğü/2007

Ülke	Yüz ölçüm Km^2	Nüfus Milyon
Orta Asya ve Kafkasya		
Kazakistan	2.717.300	14.900.000
Kırgızistan	198.500	5.100.000
Tacikistan	141.100	6.300.300
Türkmenistan	488.100	4.900.000
Özbekistan	447.400	25.600.000
Azerbeycan	86.600	8.200.000
Biehorusste	207.600	9.900.000
Ermenistan	29.800	3.100.000
Gürcistan	69.700	5.100.000
Moldavie	33.700	4.200.000
Rusya	17.075.400	143.000.000
Ukranya	603.700	48.400.00
TOPLAM	22.098.099 km^2	278.700.300
Güney Asya		
Afganistan	664.500	29.930.000
Bangaldes	144.000	138.100.000
Hindistan	3.287.590	1.064.400.000
Nepal	140.180	24.700.000
Pakistan	796.100	148.400.000
Sir Lanka	65.610	19.200.000
Toplam	5.097.900 km^2	1.394.800.000
Doğu Asya		
Bhoutan	47.000	2.100.000
Brunie	5.770	351.000
Cambogya	181.035	13.400.000

Çin	9.590.960	1.200.400.000
Filipinler	300.000	81.500.000
Endenozya	1.904.570	214.700.000
Japonya	377.800	127.600.000
Kore-Güney	99.260	47.900.000
Kore-Kuzey	120.538	22.600.000
Laos	236.800	5.700.000
Malezya	329.749	24.800.000
Maldives	298	329.000
Mongolic	1.566.500	2.500.000
Myanmar-Birmarie	676.580	49.400.000
Singapur	620	4.300.000
Tayvan	36.188	22.510.000
Tayland	513.120	62.000.000
Timur-Doğu	15.006	953.000
Vietnam	331.690	81.300.000
TOPLAM	15.192.2874 km²	1.965.343.000
Okyanus Bölgesi		
Avusturalya	7.741.200	19.900.000
Fiji	18.300	848.000
Tonga		
Yeni Gine	462.840	5.500.000
Yeni Zellanda	270.530	4.000.000
TOPLAM		

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9Clkelerin_y%C3%BCz%C3%B6l%C3%A7%C3%BCmlerine_g%C3%B6re_s%C4%B1ralamas%C4%B1

Orta Asya ve Kafkasya'nın stratejik öneminin ön plana çıkmasında onun jeo-grafik konumunun çok önemli bir etkisi söz konusudur. Genel olarak kıyaslandığında Orta Asya ve Kafkasya bölgesi hem dünya, hem de Asya coğrafyasında tayin edici bir coğrafyaya sahiptir. Eski Sovyetler Birliğini oluşturan ülkelerin yüz ölçümü 22 milyon metre karedir. Dünya yüz ölçümünün % 14,6'sı Asya kıtasının ise % 50 eşittir. Bu ülkelerin coğrafik büyüklüğü birçok bakımdan önemlidir. Birincisi stratejik konumunu güçlendirmektedir. Ülkenin topraksal alanının geniş olması, söz konusu ülkeye uluslararası ilişkilerde önemli avantajlar sunar. Birçok ülke sınır ilişkisi içinde olması, İkincisi yeraltı ve yer üstü zenginlik kaynakları bakımından geniş bir potansiyel oluşturmasıdır.

Asya kıtasının % 38,6'sına sahip olan Rusya, enerji kaynakları dünyanın en zengin bölgelerden biridir. Bu ülkedeki yeraltı enerji yataklarının tahmini değeri 300 trilyon dolardır. Yüz ölçüm olarak Asya kıtasında önemli bir yere sahip olan Kazakistan hem enerji yatakları,

hem de tarımsal sanayi ürünleri bakımından geniş bir alana sahip olması bakımından önemsenen bir ülkedir. Aynı şekilde, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan gibi ülkelerin son yıllarda artan öneminin arka planında, Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde muazzam enerji kaynaklarının bulunması ve geniş bir pazar oluşturmasıdır. Üçüncüsü jeo-stratejik konumunun güçlenmesinde önemli bir faktördür. Bir ülkenin coğrafik konumlanışı, onun bölgesel ilişkilerdeki rolünü artırmaktadır. Dahası coğrafya, jeo-stratejinin önemli bir halkasını oluşturduğu gibi aynı zamanda, jeo-ekonomiyi ve jeo-politikayı etkileyen çok önemli bir etkendir. Örneğin Hazar Denizinde geniş petrol ve doğal gaz yataklarının bulunması nedeniyle kıyı ülkelerinin stratejik önemini artırmaktadır. Dördüncüsü, önemli bir pazar alanı oluşturan nüfus yoğunluğu da önemli faktörlerden biridir. Bölgenin coğrafi büyüklüğü ile nüfus yoğunluğu arasındaki ilişki de hiç şüphesiz önemlidir. Bölgenin nüfusu yaklaşık olarak 278 milyondur. Asya kıtası içerisinde nüfus yoğunluğu bakımından çok önemli bir alanı oluşturmasa da, uluslararası pazar alanı bakımından önemsenen bir alandır. Bölge nüfusunun % 51,4'ünü oluşturan Rusya, küresel sermayenin yoğunlaştığı önemli ülkelerden biridir.

Güney Asya bölgesi ülkelerinin coğrafik konumlanışı stratejik önemini arttırmaktadır. Asya kıtasının % 11,5'ini oluşturan beş ülke üzerinde yürütülen uluslararası rekabet ve çatışma bunun somut bir örneğidir. Dünya nüfusunun yaklaşık olarak % 23'ünü barındıran Güney Asya bölgesi dünya küresel sistemin en geniş pazar alanlarından biridir. 6 ülkenin sahip olduğu nüfus yaklaşık olarak 1,4 milyardır. Dünya ortalamasına göre nüfusun en çok arttığı bölge olarak birici sırada bulunuyor. Uluslar üstü küresel şirket için çok büyük bir pazar olan Güney Asya'ya yönelik ekonomik yatırımlar ciddi boyutlardır.

Örneğin Hindistan yüzölçümü ve nüfus yoğunluğu olarak dünyanın önemli ülkelerinden biridir. Hindistan, toprak bakımından Asya kıtasının % 7'sini Güney Asya'nın ise % 64'ünü oluşturmaktadır. Nüfus yoğunluğu olarak da dünyanın % 22,5'ine, Asya'nın % 37,8'ine eşittir. Ekonomik olarak Çin'den sonra en çok hızlı gelişen Hindistan ekonomisindeki büyüme ve oluşan pazar alanlarıyla dünya kapitalist sisteminin önemli bir halkasını oluşturuyor. Nüfus yoğunluğu pazar ilişkilerinde önemli bir unsurdur. Bu bakımdan uluslar üstü sermayenin önemli özelliklerinde biri de, gelişme eğilimi içerisinde olan tüketim

nüfusuna öncelik vermesidir. Bu özellikleriyle de Hindistan bölgesel ilişkilerde ağırlığı artan bir ülke olarak ön plana çıkmaktadır.

Coğrafya ile jeo-strateji arasındaki ilişkinin önemine en somut örnek ülke Afganistan'dır. Nüfus yoğunluğu bakımından önemli bir alanı oluşturmayan Afganistan, 664 bin metre karelik yüzölçümü ile bölgenin en geniş topraklarına sahip ülkelerden biridir. Coğrafik konumu ile onun stratejik konumu arasında önemli bir bağ bulunuyor. Özellikle Kafkasya-Orta Asya bölgesinin okyanuslara açılmasında önemli bir yere sahip olan Afganistan, Eski Sovyetler Birliği sınırları içerisinde bulunan Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan ve özellikle Pakistan, Hindistan ve Çin gibi Asya kıtasının dengelerinde belirleyici olan ülkelerle ortak sınırlara sahip olması, onun jeo-stratejik konumunu artırmaktadır. Ayrıca ele alacağımız gibi, 21.yüzyılın küresel işgali olarak tanımlanan Afganistan'ın işgali, bölgesel alanın küresel güçler tarafından denetim altına alınmasıyla doğrudan ilişkiliydi. Coğrafya-jeo-strateji ilişkisinin kavranmasının en verili durumu sanırım Afganistan'dır.

Ayrıca Pakistan da hem yüzölçümü, hem de nüfus bakımından jeo-stratejinin önemli bir halkasını oluşturan ülkelerden biridir. Uluslararası güçlerin politikalarında temel bir rol oynayan Pakistan'ın nüfus yoğunluğu çok kapsamlı sorunları da gündeme getirmektedir. Birinci Hindistan ile sınır sorunu devam ediyor. Bangladeş ile aynı şekilde çözümlenemeyen bir kısım sorunlar güncelliğini koruyan Pakistan'ın diğer önemli bir yanı da Hint Okyanusuna açılan bir pencere olarak görülmesidir. Ancak çok daha önemlisi, eyaletlere göre dağılımı yapılan Pakistan nüfusu, politik ilişkilerin belirlemesinde önemli bir rol oynadığı gibi, genç ve gelişeme potansiyeli taşıması nedeniyle de uluslar üstü tekeller içinde önemli bir pazar alanı oluşturmaktadır.

Doğu Asya hem coğrafik alan, hem de nüfus yoğunluğu bakımından çok önemli bir bölgedir. 15 milyon kilometre karelik bir alanla Asya kıtasının % 34'üne sahipken, 1,9 milyar nüfusu ile dünya nüfusunun % 31'ine, Asya kıtasının ise % 51'ini oluşturuyor. Doğu Asya kıtası içerisinde yer alan Çin; 9,5 milyon metre karelik bir alanla Rusya'dan sonra dünyanın ikinci büyük ülkesi olup, nüfus olarak ise ilk sırada bulunmaktadır. Çin'in coğrafik konumu onun tarihsel önemini artıran önemli faktörlerden biridir. Coğrafik konumu ile nüfus yoğunluğu dünya küresel sisteminin bütün dikkatini verdiği bir ülke özelliğine sahiptir.

Dünya kapitalist küresel ekonomisinin ciddi bir kriz içerisinde olduğu dönemlerde dahi Çin ekonomisindeki büyümede jeo-ekonomik yatırımların ve bir milyarı aşan nüfusun üretim ve tüketim taleplerinin küçümsenemeyen bir etkisi söz konusudur. Dünya kürsel ekonominin çok önemli bir halkasını oluşturan Çin, ülke içi yatırımlarıyla uluslar üstü küresel sermayenin çok önemsediği bir ülkedir. Çin'in coğrafik büyüklüğüne paralel olarak yatırım alanlarının coğrafik genişliği ve nüfusun arz-talep ilişkisindeki gelişme dengesi küresel ekonomideki rolünü artırmaktadır. Çin kendi nüfusunun iç potansiyelini karşılaması için dahi ciddi düzeyde yatırımlara ihtiyaç duymaktadır. Gelişme limiti bakımından henüz doyuma ulaşmamış Çin ekonomisinin gelişmesinde nüfusun çok ciddi bir rolü olduğunu biliniyor. Bu bakımdan coğrafya ve nüfus ile jeo-strateji ile jeo-ekonomi arasındaki bağa en somut örneklerden biri Çin'dir.

Doğu Asya'nın iki büyük ülkesi durumunda olan Endonezya, 1,9 milyon metre karalık yüz ölçümü ve 214 milyonluk nüfusu ile dünya sıralamasında ilk 10 arasında bulunuyor. Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde model ülke olarak seçilen Endonezya'nın nüfus yoğunluğu, aynı şekilde önemli bir pazar alanıdır.

Dünya küresel kapitalist ekonomisinin en önemli güçlerinden biri olan Japonya 377 bin metre kare toprağına paralel olarak 127 milyonluk bir nüfus barındırıyor. Japonya'nın ülke içi yatarım alanları konusunda ciddi bir doyuma ulaştığı söylenebilir. Nüfusu giderek yaşlanan Japonya, iç tüketim arzı bakımından Asya'da limitini dolduran ülkelerden biridir. Yüz ölçümü bakımından belirleyici bir güç olmayan Japonya, Asya'nın küresel kapitalist lider ülkelerinin başında gelmektedir. Ülke içinde ekonomik gelişmeden çok uluslararası pazarda ve son yıllarda Asya kıtasına dahası Asya nüfusuna yönelik yatırımları çok ciddi oranda artmış bulunmaktadır. Japonya'nın ve diğer bir kaç ülkenin bu özgün durumu aynı zamanda Doğu Asya bölgesinin jeo-ekonomik ve jeo-politik bütünlüğe doğru bir evirilmenin olduğunu gösteriyor. Kısa süreli olmazsa da orta ve uzun vadede Doğu Asya'nın nüfus ve coğrafik bütünlüğü çok daha hızlı gelişerek tek bir pazara doğru evirileme olasılığı yüksektir. Böylesi bir durumda hem nüfus hem de coğrafik olarak dünya küresel sisteminin merkezi Doğu Asya'ya kayacaktır. Buna dair önemli işaretlerin oluştuğunu şimdiden söylemek mümkün. Hiç şüphesiz ki, sadece coğrafya ve nüfus tek ba-

şına böylesi bir durumu ifade etmez ancak çok önemli iki faktör olduğunu da belirtmek gerekir.

Okyanus bölgesi coğrafik olarak esasen ayrı bir kıta olarak değerlendirilmekle birlikte, jeopolitik ve jeo-ekonomik olarak Asya kıtasına dâhildir. Avustralya toprak büyüklüğü bakımından dünyanın yedinci büyük ülkesi olmasına rağmen nüfus yoğunluğu bakımından ise oldukça gerilerde gelmektedir. Doğal zenginliklere sahip olan Avustralya Asya bölgesindeki ağırlığını arttırmak için sürekli dışarıdan göç almaktadır. Dışarıda göç almayı bir devlet politikası olarak uygulayan bir kaç ülkeden biridir.

Asya kıtası sadece genel nüfus yoğunluğu değil aynı zamanda genç nüfus bakımından da dünyanın en önemli bölgesidir. Gelişmiş küresel kapitalist ülkelerde nüfus artışında sürekli bir gerileme yaşanırken geri kalmış veya gelişmekte olan ülkelerde ciddi bir nüfus artışı söz konusudur. Nüfus artışı tek başına bir anlam ifade etmez, ama bunu ülkenin jeo-politik, jeo-ekonomik ve jeo-stratejik konumu ile birlikte ele alındığında uluslar arası ilişkilerde önemli bir faktör haline dönüşmektedir.

Tablo-5: Dünyanın belli başlı ülkelerin Nüfusundaki demografik oranlar

Ülke	0-14 yaş % oran	15-64 yaş % oran	65 ve üstü yaş % oran	Yaşam	Kentsel Nüfusu-yüzde oran
Çin	20,20	71,77	8.01	73,20	43,10
Hindistan	31,59	63,20	5,21	65,12	29.54
Endonezya	27,33	66,79	5,88	71,02	51,47
Japonya	13,59	65,14	21,27	82,69	66,48
Vietnam	27,40	67,02	5,58	74,46	28,00
Pakistan	34,97	61,02	4,01	65,73	36,00
Bangladeş	33,85	62,30	3,85	64,48	27,15
Rusya	14,64	72,17	13.19	68,12	73,00
Nijerya	43,58	53,46	2.96	46,88	48,00
ABD	20,36	67,22	12,42	77,99	81,70
Brezilya	27,08	66,52	6,40	72,53	80,59
Kanada	16,70	69,75	13,55	80,78	80,40
Almanya	13,83	66,26	19,91	80,24	73,46
Fransa	18,30	65,45	16,25	81,18	77,36
İngiltere	17,49	66,22	16,30	79,49	90,00
İtalya	13.87	65,88	20,25	81,54	68,08
İspanya	14,42	67,95	17,53	80,93	77,12

Kaynak: Le Nouvel Observateur, Atlaseco-2010

Küresel kapitalist ülkelerde nüfus doğum oranında çok büyük bir düşüş olduğu gibi, ayrıca nüfusta ciddi bir yaşlanma var. Nüfus yaşlanmasına paralel olarak doğum oranlarındaki düşüş, orta ve uzun vadede söz konusu ülkelerde ciddi ekonomik ve sosyal sorunlar doğuracağını ortaya koymaktadır. Özellikle küresel sermaye için gelişmiş ülkelerde işgücü sorunu doğuracağına dair önemli kaygılar bulunmaktadır.

Nüfusun gelişimi bakımından gelişmiş kapitalist ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında bazı farklılık hemen dikkat çekmektedir. Birincisi, 0-14 yaş grubunun oranı gelişmiş ülkelerde düşük, gelişmekte olan ülkelerde yüksektir. İkincisi 65 ve daha üst yaş grubundu olanların oranı ise tersten gelişmiş ülkelerden yüksek, gelişmekte olan ülkelerde düşüktür. Buna paralel olarak gelişmiş ülkelerde yaşam ortalaması 80-85 arasındayken gelişmekte olan ülkelerde bu oran 60-65 arasındadır. Asya kıtasına dâhil olan ülkelerde bu ikili durum çok belirgin olarak yansımaktadır.

Küresel sitemin lider ülkesi olan ABD'de 0-14 yaş grubunda olan ve üretim sürecinde hiçbir şekilde yer alacak durumunda olmayan nüfusun oranı yaklaşık olarak %20 olup toplam nüfus içindeki payı yaklaşık olarak 60 milyondur. 65 ve daha üst yaş grubunda olanların oranı ise yaklaşık olarak 36 milyondur. Almanya, İtalya, İspanya, Fransa, İngiltere gibi AB'nin küresel merkez ülkelerinde genç nüfus oranında çok ciddi bir düşüş gözlenmektedir. 0-14 yaş grubunun oranı %13 ile % 18 arasında değişirken, 65 ve daha üst yaş grubunda ise bu oran % 16 ile % 20 arasında değişmektedir.

Asya kıtasına dâhil olan ülkelerde bu ikili durum çok belirgin olarak yansımaktadır. Örneğin Japonya gibi dünya kapitalist ekonomisinin merkezi sayılan bir ülkede 0 -14 yaş grubunun oranı %13 civarındayken 65 ve daha üst yaş grubunun oranı ise yaklaşık olarak % 20'dir. Rusya'da ise 0-14 yaş grubunda olanların oranı % 14, 65 ve üst grupta olanların oranı da % 13'tür. Bu alanda dikkatler yüksek gelişme düzeyi yakalayan ve küresel sistemin lider ülkeleri arasında yer almaya başlayan Çin ve Hindistan gibi ülkeler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çin'de 0-14 yaş grubunu oluşturanların oranı % 20 olup, nüfus bakımından 240 milyondur. 65 ve üst yaş grubu ise genel nüfusun % 8'ini oluşturup toplum nüfus içerisindeki miktarı yaklaşık olarak 95 milyondur. Aynı

şekilde Hindistan ise 0-14 yaş grubunu oluşturanların oranı % 30 olup, nüfus bakımından 300 milyondur. 65 ve üst yaş grubu ise genel nüfusun % 5'ini oluşturup 50 milyondur. Asya ülkesi olup yüksek bir nüfusa sahip olan Vietnam'da 0-14 yaş grubunun oranı % 27, Pakistan'da % 34 ve Bangladeş'te % 33 civarındadır. Bu rakamlar ülkelerin büyük bir çoğunluğunun nüfusundan çok daha fazladır.

Asya kıtası gelecekte nüfus artışının çok yoğun olarak yaşayacağı bir bölge olarak ön plana çıkmaktadır. 0-14 yaş grubu nüfusu üretim sürecine doğrudan katılamayan ve daha çok tüketici özelliğiyle ön plana çıkması nedeniyle gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri üzerinde etkide bulunurken aynı zamanda 15 yaşını geçtikten sonrada uluslar arası tekeller için ucuz iş gücü ihtiyacı içinde önemli bir potansiyeli oluşturuyor.

Nüfus artışı Asya'dan özellikle Avrupa ve Amerika'ya doğru bir göç akışını karşılıklı ihtiyaçlar bakımından bir bakıma zorunlu hale getirecektir. Ayrıca yoğun nüfus artışı Asya'nın küresel pazar alanı haline gelmesinde önemli bir faktör olarak görülmektedir. Çok uluslu tekellerin nüfusun doyuma ulaştığı Amerika ve Avrupa kıtasından Asya'ya kayması bölgesel pazarın büyüklüğü ile ilgilidir. Özellikle Çin v Hindistan ekonomisindeki muazzam gelişme, aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarının çok yönü artmasını hızlandırmaktadır. Bu bakımdan arz-talep ilişkisinde oluşan pazarda artan genç nüfusun çok önemli bir etkisi söz konusudur. Asya, gelişen nüfus yoğunluğuyla bu ilişkinin merkezindedir. Bu bakımdan artan nüfus yoğunluğunu hem sosyo-politik etkiler bakımından, hem de ekonomik pazar ilişkisi bakımından ele aldığımızda Asya'nın artan önemini çok daha net olarak görebiliriz.

BÖLÜM 4:

ASYA'NIN SOSYAL YAPISI

Toplumsal grupların etnik, dil, kültür ve sosyal yapıları bakımından bekli de dünyanın en zengin ve karmaşık yapısını oluşturan bölge Asya kıtasıdır. Asya'nın bu toplumsal yapısının karmaşıklığı hem bölge ülkeleri arasında hem de uluslar arası ilişkilerde çok yönlü olarak hesaba katılmaktadır. Onlarca egemen ulus, ulusal azınlık, etnik gruplar ile dikkat çeken Asya kıtasının kültürel ve tarihsel değerleri bakımından da önemli ortak yanları var. Kıta içerisinde Uzak Asya, Doğu Asya Güney Doğu Asya, Orta Asya, Avrasya, Kafkasya gibi tanımlanan farklı bölgelerin etnik, dinsel, kültürel ve tarihsel değerleri bakımından önemli benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır.

Dünyadaki bütün toplumsal ilişkileri etkilen en önemli faktörlerden biri din olgusudur. Asya kıtasındaki dinsel farklılıklar tarihsel bir zenginlik olarak görülmektedir. Dünya çapında genel olarak kabul gören tek tanrıya inanan Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslam dünya genelinde kabul görmekle birlikte, Asya kıtasının tarihsel, sosyal ve kültürel değerlerini yansıtan kendine özgü dinsel grupları var. Bunlar tek tanrılı dinlerin dışında olup, Asya'nın gerçek tarihsel değerini oluşturmaktadır.

1- ASYA'NIN DİNSEL YAPISI

Özellikle Hıristiyanlık ve İslam yıllarca, yayılmacılığın en önemli araçlarından biri haline getirildi. Başka ülkelerin topraklarını işgal etme ve sömürgeleştirme aracı olarak kullanılan bu iki din, dünyanın hemen her kıtasında yayılmacılığın ve bölgesel kültürlerin yok edilmesinde önemli bir işleve sahip oldular. İslam, genellikle Ortadoğu, Afrika ve Doğu Asya'nın bir bölgesinde yayılmacılığın önemli bir aracı haline getirildi. İşgal edilen yerlere İslam dini taşındı ve egemen iktidarın önemli bir aracı oldu. Pers, Selçuklu, Osmanlı İmparatorluğunun yayılmacılığı aynı zamanda İslam'ın yayılmasıydı. Aynı şekilde Hıristiyanlık, Köleci Roma'nın devlet dini haline gelmesiyle egemen sınıfların koruyucu rolünü oynadı. Özellikle kapitalizmin uluslar arası düzeye gelmesi ile Hıristiyanlığın da aynı paralelde gelişmesi sömürgeciliğin-Hıristiyanlık

ilişkisinin kopmaz bir parçasını oluşturdu. Asya kıtasında da bu iki din önemli bir gelişme gösterdi. Kafkasya-Avrasya bölgesi Hıristiyanlığın yayıldığı bir alan olarak ön plana çıkarken, Doğu Asya'nın bir kısmı ve Orta Asya'nın merkez ülkelerinde İslam egemen din haline geldi. Bunun dışında Asya'nın birçok ülkesinde Asya kültürünün tarihsel değerlerini yansıtan dinler varlığını korudu. Başta Çin, Japonya, Hindistan, Vietnam gibi ülkelerde Budizm ve Hindu dinleri çok önemli oranda etkindirler. Ayrıca dünya genelinde toplumsal devrimlerin en çok olduğu ve kapitalist dünyada uzun süre kopmuş olmaları nedeniyle ateist olma oranının en yüksek olduğu yer yine Asya bölgesidir.

Tablo-1: Dinlere Göre Nüfus Oranı

Hıristiyan	2 069 883 000	% 32,2
Müslüman	1 254 222 000	% 19,1
Hindu	787 000 000	% 13.1
Agnostik	781 688 000	% 12,0
Budist	484 000 000	% 7.9
Ateist	148 666 000	% 2,4
Sihizm:	19 000000	% 0.8
Musevi	14 550 000	% 0.5
Diğer (Çok Tanrıcılar, Sihler, Bahailer vs.)	783 000 000	% 12

Vatikan tarafından hazırlanmış olan bu tabloya göre, Katolik, Ortodoks, Protestan esas olmak üzere bütün Hıristiyan gruplarının toplamı 2 milyarın üzerinde olup dünya nüfusunun % 32'sini temsil ederlerken, 1,3 milyar ile Müslümanlar %19'unu oluşturmaktadır. Bilinen diğer tek tanrılı din Musevilik iste 14,5 milyon ile 0,5'ini temsil ediyor. Kendine özgün dinsel yapılarıyla bilinen olan Asya kıtasında etkin olan Hindu dini yaklaşık olarak 790 milyon ile %13'ünü, Agnostik dini 780 milyon ile % 12'sini, Budizm ise 484 milyon ile % 7,9'unu oluşturmaktadır. Ayrıca Asyatik dinler grubunda bulunan Sihizm de 19 milyon ile % 0,8'ini temsil ediyor. Tek tanrılı olmayan farklı çok tanrılı dinlere inananların oranı ise 785 milyon olup bu genel oranın % 13'ünü oluşturmaktadır. Çok tanrılı dinlerin potansiyeli çok ciddi oranlarda bulunuyor. Dünyanın değişik bölgelerde birçok topluluğun kendi tarihsel geleneklerine ve sosyal-kültürel yaşam tarzlarına göre oluşturdukları kendine özgü 'tanrıları' bulunuyor.

Vatikan'ın hazırlamış olduğu bu tabloda en büyük sapma ise ateistlerde bulunuyor. Ateistlerin dünya genelinde oranının % 8 civarı olmasına rağmen, % 2,4 civarında gösterilmesi bilinçli bir yönlendirmedir. Asyatik ülkelerde, Doğa Avrupa ve Balkan ülkelerinde hatta ABD ve Batı Avrupa ülkelerinden ateistlerin oranı oldukça yüksektir. Vatikan'ın ateistlerin oranını düşük göstermesi bilinçli politik bir tercihidir.

Dünya genelindeki dinsel dağılımın Asya kıtasındaki yansıması ise çok daha farklıdır. Asya'nın tarihisel zenginliğinin en somut örneklerinden biri de çok sayıda dinsel grubun bulunması ve bunların özellikle tek tanrılı dinlerle kıyaslandığında, büyük bir kültürel geçmişe sahip olmasıdır. Asya kıtasının farklı bölgelerinde Hıristiyanlık ve Müslümanlık önemli bir potansiyel oluştursa da kıtanın kendisine özgü dinlerle kıyaslandığında düşük bir seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Budacılık, Hinduizm, Konfüçyüs'çülük, Şinto dini ve Taoizm gibi inanışların Asya kıtasında çok önemli bir ağırlığı söz konusudur. Asya dinlerinin tarihsel ve toplumsal süreçler içerisinde varlıklarını sürdürürlerken, bölgenin Asyatik imparatorluklarının birer aracı haline geldikleri biliniyor. Ancak Asya'nın kendi tarihsel-kültürel değerleri üzerinde ortaya çıkan dinsel gruplar, Hıristiyanlık ve Müslümanlık gibi sosyo-kültürel değerleri yok eden yapılara dönüşmemiştir.

2025 yılı verilerine göre İslam'ın dünya çapında birinci din haline geleceğini ve bu nedenle dünya çapında dinler savaşının yeniden çıkacağını söyleyen Huntington, Hıristiyanlığın gerileyişi ile 'Batı Medeniyeti'nin gerileyişi ve hatta çöküşü arasında bir paralellik kurmaktadır.[86] Asya'nın kıtasal olarak gelişen bir 'medeniyet' olduğuna dikkat çekerek, Batı'nın Asya halkları arasında Hıristiyanlaştırma faaliyetlerine yönelmesi gerektiğini savunmaktadır. Aksi takdirde, İslam'ın önümüzdeki 25-30 yıl içinde dünyanın en büyük dini haline geleceğini, bunun da, batının küresel kapitalist güçlerinin dünya egemenlik sistemi içinde ciddi sorunlara yol açacağını vurgulamaktadır.

Bu bakımdan Asya kıtasında farklı dinlerin etki gücünü anlayabilmek için mevcut durumu analiz etmekten yarar var. Asya'nın dünyanın diğer bölgelerinden farklı olarak, tarihsel geçmişi büyük ve derin olan çok kültürlü bir toplumsal özelliği taşıması bakımından da dikkat çeken bir bölgedir. Özellikle egemen sınıfların siyasal iktidarlarının sürdürülmesinin önemli bir aracı haline gelen Hıristiyanlık ve İslamlık,

86- HUNTİNGTON P. Samuel, Medeniyetler Çatışması, Okyanus yay. İstanbul,2006, syf.85.

Asya kıtasında yüz yıllardır kesintisizce bir faaliyet içerisinde olmalarına rağmen, özellikle Budizm ve Hinduizm karşısında yeteri derecede başarılı olamamaları ve bu iki Asya dininin ağırlığının devam etmesi, Asya'nın tarihsel derinliklerinde gelin kültürel gelişmişlikle ilişkilidir. Dinsel olgularla, bölgelerin sosyolojik-kültürel yapısı arasında her zaman bir ilişki bulunmaktadır. Dinlerin toplumsal etki gücünü artıran iki temel unsur ön plana çıkar: Sosyo-kültürel ve sosyo-politik durumdur. Tarihsel yaşamın belirli bir aşamasında tamamen egemen sınıfların iktidar gücü haline gelen İslam ve Hıristiyanlığın Asya kıtasında egemen dinler haline gelememelerinin temel nedeni, yerli halkların tarihsel olarak çok güçlü sosyo-kültürel değerlere sahip olmasıdır.

Tablo-2: Asya kıtası ülkelerinde farklı dinlerin etkisi

Ülke	Müslüman%	Hıristiyan %	Hindu %	Budist %	Sihizm	Ateiste	Animist %	Diğerler i%
GÜNEY ASYA ÜLKELERİ								
Pakistan	97							3
Hindistan	12	2	82					
Bangladeş	83		16					1
Afganistan	99							
Sirlanka	7	8	15	70				
Nepal			86	8				6
DOĞU VE GÜNEY DOĞU ASYA ÜLKELERİ								
Çin						--		
Endonezya	88	8	2					2
Japonya,				84	14			2
Leos				60				
Maldiev								
Mongolie	4	6		50				
Kamboçya				95				5
Myanmar	4	4		89				
Singapur								
Tayvan								
Tayland								
Doğu Timur				95				5
Vietnam	4							
Filipinler	5	92		3				
Bhoutan			25	75				
Brunie	67	10		13				10

Kore-Güney		26		26				
Kore-Kuzey						--		
Malezya	61	9	6	19				
ORTA ASYA VE KAFKASYA ÜLKELERİ								
Moğolistan	80							
Özbekistan	88	9						
Azerbaycan	93	5						
Kazakistan	47	44						
Tacikistan	85	5						
Kırgızistan	75	20						
Türkmenistan	89	9						
Rusya	15	80				--		
Moldavi		98						
Ermenistan		95						
Azerbaycan	93	5						
Beyaz Rusya		80 s						
Gürcistan		80						
OKYANUS ÜLKELERİ								
Avustralya		66						
Gine		66					34	
Yeni Zelanda		61						
Fiji	8	47	38					7

Dünyanın en çok din topluluğuna sahip olan ülke Hindistan'dır. Yüzlerce farklı dinsel grup bulunmaktadır. Aynı zamanda Asya'nın dinsel kültürel değerlerini yansıtan ülke olması bakımından da tarihsel bir zenginliğe sahiptir.

Hinduizm dini Güney ve Güney Doğu Asya ülkelerinde Hindistan, Bangladeş, Nepal, Sir Lanka, Bhoutan, Endonezya ve Malezya'da yaygındır. Hindu dininin merkezi Hindistan'dır. Dünyanın sınırlı birkaç ülkesinde bulunmakla birlikte, yaklaşık olarak 800 milyonluk bir potansiyeliyle dünyanın üçüncü büyük dini oluşturuyor.

Hinduizm, dünyanın en eski dinlerden biridir. Belli bir kurucusu yoktur ve tarihten öncesi döneme kadar uzanır. Örneğin M.Ö. 1500 yıllarında Doğu Avrupa'dan gelen Ariler, Hindistan'ı işgal ederler. Hinduizm, Ari ırkının oluşturduğu sisteme karşı kast sistemi, sınırsız bir toplum sevgisi ve bağlılık duygusu kavramları üzerine kurulmuş toplumsal ve siyasi olguların yansıması olarak görülmektedir.

Hindu yolunu sevgi, şiddetten kaçınma, iyi davranışlar, doğruluk ve mistik bir din olarak tanımlanır. Hinduizm'in temelinde Brahma (Mutlak Varlık) inancı yatmaktadır. Bu hususta ki geniş bilgiyi Hindu-

izm'in Kutsal Metinleri olan Veda'larla Brahmana'larda bulmak mümkündür.

Hinduizm'de en önemli ilke dharma'dır. Dharma, insanların sosyal ve dini yaşam biçimleri ve davranış prensiplerini Hindu dinine göre şekillendirmesi olarak algılanır.

Hinduizm, aynı şekilde Avrupa ile Asya'nın Hindistan bölgesinin halkları iç içe geçerek karşılıklı kültürel, geleneksel ve sosyal bir bütünleşmeyi oluşturduğu da iddia edilen Budist dinini yaklaşık olara 790 milyon insan desteklemektedir. Hindistan'ın bir başka dini Cainizm, bugünkü Hindistan'da azınlık olmakla beraber ABD, Batı Avrupa ve Afrika'da büyüyen topluluklar halinde varlığını sürdürmekte olan Güney Asya kökenli bir din ve felsefedir.

Tahminen M.Ö. 500 yıllarında, Hindistan'da Nataputta Vardamana (Mahavir) tarafından kurulan Cainizm'in temel felsefesi 'tüm canlıların eşit olduğunu ve özellikle şiddete karşı' olmaktır. Güney Asya topluluklarının sosyal, kültürel ve geleneksel değerleri üzerinde gelişmesine rağmen ciddi bir gelişme göstermeyen ve özellikle Hindistan'da azınlık bir din olarak kalan Cainizm, ABD, Avrupa ve Afrika'da inan gruplar bulunmaktır. Bugünkü verilere göre tahmini olarak 5 milyon civarında insan Cainizme'e inanmaktadır.

Asya'nın en yaygın dinlerinden biri de Budizm'dir. Özellikle Doğu Asya ülkelerinden yaygın olan Buda dini; Japonya, Leos, Moğolistan, Sirlanka Kamboçya, Myanmar, Doğu Timur, Filipinler, Bhoutan, Brunie, Kore-Güney, Kore-Kuzey, Malezya gibi ülkelerde yoğundur. Bugünkü verilere göre yaklaşık olarak 500 milyon takipçisi bulunmaktadır. Çin'de Budizmin önemli bir etkisi olmakla birlikte somut bir analiz yapmak zor.

Budizm, bugün dünya üzerinde yaklaşık 500 milyon takipçisi bulunan din ya da öğretiler topluluğu. İlk önce Hindistan'da ortaya çıkmış, daha sonra zaman içinde Güney, Güneydoğu ve Doğu Asya'da (Sri Lanka, Moğolistan, Kore, Japonya, Tibet, Çin, Tayland ve Nepal gibi ülkelerde) yayılmıştır.

Budizm M.Ö. 563-M.Ö. 483 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen, bugün Buddha olarak bilinen Siddhartha Gautama tarafından kurulmuştur. Sosyolojik ve tarihsel olarak incelendiğinde Budizm'in, Hin-

distan'ı işgal eden Aryan topluluklarının beraberinde getirdiği Brahmanizmin sert politikalarına karşı bir tepki olarak ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Felsefi olarak incelendiğinde, Budizm'in en temel kaynağı olarak Siddharta Gautama'nın aydınlanma deneyimidir. Ganj kıyılarının kutsal kenti Benares ve dolaylarını yeni felsefesini anlatarak gezen Gautama Buddha, kayıtlara göre 80 yaşında Kuşinigar'da(Hindistan) ölmüştür.

Asya kısasında özellikle Çin, Hindistan, Japonya, Rusya ve Pakistan gibi ülkelerin dinsel durumu bölgesel ilişkilerde bir faktör olarak görülmektedir. Özellikle 1,3 milyarlık nüfusu ile dinsel grupların ilgisini çeken Çin'de bilinen dinlerin çok yoğunluk faaliyetleri söz konusudur. Çin ideolojik-politik konumlanışı nedeniyle 'ateist' bir sisteme sahiptir. Bu bakımdan ateist bir toplum olarak algılanmaktadır. Çin toplumu tarihin hemen her döneminde farklı dinlerin değişik boyutlarda örgütlendiği bir ülke olarak bilinmektedir.

Çin'in sosyolojik tarihi incelendiğinde en yaygın dinin Budizm olduğu görülür. Çin toplumu 1.yüzyılda Budizm ile tanıştı, ancak fiili etkin bir din haline gelmesi ise 4.yüzyılda oldu. Çin'in değişik bölgelerinin tarihsel, sosyal ve kültürel durumuna göre Budizm'in farklı alt kolları olmakla birlikte, Çin'de toplam 220 bin rahip, 13.500 tapınak, 46 Budizm okulu ve 60'a yakın dergi, gazete gibi yayın türü yayılmaktadır.

Çin tarihsel-toplumsal yapısı incelendiğinde farklı dinsel grupların var olduğunu görebiliriz. Bunlardan biri de; 2. yüzyılda doğan Taoizmdir, 1800 yıllık bir geçmişe sahiptir. Taoizm, daha çok doğaya ve kendi geçmiş atalarına tapınması olarak bilinir. Quanzhen ve Zhengyi olarak ikiye ayrılan Taoizm'in 1500'den fazla Taoizm tapınağı ve 25 bin rahibi bulunuyor.

Çin'e giren ve belirli bir yayılma gösteren İslamiyet, Çin'e 7. yüzyılda geldi. Bugünkü verilere göre Çin'in Hui, Uygur, Tatar, Kırgız, Kazak, Özbek, Dongxiang, Sala, Bao bölgelerinde yaklaşık olarak 22 milyon kişi, İslam dinine inanmaktadır. Çin'de şu anda 30 binden fazla cami ve 40 bini aşkın imam vardır.

Çin'de çok yoğunluklu olarak faaliyet yürüten dinlerin başında Hıristiyanlık geliyor. Özellikle Çin'in sosyal-kültürel geleneksel yapısına uyumlu bir Hıristiyanlaştırma faaliyet çok boyutlu olarak devam etmektedir. 7.yüzyıldan beri faaliyet Hıristiyan-Katolikliklerinin bu-

günkü veriler dikkate alındığında 100 Katolik bölge, 5 milyon Katolik, 5000'e yakın kilise, 12 Katolik okulu bulunuyor. Çin Taoizmi'de Vatikan'ın Hıristiyanlaştırma faaliyetleri çok yoğun olarak devam ediyor. "Son 20 yıl içinde 1500'ü aşkın genç papaz yetiştirildi ve bunların 100'den fazlası eğitim görmek için yurtdışına gönderildi. Bunun yanı sıra Çin Katoliklik Derneği'nde 3200 genç rahibe bulunuyor. Her yıl yaklaşık 50 binden fazla kişi Katolik kiliselerinde vaftiz olur ve 3 milyondan fazla İncil basılır." Çin'in Hıristiyanlaştırma faaliyetlerindeki artış hemen hemen bütün dünyanın dikkatini çekiyor. Bugünkü tahmini rakamlara göre Çin'de 23 milyon Hıristiyan, 18 binden fazla papaz ve 12 bini aşkın kilise ile 25 bin dini faaliyet yapılabilen yer bulunuyor.[87] Çin'de bir başka dikkat çeken özellik ise 'halk dinleri' olarak bilinen Konfiçüys gibi akımlara olan bağımlılığın azalması buna paralel olarak 'ateist' olanların yüzdesinde ciddi bir artışın olmasıdır. Örneğin 1900 yılında 'halk dinlerine' olan inanç yüzde 26 civarındayken bu oran 2000'lıyıllarda yüzde 2,3 e düşmüş. Buna paralel olarak ateistim diyenlerin oranı ise % 23 civarına çıkmış. Dinsel gruplarda ise Budizm ve Hıristiyanlık ciddi bir artış göstermektedir.

Japonya'nın kendine özgü olan ve en eski dinlerinden biri olarak bilinen Şintoizm (Tanrının yolu) Budizm'in ülkeye ulaşmasından önce salt Japonya'ya özgü inançlar ve değerleri ifade eden bir dindi. Bir bakıma Japonya'nın milli dini olarak tanımlanabilir. Ancak Budizm'in Japonya'da yayılmasıyla Şinto dini önemli oranda geriledi. Bugünkü verilere göre Japonya'da 4 milyon civarında Şinto tapınağı ve 100.000 civarında da bu tapınaklarda görevli din adamı bulunuyor. Bugün Japonya'da en yaygın din olarak bilinen Budizm, ülkenin kültürel değerlerini içine alarak özgün bir şekilde gelişmiştir. Örneğin tapınakların inşa edilmesiyle Japon mimar ve sanatının etkileri çok ciddi oranda kendisini hissettiriyor. Japonya'nın nüfusunun % 84 yani 97 milyonu Budist'tir. Ayrıca 75.000 civarında Budist tapınak ve 200.000 civarında Budist din görevlisi bulunuyor. Son iki yüzyıldır Hıristiyanlıkla tanışan Japonya'da çok sayıda misyoner görev yapmaktadır. Japonya'da büyük-küçük 7.500 civarında kilise ve bir milyona yakın Hıristiyan bulunmaktadır.[88]

87- http://turkish.cri.cn/chinaabc/chapter6/chapter60402.htm
88- http://www.turkeyarena.com/turkeyarena/tarih/8362-japonyada-din-ve-felsefi-gelenekler.html

İslam dinini doğuş yerinin Ortadoğu olması nedeniyle bir bakıma İslam dünyasının kalbi-merkezi olarak görülmektedir. Ortadoğu 3 büyük tek tanrılı dine tanıklık etmekle birlikte bölge devletlerinin hemen hepsi İslam'ı tercih etmişlerdir. Bu bakımdan Ortadoğu İslam'ın tarihsel ve Kültürel merkezi olmakla birlikte, Müslüman nüfusunun ancak % 17'sine sahiptir. İslam dünyasının nüfusunun çok önemli bir kısmı Asya kıtasında bulunmaktadır. Müslüman nüfusunun yaklaşık olarak %28'i yani 456 milyonu Güney Asya bölgesindedir. Örneğin Endonezya nüfusunun % 88, yani 207 milyonu Müslüman'dır. Hindistan'da azınlık olarak gösterilen Müslüman nüfus 151 milyondur. Güney Doğu Asya, Müslüman nüfusunun % 16'sını barındırmakta olup yaklaşık olarak 250 milyondur. Pakistan nüfusunun 162 milyonu, Bangladeş'in ise 151 milyon Müslüman'dır. Doğu Asya'da % 2,6, Orta Asya'da ise % 5,1 civarında Müslüman nüfus bulunmaktadır. İslam dünyasının bütününü ele aldığımızda Müslüman nüfusunun % 52,2'si Asya kıtasındadır. Yaklaşık olarak 3,6 milyar nüfusa sahip olan Asya kıtasında Müslüman nüfusu 771 milyon civarındadır. Bu bakımdan Asya kıtası, nüfus yoğunluğu esas alındığında, İslam dünyasının da merkezi olarak görülebilinir.

Asya kıtasının özellikle Avrasya bölgesinde Hıristiyan Ortodokslar yoğundur. Rusya nüfusunun % 80'ini yani yaklaşık olarak 115 milyon Ortodoks-Hıristiyan'dır. Avrasya kıtasında ise yaklaşık olarak 159 milyon Ortodoks bulunuyor. Hindistan'da yaklaşık olarak 22 milyon, Sirlanka'da 2,2 milyon, Endonezya'da 17 milyon, Filipinlerde 74 milyon, Güney Kore'de 13 milyon olmak üzere Doğu Asya kıtasında yaklaşık olarak 130 milyon Katolik Hıristiyan yaşamaktadır. Ayrıca 4 milyonu Rusya'da olmak üzere 5,5 milyon Protestan bulunuyor.

Doğu-Güneydoğu Asya ve Okyanus bölgesinin Katolikleri de eklendiğinde yaklaşık olarak 200 milyon Hıristiyan, Asya kıtasında yaşamaktadır. Doğu Asya bölgesinde çok ciddi oranda Hıristiyan faaliyeti yürütülmektedir. Vietnam, Güney Kore, Laos, Çin, Japonya gibi Asya ülkelerindeki Hıristiyanlaştırma faaliyetleri dikkate alındığında bütün Asya kıtasında Hıristiyan nüfusu yaklaşık olarak 300 milyondur.

2- ASYANIN TARİHSEL ZENGİNLİĞİNDE DİLLER

Diller tarihsel gelişme süreçlerinin en önemli halkasını oluşturdukları gibi toplumsal gelişmenin de motorudurlar. Toplumların sürekliliğini sağlayan, onların sosyal ve kültürel değerlerini kesintisizce

geleceğe taşıyan tek temel olgu dildir. Bu bakımdan bir topluluk için vazgeçilmez olan en büyük varlık dilin sürekliliğidir. Toplumsal yaşamda dilin yok edilmesi ile o topluluğun tarihten silinmesi arasında kesin ve mutlak bir bağ vardır. Bu bakımdan egemen toplumsal güçler, bir topluluğu tarihsel-kültürel olarak yok etmek için önce onların ortak yaşam alanını oluşturan diline yönelirler. Bu başarıldığında asimilasyon süreci esasen tamamlanmış olur.

Kapitalistlerin bölgesel işgallerde öncelikli hedefi, hemen her zaman işgal edilen bölge halklarının dillerinin ortadan kaldırılması olmuştur. Bir topluluğu kendi tarihsel değerleriyle olan güçlü bağlarını koparmak ve onu hiçleştirmek için öncelikli olarak ana dilinin unutulması sağlanır. Bu başarıldıktan sonra da topluluğu istediği kalıplara sokmak çok daha kolay olur. Tarih bunun örnekleriyle doludur.

Batılı sömürgeci güçlerin Amerika ve Afrika kıtasını, işgal ederken en önemli başarıyı, kıtaların tarihsel kültürel zenginliklerini ifade eden, bölge halklarının dillerinin yok ederek, topluluğu asimile etmekte buldular. Bölge halklarının konuştuğu onlarca dil yok oldu. Kapitalist barbarların olarak ön plana çıkan, İspanyolca, Portekizce, Hollandaca, İngilizce ve Fransızca değişik kıtalarda egemen dil haline geldi. Böylece kıta halklarının esas ana diller yok edilerek zora dayanan ' resmi' diller oluşturuldu.

Asya kıtası diller bakımından çok büyük bir zenginliğe sahiptir. Kıtanın yüzölçümü ve nüfus büyüklüğü nedeniyle yüzlerce farklı dil konuşulmaktadır. Kapitalist barbarların akınına uğrayarak, çok uzun yıllar sömürge boyunduruğunda kalmalarına rağmen, tıpkı kendine özgü dinler gibi Asya halkları kendi dillerini de önemli oranda yaşatmayı başarabildiler. Asya kıtasında her ülkenin özgülünde egemen ulusun dil belirleyici olmakla birlikte, azınlıkta kalan topluluklar da kendi dillerini kullanabilme olanaklarına sahip oldular. Bunun en önemli faktörlerinden biri de, özellikle 2.dünya savaşından sonra Asya kıtasında bağımız-demokratik ve hatta sosyalist devletlerin önemli bir güç haline gelmeleri ve bütün azınlıkların kendi dillerini, kültürlerini kullanma ve geliştirebilme olanaklarına sahip olmalarıdır.

Küreselleşen bir kapitalist dünyada ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gelişmeler ile dillerin etki alanları arasında doğrudan bir bağ bulunmaktadır. Küresel kapitalist sistem güçleri, kültürel hegemonyayı çok yönlü örgütlerken, dilin oynayacağı rolü çok iyi bilmektedirler. Kü-

reselleşmede güç merkezleri yeniden şekillenirken özellikle ekonomik-politik ilişkiler ağında dillerin önceliğinde de belirli bir farklılaşma oluşmaktadır. Sömürgeciliğin dili olarak ön plana çıkan İngilizce ve İspanyolca gerilerken Asyatik dillerin daha etkin olmaya başladıklarını görülüyor.

Tablo-3: Dünyada en çok konuşulan 30 dil

Dil	Aile	Yazı Düzeni	Konuşan kişi sayısı(milyon)	Nerede konuşuluyor? (çoğunluk)
Mandarin	Çin- Tibet	Çin	1051	Çin, Malezya, Tayvan
İngilizce	Hint- Avrupa	Latin	510	ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda
Hindi	Hint-Avrupa	Devanagari	490	Orta ve Kuzey Hindistan
İspanyolca	Hint-Avrupa	Latin	425	İspanya, Güney Amerika Ülkeleri
Arapça	Afro-Asyatik	Arapça	255	Orta Doğu, Arabistan, Kuzey Afrika
Rusça	Hint-Avrupa	Slav	254	Rusya, Orta Asya
Portekizce	Hint-Avrupa	Latin	218	Brezilya, Portekiz, Güney Afrika
Bengali	Hint-Avrupa	Bengali	215	Bangladeş, Doğu Hindistan
Malay, Indonesian	Malezya-Polinezya	Latin	175	Endenozya, Malezya, Singapur
Fransızca	Hint-Avrupa	Latin	130	Fransa, Kanada, Orta ve Batı Afrika
Japonca	Altay	Çin harfleri ve 2 Japon alfabesi	127	Japonya
Almanca	Hint-Avrupa	Latin	123	Almanya, Avusturya, Orta Avrupa
Farsça	Hint-Avrupa	Nastaliq	110	İran. Afganistan, Orta Asya
Urdu	Hint-Avrupa	Nastaliq	104	Pakistan, Hindistan
Punjabi	Hint-Avrupa	Gurumukhi	103	Pakistan, Hindistan
Vietnam dili	Avustralasyatik	Latin temelli	86	Vietnam, Çin
Tamil	Kadaik	Tamil	78	Güney Hindistan, Sri Lanka, Malezya
Wu	Çin-Tibet	Çin	77	Çin
Javanese	Malezya-Polinezya	Javanese	76	Endenozya
Türkçe	Altay	Latin	75	Türkiye, Orta AsyaTurkey
Telugu	Kadaik	Telugu	74	Güney Hindistan
Korece	Altay	Hangul	72	Kore Yarımadası
Marathi	Hint-Avrupa	Devanagari	71	Batı Hindistan
İtalyanca	Hint-Avrupa	Latin	61	İtalya, Orta Avrupa
Thai	Çin-Tibet	Thai	60	Tayland, Laos
Cantonese	Çin-Tibet	Çin	55	Güney Çin
Gujarati	Hint-Avrupa	Gujarati	47	Batı Hindistan, Kenya
Polonyaca(Lehçe)	Hint-Avrupa	Latin	46	Polonya, Orta Avrupa
Kannada	Kadaik	Kannada	44	Güney Hindistan
Burmese	Çin-Tibet	Burmese	42	Myanmar

Çin, Malezya ve Tayvan gibi ülkelerde, Çin-Tibet dil grubunda olup Mandarin dilinin konuşanların sayılı bir milyarın üzerindedir. Ayrıca Çin-Tibet dil grubunda olan Burmese dilini 42 milyon, Thai dilini 60 milyon, Çin'de ikinci büyük dil olarak konuşulan Wu'yu 77 milyon, Güney Çin'de etkin olan Cantonese dilini 55 milyon kişi kullanmaktadır. Böylelikle Çin ile birlikte aynı tarihsel-kültürel geçmişe sahip olan komşu ülkelerinin Çin-Tibet dil grubunu konuşanlar yaklaşık 1,3 milyardır. Çin dilleri Asya kıtası içerisinde 10 farklı ülkede konuşulmaktadır. Asya'nın bir bakıma hâkim dili Çin dilleridir.

Dünyanın en çok konuşulan ikinci büyük dili İngilizcedir. Hint-Avrupa dil grubunda olmakla birlikte dünyanın 106 ülkesinde konuşmaktadır. İngilizceyi resmi dil olarak kullanan ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda gibi ülkeler dâhil olmak üzere İngilizceyi resmi dil olarak kullananların sayısı yaklaşık olarak 510 milyondur.

Orta ve Kuzey Hindistan bölgesinde Hindi dilini kullananların sayısı yaklaşık olarak 500 milyondur. Kapitalist sömürge dili olarak bilinen ve dünyanın 28 ülkesinde konuşulan daha çok İspanya ve Güney Amerika Ülkelerinde resim dil olarak kullanılan İspanyolcayı konuşan insan sayısı yaklaşık olarak 430 milyondur.

Afro-Asyatik dil grubunda bulunan ve 26 ülkede konuşulan ve Orta Doğu, Arabistan, Kuzey Afrika'nın resmi dili olan Arapçayı 255 milyon, 16 ülkede konuşulan Rusya ve Orta Asya'da resmi dil düzeyinde Rusçayı konuşan insan sayısı 254 milyon, 9 ülkede konuşulan ve Brezilya, Portekiz, Güney Afrika'nın çoğunlukta konuştuğu Portekizceyi 218 milyon, dünyanın 47 ülkesinde konuşulan ve Fransa, Kanada, Orta ve Batı Afrika bölgesinin resmi dilleri arasında bulunan Fransızcayı da 130 milyon kişi konuşmaktadır.[89]

Dünya kapitalist sisteminin egemenlik güç ilişkisi dikkate alındığında ekonomik ve politik gücü temsil eden İngilizcenin büyük bir ağırlığı söz konusudur. Bir bakıma küresel sermayenin iletişim dili olarak yıllardır egemenliğini korumaktadır. Dünyanın 106 ülkesinde İngilizcenin çok yaygın kullanılması dikkate alındığında esasen İngilizce konuşanların sayısı bir milyara yakın olduğu söylenebilir. Britanya İmparatorluğu olarak bilinen İngiltere'nin eski sömürgelerinde İngilizce fiili bir resmi dil gibi kullanılmaktadır. Örneğin nüfus yoğunluğu

---

89- http://www.dunyadevletleri.com/istatistikler_diller.html

bakımından ön plana çıkan Hindistan, Pakistan, Bangladeş gibi ülkelerde İngilizce bir resmi dil gibi hem eğitimin her alanında hem de günlük yaşamda kullanılmaktadır. Özellikle kapitalist küreselleşmeye paralel olarak internet ve telekomünikasyon dilinin de İngilizce üzerinde olması, İngiliz kültürünün önemli bir üstünlük sağlamasına yol açtığı kabul ediliyor.

Ancak, özellikle son 20 yıldır küresel güç merkezlerinin Asya'ya doğru kayması ve dünya ekonomisinde öncelikli bir yere gelmeleri nedeniyle Asyatik dillerin rolü hızla artmaya başladı. Özellikle Çin'in dilleri dünya çapında kullanılan bir dil olarak hızla gelişmektedir. Dünyanın hemen her ülkesinde üniversitelerde Çin dil bölümleri, çok yaygın kurs merkezlerinin açılması, dünyanın önemli internet-yazılım şirketlerinin Çin dillerini esas alan özel programlar geliştirmeleri, Çin'in artan ekonomik ve politik gücüne paralel olduğunu belirtmek gerekir. Çin devlet yöneticilerinin hem ithalat ve ihracat ilişkilerinde, hem de uluslar arası politik ilişkilerde Çin dilinin kullanılmasına özel bir önem vermeleri, bir bakıma Asya kıtasının merkez üssü olarak Batı'nın kültürel-politik temsilcisi olan İngiliz hâkimiyetine karşı bir rekabeti içeriyor.

Tablo-4: Asya'da kullanılan diller

Ülke	Kullanılan Resmi Diller
GÜNEY ASYA ÜLKELERİ	
Pakistan	Ourdou, ingilizce
Hindistan	Hindu, İnglizce ve 22 resim dil
Bangladeş	Bengali, ingilizce
Afganistan	Parchtou, Ouzbek, Dari,
Sirlanka	İngilizce, Tamoul, Cinghalais
Nepal	Nepali
DOĞUVE GÜNEY DOĞU ASYA ÜLKELERİ	
Çin	Mandarin, Cantonese, Wu ve 55 azınlık resmi dil.
Endonezya	Endonezya ve 200 dil
Japonya,	Japonca
Leos	Loa, Fransızca ve İngilizce
Maldiev	Divehi, İngilizce
Mongolie	Khalkha
Kamboçya	Khmer
Myanmar	Birman
Singapur	Mandarin, İngilizce, Malais, Tamoul
Tayvan	Mandarin, Tayvan,

Tayland	Tailand, mandarin, ingilizce
Doğu Timur	Portekizce. tetun
Vietnam	Vietnamien
Filipinler	Tagalog, ingilizce
Bhoutan	Dzonkha-tibetain, nepali
Brunie	Malais
Kore-Güney	Koreen
Kore-Kuzey	Koreen
Malezya	Malis
ORTA ASYA VE KAFKASYA ÜLKELERİ	
Moğolistan	Khalkha
Özbekistan	Özbekçe, Rusça, Tacik
Azerbaycan	Azerice, Rusça
Kazakistan	Kazakça, Rusça
Tajikistan	Tacik, Özbek, Rusça
Kırgızistan	Kırgızistan, Rusça
Türkmenistan	Türkmen, Rusça
Rusya	Rusça
Moldavi	Moldave, Rusça
Ermenistan	Ermenice, Rusça
Azerbeycan	Azeri, Rusça
Beyaz Rusya	Bielorusse, Rusça
Gürcistan	Görcüce, Rusca, Abahaza, Ermenice
OKYANUS ÜLKELERİ	
Avusturalya	İngilizce
Gine	İngilizce, melanesien
Yeni Zellanda	İngilizce
Fiji	İngilizce

Asya kıtasında devletlerin resmi dilleri dışında hemen her bölgede çok yaygın olarak kullanılan yerel-bölgesel diller var. Özelilikle nüfus yoğunluğu bakımından büyük olan Asya kıtasında yüzlerce farklı dil grupları bulunuyor. Bunları bir kısmı bölgesel-yerel resmi diller olarak devlet tarafından kullanılmakta, bazıları da halkın günlük yaşamda kullandığı diller özelliğine sahiptirler. Özellikle özerk cumhuriyetler-

den bölgesel otonomlara kadar birçok alanda hem cumhuriyetler kendi dilleri kullanılmakta, hem de bölgede kullanılan çok farklı dillerin yaşanması için gerekli destekler sunulmaktadır.

Asya kıtasında binlerce yıldır kullanılan köy dillerin daha önemli bir kesimi bugüne kadar varlığını sürdürmesinin en önemli nedeni, kıtanın tarihsel, sosyolojik ve kültürel durumu ile ilişkilidir. Yerel halklar arasında kültürel ve dil asimilasyonunun pek etkili olmadığı görülüyor. Bölgede çok büyük imparatorluklar kurulmuş olmalarına rağmen yerli halkların yok edilmesi v dillerinin, kültürlerinin ortadan kaldırılması gibi özel bir amacın olmadığı görülüyor. Bunun ekonomik, politik ve sosyolojik faktörleri bulunmakla birlikte, sonuçta, Asya kıtası dilsel zenginliğini koruyabilmiş.

Tarihe bakıldığında kapitalist güçler, Asya kıtasını işgal etmesine paralel olarak, bölgesel kültürleri bütünlüklü olarak yok etmek için ciddi saldırlara yönelmişler. Özellikle İngiltere ve Fransa gibi işgalci ülkeler, işgal ettikleri bölgelerde öncelikli olarak bölge halklarının ortak değerlerini temsil eden dilleri ve kültürlerini tasfiyeye yönelmişler. Bugün Asya'nın birçok ülkesinde İngilizce ve Fransızcanın etkin olmasının nedeni, işgalci ve asimilasyoncu politikaların bir sonucudur.

Endonezya'da 200'ün üzerinde dil konuşulmaktadır. Hindistan'da kabile dilleri dışında eyaletler düzeyinde kullanılan 22 tane resmi dil bulunuyor. Rusya'da 21özerk cumhuriyetin, otonom bölgelerinin kullandığı 40'a yakın dil bulunuyor.

Endonezya, Çin, Rusya ve Hindistan'daki somut durum, Asya'nın özgülüğünü anlamak bakımından bize bir fikir verebilir.

Tablo-5: Rusya'da Özerk Bölgelerde Diller

Konuşulan Diller	Konuşan Kişi Sayısı	Konuşulan Özerk Cumhuriyet
Adıgece	447 bin	Adıgeya Cumhuriyeti
Altayca	235 bin	Altay Cumhuriyeti
Başkortça	3,9 milyon	Başkurdistan Cumhuriyeti
Buryatça	1 milyon	Buryatya Cumhuriyeti
Agulca, Avarca, Azerice, Çeçence, Dargince, Kumukça, Lakça, Lezgice, Nogay, Rutulca, Tabasaranca, Tatça, Tsahurca	2.5 milyon	Dağıstan Cumhuriyeti

Kabartayca, Balkarca,	970 bin	Kabardin-Balkar Cumhuriyeti
Kalmık Moğolcası,	300 bin	Kalmıkya Cumuhriyeti
Karaçay-Malkar Türkçesi, Çerkesce (Kabartayca)	450 bin	Karaçay-Çerkez Cumhuriyeti
Karelce	740 bin	Karelya Cumhuriyeti
Komice	1 milyon	Komi Cumhuriyeti
Marice	740 bin	Mariy El Cumhuriyeti
Finno-Ugric	1 milyon	Mordovya Cumhuriyeti
Yakutca	980 bin	Saha (Yakutya) Cumhuriyeti
Oestçe	700 bien	Kuzey Osetya Cumhuriyeti
Tatarca	3,8 milyon	Tataristan Cumhuriyeti
Türkçe		Tuva Cumhuriyeti
Udmurtça	1.6 milyon	Udmurt Cumhuriyeti
Hakasça.	510 bin	Hakasya Cumhuriyeti
Çence	2 milyon	Çeçen Cumhuriyeti
Çuvaşça,	1,2 milyon	Çuvaş Cumhuriyeti - Çavaş Cumhuriyeti

Rusya Federasyonu, Sovyetler Birliği'nin bir kısım özelliklerini fiilen devam ettirmektedir. Federasyon içerisinde 21 farklı cumhuriyet bulunuyor. Bu cumhuriyetler kendi kültürlerini ve dillerinin kullandıkları gibi ayrıca özerk cumhuriyet içerisinde bulunan farklı dillerin kullanılması için yasal bütün olanaklar tanınmıştır.

Örneğin 'Özerk Dağıstan' bölgesinde,

a. Akhvakh: Akhvakh bölgesinde ve Shamil bölgesinde 8 köyde yaşar ve kendi dillerini konuşurlar. 2002 sayımlarına göre bu dili öğrenmek için 6376 kişi özerk yönetime başvuruda bulunmuş

b. Andi: 9 köyde, kuzey Botlikh Bölgesinde, Khiani ve Gagatli'de yaşar ve kendi dillerini konuşurlar. Şiveleri: Munin, Rikvani, Kvanxidatl, Gagatl, Zilo'dur. 2002 sayımlarına göre 21808 kişidirler.

c. Botlikh: Botlikh Bölgesindeki, Botlikh ve Miarso adlı 2 köyde yaşar ve kendi dillerini konuşurlar. 5,000 kişi bu dili öğrenmek için başvuruda bulunmuş.

d. Bagulal (Bagval): Tsumadin ve Akhvakh Bölgesinde 6 köyde yaşar ve kendi dillerini konuşurlar. 2,000 kişi bu dili öğrenmek için başvuruda bulunmuş.

e.Bezhta (Bezhta language= Kapucha; merkezini Bezhta'nın oluşturduğu 3 köyde yaşar ve kendi dillerini konuşurlar. 6198 kişi başvuruda bulunmuş

f. Chamalal: Kuzey Tsumadin Bölgesinde yaşar ve kendi dillerini konuşurlar. 5,000 kişi dil öğenme başvurusunda bulunmuş.

g. Dido (Tsuntal, Tsez): in a few köyde Tsuntin (S'undin) bölgesinde yaşar ve kendi dillerini konuşurlar. Başvuru sayısı 15.256 kişidirler.

h. Godoberi: Güneybatı Botlikh Bölgesinde, merkezinin Godoberi olduğu köylerde yaşarlar ve kendi dillerini konuşurlar. Öğrenmek için başvuru yapanların sayısı 3,000'dir.

i. Hinukh: Yaklaşık 150 kişilik küçük bir gruptur. Tsuntin

(S'undin) Bölgesinde Khenokh köyünde yaşar ve kendi dillerini konuşurlar. 2002 sayımlarına göre 531 kişidirler.

j.Hunzib: Kuzeydoğu Bezhtin Uchastok bölgesinde, merkezinin Gunzib olduğu köyde yaşar ve kendi dillerini konuşurlar. 998 kişi, bu dili öğrenmek için başvuruda bulunmuş.

3- HİNDİSTAN'DA DİLLER

Hindistan anayasasında belirlenmiş 22 resmi dili bulunmaktadır. Bu dillerden birisi olan ve nüfusun yaklaşık %40'ı (422 milyon kişi) tarafından konuşulan Hindi dili, Hindistan'ın ulusal yazışma dili olarak benimsenmiştir. Bu dillerin yanı sıra ülkenin çeşitli bölgelerinde 844 farklı lehçe kullanılmaktadır.

Tablo-6: Hindistan'ın 22 resmi dilin konuştuğu eyaletler:

Dil	Konuşan Kişi Sayısı	Konuşulan Eyaletler	Konuşma % Oran
Assami	13 milyon	Assam	1.28
Bengali	83 milyon	Batı Bengal, Assam, Jharkhand, Tripura	8.11
Bodo	1.2 milyon	Assam	0.13
Dongri	0.1 milyon	Camnu ve Keşmir	0.22
Gucarati	46 milyon	Gucarat, Maharashtra, Tamil Nadu	4.48
Hindi	422 milyon	Uttar Pradesh, Madhya Pradesh, Uttarakhand, Chhattisgarh, Bihar, Haryana, Rajasthan ve Himachal Pradesh	41.03
Kannada	38 milyon		3.69
Keşmiri	5.5 milyon	Camnu ve Keşmir	0.54
Konkani	2.5 milyon	Konkan, Karnataka, Maharashtra, Kerala	0.24
Maithili	12 milyon	Bihar	1.18
Malayalam	33 milyon	Kerala, Lakshadweep, Mahé, Puducherry	3.21
Manipuri (Meitei ya da Meithei)	1.5 milyon	Manipur	0.14%
Marathi	72 milyon	Maharashtra, Karnataka, Madhya Pradesh, Gujarat, Andhra Pradesh, Goa	6.99
Nepali	2.5 milyon	Sikkim, Batı Bengal, Assam	0.28
Oriya	33 milyon	Orissa	3.21
Pencabi	29 milyon	Pencap, Chandigarh, Delhi, Haryana	2,92
Sanskrit	0.05 milyon	Mattur	0.003
Santali	6.5 milyon	Bihar, Chattisgarh, Jharkhand ve Orissa eyaletlerinin içinde kalan Chota Nagpur Platosu'nda yaşayan Santal kabileleri tarafından konuşulmaktadır.	0.63
Sindhi	2.5 milyon	Gujarat, Maharashtra, Rajasthan, Madhya Pradesh	0.25
Tamil	61 milyon	Tamil Nadu, Karnataka, Pondicherry, Andhra Pradesh, Kerala, Maharashtra	5.91
Telugu	74 milyon	Andhra Pradesh, Kamataka, Tamil Nadu, Maharashtra, Orissa	7.37
Urdu	51.5 milyon	Camnu ve Keşmir, Andhra Pradesh, Delhi, Bihar, Uttar Pradesh	5.01
Kaynak: http://www.hindoloji.com/index.php/diller			

Konumuz dillerin tarihsel gelişimi ve gramer yapısını incelemek olmadığından Hindi-Avrupa dil grubunun gelişim aşamaları üzerinde durmayacağız ve konumuzla da doğrudan ilgili değil. Burada esas olan nokta, Hindistan'ın sosyal yapısı içerisinde farklı etnik gruplar tarafından kullanılan dillerin durumudur. Bunun politik, sosyal, kültürel tarihsel arka planı ile ilişkisi bakımından ön plana çıkartılması önemlidir. Özellikle Asya'nın tarihsel-kültürel değerleri bakımından önemsenmesi gereken bir durumu oluşturuyor.

Asimilasyonun en önemli unsuru bir etnik grubun dilinin yasaklanması ve yok edilmesidir. Asya'nın merkezi ülkelerinden biri olan Hindistan'da eyaletlerin oluşturulmasında coğrafik durumun önemli bir etkisi olmakla birlikte, aynı bölgelerde bulunan etnik grupların kullandıkları dil de önemli bir faktör. Bölge halklarının ortak ruhsal şekillenmesinde dilin çok önemli bir rol oynadığı biliniyor. Bu bakımdan Hindistan merkezi hükümeti tarafından eyalet sistemlerinin belirlenmesinde dil önemli bir etkin oldu. Her eyaletin resim dili bulunuyor. Ama aynı zamanda her eyalet içinde bulunan farklı etnik grupların kendi yerel dillerini konuşmaları ve hatta eyalet okullarında eğitim bakanlığı tarafından öğretilmektedir. Bu durum aynı eyalet içerisinde bulunan farklı etnik gruplar arasında ortak bir irade birliğinin sağlanmasında olumlu bir etki olarak görülmektedir. Böylelikle her eyalette kullanılan farklı diller, ülkenin kültürel zenginliğine önemli bir katkı sunmaktadır.

Evalet hükümetleri tarafından kullanılan resmi dillerinden bazıları şunlardır : İngilizce, Assami, Bengali, Bodo, Dongri, Gujarati, Hindi, Kannada, Keşmiri, Konkani, Maithili, Malayalam, Manipuri, Marathi, Nepali, Oriya, Pencabi, Sanskrit, Santali, Sindhi, Tamil, Telugu, Urdu vb.

Ayrıca eyaletlerde içerisinde kullanılan ve okullarda öğretilen 78 tane ayrı yerel dil bulunuyor. Birçok eyalette etnik grupların yoğunluğuna bağlı olarak birden fazla dille hatta bazı eyaletlerde yirmiye yakın dil okullarda öğretilmektedir. Örneğin Arunachal Pradesh Eyaletinde kullanılan 19 yerel dil bulunuyor: Monpa, Miji, Aka, Sherdukpen, Nyishi, Apatani, Tagin, Hill Miri, Adi, Digaru-Mismi, Idu-Mishmi, Khamti, Miju-Mishmi, Nocte, Tangsa et Wancho Nagaland Eyaletinde ies 8 ayrı dil kullanılmaktadır; Angami, Ao, Chang, Konyak, Lotha, Sangtam, Sema et Chakhesang Jammu-Kashmir Eyaletinde ise Urdu, Dogri, Kashmiri, Pahari, Punjabi, Ladakhi, Balti, Gojri ve Dadri olmak üzere 9 ayrı dil konuşulmaktadır.

Bunların dışında kullanılan diğer bazı yerel diller şunlar; Telugu, Urdu, Hindi, Assamese, Konkani, Marathi, Gujarati, Pahari, Kannada, Malayalam, Marathi, Manipuri, Khasi, Garo, Mizo, Oriya, Punjabi, Rajasthani, Lepcha, Bhutia, Limbu, Nepali, Tamil, Bengali, Kokborok, Hindi, Garhwali, Kumaoni Hindi, Urdu, Bengali.

Ülke genelinde yüzlerle ifade edilen çok sayıda dil bulunmakla bir-

likte, yukarıda isimlerini sıraladığımız diller ülke genelinde ön plana çıkanları oluşturmaktadır.

4- ETNİK YAPILAR VE YÖNETİM YAPILARI

Çok sayıda ulus ve ulusal azınlıkların varlığıyla dikkat çeken Asya'nın ön plana çıkan üç önemli ülkesi Rusya, Çin ve Hindistan'dır. Üç ülkenin politik tarihe bakıldığında farklı düzeylerde yaşanan toplumsal devrimler sürecine damgasını vurmuştur. Rus Çarlık İmparatorluğu'nun Asya'nın önemli bir bölgesini işgal ederek onlarca ulus ve ulusal azınlığı sömürgeleştirmeye çalıştı. Çin İmparatorluğu parçalandı ve ülke uluslar arası emperyalist güçler tarafından işgal edildi. Hindistan, Britanya İmparatorluğu tarafından işgal edilerek sömürgeleştirildi. Her üç ülkede, onlarca, uluslar azınlık, etkin gruplar, farklı dinlere sahip topluluklar bulunuyordu. Bu bakımdan Asya'nın bu merkez ülkelerindeki toplumsal değişim olarak ifade edilen devrimler aynı zamanda, bölge halkları bakımından önemli sosyal ve kültüre değişikliklere yolunu açtı.

Asya kıtası çok büyük ve karmaşık bir etnikler topluluğudur. Her ülkede onlarca farklı etnik grup bulunmaktadır. Bunların başlı başına incelenmesi dahi çok özel bir araştırmayı gerektiriyor. Özellikle Asya'nın tarihsel sosyo-politik yapısını ve bölgesel sistemlerin işleyişini kavramak bakımından üç ülkenin merkezi hükümetle etnik yapılar arasındaki ilişkiyi kavramak önemlidir. Bu aynı zamanda küresel sistemin Asya'da kendine özgür gelişmi bakımında oynayacağı rolü görmemizi de sağlar.

5- RUSYADA ETNİK GRUPLAR

17 Ekim 1917 yılında, Bolşeviklerin Rusya'da gerçekleştirdiği toplumsal dönüşüm, dünyanın en büyük coğrafyasında yeni özgür bir toplumun kurulmasının temellerini attı. Sovyetler Birliği sınırları içerisinde küçük-.büyük yaklaşık olarak 160 tane etnik grup yaşıyordu. Bunlardan 100 tanesi Sovyet sınırları içerisindeki orijin yerli halklar oluştururken, 60'a yakını ise daha çok göç nedeniyle gelip buralara yerleşen azınlıklar oluşturuyordu. Bunların önemli bir kısmının sayıları 10 binleri geçmemesine rağmen, küçük dar alanlarda yaşamalarına rağmen kimlik ve dilsel varlıklarını sürdürmeleri için gerekli bütün olanaklar sunulmuştu. Sovyetler Birliği sınırları içerisinde olup, en küçük etnik grup dâhil olmak üzere, hiçbir azınlığın dili, kültürü yasaklanmamış olup

tersine varlıklarını sürdürmüşlerdir. Sovyetler Birliği'nin bu etnik zenginliği nedeniyle de 'etnografya müzesi' olarak tanımlanmıştır.[90] Örneğin Rusya'nın Sibirya bölgesinde yaşayan ve sayıları binlerle ifade edilen ve "kuzey küçük azınlıklar" olarak isimlendirilen Nani, Nahada, Lopar, Ket, Permyak, Dungan, Kerey, Tindal v.b. gibi grupların varlıklarını devam ettirebilmeleri amacıyla özellikle de dillerini unutmamaları ve koruyabilmeleri için özel eğitim projeleri hazırlanıp uygulamaya konuldu.

Rus Çarlığının yıkılmasından sonra Rusya sınırları içerisinde bulunun 15 ulus özgürleşti, kendi sistemlerini kurdu, bir bakıma birlik içinde farklı devlet özelliğini oluşturdular. Sovyetler Birliği de 15 özgür ulustan, yüzlerce özerk yapıdan oluşan bir Cumhuriyetler Birliğine dönüştü. En büyük ulustan en küçük etnik topluluğa kadar bütün halklar dillerini, kültürlerini özgürce kullandılar. Kendi özerk sistemleri içerisinde yaşadılar. Sınırları belli olan iç devletler ve özerk yapılar topluluğu kendilerini sembolize eden bayraklarını kullandılar. Sosyalist Birlik, toplulukları inkâr etmeden özgürce yaşamaları için bütün ekonomik ve sosyal koşulları oluşturdu.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, 15 cumhuriyetin hemen kendilerini 'bağımsız' devlet olarak ilan etmeleri, Sosyalist sistemin, bu ulusların varlığın tanıması yani sistemin özgür bir parçası olarak görmesinden kaynaklandığı artık herkesin kabul ettiği bir realiteyi oluşturuyor. Bugün eski Sovyetler Birliğinin mevcut sisteminin nitelik olarak değil ama biçimsel olarak bir başka boyutta devamından bahsetmek mümkündür.

31 Mart 1992 tarihli Federal Antlaşma ve 1993 tarihli Rusya Anayasası ile bugünkü Federasyon sınırları içerisinde bulunan 6 farklı, fakat eşit haklı 89 federe birim bulunuyor. 89 federe birim içinde 21 Özerk Cumhuriyet, 1 Otonom Bölge, 10 Otonom Daire, 6 Yönetim Bölgesi (Kray), 49 İl (Oblast) ve 2 özel statüye sahip Federal şehir (Moskova ve St. Petersburg) bulunuyor.[91] Sovyetler Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

---

90- http://www.stradigma.com/turkce/agustos2003/print_09.html (4 Eylül 2008)

91- ATASOY Emin, Rusya Federasyonu sınırları içinde yer alan özerk cumhuriyetlerin etno-coğrafya ışığında değerlendirilmesi, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/7 Fall 2008.

bir bakıma çok farklı uluslardan oluşan bir federasyon özelliğine sahipti. 15 merkezi cumhuriyetten, 100'den fazla özerk bölge ile yönetilen Sovyetler Birliği, ulusların kendilerini belirlemede örnek bir model oluşturduğu söylenebilir. Aralarında dil, din, kültür, sosyal-ekonomik gelişme ve nüfus yoğunluluklarındaki farklılıklara rağmen, bu ulusların tamamı, uzun yıllar bir arada yaşabildiler.

15 merkez ülkenin ve birkaç özerk bölgenin ayrılmasından sonra yeniden oluşturulan Rusya Federasyonun yapısal sistemi, eski Sovyetler Birliği'nin, bir bakıma kapitalist sistem koşullarına uyarlanmış hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal olarak bu yapısı ile ne ABD'nin ne de Almanya'nın Federal Eyalet yapılarına benzemektedir. Rusya'da esas alınan yapı, azınlık milliyetlerin kendi varlık sürdürme sorunudur

Tablo-7: Rusya'da Özerk Cumhuriyetler

Özerk Cumhuriyet	Yüz ölçüm km²	Nüfus	Federal Bölge	Başkent	Yönetim Yapısı
Dağıstan	50.278	2.576.531	Volga	Mahaçkale	Başkanlık
Çuvaşistan	18.300	1.350.000	Volg	Şupışkar	Başkanlık
Tuva	61.900	498.384	Volga	Abakan	Başkanlık
Çeçenistan	15.500	1.350.000	Güney	Grozni	Başkanlık
Adıgeya	7.800	447.109	Güney	Maykop	Başkanlık
K.Osetya	8.000	678.200	Güney	Vladikavkaz	Başkanlık
Tataristan	67.836	3.779.265	Volga	Kazan	Başkanlık
Kabardin-Balkarya	12.500	901.494	K. Kafkasya	Nalçık	Başkanlık
Kalmukya	323. 000	75 900	Volga	Elista	Başkanlık
Mariy El	23.400	707.000			Başkanlık
Yakutya-Saha	3.103.200	949.280	Sibirya	Yakutsk	Başkanlık
Mordovya	33.843	4.337.600		Kişinev	Başkanlık
Karaçay-Çerkezya	76.100	439.470	Kuzey Kafkasya	Cherkessk	Başkanlık
Udmurtya	42.100	1.570.316	Volga	Ijevsk	Başkanlık
Altay	92.902	198.100		Gorno Altay	Başkanlık
Buryatya	351.300	981.238	Sibirya	Ulan-Ude	Başkanlık
Komi	415.900	1.018.674	Sibirya	Petrozavodsk	Başkanlık
Başkırdistan	143.600	4.192.300	Volga	Ufa	Başkanlık
Hakasya	61.900	498.384	Volga	Abakan	Başkanlık
Karelya	172.400	716.281	Kuzeybatı	Petrozavodsk,	Başkanlık
	5.088.059	25.930.383			

Kaynak: http://tr.wikipedia.org

Rusya'daki 21 Cumhuriyetin toprakların yüz ölçüm alanı 5 milyon km^2 den biraz fazladır. Rusya Federasyonunun topraklarının % 29'unu temsil etmektedir. Bünyesinde barındırdığı nüfus ise 26 milyon civarında olup Federasyon nüfusunun % 18'ini oluşturuyor.

Özerk cumhuriyetlerden 6 tanesinin yüz ölçümü 100 000 km2'den büyük olup geri kalan 15 Cumhuriyetin yüz ölçümü ise 100 000 km2'den küçüktür. Hatta Karaçay-Çerkez, Kuzey Osetya-Alanya, Adige, İngus, Çuvas ve Kabardino-Balkar Cumhuriyetlerinin her birinin 20 000 km2'den de küçük yüzölçümlerine sahiptirler. HAdıgeya ve K.Osetya'nın yüzölçümü ise 10 bin km2'nin altındadırlar. Yakutya-Saha 3,1 milyon km2'lik bir alanla dünyanın ilk sıralarında yer alabilecek düzeydedir. Nüfus yoğunluğu bakımından ise 4,1milyon nüfusu ile Başkurdistan en büyük, 76 bin nüfusuyla Kalmukya ise en küçük özerk cumhuriyetidir.

"Bir Federasyon olan Rusya'daki idari birimlerin sayısı ikisi federal öneme sahip olan şehirler (Rusya'nın başkenti Moskova ile Rusya'nın daha önceki başkenti St. Petersburg); isimlerini toprakları üzerinde yaşayıp oraların yerlisi olduğu etnik halklardan alan yirmi bir cumhuriyet (Respublika); bir otonom bölge (Avtonomnaya Oblast); altı il (Kray); on otonom daire (Avtonomnıy Okrug); ve kırk dokuz bölge (Oblast) olmak üzere toplam seksen dokuz tanedir.

Rusya Federasyonu'nun idari yapısı:

1) Cumhuriyetler,

2) Bölgeler,

3) Otonom Bölge,

4) Otonom Daireler,

5) İller,

6) Federal şehirler; gibi altı grupta toplanabilir.

Yukarıda verilen rakamlara göre Rusya devletinin idari yapısının içinde sayı itibariyle en kalabalık grubu, toplam sayıları kırk dokuzu bulan Bölgeler oluşturmaktadır. Bu bölgelerde ise cumhuriyetlerden farklı olarak genellikle nüfusun hemen hemen tamamına yakını etnik Ruslardan meydana gelmektedir. Burada şunu da belirtmemiz gerekir: Rusya'nın içinde bulunan bölgelerin hem sayıca, hem de nüfus bakı-

mından daha kalabalık olmalarının ve bir de siyasetin, Federasyonun tüm üyelerini, ama özellikle etnik cumhuriyetleri, federatif şubeler arasındaki sınırlar değişikliğinin onaylanması, Devlet Başkanı tarafından yapılmış bulunan savaş halinin veya olağanüstü durumunun ilanının onaylanması gibi doğrudan ilgilendiren meselelerin karara bağlandığı yasama sürecinin üzerindeki etkisi söz konusu olabilir."[92]

Asya kıtası içerisinde özellikle Rusya'nın yönetimsel yapısı oldukça karmaşık ama bir o kadar da ilgi çekicidir. Özellikle Sovyetler Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde Rusya'nın aslında demokratik yönetim yapısını anlamak bakımından da önemli ipuçlarını vermektedir. Dünyanın hiçbir ülkesinde bünyesinde barındırdığı halkların meşrutiyetini kabul eden bir sistem bulunmuyor. Kapitalist sömürgeci ülkeler işgal ettikleri bölgelerde kendi egemenlik sistemlerini kurarak, yerli halkları tamamen tasfiyeye yönelmişlerdir. Britanya, İspanya, Fransa, Portekiz, Hollanda, Almanya ve daha sonra ABD gibi kapitalist sömürgeci devletler işgal ettikleri topraklardaki halkların etnik ve dinsel yapısı başta olmak üzere toplumsal dokusunu bütünlüklü olarak yok ettiler. Çarlık Rusya'yı yıkıldıktan sonra kurulan sosyalist politik sistem ise, Rus İmparatorluğu tarafından işgal edilen bütün ulusal ve ulusal azınlıkların kendi kaderlerini tayin hakkını kullanabildikleri gibi Birlik sınırları içerisinde bulunan bütün ulusal ve ulusal azınlıkların, sayısal nüfus yoğunluğuna bakmaksızın kendilerini var etme hakları tanındı.

Kendi yönetimlerini kuran özerk cumhuriyetler, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kurulan 'yeni' Rusya Federasyonu içerisinde de kendi 'bağımsızlıklarını' bir biçimiyle korudular. Rusya'nın kapitalist sistem içerisindeki bugünkü yönetimsel yapısı esas olarak Sovyetler Birliği'nin bir biçimsel devamı olarak sürmekte ve dünya küresel sistem içerisinde özel bir orijinalite oluşturmaktadır.

Rusya Federasyonu, hukuksal olarak eşit birimler biçiminde 83 bölgeye-idari birime ayrıştırılmış. Bunların içerisinde 21 Özerk Cumhuriyet bulunuyor. Bunlar esasen içişlerinde 'bağımsız' olan devletler özelliğine sahiptirler. Bir devleti sembolize eden başkenti, kendilerine ait bayrakları ve anayasası bulunuyor. Devlet yönetim biçimi olarak da cumhurbaşkanları, hükümetleri, yerel parlamentoları ve yargı organları

92- Aktaran TİMUR, Hakas Cumhuriyeti, Kültür Bakanlığı Türkiye Temsilcisi Etnisite Işığında Rusya Federasyonu, Rusya Federasyonu Anayasası, madde 65/1.

gibi kurumsal yapıları bulunuyor. Bunların önemli kesimi eğitim, sağlık gibi birçok konuda tam yetkili bir iç yönetimsel yapıya sahiptirler. Diğer önemli bir nokta da, Rusya Federasyonu'na bağlı 21 Cumhuriyet'in her birinin kendi ayrı Anayasası olmakla birlikte, bunun Federasyonu Anayasası ile de uyumlu olmak ve onunla çelişmemek zorundadır.

Bu bölgelerin sistemsel yapıları, bölgenin taşıdığı farklı etnik yapıların nüfus yoğunluğuna göre değil, coğrafik yapının tarihsel, kültüre, etnik orijinal yapısına göre tanımlanmaktadır.

Tablo-8: Özerk Cumhuriyetlerde Nüfus Dağılımı

Özerk Cumhuriyet	Yerli Nüfus Oranı %	Rus Nüfus % Oranı
Dağıstan	80,2	9,2
Çuvaşistan	67,8	26,7
Tuva	64,3	32,0
Çeçenistan	60	20
Adigeya	24,2	64,5
K.Osetya	52,9	30,3
Tataristan	48,5	43,2
Kabardin-Balkarya	48,2	31,9
Kalmukya	45,3	37,7
Mariy El	43,3	47,5
Yakutya-Saha	33,4	50,3
Mordovya	32,5	60,8
Karaçay-Çerkezya	31,2	42,4
Udmurtya	31,0	59
Altay	31,0	64
Buryatya	24,0	69,9
Komi	23,3	57,7
Başkırdistan	21,9	39,3
Hakasya	9,7	79,5
Karelya	9,4	3,6
Kaynak: http://tr.wikipedia.org		

Rusya Federasyonu çok karmaşık bir etnik yapıya sahiptir. Bağımsız özerk cumhuriyetlerin hiç birinde homojen bir etnik yapı olmadığı gibi, çok sayıda 'küçük' etnik gruplara rastlamak mümkündür. Her etnik yapıda sistem içerisinde kendisini bir biçimiyle ifade etmektedir.

13 farklı etnik yapıyı içerisinde barındıran Dağıstan Özerk Cumhuriyetindeki nüfus dağılımı oldukça karmaşık ve ilginçtir. Avarlar %29,4, Darginler %16,5, Lezgiler %13,1, Laklar %.4, Tabasaranlar %4,3, Rutullar %0,9 , Agullar %0,9, Tsakhurlar %0,3, Kumuklar %14,2, Nogaylar %1,5, Ruslar % 4,7, Azeriler %4,3, Çeçenler %1,0

Özerk Tataristan Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan 22 ayrı etnik yapının nüfus dağılımı da dikkat çekicidir. Tatar Türkleri %52.92, Ruslar %39.49, Çuvaşlar %3.35, Udmurtlar %0.64 . Ukrainler %0.64, Mordvinler %0.63, Çirmişler %0.50, Kereşenler %0.50, Başkurt Türkleri %0.39, Azerbaycan Türkleri %0.26, Beyaz Ruslar %0.16, Ermeniler %0.16, Özbek Türkleri %0.13, Tacikler %0.10 , Yahudiler %0.09, Almanlar %0.08, Kazak Türkleri %0.05, Gürcüler %0.05, Moldovlar %0.03, Romlar %0.02, Lezgiler %0.02 ve ayrıca 800 kişiden az olan gruplar %0.02

Adigeya veya 'Çerkez' Özek Cumhuriyetinin nüfus dağılıma bakıldığında Adige %24.2, Ruslar % 64.5, Ermeni %3,4, Ukraynalı % 2,0 ve diğerleri 5,9 olarak verilmiş.

Buryat Özerk Cumhuriyetinde Buryatlılar % 27,8, Soyotlar %0,3, Ruslar %67,8, Ukraynalılar %1,0, Tatarlar %0,8, Evenkler %2,0

Çeçen-İnguş Özerk Cumhuriyetinde, nüfusun % 57,9 unu Çeçenler, % 12,9'unu İnguşlar, % 23,1'ini Ruslar ve diğer halk oluşturmaktadır.

Komi Özerk Cumhuriyetindeki nüfus yapısı ise Komi %25,2, Rus %59,6, Ukraynalı %6.1, Tatarlar %1.5, Azeri Türkleri %0.6, diğerleri %7.0'dır. Ruslar bölgede nüfusun çok önemli bir kısmını oluşturmaktadırlar.

Udmurt Özerk Cumhuriyetinde Udmurt %29,3, Besermyan %0,2, Rus %60,1, Tatar %7.0, diğerleri %3.4

Kuzey Osetya-Alanya, ya da resmî adıyla Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyetinin nüfus dağılımının %62,7'si Oset , %23,2'si Rus, %3'ü İnguş ve % 11,1'i de Ermenidir. Osetlerin % 70'i Ortodoks Hıristiyan, % 30 Sünnî/Hanefî Müslümandır

Yahudi Özerk Oblast bölgesinde nüfusu dağılımında Rus % 89,93, Ukraynalı % 4,44, Yahudi% 1,22, Tatar % 0,63, Beyaz Rusyalı %0.62, Moldavyalı %0.35, Azeri %0.31, Almanlar %0.24, Koreli % 0.21, Mordovyalı %0.21, Çuvaş %0.17, Ermeni %0.15, Başkırt % 0.10, Özbek % 0.08, Leh %0.08, Roma % 0.07, Tacik % 0.07, Mari % 0.05 ve Çinli de %0.05 olarak tespit edilmiş.

Altay Özerk Cumhuriyetinde ise Ruslar %60, Altaylar %31, Kazaklar %6, Ukraynalılar %0,9, Almanlar %0,4 olarak tespit edilmiş.

Acara Özerk Cumhuriyetindeki nüfus dağılımı 93,4% Gürcü, 2,4% Rus, 2,3% Ermeni, 0.6% Rum, 0.4% Abhaza, 0.2% Ukraynalı, 0.2% değerleri.

"Federasyon üyesi cumhuriyetlerin içinde Çeçenistan, Dağıstan, Kuzey Osetya, Çuvaşistan, Tıva, Kalmukya, Kabardin-Balkarya, Tataristan ve bu tabloda yer almayan İnguşetya'nın dışındaki cumhuriyetlerin titüler halkları Rus nüfusuna nazaran azınlık durumundadır. Bunun dışında kendi bölgelerinde Ruslara nazaran çoğunluğu oluşturanlar: Komi-Permyak Otonom Dairesinde Komi-Permyaklar toplam nüfusun % 60'ını ve Aginski-Buryat Otonom Dairesinde yaşayan Buryatlar nüfusun içinde % 55'lik bir oranla çoğunluğu oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, Rusya Federasyonu içindeki federe birimlerden tüm cumhuriyetleri bir araya toplarsak, yani kümülatif olarak 'yerli nüfus' %3 2'yi oluşturur iken, bu oran Otonom Dairelerde ise sadece % 10,5'dir."[93]

Rusya'da özerk cumhuriyet statüsünde olan bölgelerde ülke nüfusunun ancak yüzde 18'ini oluşturmaktadırlar. Bu etnik gruplardan, Tatarlar, Ukraynalılar, Çuvaşlar, Başkurtlar gibi birkaç azınlığın nüfusu bir milyonun üstündedir, Altaylar, Hakaslar, Tıvalar, Sahalar, Buryatlar, Teleütler, Şorlar, Telengitler, Tofalar gibi azınlıkların nüfusu birkaç yüz binle ifade edilmektedir. Ayrıca özerk cumhuriyetlerin iç nüfus oranları da çok karmaşıktır. Örneğin Rusya Federasyonu'nun içindeki cumhuriyetlerden en büyük nüfusa sahip olan Başkurdistan Cumhuriyetine ismini veren Başkurt halkı, cumhuriyet içinde sadece % 21,9'luk bir orana sahiptir. Hatta Rusların oranı sadece %39, Tatarların oranı ise 28'dir. Buna rağmen bölge jeo-grafik olarak Başkürtleri temsil ettiği için 'Özerk Başkurdistan Cumhuriyeti' olarak tanınmaktadır. Dağıstan,

---

93- DAVLETO, age makale

Kuzey Osetya, Çuvaşistan, Tıva, Kalmukya, Kabardin-Balkarya, Tataristan, İnguşetya gibi bölgelerde Rus nüfusu çoğunlukta olmalarına rağmen 'özerk cumhuriyet' statülerini korumaktadırlar,

Örenğin Komi-Permyak Otonom Dairesinde Komi-Permyaklar toplam nüfusun % 60'ini Aginski-Buryat Otonom Dairesinde yaşayan Buryatlar nüfusun içinde %55'ini oluşturmaktadırlar. Geri kalanını Ruslar ve diğer gruplar oluşturmaktadır. Bütün özerk cumhuriyetlerde orijinyerli nüfus ancak % 32 civarındadır. Hatta otonom dairelerde bu oran % 15'i kadar düşmektedir. Buna rağmen 'özerk cumhuriyetlerin' ve 'otonom dairelerin' statüsünde bir değişikliğe gidilmemiştir. Sovyetler Birliği dönemindeki bu yapısal sistem, Rusya Federasyonu içinde de önemli oranda devam ediyor.

6- HİNDİSTAN'DA ETNİK YAPILAR

Hindistan, dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip ikinci ülkesi olup aynı zamanda dünyanın yüz ölçüm olarak da en büyük üçüncü büyük ülkesidir. Çok sayıda etnik grubun yaşadığı Hindistan'ın başkenti olan Yeni Dehli de merkezi bir hükümet olmakla birlikte ülkenin yönetim biçimi eyalet esasına göre şekillendirilmiş bulunuyor. 28 tane eyalet ve 7 birlik bölgesinden oluşan federal bir sistemdir.

Coğrafik durum, nüfus yoğunluğu ve etnik yapılar dikkate alınarak belirlenen her eyaletin kendi iç özerk yapısını oluşturan anayasası bulunuyor. Her eyaletin kendi başkenti, bayrağı var. Bölgesel parlamentolarının seçimle gelen hükümetleri mevcut, yerel bölge başkanları yazı yerlerde seçimle geliyor, bazılarında ise parlamento tarafından atanıyor. Yerel hükümetler, savunma ve dış ilişkiler dışındaki birçok konuda özerk bir yapıya sahip olup, eyalet sınırları içerisinde eyaleti ilgilendiren konularda yasa çıkartma yetkisine sahiptirler.

Ayrıca 7 bölge içinde özerk yapılar oluşturulmuş bulunuyor, Bunlar arasında bir kısım farklılıklar bulunmakla birlikte esas işlevi aynıdır. Örneğin Puduçeri ve Delhi gibi kentler, bölge halkı tarafından seçilen hükümetlere sahiptirler. Diğer beş birlik bölgesinde ise daha çok merkezi hükümet tarafından dahası Hindistan cumhurbaşkanı tarafından atanmış bürokratlar tarafından yönetilmektedirler. Ayrıca Eyaletler ve birlik bölgeleri 610 tane ilçeye de bölünmüş ve her alt yapı kendi içerisinde 'nispi' bir özerkliğe sahiptir.

Tablo-9: Hindistan Eyaletler

Eyaletler	Yüz ölcüm sq. km	Nüfus	Başkent	Yönetim Yapısı
Andhra Pradesh	2,75,069	76,210,007	Hyderabad	Parlemento
Arunachal Pradesh	83,743	1,097,968	Itanagar	Parlemento
Bihar	94,163	82,878,796	Patna	Parlemento
Assam	78,438	26,638,407	Dispur	Parlemento
Chhattisgarh	1.36,034	20,795,956	Raipur	Parlemento
Goa	3,702	1,343,998	Panaji	Parlemento
Gujarat	1,96,024	50,671,017	Gandhinagar	Parlemento
Haryana	44,212	21,144,564	Chandigarh	Parlemento
Himachal-Paradesh	55,673	6,077,900	Shimla	Parlemento
Jammu-Kashmir	2,22,236	10,069,987	Srinagar	Parlemento
Jharkand	79,714	26,909,428	Ranchi	Parlemento
Karnataka	1,91,791	52,850,562	Bangalore	Parlemento
Kerala	38,863	31,841,374	Thiruvananthapuram	Parlemento
Madhya Paradesh	3,08,000	60,385,118	Bhopal	Parlemento
Maharashtra	3,07,713	96,752,247	Mumbai	Parlemento
Manipur	22,327	2,293,896	Imphal	Parlemento
Meghalaya	22,429	2,318,822	Shillong	Parlemento
Mizoram	21,081	891,058	Aizawl	Parlemento
Nagaland	16,579	1,988,636	Kohima	Parlemento
Orissa	1,55,707	36,804,660	Bhubaneshwar	Parlemento
Punjab	50,362	24,358,999	Chandigarh	Parlemento
Rajasthan	3,42,239 sq. km	56,473,122	Jaipur	Parlemento
Sikkim	7,096	540,493	Gangtok	Parlemento
Tamil Nadu	1,30,058	62,405,679	Chennai	Parlemento
Tripura	10,491.69	31,91,168	Agartala	Parlemento
Uttarakhand	53,484	8,489,349	Dehradun	Parlemento
Uttar Pradesh	2,40,928	166,052,859	Lucknow	Parlemento
West Bengal	88,752	80,176,197	Kolkata	Parlemento
Kaynak: http://tr.wikipedia.org				

Hindistan hem nüfus yoğunluğu hem de coğrafik büyüklüğü bakımından kontrolü zor olan bir ülkedir. Ayrıca sosyolojik yapısı da çok karmaşıktır. Oldukça çok sayıda etnik grup bulunuyor. Bölgede bulu-

nan etnik ve sosyal grupların tamamı yerleşiktir. Sayısal rakamları da değişkendir. 28 bölgede eyalet sistemi bulunuyor. Nüfus yoğunluğu bakımından en büyük eyalet Maharashtra eyaletinin 2,7 milyon km kare toprak alanı ve olup nüfusu 96,7 milyon nüfusu bulunuyor. Bihar eyaletinin 94 bin km kare alanı ve 82 milyon nüfusu bulunuyor. Madhya Paradesh'in ise 9 milyon km kare alanı ve 60 milyon nüfusu bulunuyor. Andhra Pradesh eyaletinin 2,7 milyon km kare toprak alanı ve 76,2 milyon nüfusa sahip. En küçük eyalet olan Sikkim'in yüzölçümü 7 bin km kare olup nüfusu ise 540 bin civarındadır.

Otonom özellikleri bulunan eyaletlerin başkenti, parlamentosu ve yerel milletvekilleri var. Bazı merkezi kararlarda Yeni Delih'ye bağlı olmakla birlikte önemli oranda özerk yapıları bulunuyor. Yerel bölgelere kendi dillerinde eğitim haklarına sahiptirler. Öyle ki otonom eyaletler içerisinde yer alan farklı sayıdaki etnik grubun kendi iç otonom yapıları bulunuyor. Asya tarihsel kültürünü ve yönetim anlayışını kavramak bakımından Hindistan özün bir yer olup, ciddi bir araştırmayı gerektiren bir alandır. Halen kendi içlerinde komünal yapıların varlığını devam ettirdiği Hindistan'ın derinliklerindeki tarihsel kültür ve geleneklerin etkisi bugün de hissedilir durumdadır.

7- ÇİN'DE ETNİK GRUPLAR

1935 yılında yapılan bir araştırmaya göre Çin sınırları içerisinde 400'e yakın etnik grubun olduğu belirtiliyordu. Ancak 1949 yılında gerçekleşen Çin devriminden sonra Çin'de 35 etnik grubun olduğu belirtildi. Özellikle Çin nüfusunun çok önemli bir kısmını oluşturan 'Han' Çinlileri genel olarak bir grup olarak ele alındı. Ayrıca Çin devriminden sonra, ikinci dünya savaşı öncesinde Çin sınırları içerisinde yaşayan Portekizler, İngilizler, Japonlar, Tayvanlılar etnik azınlık olarak değil, Çin halk Cumhuriyeti vatandaşı olarak görüldüler. Çin'de azınlık durumunda olan 55 etnik grup daha çok 'Özerk' statülü bölgelerde çok yoğun olarak yaşamaktadırlar.

Çin devriminden sonra, ülke sınırları içerisinde yaşayan farklı etnik gruplara sahip halkların statüleri yasal güvenceye alındı. Farklı azınlıkların yaşadığı bölgelerin tarihsel, sosyal, kültürel yapısı dikkate alınarak 'Özerk' bölgelerin oluşturuldu. Her bölgenin kendi parlamentosu ve yönetim organı bulunmaktadır.

Çin'in nüfus yoğunluğu ve coğrafik büyüklüğü esas alınarak yapılan idare düzenlemeye göre 23 eyalet, 5 özerk bölge, merkeze doğrudan bağlı 4 şehir ve 2 özel idari bölge olmak üzere eyalet düzeyinde 34 idari bölge bulunmaktadır.

Tablo-10: Çin'deki 5 özerk bölge

Eyaletler	Yüz ölcüm km^2	Nüfus	Başkent	Yönetici	Yönetim Yapısı
Guangxi Zhuang Bölgesi	236.700	48.890.000	Nanning	Lu Bing	Özerk Bölge
Ningxia Huizu Bölgesi	66.000	9.880.000	Yınçhuan	Çhen Jianguo	Özerk Bölge
Sincan Uygur Bölgesi	1.828.418	19.630.000	Urumçi	Nur Bekri	Özerk Bölge
Tibet Bölgesi	66.000	5.880.000			Özerk Bölge
İç Moğolistan	1,183,000	23,840,000	Hohhot		Özerk Bölge
Kaynak: http://tr.wikipedia.org					

Han Çinliler ülke nüfusunun yüzde 92'sini, geriye kalan azınlık etnik gruplar ise nüfusun yüzde 8'ini oluşturuyor. Hanlar dünyada ve Çin'in 56 etnik grubu arasında en kalabalık nüfusa sahip olup yaklaşık olarak 1,1 milyar civarındadır.

Zhuang etnik grubu, Çin'deki azınlık etnik grupları içerisinde 49 milyon nüfusla en büyük potansiyeli oluşturuyor. Çin'in güneyindeki 'Zhuang' Özerk Bölgesi'nde yaşıyorlar. Nüfusu 9,8 milyon olan Hui'ler,'Ningxia Hui' Özerk Bölgesi'nde yoğunluklu olarak yaşarlar.

1,1 milyon m2 yüzölçümü ile dünyanın onlarca ülkesinde büyük bir alana sahip olan İç Moğolistan Özerk bölgesinin nüfusu 24 milyondur. 'İç Moğolistan' Özerk Bölgesi ve 'Xinjiang Uygur' Özerk Bölgesi kendi içerisinde Qinghai, Gansu, Heilongjiang, Jilin ve Liaoning eyaletleri bulunuyor. Coğrafik olarak özellikle Moğolların yaşadığı alan olması nedeniyle 'İç Moğolistan' özerk bölgesi olarak tanımlandı. Bu bölge nüfusunun % 79'u yani 18,5 milyon Hanulusundan, % 17'si yaklaşık 4 milyonu Moğollar, % 2'si yani 500 bini Mancur azınlığı, % 0,9'unu yani 210 binini Hui azınlığı, %0,33'ünü Daur, % 0,11'ini Evnak, % 0,09'nu Koreliler ve % 0,02'sini ise Ruslar oluşturmaktadır. Bölgesel özerklik,

ulusların veya etnik azınlıkların nüfus yoğunluğuna göre değil, esas olarak o bölgede yaşayan orijin kökenli halkların tarihsel durumu esas alınmaktadır.

Tablo-11: Çindeki 23 Eyalet

Eyalet adı	Kısa adı	Eyalet merkezi
Hebei	Ji	Shijiazhuang
Shanxi	Jin	Taiyuan
Liaoning	Liao	Shenyang
Jilin	Ji	Changchun
Heilongjiang	He	Haerbin
Jiangsu	Su	Nanjing
Zhejiang	Zhe	Hangzhou
Anhui	Wan	Hefei
Fujian	Min	Fuzhou
Jiangxi	Gan	Nanchang
Shandong	Lu	Jinan
Henan	Yu	Zhengzhou
Hubei	E	Wuhan
Hunan	Xiang	Changsha
Guangdong	Yue	Guangzhou
Hainan	Qiong	Haikou
Sichuan	Chuan ya da Shu	Chengdu
Guizhou	Qian ya da Gui	Guiyang
Yunnan	Dian ya da Yun	Kunming
Shanxi	Shan ya da Qin	Xian
Gansu	Gan ya da Long	Lanzhou
Qinghai	Qing	Xining
Taiwan	Tai	Taibei

Çin'deki diğer etnik gruplardan bazıları şunlardır: Han, Moğol, Hui, Zang, Uygur, Miao, Yi, Zhuang, Buyi, Kore, Man, Tong, Yao, Bai, Tujia, Hani, Kazak, Dai, Li, Lisu, Wa, She, Gaoshan, Lahu, Shui, Dongxiang, Naxi, Jingpo, Kırgız, Tu, Dawo'er, Mulao, Qiang, Bulang, Sala, Maonan, Gelao, Xibo, Achang, Pumi, Tacik, Nu, Özbek, Rus, Ewenke, De'ang, Bao'an, Yugu, Jing, Tatar, Dulong, Elunchun, Heze, Menba, Luoba, Jinuo.

Çin sınırları içerisinde özerk yapıya sahip olan Tibet ve İç Moğolistan hem iç politikada hem de uluslar arası ilişkilerde oldukça gün-

demde olan bölgelerdir. Bu iki bölgenin iç politik yapısı dahası yönetimsel sistemi bu bakımdan merak konusu olan bir durumdur.

'Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ni Güneyde Tibet Özerk Bölgesi, güney doğuda Çinghay ve Gansu eyaletleri, doğuda Moğolistan, kuzeyde Rusya, kuzeybatıda Kazakistan ve batıda Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan, Pakistan ve Hindistan kontrolündeki Keşmir bölgesiyle komşudur. 1.646.700 km² yüzölçümü ile Çin Halk Cumhuriyeti'nin en geniş yönetim yeri Sincan Uygur bölgesidir. 1949 Devriminden sonra, Mao'nun önderliğinde kurulan ve Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı Sincan Uygur Bölgesi'ne 'özerklik' verilmiş olup başkenti Urumçi'dir. Sincan Özerk Bölgesinin nüfus yapısı da oldukça değişkendir. Yaklaşık olarak 20 milyon nüfusunun % 45'i yani 8,5 milyonu Uygur, % 40'ı yani 7,5 milyonu Hun Çinliler, geriye kalan nüfusun % 15'ini de Kazaklar , Huiler, Kırgızlar, Oyratlar, Tungşanlar, Tacikler, Şibeler, Mançular, Tuçailer, Ruslar Miaolar, Tibetler, Çunaglar, Tatarlar, Salarlar gibi azınlıklar oluşturmaktadır. Yani Sincan bölgesi sadece Uygurlardan oluşmuyor. Uygurlar ile Hun Çinlilerin nüfusu nerdeyse birbirine yakındır. Genel olarak da 20 etnik grup yaşamaktadır. Nüfus yoğunluğu dikkate alındığında, Sincan Özerk bölgesinin resmi dilleri Uygurca ve Standart Çince olup diğer azınlıklarda kendi dillerini kullanmaktadırlar. Bir bakıma eğitim dile esas olarak Çince ve Uygurcadır. Çin Halk Cumhuriyetinin Özerk Bölge yasasında, "Azınlık öğrencileri okutmayı esas amaç yapan okullar (sınıflar) ve diğer buna şartları uygunluk gösteren eğitim kurumlarında azınlıkların dillerinde eğitim yapılmalıdır" diye yasal güvence vardır. Bu yasa fiilen uygulanmaktadır. Ayrıca Uygurların yaşadığı bölgelerde dağ, ırmak, ova, il, ilçe, köy isimleri iki dilden birden kullanılmaktadır. Bölgede 'Uygur Türkçesi veya Uygurca' üzerine yapılan bir araştırmada "Uygurca. Çin'de devlet dili düzeyinde, diğer ülkelerde ise konuşma ve yazı dili düzeylerinde kullanılmaktadır." Uygur Türkleri kendi okullarında, ana dilleriyle eğitim yapmaktadırlar. İlkokuldan başlamak üzere bu uygulama vardır ve uygulanmaktadır.

Bölge'nin ayrı bir parlamentosu ve hükümeti bulunuyor. Bölgeye ilişkin birçok kararlar doğrudan hükümet parlamentosunda alınmaktadır. Bütün etnik azınlıkların parlamentoda temsilcileri bulunmaktadır. Ayrıca kendi içerisinde 8 otonom bölgesi bulunuyor. Çin devriminden sonra, bölgedeki etnik azınlıkların özgürce yaşayabilmesi 'özerlikler'

anayasal güvenceye alındı. Örneğin Uygurların kimliklerinde Çinlidir yazılmaz, tersine Uygur olduğu yazılıdır.

BÖLÜM 5:

KÜRESEL GÜÇLERİN VE ASYA ÜLKELERİNİN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ

Dünya çapındaki ekonomik gelişmeler kıtalara göre önemli farklılıklar gösteriyor. Küresel sermayenin gelişmiş ülkelerden yoğunlaşarak yayılması ve azami karın belirli bölgelerde birikmesi, dünya kapitalist sistemin karakteristik yapısı ile ilgilidir. Sürekli bir gelişme eğilimi içinde olan dünya kapitalist ekonomisindeki birikim, bölgelerin ekonomik gelişme düzeyine göre, belirli bir dağılım içerisindedir. Ülkelerin ekonomik gücüne paralel olarak, aynı zamanda uluslar üstü dünya tekelci sermaye gruplarının da, sermayenin bölgesel dağılımı üzerinde çok önemli bir etkisi söz konusudur. Hem küresel kapitalist devletlerin, hem de uluslar üstü sermayenin bölgesel yönelimlerine göre bölgelerin Gayri Safi Milli Hâsıla(GSMH) payları da doğal olarak değişmektedir.

Enerji kayakların yoğunlaştığı bölgeler, nüfusa bağlı olarak oluşan pazar alanlarının artan önemi, ucuz iş gücü yoğunluğu, kıtaların ekonomik gelişme düzeyi, sermayenin merkez üslerini etkileyen faktörlerden bir kaçıdır. Bu bakımdan kıtaların ve ülkelerin dünya küresel sistem içerisindeki yerini belirleyen önemli faktörlerin başında, sermayenin GSMH bakımındaki toplam değeridir.

1- GAYRİ SAFİ MİLLİ HÂSILA (GSMH) VE GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HÂSILASI (GSYİH) ÜLKE EKONOMİLERİNDE ROLÜ

Bir ülkenin yıllık ekonomik değeri olarak, Gayri Safi Yurtiçi Hâsılası (GSYİH), ekonomik büyüklüğünün birkaç ölçütünden biridir. Kapitalist ekonomik ilişkilerde GSYİH ve GSMH'den farklı olarak, bir ülke sınırları içerisinde belli bir zaman içinde, üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden değeri olarak tanımlanır. Nihai mal ve hizmetler ise, üretilen toplam mal ve hizmetlerden üretim için kullanılan ara mallar düşüldükten sonra geriye kalan değerdir. GSYİH = tüketim + yatırım + devlet harcamaları + (ihracat - ithalat) olarak formüle edilebilinir. "GSYİH'dan amortismanlar (sermayenin aşınma ve eskime payı) çıkarıldığı zaman safi yurt içi hâsıla elde edilir. "Gayri safi", sermaye stokuna amortismanın eklenmiş olduğunu ifade eder.Safi Yurt İçi Hâsıla'dan dolaylı vergiler çıkıp, sübvansiyonlar eklendiği zaman yurt

içi gelir elde edilir. Yurt içi gelire, net dış dünya faktör gelirleri eklendiği zaman milli gelir elde edilir. Milli gelire, transfer ödemeleri eklenip, kurumlar vergisi, dağıtılmayan kurum karları ve sosyal sigortalar kesenekleri çıkarıldığı zaman kişisel gelir elde edilir."[94] Burjuva iktisatçılarının kapitalist bir ülkenin ekonomik gelişme düzeyi bakımından önemsedikleri GSYİH'nın büyüklüğü ile toplumsal eşitlik arasında doğrudan bir ilişki söz konusu değildir. Kapitalist ekonomi bakımından veri olarak alınmakla beraber, toplumsal grupların ana unsurunu oluşturan ücretlilerin ekonomik ve sosyal yaşamlarında belirleyici bir rol oynamamaktadır. Sermayenin büyüklüğünü ortaya koymak veya söz konusu ülkenin uluslar arası gücünü yansıtmak bakımından önemli verilerden bir GSYİH'dır. Küresel güç ilişkileri içerisinde ve bölgesel dengelerde ülkelerin rolünün ortaya konulmasında, özellikle sermayenin akışı, ithalat ve ihracat dengelerinin belirlenmesinde baz alınabilecek bir veriyi oluşturmaktadır.

Tablo-1: Kıtalara göre GSMH/2010

Sıra	Kıtalar	GSMH/Trilyon dolar	Yıl
1	Avrupa	18.775,170	2010
2	Kuzey Amerika	17.387,297	2010
3	Asya	12.245,250	2010
4	Güney Amerika	3.542,535	2010
5	Afrika	1.610,887	2010
6	Okyanus bölgesi	1.392,987	2010
7	Antarctica	N/A	2010
	Dünya	54,951,126	2010

Kaynak : International Monetary Fund. Retrieved 2011-09-21.

2010 yılı verilerine göre dünya kapitalist sistemin toplam GSMH değeri; 54 trilyon 951 milyar 126 milyon dolardır. Dünya kapitalist ekonomisi içerisindeki önemli bir ağırlığı olan Avrupa, yaklaşık olarak 18,7 trilyon dolar ile dünya GSMH'nın % 34'ünü oluşturmaktadır. Avrupa kıtasının esasını oluşturan AB, aynı zamanda dünya kapitalist sistemin doğuş yeri ve en gelişmiş üssüdür. Dünya kapitalist sisteminin bugünkü lider gücü olarak ön plana çıkan ve uluslar arası güç dengelerinin belirlenmesinde belirleyici bir güç olan ABD ve Kanada'nın bulunduğu Güney Amerika kıtasının GSMH'nın toplam değeri yaklaşık olarak 17,3 trilyon olup, dünya GSMH'nin % 31,6'sına eşittir. Güney

Amerika kıtasının GSMH'hih değeri yaklaşık olarak 3,5 trilyon dolar olup, dünyadaki GSMH'nın % 6,4'üne eşittir. GSMH'nin en düşük olduğu kıta olarak bilinen Afrika'nın GSMH, dünya ortalamasının ancak % 2,9'una eşittir.

Dünyanın en hızlı gelişen ve küresel kapitalist ekonomisi içerisindeki gücü çok hızlı artan, sermaye artışı ve gelişimi bakımından merkez haline gelmeye başlayan Asya kıtasının genelinin GSMH'daki payı yaklaşık olarak 12,3 trilyon olup, dünya GSMH'nın % 22,2'sine eşittir. Özellikle 1990'dan itibaren kıtanın ekonomik gelişme düzeyi dikkate alındığında çok hızlı bir büyüme süreci içerisinde olduğu görülüyor. Bu gelişme potansiyeli ile Asya, önümüzdeki yıllarda dünya küresel kapitalist sistemin merkezi haline geleceğini gösteriyor. Son 20 yılın verilerine bakıldığında, küresel sermayenin yoğunluklu olarak arttığı bir bölge olarak ön plana çıkmaktadır. Asya'nın karakteristik özelliği sermayenin nicelik ve nitelik birikiminin bir arada bulunmasıdır. Asya'nın bu özelliğinin ön plana çıkmasının hiç şüphesiz ki çok farklı ve önemli nedenleri var. Asya'nın giderek blok bir merkeze doğru evirilmeye başlaması, onu, aynı zamanda 21.yüzyılda dünya kapitalist sistemin merkez üssü haline getirecektir.

Tablo-2: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla(GSYİH)-2010-2011/Trilyon Dolar

Sıra	Ülkeler	GSYİH/ 2010	Sıra	Ülkeler	GSYİH/ 2011
	Dünya	62.633.783		Dünya	69.659,626
1	Amerika Birleşik Devletleri	14.447.100	1	Amerika Birleşik Devletleri	15.094,102
2	Çin	5.739,358	2	Çin	7,298
3	Japonya	5.458.873	3	Japonya	5,869
4	Almanya	3.280.334	4	Almanya	3.577
5	Fransa	2.559,850	5	Fransa	2.776
6	Ingiltere	2.253.552	6	Brezilya	2.493,0
7	Brezilya	2.088.966	7	İngiltere	2.418,0
8	İtalya	2.051,290	8	İtalya	2.199,0
9	Hindistan	1.722,328	9	Rusya	1.850,0

10	Kanada	1.577,040	10	Kanada	1.737,0
11	Rusya	1.479,823	11	Hindistan	1.676,0
12	İspanya	1.407,322	12	İspanya	1.494,0
13	Australia	1.271,945	13	Australia	1.488,0
14	Meksika	1.032,224	14	Mesika	1.155,0
15	Güney Kore	1.014,369	15	Güney Kore	1.116,0
16	Hollanda	779,310	16	Endonezya	840,0
17	Türkiye	734,440	17	Hollanda	840,0
18	Endonezya	707,448	18	Türkiye	778,0
19	İsviçre	527,920	19	İsviçre	636,0
20	Polonya	469,393	20	Suudi Arabistan	578,0
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_%28nominal%29					

Dünya kapitalist sistemini temsil eden bütün ülkelerin GSMYİH 2010 yılında 62,6 trilyon dolar, 2011 yılında ise 69,7 trilyon dolarak olarak gerçekleşmiş. 2008 yılından bu yana küresel kapitalist sistem çok yönlü bir ekonomik kriz içerisinde olmasına rağmen 2010-2011 yılları arasında GSYİH'dan % 11,3 civarında bir artış gerçekleşmiş. 20 ülkenin GSYİH 2010 yılında 50,6 trilyon dolar, 2011 yılında 55,2 trilyon dolar civarındadır. Bir başka ifadeyle dünya küresel kapitalist ekonomisi belirli merkezlerde yoğunlaşmış bulunuyor. 2010 yılında Dünya GSYİH'nin % 80,8'i, 2011 yılında ise % 79,2'si söz konusu edilen ülkelere aittir. Küresel ekonomiyi temsil eden ilk 20 ülkenin kıtasal dağılımı da ilgi çekicidir. Örneğin 2011 yılında Kuzey Amerika'da Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada bulunuyor. Bu iki ülkenin GSYİH, dünyanın % 27,7'sine, Güney Amerika'da Brezilya ve Meksika'nın GSYİH, dünyanın % 5,2'sine, Avrupa'da Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya, İsviçre ve Hollanda bulunuyor. Bu yedi ülkenin GSYİH'nın oranı dünya GSYİH'na oranı % 20'dir. Dünyanın kapitalist sistemin gelişme merkezi olan Asya'da ise Çin, Japonya, Hindistan, Rusya Güney Kore ve Endonezya'nın toplam GSYİH'nin oranı dünya toplamının % 26,7'sine eşittir. Avustralya tek başına bir kıta olmakla birlikte genelde Asya içerisinde görülüyor. Ancak GSYİH oranını belirlerken Avustralya'yı hesaplamadık. Bu oranlara dikkat ettiğimizde Kuzey Amerika kıtası ilk sırayı alıyor. K. Amerika oranıyla Asya oranı birbirine çok yakın bulu-

nuyor. Dünya küresel sistemin merkezi olarak bilinen Avrupa ise üçüncü sırada bulunuyor. Bu verileri çok yönlü analiz etmek mümkün: özellikle sermayenin kıtasal akışı bakımından bize somut bir fikir vermektedir. Buna paralel olarak ithalat ve ihracat oranları da eklediğimizde, sermayenin uluslar arası alanda kıtasal ekonomilerin gelişmişlik düzeyi ve gücüne göre eşitlenmesinin bir başka tanımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca ilk 20 ülke bazında ele aldığımızda da önemli sonuçlar çıkartabiliriz. 17,5 trilyon dolarla bir hacim ile dünya GSYİH'nin % 21,6'sını temsil eden ABD'nin küresel kapitalist sistemin lideri olduğunu ortaya koyduğu gibi uluslar arası ithalat- ihracat dengelerini ve sermayenin akışını belirlemede belirleyici bir role sahiptir. ABD'yi takip eden ikinci güç ise Çin'dir. 7,3 trilyonluk GSYİH ile sadece Asya'nın değil, dünyaının ekonomik dengelerini belirlemede önemli bir rol üstlenmeye başladı. Ekonomik büyümesi, ihracat ve ithalat dengeleri dikkate alındığında, Çin'in küresel ekonomik ilişkiler üzerinde artan bir ağırlığı söz konusudur. Nüfus ve coğrafik durumu dikkate alındığında, diğer küresel sistem güçlerinin henüz gerisindedir. %6 ile 17 arasındaki büyüme oranı ile GSYİH'daki muazzam artışıyla Çin, Almanya ve Japonya'yı geride bırakması önümüzdeki yıllarda hem Asya'nın hem de dünya'nın en büyük ekonomisine sahip olacağını gösteriyor. Çin, Asya'nın gelişmekte olan küresel bir gücü olurken, Japonya küresel sistemin en önemli ekonomik güçlerinden biri olup GSYİH 5,9 trilyon dolardır. Küresel kapitalist sistem ilişkilerinde önemli bir ağırlığa sahip olan Japonya ile Çin arasında gelişen ekonomik ilişkiler, Asya'nın dünyanın ekonomik küresel merkezi olmaya doğru götürüyor. Orta Asya'nın en büyük gücü ve aynı zamanda hâkim gücü olan Rusya'nın iç politik krizden çıkması ve ekonomik alanda gerçekleştirdiği ciddi reformlar, onu yeniden bölgesel bir güç haline getirdi. Rusya'nın dünyanın en stratejik bölgesini kontrol etmesi, ekonomik gücün önemli bir alanını oluşturan enerji yataklarını elinde bulundurması, küresel ekonomik ve politik ilişkilerini belirlemede önemli bir faktör olarak ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Rusya'nın Kafkasya ve Orta Asya'yı ekonomik olarak kontrol altına almasıyla GSYİH'nın ciddi oranda artmasını sağladı. Japonya, Çin, Hindistan, Güney Kore ile olan bir kısım sınır anlaşmazlıklarını bir kenara bırakıp ekonomik-ticari ilişkilere yönelmesi onun gelecekte Asya'nın önemli bir küresel ekonomik gücü haline getireceğine dair çok sayıda veri bulunuyor.

AB ülkeleri olarak bilinen Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya ve İspanya gibi ülkeler, küresel dünya ekonomisi üzerindeki ağırlıkları halen devam ediyor. Almanya'nın dünya genelinde artan ekonomik ağırlığının tersine İngiltere ve Fransa'nın nispi bir gerileme içerisinde olduğu söylenebilir. Örneğin GSYİH miktarı bakımından Brezilya, İngiltere'yi geçerek altıncı sıraya yükseldi. Ancak AB'nin giderek tek merkezli bir yapıya doğru evirildiği ve ekonomik yapının giderek merkezileştiği dikkate alındığında, AB'nin bütünlüklü olarak görülmesi daha doğru olacaktır. AB'nin 6 ülkesinin GSYİH'nin toplam değeri 13,9 trilyon olup, bu oran bütün Avrupa kıtasının % 79,2'sine eşittir. Dünya ekonomisi içerisindeki gücünü koruyan AB ülkeleri, özellikle son 20 yıldır Asya ülkeleri ile çok yakın ekonomik ilişkiler içerisine girmiş bulunuyorlar. Özellikle Çin, Rusya ve Hindistan gibi Asya'nın merkez ülkeleriyle kurdukları çok yönlü ticari ilişkiler, aynı zamanda AB'nin bölgeye yönelik politik stratejilerini etkilemekte ve yönlendirmektedir. Başını Almanya'nın çektiği ekip, dünya küresel sisteminin merkezi olmaya doğru evirilen Asya'nın stratejik önemini çok iyi farkında olduğu için, AB'nin artık ABD'den bağımsız 'ekonomik-politik stratejiler' geliştirmesi gerektiğine özel bir vurgu yapmaktadırlar.

Tablo-3: Uluslararası Güçlerin ve Asya Ülkelerin GSMH/2009-2011

Rank	2011		2010		2009	
1	ABD	15.097,083	ABD	14.648,955	ABD	14.135.520
2	Çin	6.628,086	Çin	5.717,592	Çin	4.822,913
3	Japonya	5.774,376	Japonya	5.359,236	Japonya	4.793,538
4	Almanya	3.594,303	Almanya	3.513,807	Almanya	3.472,823
5	Fransa	2.775,664	Fransa	2.745,670	Fransa	2.742,735
6	İngiltere	2.366,544	İngiltere	2.373,636	İngiltere	2.532,124
7	Italya	2.146,998	Italya	2.149,222	Italya	2.141.109
8	Brezilya	2.107,628	Brezilya	1.859,414	Brezilya	1.575,897
9	Hindistan	1.746,481	Hindistan	1.539,419	İspanya	1.469,901
10	Kanada	1.570,886	Kanada	1.475,865	Kanada	1.412,899

2010 ve 2011 yıllını kapsayan ve dünya sıralamasında ilk 20'de bulunan küresel kapitalist ekonomilerin analiz özellikle merkez küresel ülkeler ve kıtaların gelişme eğilimi bakımından son derece önemlidir. Dünya GSMH'nın toplamı 54,9 trilyon dolardır. Bunun 43,8 trilyon doları ise dünyanın ilk ondaki küresel ülke ekonomilerine aittir. Bu küre-

sel ekonominin kıtasal ve tek tek ülkeler bazındaki dağılımı ve bunun GSMH yansımasının arka planında ülke ekonomilerinin küresel sermaye karşısındaki gücüne ve gelişme potansiyeline göre şekillenmektedir. Bir bakıma kıtaların ve ülkelerin ekonomik büyüklükleri, rekabet yoluyla dengelenmektedir. Bir başka ifadeyle küresel güçler arasındaki rekabet uluslar arası sermayenin akışını dengelemekte ve azami karın kıtalara ve ülkelere akışında fiilen karın eşitlenme yasası uygulanmaktadır. Bu bakımdan kıtalar arasında özellikle Asya'nın ekonomik gelişme düzeyi, ekonomik stratejileri ve ilişkileri yeniden düzenlemektedir.

Ülkelerin GSYİH ülkelerin ticari ilişkilerinin gelişme potansiyelini, GSMH ise ülkenin esas ekonomik gücünü ve reel alım düzeyini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan ABD'nin GSYİH ile GSMH'nin hemen hemen aynı düzeyde olması, küresel kapitalist ekonomi içerisindeki gücünü yansıtıyor. ABD'yi dünya kapitalist sistemin lideri haline getiren onun ekonomik gücüdür. Bu özelliğini halen devam ettirmekle birlikte son yıllarda ekonomisindeki gerileme, GSMH'ın da etkilemektedir. 2009-2011 yılının verilerine bakıldığında bunu somut olarak görmek mümkün. 2009 yılında GSMH, 14,1 trilyon dolarken bu miktar çok az bir farkla 2010 yılında 14,6 trilyon dolara yükselmiş ve 2011 yılında da 15,0 trilyon olarak gerçekleşmiş. Üç yılın verileri dikkate alındığında, ABD'nin dünya ekonomisi içindeki gücünde belirgin bir durgunluğun ve gerilemenin yaşandığını söylemek mümkün.

Asya'nın ve dünya küresel sistemin üçüncü büyük gücü Japonya'nın GSMH, 2009 yılında 4,7 trilyon dolar, 2011'de ise 5,7 trilyon dolara yükselmiş. Japonya dünyanın en güçlü ekonomilerinden biridir ve GSMH, beklenen bir gelişmeyi göstermemişte olsa da dünya kapitalist sistem içerisindeki gücünü önemli oranda korumaktadır.

Ancak Asyalı küresel güçlerinin reel ekonomilerinde çok ciddi bir artış söz konusudur. Çin bunun somut bir örneğidir. 2008 yılında dünyanın üçüncü büyük ekonomisi olan Çin, 2009 yılındaki 4,8 trilyonluk GSMH ile ikinci sıraya yükseldi. 2010 yılında 5,7 trilyon, 2011'de 6,7 trilyon dolara yükselmesi, Çin'in reel ekonomisindeki gelişmenin boyutunu ve gücünü ortaya koymaktadır. 2009 yılında 2011 yılına kadar, yani 3 yıllık süre içerisinde Çin'in GSMH'daki artış yaklaşık olarak % 40'dır. Buna karşılık ABD'nin GSMH'daki artış ise % 8 civarındadır.

Çin'in gelişme eğilimi dikkate alındığında bunun devam edeceğini gösteriyor. Son 10 yıl içerisinde Çin ekonomisinde GSMH oranında 4 katı bir büyümenin meydana gelmesi, Çin ekonomisinin reel büyüme hızını ve küresel sistem içerisinde artan etkinliğini ortaya koymaktadır. Asya'nın en hızlı gelişen ve dünyanın ilk 10'u içerisinde yer alan bir diğer ülke Hindistan'dır. GSMH oranları bakırrından dünyanın 9'uncu ülkesi haline gelen Hindistan'ın yükselişi aynı zamanda Asya'nın gelişen ekonomisine önemli bir güç katıyor.

Çin, küresel ekonomik gelişmesini sağlarken özellikle Asya kıtasındaki ekonomik-ticari ilişkilerini öncelikli olarak ön plana çıkmaktadır. Çin, özellikle yıllarca 'düşman' kategorisinde gördüğü Japonya ile ekonomik yakınlaşması Asya kıtası için çok önemli bir durumdur. Çin ilk kez ABD'yi de geride bırakıp Japonya ile en büyük ticari ortak haline geldi. Güney Kore ile ithalat ve ihracatı en üt düzeye çıkarması politik ilişkiler bakımından önemli bir avantaj oluşturdu. Ayrıca Çin'in, Hindistan'ın ticaret ortağı haline gelmeye başlanması, Endonezya, Vietnam, Birmanya ve hatta İran arasında ikili ticaret hacminin sürekli artma eğilimi Çin'in Asya ekonomisi üzerinde artan etkinliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca aynı durum Japonya içinde geçerlidir. Kapitalist dünyanın büyük ekonomik gücü olan Japonya'nın ticari ilişkilerinin son yıllarda özellikle Asya ülkeleriyle gelişmesinde, blok küresel Asya ekonomisinin oluşturulmasında çok önemli bir güçtür. Sanayinin küreselleşmesinde, yönelişim teknolojisinin gelişmesinde, sermayenin uluslar üstü bir karakter almasında önemli bir işlev sahip olan Japonya'nın Çin, Hindistan, Güney Kore, Malezya, Endonezya gibi Asyatik ülkeleriyle geliştirdiği ekonomik ilişkiler ve kurumsallaşma, küreselleşen Asya ekonomisinin yaratılmasının motor gücüdür.

Bugünkü gelişme verileri dikkate alındığında, 2020 yılında küresel ülkelerin ekonomik gücünde önemli değişikliklerin yaşanacağı tahmin ediliyor. Örneğin, dünyanın ilk beş ülkesinin GSMH hesaplandığında, Çin 28 trilyon dolar, ABD 22 trilyon dolar, Hindistan 10 trilyon dolar, Japonya 6 trilyon dolar ve Rusya 4 trilyon dolar olacağı hesaplanıyor.[95] Beş ülkenin 4'nünün Asya bölgesinde olması ve dünya GSMH yaklaşık olarak % 60'ne sahip olması, küresel kapitalist sistemin merkez gücünün değişmesi anlamına geliyor. Özellikle Çin, liderlik rolünü üslenirken, Asya da stratejik dengenin merkezi olacaktır. Bu gelişme, kapitalist

95- Facts about China: ECONOMY & GDP 2010-2011

dünya sisteminin evrimi bakımından bize somut bir fikir vermekle birlikte, bugünden somut bir analiz yapmak son derece zor olacaktır.

Tablo-4: Asya Ülkelerinin GSYİH/2010-2011

Ülke	GSYİH/2010	GSYİH/2011
Yakın Doğu ve Uzak Doğu Asya		
Brunei	13,024	15,533
Bhutan	1,486	1,488
China,	5.739,358	7.298,147
Endonezya	707,448	845,680
Filippinler	222,699	213,129
Hong Kong	237,797	243,302
Japan	5.458,873	5.869,471
Kamboçya	11,272	12,861
G. Kore	1014,369	1.116,247
K. Kore		
Laos		7,891
Mongolia	6,192	8,506
Maldivler	1,480	1,944
Makao		
Malaysia	318,850	278,680
Myanmar Burma	49,549	51,925
Singapore	224,459	259,849
Thailand	318,850	345,649
Taiwan		466,832
Timor-Leste	0,794	4,315
Vietnam	146,908	122,722
Toplam	14,473 trilyon dolar	15,202 trilyon dolar
Orta Asya ve Kafkasya		
Azerbeycan	54,713	62,321
Belarus	54,713	55,483
Ermenistan	9,371	10,106
Gürcistan	11,665	14,347
İran	386,670	82,445

Kazakistan	161.629	178.312
Kirgizistan	4.616	5.920
Özbekistan	42.027	45.353
Rusya	1479.823	1850.401
Tacikistan	5.613	6.523
Türkmenistan	23.130	25.742
Toplam	2.233 trilyon dolar	2.336 trilyon dolar
Bangladeş	103.902	113.032
Afghanistan	15.676	18.181
Hindistan	1.722.328	1.676.143
Pakistan	199.591	210.566
Nepal	16.020	18.580
Sri Lanka	51.797	59.095
Toplam	2.104 trilyon dolar	2.095 trilyon dolar
Okyanus Bölgesi		
Australia	1 271.945	1.488.221
Fiji	3.052	3.546
Tonga	3.162	3.611
Yeni Gine	9.796	12.655
Yeni Zelanda	41.406	142.177
Toplam	1.329 trilyon dolar	1.650 trilyon dolar

Kaynak: http://unstats.un.org/unsd/snaama/dnltransfer.asp?HD "2. Report for Selected Countries and Subjects". International Monetary Fund. Retrieved June 2, 2012.

Asya kıstası bütünlüklü ele alındığında gelişme potansiyeliyle küresel sistemin ekonomik merkezi olmaya aday konumundadır. Bu bakımdan Batı'dan doğup gelişen kapitalizm, Asya'da küresel bir boyut alarak kendi tarihsel yapısını yeniden şekillendirmektedir. Bu bakımdan Asya'nın belli başlı ülkeleri ön plana çıkmakla birlikte, bütünü olarak hesaplandığında küresel sistem içerisindeki gücü tahmin edilenden çok daha hızlı gelişmektedir.

Orta Asya ve Kafkasya olarak tanımlanan Asya bölgesi ekonomik

olarak en hızlı gelişen bir bölge olarak ön plana çıkıyor. 1998 yılında GSYİH yaklaşık 600 milyar dolar civarındayken, 2010 yılında bu oran 2,2 trilyon dolara, 2011'de ise 2,3 trilyon dolara çıkmış. Bu büyüme oran dünya ortalamasının çok üstünde olması, Rusya ekonomisi Orta Asya ve Kafkasya'nın belkemiğini oluşturuyor. 2010 yılında bölgenin GSYİH'nın %,67,2'sini, 2011 yılında ise % 80,4'üne denk geliyor. Rusya, dünya küresel sistemin en büyük ekonomisine sahip ülkelerden biri olduğu gibi, coğrafya üzerindeki önemli ekonomik merkezlerin olması stratejik rolünü artırıyor. Rusya'yı Kazakistan takip ediyor. Türkmenistan, Özbekistan Azerbaycan gibi ülkelerin enerji kaynaklarının bakımından zengin olmaları, Ukrayına, Ermenistan, Gürcistan gibi ülkeler, daha çok, batı ülkelerine enerji taşıma koridoru işlevini görmeleri nedeniyle ekonomilerinde enerjiye bağımlı bir büyüme söz konusudur. Orta Asya ve Kafkasya'nın ekonomik potansiyeli arttıkça uluslar arası sermayenin akışı çok daha yoğun olacaktır. Bölgenin politik istikrarına paralel olarak ekonomik gelişme düzeyindeki artış, aynı zamanda, uluslar arası rekabetin buraya doğru kaymasını sağlayacaktır. GSYİH'daki artış da bölgesel gelişmeye dair bize somut bir fikir vermektedir. Batı ile Asya'nın fiili kesişme noktası olan Ukrayna'nın jeopolitik konumu dışta tutulduğunda, bölgenin diğer ülkeleri halen ekonomik gelişme sürecinin çok gerisindedirler. Rusya dahi, henüz ekonomik potansiyelini yeterince kullanmış değildir. Son 20 yıldır, enerji yatakları bakımından petrol ve doğal gazı, batı ülkelerine pazarlamasında ciddi bir sıçrama yaratarak ekonomik gelişmede önemli hamleler sağladı. Bu gelişme ülkenin GSYİH'nın artışında çok önemli bir rol oynadı. Enerji kaynakları bakımından zengin olan diğer ülkeler henüz bu sürecin gerisindedirler. Bölgesel istikrarın artmasına bağlı olarak söz konusu ülkelerin özellikle enerji kaynakların uluslar arası pazarlara açılması, ekonomilerinde küresel gelişmeyi etkileyecektir. Bu bakımdan, önümüzdeki yıllarda Orta Asya ve Kafkasya ülkelerindeki ekonomik gelişme çok daha hızlı olacağı gibi, küresel rekabetin de en yoğunluklu olduğu bir alan haline gelecektir.

Güney Asya bölgesinin GSYİH, 2010 yılında yaklaşık olarak 2,1trilyon dolar, 2011 yılında ise 2 trilyon dolar olarak gerçekleşmiş. Güney Asya ekonomisinin büyümesinin merkezi Hindistan'dır. 2010 yılında bölgenin GSYİH'nın % 82'si ve 2011'de % 83'ü Hindistan'a aittir. Dünya genelinde yaşanan küresel ekonomik kriz, Hindistan başta olmak üzere

Güney Asya'yı belirli oranda etkiledi. Ancak, Hindistan'ın ekonomik gelişme düzeyi, onu, Güney Asya'nın mutlak lideri, genel Asya kıtasının da önemli bölgesel güçlerinden biri haline getirmiş bulunuyor. Hindistan'ı ise yıllık 210 milyar dolar GSYİH ile Pakistan ve 113 milyar dolarlık GSYİH ile Bangladeş izliyor. Ancak her iki ülkede mevcut potansiyelinin çok gerisinde kalmış bulunuyor.

Doğu Asya bölgesi, hem Asya kıtasının bir bütününde, hem de dünya küresel sistemi içerisinde merkez bölge konumuna gelmiş bulunuyor. Daha önce vurgulandığı gibi coğrafyanın ve nüfus yoğunluğu yanında uluslar üstü küresel sermayenin en yoğun aktığı bölge olarak ön plana çıkmaktadır. Asya kıtasının GSYİH'nın toplam değeri yaklaşık olarak 23,2 trilyon dolardır. Doğu Asya'nın GSYİH bakımından da dünyanın en hızlı büyümesini sağlayan bölgedir. Örneğin 2010 yılında 14,5 trilyon dolar, 2011 yılında ise 17,3 trilyon dolarak gerçekleşmiş olup dünya GSYİH'nın % 24,9'una, Asya kıtasının genel GSYİH'nın % 74,5'ine eşittir. Aynı zaman dünya küresel kapitalist sistemi içerisinde de önemli bir potansiyeli oluşturuyor. Dünya'nın ikinci ve üçüncü büyük ekonomilerine sahip Çin ve Japonya'nın Doğu Asya kıtasında olmaları, bölgenin önemini çok daha ciddi oranda artırmaktadır. 2011 yılı verilerine göre Çin ekonomisi, Asya kıtasının 42,2'sini, Japonya ise % 33,9'unu oluşturmaktadır. Ciddi bir gelişme potansiyeline sahip olan ve ekonomik dengeleri belirlemede güç haline gelen Güney Kore, Endonezya, Tayvan, Tayland gibi ülkeler Asya kıtasının önemli ekonomik güçleri olarak ön plana çıkmaktadırlar.

Doğu Asya'nın bu düzeyde hızlı gelişmeleri ve GSYİH'nın sürekli bir artma eğilimi içerisinde olmasının en önemli faktörlerinden biri, bölge ülkeleri arasındaki ticaretin çok yoğun olarak gelişmesidir. Örneğin 2009 yılı verilerine göre Güney Kore, ithalatının % 21,6'snıı Japonya, % 18,4'ünü Çin ile gerçekleştirmiş. İhracatı'nın ise % 24,6'si Çin, % 10,2'si Japonya,% 8,3'ü de Hong-Kong ile yapmış. Endonezya ise ithalatının % 19,6'sını Japonya, %20,2'sini Çin, % 9,6'snı Singapur ile gerçekleştirmiş. Aynı şekilde ihracatının % 21,5'ini Japonya, % 14,2'sini Avrupa Birliği, % 14,6'sını Çin ile gerçekleştirmiş. Taylan ise ihtilatının % 22'sini Japonya, % 13,2'sini Çin, % 6,2'sini Malezya ile gerçekleştirmiş. İhracatının % 12,7'sini Japonya, %14,6'sını Çin ve % 9'unu Singapur ile gerçekleştirmiş. Özellikle Çin, Japonya, Güney Kore, Endonezya, Tayvan, Tayland, Vietnam gibi pazar alanı geniş olan Doğu

Asya ülkeleri arasındaki ithalat-ihracat ilişkisinin gelişmesi, bölge ülkelerinin GSYİH'nın giderek Doğu Asya GSYİH'na dönüşmektedir. Bu ayrıt edici özellik önümüzdeki dönemde Doğu Asya'nın merkez güç olarak ön plana çıkmasını sağlayacak faktörlerden biridir.

Okyanus bölgesini Asya içerisinde ele aldık. Çünkü hem coğrafik, hem de ekonomik olarak Asya kıtasıyla bir bütünlük içerisindedir. Asya-Okyanus bölgesi içerisinde sanayi olarak gelişmiş olan Avustralya'nın kıta içerisindeki ekonomik gücü ve etkinliği sürekli bir artma eğilimi içerisindedir. Örneğin, Avustralya ithalatının % 15,3'ünü Çin, % 13,5'ini ise Japonya ile yaparken, ihracatının ise % 18,2'sini Japonya, % 14,2'sini Çini ile yapılmaktadır. Avustralya'nın ekonomik gelişmesinin esas yönü Asya'nın stratejik ülkeleriyledir.

Tablo-5: Küresel Kapitalist Ülkelerin Kişi Başına GSYİH/2011

Ülke	GSYİH Göre/Kişi Başına-2008	GSMH Göre/Kişi Başına/bin dolar-2011
1-Amerika Birleşik Devletleri	47,580	48.387
2-İngiltere	45,390	36,090
3-Almanya	42,440	37,897
4-Fransa	42,250	35,156
5-Japonya	38,210	34,740
6-İtalya	35,240	30,464
7-İspanya	27.815	30,626
8-Brezilya	10.070	11.769
9- Rusya	15.630	16,736
10-Çin Halk Cumhuriyeti	6.020	8,382
11-Hindistan	2.700	3,694
12- Güney Kore		31,714

Kaynak :
http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:20399244~menuPK:1504474~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html

Bir ülkenin Gayri Safi Millî Hâsılası (GSMH) ve Gayri Safi Yurtiçi Hâsılası (GSYİH) o ülkenin nüfusuna bölündüğü zaman, kişi başına düşen GSMH ve GSYİH elde edilir. Nominal (cari fiyatlarla) GSYİH nüfusa bölündüğünde, kişi başına nominal GSYİH, reel (referans yıla ait fiyatlarla) GSYİH nüfusa bölündüğü zaman ise kişi başına reel GSYİH elde edilir. Milli Gelir ve kişi başına düşen millî geliri bir ülkenin ekonomik gücünü gösterir. Kişi başına düşen millî gelir ise bir ülkenin yurt-

taşlarının ortalama gelir düzeyi hakkında fikir verici bir gösterge olarak ele alınmaktadır. Kapitalist ekonomik sistemde, ülkelerin kişi başına düşen GSYİH ve özellikle GSMH, aynı zamanda ülkelerin ekonomik gelişme düzeyini ve gücünü yansıtmaktadır.

Burada iki noktaya dikkat çekmek gerekir. Birincisi, bir ülkenin kişi başına düşen GSMH'dan nüfusun eşit düzeyden yararlandığı anlamına kesinlikle gelmez. GSMH, ülke içerisindeki nüfusun üretim araçları karşısındaki konumuna göre tamamen değişmektedir. Örneğin gelişmiş kapitalist bir ülkede bir işçinin veya bir memurun GSMH'daki payı 2000 dolarken, kapitalist aileden biri için bu oran 200 bin dolar olabilir. Bu bakımdan, ülkenin GSMH'nın yüksek olması, toplumun farklı katmanlarının eşit düzeyde yararlanmaları söz konusu değildir.

İkincisi ise GSYİH ve GSMH, dünya ekonomisi içerisinde tek başına belirleyici bir rol oynamaz. Ülkelerin uluslar arası ilişkileri, nüfus yoğunluğu, coğrafik konumu, ekonomik sektörleri, ülkenin stratejik kaynakları, uluslar arası sermaye ile olan ilişkileri gibi birçok faktörle birlikte ele alındığında kişi başına düşen GSYİH ve GSMH bir ülkenin ekonomik gücünü ortaya koyar. Örneğin Monaco'da, kişi başına GSMH 178 bin dolar, Lüksemburg'da 115 bin dolar, Katar'da 92 bin dolar, Birleşik Arap Emirliklerinde ise 81 bin dolar civarındadır. Ama dünya politikasında ciddi bir ağırlıkları söz konusu değildir. Bu bakımdan birçok faktörle birlikte ele alındığında GSYİH ve GSMH'nın etkisi söz konusu olur.

Dünya küresel sistemin lider gücü olan ABD'nin kişi başına düşen GSMH yaklaşık olarak 48 bin dolar, İngiltere 36 bin dolar, Almanya 37 bin dolar, Fransa'da 34 bin dolar İtalya'da ise 30 bin dolar civarındadır. Bu gibi ülkelerin, ekonomik, politik, askeri jeo-stratejik ve jeo-grafik konumuyla birlikte GSMH oranları ele alındıklarında, küresel kapitalist sistem içerisindeki güçleri ve ağırlıkları ortaya çıkıyor.

Asya'nın 4 stratejik ülkesini dikkate aldığımızda ABD'den sonra dünya küresel ekonominin temel gücü olan Japonya'da kişi başına GSMH 34,7 bin dolar civarındadır. Asya'nın değer küresel gücü olarak bilinen ve dünya kapitalist sistemi içerisindeki ağırlıkları artan Rusya'nın kişi başına GSMH 16,7 bin dolar, Çin'in 8,3 bin dolar, Hindistan'ın ise 3,6 bin dolar, Güney Kore'nin ise 31,7 bin dolar civarındadır.

ABD ve AB'nin küresel lider ülkelerinin kişi başına GSMH ile Asya

ülkelerini kıyasladığımızda bazı ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Kürsel sistem ülkelerinin ekonomik gelişme düzeyi önemli oranda limitini doldurmuş bulunuyor. Ekonomik yapısı kendi içerisinde belirli bir denge sağlamış bulunuyor. Nitelikli küresel sermayenin ülke ekonomisindeki gücü çok daha belirgin haline gelmiştir. Buna paralel olarak Japonya, Güney Kore, Singapur, Hong-Kong gibi ülkeler bir yana bırakılırsa, Çin, Hindistan, Rusya, Endonezya, Malezya, Vietnam gibi ülkeler, küresel kapitalist ekonomileri çok hızla gelişen ve dünya dengeleri içerisindeki ağırlıkları artan ülkeler olup henüz beklenen gelişme limitlerini yakalamış değiller. Bu bakımdan Çin, Hindistan gibi Asya ülkelerinin yıllık gelişme oranlarının yüksek olması ülke ekonomisinin büyümü sürecini tamamlamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu ülkelere çok yoğun bir şekilde küresel sermeye akmasına rağmen, ülkelerin kendi sermaye dengelerini henüz yeterince olgunlaşmamıştır. Çok yoğun olarak gelişen ekonoıminin önemli faktörlerden biri dışarıda içeriye doğru akan küresel sermayenin varlığıdır. İç sermaye ile dışarıdan gelen küresel arasındaki dengenin oluşması, ülke ekonomisinin gelişmesindeki nispi bir istikrarı sağlaması demektir.

ABD'nin kişi başına düşen GSMH, Çin'dekinin 7 katı, Hindistan'dakinin ise 18 katıdır. Bu büyük fark ABD'nin dünya küresel ekonomisi üzerindeki ağırlığını ortaya koymaktadır. Diğer küresel emperyalist ülkeler için de geçerli olan bir durumdur. Ayrıca Çin'in kişi başına düşen GSMH, küresel sistemi yöneten ülkeler içerisinde en düşük düzeyde olmasına rağmen, dünyanın ikinci büyük ekonomisine sahip olması da, diğer çarpıcı bir noktayı oluşturuyor. Ekonomik gelişme düzeyinin çok hızlı olması 1,3 milyar nüfusuyla dünyanın en büyük uluslar arası pazarını oluşturması, doğal zenginleri ve geniş bir coğrafik yapıya sahip olması gibi önemli bir faktörler Çin'in uluslar arası gücünü çok yönlü artıran faktörlerdir.

Tablo-6:

Asya Kıtası Ülkelerinde Kişi Başına Düşen GSMH ve GSYİH Oranları/2011

Sıra	Ülkeler	GSMH	Sıra	Ülkeler	GSYİH
1	Singapore	49,271	1	Singapore	59,711
2	Japonya	45,920	2	Hong Kong	49,137
3	Brunei	36,584	3	Tayvan	37.720
4	Hong Kong	34,049	4	Brunei	50,120
5	Kore-Güney	22,778	5	Japonya	34,740
6	Tayvan	20,101	6	Kore-Güney	31,714
7	Rusya	12,993	7	Rusya	16.736
8	Kazakistan	10,694	8	Malezya	15,568
9	Malezya	9,700	9	İran	13,053
10	Azerbaycan	6,832	10	Kazakistan	13,001
11	İran	6,360	11	Azerbaycan	10,202
12	Maldives	5,973	12	Tayland	9,396
13	Çin	5,414	13	Maldives	8,731
14	Tayland	5,394	14	Doğu Timur	8,701
15	Türkmenistan	4,658	15	Çin	8,382
16	Doğu Timur	3,949	16	Türkmenistan	7,846
17	Endonezya	3,509	17	Bhutan	6,112
18	Gürcistan	3,210	18	Sri Lanka	5,674
19	Moğolistan	3,042	19	Ermenistan	5,500
20	Ermenistan	3,033	20	Gürcistan	5,491
21	Sri Lanka	2,877	21	Moğolistan	4,744
22	Filipinler	2,223	22	Endonezya	4,666
23	Bhutan	2,121	23	Filipinler	4.100
24	Özbekistan	1,572	24	Hindistan	3,694
25	Hindistan	1.389	25	Vietnam	3,359
26	Vietnam	1,374	26	Özbekistan	3,302
27	Laos	1,204	27	Pakistan	2,787
28	Pakistan	1,201	28	Laos	2,659
29	Kırgızistan	1,070	29	Kırgızistan	2,372
30	Kamboçya	852	30	Kamboçya	2,216
31	Tacikistan	831	31	Tacikistan	2,067
32	Bangladeş	678	32	Bangladeş	1,693
33	Nepal	653	33	Nepal	1,328
34	Burma	832	34	Burma	1,325
35	Afganistan	585	35	Afganistan	956
36	Burundi	279	36	Burundi	615
37	Kuzey Kore	n/a	37	Kuzey Kore	N/a
Okyanus Bölgesi					
1	Avustralya	40.800		65.477	
3	New Zealand	36,648	New Zealand	27,668	
3	Fiji	3.965	Fiji	4,620	
4	Papua Yeni Gine	1,900	Papua Yeni Gine	2,532	
Kaynak: Le Monde Bilan Economie 2010, L'Atlas de 179 Pays					

Kişi başına düşen milli gelir genel olarak GSMH üzerinde yapılır. Gelişmiş ülkelerde GSYİH ile GSMH arasında çok ciddi bir fark bulunmuyor. Ancak gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerde bu fark çok belirgin olarak görülür. Asya kıtası ülkelerinin önemli bir kısmı GSMH değerleri bazında dünya sıralamasında en geri sıralarda yer almaktadırlar. Dünya genelinde kişi başına düşen GSMH miktarı 10,144 dolardır. Bu rakam baz aldığından 29 Asya ülkesi dünya ortalamasının altında kalıyor. 15 ülke, 4000 bin doların altında bir orana sahip bulunuyor.

Gelişme potansiyeli taşıyan Asya Kaplanları olarak bilinen Doğu Asya ülkelerinde kişi başına düşen GSMH oranlarında hızlı bir gelişme gösteriyor. Örneğin Singapur'da 49,271 dolardır. Çin toprakları olan ama uluslar arası alanda özel bir statü olarak işlev gören Hong Kong'da 22,778 dolar, Tayvan'da ise 20,101 dolar ve Brunei 36,584 dolar olarak gerçekleşmiş. Daha önce vurguladığımız gibi Japonya ve Güney Kore ile birlikte söz konusu ülkelerin kişi başına düşen GSMH, dünyanın ilk sıralamaları içerisinde yer almaktadırlar.

Rusya dâhil olmak üzere Orta Asya ve Asya Kaplanları olarak bilinen Doğu Asya ülkelerin kişi başına düşen GSMH, dünya ortalamasını yakın bir oranı oluşturuyorlar.

Dünya ekonomisinde yükselen iki güç olan Çin ve Hindistan dünya ortalamasının çok altında bir orana sahip bulunuyorlar. Her iki ülkenin ekonomilerindeki hızlı gelişme, kişi başına düşeh GSMH oranında ciddi bir yükselmeye gösterse de henüz beklenilenin gerisinde bulunuyor. Çin'in gelişmesi çok daha özgündür. Örneğin Çin'e ait olan ama ekonomik alanda çok daha özerk tutulan Hong Kong ve Tayvan'da kişi başına düşen GSMH dünya ortalamasının çok üstündedir. Bu iki bölge özel olarak hesaplandığı için Çin'in GSMH eklenmiyor. Kişi başına düşen milli gelirde bakımından çok düşük görünen Çin ve Hindistan'ın toplam nüfusu dünya nüfusunun % 35'ini temsil ediyor. Nüfus yoğunluğu ve toprak genişliği, sermayenin bu bölgelerde merkezileşmeye başlamasıyla, önümüzdeki yıllarda Çin ve Hindistan'ın kişi başına düşen GSMH oranlarında belirgin bir artışı yaşanacağı ve dünya ortalamasının üzerine çıkacağı vurgulanmaktadır.

Asya'nın geride kalan ve özellikle Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde bulunan ama gelişme eğilimi içerisinde olan Kazakistan, Türkmenistan, Beyaz Rusya, Azerbaycan, Ermenistan, Ukrayna, Gürcistan gibi ülke-

lerle Doğu Asya bölgesinde bulunan Endonezya, Sri Lanka, Filipinler, Butan, Tayland gibi ülkelerde kişi başına düşen GSMH'ları 6 bin dolar ile 1.300 dolar arasında değişmektedir. Asya'nın bu kategorisiindeki ülkeler genel olarak küresel gelişme eğilimi içerisinde olan ve uluslar üstü sermayenin yoğunluğunun arttığı ülkelerdir. Asya'nın Nepal, Doğu Timur, Kamboçya birçok ülkesi de dünya GSMH'nin en alt sıralarında bulunmaktadırlar. Bu aynı zamanda ülkelerin fakirlik oranları bakımından da en alt sıralarda olması, dikkat çekilmesi gereken bir başka gerçeği ifade ediyor.

Ancak Asya'nın ekonomik gelişme düzeyini belirleyen ülkelerin GSMH oranlar, dünya küresel kapitalist sistemin ortalamasının üstündedirler. Asya'nın stratejik ülkelerinin yıllık gelişme oranlarına bakıldığında GSMH'nın çok hızla artma eğiliminde olduğu da tespit edilebilinir.

Dünya küresel kapitalist sistemin merkez ülkelerinde finans krizi olarak başlayan ve kıtasal boyutta dönüşen kapitalist kriz, beklendiği gibi Asya ülkelerini derinden etkilemedi. Küresel kapitalizmin merkez üsleri olan Amerika ve Avrupa ülkelerinin ekonomisi recession/durgunluğa girerek çok açık bir bunalım-kriz süreci yaşadı. Buna paralel olarak Asya'nın gelişmekte olan ülkelerinde ekonomik büyüme oranları devam etti.

Ayrıca Ülkelerin GSYİH ve GSMH oranlarındaki gelişme ile ülke ekonomilerinin büyüme oranları arasında doğrudan bir bağ var. Bu bakımdan söz konusu ülkelerin büyüme oranları bize bir fikir verebilir.

Tablo-7:

Küresel Kapitalist Güçlerin Yıllık Büyüme Yüzde Oranları/2006-2008

Ülke	2006	2007	2008	2009
Küresel Kapitalist Sistemin Lider Ülkeleri				
ABD	2,8	2,0	1,1	-2,6
Japonya	2,0	2,3	-0.7	-5,3
Almanya	3,0	2,5	1,3	-5,3
Fransa	2,2	2,3	0,4	-2,3
İngiltere	2,8	3,0	0,7	-4,4
İtalya	2,0	1,6	-1,0	-5,1
Çin	11,6	13,0	9,0	8,5
Brezilya	3,8	5,4	5,1	
Rusya	7,7	8,1	5,6	-4,6
İspanya	3,9	3,7	1,2	-3,7

Hindistan	9,7	9.0	6,0	5,6
Bazı Asya Ülkeleri				
Güney Kore				-1,0
Endonezya	6,3	6,0	6,1	3,4
Tayland	3,6	4,9	2,7	-2,0
Filipinler	2,6	7,2	4,6	1,8
Tayvan	3,9	5,7	0,1	-8,0
Pakistan	3,6	3,9	5,8	1,0
Bangladeş	6,5	6,3	6,2	4,5
Vietnam	7,9	8,3	6,8	4,6
Avustralya	2,4	2,7	2,9	0,7
Kazakistan	10,7	8,9	3,2	-2,0
Özbekistan	6,0	6,0	7,1	6,9
Türkmenistan	11,4	11,6	9,8	3,9
Kaynak: Le Monde Bilan Economie 2010, L'Atlas de 179 Pays				

Ülkelerin büyüme oranları genel olarak, söz konusu ülkenin ekonomik gelişme düzeyini yansıttığı gibi aynı zamanda kapitalist ekonomik-finans krizinin tek tek ülkelerdeki boyutunu ortaya koymaktadır. Dünya küresel kapitalist sistemin lider ülkesi konumunda olan ABD'nin 2006 yılında büyüme hızı %2,8 olarak gerçekleşirken, her yıl belirli bir düzeyde düşme eğilimi içerisine girerek 2009 yılında ise -2,6 düzeyinde ciddi bir küçülme gerçekleşmiş. Aynı şekilde dünya küresel ekonominin önemli dayanaklarından biri olan Japonya'da 2006 yılındaki büyüme hızı %2, olarak gerçekleşirken 2009 yılında % -5,3 oranında bir küçülme yaşandı. AB'nin en büyük ekonomisine sahip Almanya'da büyüme hızı % 3'ten % -5,3'e, Fransa'da % 2,2'den % -2,3'e, İngiltere'de % 2,8'den %-4,4'e, İtalya'da% 2,0'dan % -5,1'e düşmesi, küresel sistemin merkez ülkelerindeki ekonomik/mali-finans krizin boyutları bakımından bize bir fikir veriyor. Bu ülkelerinde büyüme hızı belirli bir limitin üzerine çıkma şansı pek mümkün değildir. Söz konusu ülkelerin, kapitalist ekonomik gelişme düzeyi esasen limitini doldurmuş olup, iddia edildiği gibi sonsuz bir büyüme içinde olmayacaktır. Bu kapitalizmin ekonomik ilişkilerinin doğasına ters düşen bir durumdur.

Küresel merkez ülkelerin tersine Asya kıtasının küresel güçleri ise ekonomik büyüme süreçlerini devam ettirmektedirler. Dünya ekono-

misinde etkin bir güç olan Çin'in 2006 yılında % 11,6, 2007'de %13,0, 2007'de % 9,0 oranında bir büyüme gerçekleştirdi. Dünya küresel sistemin içerisine girdiği, mali-finans krizden sonra, dünya kapitalist ekonomisinin genelinde ciddi bir küçülme yaşanırken Çin'de tersine beklenen büyüme düzeyini gerçekleştirdi. 2009 yılında küresel kapitalist ülkeler % -5,3'e kadar küçülme eğilimi içerisine girerlerken, Çin'in büyüme oranı % 8,0 oldu. Aynı şekilde Hindistan 2006 yılında % 9,7, 2009 yılında ise % 5,6 oranında bir büyüme gerçekleştirmiş. Rusya içinde aynı durum geçerlidir. 2006 yılında % 9,7 civarında bir büyüme gerçekleştirirken 2009 yılında ise % -4,6 oranında küçülmüş. Dünya küresel sistemin odağı haline gelen Çin ve Hindistan'ın ekonomik olarak sürekli bir büyüme trendi içinde olmaları, kapitalist gelişme limitlerini henüz tamamlamamış olmalarından kaynaklanmaktadır. ABD ve AB ülkelerinin 150 yılda gerçekleştirdiği büyüme limitini Çin ve Hindistan, teknolojik gelişmelerin etkisi ve yardımıyla bu süreyi yaklaşık olarak 20-25 yılda tamamlayacaklardır. Özellikle Çin ve Hindistan ekonomisindeki gelişme önümüzdeki yıllarda da bir kısım farklı etkiler ve yansımalar olsa da devam edecektir. Asya'nın diğer ülkelerinin genel durumuna bakıldığında, beklenildiği gibi olmazsa da Hindistan ve Çin'in bölgesel büyümesinin etkisiyle belirli bir gelişme düzeyini yakaladıkları ancak orta düzeyde gelişmiş bir kapitalist ülkeden de çok geride oldukları söylenebilir. Ermenistan, Ukrayna, Afganistan gibi ülkelerin ekonomilerinde ciddi bir küçülme yaşanmış olması da, bölgesel sorunların, bu ülkelere doğrudan yansımasından kaynaklandığını belirtmekten yarar var. Çin ve Hindistan'daki küresel ekonomik gelişme sadece Asya'nın değil, aynı zamanda dünya kapitalist ekonomik sisteminin, krizde çıkışını da etkileyebilecek bir güce sahiptir. Çünkü bu iki ülke aynı zamanda uluslar arası yeniden üretimin merkezi olarak işlev görmektedirler.

ABD ve Çin'deki canlanma işaretleri nedeniyle Banc of America Securities Merrill Lynch Research'ın 'Küresel Ekonomi Yıl Ortası Güncellemesi'ne ilişkin yaptığı değerlendirmede "2010 yılında Çin ve Hindistan gibi gelişen ekonomilerin etkisiyle küresel kapitalist ekonominin, 2010 yılının sonundan itibaren, durgunluktan çıkacağı belirtiliyor. Burada en önemli faktörün Çin olduğu da özellikle vurgulanmaktadır. Örneğin, Çin'in ABD'nin içerisine girmiş olduğu finans krizden çıkması için yaklaşık olarak 800 milyar doları bu ülkeye aktardı"

Banc of America Securities Merrill Lynch uluslararası ekonomi, küresel para birimleri ve kurlar araştırma birimi başkanı Riccardo Barbieri. "Hükümetlerin ve merkez bankalarının ABD ve Çin gibi anahtar ekonomilere para pompalamaya yönelik ortaklaşa girişimlerinin meyvelerinin toplandığının işaretleri görülmeye başladı. 2010 yılında küresel canlanmanın ardındaki ana güçlerin ABD ve Çin olması bekleniyor" tespitinde bulundu. Ayrıca küresel krizde diğer ülkeler gibi ciddi olarak etkilemeyen Çin'in 2010 yılında küresel büyüme tahmin oranının %9,6 olacağı" belirtilmektedir. Çin'in ve Hindistan'ın büyümesinin Asya kıtasını doğrudan etkilemektedir. Banc of America Securities Merrill Lynch tahminleri özellikle "Asya'daki bazı başka gelişen ekonomilere ilişkin beklentilerin de önemli ölçüde iyileştiğini gösteriyor.2010 yılında, daha önce yüzde 7,1 olarak tahmin edilen Hindistan ekonomisindeki büyümenin yüzde 7,3 oranında gerçekleşmesi bekleniyor. 2010 yılı büyüme tahmininin Güney Kore için yüzde 3,0'dan yüzde 4'e ve Tayvan için yüzde 3,5'den yüzde 4,5'e çıkması ile birlikte daha küçük Asya ekonomilerine yönelik beklentiler de önemli ölçüde iyileşmiş bulunuyor." Çin ve Hindistan, tahmin edilen büyüme oranlarını geçtiler. Doğu ve Güney Doğu Asya kıtasındaki ekonomik büyüme eğiliminin devam etmesi, aynı zamanda Asya'nın küresel sistem içerisindeki gücünün giderek arttığını ortaya koyan verilerden bir tanesidir.

Bütün bu olgular içerisinde iki noktayı gözden kaçıramamak gerek. Birincisi, Dünya küresel sistemi kendi için dengelerini sağlarken, farklı zamanlarda, farklı kıtalarda ortaya çıkan mali ve finans eksenli krizler, uluslar üstü sermaye'nin kıtasal hegemonyasını çok daha fazla pekiştirmektedir. Yani sermayenin çok daha üst boyutta merkezileşmesine yol açmaktadır. Bu bakımdan sanıldığı gibi krizler, her koşulda sermayenin zayıflaması anlamına gelmiyor.Her krizde tekelci sermayenin gücünün çok daha büyük oranda geliştiğini Doğu Asya'yı kapsayan bölgesel krizde çok net olarak gördük. Asya kaplanları olarak adlandırılan ve küresel sisteme hazırlanmış yeni 'gelişen kapitalist modeller' olarak sunulan Malezya, Singapur, Endonezya, Güney Kore gibi ülkelerde ortaya çıkan 'finans krizi' en çok uluslar üstü sermaye tarafından değerlendirdi. Krizde etkilenen bütün ülkeler adeta 'küresel sermaye' tarafından işgal edilerek, ülkelerin her yeri satın alınarak parsellendi.

Dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta'yı da kısaca belirtelim. Ülkelerin ekonomik gelişme düzeyleri, toplumun ekonomik ve sosyal ya-

şamını nispeten etkiler. Ancak bu sanıldığı gibi toplumun genel refah düzeyinde gibi çok ciddi bir etki yaratmaz. Başka bir ifadeyle toplumun değişik katmanları arasındaki ekonomik ve sosyal farklılaşmayı ortadan kaldıramaz. Ekonomik büyüme, daha çok, toplumun ancak % 20'sini oluşturan büyük ve orta düzeydeki kapitalist sınıfın gelişmesinde önemli bir etki yaratırken, toplumun %60'ında ciddiye alınacak sosyal ve ekonomik bir değişim sağlayamaz.

Tablo-8: Küresel Güçlerin Ve Asya Ülkelerinde Çalışabilir Nüfusun Sektörsel Yüzde Dağılımı/2009

Ülke	Tarımsal	Endüstri	Servise Hizmetleri
Asya Dışındaki Küresel Güçlerin Sektörsel Dağılımı			
ABD	1.60	20,40	78.00
Almanya	2,40	29,40	68,20
Fransa	3.60	24,10	72,30
İngiltere	1,40	21,80	76,80
İtalya	4,20	30,70	65.10
Brezilya	21,00	21,00	58,00
Kanada	2,70	22,00	75,30
İspanya	5.10	29.50	65.40
Asya Ülkelerinin Sektörsel Dağılımı			
Japonya	4,40	27,40	68.20
Çin	40.20	27,70	32.10
Rusya	9,30	30,40	60,30
Hindistan	53,00	15,00	32,00
Güney Kore	7,70	26,70	65,60
Endonezya	42,06	18.59	39,35
Malezya	14.30	31.10	54.60
Pakistan	42.50	20.10	37,40
Singapur	0,00	29,70	70,30
Taylan	41.30	20.50	38.20
Tayvan	5,50	36,60	57.90
Türkmenistan	48,00	14,00	38,00
Vietnam	54.30	19,50	26.20
Avustralya	3,60	21,10	75,30

Kaynak: Le Nouvel Observateur, Atlaseco-2010

Dünya küresel kapitalist ülkelerin ekonomik gelişme düzeyi ve gücünü belirleyen en önemli faktörlerden biri de ekonominin yoğunlaştığı sektörlerdir. Tarım, endüstri ve hizmet sektörü olmak üzere 3 ana başlıkta toplanmış. Ülkelerin ekonomik gelişme düzeyi bu üç alandaki faa-

liyetlerin yoğunluğuna göre belirlenmektedir. Kapitalist gelişme düzeyini belirleyen bu üç alandaki faaliyet aynı zamanda o ülkenin ekonomik gelişmesinin hangi alanlarda olduğunu ve diğer bazı temel faktörlerle birlikte uluslar arası alandaki ekonomik gücünü ortaya koymaktadır. Bunun öncelikli yönü, çalışabilir nüfusun hangi sektörlerde yoğunlaştığıyla ilgilidir. Tarımsal gelişmeye dayanan ekonomi kendi içerisinde bir kısım farklılıklar gösterse de daha çok alt ve orta düzeyde gelişen ekonomiler bakımından önemlidir. Çalışabilir nüfusun ağırlıklı olarak tarımsal alanda olması gelişmekte olan ülkeler bakımından daha çok endüstriyel tarım olarak ön plana çıkmakla birlikte ülke ekonomisinin tarımsal ağırlıklı olması dünya ve bölgesel ekonomilerdeki gücü etkilemektedir. Çalışabilir nüfusun ağırlıklı tarımsal alanda olması aynı zamanda ülkenin nüfus yoğunluğuyla da ilişkilidir.

Tarımsal nüfusun kentsel bölgelere doğru kayması kapitalizmin temel karakteristik özelliği olan sanayileşme ile ilgili bir durumdu. Özellikle 19. Yüz yılın ortalarından itibaren büyük kentsel sanayi merkezlerin oluşması çalışabilir nüfusun kentsel merkezlerde toplanmasını oluşturdu. 20.yüzyılın başlarından itibaren büyük tekelci sanayi şirketlerin kurulması ve bunların bünyesinde milyonları kapsamayan işçi kitlelerinin oluşması, çalışabilir nüfusun önemli bir kesiminin endüstri merkezlerinde toplanmasına yol açtı. 1950'lerden itibaren aşamaları olarak gelişen ve son 30 yıldır ciddi bir düzeye ulaşan teknolojik gelişmelerin kapitalist üretim sisteminde yarattığı değişimler, çalışabilir nüfusun ilgi alanlarında önemli bir değişiklik yarattı. Kapitalist ekonominin kendi iç üretim faaliyetinde çok sayıda alt kollara bölünerek 'işbölümü' adı altında 'yeni' alanlar oluşturarak çalışabilir nüfusun yoğunluk alanlarını bir bakıma değiştirdi. Kapitalist üretim faaliyeti yeniden organize edilirken 'hizmet sektörü' daha fazla ön plana çıkartıldı. Özellikle bilişim teknolojisinin çok yoğun kullanılması, aynı zamanda küresel kapitalistleşmenin karakteristik özelliklerinden bir kısım değişiklikler yaratmaya başladı. Özellikle kapitalist ekonomik yapı içerisinde 'hizmet sektörünün' ön plana çıktı. Kapitalist küreselleşme, büyük ölçekli kapitalist üretimin 'küçülmesine' ve hatta yeniden 'çok parçalı' üretimsel yapılara dönüştürürken aynı zamanda 'hizmet sektörü' olarak tanımlanan alanını kapsamını çok büyük oranda geliştirdi. Geçmişte devlete bağımlı olarak faaliyet yürüten eğitim, sağlık gibi devletin temel kurumlarındaki çalışmalar 'hizmet sektörü' olarak tanımlanırken, bugün, bunun kapsamı çok daha geniştir. Örneğin çok

uluslu şirketlerin bünyesinde kurulan müşteri hizmetleri, reklamcılık, insanların tüketim faaliyetlerine yönelik alanları, sosyal ve psikolojik merkezler, posta hizmetleri, iletişim ve ulaşım alanları, sigorta ve banka hizmetleri, büro faaliyetleri gibi birçok alanda oluşturulan 'sektörsel alanlar' kapitalist üretimin çok yönlü pazarlanmasının değişik alanlarını oluştururken aynı zamanda, üretim faaliyeti içerisinde yer alan işçilerin parçalara bölünmesinde en önemli etkenlerden biridir. Küresel kapitalist sistemin karakteristik özelliğinden biri, üretim faaliyetini çok yönlü alt dallara ayırarak bir bakıma 'bilişim teknolojinin üretim faaliyetine sokulmasıyla 'uzmanlaştırılmış hizmet sektörüne' dönüştürmesi ve çalışabilir nüfusun önemli bir kesimini bu alanlarda yoğunlaştırması. Bu nedenle, uluslar üstü sermaye gruplarının merkezleri olan ve dünya küresel ekonominin temel gücünü oluşturan küresel emperyalist ülkelerde tarımsal alanda yer alan çalışabilir nüfus oldukça sınırlıdır, endüstri alandaki faaliyetin alanları da giderek daralmakta ve hizmet sektörüne doğru kaydırılmaktadır. Bu küresel kapitalist ekonominin karakteristik özelliğini oluşturuyor.

Yukarıdaki tablo, küresel kapitalist ülkelerin ekonominin gelişme nüfusun sektörsel dağılımını önemli oranda belirlemektedir. Dünya küresel kapitalist sistemin lideri olan ABD'de çalışabilir durumda olan nüfusun %1,6'sı tarımsal alanda, % 20,4 endüstri sektöründe çalışır durumdadır. Çalışabilir nüfusun ezici bir çoğunluğu yani % 78,0'i hizmet sektöründe yoğunlaşmış bulunuyor. Almanya'da çalışabilir nüfusun % 2,4'ü tarım, % 29,4'ü sanayi ve % 68,2'isi hizmet, Fransa'da %3,6'sı tarım, % 24,1'i sanayi ve 72,3'ü hizmet, İngiltere'de % 1,4'ı tarım, % 21,87i sanayi ve 76,8'i hizmet, İtalya'da % 4,2'isi tarım, % 30,7'si sanayi ve 65,1'i hizmet, Kanada'da % 2,7'i tarım, % 22'si sanayi ve 75,3'ü hizmet, İspanya'da % 5,1'i tarım, % 29,5'i sanayi ve 65,4'i hizmet ve Brezilya'da ise % 21'i tarım, % 21'i sanayi ve 58'i hizmet sektöründe yoğunlaşmış bulunuyor. Veriler dikkate alındığında gelişmiş küresel kapitalist ülkelerde, çalışabilir nüfusun ancak % 1,4 ile 5,1 tarımsal sektörde istihdam edilmiş. Sanayi üretimde ise % 22 ile % 29,5 arasında çalışabilir bir nüfus barındırırken, nüfusun yaklaşık olarak% 70'i hizmet sektöründe çalışır durumda bulunuyor

Ayrıca Japonya'da çalışabilir nüfusun tarımdaki oranı % 4,4, endüstride % 27,4 ve hizmet sektörü de % 68,2'dir. Rusya'da tarımsal nüfus % 9,3, endüstri de % 30,4, hizmet sektöründe ise % 60,3'tür. Asya ülke-

leri olan Avustralya, Güney Kore, Tayvan, Singapur gibi ülkeler küresel kapitalizmin yeniden yapılandırma sistemi içerisinde sektörsel dağılıma uyumlu hale geldikleri söylenebilir.

Küresel kapitalist sistem içerisinde hızla gelişmekte olan Latin Amerikan'ın model ülkesi olarak sunulan Brezilya'da tarımsal ve endüstri nüfusun birbirine eşit olup toplam olarak % 42, hizmet sektörü ise % 58'dir. Brezilya önümüzdeki süreçte gelişme eğilimi yüksek olan ve kıta coğrafyasında küresel bir güç olma potansiyeli taşıması nedeniyle çalışabilir sektörsel nüfus içerisinde özellikle son 20 yılda, hizmet sektöründe ciddi bir artış yaşanmaktadır.

Hiç şüphesiz ki en çok dikkat çeken ülke Çin'dir. 1949 yılında Mao Zedung önderliğinde Komünist Partisi tarafından Çin devrimi gerçekleştirilirken, ülke ekonomisi çok büyük bir oranda yarı feodal bir yapıya sahipti. Arada geçen zaman diliminde Çin ekonomisindeki muazzam gelişime, bugün, dünya küresel kapitalist sisteminin en önemli ülkesi haline getirdi. Bu bakımdan çalışan nüfusun sektörsel dağılımı oldukça önemlidir. Diğer merkezileşmiş küresel kapitalist ülkelerden farklı olarak sektörsel dağılımda tarımsal nüfus % 40,2 ile en büyük gücü oluşturuyor. Endüstriyel nüfus % 27,7 ve hizmet sektörü de % 32,1 oranına sahiptir. Çin'de tanımsal çalışan nüfusun önemli bir potansiyeli oluşturmasının birkaç önemli nedenden bahsetmek mümkündür. Birincisi, 1,3 milyar nüfusu ile Çin, dünyanın en kalabalık ülkesi olup tarımsal alanlarda önemli bir nüfus yoğunluğu söz konusudur. İkincisi, tarımsal sanayi ürünleri bakımından dünyanın önde gelen bir kaç ülkesinden biridir. Ancak nüfus çok ciddi oranda kentsel bölgelere doğru kaymaktadır. Üçüncüsü ise artık küresel bir güç olan Çin'in endüstriyel ve hizmet sektörler özellikle devlet endeksi gelişmektedir. Küresel sistemle bütünleşme sürecinde nispeten farklı bir yol izleyen Çin, uluslar üstü sermaye ve uluslar arası küresel kurumlarla kurduğu ilişkiler sonucunda hizmet sektöründe ciddi bir artış yaşanmakla birlikte, diğer küresel kapitalist ülkelerdeki gibi henüz hizmet sektörünün alt dallarlı oluşturulmuş değil. Son 15 yılın verilerine dikkate alındığında gelişme eğiliminde % 550 gibi bir artış söz konusudur.

Küresel kapitalist ilişkileri içerisinde çalışabilir nüfusun hizmet sektörüne doğru kayarak sürekli bir eğilimi içerisinde olması, esasen kapitalist ülkelerin GSYİH oranlarını da çok ciddi bir şekilde etkilemektedir.

2- ASYA KÜRESEL EKONOMİSİNİN GELİŞMESİNİN ÜÇ TEMEL UNSURU

GSYİH'nın sektörsel dağılımı, küresel sistemde azami karın hangi alanlara kaydığı konusunda bize bir fikir verebilir. Gelişmiş kapitalist ülkeler, tarımsal ve endüstriyel üretimini ucuz iş gücünün yoğunluklu olduğu ülkelere kaydırıp kendileri daha çok hizmet sektörüne yönelmiş bulunuyorlar. Kapsamı oldukça geliştirilen hizmet sektörsel alanlar ise söz konusu ülkelerin GSYİH'nın çok öneınli bir payını oluşturmaktadır.

Tablo-9: Küresel Güçlerin Ve Asya Ülkelerinin GSYİH Sektörsel Yüzde dağılım/2009

Ülke	Tarımsal	Endüstri	Servis hizmetleri
Asya Dışındaki Küresel Güçlerin Sektörsel Dağılımı			
ABD	1,20	23,00	75.80
Almanya	0.97	29,97	69.06
Fransa	2,05	20.75	77.20
İngiltere	0,93	24,09	74.98
İtalya	2.06	26,57	71,37
Brezilya	5,15	30.50	64.35
Kanada	2,10	28,80	69.10
İspanya	3,13	29,70	61.17
Asya Ülkelerinin Sektörsel Dağılımı			
Japonya	1,45	29,70	68,85
Çin	11,93	48.06	40,02
Rusya	4,88	39,36	55,76
Hindistan	17,53	27,89	54,58
Güney Kore	3,25	39,60	57,15
Endonezya	12,90	47,05	40,05
Pakistan	19,39	27,20	53,41
Malezya	8,70	49,94	41.35
Singapur	0.09	34,74	65,17
Taylan	10,70	44,62	44,68
Tayvan	1,50	26,80	71,70
Türkmenistan	18,70	38,80	42,50
Vietnam	20,36	41,56	38,08
Avustralya	3,20	28,50	68,30
Azerbaycan	8,05	63,45	28,50
Kaynak: le nouvel Observateu, Atlaseco-2010			

Küresel sistemin gelişim evresi bakımından çok önemli bir alanı oluşturan sektörlerin faaliyet alanları aynı zamanda ekonomik gücü belirlemede önemli bir alanı oluşturmaktadırlar. Üç sektördeki ekonomik faaliyet GSYİH'nın oranını belirliyor. Kapitalizmin gelişme düzeyi sektörsel alanların ekonomi üzerindeki etkileri de değişmektedir. Küreselleşmeye paralel olarak, ülkelerin ekonomik gücü, nüfus yoğunluğu, sahip olduğu küresel şirketlerin büyüklüğü ve yaygınlığı, uluslar arası bağlantılar gibi faktörlerin etkisiyle geliştirilen hizmet sektörü, küresel sermayenin maksimal edilmesinde önemli bir halkayı oluşturmaktadır.

Bu bakımdan çalışabilir nüfusun sektörsel dağılımı ile sektörlerin GSYİH'daki payları arasında doğrudan bir paralellik var. Gelişmiş küresel kapitalist ülkelerde çalışabilir nüfusun en düşük düzeyde istihdam edildiği tarımsal sektör aynı zamanda GSYİH'nın da en düşük olduğu sektördür. Örneğin İngiltere'de tarımsal sektörün GSYİH'daki payı % 0,93, Almanya'da % 0.97, ABD'de % 1,20, Fransa'da % 2,05,İspanya'da iste % 3,13 olarak gerçekleşmiş. Endüstri sektörünün GSYİH'daki payı ise % 20,75 ile % 30,50 arasında değişmektedir. 19.yüzyılda ve 20.yüzyılın ortalarına kadar endüstri sektörü GSYİH ve GSMH'nın çok önemli bir kısmını karşılarken bugün bu oran % 20'ler civarına kadar düşmüş bulunuyor. Buna paralel olarak hizmet sektörü olarak tanımlanan alanın GSYİH ve GSMH'deki payı çok üst düzeye çıkmış bulunuyor. Bu oran % 61,17 ile ABD'de %77,20 arasındadır. Dünyanın küresel merkezlerinde GSYİH payında hizmet sektörünün ön plana çıkması, küresel ekonomik politikalarla ilişkili olduğu gibi, dünyanın farklı kıtalarının küresel ekonomik sisteme ve sektörlere göre yeniden konumlandırılması anlamına gelmektedir.

Asya ülkelerinin, kapitalist ekonomi içerisindeki sektörsel gelişim alanları aynı zamanda Asya'nın dünya küresel sistemi içerisindeki konumunu doğrudan etkileyen bir faktördür. Japonya dünyanın güçlü küresel ekonomisine sahip bir ülke olarak GSYİH ve GSMH'sının % 68,85'i hizmet sektöründe karşılanmaktadır. Dünyanın en büyük tekellerine sahip olan Japonya'nın endüstri sektöründeki ekonomik pay % 29,70 olarak belirlenmiş. Avustralya'da GSYİH'nın % 68,3'ü servis hizmetlerinden karşılanırken, endüstrinin oranı ise %28,5'dir. Küresel Asya ekonomisinde önemli bir güç olan Rusya'nın da GSYİH'nın % 55,76'si hizmet sektöründe, % 39,36'da endüstri sektöründen karşılanmaktadır.

Çin, özellikle sanayi ağırlıklı tarımsal alanda gelişmekte olan bir ülkedir. Bu bakımdan hala tarımsal girdilerin ülke ekonomisi içerisinde belirli bir ağırlığı söz konusudur. Çin'de GSYİH'da endüstri payı % 48 olup hizmet sektöründen biraz daha fazla bir oranı oluşturuyor. İki sektördeki oranların birbirine çok yakın olması aynı zamanda kapitalist ekonominin gelişme süreciyle de ilişkilidir. Bu durum Hindistan içinde geçerlidir. Ülke ekonomisinde tarımsal oran % 17,5, endüstri ise % 27,8'dir. Hizmet sektörü ise % 55,76'dır. Çin ve Hindistan'ın birbirine yakın özellikleri olması, kapitalist gelişme düzeyi ve süreciyle ile ilişkilidir. Güney Kore, Tayvan, Singapur gibi ülkelerde hizmet sektörünün GSYİH'daki ekonomik payı nispeten büyük fazla olmasına rağmen endüstri sektörü birbirine yakın rakamları oluşturmaktadır Endonezya, Malezya, Azerbaycan, Vietnam gibi ülkelerde endüstri sektörünün ağırlığı devam etmekle birlikte Pakistan, Vietnam, Türkmenistan ve Endonezya gibi ülkelerde tarımsal sektörün ekonomi üzerindeki ağırlığı önemli oranda hissedilmektedir.

ABD, Japonya, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Kanada gibi kapitalist gelişme evresini üst düzeyde tamamlayarak ekonomiyi küreselleştiren çok az sayıdaki ülkenin gücünü belirleyen sektörlerin dağılım oranlarında hizmet sektörünün çok büyük bir farkla ön plana çıkmış olması, küresel kapitalist ekonominin yapısıyla ilgilidir. Çin ve Hindistan gibi çok hızla gelişen ve diğer ülkelerin yaşadığı uzun yıllara dayanan kapitalist gelişme evresini 15-20 yıla sığdıran Çin ve Hindistan gibi ülkelerin ekonomik gelişme düzeyinin beklenenden çok hızlı olması da küresel sermayenin karakteristik yapısını ortaya koymaktadır. Çin ve Hindistan'ın GSYİH oranında tarımsal ve endüstriyel sanayinin önemli bir yer işgal etmesi daha önce vurgulandığı gibi nüfus gibi faktörlerin önemli bir etkisi söz konusudur. Çin, bugünkü ekonomik gelişme düzeyi ile Japonya ve Almanya'yı geride bırakarak ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük ekonomik gücü haline geldi.

Önümüzdeki 20 yıl içinde ABD ile Çin arasındaki rekabet dünya küresel kapitalist ekonomisi üzerindeki birincilik ve ikincilik mücadelesi olacaktır. Hem ABD ve Çin'in hem de diğer küresel kapitalist ülkelerin ekonomik gelişme düzeylerinin farklı alanlarını analiz ihtiyacı ortaya çıkıyor. Özellikle Asya'nın neden dünya kapitalist ekonomisinin merkezi olmaya doğru evirildiği kavramak bakımından önemlidir.

Tablo-10: Tarımsal (Hayvan Baş Sayısı, Ağaç m3 ve Buğday Pamuk gibi ton üretim)/ milyon-2008

Ürünler	ÇİN	Dünya sıralaması	ABD	Dünya Sıralaması	Hindistan	Dünya Sıralaması
Buğday	112,489	1	60,033	3	78,590	2
Ağaç ürünleri	295,000	3	380,225	1	331,000	2
Kahve	0,023	30	-	-	0,270	6
Şeker kamışı	110,000	3	27,631	9	0,350	2
Pamuk	34,368	1	12,017	3	21,600	2
Mısır	165,518	2	307,385	1	18,480	6
Darı	1.800	4	0,350	12	12.000	1
Turunçgiller	3,493	5	6,832	2	3.900	4
Arpa	4.082	12	5,215	10	1.230	22
Patates	60,000	1	17,915	4	22.500	3
Pirinç	193,863	1	9,255	11	148,577	2
Çay	1,200	1	–	--	0,950	2
Şarap	1.300	-	1.920	4	--	--
Öküz-Sığır	83,084	4	95,451	3	176,406	2
Koyun-Keçi	148,063	1	5,950	-	65,000	3
Domuz	444,430	1	67,462	2	14,000	12
Balıkçılık	58,136	1	4,719	7	8,032	4
Cacao	--	--	–	--	0,010	22
Kaynak: Lle Nouvel Observateur, Atlaseco-2010						

Dünyanın iki büyük gücü tarımsal ürünleri bakımından karşılaştırıldığında Çin'in büyüyen büyük bir potansiyele sahip olduğunu gösteriyor. 2008 yılı verileri dikkate alındığında Çin'in bütün tarımsal ürünlerde dünya sıralamasında birinci olduğu görülüyor. Örneğin Çin'in yıllık buğday üretimi ABD'nin iki katı olup yaklaşık olarak 112 milyon tondur. Pamuk'ta 34 milyon ton, patateste 60 milyon ton, pirinçte 193 milyon ton, çayda 1,3 milyon ton üretim ile dünya sıralamasında birinci olurken, ayrıca 148 milyon adet koyun, 444 milyon adet domuzla birinci, 83 milyon edit öküz-sığırla dördüncü ve 58 bin ton balık üretimi ile yine birinci sırada bulunmaktadır. 165 milyon tonla Mısırda ikinci, 110 milyon tonla şeker kamışında, 293 milyon metre küp ağaç işlerinde üçüncü sırada bulunuyor. Turunçgillerde ise dünya genelinde beşinci sırada bulunmaktadır. Tarımsal ürünlerin üretiminde Örneği, buğday, pamuk, ağaç ürünleri, meyve-sebze ürünleri, mısır, pirinç, büyük ve küçükbaş hayvanlarda Çin'den sonra ikinci sırayı almış bulunuyor.

ABD ise mısır ve ağaç ürünlerinde birinci, turunçgillerde ikinci, buğday ve pamukta ise üçüncü sırada bulunuyor. Çin ve Hindistan'ın ta-

rımsal ürünlerde dünya sıralamasında büyük bir oranla birinci ve ikinci sırada bulunmalarının birkaç nedenini şöyle sıralayabiliriz. Birincisi, nüfus yoğunluğu bakımından dünyanın en kalabalık ülkesidir ve nüfusun beslenme ihtiyacının karşılanması bakımından, tarımsal ürünlere özel bir önem verilmektedir. Tarımsal ürünlerde bu düzeyde bir artışın olması da tarımsal kapitalist gelişmeyle ilişkilidir. Çin tarımsal üretiminin modernizasyonuna önem veriyor. Teknolojik gelişmenin en somut olarak hissedildiği alanlardan biri de tarımsal sanayinin geliştirilmesidir. Başka ülkelere oranla Çin'in buna zorunlu bir ihtiyacı var. Çünkü bu düzeyde bir nüfusun beslenmesi için ithalata yönelmesi ülke ekonomisi bakımından ciddi sorunlar oluşturacağı biliniyor. Ayrıca endüstriyel tarımsal ürünlerin ek sanayi kollarının oluşması ve istihdam olanakları da arttırmaktadır. İkincisi, Çin ve Hindistan dünya genelinde tarımsal ürünlerin önemli bir kesiminde birinci ve ikinci sırayı paylaşmaları sadece kendi ihtiyacını değil, aynı zamanda, Asya kıtasının da ihtiyacının bir kısmını karşılamaktadır. Bu bakımdan Çin ve Hindistan'ın tarımsal liderliği artarak devam edeceği gibi bu iki ülke önümüzdeki yıllarda tarımsal sanayi ürünlerinin merkezi haline geleceğine dair önemli veriler bulunuyor. ABD'nin GSYİH'da tarımsal gelişmenin ciddi bir etkisi olmadığı gibi gelecekte çok daha fazla düşecektir. Bu bakımdan Asya'nın iki büyük ülkesi, tarımsal gelişmede de giderek merkez haline geleceklerine dair önemli işaretler-veriler bulunuyor.

Tablo-11: Sanayi/Endüstriyel Ürünler, (doğal gaz milyar m3, gümüş, altın ve uranyum ton, değerleri milyon)/2008

Ürünler	ÇİN	Dünya sıralaması	ABD	Dünya Sıralaması	Hindistan	Dünya Sıralaması
Gümüş	2 600,0	3	1 120,0	7	94,3	18
Boksit	32,000	2	0,168	25	20,000	4
Kömür- Linyit	781,960	1	062,751	2	512,339	3
Bakır	1.000	4	1,310	2	0,053	24
Elmas-Diamant	1,78	10	--	-	--	--
Kalay-Etain	150.000	1	--	-	--	--
Demir	770.000	1	54,000	7	200,000	4
Doğal Gaz	76.100	9	582.200	2	30,600	25
Nikel	0,085	8	--	-	--	--
Altın	295,0	1	230,0	4	3,3	--
Petrol	197,700	5	305,100	3	36,100	23
Fosfat	50,000	1	30,900	2	1.240	14

Kurşun-plomb	1,540	1	0,440	3	0,085	9
Potas	2.100	6	1.200	7	--	--
Uranyum	769,0	10	1.430	8	271,0	14
Çinko	3.200	1	0,770	4	--	--
Doğal Gaz Rezervi	2.460	16	6 730	5	1.090	25
Petrol Rezervi	2.100	13	3 700	11	800	23
Kaynak: Lle Nouvel Observateur. Atlaseco-2010						

Tarımsal ürünlerde olduğu gibi sanayi ürünlerinde de Çin, çok ciddi bir gelişme trendi yakaladı. Son 20 yılın verilerine bakıldığında Kömür-Linyit, Kalay, Demir, Altın, Fosfat, Kurşun, Çinko gibi önemli ham maddelerde birinci, Boksit ikinci, Gümüşte üçüncü, Bakır'da dördüncü sırada bulunuyor. Hatta yıllık 197 milyon varil petrol üretimi ile dünya sıralamasında beşinci, doğal gazda 97milyar m3 ile dokuzuncu sırada bulunuyor. Petrol rezervleri bakımından ise on üç, doğal gaz rezervleri bakımından da on altıncı sıradadır. Hindistan endüstri ham maddesi ürünlerinde ciddi bir gelişme içerisinde olmasına rağmen Asya kıtasında Çin'in çok gerisinde bulunuyor. Ancak genel olarak gelişme eğilimi dikkate alındığında bu günkü büyüme süreci, önümüzdeki yıllarda Hindistan'ın endüstriyel ürünlerin üretimi ve kullanımında çok önemli bir pazar alanı haline geleceğini gösteriyor.

Sanayi ürünleri konusunda dünya genelinde en üst sıralarda bulunan Çin'in gelişmesi, küresel kapitalist ekonominin büyümesiyle de orantılıdır. ABD gibi küresel güçlerin büyüme sürecinin limitine varmalarına karşılık, Çin ve Hindistan gibi ülkeler ise, tersine kapitalist gelişme sürecini büyük bir hızla tamamlamaktadırlar. Çin yüksek düzeyde sanayi yatırımları nedeniyle endüstri hammadde ürünlerine çok daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Küresel sisteme adapte olmuş, uluslar arası rekabete dayanaklı güçlü kapitalist bir ülke yaratmak için sanayi ağırlıklı bir gelişmeye özel bir önem vermektedir. Nitelikle sermayenin aynı zamanda nitelikli güçlü bir kapitalizme ihtiyaç duymasının anlamı budur.

Özellikle metalürji sanayisindeki gelişme Çin'i dünya sıralamasında üst noktalara doğru çıkarmaktadır. Endüstriyel gelişmenin en önemli yanı metalürji sektörünün gelişmesidir.

Küresel bir güç olan Çin birkaç yıl içinde, alüminyum, bakır, kurşun,

çinko ve nikel gibi 42 stratejik mineralden 36'sına çok acil olarak ihtiyaç duymaktadır. Çin bunların büyük bir kısmını kendi topraklarında çıkarırken, yeterli olmayan madenleri ithal etmektedir. Örneğin Çin ve Şili arasında son serbest ticaret anlaşmasının en önemli bölümün ıne-talürji ham maddeleridir. Şili bakır ihracatının yaklaşık 50'sini Çin'e yapmaktadır.

Elektrik, otomotiv ve havacılık alanında kullanılan Alüminyum, Çin sanayisinde tüketilen önemli maddelerden biridir. "Çin'de alüminyum işleme sektöründe 25 yıldır hızlı yükselişi yaşadı. 1980 yılında, Çin alüminyum sadece 300 000 ton üretti. 2005 yılında üretim 7.12 milyon ton 2007 yılında 10,1 milyon ton ve 2010'de 16,8 milyon ton olarak gerçekleşmiş. Çin kendi iç kaynaklarını ve üretimini dikkate alarak aynı zamanda alüminyumun %25'ni ithal ediyor. 2007 yılında Brezilya'da 1milyon, 2008'de 2,1 milyon ton alüminyum ithal etti.

Çin ve Hindistan; İngiltere, Almanya ve ABD'nin 19. ve 20.yüzyıldaki kapitalist gelişme sürecini gelişmiş modern teknolojik araçları kullanarak daha hızlı tamamlamaktadırlar. Çin ve Hindistan gibi ülkelerin gelişme potansiyelleri aynı zamanda dünya küresel sisteminin de nefes borusu işlevini görmektedirler. Bu iki ülke, henüz doyuma ulaşmamış çok büyük bir iç pazara sahiptirler. Hemen her alanda ciddi bir boşluk olması ve dünyanın başka ülkelerinden çok farklı olarak dünya nüfusunun yaklaşık olarak % 40'ını barındıran iki ülkenin iç pazar ihtiyacının karşılanması dahi ekonomik büyümenin önemini ortaya koymaktadır.

Kapitalist ülkelerde ekonomik gücü belirleyen bir başka ınokta da enerji üretiminin ve kullanımıdır. Sanayinin gelişmesine paralel olarak enerji üretimi de çok ciddi oranda artmaktadır

Tablo-12: Sanayi/Endüstriyel Ürünler, (doğal gaz milyar m3, gümüş, altın ve uranyum ton, değerleri milyon)/2008

Ürünler	ABD	Çin	Japonya	Rusya	Hindistan	Almanya	İngiltere	Fransa
Toplam Enerji Üretim	1673,499	1548,520	102,356	1269,279	485,413	125,344	182,944	135.834
Toplam Enerji Tüketim	2371,909	2164,479	529,160	706,426	590,301	349,037	235,092	274.057
Kişi başına Enerji Tüketim	7,794	1,633	4,141	4,985	0,518	4,248	3,829	4,458

Elektrik enerjisi Üretim	4324,081	3433.400	1104,470	11034,031	817.109	631,661	386.697	568,994
Hidrolik enerjisi üretimi	% 6,80	% 14,20	% 7,20	%18,36	%21,6	%4,20	% 2.40	% 12,30
Nükleer enerjisi üretimi	%19,50	% 2,21	% 20,90	%15,33	% 2.45	% 23,20	%12,80	% 76,20
Kişi başına elektrik Enerji Üretim	13,722	2,446	8.325	6,639	0,552	7,200	6,063	7,810

Kaynak:Llc Nouvel Observateur, Atlasco-2010

Enerji üretimi ve tüketimi, ekonominin gelişme düzeyi bakımından önemli bir halkayı oluşturur. Kapitalist endüstriyel gelişmeye paralel olarak elektrik enerjisi kullanımında sürekli bir artış yaşanır. Özellikle küresel dünya güçlerinin ekonomik gücün yansıtılmasında enerji üretiminin ve tüketiminin çok önemli bir etkisi var. Teknolojik gelişmenin çok yönlü artmasına paralel olarak enerji tüketimi de sürekli bir artma eğilimi içerisinde olur. Örneğin otomobil teknolojisinin gelişmesinin ana motoru enerjidir. Demiryolu ulaşımının modernizasyonunda elektrik enerjisi çok önemli bir rol oynar. Sadece modern teknoloji ile donatılmış demiryolu araçlarının yapımı değil aynı zamanda bunların kullanılmasında çok büyük miktarda enerji üretimi gereklidir. Elektronik sanayinin gelişmesinde elektrik enerjisi temel bir güçtür. Günlük yaşamda kullanılan bütün elektrik aletleri büyük oranda enerji tüketmektedirler. Uzay teknolojisinin geliştirilmesinde, örneğin nükleer silahların üretiminde bütün dünyaya yıllarca yetebilecek enerji kullanılmaktadır. Tarımsal sanayinin geliştirilmesinde yine yüksek miktarda enerjiye ihtiyaç duyulmaktadır. Hem endüstriyel ve bilişim teknolojisinin geliştirilmesinde, hem de günlük toplumsal yaşamın hemen her alanında enerji üretimi çok kapsamlı olarak kullanılmaktadır.

Dünya küresel kapitalist sistemin lider ülkelerinin enerji üretimi ve tüketimi ile onların dünya ekonomik sistemindeki gücü arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Aynı şekilde gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisi içerisinde artan yerine bağlı olarak enerji üretimi ve tüketimindeki artış her zaman önemli bir rol yonar.

Enerji üretimi ve tüketimi iki temel ana unsur üzerinde hesaplanmaktadır. Birincisi enerjinin petrole eşdeğer miktarı ve ikincisi ise toplam elektrik enerjisinin değeri ve üretildiği alanlar. Dünya küresel

kapitalist sistemin lideri ABD, enerji üretiminde ve tüketiminde ilk sırayı almaktadır. Enerji üretimi 1,6 milyar ton petrole, tüketimi ise 2,3 milyar ton petrole eşittir. Enerji bazında kişi başına düşen petrol 7.800 tondur. ABD'de yıllık elektrik enerji üretimi 4,3 trilyon kWh civarındadır. Bunun % 14,3 hidrolik, % 1,9 nükleer elde edilirken önemli bir kesimi de termik santrallerden, güneş enerjisinde vs karşılanmaktadır. ABD'de kişi başına düşen elektrik enerjisi üretimi 13,7 bin kWh.

Dünya'nın ikinci büyük enerjisine sahip ülke ise Çin'dir. Enerji üretimi 1,5 milyar ton petrole, tüketimi ise 2,1 milyar ton petrole eşittir. Enerji bazında kişi başına enerji bazında düşen petrol 1,600 tondur. Çin'de yıllık elektrik enerji üretimi ise 3,4 trilyon kWh civarındadır. Bunun % 14,2 hidrolik, % 2,1 nükleer elde edilirken önemli bir kesimi de termik santraller gibi yerlerden karşılanmaktadır. Çin'de kişi başına düşen elektrik enerjisi üretimi 2,466 kWh.

Çin ile ABD arasındaki kıyaslanma dikkate alındığında ABD'nin enerji üretimi genelde sabittir. Örneğin 2005 yılında elektrik enerjisi üretimi 4,2 trilyon kWh olarak gerçekleşmişken 2008 yılında bu miktar yaklaşık olarak 4,3 trilyon kWh'dır. Çin'de ise 2005 yılında 2,4 trilyon civarındayken 2008 yılında bu oran 3,4 trilyon kWh çıkmış bulunuyor. 3 yıl içerisinde bir trilyon kWh yani % 70 artış yaşanmış. Enerji üretimindeki bu çok büyük artış, aynı zamanda Çin'in küresel kapitalist gelişmesi bakımından bize somut bir fikir vermektedir. Ayrıca Rusya 1,1 trilyon kWh enerji üretimi ile Çin'den sonra dünyanın üçüncü, Asya'nın ise ikinci ülkesidir. Çin enerji ihtiyacını gidermek için Rusya ile stratejik düzeyde işbirliği anlaşmaları imzaladı. Dünyanın iki büyük enerji Tüketiciler ve Üreticileri olarak, Çin ve Rusya arasında güç elektrik iletim hatları inşa etmesi kararı aldılar. Milyarlarca dolar yatırım değerindeki bu proje aynı zamanda iki ülke arasındaki yıllara dayanan bölgesel işbirliğinin güçlendirilmesine örnek olarak gösterilmektedir. Çin Elektrik Enerjisi Araştırma Enstitüsü'nün açıklamasına göre 2010-2015 yılları arasında, Rusya'dan 60 bir milyar kWh enerji satın alacak.[96]

96- ttp://translate.googleusercontent.com/translate_c?hl=fr&langpair=en|fr&u=http://en.ec.com.cn/article/newsroom/newsroom-trade/200906/884130_1.html&rurl=translate.google.fr&usg=ALkJrhhuNO_KNOCOY9hxdNtEID3yoesjaw

Japonya ise 1,1 trilyor kWh üretimi ile hemen hemen Rusya'ya yakın bir enerji üretim potansiyeline sahiptir. Almanya, İngiltere ve Fransa gibi AB'nin üç büyük ülkesinin toplam elektrik enerjisi üretimi yaklaşık olarak 1,6 trliyon kWh'dır. AB bir blok olarak ele alındığında Çin'den sonra dünya'da en çok enerji üreten bir güçtür. Hindistan ise ABD, Çin, Japonya ve Rusya'dan sonra dünyanın en çok elektir enerjisi üreten ve tüketen ülkedir. Ancak nüfus yoğunluğu ve gelişme potansiyeli dikkate alındığında enerji üretiminde hala beklenilenin gerisinde bulunuyor. Örneğin kişi başına düşen enerji miktarı 0, 552 kWh ile Çin'in 1/5'ne, ABD'nin ise 1/27'sine eşittir.

Uluslar arası ve bölgesel ilişkiler bakımından dünya hâkimiyeti bakımından ABD'nin enerji alanında çok önemli bir ağırlığı söz konusu olmakla birlikte enerji üretiminde bir sabitlik var. Buna karşılık Çin'in enerji üretimi ve tüketiminde çok ciddi bir artış var. Çin'in enerji üretimi ve kullanımı aynı zamanda, yükselen küresel bir güç olarak, tarım ve sanayi alanında olduğu gibi bilişim teknolojisi alanındaki kapasite artışıyla ilgilidir. Örneğin Çin'in sadece 2008 yılında 75.000 km uzunluğunda elektrik hattı döşemiş. Çin'in coğrafik durumuna, nüfus yapısına bölgesel ve uluslar arası ilişkilerinin gelişme potansiyeline göre enerji üretimi beklenen düzeye henüz gelmemişte olsa, çok ciddi bir artış yaşanmaktadır. Çin ekonomisinin gelişmesindeki önemli faktörlerinden biri olan enerji üretiminin çok yönlü artması, aynı zamanda dünya küresel ekonomisi içerisindeki ağırlığı artmasıdır.

3- ULUSLAR ARASI KÜRESEL ŞİRKETLER

Dünya küresel kapitalist sistemin belirleyici özelliklerinden biri de, sermayenin uluslar üstü bir düzeye doğru evirilmesidir. Serbest rekabetçi kapitalizmden beri, dünya çapında kurulan şirketlerin uluslar arası bir nitelik alarak gelişmesi kesintisizce devam ediyor. Geçmişten çok farklı olarak şirketler ulusal özelliğini bütünlüklü olarak yetirmiş bulunuyorlar. Belli ülkelerin patentlerini taşımakla birlikte esasen, küreselleşme ile şirketler hem yapısal özellikleri, hem de sermaye biriminin bölgesel alanları bakımından bir kısım değişiklikler yaşanmaktadır. Sermaye aşırı karın yoğun olduğu bölgelere doğru kayarken, aynı zamanda uluslar arası küresel dengeler bakımından hareketli olan sermayeyi bölgesel güçlerin ihtiyaçlarına göre planlanmaktadır.

Küresel sermaye iki noktaya özeldir önem vermektedir. Birincisi azami karın en yüksek olduğu alan nedeniyle enerji sektörleri hala etkinliğini korumaktadırlar. İkincisi ise banka sektörünün çok önemli bir güç haline gelmesidir. Sermayenin küresel karakteristik özelliklerinden birisi de hareketlilik kabiliyetini yani akışkanlık özelliğinin çok gelişmiş olmasıdır. Sermayenin kıtasal alanda yer değiştirmesi bazen dakikalara sığmaktadır. Bu bakımda hareketli sermayenin merkezi olan bankacılık, sektörü hemen her kıta ve ülkede ekonomik ilişiklerin belirleyici gücü olma özelliğini korumaktadır.

Tablo-13: Uluslar arası İlk 25.Sarada Yer Alan Küresel Şirketler

Dünya Sıra	Şirket İsmi	Ülke	Sektör	Satış Milyar dolar	Kar Milyar dolar	Varlık Değeri Milyar Dolar	Piyasa Değeri
1	JPMorgan Chase	ABD	Banka	115.63	11.65	2,031.99	166.19
2	General Electric	ABD	Conglometras	156.78	11.03	781.82	169.65
3	Bank of America	ABD	Banka	150,45	6,28	2,223.30	167.63
4	ExxonMobil	ABD	Petrol ve Gaz	275.65	19.28	233.32	308.77
5	ICBC	Çin	Banka	71.86	16.27	1.428.46	242.23
6	Banco Santander	İspanya	Banka	109.57	12.34	1.438.68	107.12
7	Wells Fargo	ABD	Banka	98.64	12.28	1.243.65	141.69
8	HSBC Holdings	İngiltere	Banka	103.74	5.83	2.355.83	178.27
9	Royal Dutch Shell	Hollanda	Petrol ve Gaz	278.19	12.52	287.64	168.63
10	BP	İngiltere	Petrol ve Gaz	239.27	16.58	235.45	167.13
11	BNP Paribas	Fransa	Banka	101.06	8.37	2,952.22	86.67
12	PetroÇin	Çin	Petrol ve Gaz	16.80	16.80	174.95	333.84
13	AT&T	ABD	Telecommunications Services	123.02	12.54	268.75	147.55
14	Wal-Mart Stores	ABD	Retailing	408.21	14.34	170.71	205.37
15	Berkshire Hathaway	ABD	Diversified Financials	112.49	8.06	297.12	190.86
16	Gazprom	Rusya	Petrol ve Gaz	115.25	24.33	234.77	132.58
17	Çin Construction Bank	Çin	Banka	59.16	13.59	1,106.20	184.32
18	Petrobras-Petróleo Brasil	Brezilya	Oil & Gas Operations	104.81	16.63	198.26	190.34

19	Total	Fransa	Oil & Gas Operations	160.68	12.10	183.29	131.80
20	Chevron	ABD	Oil & Gas Operations	159.29	10.48	164.62	146.23
21	Barclays	İngiltere	Banka	65.91	15.17	2.223.04	56.15
22	Bank of Cin	Çin	Banka	52.20	9.45	1.016.31	147.00
23	Allianz	Almanya	Insurance	6.16	6.16	834.04	52.74
24	GDF Suez	Fransa	Utilities	114.65	6.42	245.95	83.36
25	E.ON	Almanya	Utilities	117.38	12.05	214.58	68.26

Kaynak: http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_The-Worlds-Billionaires_CountryOfCitizen.html

2009 yılın verileri dikkate alınarak yapılan hesaplamaya göre iki bin küresel şirketin genel gelirleri 30 trilyon dolar olup açıklanan net gelir 1,4 trilyon dolardır. Bu şirketlerin açıklanan mal varlıkları ise yaklaşık olarak 124 trilyon dolardır. Genel gelirleri dünya GSMH'nın nerdeyse yarısına eşittir. Net gelirleri de birçok kıtanın GSMH'nin 2-3 katı civarındadır. Bu şirketler toplamda 76,23 milyon kişi çalışmaktadır.

2000 şirketin ülkelere göre dağılımı dikkate alındığında ABD 515 şirketle birinci sırada buluyor. İkinci sırada 210 şirketle Japonya, üçüncü sırada 113 şirketle Çin, dördüncü sırada 62 şirketle Kanada ve beşinci sırada 56 şirketle Hindistan takip ediyor. Rusya patentli 28 ve Hong Kong patentli 21 şirket bulunuyor. Asya kıtasında özellikle Çin ve Hindistan şirketlerinde çok ciddi bir büyümenin olması dikkat çekicidir. Şirketler Amerika ve Asya kıtasında yoğunlaşmış bulunuyor.

Dünya uluslar arası küresel şirketlere dair verilen rakamlar birçok bakımdan dikkat çekmektedir. Örneğin dünyanın en büyük ilk 25 şirketinin 9'u ABD, 4'ü Çin, 3'er İngiliz ve 3 Fransa, 2'si Alman ve 1'er adet İspanya, Hollanda, Brezilya ve Rusya patentli küresel şirketlerden oluşuyor. ABD, dünya küresel kapitalist sistemin lider gücü olarak çok açık farkla önde bulunurken en dikkat çekici ülke ise Çin'dir. Dünyanın en büyük 25 şirketi içerisinde 4 tane Çin patentli küresel şirketin girmiş olması, Çin'in uluslar arası alandaki ekonomik gelişme düzeyini ortaya koymaktadır. Küresel kapitalist dünya sistemi içerisinde Çin eksenli gelişen ekonomik gücün, giderek uluslar arası kapitalist sistem içersinde yeni bir 'eşitleme' sürecinin oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Dünya kapitalist sistemde çok önemli bir güce sahip olan ve dünya

genelinde çok önemli uluslar arası tekel patentine sahip Japonya'nın hiçbir şirketinin ilk 25'in içinde yer almamış olması Japonya'nın özellikle de Asya kıtasındaki gücünü nispeten Çin'e kaptırdığını ortaya koymaktadır. Ayrıca İngiltere, Fransa ve Almanya patentli uluslar arası şirketlerinin Çin'in gerisine düşmüş olması, dünya kapitalist ekonomisinin yeni dengelerine dair bize önemli ipuçları vermektedir.

Çin ve Rusya'nın ayrıt edici bir başka özelliği de, diğer küresel kapitalist ekonomiler gibi 'liberal' ekonomik sistemin yeterlikle henüz işlememesi ve esasen 'küresel tekelci devlet kapitalizminin' gelişmesinin esas alınmasıdır. Çin ve Rusya'da kişisel şirketlerin gelişme eğilimi içerisinde olması, belki de son 20 yılın ürünüdür. Özellikle Çin'in kendisini küresel kapitalist sisteme göre şekillendirmesi ile Çin patentli küresel tekellerin gelişmesini ve uluslar arası düzeyde güç haline gelmesini hızlandırmaktadır.

Asya'nın dünya küresel sistemin merkezi haline gelmesi ile kıtanın uluslar arası tekellerinin sayısında önemli bir artış yaşanmaktadır. Örneğin Japonya, Çin, Hindistan, Rusya ve Hong Kong gibi 5 ülke patentli şirketlerin toplam sayısı 428'dir. Henüz ABD'nin gerisinde bulunmakla birlikte Çin, Hindistan ve Rusya patenti şirketlerin sayısında yıllara göre ciddi bir artış söz konusudur.

Tablo-14: Asya Ülkelerinin Dünya Sıralamasındaki İlk Yüz Şirketi/2009

Rank	Şirket	ÜLKE	SEKTÖR	Satış Milyar dolar	Kar Milyar dolar	Varlık Değeri Milyar Dolar	Piyasa Değeri
5	ICBC	Çin	Banking	71.86	16.27	1.428.46	242.23
12	Petro China	Çin	Oil & Gas Operations	157.22	16.80	174.95	333.84
16	Gazprom	Rusya	Oil & Gas Operations	115.25	24.33	234.77	132.58
17	Construction Bank	Çin	Banking	59.16	13.59	1.106.20	184.32
22	Bank of China	Çin	Banking	52.20	9.45	1.016.31	147.00
41	Nippon Telegraph & Tel	Japonya	Telecommunications Services	106.98	5.53	181.48	68.68
45	Sinopec-China Petroleum	Çin	Oil & Gas Operations	208.47	4.37	110.66	130.06
55	Samsung Electronics	Güney Kore	Semiconductors	97.28	4.43	83.30	94.48
67	Westpac Banking Group	Avustralya	Banking	31.19	3.04	519.03	70.99
69	Lukoil	Rusya	Oil & Gas Operations	86.34	9.14	70.94	45.18
77	Rosneft	Rusya	Oil & Gas Operations	34.70	6.51	83.11	83.19
78	Mitsubishi Corp	Japonya	Trading Companies	63.12	3.80	109.74	42.64
79	National Avustralya Bank	Avustralya	Banking	32.50	2.29	574.41	48.80
86	Honda Motor	Japonya	Consumer Durables	102.82	1.41	117.24	63.22

90	ChinaLife Insurance	Çin	Insurance	24.01	3.12	153.13	118.75
93	Sberbank	Rusya	Banking	23.27	3.20	220.62	57.70
96	Bank of Communications	Çin	Banking	19.05	4.17	392.83	57.34
119	Mitsui & Co	Japonya	Trading Companies	56.85	1.82	84.47	28.81
126	Reliance Industries	Hindistan	Oil & Gas Operations	29.40	2.91	48.50	69.36
128	Hutchison Whampoa	Hong Kong/Çin	Conglomerates	30.38	2.28	86.04	30.97
130	State Bank of Hindistan Group	Hindistan	Banking	22.14	2.13	256.79	27.21
137	Posco	Güney Kore	Materials	33.48	3.51	37.03	39.84
141	China Merchants Bank	Çin	Banking	12.09	3.09	230.00	45.65
142	East Japonya Railway	Japonya	Transportation	27.70	1.92	67.93	27.43
145	Çin Unicom (HK)	Hong Kong/Çin	Telecommunications Services	21.60	4.92	49.85	29.83
147	Canon	Japonya	Business Services & Supplies	34.53	1.46	41.33	55.80
149	Nippon Steel	Japonya	Materials	48.99	1.59	48.78	25.43
154	China Shenhua Energy	Çin	Materials	15.72	3.91	40.29	85.42
155		Hindistan	Oil & Gas Operations	20.21	3.86	35.66	51.82
157	TNK-BP Holding	Rusya	Oil & Gas Operations	31.60	6.38	31.18	27.73
160	JFE Holdings	Japonya	Materials	40.14	1.99	42.88	22.99
162	Cnooc	Hong Kong/Çin	Oil & Gas Operations	18.27	6.44	30.33	70.65
172	KDDI	Japonya	Telecommunications Services	35.92	2.29	33.59	24.38
173	Surgutneftegas	Rusya	Oil & Gas Operations	18.88	4.80	37.90	29.95
174	Sumitomo	Japonya	Trading Companies	36.06	2.21	70.69	13.57
176	Hon Hai Precision Ind	Tayvan	Technology Hardware & Equip	59.29	1.68	26.77	34.97
187	Shinhan Financial	Güney Kore	Banking	17.16	1.62	208.99	16.95
188	Hyundai Motor	Güney Kore	Consumer Durables	63.95	0.69	81.45	21.84
190	Telstra	Avustralya	Telecommunications Services	20.48	3.29	32.30	32.89
191	Japonya Tobacco	Japonya	Food, Drink & Tobacco	28.78	1.27	37.98	36.30
196	PTT Public Company	Tayland	Oil & Gas Operations	47.58	1.79	32.80	19.88
198	China Citic Bank	Çin	Banking	9.33	1.96	173.84	36.64
199	Wesfarmers	Avustralya	Conglomerates	40.87	1.24	31.15	29.49
210	Seven & I Holdings	Japonya	Food Markets	57.74	0.94	37.86	20.20
214	Itochu	Japonya	Trading Companies	35.11	1.70	51.19	12.77
224	Shanghai Pudong Dev Bk	Çin	Banking	8.70	1.84	191.50	26.83
225	Jardine Matheson	Hong Kong/Çin	Conglomerates	22.50	1.60	39.13	18.25
225	Takeda Pharmaceutical	Japonya	Drugs & Biotechnology	15.80	2.41	27.83	35.47
230	Wilmar International	Singapur	Food, Drink & Tobacco	23.89	1.88	23.36	30.31

230	Wilmar International	Singapur	Food, Drink & Tobacco	23.89	1.88	23.36	30.31
245	Industrial Bank Çin	Çin	Banking	8.29	1.67	149.33	26.02
256	QBE Insurance Group	Avustralya	Insurance	14.94	1.77	36.66	19.74
260	Nintendo	Japonya	Technology Hardware & Equip	18.88	2.87	18.03	39.34
262	Central Japonya Railway	Japonya	Transportation	16.13	1.29	51.03	16.07
264	Baoshan Iron & Steel	Çin	Materials	29.39	0.95	29.35	21.04
265	China Minsheng Banking	Çin	Banking	8.96	1.16	154.37	24.09
269	Marubeni	Japonya	Trading Companies	41.10	1.14	46.47	10.36
270	Resona Holdings	Japonya	Banking	9.83	1.27	400.47	14.73
278	Hyundai Heavy Industries	Güney Kore	Capital Goods	22.04	1.81	30.36	13.53
282	Icici Bank	Hindistan	Banking	12.58	0.70	94.64	21.07
292	Woolworths	Avustralya	Food Markets	40.03	1.48	13.42	30.70
297	ChinaCommunications Construction	Çin	Construction	26.26	0.89	31.69	14.03
298	LG Corp	Güney Kore	Conglomerates	72.36	0.73	50.92	9.07
306	DBS Group	Singapur	Banking	5.88	1.45	184.12	23.01
310	Singapur Telecom	Singapur	Telecommunications Services	9.81	2.27	21.34	34.66
313	Hindistann Oil	Hindistan	Oil & Gas Operations	47.53	0.51	28.45	16.74
313	Severstal	Rusya	Materials	22.39	2.03	22.48	11.76
318	China Railway Construction	Çin	Construction	32.21	0.53	31.86	15.75
324	Mitsui Fudosan	Japonya	Diversified Financials	14.57	0.86	37.87	14.84
329	China Cosco Holdings	Çin	Transportation	19.21	1.71	16.95	17.85
332	Taiwan Semiconductor	Tayvan	Semiconductors	8.65	2.70	18.05	48.22
334	Tokio Marine Holdings	Japonya	Insurance	32.45	0.24	152.15	22.29
334	Woori Finance Holdings	Güney Kore	Banking	51.01	0.36	230.52	9.07
341	NTPC	Hindistan	Utilities	8.62	1.58	22.59	36.30
344	Sumitomo Metal Inds	Japonya	Materials	18.94	1.00	24.40	13.28
345	Tata Steel	Hindistan	Materials	28.69	0.96	23.95	11.04
351	Komatsu	Japonya	Capital Goods	20.76	0.81	19.57	19.36
357	China State Construction	Çin	Construction	29.56	0.40	29.81	19.16
360	Toyota Motor	Japonya	Consumer Durables	210.84	-4.49	292.73	127.10
362	Shin-Etsu Chemical	Japonya	Chemicals	12.33	1.59	16.71	23.08
363	KB Financial Group	Güney Kore	Banking	8.82	0.49	212.40	16.24
369	Mitsubishi UFJ Financial	Japonya	Banking	57.53	-2.64	1.999.58	72.17
372	Kirin Holdings	Japonya	Food, Drink & Tobacco	20.44	0.53	30.10	13.67
375	United Overseas Bank	Singapur	Banking	4.75	1.31	132.10	19.92
380	Macquarie Group	Avustralya	Diversified Financials	8.43	0.59	102.80	13.85

382	AMP	Avustralya	Diversified Financials	9.82	0.66	80.20	11.01
389	Mitsubishi Estate	Japonya	Diversified Financials	9.68	0.47	44.80	21.97
390	Novolipetsk Steel	Rusya	Materials	11.70	2.28	14.06	18.99
391	Oversea-Chinese Banking	Singapur	Banking	4.50	1.40	138.35	19.59
394	Inpex	Japonya	Oil & Gas Operations	11.05	1.49	17.64	17.20
399	MCC	Çin	Construction	23.18	0.47	24.76	13.59
404	Sumitomo Mitsui Financial	Japonya	Banking	36.14	-3.84	1,202.59	45.82
408	BOC Hong Kong	Hong Kong/Çin	Banking	6.51	0.43	148.01	24.24
419	Sun Hung Kai Properties	Hong Kong/Çin	Diversified Financials	4.42	1.34	39.98	36.20
420	Tokyo Electric Power	Japonya	Utilities	60.47	-0.87	132.79	37.17
421	Sony	Japonya	Technology Hardware & Equip	79.39	-1.02	118.00	34.33
422	Mizuho Financial	Japonya	Banking	34.68	-6.05	1,538.94	30.37
424	Nissan Motor	Japonya	Consumer Durables	86.65	-2.40	102.52	35.65
428	Mitsubishi Heavy Inds	Japonya	Capital Goods	34.67	0.25	45.73	12.53
429	Formosa Petrochemical	Tayvan	Oil & Gas Operations	26.67	0.46	13.03	24.16
436	Astellas Pharma	Japonya	Drugs & Biotechnology	9.92	1.76	13.18	17.81

Kaynak: http://www.forbes.com/lists/2010/18/global-2000-10_The-Global-2000_Rank_5.html

Dünya'daki ilk 500 uluslar arası tekel içerisinde Asya kıtasına ait olanların sayısı 100'dür.Bunların 19 tanesi doğrudan Çin, 6'sı Hong-Kong/Çin patentli toplam uluslar arası tekel sayısı 25'dir.Yani 100 Asya patentli uluslar arası tekelin % 25'i Çin patentlidir. Japonya patentli uluslar arası şirket sayısı ise 30 olup bu da % 30'luk bir orana denk geliyor. Rusya ve Avustralya patentli 8'er şirket olup her biri % 8'lik bir orana eşittir. Güney Kore 7 şirketle % 7'lık bir oranı Singapur 5 şirketle % 5'lik bir oranı, Hindistan 4 şirketle % 4'lük, Taylan 3 şirketle % 3'lük ve Tayvan ise 1 şirketle % 1'lık bir oranı temsil ediyor.

Dünya küresel sistemin güçlü ekonomilerinden birini oluşturan Japonya patentli şirketlerin sayısı ABD'den sonra ikinci sırada bulunmakla birlikte, söz konusu şirketlerin dünya sıralamasındaki yerleri sürekli geriliyor. Buna paralel olarak Çin patentli şirketlerin hem sayısında ciddi bir artış yaşanıyor, hem de uluslar arası alandaki ekonomik gücünde ciddi bir yükselme söz konusudur. Örneğin 2008 yılında hiçbir Çin şirketi dünyanın ilk 25 şirketi içerisinde yer almazken 2009 yılında Çin şirketlerin sayısı 4'dür. Bunları biri ilk beş arasına girmiş bulunuyor. Dünyanın ilk 100 şirketi içerinin 17 tanesi Asya patentlidir.

Forse dergisinin yaptığı değerlendirme içerisinde Rusya'nın dev enerji şirketi Gazprom, Forbes'un hazırladığı en büyük 2 bin dünya şirketi arasında karlılık sıralamasında birinci oldu. ExxonMobil'in tahtına oturan Gazprom karını 24,33 milyar dolara çıkardı. Ekonomik kriz nedeni ile karı düşen ExxonMobil ise 19,28 milyar dolarla ikinci oldu. Artış, varlıklar, piyasa değeri ve karlılık gibi diğer ölçütlerin toplam değerlendirildiği sıralamada ise Gazprom 13'üncü sıradan 17'inci sıraya geriledi. Diğer Rusya şirketlerinden LUKoil 69'uncu, Rosneft 77'inci, TNK-BP 157'inci ve Surgutneftegaz 173'üncü sırada yer aldı. Perakende şirketleri Magnit ve X5 Group'la otomotiv şirketleri AvtoVAZ ve GAZ geçen yıl bulundukları listeden bu yıl ayrılmak zorunda kaldı. Rusya'nın en büyük devlet bankası Sberbank geçen yıl bulunduğu 172'inci sıradan 93'üncü sıraya yükselerek ilk yüz şirket arasına girmeyi başardı.

Yükselen küresel kapitalist Asya ekonomisi dünya dengelerinin merkezinde bulunması kıta patentli uluslar arası şirketlerin gücünü de artırmaktadır. Dünyanın dört bir yanına yayılmış ve diğer birçok uluslar arası şirketle kurmuş oldukları ortaklıklarla küresel şirketler özelliğine kavuşurlarken, özellikle Asya kıtasını bütünlüklü olarak denetim almaya başladıklarını görüyoruz. Mevcut şirketlerin 2009 yılı net karı 241milyar dolardır. 100 şirket içerisinde Japonya'nın dünya çapında tanınan Mitsubishi UFJ, Toyota, Sony, Nissan gibi 7 şirketi zarar göstermiş. Geriye kalan 93 şirket ise 2009 yılını kar ile kapatmış. En çok kar yapan şirketlerden Rusya patentli Gazprom 24 milyar dolar ile hem Asya'nın hem de dünyanın en çok kar yapan şirketidir. İkinci sırada 16,2 milyar dolar ile Çin'in Banka sektöründeki İCBC şirketi, üçüncü sırada 17,8 milyar dolarla petrol sektöründe Çin patentli Petro China, dördüncü sırada banka sektöründe 13,6 milyar dolarla Çin patentli Construction Bank ve beşinci sırada 9,5milyar dolarla yine Çin patentli Bank of China şirketi bulunuyor. Japonya patentli Nippon Telegraph & Tel şirketi de 5,5 milyar dolarla altıncı sırada bulunuyor.

Şirketlerin pazar alanlarının artması, satış ve varlık değerleri, yıllık kar oranları ve ayrıca uluslar arası güvenirlik oranındaki artış, söz konusu şirketin uluslar arası piyasa değerini belirlemede çok önemli faktörler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle Çin şirketlerinin dünya çapındaki vizyonu çok hızla artmaktadır. Örneğin dünya'nın ilk beşi arasına giren Çin patentli İCBC'nin piyasa değeri 242,2 milyar dolar, Petro China'nın 333,8 milyar dolar, Construction Bank'ın 184 milyar

dolar, Bank of China ise 184 milyar dolardır. Ayrıca en çok kar yapan şirketlerden biri olan Gazprom'un uluslararası piyasa değeri ise 132,8 milyar dolardır. Ayrıca bu şirketlerin mal varlık değerleri de trilyon dolarla ifade edilmektedir,

Bu veriler Çin patentli şirketlerin uluslar arası alanda çok hızlı bir şekilde gelişerek küresel dünya ekonomisi içerisinde bir güç haline geldiklerini ortaya koyuyor.

Tablo15: Bazı Asya ülkelerinde İlk Kırk Sıralamasına Giren Zenginler / Milyar Dolar-2009

Ülke	Milyar Dolar
Çin	38,9
Japonya	87,5
Hindistan	203,7
Güney Kore	33,5
Hong-Kong	135,8
Tayvan	69,5
Tayland	36,6
Malezya	25,1
Endonezya	41,7
Singapur	38,9
Filipinler	15,1
Avustralya	47,7
Rusya	204,2
Toplam	978,2
Kaynak: http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_The-Worlds-Billionaires_Rank_20.html	

Uluslar arası küresel şirketler kıta genelindeki ekonomik gücü elinde bulundururlarken aynı zamanda bu şirketlerin sahipleri durumunda olanların kişisel sermayeleri de oldukça önemlidir. Bu hem bölgesel zenginliklerin bir avuç insanın elinde toplanması, hem de küresel sermayenin bölgesel dağılımı bakımından önemlidir. Küresel sermayenin kıtasal dağılımı tamamen stratejiktir ve güç dengelerinin yeniden belirlenmesinde en önemli halkadır. Bunun birinci hala devletler arasın ilişkilerin etkin olması, ikincisi yönü küresel şirketler bölgesel gelişme düzeyi, üçüncüsü de kişisel sermayenin yoğunlaşmasıdır.

Asya'nın 13 ülkesinde ilk 40 kişinin yani toplam 520 kişinin kişisel sermayesi yaklaşık olarak 979 milyar dolardır. Bu tüm Asya kıtasının GSYİH'nın yaklaşık olarak % 9'una eşit olup Afrika kıtasının

GSYİH'dan ise çok fazladır. Kişisel sermayenin en fazla olduğu ülkeler içerisinde Rusya ve Hindistan ön plandadır. Bu iki ülkede ilk kırk kişinin sahip olduğu kişisel sermaye 200 milyar doların üzerindedir. Bu iki ülkeyi 135 milyar dolarla Hong Kong izliyor. Hong Kong ayrı bir ülke statüsünde olmayıp Çin'e bağlıdır. Ancak İngiliz sömürgesi döneminde edindiği ekonomik merkezi durumunu Çin yöneticileri dokunmadan olduğu gibi devam ettirdiler. Özellikle Çin'in ekonomik gelişme düzeyinde Hong Kong küresel kapitalist modelinin büyük bir etkisi söz konusudur. Tayland 135 milyar dolarla dördüncü sırada bulunuyor. Beşinci sırada ise 87 milyar dolarla Japonya izliyor. Japonya patentli çok büyük küresel sermaye şirketlerinin varlığı dünya çapında önemli etkiler yaratırken, buna paralel olarak kişisel sermayeye sahip bireyler beklendiği gibi çok fazla değildir. Çin dünya ekonomisinde ikinci sıraya oturmakla birlikte kişisel sermaye'ye sahip olma oranında henüz gerilerde gelmektedir. Bunun en önemli nedeni, Çin sermayesinin halen devlet eksenli küresel şirketlerin elinde toplanmasıdır. Sermayenin Çin Komünist Partisi bürokrasisinin elinde toplanması nedeniyle, kişisel sermaye birikimi başka ülkelere göre daha yavaş olmaktadır. Çin kapitalist ekonomisinin, dünya küresel sistemi içindeki ağırlığı artıkça bu değişim süreci çok daha hızlı olacaktır.

Tablo-16: Dünyanın ilk 100 Zenginin Arasında Asya Kökenler/ 2009

Dünya Sıralaması	İsim	Vatandaşı Olduğu ülke	Milyar Dolar
4	Mukesh Ambani	Hindistan	29.0
5	Lakshmi Mittal	Hindistan	28.7
14	Li Ka-shing	Hong Kong	21.0
22	Lee Shau Kee	Hong Kong	18.5
28	Kwok family	Hong Kong	17.0
28	Azim Premji	Hindistan	17.0
32	Vladimir Lisin	Rusya	15.8
33	Robert Kuok	Malezya	14.5
36	Anil Ambani	Hindistan	13.7
39	Mikhail Prokhorov	Rusya	13.4
40		Hindistan	13.0
42	Mikhail Fridman	Rusya	12.7
44	Savitri Jindal	Hindistan	12.2
57	Oleg Deripaska	Rusya	10.7
58	Vagit Alekperov	Rusya	10.6
61	Vladimir Potanin	Rusya	10.3

70	Alexei Mordashov	Rusya	9.9
71	Viktor Rashnikov	Rusya	9.8
74	Kushal Pal Singh	Hindistan	9.0
79	Dmitry Rybolovlev	Rusya	8.6
80	Iskander Makhmudov	Rusya	8.5
83	German Khan	Rusya	8.2
86	Kumar Birla	Hindistan	7.9
87	Sunil Mittal	Hindistan	7.8
89	Ananda Krishnan	Malezya	7.6
89	Tadashi Yanai & family	Japonya	7,6
100	Alisher Usmanov	Rusya	7,2

Kaynak: http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_The-Worlds-Billionaires_CountryOfCitizen.html

Asya kıtasının küresel sistemin merkezi olmaya başlamasına paralel olarak, sermayenin yoğunlaştığı bir alan olarak ön plana çıkması, aynı zamanda toplumdaki ekonomik farklılaşmayı çok belirgin olarak orta koymaktadır. Dünyanın ilk yüz zengini arasında 27 tane Asya kökenli bulunuyor. Bunların toplam kişisel sermayesi ise yaklaşık olarak 342 milyar dolardır. Dünyanın ilk on zengini arasında dördüncü ve beşinci sırasında bulana 2 Hindistanlı olup 57,7 milyar dolar sermayeye sahiptirler. Dünyanın ilk 100 zengini adasında 10 Hintlinin kişisel sermayesi ise 138,7milyar dolardır. Sorunu bir başka önemli yanı ise Hindistan açlık nüfus oranı bakımından dünyanın en kalabalık nüfusunu oluşturmasıdır. Toplumun yoksallaşma oranın en yüksek olduğu Hindistan'da toplumun değişik katmanlarındaki ekonomik farklılaşma en üst boyutta yaşanmaktadır. 11 Rusyalı zenginin toplam kişisel sermayesi ise 107 milyar dolardır. 3 Hong Kongolunun ise 36,5 milyar dolardır, 2 Malezyalının 22 milyar ve 1 Japonyalının 7,2 milyar dolardır. Kişisel sermaye değerleri birçok ülkenin GSYİH'dan çoktur. Zengin bireyler yaratma kapitalist sistemin karakteristik özelliğidir. Küreselleşme olgusu, toplumun ancak % 1-2'sini oluşturan bir avuç azınlığın çok üst düzeyde kişisel sermayeye sahip olmasına çok daha nesnel bir zemin hazırlamaktadır. Böylelikle uluslar arası üstü tekellerin azami karları yanında, artı değer sömürüsünün kişilerin elinde toplanması, sermayenin küresel özelliğini çok daha belirgin olarak ortaya çıkarmaktadır. Sermayenin daha çok kar getiren bölgelere doğru kaydığı biliniyor. Sermayenin artan yoğunluğu, kişisel servetlerin birikmesinde çok önemli

bir faktördür. Kişisel sermayeye sahip olan bireyler çok önemli bir kesimi aynı zamanda çok uluslu tekellerin ortakları durumundadırlar. Bu bakımdan küresel şirketlerin gelişmesi ise bireylere ait sermayenin artmasında doğrudan bir bağlantı bulunuyor.

Asya kıtasında küresel sermaye gruplarında sürekli bir artışa paralel olarak kişisel sermaye birikimlerinin de çok üst düzeyde artması, Asya'nın ekonomik gelişme potansiyeliyle bağlantılıdır. Küresel sermayenin en çok aktığı kıta Asya'dır. Bunlar içerisinde üç merkez Çin, Hindistan ve Rusya küresel sermayenin aktığı merkezler olarak ön plana çıkıyor. Uluslar üstü şirketlerin ve kişisel zenginliklerin giderek bu üç ülkede yoğunlaşması bölgenin dünya kapitalist sistemin ekonomik merkez haline gelmesiyle ilişkilidir.

4- KÜRESEL VE ASYA ÜLKELERİNİN GSYİH'DA İHRACATIN ROLÜ

Asya kıtasında bulunan 5 ülkenin uluslar arası ilişkilerde artan ekonomik ağırlığının en somut verilerinden biri de GSYİH içerisinde ihracatın artan oranıdır. Dünya küresel kapitalist ekonomik ilişkilerin ana merkezi haline gelen ve gelecek 20-25 yıl içerisinde dünyanın ilk 10 büyük ekonomisinden beşini oluşturan söz konusu ülkelerin, küresel ihracat içerisindeki ağırlığı çok belirgin olarak ön plana çıkmaktadır. Çin, Rusya ve Hindistan gibi ülkeler bir dönemler dünya ekonomisinin en geri ülkeleri konumundaydılar. Bu ülkeler ekonomik ve politik gelişme süreçlerinde nitel bir sıçrama gerçekleştirdiler. Rusya ve Çin'de ekonomik gelişmenin esas temelleri 'sosyalist ekonomik kalkınma' projeleri içerisinde atıldı. Kapitalist ekonomik sistemle buluştukları süreçte, endüstriyel gelişmenin alt yapısı çok önemli oranda tamamlanmıştı

1970'lerden itibaren gelişme eğilimi içerisinde olan Asya kıtasının beş ülkesinin 21. Yüzyılda ekonomik dengeleri belirlemedeki rolleri artarken, özellikle ihracattaki paylarında ciddi bir artış söz konusudur. Kapitalist dünya ekonomisinde ithalat ve ihracat dengelerinin ülkeler ve bölgeler bakımından çok önemli olduğu bilinir. Mal ve hizmet ihracatı tanımı tüm mal ve hizmetlerin yurt dışında değerini, yani bir bakıma malın rakamsal, sigorta, taşıma gibi vb değerini içerir. GSYİH içerisindeki ihracatın artan değer yüzdesi, aynı zamanda ülke ekono-

misinin niteliksel yapısını da ortaya koyar. Ayrıca ihracat gelirinin kapsadığı sektörlerde hiç şüphesiz ki önemlidir. Çünkü ihracat, aynı zamanda meta üretiminin uluslar arası düzeye taşınması ve sermaye birikiminin yoğunlaştırılmasının önemli halkalarından biri oluşturmaktadır.

Ülkelerin bugünkü ekonomik gelişme düzeyinin varmış olduğu nokta dikkate alındığında gelecek yılların ekonomik güç ilişkilerinin kıtasal düzeydeki rolleri bakımından daha somut bir fikir edinebiliriz. Özellikle dünyanın ilk dört küresel ekonomisinin ithalat ve ihracat durumu kapitalist küresel eğilimin gelişme düzeyini ortaya koymaktadır.

Tablo-17: Dünyanın 4 Büyük Ekonomisinin İthalat-İhracat Oranları/2007-2008

	ÇİN		JAPONYA		ABD		ALMANYA	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
İhracat	1,578.4	1.904.0	832.4	788,0	1, 207,8	1.497.0	1.337	1.408.0
İthalat	- 1,393.9	- 1,741.4	-771,7	- 808,4	- 1,913.2	-2.169.5	-1.120	- 1.198.0
Ticaret Dengesi	184.5	162.6	60,7	-20,4	-705,4	-672,5	217.0	210

Kaynak: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2078rank.html

Dünya kapitalist sistemin 4 büyük ekonomisinin ithalat ve ihracat dengeleri, ülke ekonomilerinin gelişme durumu hakkında bize somut bir fikir verebilir. Yıllardır kapitalist sistemin hakim gücü olarak bilinen ABD, kapitalist sistemin lider gücü olarak ekonomik etkinliğini koruyor. Japonya, dünya politikasında etkin bir güç olmamakla birlikte ekonomik olarak dünyanın ikinci Asya'nın da lider gücüydü. Almanya'da uluslar arası politik ilişkilerde uzun yıllar edilgen kalmakla birlikte, ekonomik gelişme düzeyi bakımından dünyanın üçüncü büyük ekonomisi ve Avrupa'nın da birinci ekonomik gücüydü. Çin, dünya politikasında etkin olmakla birlikte, ekonomik alanda oldukça gerilerden gelen ve ciddi bir ağırlığı olmayan bir ülke olmasına rağmen, 1980'lerden başlayan ekonomik gelişme düzeyi ile 21.yüzyılın güçlü ekonomileri arasına girdi. Dünya ekonomisi içerisinde Çin özellikle ihracattaki gelişmesiyle dünya ekonomisi içerisindeki gücünü pekiştiriyor. Almanya, Avrupa'nın içinde bulunduğu ekonomik krize rağmen, ihracat

fazlalığı, bölgesel gücünü arttırmaktadır. Dünya'nın üçüncü büyük ekonomisine sahip olan Japonya son iki yıldır ithalat ile ihracat dengesi birbirine çok yakın duruyor. Halen dünya kapitalist sistemin birinci gücü olan ABD'nin ithalat ile ihracat arasındaki artan fark artarak büyüyor.

2010-2011 yılı verilerine göre Çin, ABD'nin ardından dünyanın ikinci büyük ekonomik gücüne ulaştı. Dünya genelinde ithalat ve ihracat dengelerini alt üst etti. Çin ihracat da ABD'yi aşarak birinci sıraya otururken, ABD tersine ithalatta birinci sıradadır. Ticaret dengesinde 2011yılı verilerine göre Almanya'yı da geçti. Çin 2010 yılında 184,5 milyar dolar, 2011 yılında 162,4 milyar dolar ihracat fazlası sağlarken, ABD, 2010 yılında 705,4, 2001 yılında ise 672,5 milyar dolar ithalat fazlası yani ihracat açığı verdi. 2010 yılında Çin ile ABD arasındaki ithalat-ihracat farkı yaklaşık olarak 889 milyar dolar, 2011 yılında ise bu miktar 835,1 milyar dolardır. Çin, dünya küresel ekonominin ikinci büyük ülkesi haline gelerek aynı zamanda Asya kıtasının ekonomik lider gücü oldu. Çin, dolar rezervleri bakımından da ise Japonya'yı geçerek ilk sıraya oturdu. ABD'nin finans krizinde çıkabilmesi için Japonya 800 milyar dolar, Çin ise 1,3 trilyon dolar ABD'ye aktardı. Bu örnek, Asya güçlerinin dünya ekonomisi içindeki yeri bakımından çok açık bir fikir vermektedir. Örneğin Çin'in döviz rezervleri, 2006 yılında 1 trilyon, 2007'de 1,5 trilyon, 2008'de 1,9 trilyon ve 2009 yılında 2,1 trilyon, 2010 yılında 3 trilyon dolar civarındadır. Çin, bu gücünü küresel devletlerarasındaki rekabette ciddi oranda kullanmaktadır. Ancak sürekli vurguladığımız önemli bir noktanın kesinlikle gözden kaçırılmaması gerekir: Çin, dünyanın ikinci büyük ekonomik gücü olmakla birlikte, ekonomisi sanıldığı gibi dünya dengelerini esasta etkileyecek düzeyde değil henüz.

Asya, küresel kapitalist ekonominin en hızlı gelişen bölgesi olmakla birlikte, dünya finans krizi bölge ülkelerini de önemli oranda etkiledi. 2007 yılında itibaren dünya kapitalist sistemi etkisi altına alan küresel finans krizi, Asya ülkelerinin ekonomik gelişmesine yansıdı ve özellikle GSYİH içerisinde ihracat oranında belirli bir düşüş meydana geldi. Endonezya eksi % 9.6, Filipinler eksi % 7.8, Malezya eksi % 6.2, Güney Kore eksi % 4.2, Tayland eksi % 7.1 ve Taipei-Çin eksi % 10.2 oranında bir gerileme meydana gelmesine karşılık Vietnam'da% 3.1, Singapur'da % 4.4, Hong Kong/China 0.4 oranında bir artış yaşandı.

5- KÜRESEL GÜÇLER ARASINDAKİ ZORUNLU EKONOMİK İLİŞKİLER

Dünya kapitalist sistem arasındaki ekonomik bağların genişliği bir bakıma zorunlu ilişkiler yaratmaktadır. Sermayenin uluslar üstü bir boyut kazanması bir yana, kürsel kapitalist ülkeler arasındaki gelişen ekonomik ilişkiler, kapitalist güçler arasındaki rekabetin yeniden tanımlanmasına yol açtı. Dahası küreselleşen sermaye ilişkileri bir bakıma bunu zorunlu kılmaktadır. Sermayenin hareketli özelliği yanında, sermaye transferi, yatırımlar, ithalat ve ihracat bağlantıları ülke ekonomilerini birbirlerine bağımlı kılmaktadır. Özellikle dünya kapitalist sistem üzerinde etkinliği artan ülkeler arasında ithalat ve ihracat eksenli gelişen ekonomik ilişkiler, sistemi birbirine bağlayan 'zorunlu' halkaları oluşturmaktadır.

Dünyanın kapitalist lider gücü olarak bilinen ABD ile ikinci ekonomik gücü oluşturan Çin arasındaki ekonomik bağlar, sermayenin azami kar yasasının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. İki ülke arasında uluslar arası pazar ilişkilerinde rekabetin varlığı bilinmekle beraber, aynı zamanda aralarında sıkı bir ekonomik ilişki bulunuyor. Sermayenin genel çıkarları bakımından dünya kapitalist sistem, kendi ilişkilerini zorunlu olarak düzenlemektedir.

Tablo-18: Toplam ihracat ve ithalat miktarı ve bölgesel dağılımı/2010

İhracat-İthalat	Miktar Dolar	% Oran
Marchandises, exportations, f.a.b.	14 850 565	100
Marchandises, importations, f.a.b.	15 076 522	100
İhracat Bölgesel Dağılımı		
Europe	5 843 967	39
Asie	4 216 415	28
Amérique du Nord	2 508 397	17
Amérique du Sud et centrale	586 635	4
Moyen-Orient	560 542	4

Afrique	452 763	3
CEI	399 016	3
Par groupes économiques		
Économies développées	8 718 082	59
Économies en développement	5 450 637	37
PMA (Pays les moins avancés)	189 152	1
Kaynak:http://www.wto.org/french/res_f/statis_f/its2011_f/its11_toc_f.htm		

2010 yılı verilerine göre dünya genelinde toplam ihracat miktarı 14,8 trilyon dolar, ithalat ise 15,0 trilyon dolar olarak gerçekleşmiş. 2010 yılında ithalat fazlalığı 226 milyar dolardır. Dünya çapındaki ihracatın % 39'u yani 5,8 trilyonu AB tarafından gerçekleştirilmiş. İkinci sırada Asya kıtası bulunuyor ve oran % 28 olup yaklaşık olarak 42 trilyon dolardır, Kuzey Amerika'da % 17 oranıyla 25 trilyon dolar olarak gerçeklemiş. Güney Amerika ve Ortadoğu % 4, Afrika ve Avrasya % 3 olarak gerçekleşmiş. Ayrıca gelişmiş ülkeler ihracatın % 59'unu, gelişmekte olan ülkeler ise % 37'sini gerçekleştirirken, geri kalmış ülkeler ise %1 oranında ihracat yapmışlar. Kıtasal ilişkilerde AB, ihracatta genel olarak önde görünmesine rağmen, özellikle Çin eksenli büyüyen Asya'nın ithalat ve ihracat oranları da artıyor. Büyüme potansiyeli bakımından AB ve ABD'den çok daha hızlı gelişmekte ve özellikle ihracat fazlalığıyla sermaye birikimini sağlamaktadır. Özellikle son 15 yıl içerisindeki ihracat ve ithalattaki gelişme, önümüzdeki yıllarda Asya'nın bütünlüklü olarak bir merkez durumuna geleceğini gösteriyor.

Tablo-19: Asya Kıtasının İhracatının Bölgesel Dağılımı

Asya Toplam İhracat	4 686 139	100
Asie	2 464 187	53
Europe	807 747	17
Amérique du Nord	800 928	17
Moyen-Orient	197 897	4

Amérique du Sud et centrale	148 391	3
Afrique	128 421	3
CEI	84 740	2
Par groupes économiques		
Économies développées	2 005 513	43
Économies en développement	2 542 058	54
PMA (Pays les moins avancés)	97 547	1
Kaynak: http://www.wto.org/french/res_f/statis_f/its2011_f/its11_toc_f.htm		

Asya'nın ihracattaki payı yaklaşık olarak 6,7 trilyon dolardır. İhracatta ve ithalatta bölge ülkelerinin payı her zaman fazladır. Bu bakımdan Asya ülkelerinin ihracatının % 53'a yani yaklaşık olarak 2,5 trilyonu Asya ülkeleri arasında olmaktadır. Asya ile Avrupa ve Kuzey Amerika arasındaki ihracat oranı % 17'lik payları kapsıyor. % 12'si de Latin Amerika, Ortadoğu, Afrika ve CEİ ülkeleriyle gerçekleşmektedir. Asya ile gelişmiş ülkeler arasındaki ihracat payı % 43 ile 2 trilyon dolar, gelişmekte olan ülkeler arasında ihracat ise 2,5 trilyon dolar olup % 54'lük bir oranı temsil ediyor. Son 15 yıldır özellikle gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisinde artan ağırlıklarına paralel olarak da ihracat paylarında da ciddi bir artış yaşanmaktadır.

Çin, özellikle Doğu Asya bölgesini ekonomik hâkimiyet alanı olarak görmektedir. Bölgesel stratejisinde bu çok belirgin olarak ortaya çıkmış bulunuyor. Malezya, Endonezya, Singapur, Tayland gibi ülkeler, Çin'in ekonomik denetimine fiilen girmiş bulunuyorlar. Singapur Ulusal Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmada Çin'in ASEAN ülkeleri üzerinde yarattığı etki şöyle açıklanmış; "Çin'in küresel bir imalat merkezi olarak ortaya çıkışı açıkça ASEAN ülkelerinin çoğunluğunda sanayilerinin şiddetli bir aforoz edilme süreci yaşanmasına neden oldu..."[97]

97- WONG Jhon- CHAN Sarah, "China's Emergerce as a Global Manifakturing Center; İmplications for ASEAN. Asia Pasific Business Review 9, Numbre:1, No 2002.

Çin'in büyüyen ekonomik gücü doğal olarak, öncelikle çevre bölgesini kontrol altına aldı, yüksek düzeydeki ithalat ve ihracat oranlarıyla bölge ülkelerini fiilen kendine bağımlı hale getirdi. Çin. Asya'dan sonra, dünyanın diğer ülkeleriyle ithalat ve ihracatında büyük bir gelişme sağladı.

Tablo-20: Çin'in İhracat ve İthalat Oranı/2010

Sıra	İhracat		%	Sıra	İthalat		%
1	Avrupa Birliği (25)	235.6	20,1	1	Japon	133,4	13,8
2	ABD	215,0	18,3	2	Avrupa Birliği (25)	127.5	13,2
3	Hong Kong	165.1	14,7	3	G.Kore	104,4	10,8
4	Japon	90.9	7,8	4	ABD	77,0	8,0
5	G. Kore	52.0	4,4	5	Avustralya	45,2	4,7

Kaynak: OMC, Profils commerciaux - 2010

Çin'in ihracatını ve ithalatını yaptığı ülkelere dikkat edildiğinde zorunlu ilişkinin boyutu çok daha net olarak kavranır. 2010 yılı verilerine göre Çin ihracatının % 21'ini yani yaklaşık olarak 235 milyar dolar AB'ye, % 18,3'sını yani 215 milyar dolarını ABD'ye yapmaktadır. İhracatı'nın % 14,7'si Hong Kong'a, % 7,8'i Japonya'ya yapmış. Çin, ihracatının % 65'ini yukarıdaki tabloda verilen 5 ülkeye yaptı. Aynı şekilde ithalatının % 13,8'ini yani 133 milyar dolarlık bölümünü Japonya, 127 milyar dolarlık bölümünü yanı % 13,2'sini Avrupa Birliği ülkeleriyle ve % 8'lik bir oranını da ABD'den yapıyor. Genel olarak ithalatının % 50,5'ini beş ülkeyle yapmaktadır.

Çin kapitalist ekonomisi özellikle ABD ve AB'nin iç pazar alanlarına yönelmesi, gerçekten bir tehlike mi oluşturuyor veya ithalatının birinci sırasında Japonya ve AB ile olması Çin için çok önemli bir dezavantaj mıdır? Uluslar üstü tekellerin ekonomik çıkarları ve bölgesel ve devletlerarasındaki ekonomik ilişkilerin aldığı boyut bakımından, bunlar bir bakıma 'zorunlu' bağımlılık ilişkileridir ve kapitalist ülkelerin karşılıklı çıkarlarına dayanmaktadır. Çin mallarıyla rekabet etmede ciddi sorunlar yaşayan ABD ve AB düşük düzeylerde tutulsa da belirli mallarda kota uygulamak zorunda kalmaktadır. Gümrük ve kota uygulanması bütünlüklü kaldırıldığında Çin'in AB ve ABD'ye yönelik ihracatı

çok daha üst boyuta çıkacağı, bunun da ülkeler arasında ekonomik dengesizliklere yol açacağı biliniyor. Ancak ABD ve AB patentli küresel şirketlerin Çin'deki yatırımları dikkate alındığında, Çin'in ihraç ettiği malların aynı zamanda kürsel şirketlerin mallarıdır. Bu bakımdan kamuoyunda söylendiği gibi Çin mallarına yönelik ciddi bir kota uygulaması söz konusu olmayacağı gibi önümüzde 5 yıl içerisinde Çin'in ABD'ye ihracatı 1 trilyon dolar civarında olacağı tahmin edilmektedir.

Rusya ile AB ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkiler, bu 'zorunlu' ilişkinin en açık ve tipik bir örneğini oluşturmaktadır. Rusya ve AB ülkeleri arasında tarihsel süreçten gelen bir kısım politik sorunların olduğu biliniyor. Özellikle Estonya, Lituanya, Ukrayna sorununda Rusya ile AB ve ABD arasında ciddi bir kriz yaşanmasına rağmen, ekonomik ilişkiler tersine çok daha ciddi oranda arttı.

Tablo-21: Rusya'nın İhracat ve İthalat Oranı/2009

Sıra	İhracat	%	Sıra	İthalat	%
1	Avrupa Birliği	50,0	1	AB	44,0
2	ABD	7,0	2	Ukrayna	8,0
3	Çin	5,0	3	ABD	7,0
4	Ukrayna	5,0	4	Çin	7,0
5	Beyaz Rusya	5,0	5	Beyaz Rusya	6,0
6	İsviçre	4,0	6	Japonya	6,0
7	Diğerleri	24	7	Diğerleri	22
Kaynak: OMC, Profils commerciaux					

Rusya, ihracatının % 50'sini AB'ye % 7'sini ABD'ye ve % 5'ni Çin'e yaparken, ithalatının % 44'ünü AB'den, % 8'ini Ukrayna'dan ve % 7'sini de Çin ve ABD'den yapmaktadır. Daha önce vurgulandığı gibi AB ile Rusya arasında özellikle doğal gaz ve petrol ihracatı konusunda stratejik işbirliği söz konusudur. AB ile Rusya arasında zorunlu bağımlı bir ilişki oluşmuş durumda. AB, Rusya'nın doğal gazına zorunlu olarak ihtiyaç duymaktadır. Örneğin Almanya doğal gazının % 30'nu, Fransa % 25'ini Rusya'dan karşılamaktadır. Önümüzdeki 20 yıl içerisinde, yeni döşenen boru hatlarıyla AB ülkelerinin doğal gazının önemli bir kısmı Orta Asya ülkelerinden karşılanacaktır. Aynı şekilde, Rusya ihracat ge-

lirlerinin çok önemli bir kesimini AB ülkeleriyle yaptığı doğal gaz ve petrol anlaşmalarından sağlamaktadır. Rusya'yı dünya genelinde etkin kılan en önemli faktör de enerji kaynaklarıdır.

Tablo-22: Hindistan'ın İhracat ve İthalat Oranı/2009

Sıra	İhracat	%	Sıra	İthalat	%
1	Avrupa Birliği	21,6	1	AB	13,9
2	ABD	11,8	2	Çin	10,0
3	BAE	10,5	3	ABD	7,8
4	Çin	5,6	4	Suudi Arabistan	7,3
5	Singapur	4,9	5	BAE	6,2
6	İsviçre	4,0	6	Japonya	6,0
7	Diğerleri	24	7	Diğerleri	22
Kaynak: OMC, Profils commerciaux					

Dünyanın gelişmekte olan ve uluslar arası ilişkilerde güç haline gelen Hindistan'ın ihracat ve ithalat oranları dünya küresel sisteminin ilişkileri bakımından önemlidir. Avrupa Birliği ülkelerine yaptığı % 21,6 oranında ihracat ve % 13,9 oranında ithalat ile ilk sırayı alırken, % 11,8 ihracat ile ABD ikinci, BAE % 10,5 ile üçüncü, Çin ise % 5,6 ile dördüncü sırada bulunmaktadır. Ancak ithalatta ise % 10,0 ile Çin ikinci, % 7,8 ile ABD'de üçüncü sırada bulunmaktadır. Çin gibi Hindistan'ın AB ve ABD ile olan ekonomik ilişkiler, küresel ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir faktördür. Küresel sermayenin Hindistan'da artar yoğunluğu ve uluslar arası tekellerin bu ülkeye yaptıkları yatırımlar, devletlerarasındaki ilişkiyi belirlemede önemli bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Asya ülkeleri içerisinde Çin-Hindistan-Rusya-Güney Kore-Malezya-Singapur gibi ülkelerle ABD ve AB arasındaki ihracat ve ithalata dayanan ekonomik ilişkiler bir bakıma 'rekabeti' yeniden tanımlamaktadır.

Tablo-23: Küresel Asya ülkelerinin GSYİH'da İhracatın Payı/1970-2009

YILLAR	ÇİN	JAPONYA	GÜNEY KORE	HİNDİSTAN	RUSYA
1970	2,61	10,82	13,63	3,83	–
1980	10,65	13,72	32,06	6,21	–
1990	19,04	10,49	27,95	7,13	18,16
2000	23.33	10,99	38.56	13,23	44.06
2001	22,6	10,56	35,74	12,76	36,89
2002	25,13	11.36	33,13	14,49	35,21
2003	29,56	12,01	35,37	14,8	35,16
2004	33,95	13,3	40,88	18,07	34,38
2005	37,43	14,33	39,27	19,85	35,18
2006	39,94	16,06	39,68	22,2	33,78
2007	42,53	17,323	41,92	21,16	30,49
2008	35,01	18,703	52,86	24	33,44
2009	34,23	20,083	58,00	24,253	32,23

Kaynak: http://perspective.usherbrooke.ca/bilan/, La Banque Mondiale Pays Tendances Données

1970 yılında Çin de ihracat gelirlerinin GSYİH içindeki payı % 2,6 civarındaydı. Sosyalist ekonomik sisteme göre yönetilen Çin'in ihracattan çok, iç üretim ve tüketimi esas alırken özellikle 1970 ile 1980 arasında % 500, 1980 ile 1990 arasında % 100 bir artış yaşanmış. 1990 ile 2000 arasında ihracat gelirlerinin GSYİH'daki payı % 25'lere doğru çıktı ve 2008 yılında bu oran % 35 olarak belirlenmiş.

1970-2008 yılları arasında yani 38 yıl içerisinde ihracat mallarının GSYİH'dan artış pay oranı % 1241'dir. Bu gelişme dünya ortalamasının çok üstünde olup, kapitalist Çin'in bugünkü ekonomik gücünü ve gelişme yönünü ortaya koymaktadır. Çin'in ekonomik büyüme düzeyindeki büyük artış, ürettiği malların uluslar arası pazarlara taşınması ve dünyanın dört biryanına yayılmış olması, Çin'in sermaye gücünü çok ciddi oranda arttırdığı gibi hareketli sermayenin Çin'e akmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Rusya, dünya ekonomisi içerisinde en çok gelişen ve sanayi teknolojisini en geniş kullanan ülkelerden biriydi. Sosyalist sanayi ekonomisinin inşası süreci, Sovyetlerin tarımsal bir ülke ekonomisinden çıkıp sanayi ekonomisinin ağırlıkta olduğu bir ülke düzeyine gelmesini sağladı. İhracattan çok ülke içi üretime ağırlık veren sosyalist ekonominin kapitalist restorasyona dönüşmesiyle Sovyet ekonomisindeki ihracat ve ithalat dengeleri giderek farklılaşmaya başladı. 19 yıl içerisinde Rusya ekonomisinde ihracatın artış oranı % 62 civarındadır. Özellikle 21.yüzyıla girerken, Rusya'nın GSYİH'da ihracatın payı % 44 ile % 32

arasında değişti. Rusya'da doğal gaz üretimindeki artış ve bütün ekonomik ilişkileri belirlemede önemli bir rol oynaması nedeniyle ihracatında belirli bir istikrar oluşmuş durumda. Ayrıca ele alacağımız gibi, ihracat gelirlerinin sektörlere göre dağılımında özellikle doğal gaz ve petrol'ün önemli bir etkisi söz konusudur.

Bir İngiliz sömürgesi olarak kapitalizmin en vahşi karakterinin yaşandığı ülkelerin başında Hindistan gelir. Bu bakımdan Hindistan, kapitalist sömürgeci ekonomi ile tanışmış bir ülke olarak, bugünkü geldiği ekonomik gelişme düzeyi ile dünya kapitalist sistemin önemli halkalarından birini oluşturmaktadır Hindistan, 38 yıl içinde ekonomik alanda yaptığı atılımlara paralel olarak GSYİH'nın oranında % 425'lik bir artış söz konusudur.

Dünya küresel kapitalist ekonomik güçlerinden biri olan Japonya, emperyalist yayılması bir ülke olarak, dünya ekonomisindeki gücünü var eden önemli faktörlerden biri, GSYİH içerisindeki ekonomik değerde ihracatın önemli bir bileşen oluşturmasıdır. 38 yıl içerisinde GSYİH'dan ihracatın payı % 50 arttı. Güçlü bir kapitalist ekonomiye sahip olan Japonya, bu gücünü koruyarak 2025-2035 yılları arasında da dünyanın ilk 10 büyük ekonomisinden biri olmaya devam ederken, ihracat dengelerinde belirli bir düşüş yaşanacaktır.

Güney Kore, Asya'nın önemli küresel bölgesel bir gücü olarak ihracat ürünlerinin GSYİH'daki payı sürekli bir artma eğilimi içerisindedir. Kapitalist gelişmenin küresel modellerinden biri olarak sunulan Güney Kore'nin ekonomik büyümesinde ihracatın rolü oldukça büyük olup 38 yıl içerisinde GSYİH içerisinde ihracatın payı ise % 1236 civarında artmış.

Tablo-24: Asya'nın 5 Önemli Ekonomisinin Bölgesel İhracatı/2007

	Asya	Afrika	Rusya-Avrasya	Ortadoğu	Avrupa	Kuzey Amerika	Güney Amerika
Çin	521	37	48	34	264	264	39
Hindistan	46	13	2	25	34	22	4
Japonya	406,2	12,5	19,3	34,0	119,3	158,1	--
Güney Kore	433						
Rusya 471	70,6	24,4	-	42,3	230,4	47,1	-

Kaynak: http://perspective.usherbrooke.ca/bilan/, La Banque Mondiale Pays Tendances Données

Yukarıdaki verilerden anlaşıldığı gibi Asya ülkelerinin ihracatının yaklaşık %40 ile %60 arasındaki oranı Asya kıtasına yapılmaktadır. Bunun diğer bir anlamı, diğer kıtalar gibi Asya öncelikli olarak kendi içinde bir küreselleşme yaşamaktadır. Çin'in yaklaşık 1,2 trilyon dolar ihracatının %,42'si yani 512 milyar doları Asya kıtası ülkeleriyle yapıyor. Japonya'nın ihracatının % 53'ü yani 406 milyar doları Asya kıtasına yöneliktir. Rusya'nın yaklaşık olarak % 45'i Avrupa kıtasına yöneliktir. AB'nin ihracatının yaklaşık olarak % 60 kendi içerisinde sağlamaktadır. Küreselleşmenin tipik özelliklerinden biri de, kıta ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkilerin çok yoğunluklu olarak artmasıdır. İhracatın ve ithalatın birbirine sınır olan komşu veya yakın komşu ülkelerle gelişmesi, bölgesel ekonomik işbirliği entegrasyonunu artırırken, aynı zamanda kıtasal merkezlerin oluşmasını sağlamaktadır. Uzak, Yakın ve Doğu Asya ülkeleri arasında gelişen ekonomik ilişkiler bunu somut örneklerinden biridir. Her kıtada sınırlı sayıda birkaç ülkenin ekonomik gücü giderek ön plana çıkmaktadır.

Tablo-25: Çin Halk Cumhuriyeti ve Hong Kong-Çin'in, Doğu Asya Ülkelerine Yaptığı Toplam İhracat yüzdesi

Yıl	Endonezya	Güney Kore	Malezya	Filipinler	Singapur	Çin-Taipei	Tayland	Vietnam	Doğu Asya
2000	6.6	16.0	7.2	6.1	11.3	24.4	8.8	12.4	13.6
2001	5.9	17.5	8.5	6.7	12.9	26.6	9.2	11.2	14.6
2002	6.9	19.8	10.8	9.6	14.2	32.1	10.2	10.8	17.1
2003	7.8	23.6	12.4	13.3	15.0	35.7	12.1	10.9	19.5
2004	7.9	25.5	12.1	13.6	16.3	38.0	12.1	12.1	20.7
2005	9.0	25.9	12.0	16.8	17.6	39.1	13.5	10.8	21.4
2006	9.5	25.9	11.8	16.7	19.5	39.8	14.2	9.1	21.8
2007	9.5	25.9	12.9	21.0	19.8	40.7	15.1	7.9	22.3
2008	9.9	28.4	15.9	33.8	19.2	39.0	14.6	8,2	22.8

Kaynak: Ticaret İstatistikler Uluslararası Para Fonu verilerine dayanmaktadır.

Kürselleşen Asya ekonomisinde Çin çok önemli bir yer işgal ediyor. Çin'in bölgesel ekonomik büyüme stratejisinde Doğu Asya ülkeleri öncelikli olarak ön plandadır. Bu bakımdan ihracat yüzdesinin önemli bir kısmı yakın komşu ve bölge ülkeleriyle olmaktadır. 2000 yılından itibaren bölge ülkelerine yaptığı ihracat oranında ciddi bir artış söz ko-

nusudur. Örneğin 2000 yılında Güney Kore'ye yaptığı ihracat % 16 civarındayken 2003'ten itibaren ciddi bir gelişme içerisinde girdi ve 2008 yılında % 28'e ulaştı. Malezya'da % 7'den % 16'ya, İhracatın en çok arttığı ülke olarak Filipinler oldu. 2000'de % 6' olup 2008'de ise bu oran % 34 civarına çıktı. Çin'in toprakları olarak bilinen ama özel statülü olan Çin-Taipei, Hong-Kong gibi bölgeler ihracatta çok önemli bir role sahiptirler. Uluslar arası küresel sermayenin bu iki bölgede çok yoğunluklu olması, Çin'in gelişmesi bakımından bir avantaj oluşturmaktadır. Ayrıca Taylan gibi Çin bakımından çok hassas olan bir bölgede ihracat oranı % 8'den % 15 civarına çıkmış olması, Çin'in bölgedeki artan ekonomik gücüyle bağlantılıdır. Çin'in Doğu Asya ülkelerine yaptığı genel ihracatın düzeyi dikkate alındığında gelişme potansiyeli bakımından bize somut bir fikir vermektedir. 2000 yılında Çin'in Doğu Asya ülkelerine yaptığı ihracat % 13,6 olup bu oran 2008 yılında % 22,8'e çıkmış bulunuyor. Doğu Asya ülkeleri arasında artan küresel ekonomik ilişkilerin motor gücü Çin olacağı artık bir bakıma netleşmiş bulunuyor. Bu nedenle 16 ülkeyi kapsayan 'Doğu Asya Birliği' projesine en büyük destek Çin'den gelmektedir. Böylece Çin, hem bazı bölge ülkeleriyle olan tarihsel sorunlarının çözümünde önemli bir avantaj yakalamış olacak, hem de bölge ekonomisinde birincil derecede bir güç olarak etkinliğini pekiştirmiş olacaktır.

Tablo-26: Çin İhracat ve İhtilatında Asya ülkelerinin Payı/2009

Ülkeler	İhracat		İthalat		Dış Ticaret dengesi	
	Miktar	% Artış	Değer	% Artış	2009	2008
Toplam Değer	1.307.24	17.60%	1.122.94	55.60%	184.3	389.8
Asya	652.1	25.10%	681.08	56.90%	-28.99	87.22
26 Ülke	365.58	25.50%	423.7	61.50%	-58.12	29.02
Kuzeydoğu Asya	167.27	8.70%	261.97	52.20%	-94.7	-18.21
Japonya	104.92	5.20%	150.45	42.70%	-45.54	-5.71
ROK	57.46	17.00%	109.25	67.50%	-51.79	-16.12
DPRK	3.15	-27.00%	0.65	34.40%	2.5	3.83
Mogolistan	1.75	124.40%	1.63	63.50%	0.12	-0.22
ASEAN	131.44	50.10%	128.11	78.80%	3.33	15.92
Brunei	0.172	107.90%	0.527	28830.80%	-0.35	0.08
Burma	2.81	46.80%	0.84	43.10%	1.97	1.33
Kamboçya	0.85	0.90%	0.05	74.10%	0.8	0.81

Endonezya	18.15	64.10%	17.45	107.10%	0.7	2.63
Laos	0.59	127.90%	0.69	360.70%	-0.1	0.11
Malezya	24.41	21.00%	40.47	105.00%	-16.06	0.43
Filipinler	10.57	40.80%	13.1	49.40%	-2.53	-1.26
Singapur	38.14	62.50%	20.86	52.20%	17.28	9.77
Tayland	14.81	49.50%	28.85	70.00%	-14.04	-7.07
Vietnam	20.94	69.50%	5.28	61.70%	15.65	9.08
Doğu Timur	0.03	80.40%	0.0001	-	0.03	0.02
Güney Batı Asya	66.84	34.00%	33.62	81.00%	33.23	31.3
Hindistan	32.89	38.80%	17.81	71.30%	15.08	13.3
Pakistan	5.93	13.60%	1.54	142.10%	4.39	4.58
Batı Bengal	4.71	20.40%	0.2	58.60%	4.51	3.79
Sri Lanka	1.78	21.10%	0.09	121.50%	1.69	1.43
Nepal	0.571	65.10%	0.004	-52.10%	0.57	0.338
Maldives	0.053	96.90%	0.0001	-	0.053	0.027
Bhutan	0.001	-90.20%	-	-	0.001	0.006
Afganistan	0.127	-47.70%	0.003	727.30%	0.12	0.24
Iran	10.46	33.90%	12.09	99.50%	-1.62	1.75
Turkey	8.85	48.90%	1.86	45.20%	6.99	4.66
Cyprus	1.46	23.30%	0.02	-5.50%	1.44	1.16

Kaynak: Ministry of commerce the people's republic of china, http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/statistic/AsiaAfrica/201002/20100206776301.html

Ülkelerin ithalat ve ihracatlarında özellikle bulundukları kıtanın komşu ülkeleri ön plana çıkmaktadır. ABD'nin ithalat ve İhracatı'nda Kanada ve Meksika önemli bir yer tutar. Fransa, Almanya ve İngiltere için AB ülkeleri ön plana çıkar. Çin bakımından da aynı durum geçerlidir. Son yıllarda ihracat oranı ithalat oranından fazla olan tek ülke Çin'dir. Daha önceki verilerden görüldüğü gibi Çin'in ihracat fazlasında oluşan büyük miktarda bir sermaye birikimi bulunuyor. Çin, oluşan sermaye birimini, özellikle Asya bölgesinde yatırımlara dönüştürerek bölgenin ekonomik hâkim gücü haline geldi. 1,3 trilyon ihracatının % 49,8'ni yani 652 milyar dolarını Asya kıtasına, aynı şekilde 1,1 trilyon dolar ithalatının % 60'6'sını yani 681 milyar dolarını aynı bölgeye yapmış. Kuzey Doğu Asya ülkelerine yaptığı ihracat 167,2 milyar dolar, ithalat ise 261,9 milyar dolar. Kuzey Doğu Asya ülkelerinden ithalat oranı daha fazladır. Bu ülkeler içerisinde özellikle Japonya ile olan ithalat-ihracat oranı oldukça fazla olup, sürekli bir

gelişme içerisindedir. İkinci sırada 131,4 milyar dolar ihracat ve 128,1 milyar dolar ithalat Uzak Doğu Asya(ASEAN) ülkeleri bulunuyor. ASEAN ülkeleri Çin için son derece önemlidirler. Bu ülkelerin önemli bir kısmı küresel sermayenin çekim merkezinde bulunuyorlar ve önemli bir yatırımları söz konusudur. Çin, bu bölgeye yaptığı yatırımlarla ülkelerin önemli bir kısmını kendisine bağımlı duruma getirmiş bulunuyor. Üçüncü sırada ise Güney Batı Asya ülkeleri bulunuyor. Bu bölgeye 66,8 milyar dolar ihracat yaparken, 33,6 milyar dolar ithalat yapmış. Diğer küresel kapitalist ülkelerle kıyaslandığında, Çin'in bölgesel yatırımları çok daha fazla olduğu görülür.

BÖLÜM 6:

KÜRESEL SEKTÖRLERDEKİ GELİŞME VE ÇİN'İN ARTAN ROLÜ

1949 yılında kurulan Halk Cumhuriyetinden itibaren Çin'in ülke ekonomisindeki gelişme kesintisizce devam ediyor. Feodal Çin ekonomisinin bugün dünya küresel sistemin önemli ekonomilerinden biri haline gelmesi, devrimci Çin döneminde başlatılan sanayileşme sürecinin çok önemli bir etkisi olduğunu hemen her ekonomist ve politikacı tarafından kabul edilir. Çin ekonomisindeki büyüme, küresel sisteme dâhil olduğu dönemden başlamıyor. Esas olarak 1960'lardan itibaren çok ciddi bir gelişme eğilimi içerisinde olduğunu istatistik verilerle tespit etmek mümkün.

Çin'in son 20 yılda Çin ekonomisindeki gelişmeyle küresel metaların ve sermayenin merkezi haline gelmiş olması, onu geleceğin önemli bir gücü haline getirmiş bulunuyor. Çin olgusu küresel dünya kapitalist sisteminin özgün bir biçimi olarak bölgesel gücün ana merkezini oluşturmaktadır. Çin, bilişim teknolojisindeki gelişmeleri çok yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Özellikle meta üretiminde ucuz iş gücüne paralel olarak kullandığı ileri teknoloji ile emek zamanında önemli değişiklik yaratmış bulunuyor. Aynı zamanda sabit sermaye yatırımlarını en düşük düzeyde tutarak, meta üretiminin kapasitesini arttırması, küresel tekeller için son derece cazip ve avantajlı olanaklar sunuyor. Böylelikle meta üretiminde teknolojiyi ve ucuz iş gücünü çok yoğun bir şekilde kullanarak dünya küresel sermayenin merkezi haline gelmiş bulunuyor. Özellikle azami kar merkezi olarak görülen Çin, aynı zamanda meta üretimine dayanan üretken sermayenin yoğunlaştığı bir alan olarak ön plana çıkmaktadır.

Küresel kapitalist sistemin en önemli karakteristik özelliği olan rekabet yoluyla 'karın eşitlenmesi' esasen Çin üzerinde gerçekleşmektedir. Ayrı bir çalışmanın konusu olmakla birlikte, Çin'in neden küresel sermayenin üretken kesiminin aktif gücü haline gelmeye başladı? Azami karın yoğunlaştığı bir bölge olarak, küresel dünya güçleri arasında 'Karın Eşitlenmesi'nde Çin neden öncü bir görev görüyor? Dünya finans krizinin aşılmasında Çin'in tarihsel olarak oynadığı rolün arka planı nedir? Kısa bir sürede dünyanın ikinci büyük ekonomisi durumuna gelen ve Yurt İç Gayri Safi Milli Hâsıla'yla ekonomik gücünü pe-

kiştiren, dünyanın 205 ülke veya bölgesiyle ticari ve sermaye ilişkisi olan Çin'in geleceği, tüm toplumsal kuvvetler için önemlidir.

Çin, bilişim teknolojisi başta olmak üzere, birçok üretim alanında muazzam bir gelişme yakalamış durumda. Ayrıca sanayi/hizmet sektöründeki gelişme potansiyeli, küresel sermayenin örgütlenme merkezi olarak bankalardaki rolü, dünyayı yöneten küresel şirketler içerisinde Asya'nın ve özellikle Çin'in artan gücü, sadece Çin'in değişmesini değil aynı zamanda Asya kıtasının ve dünya küresel sisteminin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kredi, Sanayi, Bilişim, Ulaştırma, Hizmet, Madencilik, Tekstil, Gıda gibi birçok stratejik sektör incelendiğinde Çin'in tek yanlı değil çok yanlı bir gelişme eğilimi içinde olduğu görülür.

Asya'nın küresel sistemin merkezi üssü haline gelmeye başlaması, üretken sermayenin özellikle Amerika'dan ve AB'den Çin'e doğru kayması, uluslar arası ekonomik ilişkileri ve oluşan dengeleri doğrudan etkilemektedir. Bu etkilenme sadece bölgesel değil aynı zamanda uluslar arası küresel kurumların yönetim mekanizmalarında da önemli bazı değişiklikleri gündeme getirmektedir. Bu bakımdan Çin'in gelişme potansiyelinin genel durumunu değerlendirirken, iki boyutu esas almaktan yarar var. Birincisi küresel sistemin farklı sektörlerinde Asya'nın ve Çin'in mevcut potansiyeli ve artan etkisini, ikincisi ise küresel şirketlerin ve sermayenin Çin'deki durumunu analiz edeceğiz. Böylelikle birbirini tamamlayan bu iki alana ait somut veriler, Çin'i çok daha doğru analiz etmemizi sağlayacaktır.

1- ULUSLAR ARASI TELEKOMÜNİKASYONDA ASYALILARIN ROLÜ VE ÇİN'İN ARTAN GÜCÜ

Dünya küresel ekonominin en hızlı gelişen ve maximal kar yağlayan sektör telekomünikasyon şirketleridir. Telekomünikasyon alanındaki teknolojik gelişmeler, uluslar arası tekellerin faaliyetlerine doğrudan etkilemektedir. Bilgi akışındaki hızlılık sadece haber alma meselesi olmayıp esasen ekonomik alanda muazzam bir gelişmelere yol açmaktadır. Bu bakımdan ülkelerin ekonomik gelişme düzeylerinde telekomünikasyon şirketlerin önemli bir rolü olduğunun en somut örneklerinden biridir.

Bugün Çin'in dünya ekonomisindeki gelişme yönün tespit etmenin en somut örneklerinden biri de telekomünikasyondaki gelişmedir. Hem uluslar arası tekellerin, hem de Asya ve Çin Merkezli şirketlerindeki gelişme aynı zamanda kıtaların dünya ekonomisi içindeki yerini etkileyen faktörlerden biridir. Bu bakımdan, telekomünikasyon tekellerinin ekonomik değerlerini, yıllık iş gücünü ve net kar oranlarını belirlemek, küresel sistem güçlerinin gelişme evrimi hakkında bize somut bir fikir verebilir.

Tablo-1: Dünyanın 25 telekom şirketinin ekonomik değeri

Sıralama	Şirket	Ülke	Şirketin Ekonomik Değeri
1	China Mobile Ltd	Hong-Kong	226.62
2	AT&T Inc	USA	194.24
3	Vodafone Group Inc	Royaume-Uni	136.50
4	Verizon Communications	USA	115.20
5	America Movil SAB	Mexique	96.68
6	NTT Domoco	Japon	71.67
7	Telefonica	Espagne	66.76
8	Nippon Telegraph & Telecom	Japon	58.58
9	Deutsche Telekom	Allemagne	49.30
10	Telstra Corp	Australie	44.95
11	China Telecom	Chine	41.49
12	Singapore Telecom	Singapour	41.02
13	China Unicom	Hong-Kong	38.91
14	France Telecom	France	36.13
15	Softbank Corp	Japon	33.17
16	MTN Group	Afrique du Sud	31.77
17	BCE Inc	Canada	31.33
18	Telefonica Brasil	Brèsil	30.18
19	Teliasonera	Suède	28.74
20	Telenor	Norvège	28.70
21	KDDI Corp	Japon	28.42
22	BT Group	Royaume-Uni	26.55
23	Centurylink Inc	USA	24.56
24	Chunghwa Telecom	Taiwan	23.64
25	Saudi Telecom	Arabie Saoudite	22.02

Kaynak : http://www.fb-bourse.com/classement-operateurs-telecoms-2012/2/

Kapitalist dünya ekonomisinin gelişmesinde çok büyük bir etkisi olan telekominikasyon sisteminin gelişmesi, aynı zamanda ülkelerin ekonomik gücünü yansıtan faktörlerden biridir. Özellikle son 20 yıldır Asya ekonomisinin hem bölgesel hem de uluslar arası alandaki gelişmesinde Telekom tekellerinin önemli bir rolü olduğu biliniyor. Özellikle küresel sistemin çok hızlı gelişen iletişim ağı aynı zamandan bu şirketlerin karını maksimal yapmaktadır. Küresel sistemin önde gelen 25 telekom şirketinin verileri hem kıtaların, hem de tek tek ülkelerin gelişme gücü bakımından bize bir fikir verebilir. 2010 yılı verilerine göre ilk 10 tekel içerisinde Çin'in China Mobile tekeli 124,9 milyar ekonomik potansiyeliyle 2.sırada, Japonya'nın NTT Domoco tekeli 54,6 milyar dolarla 7.sırada ve Nippon Telegraph & Telecom ise 47,4 milyar dolarla 8.sırada bulunuyordu.

2011 verilerine göre mevcut tablo değişmiş görünüyor. 25 küresel şirketin 9'si Asya'da, 6'si Amerika'da, 7'si Avrupa'da, 1'i Afrika'da, 1'i Avustralya'da ve 1'i de Ortadoğu'da bulunuyor. Söz konusu şirketlerin toplam değeri 1,6 trilyon dolardır. Asya şirketlerinin ekonomik değeri ise yaklaşık olarak 570 milyar dolardır 25 şirketin ekonomik değerinin % 35,6'si Asya kıtasında bulunuyor. 2011 yılında birinci sıradan bulunan China Mobile Ltd'nin ekonomik değeri bir yıl içerisinde % 80 artışla 226,62 milyar dolar yükselmiş. ABD kökenli AT&T Inc ise 194,24 milyar dolardır. Ülke ekonomilerinin gelişme potansiyelleri dikkate alındığında özellikle Çin kökenli uluslararası şirketlerin çok ciddi bir gelişme içerisinde olduklarını görülüyor. Çin şirketlerinin bu düzeyde gelişerek dünya çapında ilk sıralamaya oturmuş olmasının birçok nedeni sıralamakla birlikte iki nokta ön plana çıkmaktadır: Birincisi Çin'in kendi iç pazarının muazzam bir büyüklükte olması, ikincisi Doğu Asya bölgesinde yoğunluklu olarak faaliyet yürütmeleridir. Doğru ve Yakın Doğu Asya pazarında özellikle Çin kökenli uluslar arası Telekom şirketlerin çok büyük yatırımları söz konusudur.

Tablo-2: 25 Şirketin yıllık yaptıkları satış değeri

Rang	Compagnie	Pays	CA 2011 en milliards $
1	AT&T Inc	USA	126.72
2	Nippon Telegraph & Telecom	Japon	120.58
3	Verizon Communications	USA	110.88
4	Telefonica	Espagne	87.49
5	China Mobile	Hong-Kong	81.71
6	Deutsche Telekom	Allemagne	81.67
7	Vodafone Group	Royaume-Uni	71.41
8	France Telecom	France	63.04
9	NTT Domoco	Japon	53.74
10	America Movil SAB	Mexique	53.70
11	KDDI Corp	Japon	45.27
12	Telecom Italia	Italie	41.71
13	Softbank Corp	Japon	40.59
14	China Telecom Corp	Chine	37.92
15	Sprint Nextel Corp	USA	33.67
16	China United Network	Chine	33.06
17	China Unicom	Hong-Kong	32.37
18	BT Group Plc	Royaume-Uni	30.16
19	Telstra Corp	Australie	24.73
20	BCE Inc	Canada	19.72
21	Telenor Asa	Norvège	17.59
22	Telefonica Brasil	Brésil	17.45
23	MTN Group	Afrique du Sud	16.88
24	Teliasonera Ab	Suéde	16.09
25	Centurylink Inc	USA	15.35

Kaynak : http://www.fb-bourse.com/classement-operateurs-telecoms-2012/2/

25 şirket içerisinde iş hacmi ve ekonomik girdisi olanlarda şirketler bakımından Avrupa ve Asya kökenli şirketlerin sayılı daha fazla görünüyor. Amerika ve Avrupa kökenli uluslar arası şirketler ön plana çıkmaktadır. İlk 5 sıralamasında bulunan uluslar arası şirketlerden ikisi Amerika ve Asya ve biri Avrupa kökenlidir. İş hacmine baktığımızda birinci ve üçüncü sırada bulunan ABD kökenli iki şirketin iş hacmi 237,6 milyar dolar, Asya'dan Japonya ve Çin kökenli iki şirketin iş hacmi

202,29 milyar dolarken, Avrupa'dan İspanya kökenli şirketinin iş hacmi ise 87.49 milyar dolar olarak gerçekleşmiş.

Tablo-3: 25 Uluslar arası küresel şirketin net kar miktarı

Sıralama	Şirketler	Ülkeler	2011 yılın Net Karı
1	China Mobile Ltd	Chine	19.48
2	Vodafone Group Plc	Royaume-Uni	12.40
3	Telefonica	Espagne	7.52
4	America Movil SAB	Mexique	6.69
5	Nippon Telegraph & Telecom	Japon	5.96
6	NTT Domoco Inc	Japon	5.88
7	France Telecom	France	5.42
8	AT&T Inc	USA	3.94
9	Softbank Corp	Japon	3.98
10	Telstra Corp	Australie	3.20
11	BT Group Plc	Royaume-Uni	3.20
12	Singapore Telecom Ltd	Singapour	3.18
13	KDDI Corp	Japon	3.02
14	MTN Group Ltd	Afrique du Sud	2.87
15	Teliasonera	Suède	2.83
16	Telefonica Brasil	Brésil	2.61
17	China Telecom Corp	Chine	2.55
18	Verizon Communications	USA	2.40
19	BCE Inc	Canada	2.37
20	Koninklijke KPN	Pays-Bas	2.15
21	Saudi Telecom Co	Arabie Saoudite	2.06
22	Chunghwa Telecom Co	Chine	1.60
23	Etisalat	EAU	1.59
24	Rogers Communications	Etats-Unis	1.58
25	Rostelecom	Russie	

Kaynak : http://www.fb-bourse.com/classement-operateurs-telecoms-2012/2/

Söz konusu şirketlerin net kar oranları bakımından da Çin ve Asya kökenli şirketlerin uluslar arası alandaki ağırlıkları hızla artıyor. 20 yıl önce, Asya kıtasında sadece Japonya kökenli küresel şirketler ön plana çıkarken, bugün, özellikle Çin, Rusya, Hindistan, Güney Kore kökenli şirketlerden çok ciddi bir gelişme söz konusudur. Dünya'da 25 küresel Telekom tekelinden genelinde en çok net kar elde eden 9 şirket Asya

kıtasına ait olup, Çin kökenli 'China Mobile Ltd' tekelinin 19,48 milyar ne karıyla dünya sıralamasında birinci konumdadır.

Asya kıtasının dünya çapında gelişmiş güçlü telekomünikasyon şirketleri Japonya'da bulunuyordu. Çin bu sürecin en önemli ülkesi haline geldiği gibi dünyanın önemli küresel şirketlerine sahip olmaya başlamış bulunuyor. Çin ekonomisindeki büyük yükseliş, küresel ekonomik ilişkilerinin hemen her alanında hissedilmektedir. Küresel dünya ekonomisinin belirleyici bir sektörü olan ve aşırı kar üretimde ön plana çıkan telekomünikasyon sektöründe Çin kökenli küresel şirketlerin giderek belirleyici konuma geldiklerini görüyoruz. Dünyanın ilk 5 veya 10 şirketi arasında Asya şirketlerinin ve özellikle Çin kökenli şirketlerinin bulunması, uluslar arası küresel kapitalist ekonomisi içinde Asya'nın artan gücü bakımından bize bir fikir vermektedir. Son 20 yıldır internet sistemindeki çok yönlü gelişmeler ve bu sektördeki şirketlerin, dünyanın ekonomik gücü bakımından önemli bir yere sahip olmaları Çin'in önemini çok daha fazla arttırmaktadır.

Çin'i bu alanda güçlü kılan en önemli faktörün 1,3 milyarlık bir pazar alanına sahip olmasıdır. Doğu Asya ülkelerini de buna dâhil ettiğimizde yaklaşık olarak 1,8 milyarlık pazar potansiyeli ortaya çıkıyor. Çin kökenli Telekom şirketleri, ABD ve Avrupa şirketleri gibi dünyanın dört bir yanında bulunmuyorlar, bu bakımdan daha çok lokal-kıtasal tekeller olarak tanımlanabilir. Ama potansiyel gücü ve etki alanı dikkate alındığında dünyanın en büyük şirketleri olarak ön plana çıkmaktadırlar. Bu tekellerin büyüklüğünü belirleyen temel faktör söz konusu şirketin ekonomik gücü, değeri ve yıllık net kar oranıdır. Buna paralel olarak pazar alanının genişliğidir. Bunlar dikkate alındığında Çin kökenli şirketlerin gelişme potansiyelleri çok daha fazladır. 20 yıldır aktifleşen ve Doğu Asya'da tam bir tekel olan China Mobile Şirketinin ekonomik değeri, ABD'nin en eski şirketlerinden biri olan AT&T Inc'den çok daha ileridedir.

2- ÇİN KÖKENLİ TELEKOMÜNİKASYON ŞİRKETLERİ

Özellikle Doğu Asya ülkelerinde faaliyet yürüten çok sayıda Çin kökenli şirketler bulunuyor. Bunların önemli bir kesimi doğrudan Çin tekelci devlet sermayesini temsil etmektedirler. Rusya ve Çin'in Dünya Ticaret Örgütü(DTÖ) üyesi olmasıyla, özellikle ekonomik yasalarında önemli değişiklikler yaptılar. Çin, sadece yabancı şirketlerin ekonomik

yatırımlarına izin verrnedi aynı zamanda özellikle denetiminde tutmak istediği telekomünikasyon şirketlerinin karşılıklı olarak satın alınması veya ortaklıkların kurulmasına izin verdi. Böylece Çin'in dünyanın başka ülkelerinde bulunan birçok şirketi satın alarak veya ortaklık kurarak ekonomik gelişme politikasını sürdürüyorsa, aynı şekilde uluslar arası telekomünikasyon şirketleri, Çin pazarına yönelmiş bulunuyorlar.

Tablo-4: Çin'e Ait 26 Telekomünikasyon Şirketleri

Sırlama	Şirket	Şirketin ekonomik değeri	Faaliyet Alanı
1	China Mobile	US$ 226,62 Milyar	Nationwide Mobile Telecommunication Provider
2	China Telecom	US$ 41.91 milyar	Nationwide Telecommunication Provider
3	China Unicom	US$ 36.89 milyar	Nationwide Mobile Telecommunication Provider
4	encent Holdings	US$ 26.8 milyar	Internet & Mobile Phone Value Added Service
5	Alibaba	US$ 11.95 milyar	B2B Trade & Online Retail
6	Baidu	US$ 11.75 Milyar	Search Engine
7	Netease	US$ 5.34 Milyar	Web Portal & Online Gaming
8	CTrip	US$ 3.41 Milyar	Travelling Site
9	Shanda	US$ 3.13 Milyar	Online Gaming
10	Sohu	US$ 2.93 Milyar	Web Portal & Online Gaming
11	Changyou	US$ 1.91 Milyar	Online Gaming
12	Perfect World	US$ 1.89 Milyar	Online Gaming
13	Giant Interactive	US$ 1.76 Milyar	Online Gaming
14	Sina	US$ 1.6 Milyar	Web Portal
15	Focus Media	US$ 1.14 Milyar	(Intemet) Advertising (Allyes Information Tech.)
16	China Distance Education Hold.	US$ 1.13 Milyar	Online Education
17	Kingsoft	US$ 1.17 Milyar	Software Company
18	Kong Zhong	US$ 428 Milyon	Wireless Value Added Service Provider
19	Netdragon	US$ 425 Milyon	Online Gaming
20	51Job.com	US$ 405 Milyon	Job Platform
21	Tom Group	US$ 284 Milyon	Media Company
22	CDC Corp	US$ 269 Milyon	Online Gaming (CDC Games) & Business Software
23	Giga Media	US$ 240 Milyon	Online Entertainment Software & Services
24	The9	US$ 228 Milyon	Online Gaining
25	ChinaCast Education	US$ 224 Milyon	Online education
26	China Finance Online	US$ 220 Milyon	Financial Information Portal

Kaynak: http://www.fb-bourse.com/classement-operateurs-telecoms-2012/2/

Özellikle Çin dâhil olmak üzere Doğu Asya bölgesinde faaliyet yürüten 26 tane küresel ve bölgesel şirket bulunuyor. Bunların dışında Çin içinde aktif olan birçok telekomünikasyon şirketi var. Ancak isimleri verilen 26 tanesi, pazar payında belirli bir etkinliği söz konusudur. Bunların toplam ekonomik değeri ise yaklaşık olarak 384 milyar dolar civarındadır. Bu ekonomik değerin %65,6'si, bölgesel bir tekel haline gelen China Mobile aittir. Küresel şirketler arasında yer alan ilk dört şirketin ekonomik değeri 305,2 milyar dolardır. Özellikle Çin pazarının % 79,0'unu bu dört şirketin elinde bulunuyor. İlk sırada bulunan 10 şirketin hem Çin hem de Doğu Asya ülkelerinde yoğun ticari faaliyetleri bulunuyor. 17 şirketin ekonomik değeri ise 1 milyar doların üzerindedir. Ayrıca net kar oranları bakımından Çin kökenli şirketlerin pazar payı da oldukça yüksektir. Aynı şekilde kar oranları bakımından da dünya sıralamasında en üst noktasındadırlar. Bu bakımdan Asya kıtası söz konusu olduğunda, Japonya kökenli şirketlerin yerini Çin kökenli küresel şirketler almaya başlamış bulunuyor.

3- KÜRESEL AĞLARI ÖRGÜTLEYEN İNTERNET

2011 yılı verilerine göre dünya nüfusu 6,9 milyardır. Dünya nüfusunun % 32,7'si yani yaklaşık olarak 2,3 milyar insan internet kullanıyor. İnternet kullanım oranlarında tahminlerin çok üzerinde gelişmesi, ekonomik ve sosyal sonuçları bakımından son derece önemlidir. Birincisi internet sistemi ekonomik ilişkileri düzenleyen önemli bir araçtır. Dünyanın bütün ekonomik sektörlerinde internet sisteminin kullanılmaktadır. Özellikle meta üretiminde belirleyici bir işleve sahip olan emek zamanın kullanılmasında çok önemli bir etkide bulunmaktadır. Ayrıca sermayenin hareket alanını olağan üstü genişletti. Sermayenin uluslar arası alanda sağlayacağı dengeye müthiş bir hız kazandırdı.

İnternet günlük kullanımdan çok küresel ekonominin ve ticari ilişkilerin düzenlenmesinde çok daha önemli bir rol oynadığı için internet sistemi kendi başına muazzam bir sektör haline geldi.

Tablo-5: Dünya Genelinde İnternet Kullanımı/2011

Dünya-Bölgeler	Nüfus/ 2011	Internet Kullanıcıları/Aralık 2000	Internet Kullanıcıları /Aralık 2011	Kullanım Oranı (%)
Afrika	1.037.524.058	4.514.400	139.875.242	13.5 %
Asya	3.879.740.877	114.304.000	1.016.799.076	26.2 %
Avrupa	816.426.346	105.096.093	500.723.686	61.3 %
Orta Doğru	216.258.843	3.284.800	77.020.995	35.6 %
Kuzey Amerika	347.394.870	108.096.800	273.067.546	78.6 %
Latin Amerika ve Karayipler	597.283.165	18.068.919	235.819.740	39.5 %
Okyanus-Avustralya	35.426.995	7.620.480	23.927.457	67.5 %
Dünya Toplam	6.930.055.154	360.985.492	2.267.233.742	32.7 %

Kaynak: http://www.internetworldstats.com/stats.htm

İnertnet ağlarının hızla gelişmesi aynı zamanda kıtaların ve ülkelerin genel ekonomik gelişmesiyle de doğru orantılı olarak yükseliyor. Küresel sistemin merkezi olan Avrupa'da nüfusun kullanım oranı % 61,3'tür yani Avrupa'daki kullanıcı sayısı 500,7 milyondur. Aynı şekilde, internetin ilk kullanıcısı olan Kuzey Amerika'da bu oran % 78,6'dir. İnternetin gelişme potansiyeli ise Asya'dır. Dünya nüfusunun % 56'si Asya kıtasında yaşıyor. Ekonomik olarak gelişme yüzdesi dünyanın çok üzerinde, küresel sermayenin çekim merkezi, özellikle dünya elektronik-bilgisayar üretiminin yaklaşık % 70'si bu bölgededir. Bu bakımdan Asya birçok faktörün etkisiyle internet ağının gelişmesinde giderek ön plana çıkıyor. Verilerden görülebileceği gibi Asya nüfusunun % 26,2'si internet kullanıyor. Bu oran dünya genelinde internet kullananların % 44,8'ine tekabül etmesine rağmen Asya internet için son derece büyük bir pazarı oluşturuyor. Bu sadece kullanım açısından değil esasen internet teknolojisinin yarattığı ekonomik yatırımlar bakımından da önemli bir sektör haline gelmiş bulunuyor.

Tablo-6: Asya Ülkelerinde İnternet Kullanımı/2011

Asya Ülkeleri	Nüfus Aralık-2011	Intemet Kullanıcısı Aralık-2011	İnternet Kullanım Oranı %	Facebook 31-Mar-2012
Afganistan	29.835.392	1.256.470	4.2 %	257,440
Armenia	2.967.975	1.396.550	47.1 %	282,700
Azerbaijan	8.372.373	3.689.000	44.1 %	782,000
Bangladesh	158.570.535	5.501.609	3.5 %	2.520.680
Bhutan	708,427	98,728	13.9 %	65,660
Brunei Darussalem	401,890	318,900	79.4 %	234,060
Cambodia	14.701.717	491,480	3.1 %	449,160
China	1.336.718.015	513.100.000	38.4 %	447.460
Georgia	4.585.874	1.300.000	28.3 %	907,620
Hong Kong	7.122.508	4.894.913	68.7 %	3.752.160
India	1.189.172.906	121.000.000	10.2 %	45.048.100
Indonesia	245.613.043	55.000.000	22.4 %	43.523.740
Japan	126.475.664	101.228.736	80.0 %	7,684,120
Kazakhstan	15.522.373	5.448.965	35.1 %	452,200
Korea, North	24.457.492	--	--	n/a
Korea, South	48.754.657	40.329.660	82.7 %	6.376.160
Kyrgystan	5.587.443	2.194.400	39.3 %	75,380
Laos	6.477.211	527,400	8.1 %	156,160
Macao	573,003	308,797	53.9 %	204,920
Malaysia	28.728.607	17.723.000	61.7 %	12,365,780
Maldives	394,999	114,100	28.9 %	120,020
Mongolia	3.133.318	355,524	11.3 %	458,700
Myanmar	53.999.804	110,000	0.2 %	n/a
Nepal	29.391.883	2.031.245	6.9 %	1.396.800
Pakistan	187.342.721	29.128.970	15.5 %	6.412.960
Philippines	101.833.938	29.700.000	29.2 %	27.724.040
Singapore	4.740.737	3.658.400	77.2 %	2.602.880
Sri Lanka	21.283.913	2.503.194	11.8 %	1.235.080
Taiwan	23.071.779	16.147.000	70.0 %	11.877.620
Tajikistan	7.627.200	794,483	10.4 %	34,640
Thailand	66.720.153	18.310.000	27.4 %	14.235.700
Timor-Leste	1.177.834	2,361	0.2 %	n/a
Turkmenistan	4.997.503	110,924	2.2 %	5,860
Uzbekistan	28.128.600	7.550.000	26.8 %	128,780
Vietnam	90.549.390	30.516.587	33.7 %	3.173.480
TOTAL ASIA	3.879.740.877	1.016.799.076	26.2 %	195.034.380

Kaynak: http://www.intemetworldstats.com/stats3.htm

Asya'nın gelişmiş ülkelerinde internet kullanım oranı oldukça yüksektir. Japonya 121 milyonluk nüfusun % 80''i yani 101 milyonu internet kullanıcıdır. Hong Kong'da % 68,7, Güney Kore 82,7, Malezya % 61,7 ve Tayvan % 70,0 olarak gerçekleşmiş. Asya kıtasında internet kullanıcılarının yarısı Çin'dedir. Çin'de kullanıcı oranı %38,4 ile 513 milyondur. Nüfus yoğunluğu bakımından Çin'den sonra gelen Hindistan'da % 10,2 ile 121 milyon civarın kişi internet kullanıyor. Çin'in ekonomik gelişme düzeyine paralel bir gelişme yakalanmış değil. Aynı şekilde geleceğin ülkelerinden biri olan Hindistan da internet sistemi yeterince kullanılmamaktadır. Ancak bu iki ülke 2,5 milyar nüfusuyla geleceğin en önemli internet pazarlarından biridir. Ayrıca Aralık 2011 yılında dünya genelinde facebook kullananların sayısı yaklaşık olarak 835 milyondur. Bunun % 23,5'i yani 195 milyonu Asya kıtasında yaşamaktadır.

İnternet ağının gelişmesiyle telekomünikasyon teknolojisi arasında doğrudan bir bağ bulunuyor. Dünyanın telekomünikasyon tekelleri, özellikle Asya ülkelerinde pazar ağını geliştirmek için yoğun bir rekabet içerisindedirler. Örneğin Çin'de internet ağına sahip tekemünikasyon şirketlerin bir kısmı şunlardır: Netease Youdao Information Technology (Beijing) Co., Ltd and Tencent Search Technology R & D Center provide help for the access of webpage data. East.net(China)Co., Ltd., HiChina, Sinonets Co., Ltd., Beijing Innovative Linkage Technology Co., Ltd., Beijing Xinnet Digital Information Co., Ltd., CE Dongli Technology Company Limited, Guangdong Todaynic.com International Limited (former Zhuhai Todaynic.com Internet Information Technology Co., Ltd.), Chinasource Internet Service Co., Ltd., Longtop Online Co., Ltd. (former XiaMen Bizcn Computer & Network Co., Ltd.), Xiamen 35.com Technology Co. Ltd., Beijing BonRee Co., Ltd., and ChinaCache Communication Technology Co., Ltd.

Çinli şirketlerin önemli bir kısmı, küresel tekellerle kurdukları ortaklık şirketleri üzerinde birlikte çalışmaktadırlar. Kar oranının çok yüksek olduğu bir sektör olarak gelişme potansiyeli de çok fazladır. Örneğin google, hotmail, yahoo, aol, facebook, twettre, youtube, facebook gibi internet şirketlerinin ekonomik değer, başka sektörlerde faaliyet yürüten bir çok tanınmış şirketten çok daha fazladır. İnternet şirketleri, borsalarda en çok yatırım yapılan şirketlerin başında gelmektedir.

İnternet ağı bilgi akışı bakımından önemli bir işlev görüyor. Bilgi akışının hızlanması ve uluslar arası alana aynı anda ulaşması, kitlelerin toplumsal reaksiyonunda belirli bir rol üstlenmektedir. Böylelikle, dünya pazarının tek merkezde yönetilmesinde tarihsel bir işleve sahip olan internet ağı, aynı zamanda sosyal gelişmeler bakımından da önemli bir rol oynamaktadır. Bir batıma sosyal medyada bir örgütlenme rolü üstlendiğini söylemek mümkün.

4- KÜRESEL BANKACILIKTA ASYA'NIN ARTAN ROLÜ VE ÇİN

Konumuz özel olarak kürsel bankacılık sistemini incelemek değil. Esasen Asya kıtasındaki bancılık gelişmesinin uluslar arası bankacılık sistemiyle karışlaştırarak ele almaktır. Asya'nın ekonomik gelişmesinin önemli bir halkası olarak ön plana çıkan küresel bankacılık, aynı zamanda uluslar arası alandaki bankaların gelişmesiyle de paralel olarak ilerliyor. Dünya kapitalist sisteminin yeni gelişim evresinde bankalar son derece önemli bir işleve sahiptir. Özellikle küreselleşmenin önemli bir özelliği olan sermayenin kıtasal alanlara akışında banka ve borsa sistemlerinin özel bir rolü bulunuyor. Elektronik sistemlerle sermayenin akışını kontrol etmede ve bölgesel ihtiyaçlara göre düzenlemede bankalara stratejik bir rol biçilmiş. Ayrıca bankaların sermaye büyüklüğü, bölgesel ve uluslar arası alanda güç olmanın önemli bir işaretidir.

Tablo-7: Dünya'nın İlk 50 Bankası/2012

Rang	Banques	Pays	Capitalisation au 13/04/12
1	ICBC	Chine	240.02
2	China Construction Bank	Chine	199.63
3	Wells Fargo & Co	Etats-Unis	175.65
4	JP Morgan Chase	Etats-Unis	167.63
5	HSBC	Royaume-Uni	156.14
6	Agricultural Bank of China	Chine	139.25
7	Bank of China	Chine	130.30
8	Citigroup	Etats-Unis	98.37
9	Bank of America	Etats-Unis	95.09
10	Commonwealth Bank	Australie	82.28
11	Royal Bank of Canada	Canada	81.03
12	Itau Unibanco	Brésil	74.75
13	Toronto Dominion Bank	Canada	74.71

14	Mitsubishi UFJ	Japon	70.25
15	Westpac Banking	Australie	70.06
16	Sberbank	Russie	68.58
17	Australia and NZ Bank	Australie	63.85
18	Banco Santander	Espagne	62.01
19	Bank of Nova Scotia	Canada	61.87
20	Goldman Sachs	Etats-Unis	60.50
21	US Bancorp	Etats-Unis	59.25
22	Bradesco	Brésil	58.97
23	National Australia Bank	Australie	57.59
24	Standard Chartered Bank	Royaume-Uni	56.77
25	Allied Irish Bank	Irlande	50.33
26	BNP Paribas	France	49.39
27	UBS	Suisse	48.49
28	SFMG	Japon	47.59
29	Bank of Communications	Chine	46.93
30	Royal Bank of Scotland	Royaume-Uni	44.26
31	Deutsche Bank	Allemagne	42.50
32	Barclays	Royaume-Uni	42.08
33	China Merchants Bank	Chine	41.93
34	Mizuho Financial	Japon	38.86
35	Banco do Brasil	Brésil	38.09
36	Bank of Montreal	Canada	37.16
37	BBVA	Espagne	35.98
38	Lloyds Banking	Royaume-Uni	34.36
39	Morgan Stanley	Etats-Unis	34.19
40	Nordea Bank	Suède	33.56
41	Banco Santander Brasil	Brésil	32.58
42	PNC Financial	Etats-Unis	32.57
43	Crédit Suisse	Suisse	32.09
44	Al Rajhi Bank	Arabie-Saoudite	31.70
45	China CITIC Bank	Chine	31.46
46	BOC Hong Kong	Hong Kong	30.79
47	Canada Imperial Bank	Canada	30.10
48	State Bank	Inde	28.81
49	China Minsheng	Chine	28.55
50	Bank of NY Mellon	Etats-Unis	27.84

Kaynak: http://www.fb-bourse.com/classement-des-banques-2012/2/

Dünyanın 50 büyük bankasının ekonomik değeri 2010 yılında 3,3 trilyon dolar ve bu miktar, 2011 yılında 4 trilyon dolara yükselmiş. Küresel finans krizin özellikle bankalarda etkili olması, ABD ve Avrupa'nın büyük küresel düzeydeki bankalarını ekonomik gücünü çok ciddi oranda sarstı. Küresel düzeyde tekelleşmiş birçok banka iflas noktasına geldi veya birkaç banka birleşerek gücünü korumaya çalıştı. Finans krizin, bankaların rekabet gücünü de etkiledi ve kaçınılmaz olarak 'küçülmek' zorunda kaldılar. Bazı ülkelerdeki şubelerini satmak veya kapatmak zorunda kalan ABD ve Avrupa kökenli bankaların rekabet gücünde de önemli sorunlar oluştu. Finans sorunu yaşayan bankalara yüz milyarlarla ifade edilen para yardımı yapıldı. ABD ve AB kökenli bankaların dünya sıralamalarındaki yeri geriledi, buna paralel olarak Asya Bankaları ve özellikle Çin kökenli bankalar dünya sıralamasında en üst noktaya çıktılar. Başta Doğu Asya bölgesi olmak üzere, ABD ve AB'ne kadar birçok banka satın alarak küresel finans dünyasının önemli bir gücü haline gelmeye başladılar.

Dünyanın en büyük 50 bankasının 14'ü yani yaklaşık olarak %28'i Asya'da, % 32'si Amerika'da, % 28'i ise Avrupa'da bulunuyor. Asya kıtasında Çin ve Japonya, Amerika'da Kanada, Brezilya ve ABD, Avrupa'da ise İngiltere, İsviçre olmak üzere İspanya, Fransa ve Almanya olarak sıralanıyor.

Küresel düzeyde tekelleşen bankaların gücü Amerika'dan Asya'ya doğru kaydığına dair çok önemli veriler bulunuyor. Verilere baktığımızda bunu görebiliriz. Dünyanın ilk 10 sıralamasında bulunan bankalardan 4'ü Çin, 4'ü ABD kökenli tekeller oluşturuyor. Birinci sıradaki Çin kökenli ICBC bankasının 240 milyar dolar, ikinci sıradaki China Construction Bank'ın ise 199,6 milyar dolar üçüncü sıradaki Agricultural Bank of China'nın 193,35 milyar dolar ve yedinci sırada bulunan Bank of China'nın ise 130,30 milyar dolar ekonomik değeri bulunuyor. Bu dört bankanın toplam ekonomik gücü ise 709,2 milyar dolardır. Buna karşılık ABD kökenli olan ve üçüncü sıradaki Wells Fargo & Co'nun 175,65 milyar dolar ve dördüncü sırada bulunan JP Morgan Chase'nin ise 167.63milyar dolar ekonomik değeri bulunuyor. İlk 10 arasında bulunan 4 ABD kökenli bankanın ekonomik değeri 536,74 milyar dolardır. Çin kökenli küresel bankalarla kıyaslandığında ABD'de belirgin bir gerileme söz konusudur. Bunun geçici bir durum olmadığı, Çin ekonomisinin genel gelişme potansiyeliyle bağlantılı olduğunu

vurgulamak gerekir. Bu durum aynı zamanda söz konusu bankaların net kar oranlarına da yansımış durumda

Tablo-8: Küresel Bankaların Net Karı

Rang	Banques	Pays	Résultat net 2011
1	ICBC	Chine	32.20
2	China Construction Bank	Chine	26.15
3	Bank of China	Chine	19.20
4	Agricultural Bank of China	Chine	18.83
5	JP Morgan Chase	USA	18.80
6	HSBC	Royaume-Uni	16.80
7	Wells Fargo	USA	15.90
8	Mitsubishi UFJ	Japon	11.50
9	Citigroup	Etats-Unis	11.07
10	Sberbank	Russie	10.84
11	Itau Unibanco	Brésil	8.28
12	BNP Paribas	France	7.93
13	Bank of Communications	Chine	7.85
14	Banco Santander	Espagne	7.50
15	Banco do Brasil	Brésil	7.27
16	Commonwealth Bank A	Australie	7.19
17	Westpac Banking	Australie	7.15
18	Bradesco	Brésil	6.61
19	Toronto Dominion Bank	Canada	5.86
20	Deutsche Bank	Allemagne	5.77
21	China Merchants Bank	Chine	5.59
22	Australia and NZ Bank	Australie	5.50
23	Bank of Nova Scotia	Canada	5.45
24	National Australia Bank	Australie	5.37
25	US Bancorp	USA	4.87
26	Standard Chartered Bank	Royaume-Uni	4.85
27	Royal Bank of Canada	Canada	4.84
28	Barclays	Royaume-Uni	4.82
29	China CITIC Bank	Chine	4.77
30	UBS	Suisse	4.68
31	SFMG	Japon	4.65
32	Banco Santander Brasil	Brésil	4.65
33	Goldman Sachs	Etats-Unis	4.44
34	China Minsheng	Chine	4.32
35	BBVA	Chine	4.23
36	SPD Bank	Chine	4.23
37	Mizuho Financial	Japon	4.07
38	Industrial Bank Co	Chine	3.95
39	Nordea Bank	Suède	3.65
40	Bank of Montreal	Canada	3.61
41	Société Générale	France	3.12
42	VTB Bank	Russie	3.11
43	Canada Imperial Bank	Canada	3.14
44	PNC Financial	USA	3.06
45	China Everbright Bank	Chine	2.79
46	BOC Hong Kong	Hong Kong	2.62
47	Bank of New York Mellon	Etats-Unis	2.51
48	DBS Group	Singapour	2.42
49	State Bank	Chine	2.35
50	DBN	Norvège	2.31

Kaynak : http://www.fb-bourse.com/classement-des-banques-2012/2/

2011 yılı verilerine göre dünya genelinde en çok kar yapan 50 büyük bankanın 21'i yani % 42'si Asya kıtasında bulunuyor. Buna Avustralya dahil edildiğinde 25 Asya'dadır,. 15'i Amerika'da, 10'ü Avrupa'da ve En çok kar eden 5 bankanın ilk 4'ü Çin. Biri de ABR kökenlidir. İlk sırayı alan dört Çin kökenli bankanın yıllık net karı 96,38 milyar dolardır. Buna karşılık 5. Sırada bulunan ABD'nin JP Morgan Chase bankasının net karı ise 18,8 milyar dolardır.

Çin kökenli küresel bankalar, genel kar oranı bakımından dünya sıralamasının üzerinde olmaları, aynı zamanda uluslar arası kredi gücünü ve potansiyelini de çok ciddi oranda arttırmaktadırlar. Çin'in stratejik çıkarlarına bağlı olarak dünyanın birçok ülkesinde yatırımlara yönelen bankalar aynı zamanda yoğun bir kredi akışını örgütlemektedirler. Asya'nın hemen her ülkesine ve Afrika'nın birçok ülkesine milyarlarca kredi aktarmaktadır. Bu bir bakıma Çin'in yayılmacı stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Çin patentli bankaların faaliyet alanları Asya ile sınırlı bulunmuyor. Dünyanın farklı bölgelerinde çok yönlü yatırımlara yöneliyorlar. Birçok ülkede bankalar satın alarak, ilgili ülkelerin özellikle kredi sisteminde etkili olmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca Çin'in bankacılık sistemi, ABD ve AB tarafından dikkatlici takip ediliyor.

ABD ve AB, Çin'in üretken sermaye ile elde ettiği yüksek sermaye birikimini kendi ülkelerine aktarabilmek için geliştirilen araçlardan biri Çin şirketlerinin, banka alımlarını sağlamaya teşvik ettirmeleridir. Her ne kadar bazı ön kurallar konulmuşta olsa, bunların gerçek anlamda formalite oldukları biliniyor. Çin'in elinde toplanan yüksek sermaye birikiminin küresel merkezlere aktarılarak, sermayenin kıtasal ekonominin büyüklüğüne göre veya uluslar arası alandaki gücüne uygun eşit dağılımını sağlanması bir bakıma kaçınılmazdır.

Örneğin 2009-2011 yılları arasında Çin patentli bankalar, ABD ve AB'de birçok bankayı satın aldı veya hisselerinin önemli bir kısmına sahip oldu. ABD Federal Rezerv Kurulu tarafından yapılan açıklamaya göre Doğu Asya Bankası'nın (BEA) ABD'deki hisselerinin, Çin Sanayi ve Ticaret Bankası (ICBC) tarafından satın alındı. Ayrıca Federal Rezerv Kurumu, bu gelişmeye paralel olarak, Çin Tarım Bankası'nın New York'ta ve Çin Bankası'nın ise Chicago'da şube açma başvurusunu onayladı.

Çin Halk Üniversitesi Maliye ve Finans Fakültesi Dekan Yardımcısı Zhao Xijun, Çin bankalarının ABD'deki işlemlerini genişletme yolunun gittikçe açılacağını belirtti. "Çin Sanayi ve Ticaret Bankası'nın satın alma işlemi, olumlu bir anlam taşıyor. Bu, Çin bankalarının ABD'deki işlemlerini genişletme yönteminde değişikliğin olması, aynı zamanda Çin bankalarının bundan sonra buna benzer yollarla ABD pazarına girebilmesi anlamına geliyor." 240 milyar dolarlık sermayeye hacmine olan Çin Sanayi ve Ticaret Bankası'nın hisselerinin önemli bir kısmını satın aldığı Doğu Asya Bankası'nın 750 milyon dolarlık sermayesi, New York ve California'da 13 şubesi bulunuyor. Doğu Asya Bankası'nın ABD şirketlerindeki hisselerinin yüzde 80'ini Çin Sanayi ve Ticaret Bankası'na sattı.

2008'de 1,5 trilyon dolar, 2009'da 2,3 trilyon dolar, 2010'de 1,4 trilyon dolar ve 2011'de 1,7 trilyon dolar kredi hacmine ulaşan Çin bankalarının da, ABD ve Avrupa'ya açılması zorunludur. Uluslar arası sermaye ağını genişleterek, küresel finans merkezlerinde önemli roller üstlenmeleri kaçınılmazdır. Çin'deki dört büyük banka, uluslararası işlem ağını genişleterek, Çin dışında, küresel sistemin sermaye akışını sağlayan bütün finans kuruluşlarında etkin rol oynamaya başladılar. Xijun, Çin işletmelerinin ve finans kuruluşlarının, ABD ve AB'nin küresel pazarlarına açılmasının kaçılmaz olduğunu belirtirken, aynı zamanda Çin ekonomisinin dünya kapitalist ekonomisiyle bütünleştiğine vurgu yapmıştı: "Küresel ekonomik ve finansal gelişme eğilimine bakıldığında, Çin'in dışa açılmasının sürekli derinleştirilmesiyle, hızla büyüyen Çin ekonomisinin dünya ekonomisiyle bağlantısı gittikçe yoğunlaşıyor. Çinli işletmeler ve finans kuruluşları, küresel pazara, özellikle olgun piyasa ekonomilerine girdiğinde, uyumsuzluk sorunuyla karşılaşıyorlar."

Piyasa değeri bakımından dünyanın en büyük bankalarından biri olan ICBC'nin 28 ülke veya bölgede 203 şubesi bulunuyor, Paris, Brüksel, Amsterdam, Milano, Londra, Moskova, Madrid ve Lüksemburg gibi küresel sermayenin bölgesel merkezlerinde şubeler açan ICBC'nin, küresel sermaye içerisinde etkinliği oldukça fazladır.

5- ÇİN'DE KÜRESEL BANKALARI VE ÇİN BANKALARI

Çin, Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olduktan sonra en büyük değişimi bankacılık ve borsa sisteminde yaptı. Bankaların özelleştirilmesi veya özel bankalar gibi işletilmesine ve yabancı bankaların girişine büyük

kolaylıklar tanıması, dünya küresel sisteme uygum bakımından en önemli adımlardan biri olarak değerlendirildi.

Çin'de yüzlerle ifade edilen bankalar faaliyet yürütüyor. Ancak bunların içinde 185 tanesi bankacılık aktivitelerinin % 85'ini elinde tutuyor. Bunların içerisinde 34 tane küresel banka düzeyindedir. Yabancı bankalar, diğer sektörlerde olduğu gibi bankacılık sisteminde de, Çin'in bir bankasıyla ortak banka kurarak finans işlemlerini yürütmektedirler. Çin yönetiminin de özel olarak teşvik ettiği bu yöntem, hem küresel bankaların kar oranlarını arttırmakta, hem de Çin kökenli bankaların uluslar arası alana açılmasında önemli bir deneyim edinmiş olmaktadırlar.

Dünyanın küresel merkezlerindeki kriz özellikle bankaları çok ciddi oranda etkiledi ve 2008 yılından beri mali operasyonların merkezinde bankaların kurtarılması veya desteklenmesi ön plana çıktı. Özellikle kredi veren bankaların ciddi sorunlar yaşadılar. Bunun tersine Çin'de bankaların kar oranlarında bir patlama yaşandı. ABD, Fransa, Almanya, İngiltere gibi ülkelerdeki bazı bankalar 'iflas' noktasına geldiklerini açıklarlarken, tersine bu bankaların Çin'deki şubeleri veya ortak oldukları Çin bankaları, kar oranlarından büyük bir artış sağladılar.

Çin'deki veriler dikkate alındığında, hızla büyüyen mevduatlar, banka kârlarında büyüme ve faiz dışı gelirlerden ciddi bir artış yaşandığı anlaşılıyor.

Çin kökenli bankaların hızla merkezileştiğine dair önemli veriler bulunmaktadır. Devletin desteği ve yönlendirmesiyle, küçük düzeyde işlem yapan birçok Çin bankasının birleşmesi sağlanmaktadır. Devlet, birleşen bankalara çok daha büyük krediler veriyor, uluslar arası alandaki faaliyetlerine destek sunuyor. Yapısal büyüklüklerine bağlı olarak yurtdışına açılan bankalar özel olarak teşvik edilmektedir. Çin bankalarının 2011 yılı iş hacminin 8,3 trilyon dolar civarında olduğu açıklanmıştı. Bu rakam dünya ortalamasına vurulduğunda çok büyük bir oranı oluşturduğu anlaşılıyor.

Toplumun ekonomik koşullarındaki nispi iyileşmeler, bankaların gelişmesinde belirli bir etki yaratmaktadırlar. Bankaların verdikleri kredilerin miktarı, kullandırdıkları kredi kartların sayısı, bankaların büyümesi bakımından önemli bir koşul olarak görülmesine rağmen, esasen borsalardaki değeri onun gücünü gösteren bir veridir.

Ayrıca ele alacağımız bir konu olarak borsaların gelişme düzeyi aktif sermayenin genel yöneliminin önemli bir verisi olarak görülmesidir. Ancak bankacılık sistemi bakımından dünyanın gelişmiş bankaların borsalardaki işlemleriyle orantılı olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan Çin bankalarının Şanghay ve Hong Kong borsalarındaki yansımaları da son derece önemlidir. Örneğin 2010 yılında Çin Tarım Bankasının borsadaki değeri 19,2 milyar dolar olarak açıklandı. Aynı şekilde Tarımsal Commercial Bank Chongqing, 2,8 milyar dolar olarak belinlendi. Çin'e ait dört ticari bankanın borsadaki değerleri, onları dünyanın ilk 15 bankası arasına girmesini sağladı. Bu aynı zamanda, Çin'in uluslar arası kredi gücünü ortaya koyan önemli bir veridir.

Farklı bankalarda kar ve büyüme oranlarındaki dalgalanmalar dikkate alındığında, Çin'de küçük ve orta ölçekli bankaların hızlı büyüme eğilimi içinde olmaları dikkat çekicidir. Hükümet, büyüme eğilimi içinde olan küçük bankaların verimliliğini arttırmak için birleşmeleri yönünde yönlendirmekte ve çok daha büyük kredi desteği sunmaktadır.

Tablo-9: Çin Bankacılık Kurumlarının Toplam Varlıklar/2005-2010

Institutions/Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Banking institutions-bankacılık kurumları	27,659	31,599	37,470	43,946	53,116	62,388	78,805	95,215
Politika bankalar ve CDB	2.125	2,412	2,928	3,473	4,278	5.645	6,946	7,652
Büyük ticari bankalar	16,051	17,982	21,005	24,236	28,500	31,836	40,089	46,804
Anonim ticari bankalar	2,960	3,648	4,466	5,445	7,274	8,809	11,785	14,904
Şehir ticari bankalar	1,462	1,706	2,037	2,594	3,341	4,132	5,680	7,853
Kırsal ticari bankalar	39	57	303	504	610	929	1,866	2,767
Kırsal kooperatif bankaları	0	0	275	465	646	1,003	1,279	1,500
Kentsel kredi kooperatifleri	147	179	203	183	131	80	27	2,000
Kırsal kredi kooperatifleri	2,651	3,077	3,143	3,450	4,343	5,211	5,493	6,391
Banka dışı mali kurumlar	910	873	1,016	1,055	972	1,180	1,551	2,090
Yabancı bankalar	416	582	716	928	1,253	1,345	1,349	1,742
Yeni tip kırsal finans kurumları ve posta tasarruf bankası	898	1,085	1,379	1,612	1,769	2,216	2.741	3,510

Kaynak: Foreign Banks in China, http://www.pwc.fr/foreign-banks-in-china-2012-7eme-edition.html

Çin'in bankacılık sisteminde egemen olan ve uluslar arası tekel düzeyine çıkan bankaların büyüme oranların Çin'in dünya ekonomisi içinde artan gücünü de ortaya koymaktadır. AB ve ABD'de bankaların karşı karşıya kaldığı finans krizinin tersine Çin'in büyük beş ticari bankalar ortalama olarak % 28.74, anonim bankaları % 46.81 ve şehir ticari bankalar % 55.05 civarında faiz dışı kar oranlarını arttırdılar. Örneğin 2010-2011 yılı içerisinde, Guangzhou Bank, Morgan Stanley Yantai Bankası, RBS, Ningbo Bankası ve Woori Bank vs Çin'de kar oranlarını arttıran bankalardan bir kaçıdır.

2009 ve 2010 yılları için sırasıyla kredi ve mevduat rakamlar verilen bu 172 ve 179 bankalar için yüzde 19,5 ve yüzde 18,7 ile mevduat büyüme kredi büyüme göstermiş. Bu rakamlar kredi artışını geçiyor mevduat büyüme gösterdiği gibi bu da, İstatistikî veriler karşılaştırıldığında 2008-2009'da 160 banka ve 2009-2010'da ise 172 için faiz dışı gelirini ve toplam gelirin arttırdı. Bu bankaların kar oranları doğal olarak piyasadaki pay oranlarıyla doğrudan ilişkilidir. Ancak burada önemli olan nokta şudur: Dünyanın merkez küresel güçlerin bankaları çok büyük bir finans kriziyle karşı karşıya kalırlarken ve ilgili devletler tarafından milyarlarca dolar aktarılırken, Çin'de tersi bir durum söz konusudur. Bu durumun başlı başına analiz edilmesi gerekiyor. Küresel sermayenin Asya'ya akmasının ve büyüme gelişme yönünü bu ülkeleri çevirmesinin ekonomik, toplumsal ve tarihsel nedenleri bulunuyor. Konumuz doğrudan bu olmadığı için belirtmekle yetinelim.

Genel ekonomik büyüme, toplumun ekonomik koşullarındaki nispi iyileşmeler, bankaların gelişmesinde belirli bir etki yaratmaktadırlar. Bankaların verdikleri kredilerin miktarı, kullandırdıkları kredi kartların sayısı, bankaların büyümesi bakımından önemli bir koşul olarak görülmesine rağmen, esasen borsalardaki değeri onun gücünü gösteren bir veridir.

Ayırıca ele alacağımız bir konu olarak borsaların gelişme düzeyi aktif sermayenin genel yöneliminin önemli bir unsurudur. Bu bakımdan Çin bankalarının Şanghay ve Hong Kong borsalarındaki etki güçleri dünya bankacılık sistemi tarafından dikkatle takip ediliyor. Örneğin 2010 yılında Çin Tarım Bankasının borsadaki değeri 19,2 milyar dolar olarak açıklandı. Aynı şekilde Tarımsal Commercial Bank Chongqing, 2,8 milyar dolarak olarak belirlendi. Çin'e ait dört ticari bankanın bor-

sadaki değeri dünyanın ilk 15 bankası arasına girdi. Bu aynı zamanda, Çin'in uluslar arası kredi gücünü ortaya koyan önemli bir veridir.

Tablo-10: Asya-Avrupa ve Asya Bankaları

Asya Bankaları	Avrupa Bankaları	Kuzey Amerika Bankaları
ANZ-Australia	Banco Santander	Bank of America Merrill Lynch
Commonwealth Bank of Australie'	Barclays Bank	Bank of Montreal
Dah Sing Bank	BBVA	Bank of New York Mellon
DBS Bank	BNP Paribas	Citibank
First Sino Bank	Crédit Agricole	PMorgan Chase Bank
Hang Seng Bank	Commerzbank	Royal Bank of Canada
Mizuho Corporate Bank	Credit Suisse	Scotiabank
National Australia Bank'	Deutsche Bank	Wells Fargo Bank
OCBC Bank	HSBC	
The Bank of East Asia	ING Bank	
Westpac Bankt	Intesa Sanpaolo Bank	
Wing Hang Bank	KBC Bank	
VTB Bank-Russia	Natixis	
	Nordea	
	Norddeutsche Landesbank	
	Rabobank	
	Raiffeisen Bank International	
	Société Générale	
	Standard Chartered Bank	
	UBS	
Asya Bankası: 13	Avrupa Bankası: 20	K. Amerika Bankası: 8
Kaynak: Foriegn Banks in China, http://www.pwc.fr/foreign-banks-in-china-2012-7eme-edition.html		

Çinde 100'ün üzerinde yabancı banka faaliyet yürütmektedir. Bunlar içerisinde küresel bankalar işlevine sahip olan ve dünya kapitalist sermayede belirgin Pazar payı olan belle başlı bankalar, Çin'de faaliyet yürütmektedirler. Çin'deki sermaye ilişkilerinde aktif rol oynayan ilk 41 banka ön plana çıkmaktadır. Bunların 13'ü Asya, 20'si Avrupa ve 8'i de Kuzey Amerika kökenlidir. Bankaların ülkelere dağılımı: ABD 5, Fransa 4, Avusturya 4, Hong Kong 4, İngiltere 3, Kanada 3, Almanya 3, Hollanda 2, İspanya 2, Avusturya 1, Belçika 1, İtalya 1, Japonya 1, Rusya 1, İsveç 1, İsviçre 1, Tayvan 1.

Ayrıca bu bankaların çok önemli bir kısmı, Çin'in her hangi bir böl-

gesindeki bir Çin bankasıyla ortaklaşa kurmuş oldukları şirketlerle bankacılık işlemini yürütmektedirler. Ayrıca Çin'in yüz ölçümü ve nüfus yoğunluğu dikkate alındığından, banka tekelleri, ülkenin farklı kentlerinde şubeler açmakla birlikte Pekin ve Shanghai merkez alının iki şehir olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo-11: Çin'de Yerel Bölgelerde Kurulan Yabancı Kökenli Bankalar

1-Allied Commercial Bank	26- Metrobank (China) Limite
2-Australie and New Zeeland Banking Group Limited	22 -HSBC Bank (China) Company Limited
3-Bangkok Bank (China) Company Limited	23 -Industriel Bank of Korea (China) Limited
4-Bank International Ningbo	24- JPMorgan Chase Bank (China) Company Limited
5-Bank of East Asia (China)	25- KEB Bank (China) Company Limited
6-Bank of Montreal (China) Company Limited	21- Hang Seng Bank (China) Limited
7-Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ (China) Limited	27 -Mizuho Corporate Bank (China) Limited
8-BNP Paribas (China) Limited	28 -Morgan Stanley Bank International (China) Limited
9- Chinese Mercantile Bank	29 Nanyang Commercial Bank (China) Limited
10 Citibank (China) Company Limited	30- OCBC Bank (China) Limited
11- CITIC Ka Wah Bank (China) Limited	31 -Royal Bank of Scotland (China) Company Limited
12- Concord Bank	32 -Shinhan Bank (China) Limited
13 Crédit Agricole CIS (China) Limited	33 -Societe Generale (China) Limited
14- Dah Sing Bank (China) Limited	34 -Standard Chartered Bank (China) Limited
15- DBS Bank (China) Limited	35- Sumitomo Mitsui Banking Corporation (China) Limited
16- Deutsche Bank (China) Company Limited	36- United Overseas Bank (China) Limited
17 -East West Bank (China) Limited	37- Wing Hang Bank (China) Limited
18- First Sino Bank	38- Woori Bank (China) Limited
19- GE Capital Finance (China) Company Limited	39 -Xiamen International Bank
20 -Hana Bank (China) Company Limited	40 -Zhengxin Bank Company Limited

Kaynak: Foriegn Banks in China. http://www.pwc.fr/foreign-banks-in-china-2012-7eme-edition.html

Çin'de ticari faaliyet yürüten 100'ün üzerinde banka bulunmakla birlikte, yukarıda isimleri belirlenen bankaların iki özelliği var. Birincisi uluslar arası küresel bankacılıkta belirgin bir pazar payları var. İkincisi Çin'de ciddi yatırımlara yönelmiş bulunuyorlar. Bu bankaların en önemli özelliği, hareket halindeki sermayeye sahip olmalarıdır. Devlet, yabancı bankaların çok daha aktif çalışabilmesi için hem devlet güvencesi veriyor, hem de Çin kökenli bir banka ile çalışması için yönlendiriyor. Ayrıca, ekonomik önlem bakımından da, bankalardan biriken sermayenin başka ülkelere çıkartılmasını bazı esaslara bağlanmış. Çin'in DTÖ üye olduktan sonra, bankacılık sistemi uluslar arası kuruluşlara ciddi bir güven verdiği gibi dünyanın en güvenilir bankaları olarak işlev görüyor. Çin'in bir bakıma uyguladığı tekelci devlet kapitalizminin en tipik örneğidir. Küresel sermayenin yeni bir modeli olarak ortaya çıkan Çin sistemi, küresel sermaye için de oldukça güvenilirdir. Bu nedenle küresel bankaların Çin'e yönelik yatırımlarını arttırmaları, buraya sermaye aktarımından bulunmaları, Çin'in gelişen ekonomisi, muazzam bir pazar oluşturması ve Asya'nın fiili yönetim merkezi haline gelmiş olmasıdır. Faiz ve kredi uygulamalarıyla Çin de önemli bir kar yaratmaktadır. Aynı zamanda üretken sermaye için aktif sermayenin yoğunluklu olarak kullanılması, dünyanın banka tekellerinin Çin'de yoğunlaşmasına yol açıyor. Avrupa ve Amerika'da likid sermaye bakımında zor durumunda kalan bankalar, Çin'de tersine çok daha büyük yatırımlara yönelmektedirler. Yükselen sermaye oranlarına bağlı olarak, kar oranlarında önemli bir artış yaşanmaktadır.

Özellikle ABD ve AB kökenli birçok bankalar başta olmak üzere, yabancı bankaların Çin'de 90 merkez şubesi ve 216 yerel şube/temsilcilikleri bulunuyor. Küresel bankalar, Çin pazarından çok daha güçlü faaliyet yürütmek için Çin'de yerli bir başka banka ile ortaklık kurmaktadırlar.

Tablo-12: Çin Bankalarıyla Ortak Olan Yabancı Bankalar

Çin Bankaları Ve Sermaye Değeri	Yabancı Kökenli Şirketler Ve Birleşme Payları
Büyük Bankalar	
Industrial and Commercial Bank of China: 827 milyar Dolar	Goldman Sachs, Allianz, and American Express: 8.5 percent (combined) for 3,8 milyar dolar (of which Goldman Sachs 2.58 milyar dolar.
Agricultural Bank of China :608 milyar dolar	None
Bank of China: 587 milyar dolar	Consortium led by the Royal Bank of Scotland: 9,6 percent for 3,0 milyar dolar UBS:1,6 percent for 492 milyon dolar. Temasek: 4,8 percent for 1,5 milyar dolar.
China Construction Bank: 568 milyar dolar	Bank of America: 8,5 percent for 3 milyar dolar Temasek: 6,0 percent for 2,5 milyar dolar
Bank of Communications:176 milyar dolar	HSBC: 19,9 percent for $1.75 milyar.
Orta ve Küçük Ölçekli Bankalar	
Shanghai Pudong Development Bank :	Citigroup: 4.6 percent for 72.5 milyon dolar
China Minsheng Banking Corporation	IFC: 1.1 percent at 23.5 milyon dolar Temasek: 4,6 percent for 100 milyon dolar
Shenzhen Development Bank	Newbridge: 17,9 percent, at 149,2 milyon dolar General Electric (GE): 7,3 percent share. for 100 milyon dolar
Huaxia Bank	Deutsche Bank: 29,9 percent Sal. Oppenheim Jr.: 4.1 percent
Industrial Bank of Fujian	Hang Seng Bank: 16 percent at 208 milyon dolar IFC: 4 percent at 52 milyon dolar GIC: 5 percent at 65 milyon dolar
Guangdong Development Bank	Citigroup-led consortium, approximately: 85 percent for 3,1 milyar dolar
Evergrowing Bank	Standard Chartered: 15 percent
Bohai Bank	Standard Chartered: 19,9 percent at 123 milyon dolar
Bank of Shanghai :	HSBC: 8 percent for 62,6 milyon dolar IFC: 7 percent for 50,3 milyon dolar Shanghai Commercial Bank: 3 percent for21.6 milyon dolar
Bank of Beijing	ING Groep NV: 19,9 percent at 215 milyon dolar IFC: 5 percent for 54 milyon dolar
Dalian City Commercial Bank	SHK Financial: 10 percent at 19,3 milyon
Hangzhou City Commercial Bank	Commonwealth Bank of Australia: 19,9 percent at 78 milyon dolar
Jinan City Commercial Bank	Commonwealth Bank of Australia: 11,0 percent at 17,3 milyon dolar
Nanjing City Commercial Bank	IFC, : 15 percent for 20 milyon dolar BNP Paribas: 19,2 percent, 25,6 milyon
Xian City Commercial Bank	Bank of Nova Scotia: 12,5 percent at 20,2 milyon dolar IFC: 12,4 percent at 20,0 milyon dolar
Kaynak: http://www.pwc.fr/foreign-banks-in-china-2012-7eme-edition.html	

Küresel tekellerin genel bir eğilimi olarak gelişen aynı sektörlerde bulunan tekellerin birleşerek sermayenin çok daha üst düzeyde merkezileşmesi, küreselleşmenin önemli bir özelliği olarak ön plana çıkıyor. Çin'in sermayenin çok daha üst düzeyde merkezileşmesi, Asya kıtasının giderek küresel sistemin çekim alanı haline gelmesiyle doğrudan ilişkilidir. Çin, artan bölgesel gücüyle finans sermayesinin üssü haline gelirken, dışarıdan gelen bankalar ise çok daha fazla kar elde etmek için, Çin kökenli şirketlerin hisselerini satın alarak ortaklık kurmayı tercih ediyorlar. Böylelikle, kısa sürede yayılma ve hazır potansiyel üzerinde daha fazla kar elde yöntemini uygulamaya koyuyorlar. Çin'de faaliyet yürüten bütün küresel finans şirketlerin böyle yaptığını söylemek tabi ki doğru değildir. Ancak bu yöntem, bugünkü ekonomik ve politik ilişkiler içerisinde tercih edilmektedir ve yayınca kullanılmaktadır.

Yukarıdaki verilerden görüldüğü gibi Çin kökenli bankalarla, dışarıdan gelen küresel sermaye grupları iki kategoride birleşmektedirler. Birinci grup Çin'de güçlü olan ve pazar payında önemli bir pay alan 'büyük' bankalar, ikincisi ise 'orta ve küçük' ölçekli ve daha çok bölgesel faaliyet yürüten bankalar.

Çin'in küresel çapta faaliyet yürüten, yatırımlar yapan 25'in üzerinde bankası bulunuyor. Yukarıda seçilen 5 bankanın sermaye değeri 2 trilyon394 milyar dolardır. Orta ve küçük ölçekte gösterilen 15 bankanın sermaye değeri, 6,3 trilyon dolar civarındadır. Küresel bankaların Çin'in 100'e yakın bankasıyla otaklık kurmuş bulunuyor. Çin'in uluslar arası alanda en çok yatırım yapan Industrial and Commercial Bank of China'nın sermaye gücü 827 milyar dolar. Bu bankaya ortak olan Amerika kökenli bankadır. Goldman Sachs, Allianz, and American Express bankası, Industrial and Commercial Bank of China'nin % 8,5'ine 3,8 milyar dolar karşılığında ortak oldu. Bank of China'nın toplam sermaye gücü 587 milyar dolardır. Bu bankaya ortak olan üç farklı banka bulunuyor. Consortium led by the Royal Bank of Scotland % 9,6 hisse karşılığı 3,0 milyar dolar ödedi. UBS ise % 1,6 ile 492 milyon dolar ve Temasek de % 4,8 hisseyi 1,5 milyar dolar karşılığında satın almış. Çin'e yatırım yapmak isteyen hemen her bankanın izlediği en kolay yöntemdir. Bunun arka planında pazara en kısa ve hızlı bir şekilde girme arzusu yatıyor. Burada dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta da, sermayenin genel çıkarlarının evrenselleştiğini gösteriyor. Sermaye tek

tek ülkeler arasındaki ilişki üzerinde değil genel kar eğilimi üzerinde yatarımlara yönelmektedir. Çin'de çıkarı olan bir küresel sermaye, bazı devletlerin yönelimlerine göre karar vermez. Sermayenin ulusal özelliği olmayıp evrensel bir düzeye ulaşmıştır. Küresel sermaye bakımından Çin ile Amerika ilişkisinin temel noktası, sermaye ilişkilerine zarar verip vermemesidir. Yani çıkarları esastır. Dünyanın en büyük finans tekellerinin Çin'e korkusuzca yatırım yapması, maksimal kar elde etme arzusudur. Çin'de bu olanak olduğu için sermayesini buraya yönlendirmektedir. Örneğin Avrupa'da maksimal kar oranı oldukça düşük olduğu için küresel sermaye hem aktif sermayeyi hem de üretken sermayeyi, buradan çekip Asya'ya yönlendirdi, Bu bakımdan sermayenin ulusu yoktur, genel evrensel çıkarları vardır. Hangi ülkenin battığından çok, karını maksimal etmek ilgilenir.

Küresel sermaye'nin Çin'e yönelerek yatırımlara yönelmesi ve özellikle aktif sermayeyi yoğun olarak kullanması, karşılıklı çıkarlarla uyumlu gelişmektedir. Çin kökenli bankalar da, kurmuş olduğu ortaklıklar sayesinde uluslar arası alana açılmaktalar. Çin kökenli bankaların Amerika ve Avrupa'da çok sayıda banka satın alarak, küresel merkezin pazarlarına yönelmiş bulunuyor. Öyle ki, kriz sürecinde iflasla karşı karşı kalan bankaları satın almaya yöneldiler. Böylelikle hem krizin derinleşmesini engellemeye çalıştılar, hem de ilgili devletlerin hukuki gerekçelerini ortadan kaldılar.

Tablo-13: Çin Bankalarının Çin ve Uluslar arası Sıralamaları

Çin Sıralaması	Düna Sıralaması	Çin Bankaraları	Sermaye Hacmi	Yüzde büyüme	Net Karları
1	6	Industrial and Commercial Bank of China	113,393	24.44	2,032,196
2	8	China Construction Bank Corporation	95,834	33,13	1,632,313
3	9	Bank of Chin	94,57	28.37	1,579,396
4		Agricultural Bank of China	79,285	59.97	1,560,905
5	35	Bank of Communications	34,321	51.67	596,6745

6	60	China Merchants Bank	19,324	49.46	362,769 6
7	64	Shanghai Pudong Development Bank	18,222	88.77	330,894
8	66	China Citic Ban	17,99	18.61	314,270
9	73	China Minsheng Banking Corp	15,626	20.20	275,377
10	83	Industrial Ban	13,48	61.29	279,290
11	101	China Everbright Ban	11,529	69.54	223,464
12	144	China Guangfa Bank	6,438	104.58	122,969
13	145	Bank of Beijing	6,398	19.07	110,712
14	171	Huaxia Bank	5,206	20.27	157,070
15	179	Shenzhen Development Bank	4,971	70.93	109,866
16	194	Bank of Shanghai	4,336	44.50	85,581
17	226	Bank of Jiangsu	3,417	55.56	64,997
18	232	Chongqing Rural Commercial Bank	3,308	155.45	43,116
19	235	Shanghai Rural Commercial Bank	3,262	91.85	37,950
20	273	Bank of Nanjing	2,775	56,49	33,445
21	279	China Zheshang Bank	2,716	113.29	32,813
22	300	Ping An Bank	2,368	12.97	38,621
23	302	Bank of Ningbo	2,350	72.52	39.753
24	305	Evergrowing Bank	2,300	53.83	41,391
25	315	Huishang Bank	2,168	26.12	31555
26		HSBC Corp (China)	1,970	10.08	31,048
27	342	Beijing Rural Commercial Bank	1.934	64.47	31.931
28	343	Guangzhou Rural Commercial Bank	1.930	24.14	31.931
29	354	Bank of Suzhou	1.867	564.70	8,158
30		Bank of East Asia China	1.812	11.15	23.107
31	374	Bank of Hangzhou	1.752	19.58	32.831
32	391	Bank of Jilin	1.615	41.76	22.360
33	400	Bank of Tianjin	1,593	35,77	30,724

Çin kökenli bankalar genelde büyük ve orta ölçekli şehirlerde faaliyet yürütmelerine rağmen, Çin'in bütün bölgelerinde değişik düzeylerde onlarca banka bulunmaktadır. Çin ismini kullanan bankalar ikili bir özelliğe sahiptirler, bazı bankalar doğrudan Çin kökenlidir, bazıları da uluslar arası bankalarla ortaklıkları bulunuyor. Dahası, küresel ban-

kaların önemli bir kısmı, Çin'de daha kolay yatırım yapabilmeleri için Çin'de her hangi büyük-küçük bir banka ile ortaklık kurmayı tercih etmektedirler. Bu bakımdan dünyanın önden gelen birçok bankası, kendi isimlerinin yanına 'China' ekleyerek Çin şirketi gibi işleme tabi olmaktadırlar.

Çin'de faaliyet yürüten 50 bankanın sermaye hacmi yaklaşık olarak 595,3 milyar dolardır. Bunların yıllık net kar miktarı ise 10,1 milyar dolar civarındadır. Dünyanın ilk 19 sıralamasında Çin'e ait 3 tane banka bulunuyor. 15 yıl önce Çin'in dünya finans kurumları içerisinde çok önemli bir rolü olmadığından Çin bankaları dünya sıralamalarında genelde alt sıralarda bulunuyorlardı. Çin Bankaları, ekonomideki devasa gelişme özellikler finans sektörü alanında önemli bir etki yaptı. İçte biriken sermayenin etkisiyle Çin bankaları uluslar arası kurumlarda ön plana çıktı ve özellikle kredi vermede Çin bankaları önemli bir işleve sahip oldular. Dünya genelinde 6'ıncı sırada bulunan Industrial and Commercial Bank of China bankasının sermaye değeri yaklaşık olarak 113 milyar dolar olup yıllık kar miktarı 2 milyar dolardan fazladır. Çin'de ikinci, dünyanın 6. Sırasında bulunan China Construction Bank Corporation'un yıllık sermaye hacmi 95, 8milyar dolar olup, net karı ise 1,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiş. Dünya sıralamasında 9'uncu sırada bulunan Bank of Chin'in 94,5 milyar dolar sermaye hacmi ve 1,5 milyar dolar net karı bulunuyor.

6- ULUSLARARASI HAVA YOLU ŞİRKETLERİ VE ASYA'NIN GÜCÜ

Uluslar arası havacılık şirketleri, dünya genelinde tekelleşmiş önemli sektörlerden biridir. Hemen her ülkenin devlet destekli gelişen ve sonra özelleştirilen yolcu ve kargo taşıma şirketleri bulunuyor. Dünya'nın önde gelen şirketlerin yolcu ve kargo taşıma kapasiteleri, bünyelerinde bulundurdukları uçak sayısıyla doğrudan bağlantılıdır. Dünyanhın dört bir yanına uçak seferleri düzenleyen şirketler, özellikle nüfus yoğunluğunun fazla olduğu ve ekonomik gelişme düzeyine bağlı olarak yurt içi ve yurtdışı turizm sektörünün güçlü olduğu ülkelere yönelik çok ciddi olarak yönelmiş bulunuyorlar. Bu bölümdeki inceleme uçak üretim şirketlerini kapsamıyor, sadece seyahat şirketleri olarak ele alınıyor.

Küresel sistemin ekonomik modelinin karakteristik özelliklerinden biri de gelişmekte olan ülkelerin giderek çoğalmasıdır. Bu ülkelerin ekonomisinde belirli bir gelişme oldukça, nüfusun seyahat etme oranında da belirli bir artış yaşanmaktadır. Bugünkü verilere göre günde uçak kullanan yolcu sayısı 3,6 milyon civarındadır. Yıllık ortalama 1,3 milyar insan uçakla seyahat etmektedir. Bunun iş hacmi de yaklaşık olarak 650 milyar dolardır. 2011 yılı turizm iş hacmi ise 1,4 trilyon dolardır. Uçak seyahatleri bunun içinde özel bir yer işgal ediyor.

Birleşmiş Milletlere bağlı Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından hazırlanan rapora göre, bugünkü gelişme eğilimi dikkate alınarak, 2020 yılında, günde 5 milyon insan uçakla seyahat edecek. Yani bunun sayısal rakamı 1,9 milyardır. Bu gelişmenin en yoğun olarak Asya Pasifik bölgesinde yaşanacağı tahmin ediliyor. Asya ekonomisinin büyümesine paralel olarak hem turizmin gelişeceği, hem de uçakla seyahat etme oranından çok büyük bir artışın olacağı tahmin ediliyor. Hindistan. Çin, Endonezya gibi ülkelerin nüfusları ve gelişme potansiyelleri dikkate alındığında Asya kıtasının uçak şirketlerinin dünyanın en büyük iş kapasitesine sahip olacağını söylemek yanlış olmaz. Bütün ekonomik ve sosyal gelişmeler bununu doğrular niteliktedir. Bu bakımdan, son 20 yılın verileri dikkate alındığında. Asya şirketlerinin bu alanda çok ciddi bir gelişme içerisinde olduğunu görmek mümkün.

Tablo-14: Dünyanın 25 büyük şirketinin ekonomik değeri

Rang	Compagnie	Pays	Capitalisation en milliards €
1	Air China	Chine	8.59
2	Singapore Airlines	Singapour	7.66
3	Delta Airlines	USA	7.61
4	Lan Airlines	Chili	6.49
5	United Continental Holding	USA	6.40
6	Ryanair	Irlande	6.00
7	Southwest Airlines	USA	5.61
8	All Nippon Airways	Japon	5.24
9	China Southern Airlines	Chine	5.12
10	Cathay Pacific Airways	Hong Kong	4.85
11	China Eastern Airlines	Chine	4.82
12	Deutsche Lufthansa	Allemagne	3.91
13	Intl Consolidated Airlines	Royaume-Uni	3.25
14	COPA Holdings	Panama	2.95

15	Qantas Airways	Australie	2.67
16	TAM	Brésil	2.61
17	Hainan Airlines	Chine	2.58
18	Airasia	Malaysie	2.50
19	Korean Air Lines	Corée du Sud	2.45
20	Easyjet	Royaume-Uni	2.44
21	Alaska Air Group	USA	1.92
22	Westjet Airlines	USA	1.67
23	US Airways Group	USA	1.59
24	China Airlines	Taiwan	1.59
25	Avancia Taca Holding	Panama	1.49

Kaynak : http://www.fb-bourse.com/category/classements/compagnies-aeriennes-classements

Dünyanın en büyük iş kapasitesine sahip 25 şirketin içerisinde 12 tanesi Asya, 9'ü Amerika ve 4'ü Avrupa kökenlidir. Özellikle ilk 10 içerisinde bulunan ve birinci ve ikinci sırada bulananlar esas olmak üzere 5 hava yolu şirketi Asyalı grubundadırlar. İlk sırada bulunan Air China 8,6 milyar dolar, Singapore Airlines 7,7 milyar dolar bir değere sahiptir. Amerikan patentli Deleta Airlines ise 7,6 milyar dolar ekonomik değeri biliniyor. Son 20 yılın verileri dikkate alındığında Çin başta olmak üzere Doğu Asya ülkelerinin hava yolu şirketlerinde ciddi bir artış söz konusudur. Hiç şüphesiz ki bunun temel nedeni Asya ekonomisinin yıllık büyüme oranlarıyla da ilişiklidir. Büyüme oranı, Doğu Asya ülkelerine ve özellikle Çin'e yönelik hava trafiğini yoğunlaştırmaktadır. Hem kargo, hem de turist uçuşlarında çok ciddi bir artış söz konusudur.

Tablo-15: Şirketlerin Yıllık İş Hacmi/2011

Rang	Compagnie	Pays	CA 2011 en milliards €
1	Deutsche Lufthansa	Allemagne	28.73
2	United Continental	USA	26.60
3	Delta Airlines	USA	25.25
4	Air France KLM	France	24.36
5	AMR Corp	USA	19.50
6	Intl Consolidated Airlines	Royaume-Uni	16.10
7	All Nippon Airways	Japon	13.01
8	Southwest Airlines	USA	11.26
9	Air China	Chine	10.39
10	China Southern Airlines	Chine	10.06
11	US Airways Group	USA	9.39
12	Qantas Airways	Australie	9.34

13	China Eastern Airlines	Chine	9.17
14	Cathay Pacific Airways	Hong Kong	9.09
15	Singapore Airlines	Singapour	8.61
16	Air Canada	Canada	8.44
17	Korean Air Lines	Corée du Sud	7.96
18	TAM	Brésil	5.59
19	Turk Hava Yollari	Turquie	5.07
20	SAS	Suède	4.59
21	Thai Airways Intl	Thailande	4.50
22	Ryanair	Irlande	4.39
23	Air Berlin	Allemagne	4.23
24	Lan Airlines	Chili	4.02
25	Easyjet	Royaume-Uni	3.98

Kaynak : http://www.fb-bourse.com/category/classements/compagnies-aeriennes-classements

Uluslar arası hava yolu şirketlerinin yıllık iş kapasitesine bakıldığında, dünyanın ilk 25 şirketi içerisinde Amerika kökenle 8, Avrupa kökenli 8, Asya kökenli 9 şirketi bulunuyory. 2001 yılı içerisinde, Almanya kökenli Deutsche Lufthansa şirketi 28,7milyar dolarlık bir iş hacmiyle birinci sıradan bulunuyor. Bunu takip eden iki Amerika kökenli şirket United Continental 26,6 milyar dolar, Delta Airlines 25,3 milyar dolar gerçekleştirmiş. Sermaye değeri bakımından ilk sırada bulunan Air China ise 10,4 milyar dolar gerçekleştirmiş. Japon kökenli All Nippon Airways şirketi 13,0 milyar dolarlık bir iş hacmine sahip.

Tablo-16: Şirketlerin Net Kar Miktarı/2011

Rang	Compagnie	Pays	Résultat net 2011 en milliards €
1	Air China	Chine	0.79
2	Delta Airlines	USA	0.61
3	United Continental	USA	0.60
4	China Southern Airlines	Chine	0.57
5	Ryanair	Irlande	0.56
6	China Eastern Airlines	Chine	0.51
7	Cathay Pacific Airways	Hong Kong	0.51
8	Hainan Airlines	Chine	0.29
9	Easyjet	Royaume-Un	0.26
10	All Nippon Airways	Japon	0.26
11	Lan Airlines	Chili	0.23
12	COPA Holdings	Panama	0.22
13	Aeroflot Russian Airlines	Russie	0.21
14	Singapore Airlines	Singapour	0.19
15	Qantas Airways	Australie	0.18

16	Alaska Air Group	USA	0.17
17	Airasia	Malaysie	0.13
18	Southwest Airlines	USA	0.13
19	Grupo Aeromexico	Mexique	0.12
20	Westjet Airlines	Canada	0.11

http://www.fb-bourse.com/category/classements/compagnies-aeriennes-classements

Dünyanın ilk büyük hava yolu şirketinin net kar oranlarına göre sıralamasına bakıldığında Asya kökenli şirketler ön plana çıkmaktadır. Örneğin ilk 10 içerisinde 4 Çin, 2 ABD, 1'er İrlanda, İngiltere, Hong Kong ve Japonya hava yolu şirketi bulunuyor. İş hacmi bakımından dünyanın 9'uncu şirketi olan Air China, net kar oranı bakımından 790 milyon dolarla dünyanın en çok kar yapan şirketi konumundadır. Dünyanın en büyük iş hacmine sahip Alman kökenli Lufthansa, net kar miktarı bakımından ilk 20 şirket arasında bulunmuyor. İş hacmi bakımından dünyanın ikinci ve üçüncü sıralanmasında bulunan Amerikan kökenli Delta Airlines'in yıllık net karı 610 milyon dolar ve United Continental şirketinin ise 600 milyon dolar olarak gerçekleşmiş, Çin'in ekonomik büyüme oranı arttıkça, dünya piyasasına açımlı da çok yönlü gelişmektedir. Çin Hava Yolu şirketleri giderek dünyanın önemli hava şirketleri arasına girmeye başladılar. Ülkenin gelişmesine paralel olarak seyehat eden nüfusta belirgin bir artış yaşanmaktadır. Çin merkez olmak üzere özellikle Doğu Asya'nın nüfusu dikkate alındığından, gelecekte Çin'in havacılık sektöründe çok daha büyük bir gelişme yaşanacaktır. Bu kaçınılmaz durum, küresel ulaşım sektöründe Çin'i çok daha önemli kılıyor.

7- DÜNYA KÜRESEL OTOMOBİL SANAYİSİ: ASYA VE ÇİN'İN ARTAN ÖNEMİ

Çin, dünya ekonomisinin en önemli gücünü oluşturan otomotiv sanayinde çok hızlı bir büyüme gösteriyor. Küresel tekellerin de en çok yatırım yaptığı alanlarından biri de otomotiv sanayidir. Bunun birçok nedeni bulunuyor. Birincisi, diğer üretim alanları gibi otomotiv sanayi, yoğun ucuz iş gücüne dayanan artı değer sömürüsünün yüksek olması ve azami karın tahmin edilenden fazla oluşu. İkincisi dünyanın nüfusunun yarısından fazla Asya kıtasındadır. Çin ve Hindistan gibi toplam nüfusu yaklaşık olarak 2,6 milyarı bulan muazzam bir pazar bulunuyor.

Amerika ve özellikle Avrupa'nın ulaştığı doyum, otomotiv sanayinin pazar alanlarını önemli oranda daraltmış bulunuyor. Asya'da ise durum tersinedir. Çok yönül gelişen ekonomisiyle toplumun sosyal yapısındaki gelişme, otomotiv alanında talep hızlı artıyor.

Asya içerisinde Çin, otomotiv sanayinin merkezi durumundadır. Çin'e yapılan yatırımların yoğunluğu sürekli bir artma eğilimi içerisindedir. Hem Çin kökenli tekellerin, hem de küresel tekellerin çok kapsamlı yatırımları olup, hızla gelişme eğilimi içerisindedirler. Ancak burada dikkat çeken temel nokta: Küresel tekeller ile Çin kökenli tekeller arasında çok yönlü bağların bulunmasıdır. Pazarların alanlarının genişletilmesinin en önemli yanı ortaklıkların kurulması biçimindedir. Küresel tekeller, ucuz iş gücünü kullanarak araçları en düşük değerde üretip yüksek fiyatlarla dünyanın başka pazarlarında satışa sunarak çok büyük karlar elde ediyorlar. Ancak pazarın en büyük payı yine Asya ve Çin olduğu için bu pazarlara yönelmek ve rekabet gücünü arttırmak zorundadırlar. 2011 yılı verilerine göre Çin'de kayıtlı motorlu araç sayısı 114 milyon ve 103 milyon otomobil ve motosiklet bulunuyor İkisinin toplamı 217 milyondur. Ayrıca 247 milyon kişi ehliyet sahibi bulunuyor. Çin nüfusunun 1,3 milyar olduğu düşünüldüğün de müthiş bir pazarın olduğu görülüyor. Buna komşusu Hindistan ve Çin'in egemenlik alanına dâhil olan Doğu Asya dâhil edildiğinde, küresel tekeller için müthiş bir pazar oluşturmaktadır. Bu nedenle küresel tekeller, Çin kökenli tekellerle ortak yatırımlara yöneliyorlar. Bu ortaklık bir bakıma zorunlu ve kaçınılmaz bir bağımlılık ilişkisini yaratıyor.

Çin otomotiv tekelleriyle küresel tekeller iç içe geçerek birbirini tamamlar duruma gelmiş bulunuyorlar. Kurdukları 'ortak' şirketlerle hem Çin pazarı, hem de uluslar arası pazarlara yöneliyorlar. Örneğin Çin ve ABD patentli iki tekelin kurduğu otomotiv şirketi Amerika'da ve Avrupa'da da kendisine pazar alanı açmaktadır. Bu sermayenin uluslar üstü niteliğiyle de ilişkilidir.

Tablo-17: Yıllara Göre Dünya Otomobil Üretimi/Milyon adet

Yıllar	Bütün Motorlu Taşıt SAyısı	Otomobil Sayısı
2010	77.773.862	60.343,756
2009	61.791,868	47.772,598
2008	70.520,493	52.726,117
2007	73.266,061	53.201,346
2006	69.222,975	49.918,578
2005	66.482,439	46.862,978
2004	64.496,220	44.554,268
2003	60.663,225	41.968,666
2002	58.994,318	41.358,394
2001	56.304,925	39.825,888
2000	58.374,162	41.215,653
1999	56.258,892	39.759,847
Kaynak : http://www.worldometers.info/cars/ and http://en.wikipedia.org/wiki/Automotive_industry		

Dünya Motorlu Taşıt Üreticileri Örgütü (OICA) tarafından yayımlanan istatistikî verilere göre, 2010 yılı verilerine göre toplam motorlu araç sayısı 77,7 milyon olup bunların 60,3 milyonu otomobil, 13,4 milyonu hafif ticari araçlar, 3,5 milyonu ağır ticari araç ve 519 bini otobüsler olarak verilmiş.

Dünya otomotiv piyasası esasen 2006 yılından itibaren bir yükseliş içine girdi. Ancak 2008 yılındaki finans krizi nedeniyle otomotiv üretiminde bir gerileme yaşanmasına rağmen, 2009 yılından itibaren özellikle Çin ve Hindistan pazarında artan taleplerle yeniden arttı. 2009 yılında üretilen araba sayısı 47,7 milyon adet, bu oran 2010 yılında 58,2 milyona ve 2011 yılında iste yaklaşık olarak 60 milyona çıkmış. 2005-2011 yılları arası dikkate alındığında, üretilen otomobil sayısı yaklaşık olarak 316 milyondur.

Tablo-18: Ülkelere Göre Üretilen Otomobil Sayısal Oranları/2011

Rank	Country	Motorlu Araç Sayısı	Otomobil Sayısı	% of total world production
1	Çin	18.418,876	14.485,326	24.2%
2	Japonya	8.398,654	7.158,525	11.9%
3	Almanya	6.311318	5.871,918	9.8%
4	Güney Kore	4.657,094	4.221,617	7.0%
5	Hindistan	3.936,448	3.053,871	5.1%
6	ABD	8.653,560	2.966,133	4.9%
7	Brezilya	3.406,150	2.534,534	4.2%
8	Fransa	2.294,889	1.931,030	3.2%
9	İspanya	2.353682	1.819,453	3.0%
10	Rusya	1.988,036	1.738,163	2.9%
11	Meksika	2.680,037	1.657,080	2.8%
12	İran	1.648,505	1.413,276	2.4%
13	İngiltere	1.463,999	1.343,810	2.2%
14	Çek Cumhuriyeti	1.199,834	1.191,968	2.0%
15	Kanada	2.134,893	990,483	1.7%
Kaynak : http://www.worldometers.info/cars/				

2010 yılı verilerine göre dünya genelinde üretilen motorlu araç sayısı yaklaşım olarak 77,8 milyondur. Otomobil sıralamasında bulunan ilk 5 ülke otomobil üretiminin % 58'ine sahip bulunuyor. İlginç olan nokta, ABD bakımından dikkat çekici nokta şudur: Üretilen motorlu araç sayısı 8,5 milyon, üretilen otomobil sayısı ise yaklaşık 3 milyon civardındadır. Genel otomotive araçlar söz konusu olduğunda, ABD ilk 5 içerisinde yer almıyor. Asya kıtasının ilk 5 ülkesi ise dünya otomobil üretiminin % 51,1'ini üretmektedir. Bir bakıma Asya kıtası otomotiv sanayisinin merkezi haline gelmiş bulunuyor.

Çin, 2000 yılından beri, otomotive üretiminde sürekli bir artış içindedir. Çin'deki üretim artışının tesine Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da otomotiv üretiminde belirgin bir düşüş yaşandı. 2005-2008 yılında toplam ABD'nin otomotiv üretiminde 3,2 milyon adet düşüş yaşandı. Son yıllarda belirli bir yükseliş içinde olan Kanada'da üretimde 500 bin adet geriledi. Meksika'da aynı oranda bir gerileme yaşandı. Kuzey Amerika otomotiv üretiminde yaklaşık 3,4 milyon bir

düşüş yaşandı. Batı Avrupa'da 2004-2007 yılları arasında otomobil üretiminde 2 milyon bir azalma meydana geldi.

2008 yılında, Doğu ve Orta Avrupa'da toplam araç üretimi 6,5 milyona Brezilya'da araç üretimi 2004 yılında 2,2 milyon ve 2008 yılında 3,2 milyona çıktı. Rusya'da bir durgunluk sürecinden sonra, 2008 yılında belirli bir yükselme eğilimi gösterdi ve 1,8 milyon adet araç üretildi.

Otomotiv pazarı hem küresel sermaye grupların hem de ülkelerin en önemli yatırım alanlarından biridir. Özellikle küresel sermayenin yeni pazar alanlarına yönelmesini ekonomik büyüme oranları bakımından son derece önemlidir. Bu bakımdan Asya eksenli Doğu Asya dahası Çin, Hindistan ve Endonezya gibi ülkeler küresel otomotiv sanayinin gözdeleri haline geldi. Devletçi ekonominin güçlü olduğu Çin'de, devlet, küresel sermayenin talebine dayanamadı ve özellikle Dünya Ticaret Örgütüne üye olduktan sonra, Hükümet Çin pazarını küresel tekellere açtı. Bu aynı zamanda küresel Çin küresel ekonomisinin çok daha büyümesini sağladı. Çin şirketleriyle küresel şirketler arasında yapılan ortaklıklar, küresel sermayeye çok önemli avantajlar sağladığı gibi Çin içinde önemli olanaklar yarattı. Sermaye ve teknoloji transferi, dünya pazarlarına açılma olanaklar ve rekabeti gücünü geliştirmek gibi önemli avantajlar sağladılar.

Tablo-19: Küresel ve Çin Kökenli Şirketlerin Motorlu Araç Üretimi/2010

Küresel Şirketler	Motorlu Araç Sayısı	Çin Kökenli Şirketler	Motorlu Araç Sayısı
GM	8.557.351	SAIC	3.620,653
VW	8.476.192	Dongfeng Motor	2.769,883
Toyota	7.341.065	FAW	2.572.260
Hyundai - Kia	5.764,918	Beijing Automotive	2.504.083
Ford	4.988,031	Chana Automobile	2.378,052
PSA	3.982,162	Geely	802,319
Nissan	2.892,945	Chery	692,438
Honda	3.643,057	Fuji	649,954

Suzuki	2.892,945	BYD	521,232
Renault	2.716,286	JAC	439,327
Fiat	2.410,021	Brilliance	434,182
Dayimler CiM	1.940,465	Great Wall	398,692
Chrysler	1.578,488	Hafei	215,558
BMW	1.481,253	Changhe	190,906
Mitsubishi	1.174,383	Jiangling	173,577
Mazda	1.307,540		

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Automotive_industry

Dünya genelinde üretilen yaklaşık 77,7 milyon motorlo aracın 60 milyonu 16 küresel tekel tarafından üretilmektedir. Dünyanın en büyük otomotiv küresel tekeli General Motors'un yıllık üretimi yaklaşık olarak 8,6 milyon, Volswagen'in 8,5 milyon. Toyota ise 7,4 milyon adet üretmiş bulunuyor. Bu rakamlar yıllara göre şirketlerin özgün durumlarına göre değişiklikler gösterebiliyor. Ancak dünya genelinde baktığımızda özellikle Asya kökenli küresel tekellerin sayısında belirli bir fazlalık olmasına rağmen, Avrupa ve Amerika kökenli tekeller, pazar alanında halen önemli bir güçtürler.

Otomotiv sanayinde, üretim merkezileşerek az sayıdaki tekelci grubun elinde toplanmış bulunuyor. Dünyanın onlarca ülkesinde üretim yapan küresel tekeller, son 20 yıldır, üretimlerini genelde ucuz iş gücünü oluşturan Asya kıtasına aktardılar. Özellikle Çin ve Hindistan ön plana çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerden özellikle otomobil satışları bir doyum noktasına ulaşmış bulunuyor. Örneğin Almanya, Fransa, İngiltere, Hollanda, Belçika gibi Avrupa ülkelerinde her bin kişile 700 otomobil düşerken, Çin, Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerde ise 40 araç düşüyor. Bu bakımdan 2,5 milyar nüfusu barındıran Çin ve Hindistan, küresel tekellerin gözdeleridir.

Son 20 yıl içinde Çin şirketleri, özellikle Asya ve Çin pazarında önemli bir güç haline geldiler. Aynı zamanda bölgeye yatırım yapan küresel tekellerle Çin kökenli tekeller arasındaki ortak yatırımlar hızla artmaktadır. Başta Çin iç pazarı olmak üzere, Asya kıtasına yönelik bütün girişimler Çin üzerinde gelişiyor. Örneğin SAIC, Dongfeng Motor, FAW, Beijing Automotive, Chana Automobile gibi şirketlerin üretim kapasitelerine, iş hacimlerine ve yıllık kar oranlarına baktığımızda artık küresel şirketler düzeyine geldiklerini görmek mümkün.

Asya pazarı öncelikli olmak üzere, dünya gelenindeki pazarlara açılan Çin kökenli tekellerle, küresel tekeller arasında kurulan yeni ortaklık şirketleri, küresel sermayenin çıkar ve rekabet ilişkisini bir bakıma yeniden düzenlemenin modelleri olarak karşımıza çıkıyor.

Uluslar arası finans krize rağmen Çin'de motorlu araç ve özellikle de otomobil sayısındaki artış, küresel güçlerin iştahını kabartmaktadır. 1992-2011 yılları arasındaki verilere baktığımızda somut bir fikir edinebiliriz.

Tablo-20: Çin'de Yıllara Göre Üretilen Araç

Yıllar	Üretilen Otomotiv Aracı/ Milyon
1992	1.0
1999	1.2
2000	2.07
2001	2.33
2002	3.25
2003	4.44
2004	5.07
2005	5.71
2006	7.28
2007	8.88
2008	9.35
2009	13.79
2010	18.06
2011	18.40
Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Automotive_industry_in_the_People%27s_Republic_of_China	

Amerika'dan sonra dünyanın ikinci büyük otomobil üreticisi durumuna gelen Çin'in ekonomik gelişmesinin en somutlaşmış biçimlerinden biri de otomotiv sanayidir. Son 3 yıldır, otomobil araçların üretiminde Japonya'yı da aşarak ikinci sıraya yükselmesi, hem iç Pazar bakımından önemli bir noktası oluşturuyor. Dünya ortalamasına bakıldığından Çin, artık dünya otomotiv üretiminin merkezi haline geldiğini görüyoruz. 2006 yılında yaklaşık % 40 civarında bir artışla dünya sıralamasında 3'üncülüğe yükseldi. 2009 yılından itibaren Japonya'yı da geride bırakarak ilk sıraya oturdu. Dünya otomobil üreminin % 25'i

yani her 4 otomotiv araçtan biri Çin'de üretiliyor. Eğer sadece arabaları temel alırsak, 2011 yılında Çin'de üretilen otomobil 14,5 milyon civarındadır. Yukarıda sıraladığımız dünyanın bütün küresel şirketleri, Çin pazardan pay alabilmek için çok büyük yatırımlara yöneldiler.

Amerika ve Batı Avrupa olarak tanımlanan küresel merkez bölgelerinin üretim kapasitesinin bir bakıma doyum noktasına ulaşması, sermayeyi yeni alanları yöneltmek zorunda bırakmaktadır. Sermayenin kimseye bağımlı olmadığı, çıkarı için kendisine yeni anavatanlar yarattığına dair somut örneklerden biri de otomotiv sanayisidir. Küresel ekonomilerin iç içe geçerek rekabet yoluyla bütünleşme eğilimlerine en iyi örneklerden biri, otomotiv sanayinin Çin'deki durumudur.

8- ÇİN OTOMOTİV ŞİRKETLERİ

BAIC (Beijing Automotive Industry Holding): 1958 yılında kurulan BAIC, ülkenin en büyük otomobil üreticisidir. Ülke içerisinde yıllık 300.000 üretim kapasiteli 10 ülkede 10 üretim tesisi bulunuyor. Şubat 2002 yılıhda, Beijing Hyundai Motor Co Pekin Otomotiv Endüstri Holding A.Ş. ile Güney Kore Hyundai Motor arasında bir ortaklık kuruldu. Ekim 2002 yılında Sonata, 2003 yılında Elantra ve 2005 yılında Tucson bu ortaklığa dâhil oldu. Daha sonra DaimlerChrysler ve Pekin Otomotiv Endüstri Holding A.Ş. DaimlerChrysler arasındaki. % 50'lik hisse payı ile 30 yıllık bir ortaklık oluşturuldu. 2006'da yılda 25.000 Mercedes-Benz E ve C sınıfı sedanlar üretmeye başlandı. 2006 yılında yine Pekin Jeep Şirket, yeni ortak girişimiyle, araçların montajına da yöneldi ve Mitsubishi ile yapılan anlaşma sonucu, Mitsubishi arabalarının montajı, bu şirketin fabirkalarından yapılmaktadır.

(Beiqi) Foton Motor: Beiqi Foton Motor Co, Ltd (bundan Foton olarak anılacaktır), 28 Ağustos1996 yılında 100 şirketin bir araya gelerek kurmuş oldukları bir 'ortaklık' şirkettir. Foton, Auman", "View", "Aoling", and "Times" isimiyle dört çeşit otomobil üreterek Çin pazarına sundu. Henüz orta ölçekli olmasına rağmen 21'inci yüzyılın üretim teknolojisini kullandığı için genişleme potansiyli oldukça fazladır. Son 4 yıldır, küresel şirketlerle çok yönlü ortaklıklara yöneldi.

Chery Automobile: Chery Automobile Chery Automobile Co, Ltd Wuhu City, P.R.China 1997 yılında kuruldu. Küçük bir şirket olarak ku-

rulmasına rağmen hızlı büyüyen bir otomobil üreticisi haline geldi. Chery, Birleşik Krallık Lotus Mühendislik ve Japon Mitsubishi Otomotiv Mühendisliği gibi üst mühendislik firmaları ile işbirliği yoluyla dünya standartlarında otomobil üretmeye başladı. Bertone ve İtalyan Pininfarina gibi önde gelen otomobil tasarımı firmalarıyla ortaklıklara yöneldi. Avusturya AVL Listesi ile işbirliği içinde Chinas ilk yüksek performanslı Euro IV motorlar üretmeye başladı. Chery ABD ve AB oto pazarları hedefleyen yeni ürünler geliştiriyor. 2005 yılında 188.000 araç üreten Chery, 2010 yılında 400 bine yakın araç üretti. Kendi tasarımlarıyla sadece Çin'in değil Asya'nın diğer ülkelerinde, Avrupa ve Amerika önemli pazarlar edinmeye başladı. 2001 yılında, Güney Kore'nin karşı karşıya kaldığı krizin hemen ardından Daewoo General Motors'un mühendislerinin büyük bir kısmını kendi bünyesine kattı.

BYD Auto: BYD Company Ltd'nin piyasa değeri yaklaşık olarak 15 milyar dolardır. Tüm dünyada 40.000'den fazla çalışanı bulunuyor. BYD Auto uluslararası araştırma, geliştirme ve araç malzemeleri üretimi üzerinde yoğunlaşmaktadır. BYD, elektronik ekipmanlarıyla dünya standartlarında bir otomobil üretim şirketi haline gelmiş bulunuyor.

Changan Automobile: Özellikle dünyanın farklı küresel şirketleriyle kurduğu ortaklıklar dikkat çekiyor. Örneğin Ford, Mazda ve Suzuki ile farklı şirketler kurarak, hem Çin'de hem de uluslar arası alanda önemli bir etki yarattı. Changan Suzuki Oto A.Ş., 2001'de Changan Ford Oto Corp ve 2004'de Changan Ford Nanjing Corp kurdu. Chang özellikle kendi markasına taşıyan otomobiller ve motorları üretiyor. Çin endüstrinin önemli bir bir üreticisidir. 2005 itibariyle, Changan Çin'de dördüncü büyük otomobil üreticisi konumundadır. Changan Grubu kuruluşundan bu yana, üretim ve otomobil satışları yıllık % 30 artmaktadır ve 2004 yılında 580.000 ve 2010'da 1 milyona yakın araba piyasaya sürdü. İş hacmi, 1998'de, 2,5 milyar, 2004'de 8 milyar ve 2010'da yaklaşık olarak 13 milyar dolara yükseldi. Changan tekelleşmiş bir şirkettir ve yüzlerce bilimsel ve teknik personel olmak üzere 28.000 işçi kadrosu bulunuyor. Otomatik mühendislik araştırma enstitüleri ve şube enstitüleri İtalya, Almanya, Şangay ve Çin'in Chongqing'de kurulmuş. Kaliteli ve güvenirliği bakımından dünyanın ilk 20 şirketi arasına girmeyi başaran Changan, Çin sınırlarını aşan, Asya'da önemli bir pazar edinen ve uluslar arası alanda rekabete yönelen önemli tekel grubudur. Dünyanın en büyük küresel otomotiv tekel gruplarıyla ortaklıklar kurması,

sermayenin genel çıkarlarının ortaklaşması bakımından ayrıca dikkat çeken bir konumdadır.

Great Wall Motor (GWM): Daha çok tasarım üzerine çalışmaktadır. Avrupa ve Japonya'dan tanınmış tasarım şirketleri ile birlikte çalışarak yurtdışına yönelik ihracat pazarını arttırmak istiyor. Bünyesinde yaklaşık olarak 8 bin kişi çalıştırıyor.

Dongfeng Motor Corporation/Dongfeng Motor (DFM): 1969 yılında kurulan DFM, Çin'in en büyük otomobil üretim şirketlerinden biridir. Orta hizmet üretimi ve ağır ticari araç, oto parçaları ve bileşenleri, hafif ticari ve binek araçlar üretmektedir.1998'deki iş hacmi 33,9 milyar, 2004 yılında 76,8 milyar ve 2010'da 102 milyar dolar olup bünyesinde 106.000 kayıtlı çalışan bulunduruyor. Uluslar arası rekabet gücünü geliştiren DFM, Nissan Motor Co, Ltd, Honda Motor Co, Ltd ve Kia Motors Corporation ile binek araç üretimine başladı. Fransız Citroen ve Peugeot ile kurdukları ortaklıkla binek otomobil üretimi yapıyor. Suzuki ile yaptığı ortaklıkla Changhe Makine Fabrikasında Suzuki ST 90VT kamyon montajı yapmaya başladı ve daha sonra 12-19 yolcu kapasiteli minibüs üretimine başladı. DFM Kurumsal Yapısı ve Mekanizması hızla yenilemektedir. Uluslararası uygulamada ve modern kurumsal yönetim sistemini geliştirmek, yerli ve yabancı piyasalardaki rekabet gücünü artırmak amacıyla bilimsel araştırmalara ciddi bir önem vermekte ve üretim teknolojisini sürekli yenilemektedir.

Güney Doğu (Fujian) Motor: 1995 yılında, 138 milyon dolar sermaye ile kuruldu. Özellikle Çin'in Güney bölgesinde üretim yapan şirket, tam otomatik üretim sistemiyle çalışıyor.

First Automobile Works (FAW): 1953 yılında kuruldu. Pazar payı ve üretim kapasitesi geniş bir şirkettir. Şirketin küresel tekellerle ortak yatırımları bulunuyor. FAW Araba Co, Ltd, Tianjin FAW Xiali Automobile Co, Ltd ve Changchun FAW Sihuan Automobile Co; Bunlardan FAW Jiefang Automobile Co, Ltd ve Fawer Otomobil Parçaları Co, tamamen yan aittir Ltd, , hisseleri borsada işlem gören Ltd, ve FAW-Volkswagen Automobile Co, Ltd ve Tianjin FAW Toyota Motor Co, Ltd, gibi kapsamlı bir ortaklığa sahiptir. 2002 yılında, Tianjin Otomobil Sanayi (Group) Corporation ile FAW Group Corporation birleşti ve Toyota Motor Corporation ile ortak girişim üretime başlamıştı. Daha sonra Volkswagen AG ile ortaklık kuran FAW'ın yıllık üretim kapasitesi 300 bine yakındır. 135 bin çalışanı olan şirketin yıllık iş hacmi ise 20 milyar dolara yakındır.

Geely Automobile Global: 2002 yılında, 20 milyon kayıtlı sermaye ile kurulan ve doğrudan ithalat ve ihracata yönelen, Geely International Corporation Geely Grubu, ürettikleri 'Geely' marka otomobilleri, Orta Doğu, Doğu Avrupa ve Orta ve Güney Amerika'ya ihraç ediyorlar, onu otomobil büyük miktarda ihraç etmiş. Ayrıca, şirket, ABD, Kuzey ve Batı Avrupa, Rusya ve Güney Doğu Asya kapsayan bölgede 50'den fazla ülke ile yoğun bir ticaret ilişkisi kurdu. Geely, uluslar arası alandaki Pazar payı nedeniyle Çin Otomobil küresel holdinglerinden biri olarak gösterilmektedir.

Gonow Auto: 2003 yılında kurulan daha çok araştırma ve tasarım üzerinde yoğunlaşan şirket, Ar-Ge merkezi kurulmasıyla daha çok Almanya ve Japon teknolojisini kullanmaktadır. Zhejiang Gonow Automobile Co, Ltd, pikap ve spor yararı aracı imalatı (SUV) konusunda uzmanlaşmış özel bir şirket. Yıllık 200.000 üretim kapasitesi ile 60.000 Transfer ve SUV ve 60.000 motor üretmiş. Çin'in önde gelen üreticilerinden biri olup, Gonow Troy serisi, Gonow Jetstar SUV, Gonow dümenci SUV, Gonow Kylin SUV vs, üretimini yapıyor. Ayrıca, orduda kullanılan özel otomobil, Kamu güvenliği, Posta idaresi ve Hükümet tarafından kullanılan otomobilleri üreten bir şirket.

Brilliance China Automotive (Zhonghua, Jinbei): Çin'in önde gelen otomotiv üreticilerinden biridir. Şirket, hafif kamyonlar, minibüs, benzinli motor üretimi, pencere pervazları, şeritler, aks gibi otomotiv parçaları üretmektedir. Onun ticari araç markası "Jinbei" ve "Granse" markalı minibüs ve Zhonghua" markalı kamyonet üreten şirket, 2003 yılında, BMW ile yapmış olduğu anlaşmayla, Çin'de BMW 3 serisi ve 5 serisi otomobilleri üretmektedir. 2004 yılında, 61.618 minibüs ve 10.982 "Zhonghua" otobilini ve 8.708 BMW sattı. 2010 yılındaki toplam satışı 150 bin civarındadır. 330 üzerinden satış servis merkezi ve 800'ün üzerinde minibüs distribütörüyle önemli bir ağ oluşturmuş durumda. 2004 yılında 6,5 milyar, 2010 yılında iste yaklaşık olarak 11 milyar dolarlık otomobili piyasaya satmış. Ayrıca Asya, Afrika ve Latin Amerikaya pazarlarına yönelmiş bulunuyor.

Hafei Auto: Hafei Harbin Motor Co, Ltd (Hafei Motor), özellikle uçak sanayi ile ilgilenmektededir. Ayrıca küçük ölçekli motorlu taşıtlar da üretmekten şirket. Çin-İtalya ortak üretiminde önemli bir rol üstlenmiş durumda.

Haima (Hainan-mazda): Güney Çin'de Hainan adasına kurulan ve 1990 yılında geliştirdiği otomobil serileriyle dikkatleri üzerine çeken bir şirket, Hainan HX 7080 otomobil serisiyle önemli bir pazar buldu. Ayrıca Mazda modellerini değiştirilmiş hallerin piyasaya sürdü. Hainan-Mazda anlaşmasıyla Mazda otomobillerinin montajını Haima'nın fabrikalarından yapılıyor.

Huatai Automobile: Rongcheng Huatai Automobile Co, Ltd, 2000 yılında kuruldu. 12 çeşit tomobil ve kamyonet üretiyor. Yıllık 80.000 otomobil üretim kapasitesine sahip. 2002 yılında Güney Kore kökenli Hyundai ile Teknoloji Transfer Anlaşması yaptı ve Hyundai'n otomobillerinin montojını yapmaktadır.

Jiangling (JMC): Hunan Jnan Otomobil Manufacturing Co, Ltd, Çin'in Silah Endüstrisi Kurumuyla birlikte çalışıyor. Hem askeri hem de otomobil üretimi yapıyor. Japonya'nın Suzuki, Toyota ve Mitsubishi şirketiyle ortak üretim yapan şirketin yıllık üretim kapasitesi 55.000'dir.

Liebao (Chang Feng Motor): 1950 yılında kurulan Chang Feng (Group) Co, Ltd, "Hunan Changfeng Motor Co, Ltd, Hunan Changfeng Motor Kanepe Limited Şirketi, Hunan Changfeng Kauçuk Ürünleri Co, Ltd, Hunan Changsha Motor Parçaları Co, Ltd, Hunan Changfeng Oto İç Dekorasyon Co, Ltd, Hunan Changfeng. Malzeme Taşıma A.Ş., LTD, Hunan Changfeng Property Management Co, Ltd, Yongzhou Changfeng Ekonomi Teknoloji Geliştirme Co, Ltd, Hunan Changfeng Otomobil Plastik Ürünler Co, Ltd, Hunan Changfeng Otomobil Klima Co, Ltd, Hainan Shennong Dafeng Bilimsel ve Teknolojik Limited Şirketi, vb Changfeng Motor gibi gibi şirketlerden oluşmaktadır. 4500'e yakın çalışanı olan şirketin yıllık satış miktarı yaklaşık olarak 16 milyar dolardır.

Lifan Autos and Motorcycles: Lifan Grubu bilim ve teknoloji geliştirmelerle ilgilenirken özellikle motor ve motosiklet üretim ve ihracatında önemli bir rol alıyor. Güney-Doğu Asya, Batı Asya, Avrupa, Afrika, Güney Amerika'yı kapsayan 100'den fazla ülkede satılıyor.

Yuejin Motor Group (Nanjing Auto): Nanjing Automobile (Group) Corporation'in 16.000 çalışanı ile esasen bir devlet kuruluştur. 2004 yılında 200 bin, 2010 yılında 700 bine yakın yıllık üretim yapıyor. Yıllık 20 milyar dolarlık iş hacmine sahip bulunuyor. Ürünler binek, hafif yük kamyonları, hafif tip otobüsler, arazi tipi araçlardan, küçük ölçekli

yolcu / kargo taşıma araçları, özel amaçlı araçların yanı sıra Yuejin Motor modelleri dâhil 400'den fazla türleri üreten Grup, aynı zamanda otomobil ve yedek parça ve bileşenleri de üretiyor. Otomobil Soyat (SEAT ve Isuzu lisansı modelleri ile Çinli otomobil markası), MG (Powertrain Ltd ve Wolseley, Austin, Morris, Vanden Plas (ABD ve Kanada dışındaki hakları MG Rover Grubu Edinsel), Amerikan Austin, Prenses ve Sterling isimleri) Kamyon: Yuejin Ortak Girişimler için: Nanjing Nanjing-Fiat-Iveco Wuxi Soyat Şube Nanjing Otomobil Grubu dördüncü entegre üretim tesisi olan, Yuejin, Nanjing Iveco ve Nanjing-Fiat olma diğerleri ve salon araçlar için ikinci üretim üssü. Bu Hangzhou-Şangay-Nanjing üçgeninin merkezinde, Wuxi bulunan ve 640 m lik bir alanı kaplamaktadır. Soyat şu anda aşağıdaki modeller yapar: Soyat NJ7150 (SEAT lisansı altında) Soyat Benzersiz (SEAT lisansı altında) Soyat SUV (Isuzu lisansı altında) Soyat Pick-up (Isuzu lisansı altında) üretilen otomobiller hem Çin'de iç pazara sunuluyor, hem de Arjantin, Güney Afrika, Sudan, Fildişi Sahili, Namibya, Cibuti, Tanzanya, Kıbrıs, Togo, İtalya ve İspanya gibi bölgeler de otomobih ihraç ediyor. 2005 yılında, Nanjing Otomobil Grubu, İngiliz MG Rover Grubu satın alarak bünyesine kattı.

Motorlar Qingling: Motors (Group) Co. Ltd, Çin'de önden gelen 15 otomobil üreticilerinden biridir. ISUZU ile ortak bir anlaşma yaptı. Yeni teknolojiler kullanıyor ve en genellikle Hafif ve Ağır Ticari Kamyonlar üretiyor. Hanghai Maple Otomotiv (SMA)Jinshan District, Shanghai, daha çok benzinli motorlar ve araçlar üretiyor. 2007'de yıllık, 300.000 motor kapasitesine ulaştı. Ulusal bir otomobil markası haline gelmeye özel bir önem veriyor. 1.3L, 1.5L, 1.6L ve ihraç edilen 1.8L motorları üretiyor. Ayrıca, Maple C31, C51, C81 marka niteliğinde otomobiller üretiyor.

Şangay Wanfeng Auto: Şangay Wanfeng Auto, orta-yüksek Kamyonet Tek & Çift Kabin Pickup, Taşıma Kamyon, MPV (Çok Amaçlı Araç) ve SUV (Sport Utility Vehicle) gibi araçlar üretiyor.

SAIC (Shanghai Automotive Industry Corporation): Çin'de otomobil pazarının % 20'sine sahip bulunuyor. 3 büyük otomobil türü üretiyor. 2004 sonlarında SsangYong Motor Company % 49 hissesini aldı. SAIC'un büyesinde, Şangay-SunWIN'de Bus Corporation, Şangay-Huizhong Otomotiv, Üretim, Şangay-Xingfu Motosiklet, Şangay-New Holland Tarım Makina ve Shangai-Pengpu Makina vardır. SAIC Ortak

Girişim Şangay Volkswagen Otomotiv, Shangai General Motors Corporation ve SAIC-GM-Wuling automobil şirketleri bulunuyor.

Shuanghuan Auto: Shuanghuan ilk aracını 1998 yılında üretti. Jeep başta olmak üzere çeşitli gövde stilleri, station wagon, polis ve itfaiye araçları üretiyor. Yıllık 40 bin üretim kapasitesine sanip şirket daha çok Toyota ve Ford teknolojisi ve modellerini kullanıyor.

Liaoning Shuguang Automotiv (SG): Liaoning Shuguang Otomotiv Corp Ltd (SG), 11 üretim tesisleri, ABD ve Güney Kore'de 2 yurtdışı ofisleri ve Çin'de 4 teknik merkezleri ile uluslararası bir otomotiv sanayi grubudur. Yerli otomotiv sektöründe, SG büyük OEM'ler biridir. Ve bu rolü, SG büyük ışık görev dingil imalatı ve otomotiv fren sistemleri üreten en büyük şirketlerden biridir.

Tianma Auto: Yıllık üretim kapasitesi 24 bin civarındadır. Suudi Arabistan, BAE, Kuveyt ve Çek Cumhuriyeti ve Rusya olmak üzere Doğu Avrupa ülkelerine otomobil ihracı yapıyor.

Tianqi Meiya Auto: Tianjin TianQi grup Meiya, otomobil üretimi sektöründe yer alıyor. , Daha çok Suriye, Yemen, Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt, Jamaika gibi 12 ülkeye otomobil ihraç ediyor. 2005 yılı ihracatı toplam 5 milyar dolarken, 2009 yılında bu oran 12 milyar dolara yükselmiş. Tianqi, Çin otomobil endüstrisinin gelişimini etkileyecek şirketlerden biri olarak görülüyor.

Zhengzhou Nissan: Mart, 1993 yılında kurulan, Zhengzhou Nissan Automobile Co, Ltd devletin onayı ile bir Çin-Japon ortak otomobil üreticisidir. Nissan Otomobil İş Kurumu% 30 hisse senedi, Dongfeng Anonim Co Ltd% 51 pay ve Zhengzhou Hafif Araç% 19 payı kapsar ve Zhengzhou Nissan Çin'de Nissan önemli üretim üssü. Zhengzhou Nissan üretim, yönetim ve satış alanında Japon Nissan firması ile omnibearing işbirliğini güçlendirdi ve Japonya'da gelişmiş operasyonel modunu getiriyor

Polarsun Motor (ZhongShun): Polarsun Motor Holdings Ltd'nin 50 yıllık bir geçmişi bulunuyor. Şirket, binek otomobilleri (ışık otobüs, MPVs, SUV) ve ticari araçların yanı sıra Polarsun Montaj İmalat damgalama, kaynak, Boya ve Montaj gibi ayanlarda faaliyet yürütüyor.

Zhongxing Automobil (ZXAuto): Hebei Zhongxing Automobile Co Ltd., 1991 yılında Çin hükümeti tarafından onaylanan bir ortaklık giri-

şimidir. Şirketin yıllık üretim kapasitesi 110 bin adettir. 2.800 çalışanı ve113 ımilyon dolarlık iş hacmi bulunuyor. Ortadoğu, Güneydoğu Asya, Afrika ve Orta-Güney Amerika,'da 40 ülke ve bölgeye ihracat yapıyor.[98]

9- KÜRESEL ELEKTRONİK-BİLGİSAYAR TEKELLERİNİN ÇİN'DEKİ YATIRIMLARI VE ÇİN'İN ARTAN ROLÜ

Çin ekonomisinin belkemiği haline gelen elektronik sanayisi aynı zamanda GSYİH oranlarında önemli bir etkiye sahiptir. Son on yılda Çin'de elektronik sanayiindeki gelişme sadece Çin ekonomisinin büyümesinde değil, aynı zamanda dünya pazarlarının gelişmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Bugün dünya elektronik-dijital üretiminin yaklaşık olarak % 48'i Çin'de üretiliyor.

Çin'in elektronik sanayi üretiminde özelikle dünyanın bütün küresel elektronik tekellerinin çok büyük yatırımları var. Bu nedenle Çin geçmişten farklı olarak, üretim kalitesine çok yönlü arttırdı.

Özellikle dış tüketici elektroniği sektöründe üretimde kullanılan temel teknolojilerin çoğunun ana sahipleri yabancı sermayeli işletmelerine (FIEs) hâkimdir. Ancak, söz konusu şirketler, milyarlarca dolar harcayarak geliştirdikleri yeni teknolojileri Çin şirketleriyle birlikte kullanmak zorundadırlar. Üretim faaliyeti bakımından bu bir bakıma zorunludur. Çin ise hazır teknoloji üzerinde çalışarak çok daha ileri sistemlerini geliştirmektedir. Böylelikle eskiden olduğu gibi teknoloji transferinin yasaklanması gibi bir durumun peki bir önemi kalmış değil.

Bugün Çin'deki fabrikalarda 'anahtar bileşen malzeme ve teknoloji multi-level cell teknolojisi araştırmalarına odaklanan sistemleri, High-end modülü entegre ürünler, bilgasayar teknolojisinin kalbi sayılan Chip bileşenleri, yeni elektrik parçaları, yüksek frekans bileşenleri, yeni lityum iyon piller, yeni bir baskılı devre kartları, kirliliğinin azaltılması ve çevrenin korunması geliştirmek için elektronik malzemeleri, alan etkili transistörler, yüzey etkili transistorlar, LED'ler, yonga direnç-kapasitör üniteleri, röle / konektörler, mini yüksek frekans-bileşenler, yüksek kapasiteli lityum hücreler, güneş pilleri ve yakıt hücreleri minyatürizeleri, yarıiletken segmentinde, Gotovoltaik (PV) segmentinde, silikon techizat imalatı dahil, ince film ve diğer etkinlikler bir enerji kay-

---

98- http://www.infoseekchina.com/Industries/automotive.html

nağı olarak güneş enerjisi kullanma chipleri gibi binlerce elektronik alet ve parçalarını üretiyor.' Dünyanın bütün küresel elektronik tekellerinin üretim faaliyetlerini Çin'e yöneltmeleri ve bu alandaki teknolojik gelişmenin çok hızlı olması nedeniyle, zaman zaman Çin teknolojisinin geri kalması gibi sorunlar gündeme gelmesine rağmen, küresel tekeller kendi laboratuarlarında yaptıkları teknolojik araştırmalarını doğrudan Çin'deki fabrikalara aktarmaktadırlar. Bu aynı zamanda Çin'e muazzam yeni avantajlar sağlamaktadır. Bir bakıma, son sürüm hazır teknolojiyle sahip olmakta ve bunu doğrudan kendi araştırma laboratuarlarına aktarmaktadırlar.

Çin bütün avantajları çok iyi kullanarak, bugün üretimdeki pazar payını % 60'ın üzerine çıkarırken segmentindeki serrnaye yatırımlarının ise % 80'ine sahip olmaya başladı.

Çin'in Elektronik Sanayisinin yoğunlaştığı belli başlı noktalar şunlardır:

Tüketici elektroniği, İletişim cihazları, Elektronik bileşenler, Elektronik malzemeler, Fotoelektrik cihazı, Radar cihazları, Yayın / TV endüstriyel cihazlar, Bilgisayar cihazları, Çevre birimleri, Elektronik cihazları, Ölçüm aletleri ve bunların yüzlerce alt kollarında üretim yapılmaktadır.

Çin'in GSYİH'nın artmasında genel sanayi kolları içerisinde elektronik sektörünün çok önemli bir rolü 2003 yılından GSYH büyümesine elektronik sanayinin yıllık katkısı ortalama olarak % 10''dur Çin ekonomisinin yıllık büyüme oranlarında elektronik sektörün katkısı tahmin edilenden çok daha fazladır. Örneğin 2001'den 2007'e kadar, elektronik sektöründeki yıllık satış gelirleri ortalama olarak % 28'dir.[99] Çin'in Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üye olduktan sonra, özellikle kalite standartlarına gösterdiği uyum ile küresel elektronik tekellerin yatırımlarından ciddi bir artış olması, Çin'i elektronik teknolojisinde bir bakıma dünya küresel pazarı haline getirdi. Özellikle ABD ve AB'inde ortaya çıkan finans krizi, Çin ekonomisini de nispeten etkilemesine rağmen 2008 yılında, elektronik dış ticaret hacmi 900 milyar dolar olarak gerçekleşmiş.

99- China Ministry of Industry and Information Technology (MIIT) annual industrial report 2009.

Tablo-21: Dünyanın 25 küresel elektronik-yazılım tekeli

Sıralama	Şirket	Yazılım Gelirleri Milyar	Yazılım Gelirleri Artış%	Toplam Gelir Milyar	Yazılım Gelir Payı%
1	Microsoft	54,270	10.6%	67,383	80.5%
2	IBM	22,485	5.1%	99,870	22.5%
3	Oracle	20,958	12.8%	30,180	69.4%
4	SAP	12,558	10.5%	16,654	75.4%
5	Ericsson	7,274	-4.2%	30,307	24.0%
6	HP	6,669	7.9%	126,562	5.3%
7	Symantec	5,636	1.3%	6,013	93.7%
8	Nintendo	5,456	-19.8%	13,766	39.6%
9	Activision Blizzard	4,447	3.9%	4,447	100.0%
10	EMC	4,356	10.0%	17,015	25.6%
11	Nokia Siemens Networks	4,229	-6.6%	16,918	25.0%
12	CA	4,136	3.1%	4,454	92.9%
13	Electronic Arts	3,413	-8.4%	3,413	100.0%
14	Adobe	3,177	13.6%	3,826	83.0%
15	Alcatel-Lucent	2,561	-4.6%	21,374	12.0%
16	Cisco	2,383	11.5%	41,045	5.8%
17	Sony	2,083	8.8%	83,039	2.5%
18	Hitachi	1,939	22.0%	113,500	1.7%
19	Dassault	1,885	19.0%	2,090	90.2%
20	BMC	1,843	4.8%	1,981	93.0%
21	SunGard	1,762	-11.7%	4,992	35.3%
22	Autodesk	1,701	9.2%	1,932	88.0%
23	Konami	1,643	3.1%	3,122	52.6%
24	Salesforce.com	1,523	27.9%	1,628	93.6%
25	Sage	1,485	-4.6%	2,228	66.7%

Kaynak: http://www.softwaretop100.org/research-publications

Dünya genelinde tekelleşmiş küresel elektronik şirketlerin önemli bir kısmı yazılım programları da geliştirmiş bulunuyorlar. Özellikle ABD, AB ve Japonya kökenli bu şirketlerin tamamının Çin'de çok büyük yatırımları bulunuyor. Televizyon, bilgisayar, ses cihazları, fotoğraf makineleri, yazılım sistemleri gibi elektronik, bilişim, cip gibi sistemlerin bütün parçacıkları Çin'den üretiyor. Yazılım programı üzerine çalışan tekel gruplarının karlarının çok önemli bir kısmı bu alandan geliyor. Örneğin 25 küresel elektronik yazılım tekelinin toplam karı yaklaşık olarak 671,8 milyar dolardır. Bunun % 27,3 yani 183,6 milyar doları doğrudan Microsoft'un 76 milyar dolar karının % 80'i, IBM'in 99

milyar dolar gelirinin %22,5'i, Ericsson'un 30 milyar dolar karının % 24'ü yazılım programlarından geliyor.

Yazılım programları, bugünkü elektronik ve telekomünikasyon içeren bütün makineler için vazgeçilmezdir. Bu alandaki araştırmalara aktarılan milyarlarca dolar özellikle yazılım sistemlerinden kullanıl-maktadır. Söz konusu bu şirketler her hangi bir alandaki yazıyım programını hazırladıktan sonra, üretim için Çin'in şirketlerine gönderilmektedir.

Uluslararası küresel elektronik tekellerin büyük bir kısmı, Çin'in Hon Hai Precision Industry Co. ve LG Display Co, diğer ismiyle Foxconn en büyük müşterilerdir: Acer /Tayvan, Amazon.com /ABD, Apple Inc. /ABD, Cisco /United States, Dell /ABD, Hewlett-Packard/United States, Intel /ABD, Microsoft /ABD, Motorola Mobility/ ABD, Nintendo /Japonya, Nokia/Finlandiya, Samsung Electronics/ Güney Kore, Sony /Japonya, Toshiba/Japonya, Vizio/ ABD gibi şirketler küresel tekeller şirketlerle ortak çalışmaktadırlar. Özellikle ABD ve Japonya kökenli dünyanın önde gelen en büyük elektronik ve yazımı küresel tekelleri, bir bakıma Foxconn tekeline bağımlı hale gelmiş bulunuyorlar. Örneğin Appel'ın piyasaya sunduğu iPhone 3, 4 ve 5 modeli ile Samsung'un Galaxy III modelleri dünya pazarında daha yüksek pay almak için rekabet halindeyken, ilginçtir iki ayrı tekele ait olan bu iki model, ya da Microsoft'un Xbox'u Çin şirketlerinin fabrikalarında üretilmektedir. Özellikle dünya çapında çok hızlı gelişen çizgi filmi ve çocuk oyunlarının % 90'ı yine Çin'de üretilmektedir. Çin'in en büyük ikinci elektronik şirketi ise Gome Electrical Appliances Holding Ltd.'dir. Çin'in bu iki şirketi aynı zamanda dünya elektronik piyasasına da çok daha aktif olmak ve doğrudan pay almak için çok kapsamlı hazırlıklara yönelmiş bulunuyor.

Foxconn, Çin'in dokuz farklı şehrinde toplam 13 fabrikaya sahiptir. Shenzhen'deki fabrika daha Longhua Bilim ve Teknologi Parkı olarak tanımlanır çünkü 3 km karelik bir alandan 15 adet çok katlı fabrikadan oluşmaktadır

Faxonn'un 2011 yılı genel geliri 102,74 milyar dolar olup, net karı ise yaklaşık olarak 3 milyar dolar olarak gerçekleşmiş. Bünyesinde yaklaşık olarak 1,2 milyon işçi çalıştıran Faxconn, dünyada tüketilen elektroniği piyasasının % 40'ını üretmektedirler. Japon elektronik şirketi Sharp Corporation'un % 10 hissesini 806 milyon dolara satın aldı. Apple Inc. Çin'de Foxconn gibi orijinal ürün üreticisi şirketlerle Apple markaların üretim anlaşmasını yaptı

Foxconn'un, Asya, Avrupa ve Güney Amerika'da çok sayıda fabrikası bulunuyor. Çin'in Shenzhen bölgesindeki en büyük fabrikasından yaklaşık olarak 500 bin işçi çalışıyor. Ayrıca Foxconn'un Güney Amerika'daki şirketlerinin çok büyük bir kısmı Brezilya'dadır. Manaus ve Indaiatuba'daki mobil telefon fabrikaları, Jundiai, Sorocaba ve Santa Rita do Sapucaí'daki imalat tesisleridir. Foxconn, özellikle Doğu Avrupa'ya da yatırım yapmaktadır. Macaristan, Slovakya, ve Çek Cumhuriyeti ve Türkiye'de elektronik fabrikalara sahiptir. Hindistan'da, Chennai'de berbest bölgesinde ve Tamil Nadu bölgesinde Malezya'nın Johor eyaletinde, 4 fabrikadan oluşacak bir tesis kurdu. Meksika'da San Jerónimo Chihuahua'da bilgisayarların depolandığı iki tesise sahiptir Ayrıca tanesi eski Motorola mobil telefon üretim tesisi ve Cisco Systems'den satın alınan bir set üstü kutusu fabrikasıdır. Foxconn, Meksika'da LCD TV üretimi de yapmaktadır.[100]

Ayrıca burada önemli bir ayrıntı da, Çin şirketleri, milyarlarca dolar harcanan bu yazılım sistemlerini kopyalamakta ve küçük değişikliklerle gerektiğinde yeni bir ürün olarak piyalasaya sürebilmektedirler. Çünkü Çin şirketleri, kendi üretim fabrikalarında bütün şirketlerin ürünlerini üretebilecek düzeyde en gelişmiş ve teknolojiyi kullanmakta ve sürekli yenilemektedir. Bu bakımdan Çin patentli Hai Precision Industry Co. ve LG Display Co.(Foxconn), bugün uluslar arası küresel şirketlerden çok daha kadar güçlü hale gelmiştir ve etkinlik alanları hızla gelişmektedir.

Tablo-22: Çin'in ilk 25 Elektronik Şirketinin Net Kar Miktarı

Ülkeler		2007	2008
Hong Kong		120	120,4
ABD		95	101
Japonya		29	33.5
Hollanda		22	28,9
Almanya		20	24,7
Kore		18	26,3
Singapur		15	17,5
Tayvan		11	12.6
İngiltere		10	10,8
Malezya		8	8,5
Kaynak: China Ministry of Industry and Information Technology (MIIT)			

100- http://tr.wikipedia.org/wiki/Foxconn

Dünya elektronik sanayisinin üretim merkezi Çin'dir. Özellikle Foxconn, dünya elektronik üretiminin % 40'ını sağlamaktadır. Tek başına küresel bir tekel haline gelmiş bulunuyor. Bunun dışında büyük ve orta ölçekli Çin kökenli şirketler; elektronik üretiminde yer almaktadırlar. Örneğin Çin'deki ilk 100 şirketin net geliri şaklaşık olarak 139,2 milyar dolardır. İlk 25 şireketin geliri ise 103 milyar dolar civarındadır. Çin, dünyanın elektronik sanayi üretiminin merkezi olmakla birlikte, Zin şirketleri daha çok küresel tekellerin taleplerini karşılamaktadırlar. Dünya küresel elektronik tekel gruplarıyla Çin kökenle şirketler arasında kopmaz bir bağ bulunuyor. Özellikle dünya ekonomisinde önemli bir işleve sahip, yazılım programlarının geliştirilmesinde ve üretiminde Çin kökenli şirketlerin çok özel bir etkileri bulunuyor.

Tablo-22: Elektronik Devre (IC) Parçaları İhracatı/Milyar Dolar

Ülkeler		2007	2008
Hong Kong		120	120,4
ABD		95	101
Japonya		29	33.5
Hollanda		22	28,9
Almanya		20	24,7
Kore		18	26,3
Singapur		15	17,5
Tayvan		11	12,6
İngiltere		10	10,8
Malezya		8	8,5
Kaynak: China Ministry of Industry and Information Technology (MIIT)			

Çin, Tayvan, Kore ve Japonya gibi ülkelerden bir kısım elektronik devre (IC) parçalar ithal etmektedir. Çin'in ithalat pazarının % 90'ını bu ülkelerden karşılamakta ve bunun ekonomik değeri de, 2008 yılında, yaklaşık olarak 336 milyar dolardır. Aynı şekilde, Çin'in elektrorik devre parçalarının ihracatının yaklaşık olarak % 50'si de Honkong, ABD ve Japonya'ya ve yaklaşık olarak % 70'i de 10 ülkeye yapılıyor. 2008 yılında, bu üç ülkeye yapılan elektronik devre malzeme ihracat 383 milyar dolardır. Ayrıca Çin'de ithal edilen bazı elektronik malzemeleri de şöyle sıralanmaktadır: Dijital video kamera, kamera ve TV parçacıkları, deplasman pompaları, klima ve buzdolabı vana parçacıkları.

Elektronik sanayi kendisi tek başına çok büyük bir sektörü oluşturduğu gibi diğer bütün sektörleri kendisine bağlamış durumdadır. Bu bakımdan her elektronik parçacığı veya iletken yarı iletken biçimindeki chipler üreten şirketlerin değeri sürekli artmaktadır. Kendi içerisinde yüzlerce alt gruba ayrılan elektronik araçların üretimi tek bir fabrikadan yapılmıyor. Onlarca parçası farklı elektronik fabrikalarda üretilmektedir. Farklı merkezlerde ve bazen farklı ülkelerde üretilen parçacıklar montaj merkezinde birbirine eklemlenerek üretim alanlarına sürülmektedir. Bu bakımdan elektronik sanayinin farklı alanlarındaki şirketleri gruplandırarak değerlendirmek konumuz bakımından önemlidir. Özellikle Çin eksenli gelişen ve bütün dünya pazarlarını işgal eden elektronik sanayisinin farklı alt bölümlerine ait farklı şirketler hakkında edinilecek somut bilgiler Çin'in genel elektronik sanayisi içindeki yeri bakımından bize somut bir bilgi verecektir.

Tablo-23: Chip Üretimi Yapan 10 Şirket

Şirket	Bölge	Satış Miktarı/Dolar-2009
Hynix-ST Semiconductor	Wuxi	1.56 milyar
Semiconductor Manifaktur International Corp.	Shanghai	1.08 milyar
Shanghai Hunhong Group	Shanghai	241 milyon
Hejian Technology (Suzhou) Co., Ltd.	Suzhou	179 milyon
Grace Semiconductor Manufacturing Corporation	Shanghai	162 milyon
TSMC (Shanghai) Co., Ltd	Shanghai	128 milyon
China Electronics Technology Group Corporation 55th Institute	Nanjing	124 milyon
China Resources Microelectronics Limited	Wuxi	122 milyon
Shougang NEC Electronics	Beijing	107 milyon
BCD Semiconductor Manufacturing Limited	Shanghai	100 milyon
Kaynak: China Semiconductor Industry Association		

Özellikle bilgisayar tekniğine sahip bütün elektronik aygıtlarda chip/cip sistemleri son derece önemlidir. Dünyanın hangi ülkesinde olursa olsun, elektronik üretim faaliyetinin olduğu bütün şirketlerin bir bakıma chip elektronik sistemlerine zorunlu bir bağımlılıkları bulunu-

yor. Diğer bir ifadeye elektronik sistemler chipler üzerinde programlanmaktadır. Bu bakımdan dünyanın neresinde olursa olsun elektronik sanayinin bütün dalları arasında karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi vardır. Bilgisayardan büyük ölçekli otomatik sistemle çalışan fabrikalara kadar bütün elektronik sistemler birbirleriyle bağlantılıdır. Bunlara ait chip sistemlerinin önemli bir kesimi Çin'de üretilmektedir. Bu bakımdan Çin'in chip üretim sisteminin merkezi olması ve hemen bütün ülkelerle doğrudan ticare bağları olması, dolaylı olarak bütün ülkeler arasında bir köprü görevi görmektedir.

Çin'de farklı bölgelerde chip üreten şirketler oldukça yaygındır. Orta ölçekli olarak kabul edilen ve Çin'in birçok farklı bölgesinde elektronik sistemlerin için son derece önemli olan chipler üreten şirketlerin iş hacmi 100 milyon dolardan 1,6 milyar dolara kadar çıkmaktadır. Farklı şehirlerden, çok sayıda orta ölçekli şirketin elektronik parçaların üretimi Çin'in GSYİH'na ekonomik katısı oldukça büyüktür.

Tablo-24; Orta Büyüklükte 10 Montaj ve Test Şirketi (2009)

Şirket	Bölge	Satış Miktarı/Dolar-2009
Hynix-ST Semiconductor	Wuxi	1.56 milyar
Semiconductor Manifaktur International Corp.	Shanghai	1.08 milyar
Shanghai Huahong Group	Shanghai	241 milyon
Hejian Technology (Suzhou) Co., Ltd.	Suzhou	179 milyon
Grace Semiconductor Manufacturing Corporation	Shanghai	162 milyon
TSMC (Shanghai) Co., Ltd	Shanghai	128 milyon
China Electronics Technology Group Corporation 55th Institute	Nanjing	124 milyon
China Resources Microelectronics Limited	Wuxi	122 milyon
Shougang NEC Electronics	Beijing	107 milyon
BCD Semiconductor Manufacturing Limited	Shanghai	100 milyon
Kaynak: China Semiconductor Industry Association		

İletken ve yarı iletken parçacıkların önemli özellikle bilgisayar, video, televizyon gibi eletronik aletlerde çok yoğun olarak kullanılmaktadır.

Özellikle yeni iletişim teknolojisinde % 80 oranında çok-katmanlı seramik kondansatörleri (MLCC) kullanılmaya başlandı. 3C yükseltilmesi, akıllı telefonlar, 3G cep telefonları, bilgisayar yükseltme ve LCD TV gibi işlevsel telefonları, çok daha yaygın olarak kullanılacaktır. MLCC önümüzdeki yıllarda yüksek bir hızda büyümesi yapacaktır. 2010 yılından beri, ince film kondansatörleri, enerji tasarruflu lambaların piyasada talep edilme oranını artacak. Bir enerji tasarruflu lamba 6-8 ince film kapasitörler ihtiyacı olduğunu düşündüğümüzde potansiyel pazar talebini 26-32 milyar ince film kapasitörler ulaşacak. Bunun bir başka anlamı, iletken ve yarı iletken elektronik montaj chiplerinden de büyük bir artış yaşanmasıdır. Bunun ekonomik pazarı da tahmin edilenden çok daha büyük olacaktır. Bu bakımdan Çin, elektronik sanayisinin, gelecek nesil üretimlerine yönelik önemli yatırımlar yapmakta ve pazar alanını sürekli arttırmaktadır. Gelecek kısa bir dönem içerisinde büyük üretim sektörlerinin tamamı, elektronik sanayisine bağımlı hale geleceği biliniyor. Bu bakımdan geçmişten farklı olarak elektronik-bilişim teknolojisini elinde tutan güç, ekonomik güç ilişkilerinde önemli bir avantaj yakalayacaktır.

Tablo-25:Çin'de mikro elektronik malzemelerin bölgelere göre üretimi/2008

Şirket	Üretilen Ürünler	Bölge	Yıllık Üretim Değeri 2008
Wuxi Suntech Power Holdings	PV cells and modules	Jiangsu	1.923.5
BOE	Main product- TFT-LCD products	Beijing	1.190.33
Yingli Green Energy Holding Company Ltd	PV ingots, wafers, cells, modules, PV systems	Hebei	1.107.1
Changzhou Trina Solar Energy	PV wafer, ingots, cells and modules	Jiangsu	831.9
JA Solar Holdings	PV wafer, ingots, cells and module	Hebei	800
Solarfun Power Holdings Co., Ltd	PV cells an modules	Jiangsu	725.4
Canadian Solar Inc. (Suzhou)	PV ingots, wafers, cells and modules	Jiangsu	700

Shenzhen Hiding		Shenzhen	445.7
China Electronic Equipment Group Corporation (CEEG)	PC with and modules	Jiangsu	350
IVO	Main product - TFT- LCD products	Jiangsu	300.77
Jiangsu Zhongneng Polysilicon Technology Co., Ltd.	Polycrystalline silicon	Jiangsu	298.5
Ningxia Sunshine Silicon Co., Ltd.	Polycrystalline silicon	Ningxia	236.1
China Integrated Circuit (CIDC)		Beijing	207.7
SVA	LCDs, Modules and electronic components	Shanghai	117.57
Hangzhou Silan Microelectronics Co., Ltd		Hangzhou	116.9
Sichuan Central Changhong Display Co., Ltd.	Research & Manufacturing FPD, especially PDP. No mass production capabilities yet	Sichuan	106.7
Nanjing Huaxun High Technology Co., Ltd	Engages in researching and developing PDP products, currently in R&D stage	Jiangsu	99.2
Actions Semiconductor Co., Ltd		Zhuhai	97.6

Kapitalist sistemin finans krizine rağmen, Çin'de elektronik malzemelerinin üretimi kesintisizce ve artan bir şekilde devam etmektedir. Çin'in iç talebi de dikkate alındığında elektronik üretim her yıl ortalama olarak % 16 civarında artmaktadır. Elektronik üretim Çin genel sanayisinin belki de en önemli damarını oluşturmaktadır. Geçmişte ağır sanayi olarak tanımlanan ve çok geniş alanları kaplayan ve bünyesinde yüz binlerce işçi barındıran sanayi kollarının yerini bilişim teknolojisine bırakmaya başlamasıyla elektronik teknolojisinin kullanım alanlarını genişletti. Çin, elektronik sanayini ülke geneline yayma politikası izlemeye önem veriyor. Hemen her bölgenin şehir ve kabalarında üretime teşvik eden ve yönlendiren bir devlet politikasını uyguluyor. Bunun en önemli nedenlerinden biri, küçük merkezlerde, iş gücünün tahmin edilenden çok ucuz olmasıdır. Ev ekonomisi ve küçük işletmelerin ileri teknoloji kullanarak çok daha fazla üretim yapmaları, üretilen malların üretim maliyetini önemli oranda düşürmektedir.

Tablo-26: Çin'in Jiangsu bölgesinde Evlerde Elektronik Üretimi ve Yurt İçi Piyasası

Ev lerde Elektronik Üretimi Elektroniği Yurt İçi Satış		
Ürün	**Ekonomik Değeri**	**Yüzde Oran (yoy)**
Digital entertainment Products (including MP3s, MP4s and other entertainment handsets)	5.69 milyon	-35%
Laptops	12.6 milyon	48%
TV sets	35.66 milyon	0.2%
Mobile phones	147.36 milyon	-1.2%
Digital cameras	9.23 milyon	8.0%
Kaynak: China? s Electronics Sector - Prepared for IEICI. May 2009		

Teknoloji gelişmeler, taşınabilir ve otomotiv tüketici elektroniği segmentleri, Çin'in dünya pazarı içindeki genel tüketici elektronik pazar payı çok hızla gelişmektedir. Çin'de azami kar üretiminin en tip özelliklerinde 'küresel manifaktür' üretim merkezlerinin oluşmasıdır. Küresel kapitalist üretim biçiminin yeni modeli olarak lanse edilen 'fordist' üretim sistemi, aynı zamanda 'küresel manifakür' olarak da tanımlanabilir Çin'de yapılan elektronik meta üretimi ve montaj sistemi ile üretim sistemine yapılan büyük katkıları böyle tanımlamak mümkündür. Çin sınırları içerisinde küçük kentler olarak tanımlanan bölgelerde en son gelişmiş elektronik sistemlerinin kullanıldığı ve seri üretim yapan 'küçük işletmeler, ikincisi ev üretiminin çok yaygın olarak kullanılmaya başlanması. Bir bakıma, evlerini, elektronik araçların montajlayan 'ev montaj fabrikalarına dönüştürmüşler.

BÖLÜM 7:

ÇİN'İN KÜRESEL SERMAYE İÇERİSİNDE ARTAN GÜCÜ

Sermayenin küreselleşmesi ve uluslar üstü bir evreye doğru evirilmesinin somutlaşmış biçimi Asya bölgesidir. Kıta içerisinde Çin'in ekonomik gelişme düzeyi, hem elinde aktif sermayeyi bulunduran uluslar üstü tekeller dâhil binlerce şirketi, hem de küresel devletlerarasındaki güç ilişkilerini etkileyecek durumdadır. Asya kıtasının genel ekonomik gelişmesi dikkate alındığında, küresel üretken sermayenin çok büyük bir miktarının bu kıtada olduğu hemen görülür. Özellikle Çin, son 20 yıldır üretken sermayenin merkezi haline gelmiş bulunuyor. Üretken sermayenin Çin'de yoğunlaşmasının temel nedenlerinden biri ucuz iş gücüne dayanan artı-değerin, ikincisi ise azami kar oranının oldukça yüksek olmasından ileri gelmektedir. New York Times dergisinde yayınlanan bir makelede Çin'indeki ucuz iş gücünün düzeyini çok çarpıcı bir şekilde açıklıyor: "Çin'deki muazzam büyüme olgusu, Çin'deki ucuz emeğin sırtında yükselmektedir. Buraya yatırım yapan pek çok ulus-ötesi şirketin üretim merkezlerinin de aralarında bulunduğu yabancı şirketlerin karlılığı yıldan yıla daha da ucuzlayan esnek işgücüne bağlıdır. Guangdong kenti son on yıldan bu yana her yıl yaklaşık %10 civarında büyüdü. Ama bu kentte çalışan, çoğunluğu ülkenin iç kesimlerinden göç etmiş işçilerin ücreti, 1993 yılında ellerine geçen ücretlerden daha yüksek değil. Çin, modern zamanların en uzun ve en hızlı büyüyen ekonomisi olsa da, Çin'li işçiler günden güne ellerinde olanı da yitirmekte, hergün daha da yoksullaşmaktalar. Bu durum kısmen de olsa küreselleşmeden kaynaklanan bir paradox. Çin, her hangi bir gelişmekte olan ülkeden çok daha fazla miktarlarda yabancı sermaye çekebilen bir ülke... Ama unutulmamalı ki sermayeyi bu denli cezp ediyor olmasının başlıca nedeni, ülkenin, işçileri giderek azalan ücretler karşılığında kiralama arzusu göstermesi."[101] Küresel sermayenin Çin'e akmasının en önemli nedenlerinden biri budur.

Ayrıca sermayenin uluslar arası boyutu aşarak uluslar üstü bir pozisyona gelmesi, stratejik çıkarları nerdeyse oraya doğru akması, özellikle kapitalist ulusların düzeyini aşan yeni bir durumu ifade ediyor. Çin, kapitalist sistemdeki niteliksel değişimleri en erken gören ve kendi

---

101- Aktaran www.antimai.org/bn/bncin1106.htm

ekonomisini ona göre çok yeniden düzenleyen belki de tek ülkedir denebilir. Özellikle kapitalist gelişmenin en temel unsuru olan küresel sermayeyi çekmek için 1980'li yılların itibaren stratejik değişikliklere yöneldi. Mali politikalarına, yeniden oluşturdu, sermayenin akışını süreklileştirmek için hem yasal değişikliklere yöneldi hem de mali alt yapısını çok daha kapsamlı olarak yeniden örgütledi.

Küresel sermaye bakımından en önemli konularından biri maliye hukuku güvenliğinin sağlanmasıdır. Bu gerçeği bilen Çin'in 'sosyalist' kapitalist yöneticileri, ekonomi hukukunu içiren yüzlerce yasayı değiştirdiler ve yeni yasalar çıkarttılar. Özellikle 1997 yılında yürürlüğe giren "Yabancı Sermayeli Sektörler Yönetmenliği" ile küresel sermayenin tarımdan sanayiye kadar bütün alanlarda faaliyet yürütülmesine olanak tanıdı. Özellikle Çin ekonomisi bakımından önemli olarak görülen 'enerji kaynakları, ulaştırma, stratejik ham maddeler, yüksek ve yeni teknolojiler, doğal kaynaklardan işletilmesi gibi alanlara yatırım yapmaları için özel kararlar alındı ve teşvik edilerek desteklendi.

Çin küresel ekonomiyi çekebilmek için uluslar arası güvencenin son derece önemli olduğunun farkındaydı. Bu nedenle Dünya Ticaret Örgütü'ne üye oldu. Küresel sermayenin ekonomik ve hukuki güvenliğini sağlamak için ekonomik yasalarını bütünlüklü olarak değiştirmeye yöneldi ve yaklaşık olarak 830 yasa yürürlükten kaldırıldı, 325'i değiştirildi ve 735'tane yeni yasa çıkartıldı.

Küresel sermayenin genel çıkarları esas alınarak yapılan düzenlemelerde özellikle Çin şirketleriyle küresel şirketlerin ekonomi iş hukuku düzenlemelerine özel bir önem verildi. Dışarıdan yatırım yapmaya gelen şirketlerin hem tek başına hem de Çinli şirketlerle ortak yatırımlara yönlendirilmesi bir bakıma hukuksal güvenceye kazandırıldı. 'Çinli ve yabancı sermayeli işletmeler hukuku, Çinliler ve yabancıların müesseseyi ortaklaşa işletmelerine ilişkin hukuk ve yabancı sermayeli işletmeler hukuku' olmak üzere 3 temel yasa ve bunları destekleyen çok sayıda yasa çıkartılarak küresel sermayeye önemli olanaklar sundular. Böylelikle küresel sermaye de bütün tereddütlerini aşarak, çok hızlı bir şekilde Çin pazarına yöneldi.

2003 yılının sonuna kadar 170'den fazla ülke ve bölgeden gelen yabancı işadamları Çin'de yatırım yaptı. Çin'deki yabancı sermayeli işletmelerin sayısı 400 bini aştı. Büyük uluslararası finans kuruluşları ve

çokuluslu şirketler Çin piyasasına büyük önem verdiler. Dünya sıralamasında ilk 500 sırada yer alan büyük çokuluslu şirketlerin hepsi Çin'e yatırım yaptılar. Çin dünyadaki yatırımcılar ve finans çevreleri tarafından yatırım ortamı en iyi olan ülke olarak değerlendirildi.

Dünya kapitalist sistemi küresel bir finans kriziyle karşı karşıya olmasına rağmen, Çin tersine finans gücü artan ve kapitalist sistemin finans krizini çözmede aktif bir rol üstlenen, belki de tek ülke oldu. Çin'in ekonomik gelişme düzeyi ve hareket halindeki aktif sermayenin de merkezi haline gelmesi, ABD'den sonra en çok doğrudan sermaye akışının olduğu ikinci ülke olması, bir tesadüfî olmadığı biliniyor. Bu gelişme Çinli 'sosyalist' kapitalist yöneticilerinin uzun yıllara dayanan ekonomik-politik stratejileriyle ilişkilidir. Çin'in dışa açılması politikası esasen 1977'li yıllara dayanır. Üç yıllık bir çalışmadan sonra 1980 yılında Guangdong eyaletinin Shenzhen, Zhuhai ve Shantou kentleri, Fujian eyaletinin Xiamen kenti ve Hainan eyaletlerini kapsayan beş bölge, uluslar arası sermayeye açılması ve bir bakıma serbest bölgelere benzer 'ekonomik pilot bölgeler' oluşturuldu. 1984 yılında bu sayıyı 14'e çıkarıldı. Dalian, Qinhuang Dao, Tianjing, Yantai, Qingdao, Lianyungang, Nantong, Shanghai, Ningbo, Wenzhou, Fuzhou, Guangzhou, Zhanjiang ve Beihai bölgeleri, 1985'te Yangzi Deltası, Zhujiang Deltası, Fujiang eyaletinin güneyindeki delta bölgesi, Shandong Yarımadası, Doğu Liaoning Yarımadası, Hebei ve Guangxi eyaletleri küresel sermayeye açıldı. Denize ve nehirlere yakın bölgelerde başlatılan 'serbest bölge uygulaması kısa süreden çok hızla yaygınlaştırıldı. 1992 yılında büyük ve orta çaplı kentlerde '15 Serbest Ticaret Bölgesi, devlet düzeyindeki '49 ekonomi ve teknoloji kalkındırılması bölgesi' ve '53 yüksek ve yeni teknoloji sektörlerini kalkındırma bölgesi' kuruldu. Çok hızlı bir şekilde alınan ve durmaksızın uygulamaya konulan bu kararlar, küresel sermayenin Çin'e akmasında çok önemli bir rol oynadı. Buna paralel olarak Çin'in çok kısa sürede küresel sistemin stratejik ekonomik kurumlarına üye olması da birbirini tamamlayan bir süreç oldu. Çin kapitalist ekonomisi kendisini, küresel sistemin gelişen yeni ekonomik ve sosyal koşullarına uyarlayarak, gelişmenin temel dinamiğini yakaladı, küresel sermaye de Çin'in açılan alanlarına hızlı yönelerek kendi evrensel çıkarlarını geliştirdi.

Çin, sadece, aktif ve hareket halinde olan küresel sermaye üzerine kendi stratejik dengesini kurmadı. Aynı zamanda aktif sermayeye pa-

ralel olarak, esasen yatırımlara dayanan üretken sermayenin gelmesine çok özel bir önem verdi. Özellikle teknolojik gelişmeleri destekledi. Bu bakımdan, küresel sermayeye muazzam olanaklarını sunarken, yüksek ve yeni teknolojik sektöre yöneldi. 21'inci yüzyılın modern sanayisini kullanarak veya kullanımını sağlayarak, kapitalist sanayinin evrimsel gelişmesi yerine sıçramalı bir şekilde aşmaya yöneldi. Böylelikle Batı'nın 150-200 yıllık süreçte gelişip geldiği bugünkü teknolojik gelişmeyi 15-20 yılda tamamladı denilebilinir.

Çin, kalıcı bir ekonomik büyümenin özellikle yüksek teknolojide geçtiğinin farkındadır. Bu bakımdan ABD ve Japonya'yı örnek alıyor. Bunun temel unsuru da, teknolojik alanlara çok kapsamlı yatırımlar yapmasıdır. Bilişim aygıtların dünya ekonomik sisteminin can damarı haline geldikleri bir dönemde bu alanda ilerlemek, küresel rekabetin en önemli halkasını oluşturuyor. Bu ekonomik politika, belki de devletin en stratejik yönelimlerinden biri haline geldi. Bugün Çin'de 50'den fazla bölge, doğrudan devletin kararları ve destekleriyle 'yüksek ve yeni teknoloji sektörü kalkınma bölgesi' olarak ilan edildi. Bu bölgelerin son 10 yıllık ekonomik büyüme ortalaması % 70 civarındadır.

Beijing'deki Zhongguan Cun Silikon Vadisi ile Tianjin, Shanghai, Heilongjiang, Jingsu, Anhui, Shandong, Hubei, Guangdong, Shanxi, Dalian, Xiamen, Qingdao ve Shengzhen gibi eyaletler ve kentlerdeki yüksek ve yeni teknoloji kalkınma bölgeleri, genel gelişme durumunun hızlı, altyapı tesisleri ve hizmet ortamlarının iyi olması nedeniyle yüksek ve yeni teknoloji ürünlerinin ihracatının hızlı artışını sağladılar ve devletin öncelikli ihracat ürünleri üssü olarak onaylandılar. Özellikle Zhujiang ve Yangtze deltaları ile Beijing veTianjin bölgeleri, ABD'nin 'Silikon Vadisi' olarak tanımlanmaktadır. Bugün bu bölgeler yüksek ve yeni teknoloji sektörünün merkezi haline gelmesiyle, yüksek ve yeni teknoloji ürünlerinin toplam ihracatının yüzde 80'ini karşılamaktadır. Bugün Çin, küresel dünyaya ileri teknoloji ihraç eden bir ülke düzeyindedir. Elektronik, otomotivi, telekomünikasyon-bilişim teknolojisi gibi alanlarda ihracat yapan bir ülke konumuna gelmiş bulunuyor. Çin'in ihracatının % 27'sini yüksek teknolojik ürünler oluşturmaktadır. Yüksek teknolojik ürünlerin üretilmesi Çin'e aktif ve üretken sermaye akışını çok büyük oranda arttırmaktadır.

Bugün dünyanın en büyük uluslar üstü şirketlerinin hemen hemen

tamamının Çin'e çok yoğun bir sermaye aktarmaları ve meta üretiminde merkez üs olarak seçmeleri, küresel kapitalist sistemin stratejik ülkelerini doğrudan etkileyen bir noktadır. Küresel sermayenin akışı iki temelde olmaktadır. Birincisi doğrudan sermaye aktarımı, ikincisi doğrudan sabit sermaye biçimindeki yatırımlardır. ABD'den sonra, aktif sermayenin aktığı ikinci ülke Çin'dir. ABD birinci sırada olmasına rağmen sürekli bir gerileme, tersine Çin ise sürekli bir yükselme içindedir.

1- DÜNYA ÇAPINDA DİREK SERMAYE YATIRIMLARI

Dünya kapitalist sistemin güç ilişkilerinin dengelenmesinin bir yönünü, kapitalist ülkelere doğrudan akan sermaye belirliyor. Küresel sistem kendi içinde bir denge oluştururken, bölgelerin ekonomik gelişmişlik düzeyine ve dünya ekonomisi içinde yerine göre, sermayenin akışında belirli bir denge oluşmaktadır. Yani sermayenin hangi bölgeye ve hangi ülkeye ne kadar akacağı, kendiliğinden keyfi oluşan bir durum değil. Bu küresel sistemin kendi iç rekabeti içerisinde, kıtaların ve ülkelerin küresel dünya ekonomisi içindeki, ekonomik büyüklüğüne ve gelişme potansiyeline göre düzenlenmektedir. Küresel ekonominin kendi devingen mekanizmasında dengelenmesi, küresel kapitalist sistemin işleyişiyle de ilişkilidir. Doğrudan konumuz olmamakla birlikte, sermayenin ülkelerin ekonomik gelişme düzeyine bağlı olarak sermaye ihracının ve küresel tekeller arasında kar oranlarının dengelenmesinin arka planında, sermayenin rekabet yoluyla eşitlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan küresel sermayenin giderek kıtasal düzeyde bloklaşmaya başlaması ve kıtaların ekonomik gelişme düzeylerine, arz-talep ilişkisine, aktif ve üretken sermayenin kendisine yeni yatırım alanlar bulma potansiyeline bağlı olarak, dünya kapitalist ekonomisi kendisini bir bakıma yeniden dizayn etmektedir.

Bu bakımdan küresel sermayenin doğrudan yatırımlarını incelemek ve özellikle Çin'deki bu gelişmeyi somut olarak analiz etmek, küresel kapitalist sistemin, yeni ekonomik-politik yönelimlerini kavramak açısından önemlidir. Çin örneği, küresel sistemin nereye doğru evirildiğini anlamak bakımından bize somut bir fikir verebilir.

Tablo-1: Bölgelere Göre Doğrudan Sermaye Yatırımı

Bölgeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Monde	973,3	1.461,1	1.978,8	1.697,4	1.185	1.244	1.524,4
Pays développés	613,1	972,8	1.358,6	962,3	603	602	753
Europe	506,1	631,7	899,6	518,3	453,2	346,4	425,7
Union européenne	498,4	590,3	842,3	503,5	420,0	314,1	414,4
Etats-Unis	104,8	237,1	271,2	316,1	158,6	236,20	
Autres pays développés	-0,6	110,4	165,3	103,4			
Pays en développement	329,3	433,8	529,3	620,7	511	574	664
Afrique	38,2	57,1	69,2	87,6	60	55	63
Amérique latine et Caraïbes	77,1	93,3	127,5	141,1	141,0	159,2	154,4
Asie et Océanie	214,0	284,8	334,0	388,7	242	300	343
Asie	213,8	282,1	331,4	387,8			
Asie occidentale	43,8	67,6	77,6	90,3	66	58	
Asie du Sud, Asie du Sud-Est, Asie de l'Est	170,2	214,6	253,9	297,6	242	300	
Europe du Sud-Est et CEI (pays en transition)	30,9	54,5	90,9	114,4	72	68	
Pour mémoire: part en pourcentage des flux mondiaux d'IED							
Pays développés	63,0	66,6	68,7	56,7	50,9	48,4	
Pays en développement	33,8	29,7	26,8	36,6	43,1	46,1	
Europe du Sud-Est et CEI (pays en transition)	3,2	3,7	4,6	6,7	6,0	5,5	

Kaynak: UNUCED. World Investment Report 2009: Transnational Corporations. Agricultural Production and Development.

Küresel sermayenin kıtasal düzeyde ele aldığımızda sermayenin bölgesel akışı gelişme potansiyellerine göre bir dağılım göstermektedir. Küresel sistemin merkezi olan AB ve ABD'ye doğrudan sermaye akımı nispeten daha fazla olmasına rağmen son yıllarda ciddi oranda gerilemiş bulunuyor, Buna ters orantılı olarak Asya merkezli Çin'e sermaye girişinde önemli bir artış var. Böylelikle sermayenin bölgesel dağılımı, ekonomilerin dünya çapındaki gücüne göre eşitlenmektedir.

Dünya kapitalist sisteminin içerisine girdiği mali ve finans krizi, hem sermayenin yatırım alanlarını sınırladı, hem de sermaye merkezden başka bölgelere doğru aktı. Özellikle küresel sistemin merkez ülkelerinin bölgesel çapta karşı karşı kaldıkları kriz, küresel sistemin bütün sektörlerini çok ciddi oranda etkiledi. Kapitalizmin dengesiz gelişmesinin tipik özelliklerinden biri de sermayenin bölgesel dağılımıdır. Doğ-

rudan yatırım olarak ifade edilen sermayenin önemli bir kısmı gelişmiş ekonomiler olarak gösterilen ülkelere akıyordu. Örneğin 2007 yılında doğrudan sermaye yatırımlarının % 68,7'si gelişmiş ülkelere, % 26,8'i ise gelişmekte olan ülkelere akıyordu. Küresel sistem içerisindeki bu dengesiz gelişme, gelişmekte olan ülke ekonomilerinin hızla büyümesi ve küresel sistemin stratejik bir gücü haline gelmeleriyle sermaye akışı da giderek dengelendi. 2010 yılında gelişmiş ülkelere akan sermaye oranı % 48,4, gelişmekte olan ülkelere ise % 46,1 olarak gerçekleşmiş. Bunu birçok nedeni bulunmakla birlikte, küresel sermaye bakımından birkaç nokta belirleyicidir. Birincisi, gelişmiş kategorisinde bulunan küresel sistemi temsil eden ülkelerin ekonomiler belirgin bir doyum noktasına ulaşmış bulunuyor. Bu nedenle sermaye için verimli olmaktan çıkan bölgeler haline geldiler. Sermaye kar oranın yüksek olduğu bölgelere yönelir. İkincisi sermaye üretimi için gerekli arz-talep dengesi zayıflamış bulunuyor. Sermayenin en önemli özelliği artı değerden fazla pay almaktır, bunun kaynağı da ucuz iş gücüdür, Küresel merkezlerde ucuz işgücü sınırlıdır ve bunun için sermaye kendisine başka alanlar arar. Ayrıca karını maksimal etmek sermayenin en önemli özelliğidir. Sermaye ulusal düşünmez, neresi kendisi için karlı ise vatanı orasındır. Bu bakımdan, doğrudan sermaye yatırımlarını, ucuz işgücünün yoğun olduğu, azr-talep olgusunun geniş olduğu, ekonomik olarak büyüme potansiyeli olan bölgeye doğru kaymaktadır. Sermaye akışının dengelenmesi, kuşkusuz yine rekabet yoluyla olmaktadır. Bu dengelenme küresel ekonomileri birbirine yakınlaştırmaktadır. Bu bakımdan küresel merkez ülkelerin ekonomik ve politik konumlanması da değişime uğramaktadır.

Daha somut olarak analiz ettiğimizde 3 büyük kıtaya yatırılan doğrudan sermaye, aynı zamanda, bu kıtalar arasındaki stratejik dengenin yeniden tanımlanması anlamına geliyor. Küresel sistemin stratejik yönelimlerini ortaya koyuyor. 2007 yılında Avrupa Birliği, doğrudan yatırılan sermayenin 842,3 milyarını emiyordu. Bu oran 2009 yılında 314 milyara düşmüş ve 2010 yılında ise nispi bir artışla 414,4 milyarda kalmış 3 yıllık zaman dilimi içinde % 50 oranında bir sermaye kaybı söz konusudur. Aynı şekilde ABD'ye akan sermayede belirgin bir düşüş yaşanmaktadır.

Küresel kapitalist sistemin merkez iki bölgesinin içerisine girdiği çok yönlü krizler sermayenin yönünü Asya kıtasına çevirmiş bulunuyor.

Çin merkezli gelişme içerisinde olan Asya kıtası, doğrudan sermayenin önemli bir kısmını emiyor. Bütün Asya kıtası hesapladığında yaklaşık olarak 450 milyar dolarlık bir hacmi emiyor. Asya merkez ülkeleri hesaplandığında dahi küresel tekeller, doğrudan sermaye yatırımını Asya'ya kaydırdıklarını görmek mümkün.

2008 yılında 388,7 milyar dolar olan doğrudan sermaye, 2009'da 242 milyar dolara düşmesine rağmen Avrupa ve AB'nin aksine yeniden bir yükselme eğilimine girerek, 2011 yılında 343 milyar dolara yükseldi. AB gibi Asya kıtası bir bütün olarak ele alındığında, doğrudan sermaye akışının 500 milyarı aştığı görülüyor. Bu rakam AB ve ABD'ye akan toplam sermaye kadardır. Küresel sermayenin bu yönelimi geçici bir durumu ifade etmiyor. Stratejik bir yönelimdir. Sermayenin bu yönelimi, Asya'nın önümüzdeki yıllarda küresel sistemin merkezi olmaya doğru evirildiğini gösteriyor.

Tablo-2; Kıtalardan başka bölgelere giden sermaye

Bölgeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Monde	879,0	1 396,9	2 146,5	1 857,7	1 171	1 32.3	1 694.4
Gelişmiş ülkeler	742,0	1 157,9	1 809,5	1 506,5	851	935	
Avrupa	689,9	799,6	1 270,5	944,5			
Avrupa Birliği	609,7	697,2	1 192,1	837,0			
ABD	15,4	224,2	378,4	311,8	248,1	328.9	383.8
Diğer gelimiş ülkeler	9,1	83,8	87,1	122,3			
Gelişmekte olan ülkeler	122,7	215,3	285,5	292,7	271	328	
Afrika	2,3	7,2	10,6	9,3	6	7	
Lakin Amerika ve Karayipler	36,0	63,6	51,7	63,2	46	76	
Asya ve Okyanus bölgesi	84,5	144,5	223,1	220,3	26	13	
Asya	84,3	144,4	223,1	220,1			
Asie occidentale	12,9	24,0	48,3	33,7	49	61	
Güney, Güney Doğu ve Doğu Asya	71,3	121,1	174,8	186,5	193	232	
Güney Doğu Avrupa, Bağımsız Devletler ve Rusya	14,3	23,7	51,5	58,5	49	61	
Yüzde Oran							
Gelişmiş ülkeler	84,4	82,9	84,3	81,1	72,7	70,7	
Gelişmekte olan ülkeler	14,0	15,4	13,3	15,8	23,1	24,8	
Güney Doğu Avrupa, Bağımsız Devletler ve Rusya	1,6	1,7	2,4	3,1	4,2	4,6	

Kaynak: UNCTAD, World Investment Report 2007: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development,

Sermaye akışının bir başka biçimi de sermayenin ülkeden çekilmesidir. Sermayenin girişindeki azalma aynı zamanda tersten sermayenin çekilmesiyle bir paralellik izler, Ancak sermayenin ülke içinde başka alanlara yönelmesi her zaman negatif bir rol oynamaz. Eğer sermaye, bulunduğu alanda kendisini güvenden hissetmiyorsa, verimlilik düzeyi düşmüşse, kar oranında belirgin bir azalma olmuşsa, ucuz iş gücü bulmada zorlanıyorsa, kendisine daha verimli alanlar bularak çekilir. Avrupa ve ABD'de yaşanan durum budur. Bu genel olarak negatif olarak değerlendirilir. Eğer, ülke içerisinde belirli bir sermaye fazlalığı oluşmuşsa ve bu oluşan fazla sermayenin yeni pazarlara açılıyorsa, bu yönelim sermaye bakımından pozitif bir rol oynar. Bu ikili durum ABD-AB vce Çin bakımından somutunda yaşanmaktadır. Örneğin 2008 yılında 1,8 trilyon dolar sermaya bulunduğu ülkeyi terk etmiş, 2009'da 1,1 trilyon, 2011'de ise bu 1,7 trilyon olarak gerçekleşmiş. 2009 yılında, gelişmiş küresel merkez ülkelerde sermayenin kaçış oranı % 72,7, 2011 yılında ise % 70,7 olarak gerçekleşmiş, 2008 yılında beri küresel kapitalist sistemin merkezi olan bölgenin kriz sürecini aşamamış olmasının bir yanı, sermayenin bu iki bölgeyi terk ederek, kendisini için verimli olan alanlara doğru kaymasıdır. AB ve ABD'nin yıllık verilerine bakıldığında sermayenin genelde bir kaçış eğilimi içerisinde olduğu görülüyor. Bunun tersi olarak Asya kıtasında çıkan ve özellikle Çin'de sermayenin bir kısmının dışarıya yönelmesi, bir krizi veya güvensizlikten değil, tersine içte biriken sermayenin yeni alanlara yatırılarak pazar bölgelerini genişletme istediğidir. Çin kökenli sermaye gruplarının ve özellikle bankaların ABD, Kanada, Brezilya AB ve hatta Afrika'ya yönelmesi, sermayenin uluslar arası alandaki pazarın genişletme eğilimi içerisinde olmasıdır. Çinlilerin Amerika'da, Avrupa'da ya doğrudan bankalar veya şirketler satın almaktadırlar ya da büyük şirketlerle ortaklık kurmaktadırlar. Bu bakımdan ABD ve Avrupa'ya akan sermayenin büyük bir kısmı Çin kökenlidir.

Küresel sermayenin doğrudan yatırımı olarak adlandırılan nokta, sermayenin bölgelerin ve ülkelerin ekonomik gelişme düzeylerine göre, sermayenin aktarılarak bölge dengelerinin sağlanmasıdır. Doğal olarak, sermayenin merkezileşmesi birkaç noktada olmaktadır. Birincisi gruplara ayrılan ekonomik gelişme düzeylerine göre olmaktadır. Gelmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve geri kalmış ekonomiler biçimindeki ayrışmaya paralel olarak, doğrudan küresel sermaye akışı olmaktadır.

Doğrudan sermaye yatırımlarının esası gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri kapsamaktadır. Dünya ekonomisindeki genel gelişme ve gerileme eğilimine paralel olarak, sermaye yatırımlarından da belirli bir alçalma ve azalma yaşanır. Ülkelerin karşı karşıya kaldıkları ekonomik sorunlar, finans ve mali krizler, ilk önce doğrudan sermaye yatırımlarını etkilemektedir.

Doğrudan sermaye yatırımlarında gelişmiş ülkeler ön plana çıkmakla birlikte, son yıllarda gelişmekte olan ülkelerdeki artış çok daha fazla olup giderek iki blok arasında bir denge oluşmaktadır. Örneğin 2007 yılında gelişmiş ülkelerdeki doğrudan yatırım sermayesinin hacmi 1,3 trilyon dolarken, 2011 yılında bu miktar % 42,1'lik bir oranla 753 milyar dolara düşmüş. Tersten gelişmekte olan ülkelerde bu oran 2007 yılında 573 milyar dolarken, 2011 yılında bu miktar 664 milyar dolara çıkmış bulunuyor. Gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında sermaye yatırımlarının dengelenmesi, esasen gelişmekte olan ülkelerin küresel kapitalist ekonomi içerisinde artan rolleridir. Bunu hem kıta ve bölge ekonomilerindeki gelişmeden, hem de küresel kurumlara yapılan yardımlarda görmek mümkündür. G-7'ler merkezli gelişmekte olan ülkeler ve G-20'ler eksenli gelişmekte olan ülkeler olarak oluşturulan gruplaşma, ülkelerin dünya ekonomisindeki gücü ve yerine göre belirlenmektedir. Ancak, son 20 yıldaki gelişmeler dikkate alındığında G-7'lerin dünya ekonomisinde belirli bir gerilemesi yaşarken, Çin, Brezilya, Hindistan, Rusya gibi ülkelerin yer aldığı gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisindeki rolü hızla artmaktadır. Bu gelişme, sermayenin bölgelere ve tek tek ülkelere doğru akışını da etkilemektedir. Bu değişim, küresel kurumların idari yapısının ortaya çıkan güç ilişkilerine göre yeniden şekillenme sürecine girdiği anlaşılıyor.

Aynı şekilde hareket halindeki sermayenin doğrudan yatırımlar biçiminde kıtalara doğru akması, kıtaların dünya ekonomisi içerisindeki gücüyle doğrudan ilişkilidir. Bugün Helen AB Kuzey Amerika(ABD ve Kanada) doğrudan sermayenin aktığı bölgeler olmasına rağmen bu durum 2000 yılından beri ciddi olarak değişmeye başlamıştır. Sermaye'nin giderek Asya kıtasında yoğunlaşması, Asya'nın küresel kapitalist sistem içerisinde artan etkinliğiyle ilişkilidir. Sermaye kendi kurulu sistemi içerisinde, bölge ekonomilerinin gelişme potansiyeline göre sermayenin akışını düzenlemektedir. Bu bakımdan sermaye akışı, kıta ülkelerinin ekonomik gelişme potansiyeline göre düzenlenmekte-

dir. Tek tek ülkelere doğru akan sermaye, kendi iç düzeninin karalılıkla korumaktadır.

Tablo-3; Doğrudan Sermayenin Ülkelere Akması

Ülke	2007	2008	2009	2010	2011
Fransa	58	62.3	96.0		
İngiltere	183	97	45,7		
ABD	271	324	158.60	236.20	
Çin	84 +(54)	108,3+(63)	96.0+ (48,4)	105.10+(54)	118+(64)
Almanya	56	25	35,6		
Hindistan	25,5	43,4	36,4		
Rusya	55.0	75.0	38.7		
Japonya	23,2	24,6			
Kaynak: MOFCOM. 2009 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment					

Kıtaların sermayedeki durumu her ülkenin iç ekonomik durumuyla bir bütünlük arz ediyor. Amerika kıtasında sermayenin çekilmesi ABD'nin iç ekonomik durumuyla ilişkilidir. Bu bakımdan sermaye girdisinde belirgin bir düşüş yaşandı. Ekonomik krizler içerisinde olan AB ülkelerinde ve ABD, sermayenin girişi oldukça düşüktür. Örneğin Avrupa ekonomisinin lideri olan Almanya'ya sermaye girişinde sürekli bir düşüş yaşanıyor.

Tablo-4: Sermayenin Ülkeleri Terk Etmesi

Ülke	2007	2008	2009	2010	2011
Fransa	158	161.1	147.2	84.1	106.6
İngiltere	183	161.1	180,5	131.0	103.0
ABD	271	330,5	248.1	328.9	383.8
Çin	84 (54)	52,2(50,6)	48,0(52,3)	68.0(95.4)	67.6(81,6)
Almanya	56	134,6	62.7	104.9	50.5
Hindistan	25.5	42	48,1	52.5	67.3
Rusya	55.0	56,1	46.1	58	42,8
Japonya	23,2	128.0	74,7	56.3	115.6
Kaynak: MOFCOM. 2009 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment					

Ülkelerde sermaye çıkışı yukarıda tanımladığımız durum gibidir. Kıtalardaki bütünlüklü yansıması tek tek ülkelerdir. Dünyanın en güçlü kapitalist ekonomisi olduğu söylenen ABD' de sermayenin çıkışı ol-

dukça ileri boyutlardadır. Örneğin 2007-2011 yılları arasında yani 5 yıl içinde 1,5 trilyon dolar ABD'den çıkmış. Giren sermaye miktarı ise bunun çok gerisindedir. Giren sermayenin önemli bir kısmı da, ABD'de banka ve şirketler satın alan Çin'den sermayedir. Ciddi bir ekonomik krizle karşı karşıya olan AB ülkelerinde sermaye çıkışı da oldukça yüksektir. 2007-2011 yılları arasında, AB'ni var eden üç ülkeden(Fransa, Almanya ve İngiltere) çıkış yapan sermayenin miktarı yaklaşık olarak 1,7 trilyon dolardır. Bu üç ülkedeki somut durum, AB'nin yaşadığı sermaye krizinin boyutları bakımından bize somut bir fikir veriyor. Çin'de sermayenin dışa akması, sermaye kaçış olarak değerlendirilemez, tersine dünya pazarlarını ele geçirme politikasının bir parçası olarak işlev görüyor. Bunun bir başka anlamı küresel sermaye ihracıdır ve dünya pazarlarına yönelmenin en hızlı ve güçlü yoludur.

Çin ülke dışına sermaye ihracını birkaç yönde gerçekleştiriyor. Hong Kong'u geçmişte olduğu gibi özerk bölge olarak kullanmaktadır. İngiltere'den teslim aldıktan sonra, ekonomik yapısında hiçbir değişiklik yapmadı ve uluslar arası alana açılmanın merkezi olarak kullandı. Küresel sermayenin dünya genelinde en çok rahat hareket ettiği bir bölgedir. Çin bu yapısını korudu ve bu nedenle dünyanın bütün küresel şirketlerinin Hong Kong da faaliyetleri var. Çin, küresel sermayeyle ilişkiler bağlamında bu bölgeyi önemli bir avantaj olarak kullanmaktadır. Bu bakımdan Hong Kong, Çin'den bağımsızmış gibi uluslar arası ekonomik ilişkilerde işlev görür. Yani bu bölgeye giren ve çıkan sermaye, biçimsel olarak Çin sermayesinden bağımsız olarak gösterilmektedir. Ama bütünüyle Çin'in denetimindedir. Tayvan'da da aynı durum geçerli olup Çin'in önemli ekonomik merkezlerinden biridir. Çin, ülke içinde biriken sermayeyi, küresel güç olmak için çok önemli bir silah olarak kullanmaktadır. Özellikle mali krizden çıkmaya çalışan ABD ve AB pazarına yönelmiş bulunuyor. Bu ülkelerde bankalar ve özel şirketler satın almakta veya bazı tekellerle ortaklıklar kurarak, ticari egemenlik alanını genişletmektedir. Ayrıca Afrika gibi bölgelere, devlet yatırımları yaparak bölgede etkinlik sağlıyor. Özellikle Orta Afrika'nın önemli bir kısmında Çinli tekelci gruplar egemendir. Çin hükümetleri, Çinli şirketlerin yönelimlerini de aktif olarak destekliyor ve yönlendiriyor.

Bu bakımdan ABD ve AB ülkelerinden sermayenin çıkışı, bir bakıma kaçışı, negatif bir işlev görmektedir. Ancak bunun tersi olarak Çin'de

sermayenin dışa aktarımı, Çin için pozitif bir rol oynamaktadır.

Küresel güçlerin sermaye akımı öncelikli kendilerine yakın bölgelerden başlayarak bir yayılma içerisine giriyorlar. Çin sermaye ihracının önemli bir kısmını Asya bölgesine yapmaktadır. Çin bakımından en mantıklısı olanı da budur. Çünkü Asya kıtasının bir bütün küresel sistemin çekim merkezi haline gelmiş bulunuyor. Bu bölgenin denetim altına alınması, gelecekte güç olmanın en önemli halkasıdır. Bu bakımdan dünyanın en önemli pazarlarını kontrol etmek gelecekte küresel merkezin güç ilişkilerinde doğrudan söz sahibi olmaktır. Yani Çin'in yatırımlarının esası Asya'dadır. Daha sonra diğer bölgelere doğru yayılmaktadır. Bunların ikinci merkez Afrika'dır, Üçüncü merkezi ABD ve sonra AB geliyor. Konumuz bakımından bu bölgelerde Çin'in sermaye ihracını özet olarak inceleyeceğiz. Afrika, Çin için son derece önemli bir alanı oluşturuyor. Çin için son derece önemli olan enerji kaynakları, yer altı madenler bakımından Afrika stratejik bir öneme sahiptir. Ayrıca yeni gelişmekte olan bir bölge olarak büyük bir pazardır. Çin'in küresel sömürgeciliğine, Afrika yeni bir modeldir. Afrika, önümüzdeki yıllarda küresel sömürgeci güçlerin çok yönlü rekabet ve çatışmasına sahane olacak bir kıtadır. Kapitalist sömürgecilik Afrika'da başlayıp gelişti, 21'ci yüzyılın sömürgeciliği de bu bölgede çok aktif olarak denenecek gibi görünüyor.

Tablo-5: Çin'in Bölgelere Göre Doğrudan Yabancı Yatırımları/Yıllar

Bölgeler	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Asia & Middle East	33.479.55	40.954,31	47.978,05	79.217,93	131.316,99	185.547.20
Hong Kong	30.392,89	36.507,08	42.269,91	68.781,32	115.845,28	164.498,94
Singapore	233,09	325,48	468,01	1.443,93	3.334,77	4.857,32
Macau	624,83	598,70	612,47	910,67	1.560,78	1.837,23
Pakistan	36,45	188,81	148,24	1068,19	1.327,99	1.458,09
Kazakhstan	24,78	245,24	276.24	609,93	1.402,30	1.516,21
Africa	899,55	1.595,25	2.556,82	4.461,83	7.803,83	9.332,27
Algeria	34,49	171,21	247,37	393,89	508,82	751,26
Nigeria	79,61	94,11	215,94	630,32	795,91	1.025,96
South Africa	58,87	112,28	167,62	702,37	3.048,62	2.306,86
Europe	676,65	1.272,93	2.269,82	4.458,54	5.133,96	8.676,78
Russia	123,48	465,57	929,76	1.421,51	1.838,28	2.220,37
Germany	129,21	268,35	472,03	845,41	845,50	1.082,24
UK	108,46	107,97	201,87	950,31	837,66	1.028,28
L. America & Caribbean	8.268.37	11.469,61	19.694,37	24.700,91	32.240,15	30.595,48

Cayman Islands	6.659.91	8.935,59	14.209,19	1.6810.68	20.327.45	13.577.07
Virgin Islands (UK)	1089.38	1.983.58	4.750,40	6.626.54	10.477.33	15060,69
Brazil	79.22	81,39	130,41	189.55	217.05	360,89
NorthAmerica	909.21	1.263,23	1.587,02	3.240,89	3.659,78	5.184,70
United States	665.20	822,68	1.237,87	1.880,53	2.389,90	3.338,42
Canada	58.79	103.29	140.72	1.254,52	1.268,43	1.670,34
Oceania	543,94	650,29	939,48	1.830,40	3.816,00	6.418,95
Australia	494,58	587,46	794,35	1.444,01	3.355,29	5.863,10
Total	43.922,59	67.850,10	90.043,67	144.65.25	222.035,08	286.262,45

Kaynak: MOFCOM, 2009 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment (Beijing: 2010)

Yukarıdaki veriler, Çin'in doğrudan ve hatta devlet destekli doğrudan sermaye yatırımlarıdır. Özellikle bankalar ve şirketler aracılığıyla bölgelerde yapılan yatırımların miktarı dâhil değildir. Bir bakıma Çin yönetiminin belirlediği ekonomik politikalar ekseninde sermaye ihracını oluşturuyor. Özel bankalar ve şirketler aracılığıyla Afrika'ya yönelik yapılan yatırımlar 300 milyar doların çok üzerindedir. Afrika-Çin ve ABD-Çin ilişkilerini bir alt başlık altında değerlendireceğimiz için küçük bir hatırlatmakla yetinelim. Aynı şekilde Çin'in dolaylı olarak Asya ülkelerine yaptığı yatırımlar bütün genel yatırımlarının yüzde 60'ını oluşturmaktadır. Bu bakımdan bizim ele aldığımız rakam doğrudan sermaye yatırımı olarak belirlenen bölümüdür.

Verilere dikkat edildiğinden 2004 yılında, 43,9 milyar aktif sermaye kullanan Çin, 2009 yılında 286,2 milyar ve 2010 yılında ise 332 milyar dolara yükseltmiş. Her yıl çok ciddi bir artış göstermiş ve bölgesel dağılımı da aynı paralelde artmış. 2009 yılı verileri dikkate alındığında sermaye yatırımının % 75'i Asya bölgesine yapılmış, burada özellikle Hong Kong yatırılan sermaye ise 164 milyar dolardır. Çin, sermaye yatırımını genellikle Hong Kong üzerinde gerçekleştiriyor. Daha önce vurguladığımız gibi bunun çok önem avantajları bulunuyor.

Dikkat çeken bir başka nokta da, Çin, sermaye yatırımını Karayip adalarına yapmış olmasıdır. Latin Amerika'ya yaptığı toplam yatırım 30,6 milyar dolardır olup bunun 28,6 milyar dolarını Cayman ve Virgin adalarına yapmış. Bu adaların özelliği ise dünya küresel sermayenin yönetim merkezleri olmasıdır. Dünyadaki bütün sermaye hareketleri

bu adalardaki yüzlerce kat yükseklikte bulunan bürolarda yönetilmektedirler. Bir bakıma küresel sermayenin gizli borsa merkezleridirler. Bir başka ifadeyle küresel ekonomiler, Washington, Londra, Paris ve Pekin'den değil, bu adalarda kurulan küresel sermayenin devleti tarafından yönetiliyor. Çin'in 2000'lı yıllardan itibaren keresel yönetim merkezlerine büyük miktarda sermaye aktarımı yapması, Çin'in dünya kapitalist sistemi içerisinde artan gücüyle doğrudan orantılıdır. Çin ekonomisi bugün dünyanın ikinci ekonomisine sahiptir ve öncelikle olarak bölgesel liderliği arttıkça, adalara olan yatırımları da daha fazla artacaktır.

Çin'in doğrudan sermaye yatırımının üçüncü büyük bölgesi de Afrika'dır. 2004 yılında 899 milyon dolar yatırım yapan Çin, 2009 yılında bu miktarı 9,3 milyar dolara çıkartmış. Aynı şekilde 2004 yılında Avrupa'ya yaptığı doğrudan sermaye yatırımı 676 milyon dolarken, 2009 yılında bu rakam 9,6 milyar dolara çıkmış. ABD ve AB için durum çok daha özgündür. Özellikle bu iki bölgenin karşı karşıya kaldıkları finans krizi nedeniyle Çin'e çok büyük oranda ihtiyaç duymaktadırlar. ABD ve AB ekonomilerini krizden çıkarmak için Çin'in elinde bulunan 2,5 trilyon dolar fazlasını kendi bölgelerine aktarmaya çalıştılar. Çin, iki bölgede trilyon dolarlık değerinde devlet tahvil senetleri alarak bir bakıma sermaye ihracı gerçekleştiriyor. Çin, ayrıca bu avantajını da kullanarak ABD ve AB piyasalarına yayılmakta ve çok kapsamlı yatırımlara yönelmektedir. Bu bakımdan Çin'in doğrudan sermaye yatırımları çok yönlü ve geniştir. Bankacılık sisteminde de değinildiği gibi, bu iki bölgenin krizinden faydalanan Çin'dir.

2- ÇİN'İN AVRUPA BİRLİĞİNE YATIRIMLARI

Özellikle 1978'den beri küresel sermaye ile ilişkilerini geliştiren Çin, ekonomisinin gelişmesindeki en önemli faktör, yüksek teknolojiyi kullanmaktaki kararlılığıdır. 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne girdikten sonra, özellikle küresel sistemin merkez ülkeleriyle çok sıkı ve çok yönlü ilişkiler kurdu. 1980'lerin ikinci yarısında hızlanarak dışa yatırım büyümesin sağlayan Çin, küresel sermayeye güven verdi ve kısa zamanda Doğrudan Yabancı Yatırımlar(DYY) ülkeye akmaya başladı. İçte artan sermaye yoğunluğu, bu kez tersten Çin devletinin yönlendirmesiyle devlet ve özel şirketler birlikte sermaye ihracına yöneldiler. Devlet

tarafından kurulan 'Çin Ocean Shipping Corporation' (COSCO) ve 'Çin Tüccarlar Grubu' yurtdışı yatırımlarını örgütlemekle görevlendirildiler. Çin ekonomisinin dünya ortalamasının çok üzerinde büyümesi, bunun tersine küresel merkez ülkelerinin karşı karşıya kaldıkları finans krizi, küresel sermayenin hızlı Asya'ya ve özellikle de Çin'e akması, devletin ekonomik büyüme stratejisini çok daha kararlı bir şekilde değiştirdi ve dünyanın bütün alanlarına açılmalarını sağladı. Böylelikle, Çinlilere özgü olan "buy-to-use" politikasını "win-to-use" politikasına dönüştürdüler. Bunun en önemli yönelimi de dışarıya doğru DYY miktarını genişleterek sağlamaya yöneldi.

Çin, Uluslar arası alana açılmanın en önemli hamlesini, DYY üzerinde gerçekleştiriyor. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere sermaye aktarımıyla ön plana çıktı. Çin, uluslar arası doğrudan yatırım payını aşamalı olarak arttırıyor. 2004 yılında % 3 olan palı 2007 yılında % 7 ve 2001 yılında % 9 olarak gerçekleşti. Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Fransa ve Hong Kong ve Çin, dünyanın en çok DYY ülkeleridir. Hong Kong ile Çin arasındaki ilişkiyi dikkate aldığımızda aslında Hong Kong'a ait görülen sermaye yatırımların esası Çin'e aittir. Bu nedenle Çin, DYY'lar bakımından ABD'den sonra ikinci sırada bulunmaktadır. Hatta ABD'ye geçmek üzeredir. DYY ile ülke ekonomilerin gelişmesi arasında bir paralellik söz konusudur. Çin, sermaye birikimi bakımından küresel dünyanın merkezi olmaya aday bir ülke olarak sermaye yatırımlarını da arttırmaktadır.

Bugün dünyada en çok güvenirlik belgesi almış şirketler Çin kökenli tekellerdir. Çin kökenli şirketler birleşme ve satın alma biçiminde geliştirdiği model ile dünyanın büyük şirketleriyle ortaklık kuracak düzeye gelmiş bulunuyorlar. Çin'in içte ihtiyaç duyduğu ham maddeleri karşılamak için, kendi şirketlerini uluslar arası alanda farklı bölgelerde konumlandırmaktadır. Yani bilinçli ve planlı bir çalışmayla etkinlik alanını geliştiriyor.

Sermaye kaynağı olarak Çin'in önemi, belirli sektörler için daha da büyüktür. Çinli firmalar artık küresel birleşme ve satın almalarla büyük oyuncular arasında yer alırken, özellikle doğal madenler, petrol ve gaz yatakları, bakır, alüminyum ve demir gibi metallerle ilgilenen yirketlere büyük ilgi duymaktadır. Bu bakımdan Afrika'nın Sudan ve Angola 'çok riskli' bölgelerine korkusuzca yatırım yapabiliyorlar. Çin yatırımcıların

bu yönelimi, aynı zamanda bir sermaye saldırısı olarak tanımlanmaktadır. Çin devlet olarak, sermayenin güvenliğini sağlayarak, yatırım ataklarına aktif destek veriyor ve bir bakıma arka planda yönetiyor.

Çin doğrudan yatırımlarında AB önemli bir yer tutuyor. Bunu birçok yöntemle gerçekleştirdiğini belirtmiştik. Çin, AB ülkelerine yönelik DYY özellikle Fransa, Almanya, İngiltere, Hollanda, İtalya gibi ülkeleri esas almaktadır. Bunun temel nedeni, bu ülkelerin dünya ekonomisi içindeki yerleridir. Böylelikle bu ülkelerin ekonomileri üzerinde etkide bulunarak, Çin'in dünya pazarındaki yerini geliştirmeye yöneliyor. Çin'in Avrupa'daki DYY miktarı yıllara göre sürekle gelişmektedir. Çin'in sermaye ihracına tek yönlü bakıldığında çok ciddi bir hata yapılmış olur. Örneğin, Projelere krediler vermek, devlet ve özel şirketler vasıtasıyla Avrupa'da şirketler satın almak veya ortak olmak gibi birçok yöntem kullanılmaktadır. Örneğin, Çin'in devlet olarak 400 milyar dolarlık Avrupa Merkez Bankası tahvilleri satın alması, Çin'in sermaye ihracının bir başka yöntemini oluşturmaktadır. Tahvil senetleri satın alınması, aslında Çin'in AB'nin merkezinin içine girmesidir. Çin, tahvil senetleri satın alırken, bunun karşılığında çok büyük avantajlar ve olanaklar elde etmekte ve Avrupa pazarının hemen her yerini ağ gibi örmektedir.

Tablo-6: Çin'in Avrupa Ülkelerindeki Yatırım Değeri

Sıralama	Ülke	Yatırım Değeri	13	İspanya	187
1	Fransa	5,722	14	Çek Cumhuriyeti	76
2	İngiltere	3,684	15	Finlandiya	48
3	Almanya	2,543	16	Portekiz	47
4	İsveç	2.251	17	Bulgaristan	47
5	Macaristan	2,065	18	Lüksemburg	46
6	Hollanda	1.164	19	Irlanda	44
7	Belçika	847	20	Danimarka	38
8	Yunanistan	714	21	Letonya	3,8
9	İtalya	554	22	Kıbrıs	3
10	Avusturya	391	23	Estonya	0
11	Romanya	299		Letonya	0
12	Polonya	190		Malta	0
				Slovakya	0
				Slovenya	0

Kaynak: Rhodium Group, UNCTAD. For a detailed explanation of sources and methodology, please see Appendix. *Difference to country's position in the ranking of total inward FDI flows in the EU-27 by value, 2000-2010, compiled with data from UNCTAD.

Çin birçok ülkeye yatırımlar yaparken somut ekonomik projeleri temel alarak yürütüyor. 2010-2011 yılı dikkate alındığında 573 projeye 20, 9 milyar dolar kredi verilmiş. Fransa'da 70 projeye verilen kredi miktarı 5,722 milyar dolar, İngiltere'de 95 projeye verilen 3,684 milyar dolar, Almanya'daki 149 projeye 2,543 milyar dolar, İsveç'e 2,251 milyar dolar, Macaristan'a 2,075 milyar dolar ve Hollanda' 1,164 milyar dolar kredi aktarmış. Almanya, İngiltere ve Fransa gibi AB'nin merkez ülkelerindeki 311 projeye vermiş olduğu kredi, AB'nin 23 ülkesine vermiş olduğu kredinin %57'sine tekabül etmektedir. Bu yatırımın çok önemli bir kısmı da sanayi projelerine aktarılmıştır. Çin yatırımlarını genellikle iki noktada yoğunlaştırmaktadır. Birincisi, Çin ekonomisinin ihtiyaç duyduğu sanayi dallarda yoğunlaşmak, ikincisi ise büyük tekeller ortaklıklar kurmak.

Tablo-7: Çin'in AB ülkelerine Yaptığı Sanayi Yatırımlar/2011

Sektör		Otomotiv	M&A	Total
1	Kimya, Plastik ve Kauçuk	1.360	3.505	4.705
2	Yardımcı Program ve Sağlık Hizmetleri	0	3.759	3.759
3	Otomotiv OEM ve Bileşenleri	655	1.961	2.616
4	Kömür, Petrol ve Gaz	18	1.603	1.621
5	İletişim donanım. ve Hizmetler	1.180	1.770	2.950
6	Ulaşım Hizmetleri	791	539	1.330
7	Metal Madencilik ve İşleme	35	1.300	1.335
8	Tüketici Elektroniği	187	983	1.170
9	Endüstriyel Makine ve Ekipman	405	409	814
10	Gıda, Tütün ve İçecek	110	571	681
11	Finansal Hizmetler ve Sigortacılık	495	31	526
12	Emlak	146	340	486
13	İlaç	21	280	301
14	Elektronik Ekip. ve Bileşenleri	133	152	285
15	Yazılım ve Bilişim Hizmetleri	256	13	269
16	Havacılık, Uzay ve Savunma	79	174	253
17	Tekstil ve Konfeksiyon	137	96	233
18	Alternatif / Yenilenebilir Enerji	145	84	229
19	Sağlık ve Tıbbi Cihazlar	30	63	93
20	Kağıt, Baskı ve Ambalaj	74	0	74
21	Dinlence ve Eğlence	48	0	48
22	Diğer nakliye ekipmanları	31	15	46
23	Business Services	43	1	44
24	Mineraller Madencilik ve İşleme	1	42	43
25	Yarıiletkenler	18	17	35
26	Biyoteknoloji	24	10	34
27	Tüketici Ürün ve Hizmetler	28	0	28
28	Mobilya ve Ağaç Ürünleri	0	27	27
29	Madenler ve Tümbinler	14	4	18
30	Lojistik Hizmetleri	6	0	6
	Toplam	6443	17.245	23688

Kaynak: HCMarket Commerce Limited M&A database. Currency conversions from Euro into USDare based on the IMF's 2010

2010 yılında Çin, AB sınırları içerisinde 30 ayrı sektöre yatırım yapmış. Hazırlamış olduğu projelerin tamamı sanayi ağırlıklı olup, Çin devletinin ihtiyaç duyduğu alanlar olarak özellikle ön plana çıkmaktadır. Kimya, Plastik ve Kauçuk sektörüne 4,7 milyar dolar, Yardımcı ve Sıhhi Hizmetler alanına 3,2 milyar dolar, Otomotiv OEM ve Bileşenleri'ne 2,6 milyar dolar Kömür, Petrol ve Gaz'a 1,6 milyar dolar, Metal Madencilik ve İşlemelerine 1,2 milyar dolar. İletişim Ekip-Hizmetler 2,9 milyar dolar ve Ulaştırma Hizmetleri'ne 1,3 milyar dolar olup yaklaşık olarak 23,6 milyar dolar yatırılmış.

Çin'in Avrupa'ya yönelik sermaye yatırımları çok yönlüdür. Doğrudan yatırımlar sermaye ihracının bir halkasını oluştururken, diğer halkası ise devlet ve özel şirketlerle yapılan yatırımlar olarak ön plana çıkıyor.

Avrupa'da ilk beş özel Çinli yatırımcıları: Geely, Huawei, Lenovo, Sany ve Wolong Grubu'dur. Devlet şirketleri olan ve dünya çapında belli başlı tekeller özelliğine sahip ilk beş şirket ise şunlar: Corporation (CIC) China Investment, Polyurethanes Co Yantai Wanhua, China National Petroleum Corporation (PetroChina), China National Chemical Corporation (ChemChina ve China Ocean Shipping Group Company (COSCO. Özel şirketlerin gelişme potansiyeli son derece geniştir. Özellikle Çin hükümetlerinin özel sektörlerin önündeki yasal engelleri hızla kaldırması, devlete ait birçok şirketin özelleştirilmesi yönünde atılan adımlar hem dışa açılmada hem de küresel sermayenin çok daha büyük yatırımlara yönelmede önemli bir işlev görüyor. Avrupa'da faaliyet yürüten devlet destekli şirketlerin iş hamcı 12 milyar dolar, özel şirketlerin iş hacmi ise 8 milyar dolardır.

GDF Suez şirketinin satın alınması için 3,2 milyar dolar, BorsodChem Zrt için 1,7 milyar dolar, INEOS Grubu Avrupa varlıkların PetroChina tarafından İNEOS'un satın alınması için 1 milyar dolar, Yantai Wanhua Poliüretanlar karafından satın alınan zümrüt Enerji için 878 milyon dolar, Rhodia Silikonlar için 504 milyon dolar için ve Drakkar Holdings için 507 milyon dolar ödendi.

Çin Yatırım Şirketi (CIC), Avrupa'da yatırım yapan özel ve devlet şirketlerini yönlendirmekte ve yarıca kendisi de yatırımlar yapmaktadır. Bugün Avrupa'da en aktif yatırımcılardan biridir. 2009 yılında, Londra'daki Songbird Estates PLC şirketini 340 milyon dolara satın

aldı. 2011 yılında, Gaz de France doğal gaz ve benzin pazarlayan şirketini, Hamburg, Pire, Napoli ve Antwerp gibi bölgelerde liman işletmelerini, Macar firması BorsodChem'i satın aldı. Özel şirketlerden Zhejiang Geely Group, İsveç'in Volvo şirketine ortak oldu, Lenovo Group'u Alman şirketi Medion Lenovo'nuu, Sany Alman beton pompası üreticisi Putzmeister'i satın aldı ve Huawei Technologies: Ar-Ge destekli ve orta ve küçük ölçekli imalat işletmelere çok önemli yatırımlar yaptı.

3- AB İLE ÇİN ARASINDAKİ İTHALAT VE İHRAÇAT DENGESİ

AB ile Çin arasındaki ekonomik ilişkilerin en somut yansıma ithalat ve ihracatlar dengesidir. Çin'in dünya pazarına açılmasının ve ekonomik gelişme gücünün en açık ifadesi olan ithalat ve ihracat alanındaki gelişmesidir. Ülke ekonomilerinin gelişmişlik göstergelerinden biri olan ithalat-ihracat dengesi aynı zamanda dünya ekonomisi üzerindeki etkinliğini yansıtır. Doğal olarak ikisi arasındaki negatif farklılık ülke ekonomisindeki bütçe açıklarını yansır ve ekonomik sorunların oluşmasında ciddi bir rol oynar. İkisi arasındaki pozitif anlamda bir farklık yani ihracat fazlalığı ülke içerisinde sermaye fazlalığına yol açar ve ülke ekonomisinin gelişmesinde, bütçelerin dengelenmesinde etkin bir rol oynar.

Dünya ekonomisindeki genel durgunluk ve hatta gerileme, bölgelerin ithalat ve ihracat ilişkilerine de yansır. Hatta bir bakıma en somut görülen hali burada ortaya çıkar. Küresel kapitalist sistemin merkez ülkelerinin bütçe açıklarının çok aşırı düzeyde olması, dış borçlarının bütçelerin toplamından fazla olması, ülkelerin ihracat ve ithalat oranlarıyla doğrudan bağlantılıdır. ABD ve AB ülkelerine bakıldığında bu çok somut olarak yansıyor. Dış borçları, bütçe açıklar, doğrudan sermaye yatırımlarının düşmesi, uluslar arası kredi notlarındaki gerileme vb koşullar ithalat-ihracat dengesini negatif yönde ciddi oranda etkide bulunmaktadır. Bunun tersine Çin'in ekonomisinin son 20 yıldaki gelişme düzeyi, küresel sermaye için önemli bir üs haline gelmesi, iç ve bölgesel pazarın büyüklüğü, toplumun arz-talep yoğunluğunun sürekli bir artma eğilimi içinde olması, uluslar arası doğrudan yatırımlara yönelen bir sermaye birikimini elinde bulundurması, Çin'in ihracat potansiyelini ve sermaye birikimini çok ciddi oranda arttırmıştır. Çin merkezli

artan sermaye birikimi aynı zamanda, küresel güçler arasındaki ekonomik ve politik ilişkileri de yeniden tanımlamaya yol açmaktadır.

Bu bakımdan AB ile Çin arasındaki sermaye ilişkisinin bir biçimi olan ve yatırımları da doğrudan etkileyen ithalat-ihracat dengelerini kısaca bu çalışmanın konusu yapmak, AB'nin Çin ile olan ilişkileri bakımından önemlidir.

Tablo-8: AB'nin Çin'den İthalatı ve İhracatı

Yıllar	İthalat Miktar	Toplam AB İthalatı (%)	İhracat Miktar	Toplam AB İhracatı %	İthalat-İhracat Farkı
2007	232 628	16,2	71 788	5,8	-160 840
2008	247 856	15,8	78 236	6,0	-169 621 Balance
2009	214 148	17,7	82 312	7,5	-131 836
2010	282 532	18,7	113 274	8,4	-169 257
2011	292 071	17,3	136 217	8,9	-155 854

Kaynak: EUROSTAT(Comext. statistikal değişme)

2007-2011 yılı verileri dikkate alındığında birkaç noktaya dikkat çekmek gerek. Birincisi, AB'nin içinde ithalat oranları sürekli bir artma eğilimi içerisinde bulunuyor. 5 yılın ortalama % 17,1 olarak gerçekleşmiş. AB'nin 2011 yılı içerisindeki toplam ithalatı 1,68 trilyon dolardır. Çin bu oranın % 17,3'ünü temsil ediyor. İkinci sırada % 11,8 ile Rusya ve üçüncü sırada ise % 10,9'la ABD bulunuyor. 5 yıl içerisinde AB'nin Çin'den ithalat miktarı yaklaşık olarak 1,2 trilyon dolardır. Tersten AB'nin Çin'e ihracatı ise 5 yılın ortalaması % 7,3 olup toplam değeri 481,8 milyar dolardır. 27 Avrupa ülkesinin 2011 yılındaki ihracatı yaklaşık olarak 1,53 trilyon dolardır. AB ihracatının ilk sırasını % 17,0 ile ABD ve ikinci sırasını da % 8,9 ile Çin alıyor. Yani AB'nin ABD'ye yönelik gerçekleştirdiği ihracat fazlalığı 76,3 milyar dolardır.

2007-2011 yılları arasında AB ile Çin arasında, ithalat-ihracat farklılığı ise yaklaşık olarak 787 milyar dolardır. Bir başka ifadeyle denge bütünlüklü olarak AB'nin aleyhine işliyor. AB'nin 2011 yılındaki toplam ithalat ile ihracat arasındaki açık yaklaşık olarak 150 milyar dolardır. Bunun tamamı Çin ile olan ithalat fazlalığından kaynaklanmaktadır.

Tablo-9; Çin'in AB'ye İthalatı ve İhracatı

Yıllar	İthalat Miktar	Toplam AB İthalatı (%)	İhracat Miktar	Toplam AB İhracatı %	İthalat-İhracat Farkı
2007	80 852	13.0	178 603	18,420,5	97 751
2008	90 415	12.9	200 235	20.9	109 820
2009	91 451	14.0	169 009	20.0	77 558
2010	127 525	13.2	235 700	20.1	108 175
2011	--	--	--	--	--

Kaynak: EUROSTAT(Comext. statistikal degirmeler)

Çin'in AB'ne olan ithalat ve ihracat oranları ise Çin için önemli bir avantaj oluşturmaktadır. 2007-2010 yılı verilerinin ortalaması alındığında Çin'in AB'den ithalat oranı yaklaşık olarak % 13,2'dir. İhracat oranı ise % 20,3 olarak gerçekleşmiş. 4 yıl içerisinde Çin'in AB'den ithalatı 389,2 milyar dolar, ihracatı ise 783,5 milyar dolardır. İthalat ile ihracat arasındaki fark, yani Çin'in AB'ye yönelik gerçekleştirdiği ihracat fazlalığı 393,3 milyar olardır. AB'nin Çin ile olan ithalat fazlalığı 784,1 milyar dolardır. Tersine Çin'in ihracat fazlalığı ise 393,3 milyar dolardır. Bunun bir başka anlamı, Çin ile AB arasındaki fark gerçek anlamıyla 1,1 trilyon doların üzerindedir. Çin'in lehine, AB'nin ise aleyhine olan büyük bir farktır.

Bu rakamsal örnekler, AB ile Çin arasındaki ekonomik ilişkilerin zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Dünyanın en büyük ekonomik gücü olan AB ile Asya'nın merkezi haline gelen Çin arasındaki ekonomik-politik ilişkiler çok yönlüdür. AB, Asya'da kendisine bir alan açmak istiyorsa, Çin'e zorunlu olarak ihtiyaç duyacaktır. Çin, küresel sistemin merkezine girmek ve bunlar kadar bir güç olmak istiyorsa, AB'ne zorunlu olarak ihtiyacı olacaktır. Çin, AB'nin içerisine girdiği mali krizden çıkarmak için önemli bir destek sunarken, buna paralel olarak AB içerisindeki gücünü pekiştiriyor. Bunun en somut yansıması olarak ithalat-ihracat dengesinin bütünlüklü olarak Çin lehine olmasıdır. Bu bakımdan küresel kapitalist sistemin merkezi olan AB ile Asya'nın hâkim gücü haline gelen Çin arasındaki rekabet-çatışma-uzlaşı gibi ege-

menlik mekanizmaları çok farklı bir tarzda gelişmekte ve bir bakıma 'zorunlu' bağımlılık ilişkisine dönüşmüş bulunmaktadır. Küresel çıkarlar aynı zamanda bir denge politikasını kaçınılmaz kılmaktadır.

4- ÇİN İLE ABD ARASINDAKİ DENGE: EKONOMİK-TİCARİ İLİŞKİLER

Çin ile Amerika arasındaki ilişkiler tahmin edilenden oldukça karmaşıktır. Genelde politik ilişkiler ön plana çıkar ve bölgesel ilişkiler üzerinde iki ülkenin ilişkileri analiz edilir. Daha önceki bölümlerde vurguladığımız gibi bölge ilişkiler açısında izlenen stratejiler çok yönlüdür. Bu bakımdan Çin ile ABD arasındaki ilişkileri bütünlüklü olarak doğru analiz etmek için ekonomik boyutunun mutlaka hesaba katılması gerekir. Son tahlilde politik ilişkileri ve bölgesel stratejileri belirleyen ekonomik ilişkilerdir.

Küresel dünya sisteminin lideri ülkesi olarak kabul gören ABD ile Asya'nın lideri haline gelen ve küresel sistemin stratejik bir aktörü olmaya doğru ilerleyen Çin arasındaki ekonomik ilişkiler küresel sisteminin bir bütünü bakımından önemlidir. Dünyanın ekonomik gücü olan ama ciddi bir gerileme içerisine giren ABD, bu konumunu halen bir süre devam ettirmek istiyor. Bunun içinde politik rekabet halinde olan Çin'in artan ekonomik gücüne zorunlu olarak ihtiyaç duymaktadır. Tersten Çin, öncelikli olarak Asya'nın hâkim gücü olmak istiyor. Asya'ya hâkim olmanın, gelecekte dünyanın stratejik gücü olmakla eş değerde olduğunun bilincindedir. Bu bakımdan Amerika ile çatışmaya girmeden, özellikle ekonomik alanda çok daha kapsamlı bir ilişki kurmak istiyor, Bu bakımdan her ikisi arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi stratejik çıkarlarıyla uyumlu gelişiyor.

Bugün dünya çapında kapitalist ekonomik ilişkilere baktığımızda, ihracat ve ithalat küresel bir düzeye ulaşmış bulunuyor. Yani küresel bir dünya pazarının oluşmasının bütün alt yapısı oluşmuştur. Burada dikkat çeken temel nokta küresel sistemin belirleyici ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin düzeyidir. Lider ülke konumunu sürdüren ABD'nin ihracatının çok önemli bir kısmının yine gelişmiş ve gelişmekte olduğu söylenen ülkelerle olması, dünya kapitalist sistemi arasındaki ekonomik ilişkilerin zorunlu ve kaçınılmaz bir sonucu olarak değerlendirmek gerekir. Konumuz bunun politik sonuçlarını değerlen-

dirmek olmadığı için değinmiyoruz. Ancak, merkezi küresel kapitalist ülkeler arasındaki ticari-ekonomik ilişkilerin bölgesel düzeyde dengelemesinin bir bakıma zorunlu hala getirdiğine göre bunun politik sonuçları da var olacaktır.

Tablo-10: ABD'nin Bazı Ülkeleri İhracatı

Ülkeler	2001	2002	2010	2011
Canada	163.7	160.8	248.2	280.8
Mexico	101.5	97.5	163.3	197.5
China	19.2	22.1	91.9	103.9
Japan	57.6	51.4	60.5	66.2
United Kingdom	40.8	33.3	48.5	56.0
Germany	30.1	26.6	48.2	49.1
South Korea	29.2	22.6	38.8	43.5
Brazil	15.9	12.4	35.4	42.8
Netherlands	19.5	18.3	35.0	42.8
Hong Kong	11.8	12.6	26.6	36.5
World	731.0	693.3	1,277.5	1,480.6
Kaynak: U.S. International Trade Commission DataWeb, Ranked by top 10 U.S. export markets in 2010.				

2001 yılında, 731 milyar dolar ihracat gerçekleştiren ABD, 2002 yılında 693,3 milyar dolara düşmüş. ABD, son dört yıldır, ciddi bir ekonomik krizle karşı karşıya bulunmasına rağmen ihracatında belirli bir yükselme görülüyor. 2010 yılında 1,277 trilyon dolardan 1,480 trilyon dolara yükselmiş. ABD'nin en çok ihracat yaptığı ülke Kanada'dır.2001 yılındaki ihracatı 163,7 milyar dolarken 2011'de yılında 280,8 milyar dolara yükselmiş. Kanada ilk sırasına korurken, ikinci sırayı yine komşusu Meksika'dır. Meksika'ya ihracatı 2001'de 101,5 milyar dolardan 197,5 milyar dolara çıkmış bulunuyor. ABD'nin ihracatının diğer iki ülkesi Asya'nın iki küresel gücü Japonya ve Çin'dir. 2009 yılına kadar ABD'nin ihracat yaptığı 3'üncü ülke Japonya'yaydı. 2010 yılında Çin, üçüncü sıraya yükseldi, 2001 yılında 19,2 milyar dolar olan ihracatı 2011 yılında 103,9 milyar dolara yükseldi. 2011 yılında ABD'nin üç ülkeye ihracatı 582,2 milyar dolar olup, toplam ihracatının % 39,3'e eştirt Japonya dahil edildiğinde dört ülkeye ihracat oranı % 43,7.

Önümüzdeki birkaç yıl içerisinde, ABD'nin Çin'e ihracatında önemli bir artış olacaktır. Karşılıklı ekonomik ilişkilerdeki gelişme ve ABD'nin Asya'ya yönelik pazar alanının genişlemesi Çin üzerinde olacaktır. Ka-

nada'dan sonra Çin, ABD'nin ikinci ihracat merkezi haline gelecektir. Küresel tekellerin Çin'e yaptıkları çok kapsamlı yatırımları dikkate aldığımızda bu bir bakıma kaçınılmazdır.

Tablo-11: ABD'nin Çin'e Yönelik İthalatı Ve İhracatı/2011

Year	U.S. Exports	U.S. Imports	U.S. Trade Balance
2005	41.8	243.5	-201.6
2006	55.2	287.8	-232.5
2007	65.2	321.5	-256.3
2008	71.5	337.8	-266.3
2009	69.6	296.4	-226.8
2010	91.9	364.9	-273.1
2011	103.9	399.3	-295.5

Kaynak: U.S. International Trade Commission (USITC) DataWeb.

Çin ile ABD arasındaki politik ilişki esasen 1970'lı yıllarda başlar. 1980 yılında ABD'nin Çin'e ihracatı 3,8 milyar dolar ve ithalatı ise 1,1 milyar dolar, 1990 yılında ise ihracatı 3,9 milyar, ithalatı da aynı şekilde 3,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiş. 2000 yılından sonra ekonomik ilişkiler çok daha hızla arttı. Çin'in gelişen ekonomik gücüne paralel olarak, uluslar arası alandaki yatırımları ve ihracat payı da hızla yükseldi. ABD ile Çin arasındaki ithalat ve ihracat dengesi çok açık bir farkla Çin lehine gelişmesi uluslar arası ekonomik güç ilişkilerinin yeniden belirlenmesiyle ilişkili bir durumdur. Örneğin 2005-2011 yılları arasında ABD'nin Çin'e ihracatı 499,1 milyar dolardır. Buna karşılık Çin'de yaptığı ithalat ise 2,44 trilyon dolar olarak gerçekleşmiş. İthalat-ihracat arasındaki fark 1,7 trilyon dolar civarındadır. Bu veriler dikkate alındığında ABD aslında Çin'in çok iyi bir alıcı pozisyonundaki müşterisidir. ABD'nin ithalatının bu düzeyde fazla olması, Çin mallarının ABD pazarına çok yaygın olarak girerek pazar alanını genişletilmesi olarak algılanabilir ancak dikkatten kaçmaması gereken başka çok önemli bir nokta bulunuyor: dünyanın bütün küresel şirketlerin Çin'de önemli yatırımları bulunuyor ve metalarının çok önemli bir kısmını burada üretiyorlar. Örneğin, elektronik- bilgisayar araçlarının çok büyük bir kısmı Çin'de üretilip pazarlanmaktadır. 'Made in Chine' yazılan metaların çok büyük bir kısmı küresel şirketlere aittirler. Bu bakımdan

Çin'in başka ülkelere yaptığı ihracat aynı zamanda ABD veya AB kökenli küresel tekellerin mallarıdırlar. Bu bakımdan ABD ve AB'nin Çin'den çok yoğun bir ithalat yapmalarının arka planında küresel tekellerin yatırımlarının Çin'e kaymış olmasındadır. Bu durum hem küresel şirketlere çok büyük karlar sağlamakta, hem de Çin'in küresel pazarlara açılmasına olanak vermektedir.

Tablo-12; ABD'nin Çin'e İhracat Ürünler/Milyar dolar, 2007-2011

NAIC Commodity	2007	2008	2009	2010	2011
Çin Toplam İhracat	65,238	71,457	69,576	91,878	103,87
Atık ve hurdalar	7,331	7,562	7,142	8,561	11,540
Yağlı tohumlar ve tahıllar	4,145	7,316	9,376	11,208	11,500
Havacılık ürün ve parçaları	7,447	5,471	5,344	5,766	6,392
Yarı iletkenler ve diğer elektronik parçalar	7,435	7,475	6,041	7,555	5,668
Motorlu taşıtlar	908	1,194	1,134	3,515	5,369
Temel kimyasallar	2,914	3,090	3,433	4,202	4,658
Reçine, sentetik kauçuk ve yapay Ve sentetik elyaf ve filament	3,290	3,524	4,036	4,136	4,476
Seyir ölçme. elektro-medikal ve kontrol aletleri	2,444	2,886	2,917	3,782	4,275
Diğer genel amaçlı makineler	1,885	2,273	1,890	2,445	3,113
Diğer tarım ürünleri	1,558	1,786	1,008	2,328	2,825
Kaynak: USITC DataWeb.					

2010 yılında Çin, ABD ihracatının% 7,2'sini oluşturuyor. 2011 yılındaki verilere bakıldığında yağlı tahıl ve tohumları, atık hurdaların pazarlanması ihracatın önemli b.ir kısmını oluşturuyor. 2010 yılında iki ürünün pazarlanması yaklaşık olarak 23 milyar dolardır. 2011 yılında ABD'nin Çin'e ihracatı 103,8 milyar dolar. Bunun % 57,8 yani 59,7 milyar doları 10 kalem mal için kullanılmış. Çin, ihtiyaç duyduğu elektronik sanayisinin yani ürünleri için yarı iletkenler ve elektronik bileşenlerin ihracat 5,6 milyar dolardır. Ayrıca 6,3 milyar dolar değerinde ihracat gerçekleştirmiş. ABD, Çin'e uçak ve parçaları ve reçine, sentetik lastik ve elyaf, elektro-medikal kontrol aletleri gibi birçok sanayi ürünleri de ihraç etmektedir.

Tablo-13: ABD'nin Çin'den İthal Ettiği Bazı Mallar

İthal Edilen Mallar	2007	2008	2009	2010	2011	2010-2011 %
Telekomünikasyon ekipmanları	44,462	45,830	44,818	59,800	68,276	[illegible]
İletişim ekipmanları	23.192	26.618	26.362	33.464	39.806	19.0%
Çeşitli resmi mallar	14,827	15,835	30,668	34,168	37,672	4.4%
Giysi	22.955	22.583	22.669	26.603	27.554	3.6%
Yarı iletkenler ve diğer elektronik parçalar	15,353	13.645	12.363	18.263	19,835	8.6%
Ayakkabı	13.929	14.230	13.119	15.673	16.482	5.2%
Ses ve görüntü ekipmanları	19.075	19.715	18.253	19.493	15.853	-18.7%
Ev ve kurumsal mobilya ve mutfak dolapları	11.872	11.086	9.128	11.123	11.398	2.5%
Ev aletleri ve çeşitli makineler	8.266	8.520	7.724	9.050	9.569	5.3%
Diğer fabrikasyon metal ürünleri	6,781	7,342	5,690	7,228	8,638	19.5%
Çin'den ithalatının toplam ithalat	321,508	337,790	296,407	364,944	399,335	9.4%

Kaynak: U.S International Trade Commission DataWeb

ABD, Çin'in en büyük müşterilerinden biridir. 2007 yılında 321 milyar dolar olan ihracatı, 2011 yılında yaklaşık olarak 400 milyar dolar olarak gerçekleşen ithalat çok yönlüdür. Yukarıdaki verilen, ithalat mallarının sadece bir kısmını oluşturmaktadır. Yıllara göre %30-50 civarındaki bir ithalat oranını gösteriyor ve bu bakımdan toplam rakamlarını oluşturmuyor.

ABD ithalatının en önemli yanı elektronik ekipmanlar oluşturmasıdır. 2007'de 44 milyar, 2011 yılında 68 milyar dolara yükselmiş. Bilgisayar donanımlarının ithalatında sürekli bir artış söz konusudur. 2010-2011 yılı arasındaki bu artış oranı % 14 olarak gerçekleşmiş. Ayrıca iletişim ekipmanlarının ithali 23 milyar dolardan 39,8 milyar dolara, yarı iletkenlik ve elektronik parçaları ise 14 milyardan 19,8 milyara dolara yükselmiş. 2010-2001 ılı arasındaki artış oranı ise % 19'dur. Yarı iletkenler ve diğer elektronik parçalar artış oranı % 14 olarak gerçekleşmiş. ABD ekonomisinin özelliğini dikkate aldığımızda özellikle bu alanlarda bir yükselmenin olması gayet doğal bir durumdur. Ayrıca kullanım maddeleri de ithalatta önemli bir yer işgal ediyor. Örneğin giyimde 23 milyardan 27,5 milyara, ayakkabı da ise14 milyardan 16,5 milyara yükselmiş. Amerika ithalatında elektronik/bilgisayar sistemlerinin ön planda olmasının birçok nedeni sıralanabilir. Dikkat çeken

bir iki noktasına vurgu yapmakta yarar var. Birincisi, ABD'nin kendi iç sanayisiyle ilgilidir. Teknolojik araştırmalar ve geliştirme program sistemleri bakımından en ileri teknolojiye sahiptir. Bilgisayar ve elektronik iletişim aygıtlarını en geniş kullanan bir toplumdur. Devlet sistemi olarak teknoloji kullanımında dünyanın diğer devletleriyle kıyaslandığında açık ara önde bulunuyor. Teknolojik kullanımı konusunda ABD ile yarışacak güç şuan için Japonya görünüyor. ABD bu bakımdan kendisinin çok fazla üretmediği ve ya maliyet yüksek olduğu için elektronik iletişim aygıtlarının birçok parçasını, özellikle iletken veya yarı iletken parçacıkları ithal ediyor. İkinci önemli nokta, Çin'de bunları üreten şirketlerin bir kısmı ABD kökenlilerin küresel tekellerdir. Örneğin yazılım programlarında Mikrosft, telefon üretiminde Appele gibi şirketler üretimlerini Çin'de yapmaktadırlar. Küresel sermayenin bu yönelimi Çin ile ABD arasındaki ticari ilişkiler bir bakıma zorunlu bir ilişkiye dönüşmektedir. Bunu belirleyen iki ülkenin yöneticilerinden çok dünya küresel ekonominin işleyişidir.

Pek çok ABD kökenli küresel şirket, kendi markasıyla Çin'de ürettikleri ve daha sonra özellikle Tayvan'da kurulan aracı firmalar üzerinde ABD piyasasına göndermektedir. Bu yöntemle aşırı bir kar elde etmektedirler. Özellikle bilgisayar ve telefon sistemlerinde bu ticari ilişki ağı çok yoğun olarak kullanılmaktadır. Bunun somut örneklerinden biri Apple'dir. AB ve ABD piyasalarında 299-400 dolara satılan Apple modellerinin, Çin'de üretilmesi, Tayvan'a pazarına sunulması ve oradan dünya piyasalarına sunulmasının toplam maliyet değeri 144 dolar. Yani minimum 299 dolara satılan bir Apple ürününde söz konusudur. Böylelikle tekel, birim başına minimum155 dolar ek kar elde etmektedir. Küresel tekeller, kendileri fiilen bir aracı durumuna gelmiş bulunuyorlar. Araştırma laboratuarlarında son teknik dizaynı verilen modellerin seri üretim için Çin şirketlerine veriyorlar. Bu nedenle bilgisayar ve elektronik araçlarının üretiminin % 65'i Çin şirketlerinde yapılmaktadır. Dünyanın küresel tekelleriyle Çin'e yaptıkları çok büyük yatırımlarla, hem sermayenin küresel bağlarını geliştirip tek bir pazar yaratmaktadırlar, hem de küresel devletlerarasındaki ilişkiyi düzenlemektedirler. Özellikle elektronik ve bilgisayar alanındaki teknolojik gelişmelere paralel olarak sermayenin artan yoğunluğu, küresel devletleri kendi ihtiyacına göre konumlandırmaktadır.

Tablo-14: Bazı Ülkelerin ABD'den İthal Etlikleri Bilgisayar Ekipmanları/2000-2010

Ülke	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2000-2010 %
Toplam	68.5	62.3	73.9	83.8	85.4	97.2	41.9
Çin	8.3	12.0	29.5	40.0	45.8	59.8	620.5
Meksika	6.9	7.9	7.4	6.6	6.2	13.6	97.1
Japonya	13.4	8.1	6.3	6.3	6.6	5.2	-61.2
Singapur	8.7	7.1	6.6	5.6	4.0	3.6	-58.6
Tayland	2.4	2.1	2.3	3.2	3.7	3.5	45.8

Kaynak: U.S. International Trade Commission Trade DataWeb.

Dünya genelinde sermayenin yoğunlaştığı ve kar oranını maksimal ettiği üretim alanlarından biri de bilgisayar teknolojisidir. Çin, elektronik sanayinin gelişmesinde çok önemli adımlar atmakla birlikte, sanayinin stratejik merkezi halan ABD ve Japonya'dır. Çin, teknolojik malların seri üretimin küresel fabrikasıdır. Ancak teknolojik araştırmaların merkezi söz konusu iki ülkedir. Bu bakımdan Çin'in ABD'de ithal ettiği malların başında bilgisayar teknolojisi geliyor. Çin'in de buna yönelmesi de çok bilinçlidir. ABD ve Japonya, teknolojik laboratuarlarında milyar dolarlar harcayarak ürettikler yeni modelleri kısa yoldan elde etme politikasını sıklıkla uygulamaktadır. Bu nedenle Çin'in ithalatında elektronik-bilişim teknolojisi ön plandadır. Verilere bakıldığında bunları görmek mümkündür. ABD'nin büyük bilgisayar teknolojisi müşterisi Çin ve Meksika'dır. 2000 yılında Çin'in ABD'deki bilgisayar ekipmanları ithalatı 8,3 milyar dolarken 2010 yılında bu 59,8 milyar dolara çıkmış. 2000-2010 yılları arasında, Çin'in ABD'den bilgisayar ekipmanları ithalat oranından % 620 oranında bir artış olmuş. Yani ABD'nin bilgisayar ekipmanları satışının % 60,6'sını Çin'e yapıyor. Çin'i takip eden ülke Meksika olup 2010 yılında 13,6 milyar dolar ithalat gerçekleştirmiş. Çin önümüzdeki yıllarda, ABD'nin iyi bir bilgisayar teknolojisi müşterisi olmaya devam edecektir. Böylelikle hem kendi teknolojisini kısa yolda geliştirmekte, hem de bilgisayar teknolojisi üreten küresel tekellerin Çin'deki yatırımları süreklileştirmesine olanak tanımaktadır.

Tablo-15: ABD İle Çin Arasında Otomotiv Ürünleri İthalat Ve İhracatı Oranı

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Metal HARDWAR (US exps)	0	1	1	1	2	8	12	9	5
(US imps.)	1	1	1	2	2	4	4	5	5
Direksiyon ve Süspansiyon Bileşenleri. Imrg. Spring (US exps.)	3	3	3	1	4	5	13	14	10
(US imps.)	6	7	11	18	20	33	67	77	120
Iren Sistemleri (US exps)	12	4	9	9	6	18	37	31	31
(US imps.)	154	169	202	269	354	433	556	761	893
Otomotiv ve Iç Trim (US exps.)	11	24	17	13	19	17	24	15	17
(US imps.)	66	72	102	181	231	280	340	386	468
Motor ve Güç Tren Parçaları (US exps.)	9	18	18	29	63	37	38	18	36
(US imps.)	39	53	65	75	119	211	280	317	313
Benzinli Motor ve Motor Parçaları (US exps.)	9	15	16	11	38	34	34	87	59
(US imps.)	42	58	96	96	115	168	220	263	304
Elektrikli ve Elektronik Ekipman (US exps.)	32	33	59	47	55	70	59	66	77
(US imps.)	244	213	269	305	421	531	647	794	858
Mücek. Aksa bölümleri (US exps.)	97	129	159	249	328	209	451	634	433
(US imps.)	383	385	542	726	1.118	1.569	2.198	2.685	2.591
Motorlu Araç Parçaları - Toplam (US exps.)	193	226	302	441	535	517	669	891	684
(US imps.)	834	958	1.288	1.671	2.380	3.231	4.319	5.287	5.543
Motorlu Taşıtlar Toplam dahil yasa (US exps)	38	30	64	140	125	300	601	841	1.102
(US imps.)	2	3	6	19	61	176	174	223	149

Kaynak: U.S. International Trade Commission Trade Data web, based on North American Industry Classification (NAIC) system definitions, 4-digit and 5-digit levels.

Çin ile ABD arasındaki ticari ilişkiler görünenden çok daha kapsamlıdır. İki ülke arasında ithalat ve ihracat çok farklı boyutlarda ilerliyor. Örneğin yukarıdaki tablodan anlaşılacağı gibi iki ülke arasında otomotiv sanayinin yan ürünleri üzerine yapılan ithalat ve ihracat rakamlarını veriyor. Rakamlara bakıldığında ABD'nin ihracatı oldukça düşük ve tersten ithalat oranı oldukça yüksektir, Otomotiv sektöründe bazı parçalar karşılıklı ithalat ve ihracat özelliklerine sahipler. Her iki ülkede üretilen mallar ithal veya ihraç ediliyor. Örneğin ABD'nin, Fren Sistem-

leri ihracatı 32 milyon dolar ama ithalatı 858 milyon dolar. Otomobillere ait müzik aletleri için ihracat 433 milyon, ithalat ise 2,5 milyar dolar, Motorlu araç parçalarında ise ihraç miktarı 684 milyon, ihracatı ise 5,5 ımilyar dolardır. 10 tür madden sadece Motorlu Taşıtlarda ihracat 1,1 milyar dolarak olarak gerçekleşmiş.

ABD'nin otomotiv sanayinin yedek parçalarını Çin'de yüksek düzeyde ithal etmesinin temel nedeni, Çin'de üretilen ve ABD pazarında satılan otomotiv araçlarının çok fazla olmasıdır. Örneğin General Motors(GM)'un ABD'de ürettiği araba sayısı 2,3 milyon adet, Çin'de ürettiği ise 2,1 milyon adettir. Ayrıca GM'un Çin'de ürettiği arabalardaki kar oranı, ABD'de üretilen araçtan 2-3 katı fazladır. 2010 yılı verilerine göre Çin'deki GM'un üretiminde % 29, Ford'un üretiminde ise % 40 artış yaşanmış. ABD piyasasını da işgal eden Çin'de üretilen motorlu araçların, yedek sanayi kuruluşları da son derece önemlidir. Bu bakımdan otomotive sanayisinde Çin lehine olsa da karşılıklı bir bağımlılık oluşmuş durumda.

Çin ile ABD arasındaki ticari ilişkilerin derinliği, iki güç arasında giderek gelişen ticari ilişkiler, küresel sermaye ilişkilerinin ve çıkarlarının kaçınılmaz bir sonucu olarak karşımıza çıkıyor. İki devletin karşılıklı stratejilerinin değiştiğine en iyi örnek, ilgili ülkelerin borsalarına yapılan yatırımlardır. Ayrıca her iki ülkede bazı sektörlerdeki tahvil senetlerin satın alınmasının devlet denetiminde geçtiğini dikkate aldığımız da, bu ilişkinin ne kadar gelişme eğilimi içinde olduğunu görürüz. ABD'nin Çin kökenli şirketlere yaptığı yatırımlar ve tersen Çin'in ABD'li şirketlere yaptığı yatırımlar, küresel ilişkilerin bir sonucu olarak gelişmekte ve söz konusu yasalar kendiliğinden geçersiz kalmaktadır. Özellikle ABD Piyasa Denetleme Kurum'unun, Çin'in hem devlet tahvilleri hem de şirketlerin borsalarda aldıkları tahvillerin kapsamının çok geliştiğine dair Kongre Komisyonuna sunmuş olduğu rapor ve alım işlemlerine onay verilmesi, sadece ABD'nin karşı karşıya kaldığı finans krizinden değil esas mesele küresel sermayenin stratejik çıkarlarından kaynaklanmaktadır.

Tablo-16: Çin Holdinglerinin ABD Hazinesinin Menkul Değerlerindeki Payı: 2002-2010

(Milyar dolara ve toplam dış varlıklarının bir yüzdesi olarak)

	2002	2003	2004	5005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Çin kökenli Holdinglerin Yatırım Değeri	159.0	118.0	222.9	310.0	396.9	477.6	727.4	894.8	1,160.1	1.307.0
Çinli Holdinglerin Toplam Yabancı Holdingler deki % oranı	9.6%	10.4 %	12.1 %	15.2 %	18.9 %	20.3 %	23.6 %	24.2 %	26.1%	29.4
Kaynak: U.S. Treasury Department, year end data.										

Çin'in ABD'ye doğrudan yatırımlarının çok önemli bir yanını oluşturan tahvil senetlerinin satın alınması işlemi, ABD ile Çin arasındaki ilişkilerin çok önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. 2002 yılında satın alınan tahvil senetlerinin değeri159 milyar dolarken bu oran 2010 yılında yaklaşık olarak 1,2 trilyon dolara yükselmiş. Her yıl bir yükselme eğilimi içerisinde olan tahvil senetlerinin satın alınmasında Çinli şirketlerin özel bir rolü bulunuyor. Tahvil senetlerini satın alan şirketler aynı zamanda devlet şirketleri özelliğine sahip olması, onu çok daha önemli kılmaktadır. Tahvil senetlerinin satın alınma işlemi her yıl artarak devam ediyor. Ancak 2007'de ABD'nin karşı karşı kaldığı küresel finans krizinden sonra, Çin tekellerinin satın aldığı tahvil senetlerinden çok büyük bir artış meydana geldi. 2007 yılında 477,6 milyar dolarlık tahvil senedi satın alırken 2008'de 727'4 milyar dolara, 2010 yılında ise 1,2 trilyon dolara ve 2011 yılında ise 1,3 trilyon dolara yükselmiş bunuyor.

2010 yılında ABD'nin küresel sermayeye açtığı tahvil senetlerinin % 26'si, 2011 yılında %29,4'ünü tek başına Çin'in devlet tekellerinin elinde bulunuyor. Çin'i % 22,1 ile Japonya takip ediyor ve 2011 yılında ABD Hazinesinden satın aldığı tahvil değeri 984 milyar dolardı. İki Asya ülkesinin ABD Hazinesinden satın aldığı tahvil senetlerinin oranı ise % 51,5'dir. Bu bakımdan küresel dünya kapitalist ülkeleri arasındaki ilişkinin gelişme eğilimi ve ortaya çıkardığı ekonomik ve politik sonuçlar beklenilenden çok daha karmaşıktır.

Küresel sistem arasındaki rekabet artık klasik yönetmelerle gelişmiyor. Öyle ki gelişmiş kapitalist bir ülkedeki kriz dünyanın bütün merkez bölgelerini doğrudan etkilemektedir. Bunun temel nedeni sermayenin küreselleşerek dünyanın bütün ekonomik güçlerini birbirine bağlar duruma getirmesidir. Bu bakımdan sermayenin gelişmesi veya kriz içine girmesi gelişmiş ülkeleri doğrudan etkilediği gibi tek tek ülke ekonomilerinin küresel sermaye içerisindeki etkinliğiyle doğru orantılı olarak gelişmektedir.

Bu bakımdan rekabet halinde olan ülkeler, birbirlerinin ekonomilerini dengelemek zorundadırlar. Sermaye kıtasal düzeyde veya tek tek ülkelerin küresel ekonomideki yerine göre bir ortama sermaye akışını sağlamak zorundadır. Bunu tek yolu, küresel sermayenin biriktiği alanlardan ihtiyaç duyulan alanlara doğru kaymasıdır. Son yıllarda muazzam düzeyde sermaye birikimi yaratan Çin, bunu zorunlu olarak diğer küresel merkezlere yönlendirmek zorundadır. Dahası bunu gerçekleştirenin esasen Çin yönetimi olmayıp küresel sermayenin kendi iç düzeninin kaçınılmaz bir sonucudur.

Çin kökenli holdinglerinin ABD ve AB'ne yönelik sermaye yatırımlarının bir biçimi olan tahvil senetleri satın alarak, iki bölgedeki krizi aşmada aktif rol oynaması, dünya küresel sermaye arasındaki organik bağın bir sonucudur. Evrensel bir özellik alan küresel sermayenin dünyanın her yerindeki çıkarı aynıdır. Eğer, bir gün Çin'de bir finans krizi gündeme gelse, küresel sermaye ABD ve AB'den Çin'e sermaye akışını mutlak bir şekilde sağlayacaktır. Bu devletlerin istemine bağlı olmayıp, dünya çapında merkezileşen sermayenin stratejik çıkarlarıyla ilişkilidir.

5- ÇİN'İN AFRİKA YATIRIMLARI

Çin, küresel bir güç olmanın önemli özelliklerinden birinin dünyanın farklı bölgelerine yönelik izlediği yayılmacı politikalardan geçtiğinin farkındadır. Bunu çok yönlü politikalarla yapıyor. Örneğin, ABD ve AB'ne yönelik izlediği politikalar çok farklı, Afrika'ya yönelik izlediği politikalar çok daha farklı yönde ilerliyor. Her bölgenin özgünlüklerine göre kendisine bir strateji belirliyor. Çin'in Afrika stratejisi esasen bölgede güç olmakla ilişkilidir. Afrika, dünyanın en geri bıraktırılmış kıtası olup yüz yıllardır kapitalist-emperyalist güçler tarafından her yönüyle talan edilin bir bölgedir.

Çin, özellikle son 20 yıldır Afrika kıtasına büyük bir ilgi duymaktadır. Afrika'ya yönelik yaptığı hamleler, Çin'in uluslar arası güç olma stratejisi bakımından önemlidir ve başlı başına bir araştırmayı gerektirir. Ancak biz konumuz bakımından kısa bir özet sunmaktan yarar var.

Kıtaya yönelik çok kapsamlı yatırımlara yönelen Çin, kendi ekonomisi bakımından ihtiyaç duyulan stratejik alanlara özel yatırım yapmaktadır. Son yıllarda Afrika'nın değişik ülkelerine yaptığı yatırımlarla dikkatleri üzerine çeken Çin, kıtanın hâkim gücü olmak için Fransa, İngiltere ve ABD ile büyük bir rekabet içindedir.

Tablo-17: Çin'in Afrika Ülkelerine Yatırımlar/2000-2009

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Angola	879	2145	3133	5685	5606	6794	9864	9796	16581	13101
Botswana	57	11	403	418	391	379	486	495	521	234
DRC	72	80	141	391	409	512	256	1808	1727	951
Lesotho	32	28	27	42	53	57	89	97	56	48
Madagascar	83	91	61	95	95	86	294	773	1180	543
Malawi	40	60	17	66	108	53	77	93	170	60
Mauritius	277	-26	32	62	11	42	105	339	383	257
Mozambique	139	255	347	337	245	108	154	427	592	881
Namibia	186	365	181	149	226	348	187	733	720	516
Seychelles	418	554	683	685	723	808	906	856	557	1114
South Africa	887	6784	1569	734	798	647	-527	5695	6906	5696
Swaziland	106	29	93	61	71	46	121	37	106	66
Tanzania	282	467	588	308	331	494	597	617	679	645
Zambia	122	72	303	347	364	357	616	1324	930	950
Zimbabwe	21	4	26	4	9	103	40	69	52	60
Toplam Güney Afrika	3.633	10.941	14.03	9.262	8.717	10.642	12660	23192	33269	25131

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), World Investment Report 2010: Investing in a Low-Carbon Economy (UNCTAD, 2010), Annex Table 07, Available: http://stats.unctad.org/FDI/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=4031.html (18 November 2010).

Çin'in Afrika ile olan ticaretine baktığımızda 2005 yılında ithalatı yaklaşık olarak 22 milyar dolar. İhracatı ise yaklaşık olarak 18 milyar dolar olarak gerçekleşmiş. Çin'in 2006 yılındaki yatırımları 7,5 milyar dolar. 2010 yılında ABD-Afrika ticareti 113 milyar dolar, Çin'in ticareti ise 127 milyar dolardır. Ayrıca Çin küresel ticaretinin % 13'ünü Afri-

ka'ya yapmaktadır. Karşılıklı ticaretin yıllık toplam miktarı 114 milyar olup bunun 52 milyar doları ihracat, 62 milyarı doları ithalattır. Çin'in bölgesel ilişkilerde ticaret açığının en fazla olduğu yer, yaklaşık olarak 10 milyar dolarla Afrika'dır. Çin için 10 milyarlık ticaret açığının çok ciddi bir önemi yok. Çünkü Çin'in Afrika'ya yatırımları çok yönlüdür. 2011 yılında ise 60 milyar dolar ihracat, 67 milyar dolar ithalat gerçekleştirmiş. 5 yıl içinde ihracatı tam 3 kat, ithalatı ise 3,5 kat artış göstermiş.[102]

Çin'in Afrika'daki yatırımları çok yönlüdür. Devletin doğrudan yatırımları, bankalar ve fon şirketleri aracılığıyla çok yönlü sermaye yatırımı yapılıyor. Çin sermayesini bir kaç noktada yoğunlaştırmaktadır. Birincisi petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarına, ikincisi Çin için gerekli olan stratejik madenlere, üçüncüsü sanayi yatırımları, dördüncüsü meta ithalatı, beşincisi alt yapı ve altıncısı ise tarımsal alanlar. Afrika'nın farklı ülkelerinde farklı sektörlere çok kapsamlı yatırımlara yönelen Çin, bu yatırımlarıyla kıtanın stratejik küresel gücü haline gelmiş bulunuyor.

Çin Kalkınma Fonu tarafından Afrika'nın farklı bölgelerine aktarılan miktar 7,4 milyar dolardır. Güney Afrikalı bir petrokimya sentetik yakıtlar işletilmesi için Pekin ile Sasol arasında 5 milyar dolarlık bir anlaşma imzalandı. Çin İnşaat Mühendisliği Con-inşaat Corporation (CCECC) ile Cad arasında 7 milyar dolarlık demiryolu inşaat sözleşmesi imzalandı. Ayrıca Cad'a komşu olan Kamerun ve Sudan ile çevre Afrika devletlerini birbirine bağlayacak 1.344 kilometrelik bir demir yolu hattı döşenecek. Gana Hükümetiyle Çin Exim Bankası arasında, 2013 yılında bitirilecek şekilde, Bui Hidroelektrik Barajını yapmak için 622 milyon dolarlık bir anlaşma imzalandı. Çin, Afrika Sundance Resources Ltd cevheri ile 4 milyar dolarlık Mbalam demir cevheri işletme projesini imzaladı.

Afrika, altı en önemli ticaret ortakları (Angola, Sudan, Nijerya, Cezayir, Libya ve Kongo the Republic) Çin'e en çok petrol ihracat yapan ülkelerdir. Afrika'nın petrol ve doğal gazının yaklaşık % 64'ü Çin'e yapılmaktadır. Çin ithalatının yüzde 70'i dört Afrika ülkesinedir: Angola % 34 oranında, Güney Afrika % 20, Sudan %11 ve Cumhuriyeti Kongo %8 oranındadır. Çin ihracatının % 60'ını altı ülkeye yapıyor. Güney Af-

---

102- National statistics. Heritage foundation

rika % 21, Mısır % 12, Nijerya'da % 10, Cezayir % 7, Fas % 6 ve Benin ise % 5'dir. Angola Afrika'da petrol kaynaklarıyla ön plana çıkan bir ülkedir ve Çin'in bu ülkeye yatırımı 15 milyar dolarlı geçmiş bulunuyor. Özellikle devlet bankaları statüsünde olan Çin İhracat-İthalat Bankası, Çin Sanayi ve Ticaret Bankası ve Çin Kalkınma Bankası aracılığıyla petrol bölgelerine çok kapsamlı yatırımlar yapılmaktadır.

Petrol, doğal gaz, sanayi yatırımları başta olmak üzere su, ulaşım, elektrik ve bilgi ve iletişim teknolojileri hedefleyen Çin'in son on yıldaki yatırımlarında % 46 oranında artış gerçekleşmiş. Comercial Hizmetler 5,4, finansman 13,9, İnşaat 15,8, İmalat 22,0, Madencilik 29,2, Tarım, Ormancılık, Hayvancılık ve Balıkçılık 3,1, Bilimsel araştırma, teknolojik hizmetler ve jeolojik araştırmalar 3,2, diğer, 3,4.

Çin, 35 Afrika ülkesinin altyapı finansmanı ile ilgileniyor. 2003-2008 döneminde için Çin yatırımlarının ana alıcı Güney Afrika % 64, Nijerya % 9, Sudan ve Zambiya %5, Cezayir % 5 yüzde ve Sudan % 4 idi. 2007 yılında, Çin 3,3 milyar dolar yatırımla 10 hidroelektrik enerji projelerini finanse etti. Nijerya, Gabon ve Moritanya karayolu ve demiryolu ağı yatırımlarının 4 milyar dolarlık finansman sağladı.

Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) gibi Afrika'ya yönelik yatırımların önemli bir kısmı Çin tarafından karşılanmaktadır. Afrika'da bu sektöre Çin'in katkısı genellikle ulusal firmalara ekipman temini halini alır. Etiyopya, Sudan ve Gana gibi başlıca yararlanıcılar için Çin'in sektörel yatırımı yaklaşık 3 milyar dolardır.

Bütün bu veriler, Çin'in Afrika'ya yönelik izlediği stratejiye yönelik bize bir fikir vermektedir. Çin'in yayılmacılığında askeri politikalardan çok, ekonomik ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Afrika'ya yönelik izlediği sessiz ama oldukça derin politikalarla egemenlik alanını genişletmiş bulunuyor. ABD, İngiltere, Fransa ve Japonya'dan sonra Çin de Afrika'nın doğal kaynaklarına saldırarak talan ediyor. Çin'in stratejisinde Afrika önemli bir yer işgal ediyor. Özellikle stratejik ihtiyaçları bakımından Afrika'ya çok kapsamlı yatırımlar yaparak, diğer küresel sistemin sömürgeci ülkelerini geride bıraktı. Çin ve Afrika arasındaki ikili ticaretin 2015 yılında, 300 milyar dolar civarında gerçekleşeceği tahmin ediliyor.

Çin'in Afrika'nın kaynaklarına olan aşırı talep nedeniyle, sermayenin yoğunluklu olarak artması, kıtanın küresel sistemin içerisine çekilerek kapitalist dünyanın bir parçası haline getirmektedir.

BÖLÜM 8:

ULUSLARARARASI STRATEJİK ENERJİ KAYNAKLARI: DOĞAL GAZ VE PETROL

Dünya küresel kapitalist sistem bakımından en önemli olan sektörlerden biri enerji kaynaklarının işletilmesi, kullanılması ve taşınmasıdır. Enerji kaynaklarının tespiti tek tek ülkelerin jeo-ekonomik önemini artırırken, işletilmesi ve taşınması da bölgenin bütünün etkileyen önemli bir faktör haline gelmektedir. 5000 kilometreyi bulan enerji kanallarının yapımı üzerinde çok ciddi bir rekabet yaşanırken aynı zamanda önemli jeopolitik kararlara yol açmaktadır. Böylelikle enerji kaynaklarını merkezini sarmalayan bölgelerin önemi artmakta ve bölgesel jeopolitik oyunların birer parçası haline gelmektedir. Asya'yı sarmalayan savaşların ve bölgesel çatışmaların merkezinde söz konusu edilen enerji kaynaklarının bulunduğu yerler ve geçiş güzergâhlarını kapsayan alanlar bulunmaktadır. Bu durum bazen kıtasal düzeylerdeki bütün ilişkileri etkilemekte ve hatta belirleyici bir rol oynamaktadır. Uluslar arası ilişkilerin ve küresel dengelerin şekillenmesinde enerji merkezlerinin çok önemli bir etkisi bulunuyor.

Asya kıtasının merkez yani kalpgah olarak tanımlanması, küresel tekellerin rekabet merkezi haline gelmesi, bölgenin gelecek yüzyılın enerji merkezi olmasından ileri gelmektedir. Bugünkü teknolojik gelişmelere rağmen, enerji ihtiyacının yaklaşık olarak % 80'i halen doğal gaz, petrol ve kömür gibi doğal kaynaklardan karşılanmaktadır. Bu enerji türünün merkez üssü özellikle Orta Asya/Avrasya ve Ortadoğu'dur. Küresel kapitalist sistemin ekonomik düzeninde Asya bölgesinin stratejik önemine vurgu yapılırken, tahmini ekonomik verilere göre 300 trilyon dolarların üzerinde bir potansiyele sahip olduğu belirtilmektedir. Dünya GSMH'nın 60 trilyon dolar olduğu günümüzde özellikle Orta Asya-Avrasya bölgesinin stratejik önemi çok daha net olarak anlaşılmaktadır.

Doğal gazın kullanımı tahmin edilenden çok daha eskidir. Arkeolojik kazılardan ortaya çıkan veriler incelendiğinde, doğal gaz ilk olarak M.Ö. 6000-2000 yılları arasında İran'da bulunur ve kullanılmaya başlanır. Daha sonra M.Ö. 900'lü yıllarda Çin'de kullanılır. M.Ö. 50 yıllarında ise İtalya'nın Roma kentindeki 'Uesta Tapınağı'nda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Daha sonra Marko Polo'nun anılarda söz konusu edi-

len Azerbaycan'ın Bakü kentindeki Zoroastrian Ateş Tapınağında, doğal gazın yüzyıllarca kullanıldığın ve tapınağın aydınlatıldığını belirtir.

Tarihi çok eskilere dayanan doğal gazın giderek çok kapsamlı olarak kullanılmasının en önemli nedeni kömür ve petrol gibi pahalı enerji kaynaklarına olan bağımlılığın azaltılmasıdır. Doğal gazın diğer enerji türünden farklı olarak hızlı bir şekilde doğrudan tüketilebilmesi, özellikle ısıtma sisteminde ve elektrik enerjisinin üretilmesinde kullanılmaya çok el verişli olması, gaz halinden sıvı hale getirilirken sıkıştırılma basınç sistemi ile kaplama hacim alanının oldukça küçültülmesiyle taşınmanın çok kolay olması gibi faktörlerin önemli bir etkisi söz konusudur.

Enerji kaynaklarının üretimi ve kullanımında giderek belirli bir denge oluşmakta ve petrol ile doğal gaz oranlarını giderek birbirine yaklaşmaktadır. Örneğin 1970'de dünya enerji tüketim oranlarına bakıldığında kömür % 25, petrol % 44, doğal gaz % 16 olarak belirlenmiş. 2009 yılında ise bu oran kömür % 23, petrol % 36 ve doğal gaz % 22 olarak gerçekleşmiş. 2020 yılı tahminlerine göre petrol % 32, doğal gaz ise % 28 olacaktır.[103]

Üç enerji kaynağı da gelecek 50 yıla damgasını vuracak gibi görünüyor. Bunlar arasındaki kullanım farkı giderek kapanırken, kullanım alanları da değişmektedir. Örneğin önümüzdeki 50 yıl içerisinde petrol birincil derece yakıt enerji olarak kullanılmaya devam edilecek. Ancak doğal gazın tüketim yakın kullanım alanı da hızla gelişerek, petrolle dengelenecek. Ancak en önemli nokta, elektrik enerjisinin üretilmesinde doğal gazın artan oranıdır. Teknolojik sisteme paralel olarak elektrik-elektronik sistemlerin çok hızlı gelişmesi, elektrik tüketimini çok üst düzeye çıkaracaktır. Bu bakımdan teknolojiye dayalı elektrokominikasyonun gelişmesi elektrik üretiminde yeni arayışlar hızla gündeme gelmiş bulunuyor. Örneğin 2001 yılı verilerine göre elektrik üretiminde kömürün payı %39, petrolün %7, doğal gazın %19, nükleer santrallerin % 17, hidrolik santrallerin ise %17'dir. 2010 yılda ise kömürün payı %38, petrolün % 8 doğal gazın %24, nükleer santrallerin % 12, hidrolik santrallerin ise %17 olarak gerçekleşmiş. Bugünkü gelişme potansiyeline

---

103- World Energy Outlook, 2010.

göre 2020 yılında kömürün payı % 35, doğal gazın ise % 34 olacağı tahmin edilmektedir.[104]

Önümüzdeki 50 yıl içerisinde, bu iki enerji kaynağının yerini alacak alternatif bir enerji kaynağının henüz olmaması, dünya ekonomik ve toplumsal sisteminde zorunlu bir bağımlılık yaratacağı gibi küresel sermaye de bu gerçekliğe uygun olarak bölgesel ilişkilerini belirleyecektir. Bu bakımdan doğal gaz ve petrol merkezlerinin denetim altında tutulması küresel kapitalist güçler bakımından stratejik öneme sahiptir. Özellikle bu iki enerji kaynağı bakımından ön plana çıkan Asya-Avrasya bölgesinin küresel rekabetin merkezinde olması da tesadüfî bir durum değildir.

Küresel ilişkilerde 'enerji güvenliği konsepti' uluslar arası ilişkilerini dengelenmesi bakımından başta Birleşmiş Milletler olmak üzere bütün küresel sistem kurumlarının üzerinde durdukları son derece ciddi bir konudur. Enerji kaynaklarının kesintisiz olarak işletilmesi ve taşınması, küresel kapitalist ekonominin sürekliliği bakımından önemlidir. Bu nedenle 'enerji güvenliği' yasası, kapitalist ekonomik-politik ilişkilerde sürekli güncelliğini korumaktadır. Örneğin ABD eski Başkan yardımcılarından Dick Cheney enerji sektörünün güvenliği için söyledikleri, küresel sermaye bakımından işin önemini ve ciddiyetini ortaya koymaktadır: "coğrafi yakınlık ve serbest ticari anlaşmalarıyla oluşturulmuş karşılıklı boru hatları, karşılıklı enerji sektörü yatırımları, güvenlik taahhüdünün tutulması ve her türlü durumda sürecek güvenilir enerji sağlama ilişkileri" olarak tanımlamaktadır.[105]

1- STRATEJİK DENGELERİN YENİ GÜCÜ: DOĞAL GAZ

Stratejik önemi artan doğal gaz, uluslar arası ilişkilerin önemli bir halkasını oluşturuyor. Doğal gazın üretimi kadar uluslar arası alanda pazarlanması da çok önemli bir avantajlara yaratmaktadır. Pazar alanı çok hızlı büyüyen doğal gaz, küresel sermaye şirketlerin en çok yatırım yaptığı alandır. Ayrıca CO2 oranının yok denecek kadar az olması nedeniyle doğal yaşam bakımından da tercih edilmektedir. Uzun yıllar

---

104- World Energy Outlook, 2010.

105- CHENEY Dick, Report of the Notional Energy Policy Developelent Group, Washington, 2001, http://www.wtrg.com/EnergyReport/National-Energy-Policy.pdf

kullanılabilecek bir enerji türü olarak büyük rezervleri tespit edilen doğal gaz üretimi azami karın en önemli alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle doğal gaz üretimi yapan ülkeler petrol gibi uluslar arası bir kurumsallaşmaya gitmektedir. Böylece ekonomik ilişkilerdeki ağırlığı çok daha üst düzeyde artacaktır. Petrol gibi doğal gaz yataklarına sahip olan ülkelerin bölgesel ve uluslar arası ilişkilerdeki stratejik rolleri giderek artmaktadır.

Tablo-1: Dünyadaki Tahmini Doğal Gaz Rezervi/ Trilyon M3

Bölgeler	2006	2007	2008	2009	2010
Kuzey Amerika	7.599	8,360	9,168	9,168	8,760
Latin Amerika	7,624	7.768	8,017	8,065	8,341
Doğu Avrupa	54,588	54.650	55,006	60,487	61,279
Batı Avrupa	5,524	5,344	5,292	5,246	5,019
Ortadoğu	72,235	73,643	75,289	75,540	78,890
Afrika	14,317	14.608	14,735	14,782	14,497
Asiya ve Pacifik	14,543	15.180	15,394	16,425	15.763
Dünya	176.429	179.554	182.901	189.712	192,549

Kaynak: http://www.opec.org/opec_web/en/publications/202.htm

Önemli bir enerji kaynağı olarak doğal gaz, kapitalist ekonominin önemli bir halkasını oluşturmuş bulunuyor. Gelecekte de doğal gaz'ın hem sanayinin, hem de günlük toplumsal yaşamın kullanım alanındaki etkisi çok daha fazla artacak. Mevcut veriler dikkate alındığından bunu görmek mümkündür. Bu bakımdan doğal gaz rezervleri büyük olan ülkelerin stratejik konumu ve bölgesel ilişkilerdeki ağırlığı da hızla artmaktadır. Bilimsel çalışmaların oranı arttıkça farklı bölgelerde yeni doğal gaz rezervleri tespit ediliyor. 2006 yılında dünya rezervleri 176 trilyon m3, 2010 yılında bu oran 192,5 trilyon m3 çıkmış. Önümüzdeki yıllarda bu oranın artma olasılığı çok daha yüksektir.

Ortadoğu, petrol gibi doğal gaz rezervleri bakımından da dünyanın stratejik merkezi olarak ön plana çıkıyor. 2006 yılında tespit edilen rezerv miktarı 72,2 trilyon m3, 2010 yılında 78,9 trilyon metre küp olarak belirlenmiş. Bu bakımdan Ortadoğu'nun enerji kaynakları, daha uzun yıllar dünya kapitalist küresel sisteminin gündeminde olmaya devam

edecektir. Tablodan Doğu Avrupa olarak gösterilen bölge esasen Rusya-Orta Asya bölgesidir. Bu bakımdan biz bu bölgeyi Avrasya-Orta Asya olarak tanımlayacağız ve tarihsel olarak Asya sınırlarıdır. Bu bölge doğal gaz rezervleri bakımından dünyanın ikinci büyük merkezi olarak biliniyor. 2006 yılında tahmin rezervler 54,5 trilyon m3, 2010 yılında ise bu miktar 61,2 trilyon m3 yükselmiş. Bugünkü verili koşullar içerisinde Ortadoğu'dan çok Avrasya-Orta Asya doğal gaz rezervleri çok daha ön plana çıkmaktadır. Dünyanın gelişme merkezi olarak bilinen Asya kıtasında ise 15 trilyon m3 doğal gaz rezervi olduğu tahmin ediliyor. Aynı şekilde Afrika 14 trilyon m3 rezervlere sahip olmakla birlikte, bu miktarın çok daha artacağı tahmin ediliyor. Güney Amerika ve Kuzey Amerika bölgesinin toplamında 17 trilyon m3 doğal gaz rezervi olduğu tahmin edilmekle birlikte özellikle Kanada'nın, çok daha büyük kaynaklara sahip olduğu tahmin ediliyor.

Tablo-2; Ülkelere Göre Doğal Gaz Rezervi/2006-2010

Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010
ABD	5.977	6.730	7.468	7.468	7.075
Venezuela	4.708	4.838	4.983	5.065	5.525
Rusya	44.855	44.900	44.900	44.900	46.000
Türkmenistan	2.680	2.680	3.000	8.400	8.340
Hollanda	1.316	1.266	1.236	1.222	1.247
Norveç	3.022	2.961	2.985	2.985	2.819
İran	26.850	28.080	29.610	29.610	33.090
Irak	3.170	3.170	3.170	3.170	3.158
Katar	25.636	25.636	25.466	25.366	25.201
Suudi Arabistan	7.154	7.305	7.570	7.920	8.016
BAE	6.040	6.072	6.091	6.091	6.091
Cezayir	4.504	4.504	4.504	4.504	4.504
Nijerya	5.207	5.292	5.292	5.292	5.110

Kaynak: http://www.opec.org/opec_web/en/publications/202.htm

Dünyanın rezervlerinin % 79,5'i yani 156,0 trilyon m3 i 13 ülkeye aittir. Orta Asya ve Ortadoğu petrolde olduğu gibi doğal gaz rezervlerinin merkezi durumundadır. Örneğin, Rusya, İran, Katar gibi ilk üç ülkenin toplam rezervi 104,2 trilyon metre m3 olup dünya rezervlerinin % 54,2'sine eşittir. Rusya dünya rezervlerinin 46 trilyon m3 ile % 23,8 oranı ile birinci, % 17,1 ile İran ikinci, %13,2 ile Katar ikinci ve % 4,3 ile Türkmenistan ve S. Arabistan dördüncü sırada bulunuyor. Ayrıca Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'da tahmini olarak 20 trilyon m3, Hazar denizinde ise 6,6 trilyon m3 doğal gaz rezervlerine sahip olması özellikle Orta Asya'nın önemini arttırmaktadır.

Dünyanın en çok doğal gaz üreten ve de tüketen ABD ise % 3,6'lık gibi bir orana sahiptir. Orta Asya kıtası ise doğal gaz rezervlerinin yaklaşık olarak %35'ine sahiptir. Yapılan araştırmalar sonucu dünya doğal gaz rezervlerinin tahminlerin çok üstünde olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Aral gölünde 1 trilyon m3 aşan yeni bir rezerv kaynak bulundu. Rusya, Amerika ve Norveç, Danimarka ve Finlandiya arasında sorun olmaya başlayan kutup bölgesinin derinliklerinde çok büyük miktarda doğal gaz ve petrol rezervlerinin bulunduğu tahmin ediliyor.

Doğal gaz, kapitalist ekonomik ilişkilerde artan önemi nedeniyle, üretimi de ciddi oranlarda artmış bulunuyor. Hem enerji üretiminde hem de sanayi alanında kullanımı nedeniyle doğal gazın sürekli artan önemi, uluslar arası küresel tekellerin bölgesel rekabetini de çok ciddi oranda arttırmaktadır. Doğal gazın pazar alanlarının gelişmesi aynı zamanda karın maksimal oranının arttırılmasında önemli bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. 2030 yılına kadar doğal gaz için yapılacak yatırımın yaklaşık olarak 4 trilyon dolar olması, küresel rekabetin oldukça hızlandırmaktadır.

Tablo-3: Kıtalara Göre Doğal Gaz Üretimi-milyar metre3 /2006-2010

Kıta/Bölgeler	2006	2007	2008	2009	2010
Kuzey Amerika	709,140	719,570	745,250	741,940	762,780
Latin Amerika	180,520	187,534	193,940	188,366	198,446
Doğu Avrupa	804,370	814,620	832,690	732,950	802,314
Batı Avrupa	284,260	271,700	289,410	272,200	279,359
Ortadoğu	337,991	356,540	382,581	450,789	486,384
Afrika	186,994	193,257	213,520	202,622	211,076
Asya Pasifik	378,170	390,740	415,400	436,610	485,673
Dünya Toplam	2.881.445	2,933,961	3,072,791	3,025,477	3,226,032

Kaynak: http://www.opec.org/opec_web/en/publications/202.htm

Kıtalara göre doğal gaz üretiminde sürekli bir artış söz konusudur. Doğal gaz üretiminin yüksek olduğu bölgeler daha çok uluslar arası alana pazarlamaktadırlar. Dünyanın yıllık doğal gaz üretimi yaklaşık olarak 3,2 trilyon metre küptür. Uluslar arası doğal gaz merkezi olan

Rusya ve Orta Asya'da üretim miktarı 802,3 milyar metre3 küp olup dünya üretiminin %24,8'ine eşittir. Avrasya ve Orta Asya bölgesinde üretilen doğal gazın yaklaşık olarak % 60'ı pazarlanmaktadır.

Kuzey Amerika, doğal gaz rezervleri bakımından çok zengin olmamakla birlikte, mevcut kaynakların üretilmesinde ikinci sırada bulunuyor. Yıllık üretimi 762,8 milyar metre küptür. Ortadoğu ise tersten dünyanın ikinci büyük rezervlerine sahip olmakla birlikte, bölgenin uzun yıllardan beri politik bir kaos içinde olması nedeniyle henüz istenilen düzeyde bir üretim yapılmamaktadır. Bugünkü gelişme potansiyeline baktığımızda Uzak Doğu ve Doğu Asya kıtası, doğal gaz üretimine en fazla ihtiyaç duyan bölgedir. Çok büyük rezervleri bulunmadığı halde yıllık 485 milyar metre3 doğal gaz üretimi yapmaktadırlar.

Tablo-4: Ülkelere göre doğal gaz üretimi/milyar metre küp

Ülke	2007	2008	2000	2010	2011
ABD	523,650	540,220	574,060	582,410	610,430
Rusya	615,500	611,500	621,300	546,800	610,090
İran	108,600	111,900	116,300	175,742	187,357
Norveç	87,600	89,700	99,200	103,750	106,350
Çin	58,550	67,900	76,100	81,960	93,020
Algeria	88,209	84,827	86,505	81,426	83,900
Netherlands	70,740	68,300	79,960	73,730	82,890
Endonezya	71,140	68,590	70,000	72,400	82,800
Egypt	45,200	46,500	58,970	62,690	61,330
Özbekistan	58,800	61,200	63,400	62,270	60,960
İngiltere	79,820	72,300	69,900	59,100	56,300
Meksika	42,930	46,290	46,610	48,320	47,710
Türkmenistan	59,300	64,600	66,100	35,720	41,610

Kaynak: http://www.opec.org/opec_web/en/publications/202.htm

13 ülkedeki doğal gaz üretimi 2,1 trilyon metre3 olup dünya ortalamasının % 65,6'sına eşittir. Rusya ve ABD günlük 610 milyar metre küp üretimle dünyanın ilk sıralamasını oluşturuyorlar. Her bir ülke, dünya

üretiminin % 18, 9'una yani toplam olarak % 37,8 oranında bir üretim yapmaktadırlar. Ancak Rusya gaz ihracatçı olarak ön plana çıkarken, ABD halen tüketici konumundadır.

Diğer ülkelerin üretim oranlarına bakıldığında İran 5,8%, Norveç %3,2, Çin % 2,8, Cezayir %2,6, Hollanda ve Endonezya %2,6, İngiltere ve Özbekistan ise %1,9. Doğa gaz üretiminde ilk 10 ülke içerisinde yer alan iki ülke dikkat çekiyor. Katar dünyanın doğal gaz rezervlerine sahip olan üçüncü ülkesi olmakla birlikte üretimi konusunda beklenenin altında bulunuyor. Çin ise rezervleri bakımından dünya ülkelerinin ilk 28 ülkesinde biri olmakla birlikte, üretiminde ise 5.sırada bulunmaktadır. 2006 yılında 58 milyar m3 doğal gaz üretimi yapan Çin % 65'lik bir artışla 93 milyar metre3 yükseldi. Ancak çok hızlı gelişen Çin ekonomisi doğal gaz enerjisine büyük bir ihtiyaç duymaktadır. İthalatında da enerji potansiyeli çok önemli bir yer tutan Çin, hem ülke sınırları içerisinde bulunan enerji kaynaklarını verimli işletmekte, hem de yeni rezervlere ulaşmak için kapsamlı araştırmalar yapmaktadır.

Çin, ayrıca dünya doğal gazın %28,2'sini Rusya karşılamaktadır, Kanada % 18,6'sını, Norveç % 15,6'sını, Hollanda % 9'unu ve Cezayir ise % 6,9'unu karşılamaktadır. Dünya ithalatının % 53,9'nu AB ülkeleri, %18,6'sını ABD yapmaktadır. Sıvılaştırılmış gaz ihracatının ise %14,7'sini Katar, %14'ünü Endonezya, %13,3'ünü Malezya ve %11,7'ünü Cezayir karşılamaktadır. Dünya ithalatının %38,8'ini Japonya, % 24,5'ini Avrupa Birliği, %16,2'si Güney Kore ve %7,8'ini ABD yapmaktadır.[106]

ABD, ürettiği doğal gazın tamamını iç tüketimde kullanırken, Rusya bunun çok önemli bir kısmını uluslar arası piyasaya pazarlamaktadır. 2010 yılı verilerine göre ABD'nin yıllık tükettiği doğal gaz miktarı 680 milyar m3 civarındayken Rusya'nın ki 400 milyar m3 olarak gerçekleşmiş. Bu verilerden anlaşılacağı üzere ABD dünyanın ikinci büyük üreticisi olmakla birlikte halen doğal gaz ithal eden bir ülkedir. Rusya ise yıllık 300 milyar m3 ihraç etmektedir Örneğin Rusya 2013 yılı içerisinde Çin'e yılda 60 milyar metre küp gaz satacağını açıkladı.

Enerji yataklarını elinde tutan bir güç, küresel uluslar arası ilişkilerde önemli bir aktör haline geliyor. Bu bakımda Rusya, elinde bulundurduğu doğal gaz kaynaklarını rekabet ilişkilerinde kullanması nedeniyle

---

106- http://www.unctad.org/infocomm/francais/gaz/marche.htm#pipe

uluslararası ilişkilerde kendisi için önemli bir sıçrama tahtası olarak kullanmaktadır.

Dünya ekonomisinde doğal gazın artan önemi nedeniyle, uluslar arası ilişkilerde hem etkinliği hem de rol artmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ekonomik ve politik olarak çok ciddi sorunlar yaşayan, bölgesel etkinliği zayıflayan ve uluslar arası dengelerde güç kaybına uğrayan Rusya, kendi iç ekonomik sorunlarını aşmasında enerji kaynaklarını çok iyi kullandı. Özellikle Batı Avrupa ile olan ilişkilerinde önemli bir sıçrama tahtası olarak değerlendirdiğini söylemek mümkün.

Tablo-5: Bazı AB ülkelerinin Rusya'dan doğal gaz ithalatı/ milyar m3/2008

Ülke	Milyar m^3	% oran
Almanya	39,24	37
Türkiye	23,43	66
İtalya	21,96	27
Fransa	9,81	25
İngiltere	8,7	6
Macaristan	7,53	61
Çek Cum	7,22	74
Polonya	6,98	44
Slovakya	6,24	97
Romanya	5,6	21
Avusturya	5,40	75
Hollanda	4,7	7
Finlandiya	4,67	100
Sırbistan	3,2	90
Bulgaristan	2,7	88
Belçika	2,7	2
Yunanistan	2,7	84

Kaynak: Gazprom, Raqport d'activite differentes années et CEDIGAZ, Le gaz naturel dans le monde Rueil-Malmaison, differentes années

2008 yılı verilerine göre Rusya'da doğal gaz ithal eden 17 Avrupa ülkesinin toplam ithal miktarı 168,5 milyar m3 civarındadır. Bugünkü verilere göre 16 ülke, doğal gaz ihtiyacının yaklaşık olarak %62'sini, bütün

AB ülkeleri ise ihtiyaç duyduğu doğal gazın %40'ını Rusya'da karşılamaktadır. Bu nedenle AB ülkelerinin çok önemli bir kesimi, enerji kaynakları nedeniyle Rusya ile bir bağımlılık ilişkisi içerisindedirler.

Almanya doğal gazın %37'isini Rusya'da karşılamaktadır. Yılda 40 milyar m3 civarında olan bu oran, önümüzdeki yıllarda çok daha ciddi oranda artacaktır. Türkiye doğalgazın % 66'sını, İtalya % 22'sini, Fransa % 25'ini Rusya'dan karşılamaktadır. İngiltere, Hollanda gibi doğal gaz üretimi yapan ülkeler dahi, son yıllarda Rusya'dan doğal gaz ithal etmeye başladılar. Finlandiya, Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan gibi ülkeler ise neredeyse tamamen bağımlı durumdadırlar. Enerji bağımlılığı aynı zamanda Rusya'nın bölgesel politik gücünü arttırmada bir föktür olarak ön plana çıkıyor. AB'nin merkez ülkeleri de bu bağımlılık nedeniyle Rusya ile olan ilişkilerde bir denge politikası izlemektedirler. AB'nin önümüzdeki yıllarda çok daha fazla doğal gaza ihtiyaç duyacağı biliniyor. Örneğin Avrupa Enerji Ajansının yapmış olduğu açıklamaya göre AB ülkeleri ile Rus Gazprom şirketi arasında yapılan anlaşma gereği yılda ortalama olarak 200 milyar metre küp doğal gazın Avrupa'ya taşınması gerekiyor. Her iki taraftan kaynaklanan sorunlar nedeniyle henüz bu rakama ulaşılmış değil. Ayrıca yapılan anlaşma gereği 2020 yılında ise bu miktar 275 milyar m3 ile 300 milyar m3 arasında olması gerekiyor.

Bu durum karşılıklı 'zorunlu' bir bağımlılık ilişkisini yaratmaktadır. Çıkar ve bağımlılık ilişkisinde Rusya doğal gaz'ı diplomatik ilişkilerde bir silah olarak kullanmaktadır. AB'nin Rusya politikasında önemli bazı değişikliklerin olması, rekabet ve işbirliğini birbirine paralel olarak götürmesi, ihtiyaç duyulan doğal gaz enerjisinin çok önemli bir etkisi söz konusudur. Özellikle son yıllarda elektrik üretimi gibi sektörlerde doğal gaza olan bağımlılığın artması ve birçok sanayi sektöründe kullanım oranının çok ciddi oranlarda gelişmesi, bir bakıma Asya ile Avrupa kıtası arasındaki ilişkilerde bir denge rolü oynamaktadır. Örneğin AB'nin Ukrayna politikasında bunun çok önemli bir etkisi var. ABD'nin Ukrayna'yı NATO'ya dahil etme çabalarına karşı, özellikle Almanya ve Fransa'nın karşı çıkması, aynı şekilde Gürcistan'a yönelik benzer bir politikanın izlenmesi, AB'nin enerji alanında Rusya'ya duyduğu bağımlılığın çok ciddi bir etkisi söz konusudur. Rusya, ABD'ye karşı AB ile bu ilişkileri çok başarılı bir şekilde kullandı. Rusya-AB yakınlaşmasının politik arka planı, enerji ilişkileridir.

AB, Rusya'ya olan enerji bağımlılığını nispeten azaltmak için de özellikle Orta Asya-Avrasya politikasını ülkeler bazında çıkartarak merkezileştirmeye çalışmaktadır. Bunu yaparken çok yönlü bir politika izlemeye özen gösteriyor. Birincisi bölgede Rusya ile doğrudan karşı karşıya gelmemeye çalışıyor. İkincisi Ukrayna, Ermenistan ve Gürcistan gibi ülkeleri AB sahasına dâhil etmeye yönelik politikalar geliştiriyor. Üçüncüsü özellikle Orta Asya'ya yönelik kapsamlı çok yönlü projeleri fiilen uygulama koymuş bulunuyor. Bunları yaparken, bölgenin yer altı zenginlikleriyle doğrudan ilgilenmek, Avrupa'nın güvenliğini pekiştirmek ve önemli yatırımlar yaptığı Orta Asya/Avrasya pazarlarda daha etkin bir güç olmak. Bütün bu ilişkiler çok yönlü sürdürmek isteyen AB, hem Rusya, hem Orta Asya ülkeleri ve hem de İran ile enerji kaynakları alanında anlaşmalar yapmaktadırlar. 'Avrupa Enerji Tedariki Stratejisine Doğru' adlı raporda şunlar belirtilmektedir:"Orta Asya doğal gazının Avrupa'nın enerji güvenliğine yapabileceği katkı göz önünde bulundurulduğunda, doğal gaz kaynaklarını çeşitlendirmeyi başarabileceği açıktır."[107] Bir başka ifadeyle farklı ülkelerde anlaşmalar yapılarak alternatiflerin bulunması hesaplanmaktadır. Özellikle farklı birkaç doğal gaz boru hattı projesinin hazırlanması, bağımlılık ilişkilerinden kurtulmaya yönelik bir politikanın bir parçasıdır.

Tablo-6: Asya Kıtasında Bazı Ülkelerin Doğal Gaz Üretimi/Milyar Metre Küp/2007-2011

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011
Russia	611.500	621,300	546,800	610,090	629,003
İran	111,900	116,300	175,742	187,357	188,753
China	67,900	76,100	81,960	93,020	105,000
Endonezya	68,590	70,000	72,400	82,600	79,600
Özbekistan	61,200	63,400	62,270	61,960	64,438
Türkmenistan	64,600	66,100	35,720	41,610	59,700

107- ROBERTS John, The Turkish Gate: Energy Transit and Security Issues, Turkish Policy Quarterly,Winter 2004, Vol:3,No:4, s.103.

Türkmenistan	64.600	66,100	35.720	41.610	59.700
Malezya	55,500	61.200	58.600	61.210	59.210
Australya	43.700	47.500	52,580	55.250	56.800
Hindistan	31.380	32.200	40.620	52.800	49.104
Pakistan	36,800	37,500	38,410	39,450	38,450
Kazakistan	27.800	31.400	33.470	34.900	37,169
Tayland	26.000	28.760	30.880	36.270	37.721
Bangladeş	16.270	17.900	19.750	20.100	20.400
Azerbaycan	10.800	12.500	16.330	18.220	17.800
Brunei	13,450	13.400	11.500	11.800	12.233
Myanmar	13.520	12.400	11.540	12.100	12.013
Vietnam	5.900	6.980	7.090	8.610	7.810
Yahi Zelanda	4.130	3.880	3.970	4.481	4.110
Japonya	3,900	3.950	3,740	3.397	3,696
Filipinler	2.900	2.940	3.090	3.245	3.092
Toplam	1.277,74	1.325,71	1.306,462	1438.47	1.486,102

Kaynak: http://www.opec.org/opec_web/en/publications/202.htm

Asya'nın 21 ülkesinin yıllık doğal gaz üretimi dünya gaz üretiminin çok önemli bir kısmını karşılamaktadır. Bu ülkeler, 2007 yılında 1,2 trilyon metre3 doğal gaz üretmiş. 2011 yılında ise 1,4 trilyon metre3 yükselmiş. Bu oran dünya üretiminin % 44,4'üne eşittir. Rusya hem dünyanın hemde Asya'nın en büyük doğal gaz üreticisidir. Asya ve Ortadoğu ülkesi konumunda olan Iran, doğal gaz üretiminde dünya sıralamasında üçüncü, Asya'da ise ikinci sırada bulunuyor. Çin ise Asya'da 3.sırada, Asya Kaplanları ülkelerinden Endonezya dördüncü, Orta Asya ülkesi Özbekistan beşinci ve Hindistan 49 milyar metre küp üretimle Asyanın yedinci ülkesidir.

Asya kıtasının birçok ülkesinde üretilen doğal gaz, öncelikli olarak komşu ülkelerin ihtiyacını karşılamaktadır. Dünyanın çok hızlı gelişen iki ülkesi Çin'in ve Hindistan'ın enerji ihtiyacı çok hızla artmaktadır. Bu ülkeler ihtiyaç duydukları enerji ihtiyacını karşılamak için özellikle Rusya ile stratejik enerji işbirliğine yöneldikleri gibi, özellikle Çin'in Orta Asya ülkelerinde, doğal gaz ve petrol sahalarını kontrol etmek için çok kapsamlı yatırımları söz konusudur. Orta Asya ülkeleri enerji yatakları bakımından, küresel rekabet alının içerisinde bulunan ülkelerdir. Özbekistan 67,7 milyar m3 üretimi ile önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Türkmenistan 34 ımilyar m3, Kırgızistan 30 milyar, Tacikistan 16 milyar metre küp doğal gaz üretimi ile dünya piyasasında önemli yer işgal etmektedirler. Rusya, özellikle Orta Asya'nın doğal gaz üretimini ve pazarlamasına kendisine bağımlı hale getirerek çok önemli bir politik hamle yapmış oldu. Rusya ile Türkmenistan arasında yapılan anlaşma gereği 2009-2029 yılları arasında, Rusya, yaklaşık olarak 90 milyar m3 Türkmenistan doğal gazını uluslar arası alanda pazarlayacak.

Enerji bağımlılık ilişkilerinin bir biçimi olan bu yönelim, bölgesel dengeler bakımından önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle ABD'nin Orta Asya'nın enerji kaynaklarına yönelik çok kapsamlı planlarının boşa çıkartılmasında, Rusya ile Orta Asya ülkeleri arasındaki stratejik işbirliğinin kurulması etkili oldu. 10 Nisan 2003 yılında Türkmenistan, Özbekistan ve Rusya arasında imzalanan ve 2028 yılına kadar sürecek olan "Gaz Sektörü İşbirliği Anlaşması" Rusya'nın Orta Asya'da doğal üzerindeki hâkimiyetini sağlamlaştırmaya yönelik önemli bir hamle olarak görüldü. 'Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT)'nun en önemli hamlelerden biri, Rusya'nın bölgenin enerji kaynakları üzerindeki gücünü korumaya devam ettirmesi oldu. BDP ülkelerinin tamamının elektrik ihtiyacı Rusya tarafından karşılanmaktadır. Rusya elinde bulundurduğu elektrik ve enerji gücünü, gerektiğinde politik bir silah olarak bölge ülkeleri üzerinde kullanmakta ve ciddi bir etki de yaratmaktadır. Hatta eski Sovyetler Birliği sınırları içerisinde olan bugün AB'ne dâhil edilen Litvanya, Lativia gibi ülkeler üzerinde Rusya'nın önemli bir etkinliği söz konusudur. Rusya bu gücünü pekiştirmek için özellikle elektrik ve doğal gazı kullanmakta ve hatta Ukrayna'da olduğu gibi ülkelerin iç politik dengelerine müdahalede bulunabilmektedir.

Orta Asya ülkelerinin doğal gaz üretimi ve taşınması için yeterli alt yapıya sahip olmamaları ve Rusya'nın diğer küresel güçlerin enerji politikalarına karşı sert önlemler alması, söz konusu ülkelerin Rusya ile olan ilişkilerini bir bakıma zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, Sovyetler Birliği döneminde bölge halklarının iç içe geçmesi nedeniyle Orta Asya ülkelerinde ciddi oranda Rus kökenli nüfusun bulunması ve hem ekonomik, hem de bürokraside belirli bir güç olmaları Rusya'nın özellikle enerji politikalarını kendi lehine kullanmasının faktörlerinden biridir. Rusya'nın üç büyük enerji kaynağı olarak bilinen doğal gaz rezervlerinde birinci, kömürde ikinci, petrolde ise sekizinci sırada bulunuyor. Aynı zamanda dünyanın en büyük doğal gaz ve petrol ihracatçısı konumundadır.

Rusya enerji politikasını uygularken çok yönlü ilişkileri esas almaktadır. Örneğin ABD'nin bölgeye yönelik çok kapsamlı politikalarının farkındadır. Özellikle Afganistan işgali ve Orta Asya ülkelerine ekonomik ve askeri yöneliminin politik arka planı, bölgenin enerji kaynaklarının kontrolü söz konusuydu. Orta Asya enerji yatakları hakkında Wirth, Gray ve Podestah şunları belirtiyorlar: "Enerji, ABD'nin ulusal güvenliği için esastır. Enerji ile ulusal çıkarları birbirine bağlayan durum zamanla daha da bağımlı hale gelmiştir."[108] Aynı şekilde Colin Powell ABD Diş İşleri Bakanıyken, "enerji güvenliği politikasını Amerikan ticaret ve dış politikasını Amerikan ticaret ve dış politikasının bir önceliği haline getirilmesi" gerektiğini savunuyor. Özellikle Orta Asya eksenli izlenen enerji politikasında da şunları vurgulanmış: Politikamız küresel ve aydınlatıcı olacak ve küresel enerji dengesi üzerinde büyük etki yaratacak yeni bölgelerin ortaya çıkmasını sağlayacak" bir tarzda geliştirilmesini "güçlü, şeffaf ve istikrarlı bir ticaret ortamı ve alt yapı projeleri için Kazakistan, Azerbaycan ve diğer Hazar devletleriyle ticari diyalogların geliştirilmesi" gerektiğini belirtiyor.[109] Bu yönelim esas olarak ABD'nin Orta Asya-Avrasya politikasının merkezinde 'enerji' yataklarını kontrol etmeye yönelik stratejisi vardı. Bütün planlama buna göre yapılıyordu.

108- WHİRTH Timothy E., GRAY C Boyden and PODESTA John D., "The Future of Energy Policy, Foreigns Affairs, July-Eugust 2003, Volume 82, Numbre 4, s.132.

109- Aktaran LUTZ, Kleveman, Yeni Büyük Oyun-Orta Asya'da Kan vePetrol, Everest yay. İstanbul,2004, s.5-6.

Rusya bu gerçeğin çok iyi farkında olduğu için, ABD ile doğrudan çatışmaya girmeden daha çok bölge ülkeleri ile ilişkilerini sağlamlaştırma ve bir biçimiyle de baskı kurma yöntemini esas aldı. ABD'nin bölge ülkelerini işgal ederek güç olma stratejisi ile Orta Asya/Avrasya enerji politikası önemli oranda başarısız oldu. Özellikle Rusya ile Çin, Japonya, Hindistan ve Güney Kore arasında gelişen stratejik işbirliğinin en önemli halkasını Orta Asya ve Sibirya doğal gazının Doğu Asya ve Uzak Asya'ya tanışmasıdır. Bugünkü verilere göre doğal gaz talebinin yaklaşık olarak % 55'nin Orta Asya-Avrasya bölgesinde karşılanmış olması, İMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel jeo-stratejik yönetim merkezlerinin bölgede yoğunlaşmasını sağlayan önemli faktörlerinden biridir.

Bugünkü dünyada petrol ve doğalgazın ekonomik kalkınma ve iktisadi yaşamdaki ağırlığı nedeniyle enerji tüketen ülkeler ile üreten ülkeleri arasında yeni bir ilişkinin oluşması söz konusudur. Petrol fiyatlarındaki değişkenlik ve uluslar arası ekonomik ilişkileri ciddi oranda etkilemesi nedeniyle, kullanım alanı geniş olan doğal gaza yönelimi bir bakıma hızlandırdı.

Royal Dutch Shell'in verilerine göre önümüzdeki 10-15 yıl içerisinde dünya çapında doğal gaza olan talebin % 5 civarında artacağını ortaya koymaktadır. Exxon Mobil şirketinin yapmış olduğu araştırmaya göre önümüzdeki 20 yıl içerisinde AB ülkeleri ihtiyaç duydukları doğal gazın % 85'ini ithal edecektir. Bu gerçekliğin farkında olan Rusya, kaybetmiş olduğu 'ikincisi askeri süper güç ülke' konumunu, bu kez enerji kaynaklarını kullanarak sağlamayı hedeflemektedir. News "enerji süper gücü askerî süper gücün yerini alıyor" biçiminde yaptığı değerlendirme Rusya'nın 'enerji stratejisi' politikasını yansıtmaktadır. Putin, yaptığı bir değerlendirmede: "Rusya enerji alanında liderlik rolü üstlenmesi gereken bir ülke olmalıdır" diyor. Eurasia Group uzmanı Cliff Kupchan, Rusya'nın petrol ve doğal gazın etki gücünü 'akıllı ve aktif' kullandıklarında 'diplomasi gücünü' arttırabileceklerine dikkat çekerek, Rusya'nın izlemiş olduğu politikanın önemine vurgu yapmaktadır. Rusya'nın G-8'lere dâhil edilmesinin belki de en önemli ve tek nedeni, dünyanın önemli enerji yataklarını kontrol etmesidir. G-7'leri oluşturan ülkeler, Rusya'yı kendi içlerine alarak bir bakıma denetimde tutmak istediler.

Rusya bölgesel alanları, doğal gaz hatlarıyla bir ahtapot gibi sarmalayarak gücünü aşamalı olarak yaymayı planlamaktadır. Örneğin Rusya'nın Uzakdoğu bölgesinde dört büyük doğalgaz üretim merkezini kurup buradan Asya-Pasifik bölgesine ihraç etmeyi planlıyor. Bütün Asya'yı kapsayacak 5 bin km ve 3 bin km uzunluğunda iki boru hattın döşenmesi için bölge ülkeleri arasında tam bir konsensüs/uzlaşma sağlanmış bulunuyor. Çünkü bugünkü ekonomik gelişme verilirine göre dünyada en çok doğal gaza endeksli enerji tüketimi yapan ve sürekli bir gelişme içerisinde Çin ve Japonya'dır. Böylelikle Asya'nın iki büyük gücü ile olan ilişkilerin teme halkasını enerji bağımlılık ilişkisi oluşturmaktadır.

Çin'in bölgesel stratejisi bakımından enerji kaynaklarına büyük bir ihtiyaç duymaktadır. Çok yoğunluk olarak kendi iç enerji kaynaklarına yönelmekle birlikte nüfus büyüklüğü ve gelişen ekonomik düzeyi nedeniyle daha çok enerji miktarına ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle hem Rusya, hem de Orta Asya ile yakın ilişkiler geliştirmektedir. Ayrıca ele aldığımız gibi Rusya ve Çin arasında Orta Asya'nın stratejik güvenliği için yapılan 'Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın yapılması ve bunu daha sonra özellikle Orta Asya ülkelerini, Hindistan, Pakistan'ı içine alarak "Şanghay İşbirliği Örgütü"ne dönüşmesi, Çin'in enerji politikaları bakımından önemsediği bir oluşumdur. Çin, Rusya ile çok kapsamlı sınır ticaretine yönelmesi, 20 milyona yakın Çinlinin Rusya'ya göç ederek ticareti ilişkilere girmesi, iki ülke arasındaki ilişkileri karşılıklı olarak etkilemektedir. Çin, ekonomik ilişkilerini geliştirirken özellikle doğal gaz konusunda Rusya ile stratejik bağlantılar kurmaya yönelmektedir. Bu nedenle geçmişti yaşadığı sınır sorunları gibi bir kısım anlaşmazlıkları gündem dışı tutmaktadır. Çin'in en önemli projesi ise daha sonra değineceğimiz gibi boru hatlarının kurulması ve doğal gazın taşınmasıdır. Rusya gelecekte, Çin'in hem Asya kıtası, hem de uluslar arası ilişkilerde artan gücünün farkında olup, ilişkilerini daha üst boyutlara çıkartmak konusunda özel politikalar geliştirmektedir.

Çin, aynı şekilde Orta Asya ülkeleriyle olan ilişkilerinin merkezinde de enerji yataklarının işletilmesi ve boru hatlarıyla taşınması stratejik ilişkilerin önemli bir parçası olarak görmektedir. Örneğin Aralık 2005'te tamamlanan boru hattı, Kazakistan'ın Hazar bölgesindeki zengin enerji yataklarının bulunduğu Atyrau'dan doğuya uzanarak Kazakistan'ın Kenkiyak, Kumkol ve Atasu bölgelerinden geçip Doğu Türkistan sınırı

Alatao (Alashankou) geçidinden Doğu Türkistan'ın petrol merkezlerinden Maytağ'a (Dushanzi) gelmektedir. Çünkü Kazakistan-Çin boru hattının tam kapasite verimlilik düzeyiyle çalıştığında Çin'in petrol ihtiyacının % 15'ini karşılayacak düzeydedir.

2020 yılında dünyanın en büyük ekonomisi haline gelecek olan Çin'in doğal gaz tüketimi yaklaşık olarak 200 milyar m3 olacaktır. Çin bu miktarın yaklaşık olarak % 50'sini dışarıdan karşılamak zorunda kalacaktır. Bu bakımdan doğal gaz yataklarının olduğu Orta Asya bölgesiyle sınır olan Çin, bölgesel ilişkilerde oldukça hassas ve dengeli bir politika yürütmektedir. Böylece Çin, kendi çıkarları için yürüttüğü "Enerji Diplomasisi"ni başarıyla uygulamaktadır.

2- DÜNYA VE ORTADOĞU PETROL REZERVLERİ, ÜRETİMİ VE TÜKETİMİ

Dünya ekonomisinin bugünkü işleyiş biçimi dikkate alındığında petrol hala stratejik bir madde özelliğini korumaktadır. Üretimin hemen hemen bütün dallarıyla doğrudan veya dolaylı olan petrol'ün bugünkü potansiyel rezervleri ile üretimi ve tüketimi üzerinde durmak gerekiyor. Petrol bölgelerinin küresel savaş alanına dönüştürülmesi, küresel sermaye güçlerinin bölgesel ekonomik merkezlerin kontrolü ile de doğrudan ilişkilidir. Özellikle petrol kaynaklarının yoğun olduğu bölgelerin askerileştirilmesinin nedenlerini kavramak bakımından da gerekli bir durumdur. Orta Doğu dışında Orta Asya ve Hazar bölgesindeki petrol kaynakların denetimi ABD'nin stratejik çıkarları bakımından hayatı derece önemsenmekteydi. Clinton'ın Dış İşleri Bakan yardımcısı Strobe Talbott "200 milyar varilden fazla petrol rezervlerinin üstünde oturan bir bölgeyi-Hazar bn.- ele geçirmenin" ABD için son derece önemli olduğunu belirtiyordu.[110] Yapılan araştırmalarda Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde keşfedilmemiş çok büyük rezervlerin olduğunun tahmin edilmesi ve bunları bütünlüklü olarak 2020-2025 yılları arasında üretilebileceği hesaplanarak dünyanın 3.büyük petrol üretim merkezi olacağı tezi giderek güçlenmektedir. Asya'nın önemli parçasını oluşturan Orta Asya-Avrasya bölgesinin küresel güçlerin ça-

---

110- DEKMEJİAN, HRAİR and SİLONAİN Hovann H. Troubled Waters: The Geopolitics of the Cospain Region (Palgrove MacMillan,New York,2001), s.30.

tışma merkezi haline gelmesinde tespit edilmiş ancak henüz yeterince işletilmeyen petrol rezervlerin önemli bir etkisi olduğunu bütün stratejik güçlerin kabul ettiği bir durum. Özellikle Kafkasya bölgesinde ortaya çıkan bölgesel çatışmaların bir yanını, küresel güçlerin bölgedeki enerji yataklarının denetim altına alma politikası yatıyor.

Tablo-7: Bölgelere Göre Kanıtlanmış Petrol Rezervler

Bölgeler	2007	2008	2009	2010
Güney Amerika	25,872	26.217	24,021	24,021
Kuzey ve Orta Amerika	137.4	210.2	248.8	344.8
Doğu Avrupa	128.9	128.5	128.9	128.9
Batı Avrupa	15,0	14,1	13,5	13.5
Ortadoğu	750,6	752,2	752,0	794,2
Afrika	121.3	122,3	124,4	126,8
Asya ve Pasifik bölgesi	40,2	40,2	44,4	44.5
Toplam Dünya	1,219.272	1,293.717	1,336.021	1.476.721

Kaynak: http://www.opec.org/opec_web/en/publications/202.htm

Kıtasal veya bölgesel alanlara göre petrol rezervleri, yıllara göre değişiyor. Rezervler, mutlak olmayan ama bilimsel verilere dayanan tahmini rakamlardır. 2007 yılında dünya petrol rezervleri 1,2 trilyon varil olarak tahmin edilirken bu miktar 2010 yılında 1,5 trilyon olarak belirlenmiş. Kanıtlanmış rezervlerin yaklaşık olarak % 54'ü Ortadoğu bölgesinde bulunuyor. Rezervlerin ikinci büyük kısmı % 23 ile Latin Amerika kıtasındadır. Küresel dünyanın merkezi olan Batı Avrupa'da % 0,8 yani13 milyar varil, Güney Amerika'da % 1,6 ile 24 milyar varil ve gelişen Asya'da ise % 2,9 ile 44,5 milyar varil rezervdir. Asya kıtası dünya kapitalist sistemin meta üretimi ve azami kar merkezi olarak gelişirken, zorunlu olarak petrol gibi enerji kaynağına ihtiyaç duymaktadır. Bu rezervler ülkelere göre değişiklikler gösterdiği gibi ülkelerin stratejik öneminin artmasında da önemli bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo-8: Ülkelere Petrol Rezervleri/Milyar Varil

	Ülkeler	Rezerv/ Milyar Varil
1	Venezuela (OPEC)	290,1
2	Saudi Arabia (OPEC)	264,8
3	Canada *	175,2
4	Iran (OPEC)	150,6
5	Iraq (OPEC) (	143,5
6	Kuwait (OPEC) (	104,0
7	United Arab Emirates (OPEC)	97,8
8	Russia	88,2
9	Libya (OPEC)	47,0
10	Nigeria (OPEC)	37,2
11	Kazakhstan	30,0
12	Qatar (OPEC)	25,4
13	United States	19,1
14	China	14,8
15	Brazil	12,8
	Toplam	1,500.5

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_proven_oil_reserves

*) Kanada'ya ilişkin veriler tartışmalı görünmektedir. Birkaç yıl önceye kadar yaklaşık olarak 5 milyar varil petrol olduğu tahmin ediliyordu. Fakat 2010-2012 arasındaki yapılan araştırmalarda bu rakamın 175 milyar varil olduğu tahmin edilmektedir. Örneğin CİA'nın 2012 araştırmasında baz alınan 175 milyar varildir. Biz de bu rakamı aldık. Ancak dünya çapındaki hesaplamalar yapılırken bir kısmında Kanada için bu miktar hesaba katılmadığından oranların yüzde hesaplamalarında bazı farklılıklar yaşanıyor. Ayrıca uluslar arası kurumların yaptığı araştırmalarda özelilkle ülkeler bazında rakamlarda küçük farklılıklar göze çarpıyor. Ancak bunlar, genel petrol oranların hesaplamalarını etkileyecek düzeyde değiller.

Dünya petrol rezervlerinin miktarı, yapılan bilimsel çalışmalara göre hemen her yıl değişmektedir. Bu durum aynı zamanda ülkeler sıralamasını da değiştirmektedir. Örneğin petrol rezervlerinin en çok bulunduğu 15 ülke dünya petrol rezervlerinin yaklaşık %86'sına sahiptir. Bunlar içerisinde 290,1 milyar varil ile Venezüella ilk sırayı alırken, Suudi Arabistan 269,8 milyar varil ile ikinci, 175,2 milyar varille Kanada üçüncü ve 150,6 milyar varille İran dördüncü sırada bulunuyor. Dünya petrol üretiminde ilk sırada bulunan Rusya 88,2 milyar varille sekizinci ve Kazakistan 30,0 milyar varille on birinci sırada bulunmaktadır. Avrasya bölgesi dünya petrol rezervleri bakımından son derece zengin olduğu belirtilmektedir. Bugünkü verilere göre yaklaşık % 12'sini barındırmaktadır. Rusya, Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan'ı içeren bölgede önem petrol rezervleri bulunmaktadır. Asya/Avrasya bölgesinde henüz keşfedilmemiş ve 100 milyar varili aşan bir potansiyelin bulunduğunu özellikle uluslar arası küresel enerji tekelleri tarafından vurgulanmaktadır. Örneğin Hazar Denizi'nin bu rekabet ve çatışmanın önemli bir alanı olurken, aynı zamanda kutuplarda dünyanın bugünkü rezervlerine yakın petrolün varlığından bahsedilmektedir. Sibirya-Kutup bölgesinin hem doğal gaz hem de petrol bakımından çok büyük kaynaklara sahip olmasının keşfedilmesinden sonra dünya güçlerinin çatışma alanına dönüşecek bir bölge olması potansiyelini taşımaktadır. Bu bakımdan Birleşmiş Milletler sürece doğrudan dâhil olmuş bulunuyor.

Bugün dünyanın en gelişmiş sanayisine sahip ABD'nin petrol rezervleri 19,1 milyar varil olup dünya rezervlerinin % 2,8'ine, dünyanın en hızlı gelişen ülkesi olarak görülen Çin'in petrol rezervleri ise 14,8 milyar varil yani dünya rezervlerinin % 2,3'üne sahiptir. Avrasya'nın en büyük enerji yataklarına sahip ve bu nedenle uluslararası ilişkilerde belirgin bir ağırlığı olan Rusya, doğal gaz gibi petrolde de etkin bir güç olması, uluslar arası stratejik dengeleri etkilemektedir.

Küresel kapitalist güçler bakımından Avrasya'nın stratejik öneme sahip olması, petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarıyla ilişkilidir. Uluslar arası ilişkilerde enerji politikaları, bütün stratejilerin ana noktasını oluşturmaktadır. Özellikle büyük kapitalist güçler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde, onların birbirleriyle olan dolaylı bağımlılıkları, bölge ülkeleri ile zorunlu ve kaçınılmaz olan ilişkilerinin kaynağı, bugünkü sanayi ilişkilerinin temelini oluşturan enerji kaynaklarıdır.

Tablo-9: Dünya petrol üretimi/Milyon varil

	Üretim- production	Tüketim- consumption
2000	66,263.88	76,778.52
2001	65,849.95	77,505.88
2002	64,944.79	78,159.38
2003	67,267.14	79,706.36
2004	70,557.01	82,555.28
2005	71,980.94	84,084.66
2006	71,846.10	85,130.52
2007	71,354.19	85,803.09
2008	72,151.61	85,433.89
2009	70,808.59	84,574.45
2010	72,631.37	86,952.47 2

Kaynak:
http://www.indexmundi.com/energy.aspx?region=as&product=oil&graph=consumption

Dünya ekonomisinde gelişmeye paralel olarak petrol üretiminde ve tüketiminde sürekli bir artış yaşanmaktadır. Özellikle sanayi ürünlerindeki gelişmeye ve artışa paralel olarak petrol gibi enerji kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. 2000-2010 yılları arasındaki verilere baktığımızda dünya genelinde üretim ile tüketim arasında sürekli bir dengesizlik bulunmaktadır. Örneğin 2000 yılında günlük 66 milyon varil petrol üretimi yapılırken tüketim 76 milyon varil olarak gerçekleşmiş, 2005 yılında 71 milyon varil üretim, 84 milyon varil tüketim yapılmış. Tüketim fazlalığı yaklaşık olarak 12 milyon varildir. 2010 yılında ise bu miktar, günlük 72 milyon varil üretim ve 86 milyon tüketim gerçekleşmiş. Yani üretim-tüketim arasındaki açık 14,3 milyon varildir. Üretim ile tüketim arasındaki fark, doğal olarak petrole olan talebi arttırmakta ve varil başına petrol fiyatlarında büyük bir artış yol açmaktadır. Bundan yararlananlar ise hemen her gün stoklar yapan küresel petrol şirketleridir.

Tablo-10: Petrol Üretiminde Ülke Sıralaması/2011

Sıra	Ülkeler	Günlük Üretim (milyon Varil)	% Dünya Oran
1	Russia	10,22	11,7
2	USA	9,98	11,4
3	Saudi Arabia	9,44	10,8
4	China	4,29	4,9
5	Iran	3,66	4,2
6	Canada	3,65	4,2
7	Mexico	2,97	3,4
8	Brazil	2,69	3,1
9	Iraq	2,60	3,0
10	BAE	2,57	2,9
11	Kuwait	2,48	2,8
12	Venezuela	2,20	2,5
13	Nigeria	2,13	2,4
14	Norway	2,02	2,3
Kaynak http://www.eia.gov/forecasts/steo/query/, February 2012			

Petrol rezervlerine paralel olarak ülkelerin üretimi aynı değil. 2011 yılında, dünyanın en çok petrol üreten ülkesi Rusya'nın günlük üretimi 10,2 milyon varildir. Rusya dünya genelindeki potrol rezervlerin % 5,6'sına sahip olmasına rağmen dünyanın birinci üreticisi konumundadır. Bölgesel etkinliğini artıran, uluslar arası alandaki gücünü pekiştiren Rusya'nın en çok enerji üreten ve pazarlayan ülke konumunda olması onun politik gücünü de etkilemektedir. Özellikle Avrasya-Orta Asya bölgesi kontrol altında tutmada önemli faktör olarak kullanmaktadır. Örneğin, Batı Avrupa ülkeleri ile olan ilişkilerde petrol ve doğal gazın kesilmesi sık sık gündeme gelen bir konu oldu. AB ülkelerinin Ukrayna'nın NATO'ya alınmasına karşı çıkmasının en önemli nedeni Rusya ile olan zorunlu enerji ticari ilişkilerdir. ABD'ye rağmen, başta Almanya ve Fransa olmak üzere AB ülkelerinin geneli, Rusya ile stratejik enerji bağlantıların kesinlikle zarar görmesini istemediler. Bu bakımdan jeopolitik ilişkilenin arka planında, bölgesel ilişkileri oluşturan jeo-ekonomik çıkarlar belirleyici bir rol oynamaktadır. Rusya, özellikle kendi iç politik bunalımını atlatarak ekonomisini belirli bir dengeye oturttu ve

teknolojik alanda ciddi bir gelişme içerisine girdikten sonra, petrol ve doğal gaz üretiminde dünyanın stratejik merkez ülkelerinden biri haline geldi. Dahası uluslararası ilişkilerde 'yeniden' etkin bir güç oldu.[111]

Suudi Arabistan tek başına dünya petrol üretiminin yüzde 10,8'ini yapmaktadır. 2011 yılı verilerine göre S.Arabistan'ın yıllık üretimi 3,4 milyar varildir. S. Arabistan, Irak, İran, Kuveyt ve BAE gibi 5 ülkenin günlük üretimi 20,8 milyon varil olup yıllık üretimi 7,5 milyar varil civarındadır. Söz konusu 5 ülkenin petrol üretimi dünya üretiminin % 23,8'ine eşittir. BOP kapsamındaki kuzey Afrika ve Ortadoğu'da bulunan 13 ülkenin petrol üretim kapasitesi 1, 5 milyar tona yükselmiş bulunuyor ve bunun genel üretim içerisindeki payı ise % 36'dır. Dünyada yaklaşık olarak 93 ülkede petrol üretimi söz konusu olmasına rağmen OPEC üyesi ve BOP kapsamında görülen 13 ülkenin petrol üretimi, dünya petrol dengelerini doğrudan belirlemektedir.

Dünya sanayisinin petrole olan yüksek bağımlılığı dikkate alındığında ABD'nin günlük petrol üretimi 9,98 milyon dolar olup dünya üretiminin % 10'4'üne sahiptir. ABD petrol üretiminden çok petrol tüketimi ön plandadır. Bu nedenle, özellikle körfez ülkelerine, Venezüella'ya önemli oranda ihtiyaç duymaktadır.

Dünya ekonomisi içerisinde en hızlı gelişen iki ülkenin-Çin ve Hindistan- petrole duyduğu ihtiyaç sürekli artmaktadır. 2011 yılı verilerine göre Çin'in günlük petrol üretimi 4,29 milyon varildir. Dünya üretiminin % 4,9'una sahip olan Çin'in yıllık üretimi 386 milyon tondur. Hindistan ise 38 milyon ton üretimle toplam üretimin ancak % 1'ine sahip.

Batı Avrupa ülkelerinin, Japonya'nın ve Avustralya'nın petrole bağımlılığı yanında, bu kervana Çin, Hindistan, Brezilya, Arjantin, Şili, Güney Afrika, Türkiye gibi 21.yüz yılın 'yeni' güçlerinin de katılması, petrol üretim bölgelerinin stratejik konumunu oldukça arttırmaktadır. Dünya petrol üretim merkezi durumunda olan Ortadoğu ülkeleri, petrol dışında hemen hemen hiç bir gelire sahip olmadıkları gibi üretilen petrolün çok önemli bir kesimini özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan sanayi ülkelerine ihraç etmektedirler.

Petrol üreticisi merkez ülkelerinin petrol üretimi ile petrol tüketicisi durumunda olan gelişmiş ve gelişmekte olan kapitalist ülkeler arasında

---

111- MERENNE-SCHOUMAKER Bernadette, Geographie de l'Energie syf: 121, Edition Belin, 2011.

zorunlu bir ilişki bulunmaktadır. Petrol üretimi ile tüketimi arasındaki farklılık, ilgili ülkelerin petrol karşısındaki durumunu belirlemektedir. Bu nedenle petrol üretici ülkelerin üretim fazlası ile petrol tüketicisi ülkelerin zorunlu petrol ihtiyacını belirlemek, petrolün getirdiği zorunlu ilişki bakımından önemlidir.

Tablo-11: Genel Asya Kıtasında Petrol Üretimi ve Tüketimi/ Milyon Varil

Yıllar	Üretim	Tüketim
2000	28,329.12	24,143.56
2001	27,649.12	24,449.18
2002	26,590.80	24,960.39
2003	27,979.56	25,879.97
2004	30,007.63	27,267.62
2005	30,945.61	28,062.75
2006	30,862.56	28,962.03
2007	30,412.94	29,581.62
2008	31,754.04	30,123.33
2009	30,524.60	30,753.57
2010	31,834.80	32,451.57

Kaynak:
http://www.indexmundi.com/energy.aspx?region=as&product=oil&graph=consumption

Asya küresel üretim merkezi haline gelmesine paralel olarak dünya enerji üretimi ve tüketimi bakımından da ön plana çıkıyor. Özellikle Çin ve Hindistan gibi hızla gelişen ülkelerin enerji tüketimi büyük bir oranda artıyor. 2000 yılında Asya'nın günlük petrol üretimi 28 milyon varilken, tüketimi ise 24 milyon olarak gerçekleşmiş. Bir bakıma 4,1milyon varil petrol üretim fazlası bulunuyordu. Ancak özellikle bu iki ülkenin % 7-15'ler arasında gelişme potansiyeli yakalamış olması, petrol gibi stratejik enerji kaynaklarına çok daha fazla ihtiyaç duymak zorunda kaldılar. Bu bakımdan son yıllarda tüketim miktarı üretim miktarını aşmış bulunuyor. 2007 yılında günlük 30 milyon varil üretilirken, 29 milyon varil tüketilmiş. 2009 yılında, günlük 30'ar milyon tüketim ve üretim yapılmış olmasıyla bir bakıma dengelenmiş. 2010'da ise bu oran değişerek gelişmeye başladı. 31 milyon varil üretim 32 milyon varil tüketim yapıldı. Asya kıtası gelişen ekonomisiyle dünya enerjisinin üretimi ve tüketimi bakımından da merkez durumundadır. Örneğin günlük, dünya petrol üretiminin % 43'ünü, tüketimin % 37'sini gerçekleştiriyor. Üretim'de özellikle Rusya ön plana çıkarken tüketim de ise Japonya Çin ön plana çıkmaktadır.

Çin, petrol üretiminde dünyanın dördüncü ülkesidir. Dünya genelinde petrol üretimi yıllara göre belli farklılıklar göstermesine rağmen genelde belli bir dengede durmaktadır.

Kazakistan'da yapılan aramalarda, Kaşagan bölgesinde 30 milyar varil petrol potansiyele sahip bir rezervin tespit edilmesi, bölgenin petrol bakımından oldukça zengin olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Hazar bölgesinde büyük petrol rezervlerinin bulunması, özellikle Orta Aysa için önemli bir avantaj oluşturacaktır.

Tablo-12: Bazı Asya Ülkelerin Petrol Üretimi/Milyar varil-2006-2011

Asya Ülkeleri	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Russia	9,358.5	9,572.1	9,498.5	9,650.4	9,841.3	9,943.3
Kazakhstan	1,056.5	1,079.3	1,142.7	1,256.3	1,333.4	1,325.9
Azerbaijan	643.2	855.2	899.7	1,014.4	1,026.7	915.9
Türkmenistan	174	180	202	188	180	200
Australia	424.1	448.	463.	463.	424.9	339,9
Brunei	198.1	169.7	157.5	154.4	159.2	150,2
China	3,673.5	3,736.0	3,802.1	3,794.6	4,076.6	4,079,7
India	675.6	684.1	682.0	666.3	735.6	766,9
Indonesia	894.8	843.8	853.4	826.1	810.8	794
Malaysia	704.0	695.3	694.2	659.9	635.9	573.0
New Zealand	18.2	41.7	60.1	55.9	53.0	46.8
Others	734.2	694.7	701.0	730.8	684.2	673.2

Kaynak. http://www.opec.org/opec_web/en/publications/202.htm

Dünya genelinde petrol üretiminde de Asya'nın etki gücü artıyor. Verilerden anlaşıldığı gibi özellikle Orta Asya bölgesi başta olmak üzere ve Avrasya bölgesi petrol üretimi bakımından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Rusya'da 2006 ile 2011 yılları arasında, günlük ortalama 9,4 milyon varil petrol üretimi yapılmış. Çin Rusya'dan sonra Asya'nın ikinci üretimi konumundadır. Kazakistan günlük üretimi her yıl artmak eğilimindedir. 2006 yılında günlük üretimi bir milyon varil olan petrol üretimi 2011 yılında 1,3 milyon varile çıkmış. Dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biri olan Japonya ise enerji ihtiyacının % 80'ini ithal etmektedir.

Tablo-13; Çin'in Petrol Üretimi ve Tüketimi/Milyon Varil

Yıllar	Üretim	Tüketim
2000	3,248.76	4,795.72
2001	3,300.00	4,917.88
2002	3,389.65	5,160.71
2003	3,408.87	5,578.11
2004	3,408.87	5,578.11
2005	3,608.62	6,695.44
2006	3,608.62	6,695.44
2007	3,728.82	7,534.08
2008	3,790.18	7,948.27
2009	3,798.87	8,537.86
2010	4,076.28	9,391.64
Kaynak: http://www.indexmundi.com/energy.aspx?region=as&product=oil&graph=consumption		

Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisi olarak ön plana çıkan Çin, dünya enerji tüketimi bakımından da ilk sıralarda yer alıyor. Dünya'ya meta üretiminin merkezi olan ve sermaye ihracı bakımından da dünyanın lider gücü haline gelen Çin, aynı zamanda dünya enerji alım müşterisi olarak da ilk sırada yer alıyor. Tablo-6'ya bakıldığında Çin, petrol rezervleri bakımından dünya sıralamasında 14'üncü sırada bulunuyor. Şuan ki verilere göre 14,5 milyar varil kanıtlanmış rezervlere sahip bulunmasına rağmen, gelişme ekonomisiyle karşılaştırıldığında oldukça yetersiz kalmaktadır. 2000 yılında 3,2 milyon varil üretim, 4,7 milyon varil tüketim yapan Çin, 2005 yılında 3,6 milyon varil tüketim, 6,6 milyon üretim ve 2010'da ise 4 milyon üretim ve 9,3 milyon tüketim yapılmış. Özellikle 2007'den sonra tüketim miktarında çok büyük bir artış yaşandığı görülüyor. Çin, Asya kıtasının petrol günlük üretiminin % 12,7'sini, petrol tüketiminin ise % 28,9'unu gerçekleştiriyor. Bu bakımdan Çin, dünyanın en büyük küresel petrol alım müşterilerinden biridir. Çin'in uluslar arası alandaki en büyük bağımlılığı doğal gaza ve petroledir. Bu bakımdan son on yıldır, yatırımlarının en büyük kısmı enerji kaynaklarının olduğu bölgeleredir. Çin'in uluslar arası ilişkileri belirlerken özellikle enerji politikasını esas almaya başlamış bulunuyor. İran'a yönelik izlenen politikada bu çok daha belirgin olarak ön plana

çıktı. Ayrıca Afrika politikasının merkezinde de yeni enerji kaynakları bulunuyor.

3- DOĞAL GAZ-PETROL KÜRSEL ŞİRKETLER VE ASYA-AVRASYA

Küresel sermayenin etkinlik alanları özellikle enerji yataklarının yoğun olduğu bölgeler olarak ön plana çıkmaktadır. Biçimsel olarak belirli ülkelerin patentlerini taşısalar da uluslar arası ekonomik ve hatta politik ilişkilerde uluslar üstü bir pozisyonları söz konusudur. Küresel sermayenin tek amacı azami kardır. Bunun için bütün gücünü ve olanağını kullanır. Çoğu kez devletlerin bölgesel rekabetlerinin dışında kalarak hareket ederler. Zaman zaman bazı ülkelere uygulanan ekonomik ambargoları dahi bir biçimiyle ihlal ederek oraya yatırımlara yönelirler. Onlar için belirleyici olan yatırım yaptığı bölgenin verimlilik düzeyidir. Karın olduğu her yere girer. Bütün uluslar arası küresel kurumları da buna göre yönlendirir.

Küresel şirketlerin tek bir amacı var: dünyanın bütün zenginliklerine ele geçirerek karını maksimal yapmak. Günümüzde dünyanın en güçlü şirketleri arasında enerji sektöründe faaliyet yürütenlerin ağırlıkta olması da söz konusu politikanın bir sonucudur.

Özellikle enerji sektöründeki küresel şirketler, enerji yataklarının bulunduğu ülkelerde yatırımlara yönelmek için şirket birleşimlerine ve bölgesel ortaklıklara yönelmektedirler. Böylelikle maksimal karın yoğunlaştığı bölgelerde artan rekabet ve çatışmanın esasen küresel şirketlerin gelişmesine çok daha büyük olanaklar sunmaktadır.

Orta Asya-Avrasya, bütün küresel şirketin çok kapsamlı yatırımlar yaptığı bölgelerdir. Çatışma, savaş gibi risklere rağmen bölgenin petrol ve doğal gaz gibi çok önemli enerji yataklarına sahip olması nedeniyle milyar dolar yatırımlara yönelmektedirler. İki enerji türünün işletilmesi ve taşınmasında uluslar üstü tekeller arasında ciddi bir işbirliği de söz konusudur. Çıkarlarına uygun hareket ederek, gerektiğinde rekabet, gerektiğinde ittifak veya birleşmeler yaparak, bölgesel zenginlikler üzerinde büyük karlar sağlıyorlar.

Asya-Orta Asya/Avrasya ülkeleri ile diğer küresel güçleri arasındaki enerji rekabetinin bir halkasını oluşturan bölgesel ve küresel şirketlerin

ilişkileri tahminlerden çok daha karmaşıktır. Çin ve Rusya kökenli enerji şirketlerinin mevcut durumu ile ABD ve AB patentli şirketlerin yapısı arasında belirli bir farklılık söz konusu. Bu bakımdan bölgesel rekabette devletler, şirketler, devlet-şirketleri, özel şirketleri gibi farklı ve karmaşık denklemlerin ortak yanı, küresel sistem ilişkileri içerisinde bölgenin kontrol edilmesidir.

Enerji alanında dünya çapında faaliyet yürüten küresel şirketlerin hemen tamamının, Asya kıtasının enerji yataklarının bulnudğu bölgede çok büyük yatırımları bulunuyor. Örneğin BP, ChevronTexaco, Exxon-Mobil, Royal Dutch Shell, Total, Hess, BG Group, ConocoPhillips, ENI, Marathon, Norsk-Hydro, Petro-Canada, Repsol YPF, Petrobras, CNOOC, Gazprom, LUKOIL, PetroChina gibi küresel şirketlerin bölgesel şirketlerle, söz konusu devletlerle doğrudan birlikte hareket edip ortak yatırımlara yöneliyorlar. Hem enerji kaynaklarının işletilmesi, hem de transfer edilmesi için boru hatların döşenmesinde milyar dolarları bulan büyük yatırımlara yöneliyorlar. Uluslar arası kapitalist devletlerarasında rekabet devam ederken, küresel şirketler hiç sorunsuz bir şekilde yatırım yapmakta, enerji kaynaklarını işletebilmektedirler.

Sovyetler Birliği(SB)'nin dağılmasından sonra özellikle ABD ve AB patentli küresel şirketlerin Orta Asya ve Avrasya bölgesine yönelik faaliyetleri yoğunlaştı. SB'den ayrılan devletlerin içerisinde bulundukları ekonomik ve politik krizi de kullanan küresel şirketler, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan gibi devletlerin bürokratik mekanizmasını kullanarak, ya da mafya yöntemleriyle stratejik enerji merkezleri ele geçirmeye çalıştılar. Örneğin Amerikan patentli AMOCO ile İngiliz patentli British Petroleum(BP) şirketleri Azerbaycan'da Aliyev ailesi ile kurdukları 12 ortak şirketle, Azerbaycan'ın doğal gaz ve petrol'ünü denetimine aldılar. Savaşın çok yoğun olarak yaşandığı Gürcistan, Çeçenistan bölgesinde geçen ve Kazakistan petrolünü taşıyan Tengiz petrol yataklarını Novorossiiki'teki tesislere taşıyan CPC boru hattı Chevron-Texaco şirketleri tarafından yapıldı. 2,8 milyar dolara mal olan ve günde 560 bin varil petrol taşıyan boru hattı, savaşın çok kapsamlı yürütüldüğü dönemde de sorunsuz işledi. Çünkü iki petrol şirketi, bölgedeki bütün askeri güçlerle ve mafya gruplarıyla ayrı ayrı anlaşmalar yaptı ve hepsine küçük paylar vererek boru hattının kontrolünü güvenceye aldı. Kazakistan, dünyanın büyük rezervle-

rinden birine sahip olan Kaşagan bölgesinin petrol üretimini ABD patentli ExxonMobil ile Fransa patentli TotalFinaElf şirketlerin oluşturduğu konsorsiyum tarafından işletildi. Daha sonra ABD patentli Cheveron, Kazakistan'ın devlet şirketiyle 'Tengizchevroil' isimli 2 milyar dolar sermayeli bir ortak şirket kurdu. Rusya'nın da onay verdiği bu şirket, günlük olarak ürettiği 600 bin varillik petrolü kuzey Kafkasya'daki Rusya'nın Novorossiiki limanına taşımaktadır. Aynı şekilde Çin Ulus Petrol Şirketi(CNPC) Kazakistan'in üçüncü büyük petrol yatağı olan Aktubinsk'in hisselerinin % 60'ını satın alarak Orta Asya'nın enerji yataklarının kontrolünde rol almaya başladı. Türkmenistan petrol kaynaklarının işletilmesinde BP, AMOCO, Shelle gibi şirketleri ile devlet petrol şirketi enerji yataklarını ortaklaşa işletmektedirler. ABD tarafından yıllardır İran'a uygulanan ambargoya rağmen, Chevron, Texaco, ExxonMobil, Total gibi küresel şirketler kurmuş oldukları ek şirketler aracılığıyla İran'daki petrol ve doğal gaz üretiminde rol oynamaktadırlar. Aynı zamanda bu iki enerjinin uluslar arası alana tanışmasını sağlamaktadırlar

Tablo-14; Küresel Petrol ve Doğal Gaz Şirketleri

Company	Reserves (MM boe) Rezervler (MM boe)	Current Yearsof Production Üretim Cari Yıl Yüzde oran	Oil & Gas Production (1000s boe/d) 2006 Petrol ve Gaz Üretim (1000 boe / d) 2006	Oil & Gas Production Growth (%) 2006 Petrol ve Gaz Üretimi Büyüme (%) 2006
BP	17,368	10.4	3,926	-1.9
ChevronTexaco	11,020	10.9	2,667	6.1
ExxonMobil	21,518	11.3	4,238	3.8
Royal Dutch Shell	11,108	6.7	3,474	-1.0
Hess	1,243	7.9	358	7.0
BG Group	2,149	6.2	601	19.0
ConocoPhillips	6,676	8.7	2,359	29.7
ENI	6,406	11.2	1,770	5.8
Marathon	1,262	7.1	377	9.0
Norsk-Hydro	1,916	9.3	573	2.0
Petro-Canada	1,301	8.4	345	-3.1
Repsol YPF	2,600	5.2	1,128	-3.0
Petrobras	11,458	14.2	2,287	4.5
CNOOC	503	3.0	455	11.7
Gazprom	144,668	39.7	9,965	6.0
LUKOIL	18,144	27.2	1,838	4.5
PetroChina	16,260	15.6	2,907	5.0

Kaynak: http://www.wikinvest.com/wiki/Chevron#Natural_Gas

Çok uluslu petrol ve doğal gaz tekellerinin üretim, tüketim ve elinde bulundurdukları rezervler onun dünya çapındaki gücünü yansıtması bakımından önemli verilerden biri olarak ele alınabilir. Dünya çapında etkin olan uluslar arası 14 petrol ve gaz şirketinin toplam rezervi yaklaşık olarak 275,6 milyar m3. Gazprom şirketi % 52,3 oranı ile dünya piyasasının yarısından fazlasını elinde bulunmaktadır. Rusya'nın özellikle doğal gaz ve petrol üretimi ve pazarlanması bakımından dünyanın en önemli ülkesi olma özelliğini de ortaya koymaktadır. Yıllık cari üretimde Gazprom 39 milyar metre küp ile yine birinci sırayı oluşturuyor. LUKOIL ise 27 milyar m3 ile ikinci sırayı, PetroChina ise 15,6milyar m3 ile üçüncü sırada bulunuyor. Bu veriler Rusya ve Çin şirketlerinin uluslar arası enerji rekabetinde giderek ön plana çıkmaya başladıklarını gösteriyor. ABD ve AB patentli küresel şirketlerin uluslar arası pazarda hala çok önemli bir etkileri olmakla birlikte, Asya kökenli şirketlerin pazar alanları ve özellikle Çin patentli tekellerin kıtasal bağları çok hızlı gelişmektedir.

Tablo-15: Uluslararası Doğal Gaz ve Petrol Şirketlerinin Piyasa Değeri ve Kar oranları/2009

Dünya Sıra	Şirket İsmi	Ülke	Sektör	Satış Milyar dolar	Kar Milyar dolar	Varlık Değeri Milyar Dolar	Piyasa Değeri
4	ExxonMobil	ABD	Petrol ve Gaz İşletmeleri	275.56	19.28	233.32	308.77
8	Royal Dutch Shell	Hollanda	Petrol ve Gaz İşletmeleri	278.19	12.52	287.64	168.63
10	BP	İngiltere	Petrol ve Gaz İşletmeleri	239.27	16.58	235.45	167.13
12	PetroChina	Çin	Petrol ve Gaz İşletmeleri	157.22	16.80	174.95	333.84
16	Gazprom	Rusya	Petrol ve Gaz İşletmeleri	115.25	24.33	234.77	132.58
18	Petrobras-Petróleo Brasil	Brezilya	Petrol ve Gaz İşletmeleri	104.81	16.63	198.26	190.34
19	Total	France	Petrol ve Gaz İşletmeleri	160.68	12.10	183.29	131.80
20	Chevron	ABD	Petrol ve Gaz İşletmeleri	159.29	10.48	164.62	146.23
31	ENI	İtalya	Petrol ve Gaz İşletmeleri	121.01	6.27	163.52	82.22
39	ConocoPhillips	ABD	Petrol ve Gaz İşletmeleri	136.02	4.86	152.59	72.72
45	Sinopec-China Petroleum	Çin	Petrol ve Gaz İşletmeleri	208.47	4.37	110.66	130.06
64	Statoil	Norveç	Petrol ve Gaz İşletmeleri	79.76	3.16	97.09	72.26
69	Lukoil	Rusya	Petrol ve Gaz İşletmeleri	86.34	9.14	70.94	45.18

77	Rosneft	Rusya	Petrol ve Gaz İşletmeleri	34.70	6.51	83.11	83.19
115	Repsol-YPF	İspanya	Petrol ve Gaz İşletmeleri	63.90	2.24	80.43	27.71
126	Reliance Industries	Hindistan	Petrol ve Gaz İşletmeleri	29.40	2.91	48.50	69.36
148	Schlumberger	Hollanda	Petrol ve Gaz İşletmeleri	22.98	3.13	33.47	73.49
156	BG Group	İngiltere	Petrol ve Gaz İşletmeleri	16.50	3.50	42.30	58.16
157	TNK-BP Holding	Rusya	Petrol ve Gaz İşletmeleri	31.60	6.38	31.18	27.73
159	Sunoor Energy	Kanada	Petrol ve Gaz İşletmeleri	24.30	1.09	65.17	45.59
160	Occidental Petroleum	ABD	Petrol ve Gaz İşletmeleri	15.40	2.92	44.23	65.57
162	Cnooc	Hong Kong/Çin	Petrol ve Gaz İşletmeleri	18.27	6.44	30.33	70.65
243	Transocean	İsviçre	Petrol ve Gaz İşletmeleri	11.56	3.18	36.44	25.81
275	Canadian Natural Res	Kanada	Petrol ve Gaz İşletmeleri	9.67	1.51	39.13	37.24

Kaynak: http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_The-Worlds-Billionaires_CountryOfCitizen.html

Dünyanın ilk 25 petrol ve doğal gaz şirketinin yıllık net karı yaklaşık olarak 307 milyar dolar olarak gösterilmiş. İlk 10 şirketin net karı ise genel toplam karın yüzde 46 olup yaklaşık olarak 140 milyar dolardır. Gerçek rakamın bunun çok üstünde olduğu da biliniyor. İlk 10 şirketin 3 tanesi ABD patentli olup, diğer 7 tanesi de Hollanda, İngiltere, Fransa, İtalya, Çin, Rusya ve Brezilya patentlidirler, Dünyanın en çok kar yapan şirketi dünyanın 2000 şirketi içerisinde 6.sırada olan Rus petrol ve doğal gaz şirketi olan Gazprom'un yıllık net karı 24 milyar civarındadır. Amerika patentli Exxonmobil 19,2 milyar dolar net karla ikinci, Çin patentli PetroChina 16,8 milyar dolarla üçüncü sırada bulunuyor. Şirketlerin piyasa değeri bakımından ise, Çin'in PetroChina şirketi 333,8 milyar dolar ile birinci sırada, ABD'nin Exxonmobil şirketi, 308,7 milyar dolar ile ikinci sıradan bulunuyor. Dünya gaz üretimi ve pazarlanmasında önemli bir ağırlığı olan Gazprom şirketinin piyasa değeri ise 132,6 milyar dolardır.

Dikkati çeken birkaç noktaya vurgu yamak gerekiyor. Birincisi ABD patentli uluslar arası petrol ve doğal gaz şirketlerinin önemli bir etkinliği söz konusudur. Buna paralel olarak özellikle Çin ve Rus patentli şirketlerinin hızla artan bir etki güçleri söz konusudur. Rusya'nın dünyanın doğal gazının çok önemli bir parçasını kendi denetiminde tut-

ması, doğalgazın giderek artan önemi, dünya pazarında Rus petrol şirketinin artan bir ağırlığı söz konusudur. Aynı şekilde Çin'in dünyanın en hızlı gelişme kapasitesine sahip olması nedeniyle özellikle petrol ve doğal gaz ihtiyacı sürekli artmaktadır. Bu nedenle enerji ithalatına büyük bir önem veren Çin, kurmuş olduğu şirketlerle hem uluslar arası etkinlik alanını artırmaktadır, hem de dünyada kendisine yeni enerji pazarları yaratmaktadır. Bu bakımdan, enerji kaynaklarının kontrolü, taşınması ve pazarlanmasında Rusya'nın artan büyük önemi ve Çin'in bölgesel güçten küresel dünya gücüne geçiş yapabilmesi için enerji şirketlerinin küresel yayılmacılığını çok ciddi oranda desteklemektedir.

Tablo-16: Bazı küresel şirketlerin yıllık doğal gaz tüketimi

Gazprom (Russie)	550	BP	86
NIOC (Iran)	116	Sonatrach (Algéric)	86
Exxon Mobil	94	Saudi Aramco (Arabie Saoudite)	86
Shell	88.6	Total	48
Kaynak : http://www.planetenergies.com/contenu/produit_consomme_gaz.html			

Orta Asya-Avrasya bölgesi özellikle doğal gaz ile stratejik merkez olduğu için, küresel sermaye gruplarının doğal gaz tüketimi de bu bakımdan önem kazanmaktadır. Küresel tekeller için kar oranın yüksel olduğu, enerji yanağıyla olan ilişkisi onların gelişmesinde önemli bir veri olarak görülmektedir. Özellikle dünyadaki pazar payları bu bakımdan önemlidir. Gazprom, doğal gaz üretimi ve tüketiminde yanı pazarlamasında dünyanın en büyük tekelidir. Bu alanda karşısına çıkacak hiçbir rakip yok. Orta Asya/Avrasya bölgesinin bütün enerji yataklarını denetleyen bir güce sahiptir. En büyük özelliği ise doğrudan Rusya adına hareket etmesidir. NİCO, İran patentli görünmekle birlikte uluslar arası tekellerle kapsamlı ortaklıkları söz konusudur. Aynı şekilde Saudi Aramco'da küresel şirketlerin birer yan kolları olarak faaliyet yürütmektedirler. Ortadoğu ve Asya kıtasında küresel şirketler sorunsuz yatırım yapmak, vergi kaçırmak ve bürokratik engellerden kurtulmak için, Saudi Aramco gibi ortaklıklar adı altında yerel yan şirketler kurmaktadırlar.

4- DOĞAL GAZ VE PETROL BORU HATLARI

Boru hatları, doğal gaz ve petrol merkezlerinin denetlenmesi kadar önemseniyor. Uluslar arası pazarlara taşınması, belki de en önemli ve zor olanıdır. Sorun sadece büyük rezervlerin tespit edilmesi değil aynı zamanda dünya pazarlarına en hız ve istikrarlı bir şekilde taşınmasıdır. İhtiyaç duyulan en uzak merkezlere taşınması için binlerce kilometre boru hatların düşünmesi aynı zamanda bölgedeki ekonomik-politik ilişkileri çok ciddi oranda etkilemektedir. Jeo-ekonomik durum yeniden tanımlanmakta ve ülkelerin birbirlerine olan bağımlılık ilişkileri farklılaşmaktadır. Örneğin Orta Asya doğal gazının Almanya'ya kadar ulaşması için en az 6-7 ülkenin sınırlarında geçmesi gerekiyor. Bu çok kapsamlı bir projeyi zorunlu kılmaktadır. Boru hatlarının geçtiği hemen her ülke, geçiş katkı payı almaktadır. Bir bakıma topraklarında geçiş kirası alıyorlar. Özellikle de sorunsuz taşınması için de bölgesel ilişkilerin güvenliği de çok ciddi oranda hesaplanmaktadır. Sermaye her zaman güvenlikli alanları tercih eder. Bunun için politik istikrarsızlığın olduğu bölgelere yatırım yapmakta uzak durur. Ancak boru hatları birçok kez güvenlik risklerinin olduğu bölgelerden geçmek zorunda kalması, sermaye için kaygılı bir durum oluşturuyor.

Binlerce kilometreyi bulun boru hatlarının yapımı çok ciddi ekonomik yatırımları gerektiren özel bir sektör olarak değerlendirmek mümkün. Özellikle küresel enerji şirketlerin çok ciddi olarak rekabet ettiği alanlardan biri olmakla birlikte, boru hatlarının uzunluğu dikkate alındığından birçok kürsel tekel birlikte hareket etmek zorunda kalıyor ve ayrıca devletlerin de çok ciddi oranda desteğini alıyorlar.

Karmaşık politik ve ekonomik ilişkilerin, çıkarların iç içe geçtiği enerji boru hatları, bölgesel jeo-politik dengeleri de yeniden ayarlamaktadır. Sadece enerji ihracat edenle ithal edenler arasında değil aynı zamanda geçiş güzergâhların olduğu bütün ülkeler arasındaki stratejik dengeleri etkilemekte ve hatta yeniden şekillendirmektedir. Çünkü enerji boru hatları Asya'yı ve Afrika'yı Avrupa'ya bağladığı gibi Asya ülkeleri arasında fiili bir köprü görevi görmektedir.

Boru hatların geçiş alanlarının da belirlenmesi, küresel sistem güçleri arasında çok açık bir rekabeti gündeme getirmektedir. Bir bakıma güç ilişkilerinin belirlemesinde önemli bir faktör olarak ön plana çıkıyor. Örneğin Rusya, Orta Asya doğal gazı boru hatlarının Rusya sınırları

içerisinde geçmesinde ısrar eder. Bunun için Orta Asya ülkelerine ciddi bir baskı uyguluyor. Örneğin Türkmenistan gazının İran, Kürdistan ve Türkiye hattı üzerinden taşınmasına karşı çıkmaktadır. Böyle bir durumda AB ülkeleri karşısındaki inisiyatifini nispeten kırılabileceğini hesaplamaktadır. Bu nedenle boru hatlarının geçiş bölgelerinin planlaması dahi, jeo-stratejik ilişkilerinin önemli bir halkasını oluşturuyor.

Rusya özellikle doğal gaz üretiminin merkezi olması nedeniyle, bütün boru hatlarının da dağılım yeri olarak görülmektedir. Orta Asya bölgesinin gazı dahi genellikle Rusya'nın belirlediği güzergâhtan geçiyor. Rusya'dan 3 merkeze doğru boru hatları inşa edilmektedir. Birincisi birkaç koldan Avrupa'ya doğru giden boru hatları bulunuyor. Bunların bazıları faaliyettedir, bazıları da yapım aşamasında veya proje aşamasında olup alt yapısı hazırlanmaktadır. Ukrayna, Finlandiya, Polonya, Türkiye, Karadeniz'den Romanya ve Bulgaristan üzerinde transit geçen veya geçmesi planlanan boru hatları bulunuyor. Avrupa ve Balkanlara doğru yapılması planlanan boru hatlarının esas geçiş merkezi ise Türkiye'dir. Bu bakımdan Türkiye'nin jeo-politik konumu çok daha önem kazanmaktadır. Rusya'nın ikinci boru hattı ise Uzak ve Doğu Asya'yı kapsayacak boru hatlarının yapımıdır. Bunların bir kısmı işlemekte bir kısım halen yapım aşamasındadır. Diğeri ise özellikle Orta Asya ülkelerindeki doğal gazın Afganistan, Pakistan ve Hindistan'a aktarılması projesinin yaşama geçirilmesidir. Afganistan'ın küresel güçler tarafından işgal edilmesinin önemli nedenlerinden biri de bu projenin yaşama geçirilmesiydi. Ancak Afganistan'daki istikrarsızlık, bu projenin yaşama geçirilmesini doğrudan etkilemektedir.

Boru Hatları güzergâhları sadece Rusya için değil, ABD ve AB için de oldukça önemsenen bir konudur. Özellikle ABD, enerji kaynaklarının güvenilir bir şekilde taşınması için bölgesel alanları kontrol etme isteği her zaman var oldu. 11 Eylül 2001 gibi tarihisel bir süreçte dahi ABD, boru hatlarının geçiş alanlarında hiç değişiklik yapılmasını istememiştir. Aralık 2001 tarihinde, ABD Dış İşleri eski Bakanı Powell, bu konuda sorulan bir soruyu yanıtlarken şunları belirtiyor: "11 Eylül sonrası ortamda Orta Asya boru hatları güzergâhlarına yönelik ABD politikasını değiştirmemize yol açacak bir neden görmüyorum."[112]

112- Aktaran KLEVEMAN, age, s.104.

Sovyetlerin dağılmasından sonra Amerika için stratejik bölge olarak ön plana çıkan Orta Asya-Avrasya bölgesinin denetimi için özel politikalar geliştirdi. Dış politikasının en önemli halkasını oluşturan bölgenin denetimi için "İpek Yolu Stratejisi: Trans-Avrasya Güvenlik Sistemi(SRS)" isminde oluşturulan politika, esas olarak enerji yataklarının denetimi ve oluşturulan boru hatları güzergâhlarının kontrolüne dayanmaktaydı. İpek Yolu Stratejisi'nin merkezinde bölgesel enerji kaynakları bulunuyor: "Güney Kafkasya ve Orta Asya bölgesi, Birleşik Devletlerin oynak Basra Körfezi bölgesinden gelen enerjiye bağımlılığını azaltmaya yetecek kadar petrol üretebilir."[113]

'Avrasya'daki Büyük Oyunun' bir parçası olarak görülen SRS'in yaşama geçirilmesi için, bütün Avrasya-Kafkasya hattının askerileştirilmesi gerekiyordu. Afganistan'ın işgali bu stratejinin önemli bir halkası olarak görüldü. Böylelikle Orta Asya ve Hazar denizi havzasındaki enerji yataklarının denetimi ve enerji boru hatları için koridorların oluşturulması için önemli bir adım atılacaktı. ABD, bu stratejiyi tek başına uygulayamayacağını anladı ve Afganistan'da olduğu gibi Avrasya'nın bütününde NATO askeri gücünü kullanmak istedi. NATO'nun iç politik dengeleri ve özellikle Almanya, Fransa, İtalya, İspanya gibi ülkelerin bölgesel çıkarları nedeniyle uygulanması mümkün olmadı ve ABD'nin 21.yüzyılın en önemli projelerinden biri olarak gördüğü SRS çok önemli oranda başarısızlıkla sonuçlandı.

SRS esas olarak Asya'nın stratejik üç gücü olarak bilinen Rusya, Çin ve İran'a karşı hazırlanan bir projeydi. 106. Kongre, 1999 Tarihli İpek Yolu Stratejisi Anlaşmasında şunlar belirtiliyor: "Güney Kafkasya ve Orta Asya ülkeleri ile Batı arasında güçlü politik, ekonomik ve güvenlik bağlarının geliştirilmesi, bu bölgede Güney/Ortadoğu, Kuzey/Rusya-İran ve Doğu/Çin gelecek politik ve ekonomik baskılara karşı son derece hassas olan istikrarı teşvik edecektir." Asya kıtasının iki merkez ülkesi olan Çin ve Rusya, daha başından beri ABD'nin bölgesel yöneliminin farkında olduklarından karşı hamle yaptılar.

Rusya ve Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan dâhil Orta Asya'daki eski Sovyet cumhuriyetlerinin katılımı ile oluşturulan: Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) askeri bir ittifaktır. İran, Pakistan ve Hindistan SCO'ya gözlemci olarak katılan ülkelerdir. Ayrıca Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan ve Özbekis-

---

113- www.solforum.net

tan gibi ülkelerin katılımı ile oluşturulan ve enerji hatlarının geçişini kontrol eden jeo-politik bir rol oynayan Karşılıklı Güvenlik Anlaşması Örgütü(CSTO) ile SCO arasında bütünlük bir ilişki bulunmaktadır. ABD-NATO eksenli oluşturulan askeri projelerle, Avrasya-Orta Asya bölgesinin enerji yataklarını ve boru hatları güzergâhlarının askeri olarak denemle isteğine karşı Asya'da karşı bir atak oldu ve CSTO-SCO oluşturuldu. Orta Asya ve Kafkaslar'daki ABD-NATO genişlemeciliğine karşı olan bu iki askeri ittifak (SCO ve CSTO) tek bir askeri blok teşkil etmektedir. Küresel güçler sadece enerji yataklarının bulunduğu merkezler kadar boru hatlarının geçiş yollarının da denetim altına almasını ciddi oranda önemsemektedirler. Bu nedenle, tek tek ülkelerin istikrarı değil esas olarak bölgenin bütünlüklü istikrarı ön plana çıkmakta ve ilişkiler buna göre şekillenmektedir. Özellikle boru hatlarının inşasında hem küresel güç merkezleri hem bölge ülkeleri arasında zorunlu bir bağımlılıklı oluşmakta, buda stratejik dengeleri yeniden şekillenmektedir.[114]

5- BAZI PETROL/GAZ BORU HATLARI

Küresel sistem güçlerinin ve tekellerinin hemen hepsinin içerisinde yer aldığı boru hattı projelerini somutlaştırdığımızda

Bakü Tiflis Ceyhan Petrol Boru Hattı

Mavi Akım Boru Hattı

Druzhba Boru Hattı

Doğu Sibirya – Pasifik Okyanusu Petrol Boru Hattı (planlandı)

İran-Pakistan-Hindistan gaz Boru Hattı (planlandı)

İran-Ermenistan Doğal Gaz Boru Hattı

Lakehead Boru Hattı

Langeled Boru Hattı

Minnesota Boru Hattı

114- www.solforum.net

Nabucco Boru Hattı (planlandı)

Nord Stream (Kuzey Avrupa Gaz Boru Hattı) (planlandı)

Odessa-Brody Boru Hattı

Peninsula Gaz Boru Hattı

Güney Kafkas Boru Hattı

Trans-Afganistan Boru Hattı (planlandı)

Trans-Hazar Gaz Boru Hattı (planlandı)

Trans-İsrail Boru Hattı

Batı-Doğu Gaz Boru Hattı

Bazı petrol/gaz boru hattı şirketleri

Alyeska Pipeline Service Company

Mackenzie Valley Pipeline Inquiry

Sui Northern Gas Pipelines Limited

Koch Pipeline Company (a subsidiary of Koch Industries)

Schuck Company Germany - Equipment for Gas and Oil Transportation

TransCanada Corp.

Crosstex Energy Inc.

Enbridge Inc.

Gazprom

BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi)

Texas Eastern Transmission Corporation

Panhandle Eastern Pipeline Company

Trunkline Gas Company

Transwestern Pipeline

Florida Gas Transmission

Maritimes and Northeast Pipeline

Algonquin Pipeline

Northern Border Pipeline

Great Lakes Transmission

Northern Natural Gas Company

Orta Asya Merkez Doğal Gaz Boru Hattı:

Şuana kadar en büyük kapasiteye sahip olan ve Orta Asya gazını Avrupa'ya taşıyan boru hattı iki koldan Rusya gelmektedir. Batı kolu olarak bilinen hat, Türkmen doğal gazını kuzeye bölgesinden Kazakistan üzerinde Rusya'ya, doğu kolu ise Türkmenistan'ın doğu bölgesinden üretilen gazın, güneydeki Özbekistan doğal gazi ile birleşerek kuzeybatı güzergâhından gelerek batı ve doğu iki hat, Kazakistan'dan birleşerek Rusya'ya ulaştırılmaktadır. Yıllık 100 milyar m3 doğal gaz taşıma kapasitesine sahip olan 'Orta Asya Merkez Doğal Gaz Boru Hattı' Ukrayna üzerinden Avrupa'ya taşınmaktadır. Bugün mevcut boru hatları içerisinde en büyük potansiyele sahip olması, Rusya'nın özellikle AB karşısındaki etkinliğini arttırmaktadır. 2028 yılını kadar, Rusya ile Türkmenistan ve Özbekistan arasında yapılan anlaşma gereği iki ülkenin doğal gazının esası Rusya üzerine pazarlanacaktır.

Rusya-Almanya Boru Hattı: Kuzey Akım Projesi

Rusya ile Almanya arasındaki enerji bağı çok daha kapsamlı olarak gelişirken, yeni alternatif projeler uygulama kararı aldılar. Almanya, Rusya doğal gazının doğrudan Almanya'ya taşınması için Baltık Denizi üzerinden Almanya'ya taşıyacak olan ve 7,5 milyar Euro'ya mal olacak olan Kuzey Akım projesini uygulamaya koydu. Rusya'nın Vyborg kentinden başlayarak Almanya'nın Greifswald kentine kadar uzatılması planlanan 1220 km uzunluğundaki boru hattının ilk bölümü tamamlandı. Proje tamamlandığında Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya gibi transit ülkelere bağlı olmaksızın, gaz doğrudan Almanya'ya aktarılacak ve yaklaşık olarak 25 milyon hanenin ısıtma sistemini karşılayacak.

Türkmenistan - Çin Doğalgaz Boru Hattı:

Türkmenistan-Çin doğal gaz boru hattı, Türkmenistan, Çin, Kazakistan ve Özbekistan devlet başkanlarının katıldığı törenle açıldı. Boru hattının açılması ile Orta Asya doğal gazı, dünyanın en hızlı gelişen ekonomisine sahip Çin için stratejik öneme sahiptir. Özellikle Çin'in Orta Asya'daki yatırımları dikkate alındığından son derece önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Toplam 7 bin kilometreyi bulan doğal gaz boru hattının 185 km

Türkmenistan, 529 km Özbekistan, 1300 km Kazakistan ve yaklaşık 5 bin km kısmı da Çin sınırları içinde yer alıyor.

Türkmenistan en büyük rezerve sahip olan Bahtiyarlık bölgesindeki doğal gazı Çin'in derinliklerine taşıyacak olan boru hattında, 2009 yılında 150 milyon m3 doğal gazı Çin'e ulaştırdı. Bu kapasite 2010 yılında 6 milyar, 2011 yılında 17 milyar, 2012 yılında 22 milyar, 2010 yılında 33 milyar, 2014 yılında 37 milyar ve 2015 yılından itibaren ise yılda 40 milyar m3 olacak.

Kazakistan-Çin Doğalgaz Boru Hattı (KCP)

Temmuz 2008 tarihinde, Batum'daki GUAM Zirvesi'nden sonra Çin ile Kazakistan arasında 1300 kilometrelik bir doğalgaz boru hattının yapılmasına karar verildi. 2010 yılının sonlarına doğru doğal gazın pompalanmasına başlandı. "Yeni transit güzergâhları Çin'i Orta Asya'nın geniş doğalgaz rezervlerine bağlayacak iki paralel boru hattı şeklinde inşa edilecek olan daha büyük bir projenin parçası. Boru hatları, Türkmenistan'dan Özbekistan ve Kazakistan'a ve Çin'in kuzeybatı Xinjiang bölgesine kadar 7 bin kilometreden fazla uzayacak."[115]

Konsorsiyumun ekonomik liderliğini yapan Çin'in Ulusal Petrol Şirketi (CNPC) "kendi boru hattı bölgelerinde yüzde 50 pay vererek Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan'ın devlet petrol ve gaz şirketleriyle anlaşmalar imzaladı." Böylelikle, Çin ihtiyaç duyduğu enerji ihtiyacını daha çok içerisinde yer aldığı Orta Asya'dan sağlamaktadır.

Çin bakımından aynı zamanda jeo-politik bir özelliğe sahip olan KPC boru hattı projesi gibi bütün Orta Asya enerji hattı projeleri, esas olarak ABD'nin Avrasya'daki çıkarlarını yönelik önemli darbeler olarak görülmekte ve özellikle Amerika'nın İpek Yolu Stratejisini önemli oranda etkisizleştirmektedir.

Türkmenistan-İran Doğal Gaz Boru Hatları:

Türkmenistan ve İran devletleri arasında kurulan iki boru hattı gaz akışını sağlamaktadır. Birincisi Türkmenistan/Körpece-İran/Kurtköy arasında olup 200 km uzunluğunda ve yıllık 8 milyar m3 doğal gaz taşımaktadır. İkincisi ise Temmuz 2009'da faaliyete geçen ve 30,5 kilo

---

115- www.silkroadintelligencer.com 9 Temmuz 2008.

metre uzunluğundaki 'Türkmenistan/ Devletabad-İran/ Serahs- Hangeran' doğalgaz boru hattıdır. Türkmen Nebitgaz şirketi tarafından yapılan boru hattında yıllık 12 milyar m3 doğalgaz taşıma kapasitesine sahiptir. İran ile Türkmenistan arasında imzalanan anlaşmanın en önemli yanı ise Türkmenistan gazının Basra Körfezi'ne taşınarak uluslararası alana daha kolay taşınması ve pazarlanmasıdır. İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad, "Böylece enerji ve ulaşım alanlarındaki ilişkilerimizi daha üst seviyelere çıkardık. Bu hat Türkmenistan'dan aldığımız doğalgaz miktarını 20 milyar m3 ulaştırmayı sağlayacaktır. Bu proje Türkmenistan enerji kaynaklarının İran üzerinden dünya piyasasına ve Basra Körfezi'ne ulaştırma anlamında işbirliğinin geliştirilmesini de sağlayacaktır" dedi. İran'ın küresel güçlerle olan sorunlarının çözümüne bağlı olarak, Basra Körfezi üzerinde Türkmen gazının uluslararası alana pazarlanması önemli bir destek bulacağı, Rusya'nın gaz tekelinin zayıflatılmasında ciddi bir işlev göreceği hesaplanmaktadır.

Mavi Akım Boru Hattı:

Küresel güçler arasında rekabete konu olan önemli boru hatlarında biri olan Mavi Akım, Orta Asya doğal gazının Türkiye ve Avrupa'ya taşınmasında önemli bir köprü görevi görmeye başladı. 1200 km uzunluğuna sahip boru hattının Rusya'dan Türkiye'ye doğal gaz nakletmek için Karadeniz geçişli büyük boru hattıdır. 17 Kasım 2005 yılında, gaz akmaya başlayan boru hattı; Merkezi Hollanda olan Rus Gazprom ve İtalyan ENI ortaklığıyla kurulan Blue Stream Pipeline B.V. tarafından inşa edildi. Maliyeti 3,3 milyar dolar olan proje için, İtalya'nın ENİ şirketi ile Rusya'nın Gazprom şirketleri arasında yarı yarıya ortaklı Transco adlı bir şirket kuruldu.

Mavi Akım Boru hattında doğal gaz akımı her yıl artarak devam ediyor. 2006 yılında 7,5 milyar, 2007'de ise 9,5 milyar metreküplük gaz arzında bulundu. Hattın hedeflenen arz kapasitesi ise yılda 16,5 milyar m3. Türkiye'nin ihtiyaçlarına göre bu rakamın artma durumu söz konusu olmakla birlikte esas artış, Avrupa bağlantılarını oluşturulmasına göre olacaktır. Mavi Akım Boru hattı, küresel rekabete konu olan, iç ve bölgesel politikaları da etkileyen bir proje olarak ön plana çıktı ve bugün ekonomik-politik ilişkilerin merkezinde durmaya devam ediyor.

Bakü - -Tiflis-Ceyhan(BTC) Boru Hattı:

1074 km Türkiye ve Kürdistan sınırları içerisin olan Bakü-Ceyhan boru hattının toplam uzunluğu 1774 kilometredir. Yaklaşık olarak yılda 50 milyon ton azeri petrolünün uluslar arası pazarlama potansiyeli taşıdığı için çok önemli bir proje olarak görüldü. ABD'nin Rusya'nın enerji üzerindeki tekelini kırmak için önemsediği bu proje, bir bakıma uluslar arası bir konsersiyim tarafından sağlandı.

Ekim 1998'de, ABD, Azerbaycan, Türkiye, Gürcistan, Kazakistan ve Özbekistan, imzaladıkları Ankara Deklarasyonu ile Bakü - Ceyhan boru hattına olan desteklerini ilan ettiler. ABD, Orta Asya ve Kafkasya politikası bakımında önemsediği bu projeyi yaşama geçirilmesi için önemli çaba gösterdi. Bu nedenle Bakü–Ceyhan hattının ekonomik verimliliğinin kendileri için tatmin edici olmadığını söyleyen BP'nin projeye destek vermesi için ciddi bir baskı uyguladı. BP, özellikle Rusya'daki çıkarlarını dikkate alarak, bu boru hattının jeopolitik değil, ticarî bir proje olduğuna açıklamak zorunda kaldı.

Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattına en büyük destek, Kasım 1999'da İstanbul'da yapılan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü konferansı sırasında gelir. Türkmenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan ve Türkiye liderlerinin katıldığı ve ABD Başkanı Bill Clinton'un da hazır bulunduğu imza töreniyle bu hattı desteklediklerini ilan ederler. İsmi de Bakü–Tiflis– Ceyhan olarak değiştirilir. Konferansta alınan karar çerçevesinde Bakü'den Erzurum'a uzanacak olan bir doğalgaz hattının inşası da karar altın alınır. Böylece Azerbaycan'a ait Şah deniz bölgesinden doğalgazının Türkiye'ye ve oradan da uluslararası pazara taşınmasında önemli bir aşama olarak görülür. ABD'nin desteğiyle jeopolitik bir hatta dönüştürülen ve yaklaşık 3milyar dolar bir maliyeti söz konusu olan Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattındaki uluslararası pay dağılımı şöyledir: BP %30.10, Socar %25.00, Chevron %8.90, Statoil %8.71, Tpao %6.53, Eni %5.00, Total %5.00, Itochu %3.40, Inpex %2.50, Conocophillips %2.50, Amerada Hess %2.36.

Türkmenistan başta olmak üzere Orta Asya petrolü ve doğal gazını kurulacak yeni boru hatlarıyla Bakü-Tiflis-Ceyhan hattına bağlanmasına ilişkin yeni projeler hazırlanmaktadır. Bu bakımdan 17 Kasım 2005 yılında petrol verilmeye başlanan BTC boru hattı, hem Doğu Akdeniz'in, hem de Türkiye'nin jeo-stratejik önemi artıran projelerden biri olarak görülmektedir.

Küresel Bir Proje Olarak Nabucco Boru Hattı:

Küresel güçlerin boru hatları üzerindeki rekabetinin en somut örneklerinden biri de Nabucco'dur. Bir bakıma AB projesi olarak gösterilen Nabucco, özellikle Orta Asya, İran ve hatta Irak doğal gazının Avrupa'ya taşınmasında büyük bir işleve sahip olacaktır. Rusya, projesi doğrudan desteklememekle birlikte mevcut duruma kendi lehine kullanmak istiyor. Avrupa Birliği Komisyonu'nun enerjiden sorumlu üyesi Günther Oettinger, 'Deutschlandfunk' radyosuna yaptığı açıklamada, "Nabucco bir fırsattır, ancak henüz kesinliğe kavuşmadı. Gaz yataklarına, Avusturya gibi üye ülkelerle, Türkiye, Gürcistan, Azerbaycan gibi ülkelerdeki boru hatlarına milyarlarca Euro yatırım yapılması gerekiyor. Senelik asgari 30 milyar metreküp gaz taşınması amaçlanıyor, bunu Azerbaycan'ın tek başına karşılaması mümkün değil. Yani, bu karmaşık bir yapı, ancak bu proje Avrupa Birliği'nin de lehine olur, projenin şansı hala yüksek" dedi. ABD'nin de çok aktif olarak desteklediği bu projenin hızla uygulanmaya konulması ve tarihi 2015 yılında tamamlanarak gaz nakliyatına başlanması hedefleniyor.

"Türkiye'den başlayacak olan 3,300 kilometrelik bir boru hattının inşasına 2010'da başlanacağı duyurulmuştu. Proje 2002 yılında BOTAŞ (Türkiye) tarafından başlatıldı. Türkiye'den çıktıktan sonra terminal ülke Avusturya'ya kadar sırasıyla Bulgaristan, Romanya ve Macaristan'da geçecek boru hattı ortakları eşit hisse ile BOTAŞ (Türkiye), Bulgargaz (Bulgaristan), Transgaz (Romanya), MOL (Macaristan), OMV (Avusturya) ve RWE (Almanya)'dir. 2020 yılında 31 milyar metreküp doğalgaz taşıyacağı varsayılan hat, aynı zamanda AB'nin Trans-Avrupa Enerji Hattı'nın bir parçası olarak öngörülmekte olup fizibilite ve mühendislik çalışmaları için AB fonlarından da faydalanılmıştır. İlk hesaplara göre toplam maliyet 4,6 milyar Euro'dur."

Projenin tamamlanması için 2004 yılında ilgili ülkeler tarafından kurulan 'Nabucco Gas Pipeline International GmbH' isimle şirket, Nabucco projesini üstlenmiştir. 20%'şer ortaklık payı olan beş firma şunlardır: OMV/Avusturya, MOL /Macaristan, Transgaz /Romanya, Bulgargaz/Bulgaristan, BOTAŞ/Türkiye. Rusya'nın projeye sıcak bakmaması ve Türkmenistan ve Özbekistan doğal gazının önemli bır kısmı üzerinde 2028 yılına kadar anlaşma yapması nedeniyle ciddi sıkıntıların doğmasına yol açtı.

Özellikle Almanya ve Fransa'nın Rusya'yı ikna ederek yumuşatması ve projeye katılması için çağrıda bulunmasıyla, Nabucco projesi hızlandırıldı ve somut adımlar atılmaya başlandı. Projenın potansiyel gücünü dikkate alan Almanya'nın RWE şirketi, 6.Ortak olarak 5 Şubat 2008 de projeye katılım anlaşmasını Viyana'da imzalayarak dâhil oldu. Ayrıca Fransız Gaz de France, Total, ve Alman E.ON Ruhrgas, RWE şirketleri de projeye ortak olmak istediklerini açıkladılar. Bütün bunlardan en önemlisi Rus Gazprom'un da katılımcı şirketler içerisinde yer alabileceğini belirtmiş olmasıdır. Rusya'nın sürece dâhil olması, projenin başarıya ulaşma şansını çok ciddi oranda arttırmış durumda.

Enerji ithalatına yılda 300 milyar dolar harcayan Avrupa Birliği'nin çok aktif olarak desteklediği bin 300 kilometre uzunluğundaki Nabucco Projesi için 4,5 milyar Euro'su Türkiye'de olmak üzere 8 milyar Euro civarında yatırım yapılacağı hesaplanıyor. Projenin tamamlanmasıyla yılda 30-35milyar m3 Orta Asya doğal gazı Avrupa'ya taşınacaktır.

Ancak Avrasya'nın ve hatta Ortadoğu'nun iç politik denklemleri hesaplanmadan, söz konusu doğal gaz ve petrol taşıma proje hatlarının yaşama geçirilmesi söz konusu olamaz. Enerji sorunu ekonomik olduğu kadar politiktir. Bu bakımdan bölgesel dengeler değiştiği anda enerji politikaları da değişmektedir. Özellikle küresel güçlerin enerji stratejileriyle bölgesel alandaki hâkimiyetleri arasında çok önemli bağlar bulunuyor. Ülkelerin iç politik süreçlerine müdahaleden bölgesel savaşlara kadar geniş bir alanda yürütülen çatışmaların ve rekabetin arka planında stratejik enerji kaynakları ve bunlara dayanan politikalar bulunuyor.

BÖLÜM 9:

KÜRESEL GÜÇLERİN ASKERİ STRATEJİSİ VE ASYA'NIN ASKERİ HARCAMALARI

Dünya kapitalist sistemin merkez ülkeleri dünya silah ticaretinin nerdeyse yüzde 80'nini karşılamaktadırlar. Genellikle Doğu ve Orta Asya ve Ortadoğu bölgesinde yoğunlaşmaktadırlar.

Ortadoğu'da süreklileşen savaşlar ve politik kaos, dünyadaki politik gelişmelerin ve istikrarsızlığın önemli bir parçasını hatta merkezini oluşturmaktadır. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün(SİPRİ) raporlarına göre; "2001 yılında dünyada 24 büyük silâhlı çatışma oldu. 2000 Yılında bu rakam 25, 1999 yılında 27 idi. Yıllık ortalama 25 çatışma sayısı ile on yılda 250 çatışma..." yaşandı. Aynı tarihsel dönem içerisinde "44 farklı bölgede farklı boyut ve şiddette tam 56 savaş yaşandı. Dünya, 20. yüzyıl içerisinde iki büyük dünya savaşı olmak üzere, bölgesel savaşların da içerisinde yer aldığı 250 savaşa sahne oldu ve bu savaşlarda yaklaşık olarak 110 milyon kişi yaşamını yitirdi. İkinci Dünya Savaşından sonra, dünya tam 194 savaşa tanık oldu. Bu savaşların hemen hemen tamamı uluslararası kapitalist güçlerin bölgesel alanları denetim altına alarak sömürgeleştirmek ve tek tek ülkelerin zenginliklerine el koymak için doğrudan veya dolaylı olarak yürüttükleri savaşlardır. Örneğin, "Dünya üzerinde her 60 kişiye bir mayın düşüyor. Bu mayınlarla yarısı çocuklar olmak üzere her ay 2 bin kişi yaşamını yitiriyor. Mayının tanesi 3 dolardan aşağı fiyata mal olurken, yerleştirilen her mayının temizlenmesi için 1000 dolardan fazla para harcanıyor..."[116]

1- KÜRESEL GÜÇLERİN ASKERİ POTANSİYELİ VE HARCAMALARI

Savaşın ana kaynağını oluşturan büyük kapitalist devletler, savaş sanayisine özel bir önem vermektedirler. Özellikle uluslar üstü tekellerin geliştirdikleri savaş silahların uluslararası alanda pazarlanması için devletler doğrudan aktif görev alıyorlar. Bugün dünyanın belli başlı gelişmiş kapitalist ülkelerini tehdit edecek hiç bir askeri güç olmamakla

116- www.sipri.com

birlikte, ülke savunması adı altında silahlanmaya ayrılan bütçeler, birçok ülkenin Gayri Safi Milli Hâsılası(GSMH)'nın toplamından fazladır.

Tablo-1: Gelişmiş küresel güçlerin askeri harcamaları Pay/Milyar Dolar-2000-2010

Ülke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ABD	342,17	344,93	387,30	440,81	480,45	503,33	511,18	546,59	578,53	713,10	698,10
İngiltere	47,77	49,41	52,42	55,34	55,11	55,15	55,04	55,74	57,39	64,0	59,6
Fransa	50,20	50,03	51,06	52,61	54,05	52,91	53,19	53,40	52,56	67,64	59,3
Almanya	41,14	40,47	40,60	40,04	38,81	38,06	37,13	37,23	37,23	45,93	45,2
İtalya	34,10	33,54	34,45	34,73	34,85	33,53	32,44	32,98	32,10	40,05	37,0
Kanada	11,41	11,70	11,77	11,98	12,44	12,98	13,58	14,81	15,94	17,94	22,8
TOPLAM	526,79	530,108	577,60	635,51	675,71	695,96	702,56	740,75	773,75	948,66	922,0
ASYANIN KÜRESEL ÜLKELERİ											
Güney Kore	17,697	18,313	18,256	18,664	19,204	22,273	23,615	22,119	23,773	28,500	27,6
Çin	23,800	28,000	33,100	36,600	40,300	44,300	51,900	58,300	66,643	70,308	119,0
Japonya	43,802	44,275	44,725	44,814	44,473	44,165	43,666	43,460	42,751	48,860	54,5
Hindistan	17,697	18,313	18,256	18,664	19,204	22,273	23,615	23,535	24,716	32,700	34,8
Rusya	19,100	21,200	23,600	25,100	26,100	28,500	31,200	33,821	38,238	39,600	58,7
Avustralya	10,617	11,038	11,609	12,008	12,638	12,122	13,885	14,896	15,321	23,040	24,0
TOPLAM	132,713	141,139	149,546	155,850	161,919	173,633	187,881	196,131	211,442	243,108	318,6

Kaynak: SIPRI, Yearbook 2011, Armaments, Disarmament and international security, Oxford University Presse 2011, syf:219-225.

Avustralya dâhil Asya ülkeleri kategorisinde görülen 6 küresel gücün 2000-2010 yılı askeri harcamaları yaklaşık olarak 2,1 trilyon dolar olarak gerçekleşmiş. ABD'nin tek başına yaptığı askeri harcama ise 6,1 trilyon dolardır. Ayrıca ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Kanada gibi G-7 üyesi olun dünya küresel kapitalist sistemin temel gücünü oluşturan 6 ülkenin, aynı yıllar içerisindeki askeri harcamaları 7, 6 trilyon dolar olarak gerçekleşmiş.

Dünyanın gelişen ve gelişmekte olan Asya ülkelerinde askeri harcamalar hızlı artmaktadır. Örneğin dünyanın önemli küresel güçlerinden

biri olan Japonya'nın 2000-2010 yılları arasındaki askeri harcamaları 500,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiş. Dünyanın en çok hızlı gelişen küresel gücü Çin, aynı yıllar içerisindeki askeri harcaması ise 538,0 milyar dolardır. ABD'nin askeri harcamaları Çin'in askeri harcamalarının yaklaşık olarak 13 katıdır. Avrasya'nın en önemli küresel gücü ve dünyanı ikinci büyük askeri gücüne sahip olduğu belirtilen Rusya ise, aynı yıllar içinde yaptığı askeri harcama ise 327,3 milyar dolardır. ABD'nin askeri harcamaları Rusya'nın harcamalarının 18 katıdır. ABD ile kıyaslanacak durumda olmazsa da askeri harcamalarındaki artış, Asya kıtasının askerileştirilmesinde çok ciddi tehlikeler yarattığı gibi aynı zamanda bölgesel rekabette silahların gücü etkin bir faktör olarak kullanılmaktadır. Dünya askeri harcamalarının % 43'ü ABD'ye, % 7,8'i Çin'e, % 4'ü Rusya'ya, % 3,7'si İngiltere'ye, % 3,6'sı ise Fransa'ya aittir. 2010 yılı verilerine göre 6 Asya ülkesinin askeri harcamaları toplam olarak % 20,3 civarında olup ABD'nin yapmış olduğu harcamaların yarısından daha azdır.

Dünya'nın ekonomik büyüme oranı 2004 yılında % 4,9 olarak gerçekleşirken, bir önceki yıla göre silahlanma ve askeri harcamalar aynı dönem içerisinde %8 oranında arttı. 2008 yılında dünya ekonomisinde çok ciddi bir küçülme yaşandı ve -3,0'lere geriledi. Ancak silahlanmada tersten % 9 civarında bir artış oldu. CNBC'nin, Dünya Bankası ve CIA World Factbook'dan derlediği 2009 yılı ilk çeyrek ve ikinci çeyrek verilerine göre, ABD'nin 13 trilyon 454 milyar dolar toplam dış borcu bulunuyor. ABD'yi 9 trilyon 87 milyar dolarla İngiltere, 5 trilyon 208 milyar dolarla Almanya ve 5 trilyon 21 milyar dolarla Fransa takip ediyor. 2008 yılında ABD'nin içerisine girdiği finansal kriz ile dünya ekonomisini alt üst ederken, aynı şekilde ABD'nin askeri bütçesi ise % 10 artırılarak 584 milyardan 642 milyar dolara çıkartıldı. 2000 yılında bütçenin % 3,1'ni savaşa harcamalarına ayırırken 2008 yılında bu oran % 4,3 çıkartıldı. Sipri Enstitüsü'nün araştırmasına göre, dünya silah harcamasının %43'ünü yapan ABD, askeri harcamaları 2000 ve 2010 yılları arasında yaklaşık % 62,2 oranında arttı. Bütçe açığı 13 trilyonun üzerinde olmasına rağmen askeri harcamalarından hiçbir kısıtlanmaya gitmemektedir.

Dünya'nın önemli kapitalist küresel gücü Japonya dikkate alındığında son yıllarda çok ciddi oranda silahlanmaya yöneldiğini görmek mümkün. 1990'lı yıllara kadar askeri harcamalara küçük bir pay ayı-

rırken, özellikle 1996'dan sonra bütçeden askeri harcamaların oranını arttırmaya başladı ve 2000 yılından beri bütçeden hemen her yıl aynı düzeyde bir kaynak ayırıyor. Bu oran % 0,4'den % 1,3'e çıktı, yani yaklaşık olarak 3 kat arttırıldı. Japonya'nın dünya ekonomisindeki gücü dikkat alındığında, ABD ve AB ülkeleriyle kıyaslandığında çok büyük bir rakam olarak görülmezse de, bütçedeki pay oranı hızla artıyor ve önümüzdeki yıllarda bu oranda ciddi bir yükselmenin olacağı tahmin ediliyor.

Aynı şekilde, yakın bir gelecekte, dünya küresel kapitalist sistemin dengelerini doğrudan belirleyecek olan Çin'in askeri politikası, Asya bölgesini aşarak dünyanın başka bölgelerine doğru gelişmektir. Bugün dünya kapitalist ekonomisinde, ABD'den sonra ikinci sıraya yerleşen Çin'in askerileşmesi de buna paralel olarak artmaktadır. Başta büyük kapitalist küresel devletlerin ekonomisi olmak üzere, dünya ekonomisinde ciddi bir küçülme yaşanırken, tersten Çin, dünya kapitalist ekonomik krizinde çok az etkilenerek büyüme hızını % 8-10 arasında sürdürdü. 2000-2007 yılları arasında Çin'in askeri harcamalarında % 27,4 oranında bir artış yaşandı. Çin'in askeri harcamaları ve pazarlaması ağırlıklı olarak Asya kıtasının ülkeleri olmakla birlikte, uluslar arası alandaki askeri gelişme eğilimi ciddi düzeylerde artmaktadır. Çin'in artan ekonomik gücüyle 2000 yılında bütçenin % 1,7'si askeri harcamalara ayrılırken 2010 yılında bu oran % 4,8'e çıkartıldı.

ABD'nin dünya askeri silah sanayisini ve dahası pazarını elinde tutması onun izlediği askeri-politik stratejiyle ilişki olduğu gibi aynı zamanda, dünyanın başka ülkelerinin silahlanmasına karşı önlem alma çabasının da pek samimi olmadığı, esasen bölgesel ilişkilerde kendi egemenliğini korumanın bir aracı haline getirdiğini ortaya koyuyor.

Tablo-2: Kıtalara göre Askeri Harcama Pay/Milyar Dolar/2000-2010

KITALAR	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dünya	875	892	947	1.013	1.071	1.113	1.145	1.339	1.457	1.549	1.569
Afrika	12.3	13.5	14.3	14.1	15.8	16.0	15.8	18.5	25,6	27,1	28,5
Kuzey Amerika	380	392	439	498	542	568	577	593	637	688	707
Güney Amerika	37	44	44	39	41	45	49	51	55	58	61
Asya ve Okyanus	139	146	153	160	166	176	186	219	260	286	290
Avrupa	287	288	295	302	306	306	311	370	378	387	376
Ortadoğu	69,3	78,2	73.7	76,2	80,9	89,5	95,6	101	101	103	106
Bölgesel Kurumların Askeri Harcamaları											
ASEAN	11.8	12.4	13.1	14.7	14.9	15.4	16.0	21.1	26.9	28.0	29,2
CIS	21.9	23.9	26.5	28.4	29.8	33.0	36.8	54.2	60.5	61,8	60,6
Avrupa Birliği	227	226	230	237	253	251	252	293	292	298	288
Genel NATO	596	599	646	704	752	773	783	894	936	996	1.005
Avrupa NATO	243	242	247	252	259	256	258	298	299	308	298
OECD	689	692	740	800	844	866	876	994	1044	1107	1119
OPEC	38.7	41.3	3860	39.4	44.0	50.5	56.0	73.3	94.8	97.2	95,1
OSCE*	641	645	695	755	800	823	837	968	1017	1077	1086

Kaynak: SIPRIYearbook 2010, Armaments, Disarmament and international security, Oxford Unviversity Presse 2008, syf:208-209.

* **Afrika Birliği (AU)**: Fas, artı Mısır hariç Afrika bölgesinde Tüm ülkeler (tablolar 4A.3-4A.5 bakınız). Değil SIPRI Askeri Harcamalar içerisinde Üyeler Veritabanı: Komorlar, Sao Tome ve Principe, Saharawi Arap Demokratik Cumhuriyeti (Batı Sahra).
Arap Birliği (Arap Devletleri Ligi): Cezayir, Bahreyn, Cibuti, Mısır, Irak, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Libya, Moritanya, Fas, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Somali, Sudan, Suriye, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen. Değil SIPRI Askeri Harcamalar Veritabanı Üyeler: Komorlar, Filistin.
Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) Derneği: Doğu Timor hariç Güney Doğu Asya subregion Bütün ülkeler.
Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Topluluğu: Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Gürcistan (-2008), Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna, Özbekistan.
Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO): Ermenistan (2002-), Beyaz Rusya (2002-), Kazakistan (2002-), Kırgızistan (2002 -), Rusya (2002 -), Tacikistan (2002 -), Özbekistan (2006 -).
Doğu Afrika Topluluğu (EAC): Burundi (2007 -), Kenya, Ruanda (2007 -), Tanzanya, Uganda.
Batı Afrika Devletleri (ECOWAS) Ekonomik Topluluğu: Benin, Kamerun, Fildişi Sahili, Gambiya, Senegal, Gana, Gine, Gine-Bissau, Liberya, Nijer, Nijerya, Sierra Leone, Togo.

Dünya genelinde silahlanma için yapılan harcamaların bölgesel ilişkilere hesaplandığında Amerika kıtasında, ABD'nin ve Kanada'nın dünya askeri harcamalarının % 44,5'ni oluşturmaktadır. ABD'nin askeri harcamalarının esası Amerika kıtası için olmadığı biliniyor. Esas olarak Ortadoğu, Asya ve Afrika kıtası olmak üzere dünyanın bütün kıtalarına yöneliktir. ABD-Kanada'dan sonra kıta düzeyinde en çok askeri harcamayı yapan bölgesi ise Avrupa'dır. Dünya küresel kapitalist sisteminin 4 önemli ülkesinin bu bölgede olması bu bakımdan önemlidir. Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya başta olmak üzere AB ülkelerinin askeri harcamaları dünya askeri harcamalarının % 26,4'üne sahiptirler. Özellikle konumuz bakımından önemsediğimiz Asya bölgesi ise askeri harcamaların % 15,6'sına sahiptir. ABD ve AB'den sonra üçüncü kıtayı oluşturan Asya ülkeleri içerisinde Japonya, Çin, Rusya Hindistan, Güney Kore ve hatta Avustralya gelişen ekonomilerine paralel olarak, kıtanın askeri harcamalarında ciddi bir artışın yaşandığını son 15 yılın verilerinde görmek mümkündür. Özellikle Doğu Asya ülkelerinin AB'ne benzer bir politika izleyerek merkezileşme sürecine girdikleri dikkate alındığında, kıtanın askerileştirilmesi ve askeri politikaların geliştirilmesi çok daha hızlı ve kapsamlı bir düzey olacaktır. Ayrıca kıtanın önemli 4 ülkesi dünyanın ekonomik-politik ve askeri dengelerini doğ-

---

Avrupa Birliği (AB): Avusturya, Belçika, Bulgaristan (2007 -), Kıbrıs (2004 -), Çek Cumhuriyeti (2004 -), Danimarka, Estonya (2004 -), Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan (2004 -), İrlanda, İtalya, Letonya (2004 -), Litvanya (2004 -), Lüksemburg, Malta (2004 -), Hollanda, Polonya (2004 -), Portekiz, Romanya (2007 -), Slovakya (2004 -), Slovenya (2004 -), İspanya, İsveç, İngiltere.

Körfez İşbirliği Konseyi (GCC): Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri.

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO): Arnavutluk (2009 -), Belçika, Bulgaristan (2004 -), Kanada, Hırvatistan (2009 -), Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya (2004 -), Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İtalya, Letonya (2004 -), Litvanya (2004 -), Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya (2004 -), Slovakya (2004 -), Slovenya (2004 -), İspanya, Türkiye, İngiltere, ABD . NATO'nun Avrupa Kanada ve ABD hariç.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Örgütü: Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Şili (2010 -), Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya (2010 -), Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda , İsrail (2010 -), İtalya, Japonya, Güney Kore, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya (2010 -) ABD, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere,.

Petrol İhraç Eden Ülkeler (OPEC) Organizasyon: Cezayir, Angola (2007 -), Ekvador (2007 -), Endonezya (-2008), İran, Irak, Kuveyt, Libya, Nijerya, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Venezüella.

Güvenlik ve Avrupa (AGİT) İşbirliği Örgütü: Arnavutluk, Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Belarus, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Kanada, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Kazakistan. Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Makedonya (Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Makedonya) , Malta, Moldova, Karadağ (2006 -), Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan, İngiltere, Ukrayna, ABD, Özbekistan.

rudan etkileyecekleri bir güce sahip oldukları da dikkate alındığında, Asya üzerindeki rekabet çok daha karmaşık bir düzeyde ilerleyecektir.

Uluslar arası küresel güçlerin oluşturduğu bölgesel blok kurumsallaşmaların önemli bir boyutunu da askeri güçler oluşturmaktadır. Bu bakımdan kıtaların askerileştirilmesi politikasına paralel olarak bölgeleri temsil eden kurumların askeri harcamaları da oldukça önemli bir sorundur. Bölgesel ve uluslararası ilişkileri belirlemede önemli bir rol oynayan söz konusu kurumlar aynı zamanda bölge ülkelerinin ekonomik-politik gücünü yansıtması bakımından da bize önemli bir fikir vermektedir. Dünya küresel sistemin askeri güçlerinden biri olan NATO'nun askeri harcamaları 2000 yılında 596 milyar dolarken 2010'da 1 trilyon dolara çıkmış yani 10 yıl içinde yaklaşık 12,5 kat artış yaşanmış olup 8,7 trilyon dolar harcama yapılmış. Bunun içerisinde Avrupa NATO'sunun 2000 yılında 243 milyar olan payı, 2007'de ise 298 milyara yükselmiş olup 10 yıl içindeki harcaması da 3,4 trilyon dolardır.

Buna karşılık özellikle Uzak Doğu Asya ülkelerini kapsamayan ASEAN'ın 2000-2010 yılları arasındaki askeri harcamaları 203,1milyar dolarak olarak gerçekleşmiş. ABD ve İngiltere'nin Sovyetler Birliği'ne karşı kurulan ve Asya'nın kuşatılmasının bir aracı olarak kullanılan ASEAN'ın bugünkü ekonomik, politik işlevi tamamen değişti. ASEAN'ın yapısı yeniden organize edilirken, birliğe üye ülkeler arasında daha etkin bir askeri işbirliği oluşturulması için yeni politikalar oluşturulmaya başlandı. Etkinliği giderek artan ASEAN'ın askeri harcamaları NATO'nun çok gerisindedir. NATO'nun askeri harcamaları ASEAN'ı kapsayan ülkelerin askeri harcamalarının 50 katıdır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, söz konusu ülkelerin kendi askeri harcamaları bu rakamların dışındadır. Ancak gelişme eğilimi bakımından ASEAN'ı oluşturan ülkeler arasındaki ilişkilerin gelişmesi, esasen Çin'in askeri gücünün bölgede pekişmesi anlamına geleceği gibi tersten ABD'nin askeri etkinliğinin de giderek azalmasına yol açacaktır.

Ayrıca, doğrudan bölgesel kurumsal yapılar içerisinde yer almayan ülkeler CIS olarak yani 'Bağımsız Devletler Topluluğu' olarak tanımlanmaktadır. CIS'in 10 yıl içerisindeki askeri harcaması 437,4 milyar olup, ASEAN'ın askeri harcamalarından daha fazladır. Özellikle Doğu Asya'yı oluşturan CİS'in üye olduğu ülkeleri Orta Asya ve Kafkasya bölgesi ülkeler dâhil edildiğinde Asya ülkelerinin askeri harcamalarının çok ciddi boyutlarda olduğu ortaya çıkacaktır.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü Veya İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı(OECD) üyesi ülkelerin ezici bir çoğunluğu AB üyesi olmakla birlikte, ABD, Avustralya, Güney Kore, Yeni Zelanda ve Japonya gibi ülkeler de OECD üyesidirler. Dünyanın gelişmiş hemen hemen bütün ekonomilerini oluşturan OECD ülkeleri doğal olarak dünyanın en büyük askeri harcamasına yapan ülkeleri de kapsamaktadır. Örneğin 2010 yılında 1,1 trilyon dolar ile dünya askeri harcamasının % 701'sini oluşturmaktadır. Ancak OECD ülkelerinin her birinin farklı kıtalarda olması nedeniyle aralarında oluşturdukları ekonomik ilişkiler askeri ilişkileri doğrudan etkilememektedir. Japonya, Avustralya, Güney Kore, Yeni Zelanda Asya ülkeleridirler. Ayın AB ve ABD ile aynı organizasyon içinde bulunmalarına rağmen Asya eksenli bölgesel askeri güçler birbirinden farklılıklar taşımaktadır.

Bütün Avrupa, Balkan, ABD, Kanada, Rusya, Avrasya ve hatta Orta Asya ülkelerini kapsamayan OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü) üyesi ülkelerin askeri harcamaları 968 milyar olup OCED düzeyindedir. OCED ile OSCE üyelerin çoğunluğu aynı ülkelerdir. Söz konusu kurumların askeri harcamaları ülkelerin genel politikaları üzerinde belirleyici bir roller yoktur. Askeri stratejileri ve uluslararası politikaları birbirine ters olan ABD ve Rusya OSCE üyeleridirler.

Bölgesel kurumlar bakımından daha çok NATO ile ASEAN arasındaki ilişkiler çok daha önemlidir. Gelecekte özellikle Asya kıtasının askeri güç ilişkilerinde belirleyici öneme sahip iki kurumsal yapı giderek ön plana çıkacaktır. Ayrıca değineceğimiz gibi Asya kıtasında giderek önemi artan ve ASEAN üyesi ülkeler tarafından oluşturulan 'Şengay İşbirliği Örgütü' NATO alternatifi bir güç olarak ortaya çıkma sürecine girmiş bulunuyor.

ABD'nin savunma-aslında saldırı- bütçesi, diğer 8 ülkenin askeri harcamalarının toplamından fazladır. İngiltere'nin ve Fransa'nın askeri harcamalarından belirgin bir artış söz konusudur. Ancak dikkat çeken en önemli iki ülke, Almanya ve Japonya'dır. İkinci dünya savaşındaki rolleri nedeniyle askeri gücü ve özellikle savaş sanayisi sürekli denetim altında tutulan bu iki ülke, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, askeri gücünün geliştirilmesine engel olan anayasa maddelerini değiştirdiler. Savunma harcamalarını çok ciddi oranda artırarak, İngiltere ve Fransa'nın düzeyine gelmiş bulunuyorlar. ABD'den sonra dünyanın en büyük iki ekonomik gücü olan bu ülkeler, Asya ve Avrupa kıtasındaki

küresel gücünü, dünya çapında etkinleştirmek için uluslararası silah rekabetinde yer almaya yönelmiş bulunuyorlar. Askeri güç, hem uluslararası politik ilişkileri belirlemede önemli bir rolü oynamakta, hem de ekonomik alanda önemli bir pazar oluşturmaktadır. Askerileştirilmeye başlanan dünya kapitalist ekonomik sistemi içerisinde daha etkin olabilmek ve özellikle uluslararası alandaki gelişmelere müdahale edebilmek için, 'ülke dışına askeri gönderilmesini' engelleyen anayasa değişikliklerini gerçekleştirdiler. Almanya Balkanlar'da ve Afganistan'da, Japonya Irak'ta uluslararası işgalin aktif unsurları oldular. Ayrıca Rusya ve Çin'in, özellikle de Asya kıtasında önemli bir askeri güç oluşturduklarını ve Çin'in uzay araştırmaları dâhil savunma sanayisine önemli yatırımlar yaptığı bilinmektedir.

Dünyada kişi başına silahlanmaya ayrılan para 162 dolar, ABD'nin 2004 yılında kişi başına askeri harcaması ise 1600 olarak gerçekleşirken Afrika'dan Güneydoğu Asya'ya bir milyar insan günde 1 dolarla yaşamak zorunda kalıyor..."[117] Birleşmiş Milletler Konseyi üyesi 5 ülke, dünya çapındaki silahlanmanın baş aktörleriler olup silah sattıkları ülkelerin başında Ortadoğu ülkeleri gelmektedir. Dünya çapında ihraç ettikleri silahların önemli bir kesimi, petrol üretim merkezli ülkelere yapılmaktadır. Özellikle veto yetkisine sahip olan Güvenlik Konseyi üyesi ülkelerin, aynı zamanda dünya silah ticaretinin ilk beş ülke olması da oldukça dikkat çekici bir durumdur.

Tablo-3: Konvansiyonel Silah Satıcıları/ milyon dolar, 2003-07

ÜLKELER	2003	2004	2005	2006	2007	2003-2007	Yüzde oran
ABD	5.581	6.616	7.026	7.821	7.454	34.499	31
Rusya	5.355	6.400	5.576	6.463	4.585	28.382	21
Almanya	1.706	1.017	1.879	2.891	3.395	10.889	10
Fransa	1.313	2.267	1.688	1.586	2.690	9.544	9
İngiltere	624	1.143	871	978	1.151	4.766	4
Hollanda	342	218	611	1.575	1.355	4.101	4
İtalya	311	210	818	694	562	2.596	2
Çin	580	288	271	562	355	2.057	2
Ukrayna	397	354	308	563	109	1.731	2
İspanya	158	56	133	825	529	1.701	2

Kaynak: SIPRI. Yearbook 2008. Armaments. Disarmament and international security. Oxford University Presse 2008. syf:325.

117-www.sipri.com, www.bancworld.com ve L'année Stratégique2006 / Analiyse des enjeux internationaux Yearbook of World Disarmament

Konvansiyonel kavramı daha çok nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar dışında kullanılan silahların genel toplamı için kullanılmaktadır. 2003-07 yılları arasında dünya genelinde, doğrudan devletler tarafından yapılan silah satış miktarı 111,5 dolardır. Uluslar arası alanda kullanılan savaş araçlarının geneli için tanımlanan konvansiyonel silahların satışının %87'sini yani 100,5 milyar dolarlık bir oranı 10 ülke gerçekleştirmiş. ABD, 2003-07 yılları arasında yani 6 yıl içerisinde doğrudan devlet kanalıyla yaptığı silah satışları 34,5 milyardır. Bu %31 bir oranla birinci sırada bulunuyor. Rusya aynı zaman dilimi içerisinde 28,3 milyar dolarlık konvansiyonel silah satışı gerçekleştirmiş ve % 2'lik oranıyla ikinci sırada bulunmaktadır. AB'ni oluşturan İngiltere, Fransa, Almanya, Hollanda, İtalya ve İspanya'nın silah ticaretinin toplam miktarı ise 33,5 milyar doları olup % 31'lik bir oranı temsil etmektedir. AB ülkeleri içerisinde dikkati çeken Almanya'nın silah sanayinde uluslar arası pazarda üçüncü sıraya otırmasıdır. Asya/ Avrasya ülkeleri içerisinde sadece Rusya ve Çin ilk on ülke içerisinde bulunmaktadır. Rusya pazarda önemli bir söz sahibiyken, Çin'in de giderek gelişme eğilimi içerisinde olduğu görülüyor.

1998-2008 arasında dünya genelinde yapılan silah ihracatının genel toplam değeri 444,2 milyar dolardır. ABD'nin payı 159,9 milyar olup bu oran % 36 civarındadır. Dünyanın ikinci silah ihracatını yapan Rusya'nın ise 61,3 milyar dolarla %13,7'lük bir oranı oluşturmaktadır. Bu veriler söz konusu ülkelerin Birleşmiş Milletlere resmi olarak bildirdikleri oranı oluşturuyor. Özel şirketlerin yapmış olduğu silah satış ve alışları, ilgili ülkelerin BM bildirmediği oranlar ise bu rakamların dışındadır. Küresel kapitalist sistem ülkelerinin önemli bir kesimi, gizli veya açık askerileştirilmiş bir ekonomik yapıya sahiptir. En önemli beslendikleri alanlardan bir tanesi de silah sanayisidir. Ayrıca ele alacağımız gibi özellikle otomotiv ve elektronik sanayinde bulunan uluslar üstü şirketlerin önemli bir kesimi aynı zamanda silah teknoloji üzerinde önemli bir hâkimiyetleri söz konusudur.

Silah satışı ile silah alıcı ülkeler arasında doğal olarak organik bir bağ bulunmaktadır. Hem satıcı hem de alıcı ülkeler arasında zorunlu bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo-4: Konvansiyonel Silah Alıcıları/ milyon dolar, 2003-07

ULKELER	2003	2004	2005	2006	2007	2003-2007	Yüzde oran
Çin	2.068	2.906	3.346	3.719	1.424	13.463	12
Hindistan	2.870	2.331	1.182	1.404	1.318	9.105	8
Birleşik Arap Emirlikleri	700	1.436	2.224	2.067	1.040	7.467	7
Yunan	2.226	1.498	540	817	2.089	7.170	6
Güney Kore	575	967	661	1.527	1.807	5.536	5
İsrail	292	845	1.108	1.102	891	4.239	4
Mısır	816	752	736	1.020	418	3.743	3
Avustralya	864	558	560	765	685	3.432	3
Türkiye	433	174	984	317	944	2.853	2
Amerika	501	523	476	514	487	2.601	2

Kaynak: SPRIS. Yearbook 2008. Armaments. Disarmament and international security. Oxford University Presse 2008, syf:321.

Dünya genelinde silah alıcı durumunda olan ilk on ülkenin 59,6 milyar dolarlık silah alışı ile genel silah alımının % 52'sine sahiptirler. Asya ülkesi olarak Çin, 13,4 milyar dolarla % 12'lik pay ile birinci, Hindistan 9,1 milyar dolarla % 8'lik bir payla ikinci sırayı oluşturmaktadır. Dünya silah satışında birinci sırada olan ABD % 2'lik silah alışıyla onuncu sırada bulunmaktadır. Siyah satışında ikinci sırada bulunan Rusya ile silah satışında önemli bir pazar işgal eden AB'nin önemli stratejik ülkeleri ilk onun dışında bulunmaktadırlar. Silah alıcısı ilk on ülke içerisinde, Çin, Hindistan ve Güney Kore gibi ülkeler Asya kökenlidir. Yani dünya silah satışları bakımından Asya çok önemli bir alanı oluşturmaktadır.

Tablo-5: Asya Kıtasında Konvansiyonel Silah Satın alan ilk 10 ülke/milyon dolar, 2003-07

ULKELER	2003	2004	2005	2006	2007	2003-2007	Yüzde oran
Çin	2.068	2.906	3.346	3.719	1.424	13.463	12
Hindistan	2.870	2.331	1.182	1.404	1.318	9.105	8
Güney Kore	575	967	661	1.527	1.807	5.536	5
Pakistan	592	385	333	321	715	2.347	2
Japonya	465	412	299	477	519	2.171	2
Tayvan	101	341	794	608	3	1.846	2
Singapur	70	384	543	47	707	1.751	2
Malezya	137	81	16	646	550	1.429	1
Endonezya	358	101	27	46	475	1.007	1
Vietnam	32	259	336	152	1	779	0.6

Kaynak: SPRIS. Yearbook 2008. Armaments, Disarmament and international security. Oxford University Presse 2008, syf:321.

Asya kıtasının silah satışlarının merkezi haline getirildiğine dair veriler bize çok açık bir fikir vermektedir. Küresel sistem güçlerinin silah satışları konusunda Asya'yı çok ciddi bir pazar haline getirdikleri somut verilerle analiz etmek mümkün. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi dünya silah alımlarının % 35,6'sı Asya'nın 10 ülkesi tarafından yapılmaktadır. 2003-07 yılları arasında askeri savaş araçlarının alımı için kullanılan miktar 111,5 milyar dolar olup bunun 36,8 milyar doları 10 Asya ülkesi tarafından sağlanmıştır. Bu esasen Asya kıtasının silahlandırılması ve askeri politikaların merkezine doğru kaydığını ortaya koymaktadır.

Tablo-6: Küresel Kapitalist Ülkelerin Silah İhraç Ettiği Bölgeler/ Yüzde Oran

Satan Ülkeler	Satılan Bölgeler/Yüzde Oran				
	Latin Amerika	Afrika	Asya	K.Afrika ve Orta Doğu	Avrupa
Amerika	%3	%0.6	%22	%40	%27
İngiltere	%32	%6	%23	%6	%33
Fransa	%2	%0	%23	%40	%16
Almanya	%4	%13	%17	%4	%62
Rusya	%5	%10	%74	%8	%3
Çin	%2	%14	%52	%31	%1
Hollanda	%27	%0.6	%13	%5	%55
İtalya	%35	%5	%14	%0.6	%46

Kaynak: SPRİS. Yearbook 2008, Armaments, Disarmament and international security, Oxford University Presse 2008, syf:320.

Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Konseyi üyesi 5 ülke, dünyanın dört bir yanına silah ihracatı yapmaktadırlar. Konumuz bakımından ele aldığımızda 8 ülkenin tamamı Asya kıtasına silah satışı yapmaktadır. ABD'nin genel silah satışının % 22'si, İngiltere'nin ve Fransa'nın %23'ü, Almanya'nın % 17'si, İtalya'nın % 14'ü Asya kıtasına yönelik olduğu anlaşılıyor Ayrıca Rusya'nın silah satışlarının % 74'ü, Çin'in % 52'si Asya kıtasındadır. Ancak bir başka önemli nokta da, Asya'nın bölgesel küresel güçleri olarak ön plana çıkan Japonya, Güney Kore, Hindistan önemli oranda silah alıcısı konumundayken, daha önce vurgulandığı gibi Çin hem önemli bir silah alıcısı hem de silah satıcıcı durumundadır. Örneğin Çin ve Hindistan daha çok Rusya'dan silah alırken, Japonya,

Güney Kore ve Filipinler gibi ülkeler ABD'den silah satın almaktadırlar. Çin silah alıcı ve silah alıcısı olarak çoklu bir işleve sahiptir. Son 20 yıldır Asya ülkeleri kendi aralarında yaptıkları silah anlaşmalarıyla hem birbirinde silah alımı yapmaya başladılar, hem de karşılıklı silah teknolojisi transferi yapmaktadırlar.

Tablo-7: Asya Kıtasında Silah Satışları

Ülkeler	Orta Asya	Doğu Asya	Güney Asya	Okyanus
Amerika	%0.5	%27	%3	%5
İngiltere	---	%13	%9	%1
Fransa	---	%18	%8	%2
Almanya	---	%8	%1	%8
Rusya	%0.5	%51	%23	---
Çin	---	%8	%44	---
Hollanda	---	%9	%1	%3
Tulya	---	%6	%8	---

Kaynak: SPRIS. Yearbook 2008. Armaments, Disarmament and international security. Oxford University Presse 2008. syf:320.

Tabloda görüldüğü gibi Asya kıtasında silah satışları Orta-Doğu-Güney ve Okyanus dâhil olmak üzere dört bölge üzerinde saptanmış. Orta Asya'da hemen hemen hiçbir ülkenin silah satışı bulunmazken, Rusya ve ABD ancak % 0,5'lik bir orana sahiptirler. Doğu Asya'da Rusya % 51'lik bir oranla çok ciddi bir ağırlığı söz konusudur. ABD % 27 ile ikinci, Fransa %18 ile üçüncü, İngiltere ise % 13 ile dördüncü sırada bulunmaktadır. ABD'nin Doğu Asya bölgesinde hala belirgin bir askeri gücü olması, silah satışları bakımından önemli bir avantajı oluşturuyor.

Güney Asya'da ise Çin % 44 oranı ile birinci, Rusya % 23 oranı ile ikincisi sırada olup bölge üzerinde çok ciddi bir ağırlıkları bulunuyor. Bir bakıma silah ihracatını kendi tekellerinde bulundurmaktadırlar. Stratejik geneler bakımından önemsenen Doğu Asya bölgesinde İngiltere üçüncü, Fransa ise dördüncü sırada bulunuyor. Avustralya, Yeni Zelanda gibi Asya kıtasına dâhil edilen, ancak kendine özgür bir jeografik yapısı bulunan ülke, geleneksel olarak İngiltere ve ABD çizgisine

sahip olmakla birlikte, son 20 yıldır Asyacılık eğilimlerin geliştiği kıta bölgesinde özellikle Avustralya silahlanmaya önem vermektedir. Avustralya daha çok İsveç, Almanya ve ABD'den silah satın almaktadır.

Özellikle Asya kıtasının küresel bölgesel güçlerinin savaş sanayisine yönelmeleri oldukça önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Hem bölgenin jeo-stratejik bir alan olması, hem nüfus yoğunluğu bakımından çok ciddi bir pazarı oluşturması hem de dünya dengeleri bakımından askeri gelişme önemsenmektedir.

Askeri teknolojiyi geliştirmek ve dünya pazarına yönelmek bakımından Rusya, Çin, Japonya, Hindistan ve Güney Kore öncelikli olarak ön plana çıkmaktadır. Dünya silah pazarında önemli bir yere sahip olan Rusya askeri sanayisini geliştirmek için çok yönlü projelere yönelmiş durumda. Öyle ki askeri teknoloji konusunda çok tutucu olan Rusya, dünya pazarındaki gücünü arttırmak için yabancı şirketlere "Rus Teknolojisi"nden ve Rosoboronexport'dan hisse senedi almasına izin verdi. Örneğin Rus askeri Teknolojisi'nin kurulmasını takip eden iki hafta içerisinde holdingin yabancı sermaye çekmeye başladığı, üreticisi durumunda olan AvtoVaz'ın %25 hissesinin blok halinde Fransız firması Renault'a sattı ve Putin tarafından onaylandı. Ocak 2008'de Alenia Aeronautica'nın Rus havacılık firması Sukhoi'den blok hisse senedi aldı. Putin'in yabancı firmalar yatırım getirdiği sürece bu tür satışları onaylayacağını söylemesi Rusya'nın askeri savunma politikası bakımından önemli bir değişimi oluşturuyor.

Dünyanın birçok ülkesine askeri araçlar ve savaş teknolojisi satan Rusya, özellikle Kafkaslar ve Orta Asya başta olmak üzere Asya genelindeki etkinliğini korumak, ABD ile rekabet edebilir bir askeri güç oluş turmak için savaş sanayisinde sürekli bir yenilenmeye gitmektedir.

Özellik hava hâkimiyet gücünü geliştirmeye özen gösteren ve stratejik askeri savaş uçaklarını uzun bir süreden sonra yeniden uçuran Rusya, üstün teknoloji ile donatılmış hava kabiliyeti gelişkin uçakların yapımına önem vermektedir. 2015 yılında hava kuvvetlerin hizmetine verilecek olan ve uluslar arası pazara da sunulacak Su-35 savaş uçaklarının test uçuşlarına başlandı. Rus Sukhoi firması başkanı Mikhail Pogosyan'ın, Su-35'in 5.neslin birçok teknolojisini içinde barındıran 4 nesil bir savaş uçağı olduğunu, yabancı rakiplerinden daha iyi bir performans sergilediğini ve 2010-2015 yıları arasında dünya piyasasına hâkim olacağı belirtiliyor.

Askeri gücü hızla artan Çin, geliştirdiği yüksek teknolojiyi özellikle askeri alanda çok yoğun olarak kullanmaktadır. Uzaya araç gönderen Çin, özellikle hava hâkimiyetine özel bir önem vermektedir. Hem kendi ordu ihtiyacını karşılamak hem de uluslar arası pazara açılmak için savaş sanayisinin gelişmek için önemli yatırımlar yapmaktadır. Çin'in Ulusal Hava Teknolojileri İthal ve İhracat Şirketi (CATIC) Başkan Yardımcısı Yang Ying'in, yirmi kadar Asya ve Afrika ülkesinin JF-17 Hafif Savaşçı Uçağı tedarik etmek istediğini belirtmesi de bu gelişmeyi doğrulamaktadır.

Uzun yıllar askeri rekabetten uzak kalan Japonya son 20 yıldır askeri savaş sanayisi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Hem hava hem de kara askeri gücünü güçlendirmek için ciddi projeler geliştiren Japonya, böylelikle hem aşamalı olarak ABD'ye bağımlılıktan kurtulmak istiyor hem dünya pazarına girmeyi hedefliyor. Japonya Teknik Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü (TRDI), yeni ultra hafif ana muharebe tankı (MBT) TK-X'in prototipini kamuoyuna tanıtması söz konusu gelişmenin bir parçasını oluşturuyor. Şu ana kadar 48,4 milyar Japon yenine (448 milyon ABD Doları) mal olan projenin geliştirme maliyetinin, toplamda 51,3 milyar Japon yenine (475 milyon dolar) olarak gerçekleşmiş. Ayrıca, Japonya, stratejik savaş uçakları projesi üzerinde de ciddi olarak yoğunlaşmaktadır. Askeri bütçeden önemli bir pay ayırdığı biliniyor.

Asya kıtasının gelişmekte olan ve küresel güç ilişkileri içerisinde belirli bir yer edinmiş Güney Kore, kendi savunma sanayini oluşturarak ordunun askeri kapasitesini artırmak ve aynı zamanda askeri araçlar ihraç etmek için bazı kararlar aldı. Savunmaya dayalı donanım ihracatını 2011 yılına kadar 1 Milyar Amerikan Dolarına, 2021'e kadar 2 Milyar Amerikan Dolarına çıkarılması planlandı; bu çerçevede ihracat rakamlarının, 2006 itibariyle 250 milyon dolar civarına ulaştığı haber veriliyor. Güney Kore savunma şirketi olan Ucon System'in Yönetim Kurulu Başkanı Coin'in, Şu ana dek denizaşırı ihracat gerçekleştiremediklerini, fakat son dönemde Tayland, Pakistan ve Suudi Arabistan hava kuvvetleriyle özellikle UAV konusunda görüşmeler yaptıklarını belirtmesi, Güney Kore'nin dünya askeri pazarına açılması istemini ortaya koymaktadır.[118]

118- DW, jdw:janes.com, 27 Şubat 2008.

Hindistan Savunma Bakanı A.K. Antony'nin belirttiği üzere, Hindistan'ın savunma sanayindeki önceliği dışa bağımlılıktan kurtulmaktır. Bu nedenle yabancı şirketlerle Hindistan şirketleri arasında askeri savunma işbirliğinin yapılması ve özellikle teknoloji transferi üzerinde yoğunlaşmaları dikkat çekmektedir.[119]

ABD, küresel ekonomik krize rağmen 2008 yılındaki toplam silah ihracatını yüzde 50 civarında arttırdı. New York Times gazetesinin, Kongre için hazırlanan bir rapora dayanarak verdiği habere göre, 2008 yılında dünyadaki toplam silah ihracatının yüzde 68,4'ünü ABD yaptı. 2008'de dünyadaki toplam silah ihracatı küresel ekonomik kriz nedeniyle azalırken, ABD, 2007'ye göre silah ihracatını yüzde 50'ye yakın arttırarak, 25,4 milyar dolardan 37,8 milyar dolara çıkardı.[120]

ABD, 2008'deki silah satışının büyük çoğunluğunu, gelişmekte olan ülkelere yaptı. Bu ülkeler ABD'nin toplam silah ihracatının yüzde 70,1'ini aldı. Bu satışların bedeli de 29,6 milyar dolar olarak gerçekleşti. ABD, Çin'in askere gelişimini dengelemek için özellikle Güney Kore, Japonya ve Tayvan'a silah satışını süreklileştirmek istemektedir.

ABD aynı şekilde Doğu Asya'da silah ticaretini ön plana çıkartması ve özellikle Çin'in bölgesel politikalarında çok belirgin yer tutan Tayvan'a 6,4 milyar dolar değerinde Patriot füze savunma sistemi, son teknolojiye sahip mayın arama gemileri ve Black Hawk helikopterleri satma kararı alması, bölgesel ilişkileri çok ciddi oranda etkileyecektir. Ayrıca Çin Dışişleri Bakanlığı, 'ABD ile asker ilişkileri askıya aldığını ve Tayvan'a silah satışına karışan Amerikan silah şirketlerine karşı yaptırımlar uygulayacaklarını' açıklaması sorunun ciddiyetini gösteriyor. Obama'lı ABD'nin Doğu Asya ve özellikle Çin'e dair izleyeceği dış politika bütün Asya kıtasını ciddi oranda etkileyecektir. Geçmişten çok farklı olarak ekonomik, askeri ve politik olarak ciddi bir güç olan Çin ile ABD arasındaki ilişkiler dünya dengelerini önemli oranda etkileyecektir. Bunun nedenlerine ayrıca değinmiştik ama en önemli nokta, ABD, Doğu Asya bölgesinde etkinliğini kaybetmek istemiyor. Çin'in bölgede artan askeri etkinliği ABD'yi çok ciddi oranda rahatsız ve tedirgin etmektedir. Hem bölge egemenliğini hem de askeri pazarı kaybetmeye başladı.

119- DefenseNews, 25 Şubat 2008.

120- http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnalID=28276

Asya ülkeleri uluslar arası ilişkilerde güç olmak için kendi savaş sanayilerini geliştirmeye oldukça önem vermektedirler. Özellikle Japonya ve Güney Kore askeri bağımlılıktan kurtulmak, Çin dünya pazarını artırmak, Hindistan öncelikli olarak kendine yeterli bir savaş teknolojisini geliştirmek için çok yönlü askeri politikaları geliştirmektedirler.

2- DÜNYANIN NÜKLEER SİLAH GÜCÜ VE ASYA

Dünya küresel kapitalist sistem güçleri arasındaki en önemli ve en tehlikeli rekabet nükleer silahlanmada yaşanmaktadır. Bugün dünyayı yüzlerce kez yerle bir edebilecek nükleer silahlar aktif hale getirilmiş olup her an kullanılabilecek durumdadır. Nükleer silahların caydırıcılığı ön plana çıkartmakla birlikte, dünya halkları bakımından tersine çok ciddi bir tehlikeyi oluşturmaktadır. İkinci dünya savaşından sonra, dünya kapitalist sistemin tek lider gücü haline gelen ABD, sosyalist sisteme karşı çok yönlü saldırılarının merkezine nükleer silahlanmayı koydu. Özellikle Sovyetler Birliği'nin ve Çin'in nükleer kapasiteli askeri araçlarla kuşatma stratejisini uyguladı. Almanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Mısır, Japonya ve Güney Kore'ye koşullandırdığı yüzlerce nükleer füzelerle 'sosyalist' ülkeleri kuşatmayı hedefledi. Buna karşılık olarak Sovyetler Birliği ve Çin, her hangi bir emperyalist saldırı olasılığını dikkate alarak, kendi nükleer askeri gücünü geliştirmeye yöneldiler.

Dünyanın önde gelen kapitalist güçleri olarak bilinen ABD, İngiltere, Fransa ile İsrail nükleer silahlara sahiplerken Kanada, Almanya, İtalya, Japonya, Avustralya, Güney Kore, Brezilya vb ülkelerin askeri nükleer teknolojiye sahip oldukları biliniyor. Ayrıca Mısır, Suudi Arabistan, İran ve Kuzey Kore, askeri nükleer teknolojiyi elde etmeye çalışan ülkelerden bir kaçıdır. Çin, Rusya, Hindistan ve Pakistan gibi Asya kıtasında olup nükleer silahlara sahip ülkelerdir.

21.yüz yılda, nükleer silahların giderek yayılması, ulusular arası ilişkilerdeki politik krizin en önemli unsurlarından biridir. Küresel dünya kapitalist sistem ülkelerinin dışında özellikle gelişmekte olan bölgesel güç ilişkilerdeki dengeleri değiştirebilecek ülkelerin nükleer silahlara sahip olunması istenmiyor.

Tablo-8: Dünya'da Nükleer Silah Gücü ve Asya /2008

Ülke	Stratejik Nükleer Silahlar	Stratejik Olmayan Nükleer Silahlar	Toplam Oran
USA	3.575	500	4.075
Russie	3.113	2.076	5.189
İngiltere	185	-	185
France	348	-	348
Çin	161	15	176
Hindistan	–	--	60-70
Pakistan	–	--	60
İsrail	–	--	80
Toplam	7382	2891	10.183

Kaynak: SIPRI. Yearbook 2008. Armaments. Disarmament and international security. syf:367

Birleşmiş Milletler ve Uluslar arası Atom Enerjisi Denetleme Kurumu tarafından yapılan araştırmalarda dünyanın 8 ülkesi nükleer silahlara sahip bulunuyor. Kuzey Kore, İran ve hatta İsrail gibi ülkelerin durumunda bir netlik olmadığı için somut bir belirleme söz konusu değildir. İlgili devletlerin, BM sunduğu resmi rakamlara göre, dünya'yı belki bin kez yok edecek potansiyele sahip 10.183 nükleer başlık bulunuyor. Bir nükleer atom veya hidrojen bombası yapmak için milyarlarca dolar harcanması gerekir. Bir atom bombasının yapılabilmesi için yüksek teknolojili nükleer santrallere ihtiyaç var. ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin'in sahip olduğu kıtalararası stratejik nükleer silah yaklaşık olarak 7.382'dir. Bunların hedef menzili 12 bin kilometreye kadar çıkmaktadır.

5.189 nükleer başlığıyla Rusya en çok silaha sahip olan ülkeyken, ABD ise 4.075 nükleer başlığa sahiptir. Nükleer silahlara sahip olan 8 ülkeden 4'ünün Asya kıtasında olması, bölgenin stratejik boyutu bakımından bize somut bir fikir vereceği gibi aynı zamanda kıtanın askerileştirilmesinin en üst boyutunu ortaya koymaktadır. Ayrıca bölge bakımından Güney Kore ve Japonya'nın nükleer silahlara üretecek teknolojiye sahip olduğu biliniyor. Asya kıtasının nükleer silahların merkezi haline getirilmesinde özellikle ABD ve İngiltere'nin önemli bir etkisi söz konusudur. Bunlardan birincisi ABD'nin Sovyetler Birliği ve Çin'i kuşatma stratejisiydi. İkincisi bölge ülkeleri arasındaki güç dengelerini nükleer güçler üzerinde sağlamak ve Asya'da kendi illeri karakollarını oluşturmaktı. Örneğin Hindistan'ın nükleer silah elde etmesine karşılık Pakistan'a nükleer silah verdi. Pakistan'ı hem Hin-

distan'ın olası genişlemesine, hem de Afganistan'ı işgal eden Sovyetler Birliği'nin askeri gücüne karşı nükleer silahları verdiği bir eksen ülke olarak bölgedeki askeri konumunu güçlendirdi.

Dünya nükleer silah rekabeti esasen ABD ile Rusya arasında yaşanmaktadır. Yukarıdaki verilerden anlaşıldığı gibi iki ülkenin nükleer rekabeti uluslar arası güç ilişkilerini etkilen önemli faktörlerden biri olduğu biliniyor. İki ülke, uluslar arası ve bölgesel dengeleri başta olmak üzere, içte karşı karşıya kaldıkları ekonomik sorunlar nedeniyle, 'nükleer silahların sınırlandırılması anlaşmasına yöneldiler. Daha 1991 yılında Sovyetler Birliği döneminde imzalanan ve "tarihin en önemli silahsızlanma anlaşması" olarak gösterilen 'START-1 Anlaşması', iki ülkenin elindeki nükleer silah sayısının 6 binle sınırlandırması kararı alınmıştı. Her birinin bir kıtayı yok edebilecek bir güce sahip olan nükleer silahlardan ABD'de 2150, Rusya'da ise 2650 başlık bulunuyor. Bunlar ilgili devletlerin vermiş olduğu resmi rakamlar olup, gerçek sayının bunların çok üzerinde olduğu tahmin ediliyor.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, kendisini dünyanın tek askeri gücü ilan eden ABD, nükleer silah anlaşmalarını tek taraflı iptal etti. Aslında fiilen Reagan ile başlayan ve baba-oğul Bush dönemlerinde en üst noktaya çıkan askerileştirme stratejisi nükleer silahların geliştirilmesi olarak karşımıza çıktı. ABD bütçesinin triliyon dolarlara varan rakamlar, uzay eksenli nükleer silahların geliştirilmesi vardı. Bu ABD ekonomisi bakımından tahmin edilenden çok ciddi bir sorun yarattı.

Barack Obama'nın ABD Başkanlığına seçilmesinden sonra nükleer politikalarında bir kısım değişikliklerin yapılmasının kaçınılmaz olduğunu vurguladı. 8 Nisan 2010 tarihinde, Obama ile Rusya eski Devlet Başkanı Dmitriy Medvedev, Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag'da bir araya gelerek her ülke elindeki nükleer silahların sayısını 1500 ile sınırlandırmak için bir anlaşma yaptılar. Bu anlaşmanın 'Rus-Amerikan ilişkilerinde psikolojik bir ısınma sağlayacağını ve güveni artıracağı' düşünülüyordu. İki ülkenin askeri savaş politikasının merkezinde ise 'füze kalkanı' bulunuyor. "Füze Kalkanı' üzerine yapılan tartışmalar, nükleer silahların sınırlandırılması projesini işlevsiz kıldı ve tersine rekabetin attıracağına dair önemli veriler ortaya çıktı. ABD'nin 'Füze Kalkanı'nı Malatya'nın Kürecik bölgesine kurmasından sonra, Rusya'nın yeni geliştirdiği füze sistemlerinin hedefinde, Avrupa ve Türkiye'nin

bulunduğunu açıklaması, nükleer silahlanma yarışının bir biçimiyle devam edeceğini gösteriyor.

Tablo-9: Çin Nükleer Gücü

Nükleer Silah Tipleri	Adet	Yılı	Km Menzil	Özellikler	Toplam Adet
Stratejik Silahlar					161
Land-based missiles					121
DF-3A(CSS-2)	17	1971	3000	1-3.3Mt	17
DF-4(CSS-3)	17	1981	5500	1X3.3Mt	17
DF-5(CSS-4)	20	1981	13 000	1X4-5 MT	20
DF-21(CSS-5)	55	*1991*	2 100	1-200-300kt	55
DF-31(CSS-X-10)	10	2007	7 200	1x..	10
DF-31 A (?)	10	2008-10	11 200	1x..	10
SLBMs	0				0
JL-1(CSS-N-3)	12	1986	1 770	1 x200- 300 kt	12
JL-2(CSS-N-5)	24	2008-10	7 200	1X?	24
Aircraft	*20*				*40*
H-6(B-6)	20	1965	3 100	1x bomb	20
Attac(Qian-5, others ?)	--	1972- ?	--	1x bomb	20
Non-strategic weapons					
Cruise missiles	50	2007	200	1x..	15
(DH-10)	*250*				*295*
Short-range ballistic missiles (DF-15 and DF-11)	--	--	--	--	--
Su-24 Feitcer	58	1974		2 x bombs	116
Kaynak: US Department of Defense(DOD), Office of the Secretary of Defense, Military Power of the people's Republic of Chine, Nuclear War planning Concil: Whasington, DC, Nov. 2006					

Dünyanın nükleer askeri gücünün yoğunlaştığı bölge Asya kıtasıdır. Aynı şekilde Çin'in askeri gücündeki çok yönlü artış devam ediyor. Dünya politikasını belirlemede askeri politikalar içerisinde özellikle nükleer askeri gücün önemli bir etkisi söz konusudur. Büyük küresel kapitalist devletlerarasında uluslar arası dengeleri sağlamada önemli bir faktör olan nükleer askeri güç, aynı zamanda politikaları ve ekonomik ilişkileri belirlemede de ön plana çıkmaktadır. Çin dünya nükleer gücü bakımından önemli bir potansiyeli oluşturuyor. ABD ve Rusya'dan sonra İngiltere ve Fransa ile eş değerde bir nükleer askeri gücü olması, Asya kıtasında ise Rusya'dan sonra ikinci bir güç olarak konumlanması Çin'in etki alanını genişletmektedir. Çin'in 1981 yapımı olan 20 adet DF-5(CSS-4) Stratejik nükleer başlıklı silahların menzili 13 bin km'dir. Ancak bunların teknolojik bakımdan eski model olmaları

nedeniyle, özellikle ABD'nin stratejik uzun menzilli nükleer savaş başlıkları karşısında yeterli bir etki yaratmayacağını düşünen Çin hükümeti, askeri dengeleri korumak ve ilerlemenin bir aracı haline getirmek için, 2007 yılında 7200 km menzilli DF-31(CSS-X-10) nükleer başlıklı füzelerden 10 adet geliştirerek ordunun denetimine sundu. Ayrıca 2008-2010 yılları arasında geliştirilen 11.200 km menzilli DF-31A nükleer füze sisteminden 10 adet, 7200 km menzilli JL-2(CSS-N-5) nükleer başlıklı füze sisteminde 24 adet aktif hale getirildi. İleri teknoloji ile donatılmış bu askeri nükleer savaş başlıkları ile Çin, uluslar arası askeri ilişkilerde dengelerini korumak ve özellikle Asya kıtasındaki askeri gücünü süreklileştirmeyi amaçlamaktadır.

Tablo-10: Rusya'nın Nükleer Askeri Gücü

Nükleer Silah Tipleri	Adet	Yılı	Km Menzi	Özellikler	Toplam Adet
Strategic offensive	685				3113
Bombers	79				884
Tu-95MS6(Bear-H6)	32	1981	6 500-10 500	6xAS-15A ELCMs bombs	192
Tu-95MS6(Bear-H16)	32	1981	6.500-10 500	16xAS-15A ELCMs bombs	512
Ku-95MS16	15	1987	10 500-13 200	12xAS-15A ELCMs Or AS-16 SRAMs	180
ICBMsh	*430*				*1605*
RS-20 BN (SS-18 Satan)	75	1979	11000-15 000	10 x 500-750 kt	750
RS-18 (SS-19 Stiletto)	100	1980	10 000	6 x 500-750 kt	600
RS-12M (SS-25 Sickle)	201	1985	10500	1 x 550 kt	201
RS-12M2 Topol-M (SS-27)	48	1997	10500	1 x 550 kt	48
RS-12M1 Topol-M (SS-27)	6	2006	10 500	1 x 550 kt	6
SLBMs	*176*				*624*
RSM-50 (SS-N-18 Ml Stingray)	80	1978	6 500	3 x 200 kt	240
RSM-54 (SS-N-23 Skiff/Sineva)	96	1986	9 000	4 x 100 kt	384
Strategic defensive forces *Anti-ballistic missiles by*	2000				733
51T6 (SH-11 Gorgon)	32	1989		1 x 1000 kt	32
53T6 (SH-08 Gazelle)	68	1986		1 x 10 kt	68
S-300 (SA-10/20 Grumble)	1900	1980		low kt	633
Non-strategic forces					1343
Land-based non-strategic bombers	*524*				*524*
Tu-22M Backfire	124	1974		2 x AS-4 ASM. bombs	124
Su-24 Fencer	400	1974		2 x bombs	400

Be-12 Mail/11-38 May	63	1967/68		1 x depth bomb	63
Sea-launched cruise missiles SS-N-9, SS-N-12, SS-N-19, SS-N-21, SS-N-22					276
Anti-submarine warfare and surface-to-air missile weapons SS-N-15/16, SA-N-1/3/6, depth bombs, torpedoesc					248
Total strategic defensive and non-strategic forces					**2162**
Total					**5275**
Kaynak :					

Rusya nükleer silahlara en çok sahip olan ülkedir. Özellikle 2.dünya savaşından sonra ABD'nin nükleer silahlara sahip olmasıyla, Sovyetler Birliği askeri teknolojiye çok özel bir önem verdi. Emperyalist saldırıların olabileceği kuşkusuyla ülke ekonomisinin önemli bir kesimini silahlanmaya ayırdı. ABD ve Sovyetler arasındaki askeri rekabetin en somutlaşmış biçimi hiç şüphesiz ki, nükleer silahların geliştirilmesidir. ABD'nin Sovyetleri kuşatma politikasına paralel olarak İtalya, Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere Türkiye, Pakistan daha gibi ülkelere de nükleer silahlar yerleştirildi. Sovyetler Birliği'nin bu kuşatmaya karşı, hem konvansiyonel hem de nükleer alanda silahlanmayı esas aldı. Emperyalist güçlerin her an saldıracağı politikası sonucu uzun menzilli stratejik nükleer füzeleri geliştirdi. Şuan Rus ordusunun elinde 685 tane uzun menzilli nükleer silah bulunmaktadır. Örneğin, 1981 yılında aktif hale getirilen ve 6.500-10 500 kın menzile sahip 32 adet Tu-95MS6(Bear-H16) tipi nükleer silah, 1986 yılında denemesi başarıyla tamamlanan 10 500-13 200 km menzilli 15 adet Ku-95MS16 tipindeki askeri nükleer silahlar Rus ordusu tarafından kullanılmaktadır. Sovyetlerin dağılmasından sonra ciddi bir ekonomik ve politik kriz içerisine giren Rusya, silahlanma yarışında önemli bir oranda geride kaldı. Özellikler nükleer silahlanma üstünlüğü çok açık olarak ABD'ye kaptıran Rusya, Putin'in devlet başkanı olmasıyla askeri gücünü yeniden toparlamaya sürecine girdi. Rus ordusu 21.yüzyıl savaş stratejisine göre yeniden düzenlenmeye başlandı. Ekonomik olarak toparlanan Rusya stratejik uzun menzilli nükleer silahların geliştirilmesine ağırlık vermeye başladı. 2006 yılında geliştirdiği 6 adet ve10 500 km menzilli RS-12M1 Topol-M (SS-27) tipi nükleer füze sistemini aktif hale getirdi.

Rusya'nın dünyanın en büyük nükleer askeri güçlerinde biri olduğu, bütün küresel güçler tarafından kabul ediliyor. Bu durum Rusya'nın bölgesel ve uluslar arası güç ilişkilerini doğrudan etkilemektedir.

Bush'un ABD'nin 21.yüz yıl askeri stratejisine paralel olarak kurmayı planladığı 'kalkan' projesinin özellikle Polonya'ya ve Macaristan'a kurmasının amacı, kamuoyunda söylediği gibi İran değil, Rusya'ydı. Rusya bu gerçeğin farkındadır. Buna karşılık hem 'İskender' adı verilen nükleer savunma sistemini kurdu hem de bunların yönünü Avrupa'ya çevirdi. Rusya ve ABD arasındaki bu kriz uluslar arası ilişkileri doğrudan etkileyebilecek bir soruna dönüşmesi, özellikle AB ülkelerini ciddi oranda rahatsız etti. Başta Almanya ve Fransa, ABD'nin yeni savunma sisteminin AB ülkelerine kurulmasından taraftar olmadığını ve özellikle Rusya ile olan zorunlu bağımlı stratejik ilişkilerinin hiçbir biçimde zarar görmesini istemediğini dile getirdiler. ABD hem Rusya'nın kararlı ve karşı nükleer savaş başlıklarını geliştirmesi, hem de AB'nin böylesi bir krizden yana olmaması nedeniyle Obama yönetimi, söz konusu nükleer silah sisteminin Polonya ve Macaristan'a yerleştirilmeyeceğini açıkladı. Rusya, Asya ve Avrasya bölgesinde önemli bir askeri güç olan Rusya, askeri stratejisini bu reel duruma göre yeniden tanımladı. Bölgesel ilişkilerde askeri gücünü kullanan Rusya, özellikle ABD'ye ciddi mesajlar vermektedir. ABD'nin uygulamaya koyduğu Kafkaslar politikasının ana unsuru, bölgede çatışmalı bir ortam yaratıp Rusya'nın iç politik dengelerini istikrarsızlaştırmaktır. Rusya, ABD'nin bölgedeki planlarını çok iyi okudu ve askeri savaş stratejisinde çok keskin bir değişikliğe giderek, Rusya'nın çıkarları tehlikeye düştüğünde veya tehdit unsurları ön plana çıktığında, gerektiğinde ilk nükleer güce başvuran ülke olacağını açıkladı. Nükleer savaş stratejisindeki bu değişiklik çok açıktır ki, ABD'nin bölgedeki özellikle Avrasya, Kafkasya ve Orta Asya üzerindeki politikalarını boşa çıkartmaktı.

Bugünkü uluslar arası askeri dengeler dikkate alındığında, nükleer silahlara sahip birçok ülke bulunmakla birlikte Rusya ve ABD temel bir öneme sahiptir. Uluslar arası küresel güçler arasındaki rekabet, çatışma, savaş gibi kavramsal olgular yeniden tanımlanmaktadır. Özellikle dünya kapitalist sistemi üzerinde etkin olan ülkelerin önemli bir kesiminin nükleer silahlara veya kısa sürede nükleer silah yapma kapasitesine sahip olmaları nedeniyle, nükleer silahlara dayanan bir savaşta kimsenin başarıyla çıkmayacağı biliniyor. Bu bakımdan küresel güç sistemleri ellerinde bulundurdukları nükleer silahlar, bir savaştan çok esasen caydırıcı bir araç olarak kullanılmaktadır. Askeri caydırıcılıktan kastedilen şey, uluslar arası politik dengelerin askeri güçlerle tanımlanmasıdır.

Tablo-11: Hindistan'ın Nükleer Askeri Gücü

İsim	Sınıf	Menzil	Ağırlık	Özellik
Agni-I	SRBM	850 km	1,000kg	Operational
Agni-II	MRBM	2,500 km	500 kg - 1,000 kg	Operational
Agni-III	ICBM	3,500 km - 5,500 km	2,490kg	Ready to be Inducted
Agni-V	ICBM	5,000 km - 6,000 km	3,000kg+	Under Development
Agni 3SL	ICBM	5,200 km - 11,600km	700 kg - 1,400 kg	Under Development
Akash	SAM	30 km	60 kg	Operational
Astra	air-to-air missile	80 km head on, 15 km tail chase	?	Operational
BrahMos-I	Supersonic Cruise Missile	290 km	300 kg	Operational
BrahMos-II	Hypersonic Cruise Missile	?	?	Under Development
Dhanush	SRBM	350 km	500 kg	Operational
Nirbhay	Subsonic Cruise Missile	1,000 km	?	Under Development
P-20 Ametist	Anti-shipping Missile	65 km	530 kg	Operational
P-270 Moskit	Supersonic Cruise Missile	120 km	320 kg	Operational
Popeye	ASM	78 km	340 kg	Operational
Prithvi-I	SRBM	150 km	1000 kg	Operational
Prithvi-II	SRBM	250 km	500 kg	Operational
Prithvi-III	SRBM	350 km	500 kg	Operational
Saganika	SLBM	700 km - 2,200 km	150 kg - 1000 kg	Operational
Shaurya	TBM	700 km - 2,200 km	150 kg - 1,000 kg	Operational
Surya-I	ICBM	9,000 km - 12,000km	3,000 kg+	N/A
Surya-II	ICBM	20,000 km	?	N/A

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/India_and_weapons_of_mass_destruction

Hindistan'ın nükleer askeri teknolojisi genellikle Rusya ve Çin ağırlıklı olmak üzere, son yıllarda kendi teknolojilerini geliştirmede önemli bir ilerleme kaydettikleri söylenebilir. Hindistan'ın nükleer savaş stratejisi daha çok Pakistan ile izlenen bir denge politikası olarak şekillenmektedir. Ancak, uluslar arası güç dengeleri içerisinde Hindistan'ın ağırlığının giderek artmaya başlaması, onun nükleer askeri gücünün önemini artırmaktadır. Pakistan ile olan sorunları nedeniyle nükleer askeri güce sahip olmayı önemseyen Hindistan'ın 3000 kg nükleer başlık taşıyan Surya-1 füzelerinin menzilini 12,000 km'ye kadar çıkardı. Son yıllarda kendi teknolojisi ile geliştirdiği Surya-II nükleer füze sistemleri bulunuyor.

Tablo-12: Pakistan Nükleer

İsim	Sınıf	Menzil	Ağırlık	Özellik
Hatf-I	SRBM	100 km	500 kg	Operational
Abdali	SRBM	180 km	500 kg	Operational
Ghaznavi	SRBM	290 km	500 kg	Operational
M-11	SRBM	300 km	500 kg	Operational
Shaheen-I	SRBM ?	50 km	850 kg	Operational
Ghauri-I	MRBM	1,500 km	750 kg	Operational
Ghauri-II	MRBM	2,300+ km	750-1,200 kg	Operational
Shaheen-II	IRBM	2,500+ km	700 kg	Operational
Ghauri-III	IRBM	3,500+ km	1,200+ kg	Under Development
Shaheen-III	IRBM	4,500+ km	1,200+ kg	Under Development
Babur (Hatf 7)	Cruise Missile	700 km	500 kg	Operational
Ra'ad (Hatf 8)	Air Launched Cruise Missile	350 km	500 kg	Operational

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Pakistan_and_weapons_of_mass_destruction

Pakistan'ın elinde bulunan nükleer silahlar ABD patentlidir. Bölgede Hindistan'ı dengelemek amacıyla Pentagon tarafından Pakistan'a verilen nükleer silahlar, ülkede farklı politik eğilimlere sahip güçler ara-

sındaki çatışmanın giderek yayınlaşmasının yarattığı iç politik kriz nedeniyle ciddi riski oluşturuyor. Pakistan'ın elinde bulunan 3.500 km menzilli Ghauri-111 ile 4.500 km menzilli Shaheen-111 nükleer füzeleri bölge ülkelerinin önemli bir kesimini hedeflemekle birlikte, başlıklar özellikle Hindistan'a yönlendirilmiştir. ABD patentli nükleer teknolojiyi kullanan Pakistan son yıllarda Çin ile ciddi askeri ilişkiler geliştirdiği gibi, özellikle nükleer silah teknolojisi konusunda önemli bağları bulunuyor.

Pakistan'ın iç politik dengelerinin nasıl şekilleneceğine dair kesin bir analiz yapmak oldukça zordur. Bu nedenle, bölge için ciddi bir tehlike oluşturabilecek nükleer silahların farklı güçlerin eline geçmesi çok ciddi sorunlara yol açacağından çekinen özellikle NATO üyesi ülkeler, Pakistan'ın nükleer tesislerini yakın koruma altında tutmaktadırlar.

3- ASYA ÜLKELERİNDEKİ ASKERİ DURUM

Coğrafik büyüklüğü ve nüfus yoğunluğu bakımından dünyanın merkezi sayılan Asya kıtasının askeri gücü, dünya küresel kapitalist sistemin uluslararası ve bölgesel ilişkileriyle doğrudan orantılıdır. Hemen her bölümde vurguladığımız gibi, Asya bölgesinin stratejik konumu, bölgesel güçlerin izlemiş olduğu politikalar, çatışma ve rekabet ilişkilerini askeri alanda çok daha önemli kılmaktadır. Asya kıtasının askerileştirilme politikası, bölgesel ilişkilerin çok daha ciddi olarak karmaşıklaşmasına yol açtığı biliniyor. Asya'nın uzun tarihsel süreci dikkate alındığında savaşların en çok yoğunlaştığı bir bölge olarak ön plana çıkar. Hatta Sun Yat Sen gibi savaş stratejistlerin belirlediği 'Savaş Sanatı' halen temel bir veri olarak kullanılmaktadır.

İkinci dünya savaşının öncesinde başlayıp süreklileşen uluslararası emperyalist kapitalist sistem güçlerinin Asya kıtasına yönelik gerçekleştirdiği askeri işgaller ve bunlara karşı örgütlenen direnişler, savaşlar ve özellikle gerilla savaşları çatışmaları sürekli kılmıştır.

Asya ülkeleri arasında çok belirgin olarak farklılaşan siyasal sistemler, bölgesel çatışmaları bir bakıma koşullandırdı. ABD, İngiltere, Fransa gibi ülkelerin yönlendirmesiyle özellikle Doğu Asya ülkeleri olarak bilinen Japonya, Güney Kore, Filipinler, Tayvan gibi ülkeler silahlanma yarışını en üst düzeye çıkardılar. Çin, Vietnam, Kore, Laos, Kamboçya

gibi ülkelerin uluslararası emperyalist güçler tarafından gerçekleştirilen işgale karşı geliştirilen ulusal kurtuluş mücadeleleri nedeniyle, kıtanın önemli bir kesiminde süreklileşen bir savaş süreci, bölgesel silahlanmayı bir bakıma zorunlu hale getirdi.

Başını ABD'nin çektiği dünya kapitalist sistemi, Çin ve Sovyetler Birliği'ni kuşatmak için bölgenin askerileştirilmesini esas aldılar. Dünya kapitalist sisteminin yeni bir tarihsel evresi olarak tanımlanan kapitalist küreselleşme dönemine giriş ve özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasına paralel olarak Asya kıtasının bölgesel güç ilişkileri yeniden şekillenmeye başladı. Kıta ülkeleri arasındaki dengeler yeniden belirlenirken, bölgenin silahlanması bütün hızıyla devam etti. Kıta coğrafyasında bulunan ancak uluslararası ve bölgesel ilişkilerde küresel bir güç olan ülkelerin askeri harcamalarındaki artış sürekli artarak devam ediyor.

Milyarlarca doların silahlanmaya ayrıldığı kıtada askeri ilişkileri ekonomik ve politik ilişkilerin önemli bir halkasını oluşturmaktadır. En küçük ülkelerden biri olan Brunie'den dünya küresel sistem gücünün en ileri ülkelerinden biri kaçı olan Japonya, Çin, Rusya ve Hindistan gibi ülkelere kadar askeri harcamalarında çok ciddi bir artış yaşanıyor.

Tablo-13: Ülkelerin Yıllara Göre Askeri Harcamaları /Milyon Dolar, 2000-2010

Ülke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Orta Asya											
Kazakistan	215	317	347	411	470	529	693	1.258	1.349	1.272	1.227
Kirgizistan	55,5	48,3	56,1	63,8	68,4	75,6	83,3	122	160	167	--
Tacikistan	14,3	14,2	30,3	39,3	46,1	48,4	48,9	52,1	54,3	56,3	--
Türkmenistan	187	198	203	198	190	191	173	197	210	214	--
Özbekistan	--	--	--	--	--	--	54	56	53,6	55,9	--
TOPLAM	471,8	577,5	636,4	712,1	774,5	844	1.052,2	1.685,1	1.826,9	1.765,2	--

Azerbaycan	141	160	172	215	260	305	625	927	1 666	1473	1421
Beyaz Rusya	220	274	284	287	348	453	588	734	764	676	726
Ermenistan	94.3	91,5	90.5	104	115	141	157	272	345	359	404
Gürcistan	27,2	34,5	49,3	57.7	80,6	214	362	757	990	604	452
Moldavic	8,3	9,1	10,7	11,6	10,4	12.0	14,9	18.0	34,4	24,9	19,0
Ukranya	1.772	1.497	1.592	1.839	1.985	2.405	2699	4.096	3.770	3.347	3.442
TOPLAM	2.262,8	2.066,1	2198,5	2.514.3	2.799,0	3.530,0	4.445.9	6.804,0	7.569.4	6.483.9	6.464,0
Güney Asya											
Afganistan	--	--	--	--	123	111	209	259	198	250	365
Bangladeş	675	675	655	657	659	669	684	697	1.024	1.137	1.224
Nepal	62,8	81,1	108	122	146	156	143	158	188	210	207
Pakistan	3.320	3.553	3.819	4.077	4.248	4.412	4.465	5.057	4.888	5.039	5.160
Sir Lanka	904	755	625	562	626	612	713	949	1.474	1.480	1.280
TOPLAM	4.961,8	5.064,1	5.207,0	5.418	5.608,0	5.960,0	6.214.0	7.120,0	7.772.0	8.116,0	8.236.0
Doğu Asya											
Boutan	--	--	--	--	--	--	--	--			
Brunie	254	234	249	260	205	249	260	294	336	331	327
Cambocya	98,0	111	101	102	99,1	99.1	106	116	123	191	192
Endonezya	2.242	2.367	2.486	1.119	1.651	1.571	3.012	5.814	4.901	4.702	4.809
Filipinler	853	794	833	920	857	865	880	1.142	1.342	1.321	1.496
Kore-Kuzey	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Laos	21.4	23.9	22.2	19.2	18.2	17.6	17.8	17.7	17.6	18.4	18.9
Malezya	1.677	2.087	2.170	3.020	2.917	1.120	3.054	1.988	4.190	1.881	2.250
Maldives	--	--	--	--	--	--	--	--			
Mangolin	30,8	37,3	39,9	28,7	30,8	29,8	36,5	37,9	38,7	38,7	39,0
Myanmar Birmanie	--	-	--	--	--	--	--	--			
Singapur	5,375	5.995	6.120	6.387	6.503	6.908	6.964	7.736	7.793	7.741	7.651
Tayvan	7.803	7.996	7.256	7.358	7.914	7.766	7.427	9.445	9.687	9.845	10.006

Tayland	1.987	2.061	2.087	2.098	2.462	2.877	2.640	3.498	4.115	4.907	4.336
Timor-Doğu	--	--	--	--	--	--	--	--			
Vietnam	--	--	--	1.369	1.402	1.462	1.721	2.219	2.186	2.410	2.410
TOPLAM	20285.2	2161.2	2177.2	24473.4	26061.1	26964.5	26930.3	33307.5	34239.8	35388.3	35791.9
Okyanus Bölgesi											
Fiji	45.7	39.7	41.0	36.0	31.9	39.1	42.7	49.1	85.4	98.7	101.7
Yeni Gine	19.9	16.7	25.5	23.0	25.8	30.4	29.4	30.4	100	109	116
Yeni Zelanda	1.131	1.107	1.066	1.089	1105	1.117	1.177	1.311	2.003	2.201	2.254
TOPLAM	1.216,6	1.182,4	1.132.5	1.148.0	1.162.7	1.186.5	1.299.1	1.456.5	2268.4	2.408.2	2.471,7

Kaynak: SIPRI. Yearbook 2010. Armaments, Disarmament and international security. Oxford University Press 2010, syf.219-225.

Asya, dünyanın en büyük kıtası olması nedeniyle de en çok ülke barındıran bir özelliğe sahiptir. Bölge ülkelerinin özellikle 21.yüzyıl küresel sistemin en hızlı gelişen bölgesi olması nedeniyle rekabetin çatışma merkezi olarak şekillendiğini belirtmiştik. Askeri ilişkilerin hem uluslar arası küresel devletler, hem de bölge ülkeleri arasında ciddi sorunlara yol açması nedeniyle askeri harcamalarda sürekli bir artış yaşanıyor. Çin, Rusya, Japonya, Güney Kore ve Hindistan'ın askeri harcamaları daha önce ayrı olarak incelendiğinden, bu tablo içerisinde ikinci kez yer verilmedi.

1998-2007 yılları arasındaki askeri harcamalarda çok ciddi bir artış söz konusudur. Orta Asya, Avrasya, Doğu Asya, Güney Asya ve Okyanus olmaz üzere 31 ülke jeo-grafik özelliklerine göre 5 bölgeye ayrılarak askeri harcamalar ayrı olarak ele alındı. 10 yıl içerisinde Orta Asya'da 10 milyar dolar askeri harcama yapılmış. 2000-2005 yılları Özbekistan'ın askeri harcamaları tam bilinmiyor. Ayrıca 2010 yılı içerisindeki askeri harcamaları da bilinmediği için söz konusu rakamlara dâhil edilmedi. Avrasya' da 47,1 milyar dolar, Güney Asya'da 64,0 milyar dolar, Doğu Asya'da 306,8 milyar dolar ve Okyanus bölgesinde 16,9 milyar dolar askeri harcamalar yapılmış. Bütün Asya kıtasını ele aldığımızda 2000-2010 yılları arasındaki askeri harcama 434,8 milyar dolar olarak gerekleşmiş. Bu oran ABD ve AB'nin askeri harcamalarından oldukça geridir ancak 10 yıl içerisinde % 60 civarında bir artış söz konusudur.

Orta Asya bölgesi stratejik çatışmaların merkezinde olması nedeniyle askeri harcamalar nispeten hızlı artmaktadır. 2000-2010 yılları arasında yaklaşık olarak % 300 bir artış yaşanmış. 10 yıl içerisinde askeri harcamalarında % 500 civarında artış yaşanan Kazakistan, bölgede etkin olan bir güç olmak istiyor. Ancak bölge ilişkilerinde dengeleri korumaya çalışan Türkmenistan'ın ve Özbekistan'ın askeri harcamalarını bütünlüklü bulmak oldukça zor. BM verilerine göre askeri harcamalarında önemli bir sorun yaşanmaktadır ve net olarak tespit edilmiş değil.

Tarihsel ilişkiler nedeniyle askeri harcamalarının % 70'i Rusya ile olmaktadır. Daha sonra Çin ve ABD geliyor. ABD'nin bölgesel stratejisinde Orta Asya önemli bir sıçrama tahtası olduğundan askeri ilişkiler bakımından önemsediği bir alanı oluşturmaktadır. Afganistan işgali ile bölgeye kurduğu askeri üslerle hem bir avantaj yakaladı, hem de bölge ülkelerine kendi askeri savaş araçlarını pazarladı. İlk yıllar belirli bir etkinlik yakalamasına rağmen Rusya'nın bölgedeki askeri üstünlüğünü kıramadı ve daha çok gerilemeye başladı.

Asya kıtası içerisinde stratejik dengelerin öncelikli olarak ön plana çıktığı bölgelerden biri de Avrasya-Kafkasya'dır. ABD'nin hem Karadeniz bölgesel politikalarında hem de Ortadoğu ilişkilerinin stratejik yönelimi bakımından Kafkasya'ya özel bir önem verdiği biliniyor. Sovyetlerin dağılmasından sonra, özellikle Gürcistan ve Azerbaycan üzerinde askeri ve politik gücünü arttırmaya yöneldi. Bölgenin bütünün kapsayan bölgesel iç savaşın çıkmasında ABD'nin önemli bir etkisi söz konudur. Böylelikle Rusya'nın iç kısımlarına sokularak Avrasya stratejisini etkin kılmak istedi. Bunun için bölge ülkelerinin askerileştirilmesinde ciddi bir rol oynadı. Bölgenin tek askeri hâkim gücü olan Rusya, Kafkasya bölgesinde başka askeri güzlerin konumlanmasına izin vermedi/vermeyecektir. Rusya'nın bölge ülkelerinin hemen hepsinde askeri üssü olduğu gibi, bölge ülkelerin askeri ihtiyaçlarının önemli bir kesimini Rusya tarafından karşılanmaktadır. Rusya bütün Asya'yı kapsayan bir coğrafyaya sahip olmakla birlikte Kafkasya'yı bütünlüklü olarak içine almaktadır. Asya kıtasında askeri harcamalarda çok önemli bir payı olan Rusya, aynı şekilde Kafkasya-Avrasya bölgesinin askeri harcamaların % 83'ünü oluşturuyor. Ayrıca Ukrayna, 10 yıl içerisinde askeri bütçeyi % 250 arttırarak 20,8 milyar dolarla askeri Rusya'dan sonra ikinci sırada bulunurken, Azerbaycan ise 2,8 milyar ile üçüncü sıradadır. Son birkaç yıldır ABD'nin yakın desteğini alan Gürcistan ile Beyaz Rusya'nın askeri harcamalarında çok ciddi bir artış söz konusu.

Güney Asya, Asya kıtasının en çatışmalı bölgesini oluşturmaktadır. Küresel NATO güçlerinin işgali altında olan Afganistan bunun somut bir örneğidir. Öyleki askeri güç olma bölge ülkelerinin ana stratejisi haline gelmiş. 10 yıl içerisinde 35 milyar dolar askeri harcama gerçekleştiren Doğu Asya bölgesinin askeri gücün esasını Hindistan oluşturuyor. 10 yıl içerisinde Hindistan 198 milyar dolar, Pakistan ise 39,5 milyar dolar askeri harcama yapımış. Bu ki ülkenin tarihsel ilişkilerindeki sorunlar, sınır ve etnik çatışmalar bölgede sürekli bir savaş ortamının oluşmasına yol açmaktadır. Uluslar arası küresel güçlerin Doğu Asya'daki çıkarları da dikkate alındığında, özellikle iki ülke arasındaki askeri gerilimin süreklileştirilmesinden yana bir politika izledikleri ve böylelikle iki ülkeye milyarlar dolarlık silah satmaktadırlar. Hindistan'ın gelişmekte olan ve dünyanın ikinci büyük nüfusuna sahip bir ülke olarak binlerce insanın açlıkta ölmesine, aynı keza Pakistan'da nüfusun nerdeyse yüzde 50'sini açlık sınırının altında olmasına rağmen askeri harcamalara çok yüksek bir pay ayırmaları, küresel güçlerin bölgesel stratejileriyle ilgilidir.

Doğu Asya bölgesinin jeografik ve jeopolitik sınırlarını çizmek de oldukça zordur. Örneğin 19 ülke içerisinde bulunmayan Rusya ve Hindistan dahi Doğu Asya bölgesi içerisinde değerlendirmek mümkündür. Yukarıdaki verilere dayanarak bir değerlendirme yaptığımızda toprak, nüfus, ekonomik gelişme düzeyi bakımından sadece Asya'nın değil dünyanın önemli bir bölgesidir. Dünya'nın ilk ikinci ve üçüncü ekonomisine sahip olan Çin ve Japonya, bölgesel küresel bir güç haline gelen Güney Kore, Doğu Asya ülkeleri olarak da askeri harcamalarında ön planda bulunmaktadırlar. 1998-2007 yılları arasında Doğu Asya ülkelerini askeri harcamaları 1 trilyon 241 milyar 604 milyondur. Bütün Asya kıtasının askeri harcamalarının % 73,7'si Doğu Asya kıtasında buluyor. Bölge ülkelerinin silahlanmasında uluslar arası küresel çatışmaların ve rekabetin çok önemli bir etkisi olduğu gibi, aynı zamanda bölge ülkeleri arasında çözümlenmeyen önemli sınır sorunlarının bulunması silahlanmada önemli bir faktördür. Örneğin Çin, tarihsel olarak Tayvan'ı kendi toprakları olarak gördüğü gibi Tayvan'a yönelik atılan her adıma karşı çok ciddi bir reaksiyon gösteriyor. Özellikle dünyanın başka ülkelerinin Tayvan'a silah satması gibi bir yönelime karşı çok sert tavır göstermektedir. Çin, Japonya, Kore ve Rusya ile sınır sorunlarını bütünlüklü olarak çözemedi. Rusya ile Japonya arasında aynı durum

söz konusu, iki ayrı Kore'nin varlığı bölgede en önemli gerilim noktalarından biridir, Kamboçya ile Vietnam arasında çok fazla gündemleşmemiş ama varlığı bilinen sınır sorunları devam ediyor. Boğazların sadece ekonomik değil esasen askeri kontrolü çok ciddi bir sorun olarak gündemdedir. Uzun yıllar emperyalist sömürgeciliğe ve işgale karşı mücadele etmiş Doğu Asya ülkelerinin iç, bölgesel ve uluslar arası ilişkilerin etkisiyle silahlanmaya önemli bir pay ayırması, kıta genelinin askerileştirilmesidir. Özellikle Çin, Japonya, Güney Kore'nin harcamalarının çok ciddi oranda artması küresel bölgesel çelişkilerin derinleşmesinin önemli bir halkasını oluşturmaktadır.

Okyanus bölgesi Asya kıtasının bir parçası olarak görülmekle birlikte, benzerlikler ve farklılık bakımından önemli bir ayrışma yapılabilinir. Jeografik olarak Asya kıtasına dâhil edilen bölgenin öncelikli olarak ön plana çıkan ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde önemli bir potansiyel oluşturan ülke Avustralya'dır İngiliz topluluklar geleneğini devam ettiren Avustralya'nın askeri alandaki harcamalarının artışı, aynı zamanda giderek kendini, batı kültürü ile şekillenmiş bir Asya ülkesi olarak görmesiyle de ilişkilidir. Fiili bir Avrupalı göçmenler ülkesi olarak şekillenen Avustralya, özellikle son 20 yıldır Çin ile artan yoğun ekonomik, politik ilişkisi, askeri alana doğru kaymaktadır. Ayrıca Okyanus Bölgesinin askeri harcamalarının % 91'i Avustralya'ya aittir.

Tablo-14: Nüfus Ve Asker Sayısına Göre Askeri Harcama/Dolar

Ülke	Asker Sayısı	Nüfus Başına Askeri Harcama	Asker Başına Askeri Harcama
Orta Asya ve Kafkasya			
Kazakistan	65.800	24	5.502
Kırgızistan	12.500	6	2.480
Tacikistan	7.500	3	2.400
Türkmenistan	26.000	36	6.654
Özbekistan	50.000	2	1.080
Azerbaycan	67.000	19	2.328
Bielorussie	73.000	16	2.137
Ermenistan	45.000	29	1.960
Gürcistan	17.500	8	2.229
Moldova	6.800	2	1.309
Rusya	1.210.000	132	15.702
Ukrayna	272.000	23	4.044
TOPLAM	1.853.100		
Güney Asya			
Afganistan	70.000	--	–
Bangladeş	125.000	5	5.256
Hindistan	1.325.000	18	14.415

Nepal	70.000	4	1.557
Pakistan	580.000	22	5.690
Sirlanka	151.000	27	3.377
TOPLAM	2.321.000		
Doğu Asya			
Boutan	--	--	-
Brunic	7.000	638	242.857
Kamboçva	100.000	5	730
Çin	2.250.000	19	11.111
Endonezya	302.000	11	7.616
Filipinler	106.000	10	7.613
Japonya	240.000	355	187.917
Kore-Güney	687.000	342	23.827
Kore-Kuzey	1.106.000	80	1.627
Laos	29.000	7	1.310
Malezya	100.000	89	22.000
Maldives	--	--	-
Mongolie	8.600	7	2.039
Myanmar-Birmarie	380.000	12	1.579
Singapur	151.000	1.176	68.966
Tayvan	290.000	331	25.862
Tayland	306.000	31	6.209
Timur-Doğu		16	10.666
Vietnam	485.000	39	6.598
TOPLAM	6.547.600		
Okyanus Bölgesi			
Avustralya	51.800	588	225.869
Fiji	3.500	43	10.286
Tonga			
Yeni Gine	3.000	5	8.333
Yeni Zelanda	8.000	274	137.500
TOPLAM	66.300		
GENEL TOPLAM	10.764.100		

Kaynak: SIPRI. Yearbook 2010. Armaments. Disarmament and international security. Oxford University Presse 2008 and 2010

Asya bölgede 10,7 milyon asker bulunuyor. Bu dünyadaki askeri sayısının çok önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Özellikle Çin, Hindistan, Rusya, Kuzey Kore, Güney Kore ve Pakistan gibi 6 ülkenin asker sayısı 7,1 milyon olup Asya kıtasındaki asker sayısının yaklaşık olarak %68'ini oluşturuyor. Karasal alan bakımından dünyanın en geniş bölgesinde 278 milyonluk bir nüfusa karşılık 1.827.700 asker bulunuyor. Yani bölge nüfusunun % 0,6'si askeri gücü oluşturuyor. Bölgedeki askeri gücün % 66,2'si Rusya'ya aittir. Rusya askeri olarak bölgenin tek hâkim gücüdür. Ukrayna hem nüfus yoğunluğu hem de asker sayısı bakımından ikinci durumdadır. Bölgedeki askeri harcamaların mevcut

durumu dikkate alındığında, Birleşmiş Milletlerin verilerine göre, Rusya'da yıllık değer bazında asker başına yapılan askeri harcama 15.702 dolar, nüfus başına yapılan harcama ise 132 dolardır. Asker başına 6.654 dolar, nüfus başına 36 dolar harcayan Türkmenistan ikinci sırada bulunuyor. Daha sonra Kazakistan ve Ukrayna gelirken, birbirleriyle çatışmalı halinde olan Azerbaycan ve Ermenistan'ın nüfus ve asker sayısı başına askeri harcamalarında ciddi bir artış söz konusudur.

Asya'nın askeri olarak en istikrarsız bölgesi Güney Asya'dır. Bölgede 2,3 milyon asker bulunurken bunların % 50'sini Hindistan, % 25'ini Pakistan oluşturuyor. Hindistan, 14.415 dolar ile asker başına en çok askeri harcamayı yaparken, Pakistan 5.690 dolar ile ikinci, 5.256 dolar ile Bangladeş üçüncü sıradadır. Pakistan nüfus başına yapmış oduğu 22 dolarlık askeri harcama ile ikinci, Hindistan 18 dolarla üçüncü sırada bulunuyor. Hindistan'ın nüfus yoğunluğu nedeniyle kişi başına askeri harcamalar doğal olarak düşük görünmektedir.

Güney Asya bölgesinin politik krizi, bir bakıma askeri çatışmaları koşullandırmış bulunuyor. Daha önce vurguladığımız gibi Afganistan işgali, Asya kıtasının bütününü etkileyen bir politik ve askeri kriz olarak bütün uluslararası ilişkileri etkileyecek bir düzeye geldi. Buna paralel olarak Hindistan-Pakistan-Bangladeş ilişkileri bütün Asya kıtasını etkileyecek bir düzeyde bulunuyor. Askeri güç ilişkilerinin sürekli aktif halde tutulduğu Güney Asya bölgesindeki dengeler her an değişebilecek bir düzeydedir. Bu bakımdan özellikle ABD, Çin ve Rusya bölgedeki dengeleri hem kontrol etmeye çalışmaktadırlar, hem de kendi bölgesel çıkarları için kullanmaktadırlar.

19 ülkeden oluşan Doğu Asya bölgesi nüfus yoğunluğu bakımından dünyanın en kalabalık bölgesi olduğu gibi aynı zamanda asker sayısı en fazla bölgedir. Kıtadaki asker sayısının % 65 Doğu Asya'dadır. Çin hem nüfus, hem de asker sayısı bakımından da dünyan çapında birinci sırayı almaktadır. Bölgedeki 6,5 milyon askerden % 33'ü Çinlidir. Kuzey Kore yaklaşık olarak 1 milyon, Güney Kore ise 687 bin askeri sahiptir. Dünyanın en büyük küresel ekonomilerinden birine sahip Japonya'nın 240 bin askeri bulunuyor. Askeri sayısına göre yaptığı yıllık harcama 187.917dolar olup. Asya kıtasında ilk sıraya oluşturuyor. Singapur 69,3 bin dolar ile ikinci, Tayvan 69 bin dolar le üçüncü ve Güney Kore 24 bin dolar ile dördüncü sıradadır. Dünyanın önemli askeri güçlerinden

biri olarak ön plana çıkan Çin'in her asker için yaptığı harcaması ise 11 bin dolar civarındadır.

Kişi başına 1.176 dolar harcayan Singapur ilk sırayı alırken, 355 dolar ile Japonya ikinci, 342 dolar ile Güney Kore üçüncü sırada bulunuyor. 1,3 milyar nüfusa sahip olan Çin'in kişi başına askeri harcaması ise 19 dolardır.

Okyanus bölgesinin askeri durumu, Asya bölgesinin geneli için çok ciddi bir belirleyiciliği olmamakla birlikte, özellikle gelişmiş ülkeler kategorisinde olan Avustralya'nın askeri harcamaları yüksektid. Asker başına düşen harcama 225 bin dolar, Yeni Zelanda'da 137 bin dolar civarındadır. Nüfus başında ise Avustralya'da kişi başına 588 dolar, Yeni Zelanda'da ise 274 dolar.

Tablo-15: Askeri Savaş Araçları

Ülke	Tank ve Diğer Zırhlı Araçlar	Hava Kuv. Savaş Uçak Sayısı ve helikopter	Savaş Gemilerinin Genel Toplamı	Nükleer Gücü
Orta Asya ve Kafkasya				
Kazakistan	1.253	133	14	
Kırgızistan	1.480	220		
Tacikistan	180	15		
Türkmenistan	2.250	144		
Özbekistan	1.800	325	--	
Azerbaycan	2.245	197	9	
Belorusiste	4.551	374	--	
Ermenistan	1.940	180	--	
Gürcistan	1.168	40	13	
Moldavie	670	46		
Rusya	162.075	4.271	736	Nükleer gücü var
Ukrayna	18.718	1.120	24	
TOPLAM	198.330	7.065	7.96	
Güney Asya				
Afganistan	--	--	--	
Bangladeş	980	57	87	
Hindistan	13.570	1.398	292	Nükleer gücü var
Nepal	275	17	--	
Pakistan	4.947	567	53	Nükleer gücü var
Sri Lanka	580	24	40	
TOPLAM	20.361	2.063	4.72	
Doğu Asya				
Bootan				
Brunie	108	17	16	
Cambocya	574	26	17	
Çin	45.800	3.362	424	Nükleer gücü var
Endenozya	784	350	136	
Filipinler	684	110	101	
Japonya	5.179	1.312	183	Nükleer gücü potansiyeli var

Kore-Güney	8.617	1.087	150	Nükleer gücü potansiyeli var
Kore-Kuzey	10.225	461	359	Nükleer gücü potansiyeli var
Laos	350	80	--	
Malezya	1.463	77	50	
Maldives	--	-	--	
Mongolie	980	78	--	
Myanmar-Birmanie	853	126	50	
Singapur	1.319	300	85	
Tayvan	3.170	569	316	
Tayland	2.197	539	106	
Timur-Doğu	--	-	--	
Vietnam	3.550	262	106	
TOPLAM	85.853	8.756	2.099	
Okyanus Bölgesi				
Avustralya	1260	210	45	Nükleer gücü potansiyeli var
Fiji				
Tonga	357	14	4	
Yeni Gine		24	14	
Yeni Zellanda	580	78	18	
TOPLAM	2.197	326	81	
GENEL TOPLAM	306.741	18.210	3.448	
Kaynak: SIPRI. Yearbook 2010. Armaments. Disarmament and international security. Oxford University Presse 2008 and 2010				

Genel olarak Asya kıtasının askerileştirilmesinin en tipik özelliklerinden biri de askeri araç sayısındaki artıştır. Son yıllarda dünya genelinde modern teknolojinin askeri alanlarda çok yoğun kullanılması nedeniyle asker ve araç sayısı bakımından belirgin bir düşüş görülüyor. Ancak bölge halen askerileştirilmiş bir alan olarak dünya genelinde öncelikli bir konumda bulunuyor. NATO'ya bağlı ülkelerin kara kuvvetlerinde tank, top gibi askeri araçları dâhil olmak üzere 135 bin civarında askeri araç bulunurken, Asya Kıtasında 306 bindir. NATO üyesi ülkelerde 12.800 savaş uçağı ve helikopter bulunurken, Asya kıtası ülkelerde 19.214 adet bulunuyor. Aynı şekilde yine NATO üyesi ülkelerde 1.930 adet savaş gemisi bulunurken, Asya ülkelerinde 3.448 adet deniz savaş aracı bulunuyor.

Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde 200 bine yakın askeri araç, 7 binin üzerinde uçak ve helikopter ve 796 adet değişik çapta savaş gemileri bulunuyor. Orta Asya ve Kafkasya ülkelerinin askeri araçlarının yüzde 81'ine sahiptir. Yaklaşık olarak 162 bin askeri araç kullanan Rusya ordusu, özellikle Asya ve Avrupa'nın jeopolitik durumuna göre konum-

lanmış bulunuyor. Rusya 50 bine yakın tankla dünya genelinde en fazla tanka sahip olan ülkedir.

Gelişen teknolojinin özellikle askeri alanda yoğun olarak kullanılmasına paralel olarak, küresel kapitalist güçlerin savaş stratejisinde hava ve deniz gücünün öneminin ve ağırlığının giderek artamaya başlaması, Rusya'nın hava ve deniz gücünü arttırmaya yönlendirdi. Hava filosu olarak dünyanın en çok askeri hava gücüne sahip Rusya, bu bölgedeki hava kuvvetlerinin % 65'ine, deniz gücünün ise % 92'sine sahiptir. Rusya, ABD ile birlikte nükleer bombalar taşıyan uzun menzilli stratejik askeri uçaklara sahip olan bir ülkedir. Aynı şekilde okyanuslara açılan güçlü deniz filolarına sahip olan Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra içerisine girdiği politik ve ekonomik bunalım nedeniyle askeri gücünü yenilemede önemli bir zaaf gösterdi. Kendi iç sorunlarıyla uğraşması nedeniyle uluslararası ve bölgesel askeri gücünü geliştirmeyi ikinci plana atmak zorunda kalan Rusya, Putin'in devlet başkanlığına gelmesi ve 'Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni yeniden oluşturması, içteki ekonomik ve politik sorunlarını hızla çözerek hem bölgede eski gücüne kavuştu, hem de uluslararası gücünü de yeniledi. Rusya son 15 yıldır, askeri araştırmalarını çok üst düzeye çıkardı. Birçok ülkede askeri üsler kurmaya başladı, nükleer savaş başlıkları taşıyan gemileri ve uçak gemileri ile okyanuslara açıldı, teknolojik olarak geliştirilmiş askeri yeteneği yüksek olan uçaklarla hava kuvvetlerini modernleştirdiği gibi, bölgesel güç dengelerini kendi lehine çevirmeyi başardı.

Rusya'ya Ukrayna takip etmektedir. Yaklaşık olarak 18 bin askeri araç, 1.120 uçak ve helikopter ve 24 savaş gemisiyle bölgenin 2.askeri gücünü oluşturuyor. Beyaz Rusya, Özbekistan, Kırgızistan gibi ülkeler özellikle hava gücü bakımından bölgede etkinliği olan ülkelerdir.

Vurgulanması gereken önemli bir nokta da, Orta Asya ve Kafkasya ülkelerinin silah teknolojisinin önemli bir kesimi Rusya'ya aittir. Sovyetler Birliği döneminde 'Birlik' kavramı içerisinde ortak sınırlar olması nedeniyle Sovyet askeri gücü ülkenin bütün alanlarında koşullandırılmıştı. Sovyetler Birliği'nin yıkılması, cumhuriyetlerin bağımsız devletler olarak kendilerini ilan etmeleriyle askeri güçlerde parçalandı. Mevcut ülkelerin silahları da tamamen eski Sovyetler Birliğine ait olanlardı. Bu bakımdan söz konusu devletlerle Rusya arasında bir bakıma

zorunlu askeri iş birliği devam ediyor. Son yıllar, Ukrayna, Azerbaycan, Gürcistan. Orta Asya ülkeleri, Avrupa ülkelerinde ve ABD'de silah almaya başlamış olsalar da, askeri gücün ana yapısı Rusya üzerinde şekilleniyor. Rusya'nın silah sanayini sürekli yenilemesi, bu ülkelerle sınırdaş olması nedeniyle askeri ilişkilerde önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Ayrıca Rusya'nın bu ülkelerin birçoğunda halen askeri üsleri bulunması, bölgedeki askeri konvansiyonel silahların yaklaşık olarak % 95'i Rusya patentlidir. Rusya bu avantajını kullanarak bölge ülkeleri ile yaptığı askeri işbirliği anlaşmalarıyla, özellikle ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya gibi ülkelere oranla çok büyük avantajlara sahip bulunuyor.

Güney Asya bölgesi nüfus yoğunluğu ve askeri sayısına paralel olarak konvansiyonel silah konusunda önemli bir gücü barındırdığı gibi askeri çatışmaların yoğun olduğu bir bölgedir. Hindistan bölgedeki askeri araçların yaklaşık olarak % 65'ine, Hindistan ile çatışmalı durumda olan Pakistan ise yaklaşık olarak % 25'ine sahiptir. Bölgede 2 bine yakın hava gücü koşullandırılmış bulunuyor. Hava kuvvetlerinin % 68'i Hindistan'a, % 27,5'i Pakistan'a aittir. 472 savaş gemisinin % 61'i Pakistan'a aittir. Hindistan ise Bangladeş takip etmektedir.

Hindistan son yıllarda kendi askeri teknolojisini kullanmaya başlamakla birlikte, askeri silahlarının önemli bir kesimini Çin ve Rusya'dan almaktadır. 1990 yılından beri ABD, İsrail, İngiltere, Fransa gibi ülkelerden de silah alımı yapmaya başladı. Böylelikle bağımlılık ilişkisinde kurtulmaya çalışıyor. Pakistan'ın askeri savaş gücünün çok önemli bir kısmı ABD'ye aittir. Konvansiyonel silahların % 80'i ABD patentlidir. Son yıllarda Rusya ve özellikle Çin ile askeri yakınlaşma içinde olması, bölgesel dengelerin oluşturduğu politik koşullarla ilişkilidir.

Küresel emperyalist güçlerin işgalinde olan Afganistan'ın asker durumu üzerine bir yorum yapmak mümkün değil, ancak bilinen diğer önemli bir nokta, NATO bölgeyi terk etmeye kara verdiğinde askeri silahlarının önemli bir kesimi öncelikli olarak Afganistan ordusuna, bir kısmını da Pakistan ordusuna bırakacaktır. Bunu belirleyecek olan bölgesel dengeler olmakla birlikte, genelde izlenen politika bu yöndedir.

Asya kıtasının nüfus yoğunluğu ve ekonomik potansiyeli bakımından önemli bir bölgesi olan Doğu Asya, askeri potansiyeli bakımından da dikkat çekiyor. 85.853 askeri araç, 8.756 adet uçak ve helikopterden

oluşan hava gücü ve 2.099 adet değişik çapta askeri savaş gemisi bölgenin askerileştirilmiş boyutunu ortaya koyan somut verilerdir.

Bölgede yaklaşık olarak 85 bin araç bulunurken bunun % 53'ü Çin'e aittir. Dünyanın en çok asker sayısına sahip olan Çin, hem askeri araç sayısı, hem de askeri hava gücü bakımından da dünyanın üçüncü gücünü oluşturuyor. Çin bölgedeki hava gücünün % 38,5'ini, deniz gücünün ise % 20,5'ini oluşturuyor. Çin, son yıllarda deniz gücüne çok önem veriyor. Savaş gemilerinin gücünün arttırılması, deniz altı nükleer savaş gemilerini geliştirmesi, okyanuslara açılan ve uçak taşıyan savaş gemilerini yapmaya başlaması, Rusya'da uçak gemisi satın alması, uluslararası ekonomik ve politik gücünün artmasına paralel olarak gelişen bir durumdur.

Çin, bugün, hem uluslararası, hem de bölgesel alanda en önemli askeri güçlerden biridir. Çin'i iki Kore takip ediyor. Kuzey Kore bölgedeki askeri araçların % 11'ine, hava kuvvetlerinin % 5'ine, deniz kuvvetlerinin ise % 17'sine sahipken, Güney Kore, askeri araçlarının % 10'una, hava kuvvetlerinin % 12,5'ine, deniz kuvvetlerinin ise % 7'sine sahip bulunuyor. Bölge ilişkilerinden önemli bir güç olan Japonya ise kara askeri araçlarının % 5'ine, hava kuvvetlerinin % 15'ine, deniz gücünün ise % 9%una sahiptir. Bölgenin askeri ilişkilerinde Çin, Japonya, Kuzey ve Güney Kore belirleyici bir öneme sahiptir. Japonya, Güney Kore, Filipinler Tayvan gibi ülkelerin askeri teknolojisi esas olarak ABD patentlidir. ABD'nin bölgedeki askeri üsleri dışında askeri gücünü daha çok söz konusu ülkelerle korumaya çalışmaktadır. Son yıllarda özellikle Japonya ve Güney Kore kendi askeri teknolojisini geliştirirken, Doğu Asya kıtasında Çin ve Rusya'nın önemli bir ağırlığı var.

Bölgesel ilişkiler bakımından dikkat çekilmesi gereken bir nokta, Çin ile önemli bir sorun oluşturan Tayvan'ın askeri gücündeki artış bölgenin askeri istikrarsızlığının en önemli halkasını oluşturmaktadır. Çin yönetimi, Milliyetçi Çin olarak da adlandırılan Tayvan'ı kendi toprakları olarak görmektedir. Bu ülkeye askeri destek sunan ABD ile Çin arasındaki en önemli anlaşmazlık alanını burasıdır. Bu özgün durumun, bölgesel askeri ilişkileri ciddi olarak etkilediğini daha öncede vurgulamıştık. Çin özellikle deniz gücünün bir kesimini, bir ada olan Tayvan'a karşı koşullandırmış bulunuyor.

Bölge ilişkileri içerisinde gelişmiş ekonomiye sahip Avustralya'nın

askeri gücü önecelikli olarak ön plana çıkmakla birlikte, Asya kıtasında askeri olarak, belirleyici bir rol oynamıyor. Ancak gelişen teknolojisiyle askeri ekonominin gelişmesinde önemli bir faktör haline gelmeye başladığı söylenebilir. Avustralya'nın geleneksel olarak 'İngiliz Devletler Topluluğu'na dâhil olmakla birlikte, küreselleşme sürecine paralel olarak 'Asyalılaşma' politikasını benimseme eğilimine girdiği, özellikle Çin, Malezya, Singapur, Tayland, Japonya ile giderek çok yakın ilişkiler kurarak ekonomik gücünü ve politik egemenlik alanını geliştirmeye çalışırken buna paralel olarak da askeri kabiliyetini artırmaya yöneldi. Bölge ülkeleriyle rekabet içine girerek değil, daha çok işbirliği temelinde geliştirdiği ilişkiler, Avustralya'nın yeni politik stratejisi bakımından önemlidir. Avustralya'nın son yıllarda askeri bütçesindeki artış, bölgesel pazarı kendi çıkarları için kullanmasından ileri gelmektedir.

Ayrıca çok dikkaet etmemiz gereken bir başka nokta da, önümüzdeki yıllarda, nükleer silahlanma yarışı uzay askeri teknolojisi üzerinde yürüyecektir. Bu bir bakıma uzay alanının küresel hâkimiyet bakımından askeri çatışmanın merkezi olmaya doğru evrileceğine dair birçok veri ortaya çıkmış bunuyor. Küresel güçlerin askeri üstünlüğündeki rekabet önümüzdeki yıllarda uzak savaş stratejisi üzerinde gelişeceğine dair çok önemli veriler bulunuyor. Amerika'nın geliştirdiği ve 'uzak kalkan' projesi, önümüzdeki yıllarda çok daha kapsamlı bir rekabetin önemli adımlarından biri olarak görülüyor, Uzay hâkimiyeti sadece askeri rekabette değil, özellikle bilişim teknolojisi içinde önemli bir egemenlik gücü olarak görülmektedir. Ancak bugün ön plana çıkan, uzay teknolojisinin askeri rekabetin bir aracı olarak kullanılmasıdır.

ABD ve Rusya'nın 1960'lardan beri uzay teknolojisi üzerinde çok yoğun olarak çalışmaktadırlar. İki ülkenin de çok belirgin bir üstünlükleri bulunuyor. 21'inci yüz yıl çağında 'uzay teknolojisi' egemenlik alanını önemli bir yanını oluşturduğu için küresel kapitalist sistemin etkin olmak isteyen güçlerin gündeminde bu proje bulunuyor. Dünya'nın ikinci büyük ekonomisi olarak dünya kapitalist sisteminin dengelerinde önemli bir rol oynamaya başlayan Çin, askeri savaş sanayisini çok yönlü geliştirirken, bu sürece uzay teknolojisini dâhil etti. Bu alanda büyük yatırımlar yaparak dikkatleri üzerine çekti.

Uzay çağı Sovyetler Birliği'nin ilk uydusu Sputnik I'in 4 Ekim 1957 de Yer yörüngesine oturtulmasıyla başladı. O zamandan günümüze

dek geçen sürede uzay teknolojileri hem sivil hem de askeri amaçlarla başarılı bir biçimde kullanıldı. Yerötesi uzay uygulamaları geçen yıllar içinde önemli gelişmeler gösterdi ve son çözümlemede askeri doktrinlerin gelişmesini de etkiledi.

Son 20 yılda özellikle Brezilya, Çin, Hindistany, İsrail ve hatta İran uzay teknolojilerinin değişik dallarında önemli çalışmalar yaptılar. Daha sonra Japonya ve Güney Kore uzay teknolojileri üzerinde yoğunlaştılar. Özellikle Çin'in uzaya insanlı araç göndermesiyle dikkatleri üzerine çekti.

ABD'nin Kosova, Afganistan ve Irak işgallerinde, uzak askeri teknolojiyi çok yoğun olarak kullanması ve bunu belirgin bir üstünlük aracı olarak görmesi, Çin gibi ülkelerin uzay çalışmalarını hızlandırdı. Çin, ilk uzay programını, 1960'ların başında gündemine almış olmasına rağmen, bunu bir strateji olarak benimseyip uygulamaya koyması 1990'lı yılların başıdır. İlk insanlı uzay uçuşunu da, Ekim 2003 yılında gerçekleştirdi. Çin, Rusya ve ABD den sonra insanlı uzay uçuşunu başarıyla gerçekleştiren üçüncü ülkedir. Uzay teknolojisi geliştirmek aynı zamanda ekonomik ve teknoloji gelişme gücünün de bir yansıması olarak görülmektedir. Çin de, geliştirdiği uzay teknolojisiyle, 21'inci yüz yılın ekonomik ve politik bir gücü olarak, gelişme potansiyelini ve düzeyini uluslar arası alanda kabul ettirmek istiyor. "İnsanlı uzay uçuşları için iniş sisteminin de başarılmış olması Çin'in uydu izleme ve denetleme ağını da başarıyla tamamlamış olduğuna işaret eder. Böylesi bir ağ, uydu ve füzelerin doğru bir biçimde izlenmesi ve denetlenmesini sağlar. Bu başarıyla Çin, uzaya çıkma, geriye yer'e dönme, Yer'deki belli bir noktayla sinkronize dönme, birçok uydu sistemini bir ağ ile yönetme, uluslararası uzay sistemiyle uyum ve yörüngede uydu onarım aşamasına gelmiş demektir."

ABD Savunma Bakanlığı'nın Çin'in askeri gücüne dair hazırlamış olduğu bir raporunda, 'Çin'in insanlı uzay uçuşundaki yakın hedefi politik prestij olabilir ancak bu uçuş 2010 – 2020 zaman aralığında askeri uzay sisteminin gelişmesine destek verecektir'. ABD, Çin'in esasen 2020 yıllarında uzay askeri teknolojisini kullanabileceğini tahmin ederken, bu öngörüsünde yanıldığı kısa bir sürede ortaya çıktı. Bunun göstergesi, radarlara yakalanmayan uzun menzilli savaş uçağının yapılması oldu. ABD Savunma Bakanlığı, Çin'in bu teknolojiyle en

erken 2017-2020 yıllarında ulaşabileceğini tahmin ediyordu. Ancak Çin, bu tahminleri alt üst ederek 2011 yılında, bu çağı başarıyla denedi. İkincisi uzay teknolojini özellikle askeri alanda kullanmasının 2020'li yıllar olarak belirlerken, 2011 yılında insanlı uzay aracını gönderdi ve yörüngeye oturttur. Bu gelişmeler, ABD'nin askeri savaş politikalarını önemli oranda etkiledi ve Çin'in giderek bir askeri denge gücü haline geldiğini ortaya koyuyor, "Uzay endüstrisinin gelecekte göstereceği büyümeyle Çin'in dış uzayı araştırma, Uluslararası Uzay İstasyonu'na katkıda bulunma, insanlı Ay uçuşu ve Mars'a insanlı uçuşlara yoğunlaşacağı bekleniyor. Çin için Mars'a insanlı uçuş, insanın 21. yüzyıldaki araştırma ruhunun en çarpıcı işareti olacaktır."[121]

Uzay eksenli yürütülen çalışmalar, önümüzdeki yıllarda küresel güçlerin rekabet-savaş eksenli politikaların yaşama geçilmesi anlamına gelecektir. Bilgisayar sistemlerine dayanan uydu ve radar sistemlerinin çok kapsamlı gelişmesi, savaş teknolojisinin yapısında çok farklı gelişmelere yol açmaktadır ve açacaktır. Saldırı silahların binlerce kilometre uzaklıktan ve uzaydan ateşlenmesi tekonolojisinin çok daha kapsamlı olarak geliştirilmesi, dünya genelinde hâkimiyet mücadelesinin önemli bir parçası olarak kullanılmaktadır. Özellikle askeri ve deniz hava güçlerinin savaş teknolojisinde giderek ön plana çıkması, uzay çalışmalarına verilen önemi çok daha fazla arttırmaktadır. Saldırı askeri uçakların yeni versiyonlarının uzayda koşullandırılan askeri uydu sistemleri tarafından kara, deniz ve hatta hava hedeflerine doğrudan yönlendirilmesi savaş stareji ve taktiklerinin yeni ve üst boyutta bir hamlesini oluşturuyor. Bu bakımdan küresel güçlerin uzay araştırmalarının esasına savaş teknolojisi oluşturuyor.

Nükleer uzay teknolojisini geliştirme projeleri içerisinde olan ülkelerin önemli bir kısmının Asya merkezli olması, aynı şekilde Asya'nın bu alanda da rekabetin önemli bir rol üstleneceğini gösteriyor. Özellikle Çin, ABD ve Rusya'dan sonra 3'üncü bir ülke olarak uzay çalışmalarındaki büyük atakları önümüzdeki yıllarda çok daha kapsamlı bir şekilde yürüteceğini gösteriyor. Çin'in Ciuçüen, Şiçang ve Tayyüen bölgelerinde, fırlatma kapasiteleri geniş ve yüksek teknolojilerle donatılmış üç fırlatma merkezi bulunuyor. 2006 yılından bu yana 'Uzun Yürüyüş roketleri'den 67 başarılı fırlatmaya imza attı ve 79 uzay aracını

121- LELE Ajey, Institute for Defence Studies and Analyses, New Delhi, India, China: A Growing Military Space Power, 2005, Astropolitics, 3:67-75.

planlanan yörüngelerine yerleştirdi. Uzay teknolojisinde oluşturulabilecek bir denge, tersten ekonomik, politik ve askeri dengeleri etkileyecek önemli bir faktör olacaktır. Çin bu gerçeğin farkında olarak, uzay araştırmalarına çok önemli bir rol biçmektedir.

4- BÖLGE ÜLKELERİ ARASINDA ASKERİ İLİŞKİLER

Bölgesel ilişkilerin çok yönlü ve karmaşık olmasını sağlayan önemli halkalardan biri de doğal olarak bölgede devam eden askerileştirme politikalarıdır. Bölgenin küresel sistem içerisinde bulunan ülkelerinin askeri alandaki rekabetleri belki de bölgesel ilişkilerin en zayıf halkasını oluşturmaktadır. İki yönlü bir sorun bulunuyor. Birincisi ABD'nin uluslar arası alanda oluşturduğu askeri hâkimiyetidir. Bu durum özellikle stratejik Asya ülkeleri bakımından da ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Küresel kapitalist sisteminin ana stratejisi ve gemenlik politikası askeri güce dayanan uluslar arası militaristleşmedir. ABD, bu gücün keyfini çıkartırken, kıta bölgelerine karşı her türlü savaş tehditini de pratik örnekleriyle göstermektedir. Bu bakımdan Asya'nın Rusya, Çin, Japonya, Hindistan ve Güney Kore gibi ülkeleri, en azında Asya'yı ve yakın bölgeleri kontrol edebilecek askeri bir güç olmaya çalışmaktadırlar.

İkincisi, ekonomik ve politik olarak birbirine çok yaklaşan Asya ülkeleri, askeri güç ilişkilerinde henüz bir güven oluşturmuş değillerdir. Asya'nın güvenliğini oluşturan okyanus geçişleri, boğazlar gibi stratejik merkezlerin denetiminde halen bir kısım sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle Çin'in askeri gelişmesi, bölge ülkelerinin kafasında bir kısım sorunlar oluşturduğu biliniyor.

Asya kıtasının bölgesel ve uluslar arası küresel güçleri veya adayları olarak tanımlayabileceğimiz az sayıdaki ülke silahlanma yarışında önemli bir harcama yaptıklarını somut rakamlarla ortaya koyduk. Küresel kapitalist dünyanın askeri stratejisinde deniz ve hava kuvvetlerinin oynadığı rol giderek ön plana çıkmaktadır. Afganistan ve Irak işgallerinde görüldüğü gibi deniz ve hava hâkimiyetinin çok önemli olduğu ve askeri stratejide önemli bir yeni bir aşamayı oluşturduğu dikkate alındığında Asyatik küresel güçlerin bu alanda çok yoğunluklu bir rekabet içinde olduklarını söylemek mümkündür. Örneğin denizaltı filolarının güçlendirilmesi, uçak ve askeri helikopter taşıyan savaş uçak gemilerinin yapımına hız verilmesi, savaş uçaklarının yani hava filola-

rının modernleştirilmesi ve güçlendirilmesi için önemli kaynaklar aktarılmaktadır. Nükleer silahlarla donatılmış stratejik deniz altı savaş gemileri ile yine nükleer silah taşıyan uzun menzilli savaş uçakları için özel projelerin geliştirilmesi askeri stratejinin öncelikli konularından birini oluşturmaktadır. Özellikle ABD'nin bu alandaki tartışmazsız bir güce sahip olması ve dünya kıtasının hemen her alanında hava ve deniz üslerine sahip olması, ayrıca Asya kıtasının dört bir yanında büyük askeri üsler oluşturması, Asya kıtasında, askeri rekabeti çok daha kapsamlı olarak körüklemektedir. Dünya çapında olmasa da özellikle Asya kıtasında belirli bir denge oluşturulması hedefleniyor.

Çin, Japonya, Hindistan, Kuzey ve Güney Kore gibi ülkelerin askeri yönelimlerini somut verilerle ortaya koyduk. Örneğin Çin ve Hindistan, Rusya tarafından kullanılan ancak ekonomik koşulları nedeniyle yenileyemediği büyük uçak gemilerini satın alarak maderinize ederek okyanuslarda görev alabilecek filolar oluşturmada önemli adımlar attılar. Öncelikli olarak Asya kıtasının kontrolü, ama uzun vadede küresel sistem içerisindeki gelişebilecek etki gücüne bağlı olarak açık denizlerde kullanılması hedeflenen donanma için Brzezinski şunları belirtiyor: "Her ikisi de (Rusya'dan aldıkları ileri modeller de dâhil) küçük muhrip filolarını modernleştiriyor ve denizaltı filolarını anahtar bir caydırıcı deniz kuvveti olarak genişletiyorlar. Çin donanma planlamacıları Çin'in donanma çapının güneybatıya doğru genişletilmesini savunurlarken Hindistan'daki muadilleri yalnızca Hindistan'ın Hint Okyanusu'ndaki özel donanma sorumluluğunun önemini değil aynı zamanda da kendisini Malaka Bogazi'na yani doğuya doğru yerleştirilmesinin gerekliliğini vurguluyorlar.

Japonlar da benzer şeyler yapmakta gecikmediler. 2001'de Japonya, Malaka Boğazı'na düzenli olarak silahlı devriye gemilerini göndereceğini, böylece yerel korsanların tacizine uğrayan Japon tankerlerini ve kargo gemilerini koruyacağını duyurdu. Yüksek etkili muhriplerden oluşan filolara ek olarak Japonlar, sözde iniş platformu denen (LPD) taarruz helikopterlerini taşıyan ve potansiyel olarak sabit kanatlı uçak olan bir uçak gemisi edinerek daha uzun vadeli bir donanma imkân ve kabiliyeti arayışına girdiler. Japonların şimdiki planları 13.500 tonluk ek helikopter taşıyan muhriplerin ilave olarak on altı adet Harrier jet taşıyabilen İtalyan uçak gemisi Garibaldi'den daha büyük Japon gemileri taşımasını sağlamaktır. Uzun menzilli yeniden depolama özellikli

savaş uçaklarıyla (bunların özellikleri resmi olarak inanılmaz şekilde "insani" olarak tanımlanıyor) ve modern denizaltı filolarıyla desteklenen Japon deniz kuvvetleri -Amerikan donanmasına kıyasla hâlâ mütevazi kalıyor- Asya devletleri arasındaki en ileri düzeyde ve en güçlü olandır."[122]

Çin'in Asya'da küresel bir güç olarak ekonomik alanda olduğu gibi askeri alanda önemli bir aktör haline gelmesi, dünya kapitalist sisteminin önemli bir ekonomik gücü olan Japonya'nın artan askeri harcamaları, Hindistan'ın gelişen askeri gücü, Rusya'nın daha önce vurguladığımız gibi dünyanın ikinci derecede askeri bir güç olması, bölgesel ve uluslar arası dengeleri önemli oranda etkilemektedir.

Küresel dengelerin oluşturduğu yeni ilişkiler, her ülkenin birbirleriyle olan ilişkilerine yeni bir şekil verirken, aynı zamanda silahlanma yarışı daha alenice yürütülmektedir. Çünkü askeri güç aynı zamanda küresel kapitalist sistem içerisinde önemli bir rol oynamaktadır. Küresel kapitalist sistemin en belirginleşen özelliklerinden biri de sistem gücü olarak bilinen ülkelerin yüksek düzeyde silahlanmasıdır. Bunun en çarpıcı bölge ise Asya'nın genelidir.

122- BRZEZİNSKİ Z., Tercih, İnkilap yay, İstanbul,2005, syf.142-143.

BÖLÜM-10:

ASYANIN KÜRESEL KURUMLARI

Küreselleşmenin özelliklerinden biri, tek tek ülkeleri aşan kıta düzeyde bölgesel ekonomik, politik ve askeri kurumların oluşturulmasıdır. Bu oluşumlar son 20 yıldır işlevsel hale getirilmekte ve fonksiyonel yapılarını çok daha güçlü oynamaya başladılar. Küresel sistemin merkezi durumunda ülkeleri kapsayan kıtasal veya bölgesel düzeyde oluşan bir kısım oluşumlar önemli oranda işlevli hale gelmiş ve tek tek ülkelerin üzerinde roller üstlenen ve hatta ülkelere müdahale etme gücüne ulaşan küresel kurumlar bulunuyor. Avrupa Birliği bünyesinde oluşturulan kurumlar bunun somut örnekleridirler.

Küreselleşmenin giderek geliştiği ve bütün kıtaları etki alanına almaya başladığı yerlerde bu tür kurumsal yapılar oluşturularak bölgesel merkezileşmeye doğru hızla ilerlemektedir. Küresel sermayenin çekim merkezi olan Asya kıtasında bölgesel kurumlar hızla oluşmakta ve AB gibi uzun süreye dayanan bir aktifleşmekten çok küresel sistemin ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde tersten çok daha hızlı gelişmektedirler. Asya gibi dünyanın küresel merkezi olmaya aday bölge olarak, söz konusu bölgesel kurumların oluşması, hızlı olduğu kadar karmaşık bir şekilde ilerliyor. Küresel sermayenin merkezileşme eğilimine bağlı olarak Asya kıtasındaki bu yansıma çok daha derinden etkili olmaktadır.

Tarihsel olarak baktığımızda Asya ülkeleri arasında çok önemli politik sorunlar yaşanmış ve bunlar bir biçimiyle devam etmektedir. Komşu olan birçok ülke bir dönem uzun yıllar savaş halinde olar ülkeler olarak biliniyor. Halen bir kısım toprak sorunları devam ediyor. Bütün bunlara rağmen küreselleşme ve sermayenin Asya üzerinde yaptığı stratejik hesaplar bölge ülkeleri arasındaki ilişkileri yeniden biçimlendirmektedir. Bu şekillenme bölge ülkelerinin istem veya niyetine bağlı olarak değişmiyor, uluslar arası alanda küresel sistemde meydana gelen zorunlu değişimlerin kaçınılmaz sonucudur. Asya kıtasında tek tek ülkeler üzerinde giderek merkezileşen bölgesel kurumsal yapılar oluşmaya başlanmış bulunuyor. Bunların zamanla gelişerek kıta ülkeleri üzerinde bir etki gücüne dönüşmeleri de kaçınılmazdır, özellikle

farklı ekonomik birliklerin ön plana çıkması, bunların zamanla gelişerek politik birliklere doğru evirilmesi 'Asya Birliği veya Asya Devletler Birliği' gibi kıtasal-merkezi bir oluşumun ön hazırlıkları olduğu görülüyor. Bu bir bakıma kaçırılmaz ve zorunludur.

Asya kıtasında birçok 'birlik' oluşmuş bulunuyor. Fakat biz bütün bunlar içerisinde Asya için stratejik öneme sahip olan ve Asya kıtasının ekonomik, politik, toplumsal ve askeri durumunu değiştirme potansiyeline sahip olan birkaç tanesi üzerinde durmak istiyoruz. Bunlar Asya kıtasının önümüzdeki süreçte nasıl oluşuma doğru evirileceği konusunda ön fikirler verecektir.

1- ASYA'DA KÜRESEL KALKINMA BANKASI

Merkezi Filipinler'in başkenti Manila'da bulunan ve Asya bölgesinin finans ilişkilerini şekillendiren Aysa Kalkınma Bankası(AKB) ABD, Almanya, İngiltere, İtalya, Belçika, İsveç, Norveç, Hollanda, Güney Kore ve Japonya tarafından, Sovyetler Birliği ve Çin'i ekonomik olarak kuşatmak ve kapitalist sistemi Asya kıtasında etkin kılmak amacıyla 1966 yılında kuruldu. AKB, kıta coğrafyasında uzun yıllar İMF ve Dünya Bankası'nın taşeronu rolünü oynadı. Öncelikli olarak Doğu Asya ülkelerini ekonomik olarak finansa etmede önemli bir rol üstlenen ve Doğu Asya kapitalist modelin oluşmasında ciddi katkıları olan 'Asya Kalkınma Bankası'na üye ülke sayısı 67'dır. Asya'da 48 ülke, Ağırlıkla AB ülkelerinden olmak üzere Asya dışında ise 19 ülke Asya Kalkın Bankası üyesidir.

AKB'ye en büyük katkı payını Japonya yapmaktadır. Bu bakımından AKB'nin başkanlığına sürekli bir Japon getirilir. Ayrıca 12 tane başkan yardımcısı bulunuyor. Bunlardan 8'i Asya kıtasını temsil etmekte, 4'ü de AKB üyesi Asya dışı ülkelerden seçilmektedir. Yaklaşık olarak 2500 kişi personeli bulunuyor. 2010 yılı verilerine göre 20 milyar dolara yakın bir bütçeye sahip olan banka bunu özellikle gelişmekte olar Asya ülkeleri için kredi olarak kullanmaktadır.

AKB'nn Asya dışındaki üyeleri: Almanya (1966), Avusturya(1966), Belçika(1966), Kanada(1966), Danimarka(1966), İspanya, ABD(1966), Finlandiya(1966), Fransa(1970), İrlanda(2006), İtalya(1966), Lüksemburg, Hollanda, (1966) Portekiz, İngiltere(1966), Norveç, İsveç(1966), İsviçre(1967) ve Türkiye(1991)

Üye Asya Ülkeleri: Afganistan (1966), Ermenistan(2005), Avustralya(1966), Azerbaycan (1999), Bangladeş (1973), Bhoutan (1982), Myanmar (1973), Brunei (2006), Kamboçya (1966), Çin (1986), Îles Cook (1976), Güney Kore (1966), Fildişi (1970), Gürcistan (2007), Hong Kong[2] (1969), Hindistan (1966), Endonezya (1966), Japonya (1966), Kazakistan (1994), Kırgızistan (1994), Kiribati (1974), Laos (1966) Malezya (1966), Maldives, Marshall Adaları (1990), Micronésie (1990), Moğolistan (1991), Nauru (1991), Nepal (1966), Yeni-Zelanda (1966), Özbekistan (1995), Pakistan (1966, Palaos (2003), Papouasie-Nouvelle-Guinée (1971) Filipinler (1966), Salomon (1973), Samoa (1966), Singapur (1966), Sri-Lanka (1966), Tayvan (1966), Tacikistan (1998), Thaylande (1966), Doğu-Timurl (2002), Tonga (1972), Türkmenistan (2000), Tuvalu (1993), Vanuatu (1981), Vietnam (1966)[123]

Asya ve Okyanus ülkelerinin hemen hemen tamamını kapsayan AKB, bölgesel ekonomik ilişkileri organize eden ve özellikle finans sektöründe ağırlığı önemli oranda arttı. Dünya küresel sistemin Asya merkezli ülkeleri olarak bilinen Japonya, Hindistan ve Güney Kore'den sonra Çin, Rusya ve Vietnam'ın da AKB'ye üye olmaları Bankanın ekonomik-finans gücünü uluslar arası düzeye çıkardı. Sovyetler Birliği'nin dağılması, Çin'in daha 1980'lı yıllarda çok hızla kapitalist restorasyona girmesi, Asya'nın bütünlüklü olarak küresel sisteme dâhil olması, bankanın Asya küresel sermayesinin yönlendirilmesindeki rolü çok daha fazla arttı. Dünya kürsel sistemin güçlü ekonomisine sahip olan Japonya ve Çin gibi iki ülkenin Asya ekonomisini şekillendirmede oynadıkları rolün en önemli verilerden biri de Asya finans ekonomisini arttırmaları ve AKB'nın ciddi bir rol üstlenmesidir.

Bölgesel banka-finans sektörlerinin gelişmesi, AB Merkez Bankası, İslam Kalkınma Bankası, Latin Amerika Kalkınma Bankası ve Asya Kalkınma Bankası'nın kurulmuş olmaları, dünya küresel ekonominin giderek belli merkezlerde yoğunlaşması bakımından somut bir fikir vermektedir. Özellikle dünya küresel ekonominin merkez üssü haline gelen Asya'da küresel ekonomiyi finanse eden ve düzenleyen bu tarzda bir bankanın kurulmuş olması, esas olarak Asya ekonomisinin merkezileştirilmesinde önemli bir işlev görmektedir. Uzak Doğu ve Doğu Asya bölgelerinde 'Asya'ya özgü kapitalist modeller geliştirmeleri ve

---

123- http://fr.wikipedia.org/wiki/Banque_asiatique_de_d%C3%A9veloppement

bunun giderek küresel dünya ekonomisi ile bütünleşerek Asya'nın kalkınmasında küresel Asya modelinin oluşturulmasında AKB'nin önemli katıları oldu. AKB henüz bir Avrupa Birliği merkez Bankası gibi, bütün bölgesel ilişkileri belirleyecek güçte değildir. Bu ancak Asya Birliği veya Doğu Asya Birliğinin kurumsallaşması ile doğrudan ilişkilidir. Ancak AKB ayrıt edici özellikle dünya küresel bankası gibi bir işleve sahiptir. ABD, Kanada, AB'nin beli başlı küresel güçleri, AKB'nın üyeleridirler. Hiç şüphesiz ki bankanın etki gücü esasen Asya ülkelerine aittir. Anca söz konusu ülkelerin bankanın üyeleri olmaları, gelecekte Asya'da küresel finans sermayesinin oynayacağı rolü ve Asya'nın dünyanın rekabet merkezi haline gelmesini ortaya koyması bakımından önemli bir hamledir.

Asya kıtasının belirleyici finans gücü olma yolunda hızlar ilerleyen AKB, özellikle Dünya Banksı ve İMF'nin Asya kıtasındaki etkinlik alanlarına hızla girmekte ve Asya eksenli bir finans ve kredi sektörü oluşturmaktadır. Bu yönelim aynı zamanda Asya kıtasının 'Uluslararası Finans Kurumları'nda etkinliğinin çok ciddi düzeyde art artmasına hizmet etmektedir. Böylelikle Asya kıtasının önemli güçleri AKB ile uluslar arası finans ilişkilerine müdahale etmektedirler. Asya kıtasının İMF ve Dünya Bankası gibi küresel kurumlarda güçlerinin artmasında AKB'nin çok önemli bir rolü bulunuyor. Hem küresel kurumları hem de AKB'yi finanse eden üye ülkelerin, uluslararası ve bölgesel küresel kapitalist sistemin makro-ekonomik sektörel politikaların oluşturulmasında belirli bir ağırlıkları söz konusudur. AKM'nin kredi potansiyelinde özellikle Çin ve Japonya'nın çok özel bir rolü bulunmaktadır. Bu etkinlik aynı zamanda İMF ve DB içinde geçerlidir. Çin, Japonya, Hindistan, Rusya ve Güney Kore'nin bu iki küresel kurumda artan ekonomik ağırlıkları aynı zamanda ekonomik güç dengelerinin Asya doğru kaydığını ortaya koymaktadır. ABK bu ilişkilerde önemli bir rol üstlenmektedir.

Son birkaç yıldır Çin'in AKB'na verdiği ekonomik destek hızla artıyor. Önümüzdeki birkaç yıl içerisinde Çin'in AKB yapacağı katkı bütün Asya ülkelerinin toplamına eşit olacak gibi görünüyor. Ancak Çin, AKB Başkanlığını Japonya'dan devralmak gibi bir yaklaşım içinde değil. Bunun temel nedeni Japonya-Çin ekonomik ilişkilerinin çok yönlü gelişmesi ve özellikle Japon teknolojisini en üst seviyede kullanma isteğidir. Başkan Japonya'da olsa, Çin'in artan ekonomik yardımı AKB içindeki gücünü orantısız bir şekilde geliştirecektir. Böylelikle başkanın kim olduğundan çok kredileri en fazla veren ülkenin karar mekaniz-

masında daha çok söz sahibi olmasıdır. Ayrıca AKB'nin artan etkinliği ile Çin'in kıtasal gücü arasında doğrudan bir paralellik söz konusudur.

Özellikle Doğu Asya Birliği Devletler Topluluğunun kurulmasına ilişkin yapılan hazırlıklara paralel olarak, tek para birimine geçilmesi durumunda Asya Kalkınma Bankasının rolü çok daha fazla artacak ve bölgenin finans ilişkilerini düzenleyen merkezi bir güç olacaktır.

2- GÜNEY DOĞU ASYA ÜLKELERİ BİRLİĞİ (ASEAN)

Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği veya Güneydoğu Asya Uluslar Topluluğu (ASEAN) , 1967 yılında Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Singapur'un katımlıyla kuruldu ve yıllar içerisinde gelişerek etkin bir güç olmaya başladı. ASEAN'ın kuruluşundaki temel mantık, özellikle Asya bölgesinde Sosyalist Çin'e karşı ekonomik bir blok oluşturmaktı. Vietnam'ın ABD tarafından işgali, Endonezya'da ABD tarafından örgütlenen askeri darbe, Asya kıtasına sarmalayan ulusal kurtuluş mücadelelerine karşı, ABD'nin geliştirdiği strateji sonucu ASEAN oluşturuldu. Daha sonraları Asya Kaplanları' olarak tanımlanan ülkelerin 'yeni' bir kapitalist gelişme modeli temelinde örgütlenmesi olarak ortaya çıktı. Tayland tarafından hazırlanan taslakta, 'komünizme karşı mücadeleye atıfta bulunarak Doğu Asya ülkeleri arasında işbirliğinin esas alındığını' belirtmektedir. ASEAN, ilk yıllarda çok ciddi bir etki gücü oluşturmadı ancak 1990'lı yıllardan sonra Asya kıtasındaki gücü hızla artarak bölgesel bir yapı haline geldi.

1984 yılında Brunei ASEAN üyesi oldu. 1992 yılında üye ülkeler arasında yapılan anlaşmayla 'Ekonomik İşbirliğini Geliştirme Çerçeve Anlaşmasıyla ASEAN Serbest Ticaret Alanı oluşturuldu. 1995'de Vietnam, 1997'de Laos ve Myanmar (Burma) üye oldu. İlk ASEAN+3 Zirvesi Malezya'da yapıldı. 1998'de Doğu Asya Vizyon Grubu kuruldu, 1999'de Kamboçya üye oldu.

ASEAN'ın bölgesel ve uluslararası etkisini arttırmaya başlayan süreç esasen, Çin, Japonya ve Güney Kore'nin de üye olmasıdır. Asya kıtasının bu üç ülkesi aynı zamanda dünya küresel sistemin önemli güçleri olmaları ASEAN geleceğe yönelik stratejilerini önemli oranda etkiledi. Özellikle Çin'in üye olmasıyla 1,9 milyarlık bir nüfus potansiyeli oluşturması, Pazar alanı bakımından önemli bir hamle olarak görüldü. [124]

124- Ritzer, age, syf: 175.

Çin geçmişte ASEAN'ın ticari bir ortağı olarak rol oynarken, bu kez aktif bir üyesi ve giderek liderliğe oynayan bir duruma geldi. ASESAN söz konusu ülkeler arasında sadece ekonomik işbirliğine dayanan bir kurumsal yapı değil. Esasen Doğu Asya'nın ekonomik/politik biçimlenmesi bakımından son derece önemseniyor. 25 Ekim 2009 yılında. Taylan'da yapılan ve Hindistan, Yeni Zelanda ve Avustralya devlet başkanlarının katıldığı toplantı. ASEAN için stratejik öneme sahip kararlar alındı. Dünya GSMH'nın % 33'ünü ASEAN ülkeleri temsil ediyor.

Birlik üyesi ülkeler arasında ithal edilecek malların yüzde 90'nına ithalat vergisinin kaldırılması, serbest ticaretin fiilen başlaması, özellikle ihracatının yaklaşık oyarak % 60'ını Asya ülkeleriyle yapan Çin bakımından önemli bir avantaj oluşturuyor. Bu aynı zamanda Doğu Asya ülkeleri arasında ekonomik ilişkilerin merkezileşmesi anlamına geliyor. Böylelikle Asya'nın ekonomik bütünlüğü, zorunlu ve kaçınılmaz olarak politik birliğinin önünü açacaktır. ASEAN'ın ekonomik ve politik birliğe doğru evirilmesi, ABD'nin bölgedeki ilişkilerinde belirli bir gerileyeme yol açabilir ve Çin'in gücü çok daha artabilir. Bu bakımdan ASEAN'a sonradan giren Çin'in bir anda birliğin en aktif üyesi olarak rol alması, bölgesel çıkarlarıyla doğrudan ilişkilidir. Böylelikle, ABD tarafından Çin ve benzeri ülkelere karşı kurulan ASEAN, bugün Çin'in bölgesel güç olmasının bir aracı haline geldi.[125]

ASEAN'ın gündeminde sadece ekonomik ilişkiler değil, aynı zamanda bölgesel politik sorunların olması ve bir kısım kararlar alınması, birliğin üslendiği misyon ve gelecekteki işlevi bakımından bir mesaj vermektedir. ASEAN, Doğu Asya Ülkeleri Birliği olarak tek merkezli bir sistemin ilk bölgesel adımı olarak önemli bir işleve sahiptir. Ekonomik birleşme aynı zamanda Asya'nın bölgesel kurumlarının da giderek merkezleşmesinin önünü açacaktır. Hindistan, Yeni Zelanda ve Avustralya'nın üyelik sürecinin başlaması ve birliğe dahil olmaları, AB'nin 5 katı büyüklüğünde bir bölgesel veya dünya pazarının oluşması anlamına gelir. Bu oluşumun tamamlanması veya bu yönde kalıcı kapsamlı adımların atılması, küresel sistemin yeni sistem modellerinin Asya'daki somut yansımasıdır. Asya'nın büyük bir

---

125- KİSSİNGER Henry, La Nouvelle Puissans Americaine, Edition Fayard, syf: 19, Paris

3- ASYA PASİFİK EKONOMİK İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ (APEC)

Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) örgütü, Asya, Okyanus bölgesi, Afrika ve Latin Amerika'nın bazı ülkeleri kapsayan daha çok ekonomik işbirliğini esas alan bir oluşumdur. 1989 yılında, "Avustralya , Singapur, Kanada, Çin, Tayvan , Hong Kong (Çin Özel Yönetimi) Tayland, Endonezya , Güney Kore , Japonya , Malezya, Meksika, Yeni Zelanda , ABD , Papua Yeni Gine , Rusya , Filipinler, Vietnam, Brunei Sultanlığı, Peru ve Şili"den oluşan 21 üyeli APEC; dünya nüfusunun yüzde kırkını, dünya millî gelirinin yüzde elli altısını ve dünya ticaret hacminin de yüzde kırk sekizini oluşturuyor.[126]

APEC bir bakıma Asya ile Amerika kıtası arasındaki küresel ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir işleve sahiptir. Oluşan blok örgütlerin birinci derecedeki özelliği sermayenin hareket alanını genişletmek ve sermayenin bölgeler arası akışının önündeki engelleri kaldırmasına yönelik kararlar almasını sağlamaktır. APEC bünyesinde, "ticaret ve yatırımları izleme, balıkçılık, enerji, yatırım, teknoloji transferi, insan kaynaklarını geliştirme, telekomünikasyon, deniz kaynaklarının korunması, ulaştırma ve turizm" alanında özel anlaşmalar yaparak küresel şirketlerin hareket alanına büyük bir kolaylık sağladı.

Asya ve iki Amerika kıtası arasında ithalat ve ihracat oranlarının yüksek olmasının önemli faktörlerinden biri APEC çerçevesinde yapılan anlaşmaların önemli bir etkisi bulunuyor. Özellikle gümrük vergilerinin minimum düzeye çekilmesi, sermaye ve meta akışını önemli oranda hızlandırdı. İki kıtanın stratejik gücü olan egemenlik mücadelesine sahana olan APEC içerisinde oluşan bloklaşmalar bir bakıma kıtasal dengelerin yeniden şekillenmesinin küçük bir fotoğrafını vermektedir. Hindistan'ın henüz üyeliğe alınmaması, aynı zamanda bölgesel ilişkilerde güç ilişkilerinin değişmesine yönelik izlenecek politikaların bir yansıması olarak görülüyor.

APEC, ekonomik ve ticari ilişkiler üzerine kurulan bir örgüt olmasına rağmen, uluslar arası politikalar konusunda da yoğunlaşmakta ve bir kısım kararlar almaktadır. Özellikle 11 Eylül 2001 yılında New York'ta ikiz kulelerin vurulmasından sonra uluslar arası sorunları da gündemine alarak politikalar geliştirmeye başladı. Böylelikle iki kıta arasındaki ilişkilerin görüşüldüğü APEC, ekonomik ve politik küresel bir kurum olarak rol oynamaktadır.

126- http://www.apec.org

Çin ve Amerika ilişkilenin somutlaşmış biçimi olan APEC, aynı zamanda iki küresel gücün birbirleriyle olan zorunlu ilişkisini de ortaya koymaktadır. Hindistan'ın APEC üyesi olduktan sonra nerdeyse dünyanın 3/2'sini kapsayan bir birliğe dönüşmüş olacağı gibi dünyanın belki de tek pazarının oluşmasının önünü açmış olacaktır. Bu bakımdan ABD ve Çin'in rekabeti bir bakıma APEC üzerinde gelişecek gibi görünüyor. Örgütün henüz, beklenildiği gibi iki katı arasında bir etki yaratmış değil, ancak küresel sermaye ilişkileri bakımından önemli bir işlev göreceği, özellikle sermayenin bölgesel akışında oynayacağı rol önemseniyor. Bu bakımdan önümüzdeki süreçte hem Asya hem de iki Amerika kıtasında birçok ülke APEC üyeliği için başvuracaklardır. Hindistan ve Brezilya'nın üye olmasıyla, dünyanın küresel kapitalist ülkelerinin önemli bir kısmını büny'esine katmış olacaktır. Son tahlilde, APEC'in nasıl konumlanacağı, nasıl bir rol oynayacağı Çin ile ABD ilişkisi belirmeyecektir.

3- BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU (BDT)

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra eski Sovyet cumhuriyetlerinin 'bağımsızlıklarını' ilan etmeleri ile Avrasya ve Orta Asya'da fiilen politik bir kaos meydana geldi. Özellikle Rusya'nın dünya çapındaki etki gücünün kırılması ve kendisini çevreleyen alanda büyük dönüşülmen sonucu fiili bir yenilgi almasına yol açtı. Rusya, hem dağılan Sovyetler Birliği'ni uluslararası alan ilan etmek, hem de yeni etkinlik alanını koruyabilmek için daha gerçekçi stratejilere yöneldi. Bunun ilk adını olarak, 8 Aralık 1991 yılında Belovejskaya Puşşa kentinde Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Beyaz Rusya arasında yapılan anlaşmayla 'Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurdular. 21 Aralık 1991 yılında Baltık Devletleri ve Gürcistan hariç, diğer eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri de söz konusu anlaşmayı imzaladılar. 1993'de Gürcistan da bu anlaşmayı imzaladı ve böylelikle Azerbaycan, Beyaz Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Tacikistan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna(de facto) ; Bağımsız Devletler Topluluğunu oluşturdular. Daha sonra Gürcistan ve Türkmenistan BDT'den ayrıldılar.[127]

127- http://tr.wikipedia.org/wiki/Ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z_Devletler_Toplulu%C4%9Fu

Rusya, BDT oluşturarak esasen Sovyetler Birliği dönemindeki hâkimiyetini korumayı hedeflemiştir. Dönemin politik ortamı içerisinde nispeten gevşek ve pek işlemeyen bir BDT gerçeği vardı. Rusya'nın tanınmış siyaset bilimcisi Andrey Fedorov bu durumu şu cümlelerle tarif ediyor: "BDT, uzun zamandır bir nevi devlet başkanları kulübü rolünü oynuyor. Son yıllarda yapılan zirveler bunu gösteriyor. Böyle bir BDT, Gürcistan olmadan da var olur, ancak Gürcistan'ın peşinden başka ülkeler de giderse, iş değişir. Potansiyel adaylar da yok değil. Öncelikle, dış politika rotası, daha çok devlet başkanlığı seçimlerinin ikinci turunun sonucuna bağlı olan Ukrayna. Viktor Yushchenko muzaffer olursa, Ukrayna, Gürcistan'ı izleyebilir ve Batı ile aktif bir entegrasyon politikasını başlatabilir."

BDT, Devlet Başkanları Konseyi, Hükümet Başkanları Konseyi, Parlamentolar arası Asamble, Dışişleri Bakanları Konseyi, Ekonomik Konsey, İcra Komitesi, Savunma Bakanları Konseyi, Sınır Muhafız Komutanları Konseyi, Antiterör Merkezi, Devletlerarası Banka, Devletlerarası İstatistik Komitesi, İşbirliği Komiteleri gibi alt organlara sahip olmasına rağmen bunların önemli bir kısmı işlevsizdi. Ancak bu durum, Rusya'nın politik olarak kendini toparlanması, devlet sistemini yeniden organize etmesi, ekonomik olarak ciddi bir gelişme içerisine girmesi, askeri gücünü yeniden dizayın etmesi ve en önemlisi de enerji politikası ile stratejik dengeleri değiştirmeye başlaması, BDT'nun daha etkin bir kurum haline gelmesinde önemli bir faktör oldu. Özellikle Putin döneminin başlamasıyla Rusya'nın BDT üyeleri üzerinde çok belirgin bir ağılığı oluştu.

Rusya'nın askeri ve politik yöneticileri ve stratejistleri hem Orta Asya hem de Avrasya üzerindeki etkinliğini güçlendirerek uluslar arası alanda bölgenin hâkimi olduğunu mesajını vermenin en kestirme yolu BDT üzerindeki etkisini arttırmaktan geçtiğinin farkındadırlar. Bölgenin bir bütününden önemli bir askeri ağırlığı olan, nüfus bakımından ciddi bir potansiyel oluşturan Rusya'nın stratejik hedef Bağımsız Devletler Topluluğunu politik, askeri ve ekonomik olarak güçlü bir birlik halinde örgütlemekti. Bunun için BDT bünyesinden yer alan Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan ile Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET)'nu kurdu. AET üyesi ülkeler arasında gümrük birliğinin kurulması ve malların serbest dolaşımı sağlandı. Ukrayna ve BDT diğer üyelerinin de AETüye olmasıyla Avrasya ve Orta Asya'da

oluşan birlik bir bakıma eski Sovyetler Birliği sınırlarının fiilen bir oluşum sürecine girilmesidir. Putin ve Medvedev ikilisinin bütün hedefi bunun başarmaktır. Ayrıca Rusya'nın Dünya Ticaret Örgütü(DTÖ')ne üye olmasıyla aynı zamanda Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET) üye ülkelerinin fiilen DTÖ'ne üye olmalarını sağlanmıştır.

Ekonomik birlik sağlamak için de Rusya, Ukrayna, Belarus ve Kazakistan, ileride serbest ticaret bölgesine dönüşebilecek bir "Ortak Ekonomik Alan' oluşturma çalışmaları halen devam ediyor. BDT ülkelerinin oluşturduğu birlikler arasında en iyi gelişen örgüt olduğuna inanılan "Avrasya Ekonomik Topluluğu" kapsamında, Birlik üyesi ülkelerin Dünya Ticaret Örgütü'ne üyeliği amaçlanmakta, üye ülkeler arasında "tek ekonomik bölge" oluşturmak amacıyla ortak gümrük tarifeleri temel listesi ve gümrük birliği oluşturulmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir

Türkmenistan'da (BDT) üye ülke Başbakanları Zirvesi'ne katılan Rusya'nın yeni Başbakanı Dmitri Medvedev, örgüte üye ülkeler arasındaki ekonomik işbirliğinin hızla arttığına dikkat çekmiş, üye ülkeler arasında ticari ilişkilerin gelişmesi, serbest ticaret anlaşmasının onaylanarak yürürlüğe girmesi ve yeni ülkelerin katılmasının sağlanması gerektiğini' belirtti. BDT üyesi ülkeler arasındaki ticaret hacminin sürekli arttığına dikkat çekerek, bu oranın % 36 düzeyinde artarak 300 milyara ulaştığını' söyledi. BDT ülkeleri arasındaki ithalat ve ihracat oranının sürekli artma eğiliminde olması, özellikle doğal gaz ve petrol gibi stratejik enerji kaynaklarında Rusya ile sıkı bir işbirliği içinde olmaları, Rusya'nın artan yüksek teknolojisini bölge ülkelerin hizmetine sunması, BDT arasındaki ilişkileri yeniden biçimlendirmekte ve çok daha fazla işlevli hale getirmektedir. Böylelikle Rusya, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra, kendi tarihsel sınırlarına bir başka biçimde ulaşmaya çalışıyor. Bu aynı zamanda Rusya'nın tekrardan bölgenin hâkim gücü haline gelmeye başladığını gösteriyor. Rusya'nın DTÖ üye olmasıyla bu süreç çok daha fazla pekişecektir. Küresel sermaye ile Rusya arasındaki sorunlar dahası güvensizlikler DTÖ ile birlikte sona ereceği gibi Rusya'nın kapılar küresel sermayeye çok daha fazla açılacaktır. Böylelikle BDT bünyesinde Avrasya ve Orta Asya'da etkin olan bir Rusya, küresel sermaye için bir güvence olacaktır

4- ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ (ŞİÖ)

26 Nisan 1996'da, Çin Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan, Çin'in Şanghay kentinde bir araya gelerek 'Sınır Bölgelerinde Askeri Güvenin Derinleştirilmesi Anlaşmasını' imzaladılar. Kamuoyunda 'Şanghay beşlisi ' olarak bilinen Şanghay İşbirliği Örgütü(ŞİÖ)'ne 2001'de Özbekistan'ın katılımıyla üye sayısını altıya çıkarttı. Gözlemci ülkeler ise Hindistan, İran, Moğolistan, Afganistan, Pakistan'dır. ŞİÖ'nün değer kurumsal yapılardan önemli bir farkı: politik ve askeri özellikleri ön plana çıkan bir örgüt özelliğine sahip olmasıdır. Özellikle üye ülkeler arasında askeri ve politik ilişkileri geliştirmek, bir bakıma Asya'nın ilk askeri gücü olmak gibi bir misyon yüklenmiş bulunuyorlar.

Özellikle ABD'nin Avrasya ve Orta Asya politikasına karşı oluşturulan ŞİÖ'nun 2005'teki toplantısında ABD'nin 'Orta Asya'daki askeri varlığına son vermesi uyarısı yaptıktan sonra, ABD, Özbekistan'daki askeri güçlerini geri çekti. Rusya Devlet Başkanı Putin, 'Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Ağustos 2007'de Bişkek Zirvesi'nde "tek kutuplu dünya kabul edilemez" açıklamasıyla özellikle NATO'ya karşı Asya'da ŞİÖ var olduğunu belirtti.

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün hâkimiyet alanı bakımından NATO'dan çok daha büyüktür. Özellikle gözlemci statüsündeki ülkeler de hesaba katıldığında Doğu-Batı-Güney ve Orta Asya bölgesinin tamamını kaplamaktadır. Avrasya'dan Ortadoğu'ya, Pasifik Okyanusundan Hürmüz boğazına kadar bir alanı kontrol etme şansına sahiptir. Bir başka ifadeyle 37 milyon km² bir alanı kontrol ediyor. Çin ve Rusya'nın İran ve Suriye politikalarına ortaklaşması, ŞİÖ için belirlenen stratejinin önemli bir etkisi bulunuyor. Ayrıca nüfusu 2,7 milyar olup dünya nüfusunun % 40'ını oluşturmaktadır. Sadece üye 6 ülkeyi hesapladığımızda hâkimiyet alanı 30 milyon km² ve 1.45 miyar nüfusuyla dünya nüfusunun ¼'üne eşittir. Bu olgular ŞİÖ'nün stratejik önemini arttırdığı gibi üye ülkelerden Çin ve Rusya'nın aynı zamanda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyesi olmalarıdır. Bu iki ülkenin etkisiyle ŞİO,'nün Aralık 2004'te BM'de üye gözlemci statüsü kabul edilmiştir. Ayrıca dünya nükleer silah gücüne sahip 4 ülke de ŞİÖ içerisinde bulunuyorlar. Asya'nın yeni NATO'su olarak gösterilen ŞİÖ, askeri ve politik kararlarıyla ön plana çıkmakla birlikte, ekonomik ilişkilerde

özellikle enerji alanda stratejik kararlar almada belirli bir etkinlik sağlamaktadır.

Rusya ve Çin'in Asya kıtasında oluşturulan örgütlerin önemli bir kısmını içinde yer almaktadırlar. Özellikle Çin olmaksızın Asya kıtasında oluşturulan kıtasal örgütlerin pek işlevi olmayacağı ve etkin bir rol üstlenmeyeceği biliniyor. Ancak ŞİÖ'nün stratejik yönelimleri diğerlerinden oldukça fraklıdır. Bu örgütün esas işlevi askeri ve bölgesel politik kararlar almaktır. Küresel rekabette, bu tür oluşumlar, ülkelerin uluslar arası ve bölgesel gücü ve etkinliği bakımından oldukça önemlidirler. Böylelikle küresel güçler arasındaki rekabette güç hâkimiyeti çok daha belirgin olarak ön plana çıkmaktadır. Rusya Kafkasya ve Orta Asya'da Çin Orta, Doğu ve Uzak doğu Asya'da önemli bir etkinlik alanı yaratmış iki ülkedirler. Ayrıca özellikle Çin'in Okyanus bölgesiyle olan yakın ilişkiler, önümüzdeki dönemde ŞİÖ'nun etkinlik alanını çok daha fazla arttıracaktır.

ŞİÖ üyelerinin almış oldukları karara göre, 2020 yılına kadar üye ülkeler arasında tam serbest ticaret anlaşmasının yürürlüğüne konulacaktır. 2020 yılında dünya GSYİH'nın % 30'nun üye ülkeler tarafından teşvik etmesi, örgütün bölgesel ve uluslar arası gücünü çok ciddi oranda artıracağı gibi, bölge ülkelerinde çok daha geniş bir katılım sağlayacaktır. Çin ve Rusya'nın önümüzdeki yıllarda dünya ekonomisinde belirleyici bir güç haline gelmeleri doğal olarak ŞİÖ'un askeri ve politik işlevini çok daha fazla arttırtacaktır.

Rusya'ya bağımlı olarak oluşturulan 'Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT) ve Güneydoğu Asya'da, Çin'in egemenlik alanına giren Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği(ASEAN) gibi Asya'yı bütünlüklü içine alan iki kurumun liderliğini Rusya ve Çin'in yapmış olması, ayrıca Rusya'nın inisiyatifinde olan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO) ile ŞİÖ arasında yapılan güvenlik işbirliği anlaşması, ŞİÖ etki alanını çok daha hızlı geliştireceğine dair önemli verileridir. Hatta bazı Doğu Asya ülkelerinin üye olmak için kendi iç politikalarında tartışmaları, Sri Lanka, Belarusya, ve Türkiye gibi ülkelerin bunu çok açık olarak ifade etmesi, ŞİÖ küresel bir askeri ve politik güç olma olasılığını arttırmaktadır. Tabi burada Rusya ve Çin arasındaki stratejik ilişkilerin gelişmesi son derece önemli bir rol oynayacaktır. Çünkü ŞİÖ, var eden Çin ve Rusya'dır. Doğal olarak bu örgütün nasıl ibr etki gücü olacağını da bu iki ülkenin stratejik ilişkileri belirleyecektir.

Oluşturulan Asya kurumları içerisinde uluslar arası ilişkilerde en çok ön plana çıkan ve bölgesel ilişkilerde tartışılan kurumsal yapı ŞİÖ oldu. New Directions in Iran's Foreign Policy adlı kitabın yazarı Kaveh L Afrasiabi, ABD'nin Avrasya ve Orta Asya'ya doğru genişlemek istemesi ve bölgeyi NATO'nun müdahale alanını dönüştürmesine karşılık, Rusya ve Çin'in 'siyası ve askeri işbirliğine dayanan' bir oluşuma ihtiyaç duyduklarını belirtiyorlar. [128]

Matin Sieff de, Çin'in Asya kıtasının bir bütününde çok taraflı işbirliği modelleri geliştirdiğini, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün oluşumunda Çin etkin bir rol almasının Çin'in bölgesel alanda 'özgüven' kazanmasının bir sonucu olduğunu belirtmektedir.[129] Kanada Carlton Üniversitesi'nin araştırmacısı Robert Cutler' Şanghay İşbirliği Örgütü'nün stratejik yöneliminin Rusya ve Çin'in 'Orta Asya'da etkisini yaymaya' yönelik olduğunu belirtir.[130]

Asya NATO'su olarak tanımlanan ŞİÖ, Asya kıtasının stratejik denklemine belirlemeye aday bir kurumsal yapıdır. Henüz bütünlüklü oturmuş bir işlevi bulunmuyor ama ciddi bir etki yaratacağı ve uluslar arası dengeleri belirlemede önemli bir işleve sahip olacağı hemen herkesin kabul ettiği bir durum. ŞİÖ'üne üye olma koşulu coğrafik bağdır. Bu bakımdan önümüzdeki birkaç yıl içinde başta Japonya olmak üzere diğer bazı Asya ülkesi ŞİÖ'ne üye olmak için başvurabilir. ABD ve AB ülkelerinin de ŞİÖ üye olmaları, coğrafik nedenlerden dolayı zor görünüyor. Ancak 'Stratejik İşbirliği Anlaşması' yaparak gözlemci olarak katılmaları mümkündür. Böylesi bir olasılık olmakla birlikte Çin ve Rusya'nın buna pek sıcak bakmadıkları biliniyor.

Eğer ŞİÖ, gözlemci ülkeleri de üye statüsü verilirse, Asya'yı bütünlüklü olarak yönlendirecek 'güvenlik' örgütü gibi bir işleve sahip olacaktır. Böylesi bir durumda Batı'nın NATO'su ile Doğu'nun ŞİÖ arasında yeni bir stratejik güvenlik işbirliği anlaşmaları devreye girebilir. Böylelikle NATO-ŞİÖ ilişkisi, küresel kapitalist güçlerin askeri eksenli güvenlik politikalarının merkezileşmesini sağlayacaktır. Birleşmiş

128- Kaveh L Afrasiabi, "A leap of faith for Iran and the US", Asia Times, June 10, 2006.

129- The Rising Supergiants: The Challenge of India and China for U.S. Policymakers in the 21st Century

130- Luis Ramirez, "Politics of Oil Dominate Shanghai Summit", VOA News, 15 June 2006.

Milletler bünyesinde NATO-ŞİÖ arasında yeni bir güvenlik yapısının oluşturulması olasılığı giderek artacaktır. Bunu belirleyecek temel unsur da küresel sermayenin Asya stratejisidir.

BÖLÜM 11:

ASYA-AVRASYA'DA GÖÇMENLER

Göçmen nüfusunun kıtasal dağılımı ile ülkelerin kapitalist gelişme düzeyi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Kürselleşme süreci aynı zamanda göçmen nüfus akışında önemli bir artış yaratmış durumda. Sanayi ve bilişim teknolojisinde meydana gelen devasa ilerlemeler kıtalar arasında göçmen akışında ciddi bir hareketlilik yarattı. Bu aynı zamanda küresel kapitalist güçlerin ihtiyaç duyduğu yeni tip göçmenin özelliklerini de ortaya koymaktadır. Uluslar arası kapitalist sistemin kıtasal düzeyde küreselleşme sürecinin yarattığı ekonomik ilişkilerde meydana gelen değişikliklere bağlı olarak 'yeni' göçmen tipine ihtiyaç duymaktadır.

2- ASYA'DA GÖÇMENLER

Asya ve Avrasya bölgesi kapitalist küreselleşme sürecinin en önemli halkasını oluşturmaktadır. 3.786.432 nüfusu ile dünya nüfusunun % 61,5'ini oluşturmaktadır. Aynı zamanda yıllık 12,4 trilyon dolar ile dünya GSMH % 33'ünü oluşturuyor. Geleceğin önemli küresel güçleri arasında gösterilen bir kısım Asyatik ülkeler hem göç almada hem de AB, ABD ve Kanada gibi bölgelere göç ihraç etmeleri bakımında tipik özelliklere sahiptirler. Dünyanın ilk üç ekonomisi içerisinde yer alan Japonya yoğunluklu olarak göç alırken, dünyanın en hızlı gelişen ve dünya ekonomisinde dengeleri sarsmaya başlayan Çin göç ihraç ediyor. Asya'nın yeni gelişen gücü Hindistan hem göç alarak hem de dışarıya teknik eleman eksenli göç aktararak ikili bir rol oynuyor.

Tablo-1: Asya Kıtasında Göçmenlerin Genel Toplamı/1960-2005

ASYA	Erkek Göçmen Sayısı	Göçmen Kadın Sayısı	Toplam
1960	15 258 586	13 219 107	28 477 693
1965	15 025 314	13 180 060	28 205 374
1970	14 815 129	13 008 804	27 823 933
1975	15 088 974	12 957 184	28 046 158
1980	17 788 825	14 324 828	32 113 653
1985	20 911 875	16 281 624	37 193 499
1990	27 363 723	22 524 043	49 887 766
1995	25 880 029	21 309 580	47 189 610
2000	27 471 800	22 832 087	50 303 887
2005	29 485 991	23 805 290	53 291 281
Toplam	3.3977.584	2.7346.395	6.132.3979

Kaynak: www.esa.un.org/migration/index

Asya kıtası, bugün yaklaşık olarak 54 milyon göçmen barındırmaktadır. Bu oran dünya nüfusunun % 1,4'ünü, göçmen nüfusunun ise % 28'ini oluşturmaktadır. Asya'da göçmen artış oranının geçmiş yıllara göre nispi % oran bazında bir düşüş yaşanıyor. Kapitalist küreselleşmenin en çok hissedildiği kıta Asya-Avrasya'dır. Özellikle ucuz iş gücünün çok yoğunluklu bulunduğu bir kıta olması nedeniyle dünya çapında etkin olan uluslar arası tekellerin hemen hepsinin en çok yatırımlara yöneldiği bir kıta olarak stratejik çatışmaların merkezinde bulunmaktadır. Son 20 yılında göçmenlik akışında belirgin bir hareketliliğin yaşanması nüfus yoğunluğu bakımından önemli oranda ucuz iş gücü potansiyeli taşımasından kaynaklanmaktadır. Örneğin 1960-1980 yılları arasında 9 milyonluk bir göç artışı söz konusuyken 1985-2005 yılları arasında 16 milyonluk bir artış söz konusu. Asya'daki göçmenlerin % 44,7'sini kadınlar, % 55,3'ünü erkekler oluşturuyor. 2005 ile 2010 arasında artan göçmen sayısı yaklaşık olarak 8 milyon olup erkek ile kadın göçmenlerin oranlarında hiçbir değişiklik olmamış.

Asya uzun vadede hem göç alma hem de göç verme bakımından en önemli potansiyeli oluşturan tek kıta olarak ön plana çıkmaktadır. Kıtanın bu durumu, özellikle küresel sermayenin ilgisine yol açmaktadır.

Tablo-2: Asya-Avrasya Kıtasında stratejik öneme sahip ülkelerde göçmenler.

YILLAR	JAPONYA	RUSYA	ÇİN	HİNDİSTAN	MALEZYA	GÜNEY KORE
1960	579 492		248 163	9 410 535	56 895	135 551
1965	595 580		263 127	9 320 815	204 679	156 147
1970	603 861		283 256	9 118 838	736 323	179 873
1975	639 987		301 542	8 973 114	717 901	305 275
1980	667 293		314 399	8 841 054	789 130	528 810
1985	717 421		326 904	8 131 017	908 392	559 921
1990	877 210	11 524 948	379 808	7 493 204	1 014 149	572 053
1995	1 260 792	11 706 951	441 274	6 950 740	1 135 223	584 448
2000	1 686 567	11 891 829	512 688	6 270 666	1 392 355	568 071
2005	1 998 884	12 079 626	595 658	5 700 147	1 639 138	551 193
2010	2 176 219	12 270 388	685 775		2 357 603	534817

Kaynak: www.esa.un.org/migration/index

Asya ülkelerin göçmenlik politikasında önemli bir kısım farklılıklar bulunmaktadır. Dünya kapitalist sistemin en güçlü ekonomilerinden birine sahip olan Japonya'nın hızla yaşlanan nüfusuna karşılık üretim faaliyetinin sürekliliğini dengelemek için zorunlu olarak çok sayıda göçmene ihtiyaç duymaktadır. 1995 yılından beri göçmen nüfusunda % 300 civarında bir artış yaşanması çok bilinçli olarak tercih edilen bir politikadır. Japonya'nın özellikle ihtiyaç duyduğu göçmenleri hangi ülkelerden karşıladıkları ve özellikle hangi iş kollarında yoğunluklu olarak çalıştırıldıkları üzerinde kısaca duracağız. Japonya göç alan ülke olarak bu politikayı kontrollü bir tarzda devam ettirecektir. Japonya'nın ihtiyaç duyduğu göçmen potansiyelini daha çok sınır komşusu olan Çin, Güney Kore ve özelliklede Latin Amerika ülkelerinde karşılamaktadır.

Çin ise göç alan değil bir bakıma göç ihraç eden bir ülke konumundadır. Yapılan hesaplara göre 2020 yılına kadar Çin toprakları dışında yaşayacak olan Çin nüfusunun 200 milyon civarında olacağı tahmin ediliyor. Göç ihracını bir devlet politikası olarak benimseyen Çin, bu strateji ile uluslar arası alanda etkinliğini sağlamanın bir aracı olarak kullanmak istemektedir. Aynı durum Hindistan içinde geçerlidir. AB ülkelerinin özellikle de Almanya'nın ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gü-

cünü Hindistan'da karşılamaya çalışmaktadır. Rusya teorik olarak en çok göçmen barındıran Avrasya ülkesi olarak ön plana çıkıyor. Bugünkü verilere göre yaklaşık olarak 12 milyon göçmen barındırıyor. Bunların önemli bir kesimi eski Sovyetler Birliği sınırları içerisinde olup daha sonra 'bağımsız' olan ülkelerin halklarından oluşmaktadır. Bunun dışında Türkiye, İran, Pakistan, Çin, Sırbistan, gibi ülkelerde yoğunluklu olarak göçmen kökenli işçiler bulunmaktadır. Güney Kore ve Malezya ise, küresel kapitalist sistemin gelişmek olan ülkelere sunduğu bir model olarak ön plana çıkmaktadırlar. Bu ülkelerin sanayileşme alanında gösterdikleri ciddi gelişmeler nedeniyle ihtiyaç duydukları itelikli ucuz iş gücünü göçmenlerle karşılamaktadırlar.

Japonya'nın mevcut sınırları içerisinde sanayi-bilişim teknolojisi alanında üretim faaliyetinde karlarını azamileştirmek için, zorunlu olarak nitelikli ama ucuz iş gücüne sahip göçmenlere ihtiyaç duymaktadır.

Tablo-3: Japonya'da Göçmen Kadın ve Erkek oranları/1960-2005

Yıl	Genel Göçmen Nüfusu	Erkek Göçmen Nüfusu	Kadın Göçmen Nüfusu
1960	579 492	313 191	266 301
1965	595 580	317 175	278 405
1970	603 861	319 319	284 542
1975	639 987	334 335	305 652
1980	667 293	343 321	323 972
1985	717 421	363 073	354 348
1990	877 210	440940	436 270
1995	1 260 792	627 311	633 481
2000	1 686567	762 291	857 677
2005	1 998 884	945 570	1 102 917
	2 176 219	978780	1197439

Kaynak: http://esa.un.org/migration/p2k0data.asp

Dünya küresel kapitalist sisteminin stratejik ülkelerinden biri olarak bildiğimiz Japonya'nın göç alımı, özellikle 1980'lerden sonra hızla artma eğilimi içerisine girdi.1960 yılında 579 bin göçmen barındıran Japonya 1985 yılında bu rakam ancak 717 bine çıktı Yani 25 yılda göçmen sayısındaki artış 137 bin civarındadır. 1985-2005 yılları arasında ise %

300'lük bir artışla 2 milyona ulaştı. Bunun esas nedeni kapitalist küreselleşmenin uluslar arası alanda yarattığı etkilerdir. Yani sermaye uluslar üstü bir boyut kazanmakla kalmadı ayın zamanda nitelikli ucuz iş gücünün uluslar arası boyutunu arttırdı veya geliştirdi. Japon patentli uluslar üstü tekeller, küreselleşme ile birlikte karlarını en üst düzeye çıkarmak için yatırımlarını sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, aynı zamanda Japonya sınırları içinde de nitelikli ucuz iş gücüne zorunlu olarak ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle Brezilya, Çin, Güney Kore, Filipinler, Paraguay gibi ülkelerden göç almaya yöneldi. Dünyanın en büyük ekonomilerinden birine sahip olan Japonya uluslararası rekabet gücünü artırmak için zorunlu olarak diğer küresel emperyalist güçler gibi ucuz iş gücüne ihtiyacı var. Latin Amerika ülkeleri içerisinde özellikle Brezilya öncelikli olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo-4: Japonya'da bulunan Latin Amerikalı Göçmenler

Ülke	Göçmen Sayısı
Arjantin	32.7000
Bolivya	13.340
Brezilya	1.300.000
Paraguay	11.800
Peru	60.000
Kore	635.269
Çin	335.575
Filipinler	114.871

Kaynak: Ministry of Public Management, Home Affairs, Posts and Telecommunications Japan, 2004

Mevcut veriler dikkate alındığında özellikle Brezilya 1,3 milyon göçmen nüfusuyla Japonya'daki göçmenlerin % 46,1'ini, Latin Amerika ülkeleri ise yaklaşık olarak % 55'ini karşılamaktadır. Brezilya, Arjantin gibi ülkeler, küresel sistemin Latin Amerika kıtasında öncelikli olarak ön plana çıkacak birkaç ülkeden ilk ikisidir. Özellikle Brezilya'nın gelişen ekonomik gücü ve genç nüfus yoğunluğu nedeniyle uluslar arası sermayenin kıtasal merkez üslerinden biridir. Brezilya aynı zamanda nitelikli ve ucuz iş gücü bakımından Latin dünyasının merkezidir. Japonya hem Brezilya ekonomisi üzerinde etkinlik kurmaya çalışmakta hem de ucuz iş gücü emeğinden yoğunluklu olarak yararlanmak istemektedir.

Ayrıca Japonya Çin ilişkileri de sadece Asya kıtasında değil aynı zamanda uluslar arası küresel ekonomik ilişkilerde ciddi etkiler yaratacağı bilinmektedir. Bu bakımdan özellikle bilişim teknolojisi alanında Çin kökenli uzman kadroların Japonya'ya yönelmeleri hem ucuz iş gücü olarak, hem de Çin-Japon küresel ekonomilerinin yakınlaşmalarının bir sonucu olarak değerlendirmek gerekir. Çin ve Japon tarihsel politik ilişkilerindeki çelişkiler halen devam etmekle birlikte bugün esasen dünyanın en önemli küresel gücü olan Japonya ile en hızlı gelişen ve uluslar arası dengeleri etkileyecek düzeye doğru evirilen Çin arasındaki ekonomik ilişkiler hızla gelişmektedir. Bununla birlikte nüfus akışının hızlanarak iç içe geçmesi politik dengeler üzerinde ciddi bir etki yaratacaktır. Asya'nın iki büyük devi arasındaki ekonomik ve politik etkileşimin en somut yansıması nüfus akışı olacaktır. Bu bakımdan Japonya'nın son yıllarda geliştirdiği göç politikası çok yönlüdür.

Tablo-5: Japonya'daki Brezilya'lı göçmen işçilerin çalıştıkları alanlar

Sanayi	No	%	Uğraşılan iş	No	%
Tarım	475	0.4	Teknisyen	2.016	1.6
Orman	31	0.01	Yönetici	147	0.1
Balıkçılık	12	0.01	Dini işlerde çalışanlar	1,735	1.3
Maden	45	0.01	Satış	1,438	1.1
İnşaat-bina	3,695	2.9	Hizmet Sektörü	3,303	2.6
Fabrika	104,394	80.9	Yardım Servisi	149	0.1
Utility	7	0.01	Tarım, Orman ve Balıkçılık	470	0.4
Taşıma ve Ulaşım	2,019	1.6	Taşıma ve ulaşım	1,011	0.8
Satış	4,208	3.3	Üretim sürecine katılan işçiler	115,305	89.3
Para ve Sigorta	123	0.1	Diğerleri	3,519	2.7
Real estates	27	0.01			
Hizmet Sektörü	10,543	8.2			
Kamu	100	0.1			
Diğerleri	3,414	2.6			
Toplam	129.093	100.0	Toplam	129.093	100.0

Kaynak: Ministry of Public Management, Home Affairs, Posts and Telecommunications Japan, 2004

Üretim sürecinde işgücünü aktif olarak kullanan 129 bin göçmenden 104 bini doğrudan sanayi-bilişim fabrikalarında oluşan üretim faaliyeti içerisinde yer almaktadır. Hizmet ve kamu sektörü dâhil olmak üzere toplam 15 iş kolunda çalışan göçmen işçilerin % 89,1'i ağır sanayi üretiminde çalışmaktadır. Japon sanayi üretiminin teknolojik gelişimi dikkat alındığında, öncelikli olarak hedeflenen göçmen kitlesinin iş gücü niteliği hakkında bize somut bir fikir vermektedir. Göçmenlerin çalıştığı ikinci iş kolu ise hizmet sektörüdür. Geçmiş yıllarda göçmenler daha çok hizmet sektöründe yoğunluklu olarak çalıştırılırken son yıllarda nitelikli iş gücünün kullanıldığı teknoloji ağırlıklı sanayi dallarına yönelmiş olmaları aynı zamanda göç isteyen ülkelerin, belirlemiş olduğu küresel politikalarıyla ilişkilidir. Bunun en somut örneklerinde biri Japonya'dır.

Tablo-6: Dünya'daki Çin Kökenli Göçmen Nüfusunun Ülke ve Kıtalara Göre Dağılımı/

ULKELER	Effectifs	Ulkenin nüfusuna % oran	ULKELER	Effectifs	Ulkenin nüfusuna % oran
Asya	26 178 000		Europe	769 500	
Endonezya	7 315 000	4.1	Ex-URSS	274 000	>0.1
Tayland	6 000 000	10.8	France	200 000	0.3
Malezya	5 471 700	30.0	Royaume-Uni (*)	125 000	0.2
Singapour	2 112 700	77.7	Pays-Bas	45 500	0.3
Vietnam	2 000 000	3.0	Allemagne	29 500	>0.1
Birmanie	1 500 000	3.7	Italie	20 700	>0.1
Philippines	820 000	1.3	Espagne	15 000	>0.1
Cambodge	300 000	3.7	Belgique	13 000	0.1
Laos	160000	3.8	Suède	12 000	0.1
Japon (*)	150 300	0.1	Océanie	373 900	
Brunei	44 400	17.8	Australie	300 000	1.8
Chine Kong	43 600	0.2	Nouvelle-Zélande (*)	35 000	1.1
Kuwey Kore	22 800	>0.1	Polynésiefrançaise	18 000	9.5
Amériques	3 226 600		Afrique	108 000	
ABD (*)	1 645 500	0.7	Afrique du Sud	36 000	>0.1
Kanada (*)	680000	2.6	Maurice	35 000	3.4

Péru	500000	2.3	Madagascar	14 50	>0.1
Brezilya	100000	>0.1	Réunion	14 300	2.5
Panama	100000	4.2	Total	30 656 000	
Costa Rica	22 000	0.7			
Arjantin	20000	>0,1			
Jamaika	20000	0,8			
Meksika	20000	>0,1			
Ekvator	15 000	0,1			
Venezuela	15 000	>0,1			
Guatemala	14 000	0,2			
Şili	3 00	0 >0,1			
Surinam	10 000	2,5			

Kaynak: http://www.migrationinformation.org/datahub/comparative.cfm

Çinli göçmenlerin önemli bir kesimi Asya kıtasında yaşamaktadır. Ancak 1995'lerden sonra dünyanın değişik bölgelerinde çok hızla bir şekilde Çinli göçmen nüfusu akmaya başladı. Örneğin 1996 yılında Japonya'daki Çin göçmen nüfusu 150 bin, 1996 yılında 235 bin, 2003 yılında 600 bindir. ABD'de 1991 yılında, Çin kökenli göçmen nüfusu 1,6 milyon, 1996 yılında 2,4 milyon, 2004 yılında 3,2 milyona çıkmış. Fransa'da 1990 yılında 200 bin olan Çin kökenli göçmen sayısı 2004 yılı verilerine göre 450 bine. 2007 yılı verilerine göre yaklaşık olarak 589 bine çıkmış. Bugünkü verilere göre tahminen 60 milyon Çinli göçmen dünyanın değişik bölgelerinde yaşıyor. Buna Tayvan ve Hong Kong eklenince bu sayı 90 milyona çıkmaktadır.

2- OKYANUS BÖGLESİ VE AVUSTRALYA'DA GÖÇMENLİK

Okyanus bölgesi ayrı bir alt kategoride ele alınsa da özellikle Avustralya belirleyici bir öneme sahiptir. Kıta tarihsel olarak incelendiğinde nüfus yerleştirme planına dayanarak kapitalist sömürgeciliğin uygulandığı ülkelerden biridir. Nüfus yerleştirme aynı zamanda kapitalist göç politikasının en tipik örneklerinden biridir. Avrupa'nın göçmenleri Avustralya kıtasının efendileri olurlarken, aynı zaman kıta sürekli göç

almaya devam etti. Yaklaşık olarak 7,7 milyon km2 ve 20 milyon nüfusu ile km2 başına 3 kişinin düştüğü Avustralya'nın önemli oranda göçmene ihtiyacı var. Her yıl yaklaşık olarak, 150 bin nitelikli iş gücüne sahip resim göçmen alan Avustralya dünya'nın gelişmiş kapitalist ülkelerinden biri olarak göçmen akışı sürekliliğini koruyacak bir bölgedir.

Tablo-7: Okyanuslar Bölgesinde Göçmenlerin Genel Toplamı/1960-2005

OKYANUS	Erkek Göçmen Sayısı	Göçmen Kadın Sayısı	Toplam
1960	1 186 493	947 636	2 134 129
1965	1 385 724	1 164 970	2 550 694
1970	1 618 596	1 408 949	3 027 545
1975	1 761 952	1 590 626	3 352 578
1980	1 957 264	1 797 341	3 754 605
1985	2 159 888	2 026 597	4 186 485
1990	2 417 249	2 333 442	4 750 692
1995	2 536 283	2 517 766	5 054 049
2000	2 496 426	2 554 147	5 050 573
2005	2 449 928	2 583 959	5 033 887

Kaynak: http://www.esa.un.org/migration/index.asp

Okyanus bölgesi olarak ilk akla gelen ülke Avustralya'dır. Uzun yıllar İngiltere'nin sömürgesi olan ve nüfus yerleştirme yoluyla sömürgeleştiren kıtanın yıllık GSMH 522 milyar dolardır. Avustralya geniş toprakları ve gelişmiş sanayisi ile sürekli göçmenlere ihtiyaç duymaktadır. İthalat ve ihracat'ının yüz 14,8 AB ülkeleriyle, % 12,7 sini Çin ve % 11,8'ini Japonya ile yapmaktadır. 1960 yılından itibaren kontrollü bir göç akışı olmaktadır. 1960-1985 yılları arasında % yüz bir artışla 4,1 milyon düzeyine çıkarken 1985-2005 yılları arasında ise bu oran 5 milyona çıkmış bulunmaktadır. Göçmenlerin çok önemli bir kesimi Endonezya, Filipinler, Hindistan, Çin, Malezya gibi Okyanusa sınır olan ülkelerden gelmektedirler. İngilizler, Avustralya kıtasına, nüfus yerleştirme planı ile ilk Avrupa göçünü gerçekleştirirken, yerlilere karşı çok kapsamlı

katliamların uygulanarak demografik yanının 'beyaz'lar lehine değiştirilmesini sağladılar. Yerli Avustralyalılara karşı jenosit uygulanmasına rağmen, halen kendilerini Avrupalıdan çok Asyalı olarak görürler.

SONUÇ:

Asya'nın kendine özgü bir tarihi bulunuyor. Mark ve Engels, kendi dönemlerinde Asya'ya dair çok az bilgiye sahip olmalarına rağmen, birkaç kâşif ve gezgincinin anılarını okuyarak önemli sonuçlar çıkartmışlardı. Sahip oldukları çok sınırlı bilgilerle, Asya'nın sosy-ekonomik ve sosyo-politik yapısını tahlil ederek, mevcut toplumları oluşturan üretim tarzları dışında, Asya'ya özgü bir analiz yaparlar. Bildiğimiz ama üzerinde çok az konuşulan 'Asyatik Üretim Tarzı' tespitinde bulunurlar. İlginçtir, Asya'nın tarihsel, toplumsal, ekonomik ve kültürel yapısı nedeniyle mevcut üretim ilişkilerinden farklı, Asya'ya özgü olan bu üretim tarzı üzerinde kafa yorulmadı. Asya'nın tarihsel gelişimi, bu formülasyondan gizlidir. Stalin'in 'Asyatik Üretim' tarzını 'feodalizmin özgül bir biçimi' olarak tanımlamasıyla kimse bu soruna eğilip ciddi bir değerlendirmede bulunmadı. Hâlbuki Mark ve Engels'in ortaya koyduğu, bu yeni 'Asyatik Üretim Tarzı', Asya'nın bugünkü durumunun kavranmasının anahtarını veriyor. Bu bakımdan, bu sorunun yeniden gündeme alınıp tartışılması önemlidir.

Çin'in ekonomik ve politik tarihi, aynı zamanda Asya'nın tarihsel sürecini etkileyen ve ilişkileri belirleyen bir özelliği sahip oldu. Özellikle 16. 17. ve 18. yüzyıllarda Çin sadece Asya'nın değil dünya bakımından çok önemli bir etkinliğe sahipti, dünya ekonomisinde önemli bir gücü ve ekinliği vardı. Özellikle 19. Yüzyılda gerileyen Çin, 20.yüzyılın başlarında işgal edildi edilen Çin, dünya ekonomik ve politik ilişkilerinde geriye düştü. 1949 yılında Mao önderliğinde gerçekleştirilen devrim Çin'in ekonomik ve sosyal yapısında çok ciddi değişiklikler yarattı. Çin'in bugünkü ekonomik ve politik gücü geçmişten beri kesintisizce devam eden gelişme sürecine bağlıdır. Bu bakımdan 'devrimci' Çin'in gelişme evresi, aynı zamanda bugünkü sürecin anahtarını veriyor.

Küreselleşme, kıtasal güç ilişkilerini yeniden şekillendirirken, Asya bölgesi giderek stratejik merkez olmaya başlamış bulunuyor. Bölgesel küresel ekonomilerin gelişme eğilimi dikkate alındığında 2020-2025 yılları arasında Asya'nın bütünlüklü olarak dünya kapitalist sistemin merkezi olacağı anlaşılıyor. Buna paralel olarak Çin, ABD'yi çok geride

bırakarak dünyanın en büyük ekonomisi olacak. Kıtasal olarak Asya'nın, ülke olarak Çin'in merkez olması, dünya kapitalist sisteminin bütün stratejik dengelerini değiştirecektir. Böylelikle Asya ve Çin 300 yıl önceki gücünü yeniden tesis etmeye başladı. Bu küresel dönüşüm sürecinin Asya merkezli gelişmesi, dünya çapındaki değişiklikler bakımından önemli sonuçlar doğuracaktır. Bu bakımdan küresel kapitalizmin gelecekte nasıl bir biçim alacağı ve nasıl bir rotada ilerleyeceği sorusu önümüze gelmiş bulunuyor. Ancak, bunu şimdiden tahmin etmek, reçeteler vermek son derece zordur.

Küresel sermaye sürekli azami kar peşinde koşmaktadır. Bu bakımdan Asya'yı kendisine mesken seçti. Çin ve Hindistan merkezli yoğun sermaye akışı ve yatırımı esasen azami kara dayanıyor. Ancak, azami kar da sınırsız değildir ve belirli bir noktadan sonra tarhisel misyonunu dolduracaktır. Avrupa ve Amerika tarihsel sınırlarına dayandı, önümüzdeki birkaç on yıl içinde Asya da kendi tarihsel sınırlarına dayanacaktır. Böylelikle kapitalizmde sonsuza kadar yaşamayacaktır ve tarihsel işlevini bir noktadan sonra tamamlayacaktır. Küresel kapitalizm bu sürecin belki de son halkasıdır. Küresel güç dengelerinin Asya ve Çin'e kayması, bir bakıma küresel dünya sisteminin kendi tarihsel sonunu hazırlamasına doğru gidişin bir başka ifade olarak görmek mümkündür. Toplumların diyalektik tarihsel gelişme eğilimi bunu çok açık olarak ortaya koymaktadır. Yani kapitalizmin kendi tarihsel miadını doldurması kaçınılmazdır. Kapitalizmin ürünü olan karşıt güçleri oluşturan sınıflar arasındaki zorunlu tarihsel mücadele, kapitalizmin yok oluş sürecini hızlandıracak olan yegâne faktördür.

Engels, "Eğer bu bakımdan sınıf ayrılıklarının bir tarihsel mazereti varsa da, bu sadece belirli bir dönem için, sadece belli toplumsal koşullar altında geçerlidir. Üretimin yetersizliğine dayanır. Modern üretici güçlerin tam anlamıyla gelişmesiyle bertaraf olacaktır."[131] Küresel kapitalizmin gelişmesi, ekonomik-politik tarihsel sürecin bir evresine kadardır. Modern üretim araçlarının gelişmesi sınırsızdır ve özellikle zihinsel emekle fiziki emek arasındaki ayrımın ortadan kalkması, yeni ekonomik koşulları doğuracaktır. Bu aynı zamanda egemen olanın politik ve kültürel hâkimiyetinin son bulması olacaktır. Modern üretici

---

132- Aktaran Lİ Minqi, Yükselen Çin ve Kapitalist Dünya Ekonomisinin Çöküşü, Epos yay., Ankara, 2009, syf:250.

güçlerin gelişmesi ve giderek işgününün kısaltılmasıyla Marks'ın belirttiği 'özgürlük âlemi' süreci başlar. Küresel kapitalizm kendi iradesi dışında bu tarihsel olguyu koşulluyor. Bu bakımdan, küresel dünya sisteminin yerini alacak yeni bir sistem nasıl bir özelliğe sahip olacaktır. Wallerstein: "Çelişkilerin gitgide daha büyük dalgalanmalara yol açacak şekilde had safhaya vardığı bir an gelir. Yeni bilimin dilinde bu kaosun başlangıcı anlamına gelir... o da çatallanmalara(yol ayrımlarına, ç.n) yol açar... Çatallanmadan sonra, diyelim 2050 ya da 2075'ten sonra, sadece birkaç şeyden emin olabiliriz. Artık bir kapitalist dünya ekonomisinde yaşıyor olmayacağız. Onun yerine, başka bir düzen ya da düzenler başka bir tarihsel sistem içinde yaşıyor olacağız. Ve böylece, muhtemelen yeniden bir kez daha göreli bir barışı, istikrarı ve meşruiyeti tanıyacağız. Fakat bu, şimdiye dek bildiğimiz barış, istikrar ve meşruiyetten daha iyisi mi olacak, yoksa daha mı kötüsü? Bu sorunun yanıtı, hem bilinmiyor, hem de bize kalmış."[132]

Wallerstein'in yaptığı değerlendirmede, 2050-2075 yılları arasında, dünya kapitalist sistemi tarihsel rolünü dolduracak ve yok olacaktır. Bu değerlendirme, bugünkü ekonomik ve politik gelişmelerin, gelecekte ortaya çıkartabileceği sistemlere dair bir öngörü olup mutlak değildir. Peki, nasıl bir dünya sistemi var olacaktır. Buna peşinen yanıt vermek oldukça zordur. Ancak, modern üretici güçlerin gelişme düzeyine paralel olarak karşıt sınıflar arasındaki çatışma hem çok daha keskin, hem de bölgesel/kıtasal devrimler süreci çok daha güncel olacaktır. Küresel kapitalist sistemin modern işçi sınıfı kendi sistemini kurma olasılığı çok daha güçlüdür.

Küresel sistemin merkez üssü haline gelmeye başlayan Asya, aynı zamanda karşıt sınıflar arasındaki çatışmanın da merkezi olabilir. Asya'da doruğa ulaşacak olan küresel kapitalist sistemin yok oluşu da burada gerçekleştirecek gibi görünüyor. Bu bakımdan küresel bölgesel devrimlerin yeniden Asya'dan başlaması sürpriz sayılmamalıdır.

133- Aktaran Li, age syf:232.

KAYNAKLAR

Kitaplar

AKKURT Mehmet, Siyasi Ve Ekonomik Stratejiler IQ Yay, İstanbul, 2005.

AMİN Samir, Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme, Kaynak yay., İstanbul 1997.

ASLAN Yasin, Hazar Petrolleri, Berikan yay. İstanbul, 2005.

AVAR Banu, Avrasyalı Olmak, Truva Atı yay. 2007.

AYDIN MUSTAFA, Derleme Küresel Politikada Orta Asya, Nobel yay. İstanbul, 2005.

AYDIN M., Yakın Dönem Güç Mücadeleleri Işığında Orta Asya Gerçeği, Gündoğan yayınları, İstanbul, 2004.

BİLGİN Mert, Avaraysa-Enerji Savaşları, IQ Yay., İstanbul, 2005.

BİLGİN Mert, Hazarda Son Darbe, IQ Yay., İstanbul, 2005.

BİRSEL Haktan, Gizli Çember ve Özbekistan, IQ Yay2005.

BARNETT Thomas, Pentagon'un Yol Haritası-1, 2 1001 Kitap yay., İstanbul, 2005.

BENJAMİN Bernard Barber/ L'Empire De La Peur, Fayard yay., 2001.

BRZEZİNSKİ Z., GATES M. Robert, İran'ın Zamanı Geldi, Profil yay. İstanbul, 2006.

BRZEZİNSKİ Z., Tercih, Küresel Hakimiyet mi? Küresel Liderlik mi? İnklap yay. İstanbul, 2004.

BRZEZİNSKİ Z., Büyük Satranç Tahtası, İnkilap yay. İstanbul. 2005.

BRZEZİNSKİ Z., İkinci Şans, İnklap yay., İstanbul, 2007.

BRZEZINSKI Z. & SCOWCROFT Brent, Amerika ve Dünya, Profil yay. İstanbul, 2008.

BRZEZİNSKİ Z, Le Grand Echiquier Edition Hachette Littératures, Paris, 1997.

BONİFACE Pascal, L'Année Stratégique, 2006-2008-2009-2010.

BULLİTT William C., Asıl Büyük Dünya , Çeviren Halit Çakır-Nebioğlu yay., İstanbul,

BUHLER Pierre, La Puissance au XXIe siecle, Les nouvelles définitions du monde, editionsS NRS, Paris, 2011.

BÜYÜKAKINC Erhan(Derleyen), Değişen Dünya'da Rusya ve Ukranya, Phoenix yay. Ankara, 2004.

CHAUTARD Sophic, Geoplitique et Petrol, Ed. Studyrama perspectives, 2001

CHASE R. - HİLL E. - KENNEDY P. - MAKOSVKY O., Eksen Ülkeler- Gelişen Dünya'da ABD Politikasının Yeni Hatları, Sabah kitapları yay., İstabul, 2000.

CASIN H. M, Rusya İmparatorluk Stratejisi Rusya-Ukranya Araştırmalar Dizisi No:3, Ankara 2002.

CHOMSKY Noam, Korsanlar ve İmparatorlar, Yeni Zamanlar yay., 2004.

CHOMSKY Noam, Amerika Müdahaleciliği, Toplum yay., İstanbul, 2003.

ÇİFTYÜREK Sinan, Emperyalizmin Avrasya Stratejisi Ortadoğu ve Kürdistan, Gün yay., İstanbul,

COOPER Robert, The Breaking of Nations: Ordre anr Chaos In The Twenty-First Century. Atlantic Books, London, 2005.

COURMOND Barthélémy, Géopolitique de Japor, edition artege, Paris, 2010

DAVUTOĞLU Ahmet, Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslar arası Konumu, Küre yay,, İstanbul, 2003 .

DEMİR, DEDEOGLU Beril, "AB'nin Güney Kafkasya Politikas", Dünden Bugüne Avrupa Birligi, der. İstanbul, 2003.

DJALİLİ, Mohammed Reza, Le Caucase Postsovietique, Bruxelles, 1998.

DOKUZLAR Bircan, Dünya Güç Dengesinde, Yeni Silah Doğal Gaz, lQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006.

DOREL Gerard, Altas de l'empire Americain, Autrement yay., Paris, 2006.

DUFOUR, Jean-Louis, Les crises International de Pekin a Sarajevo 1900-1995, Paris, 1996.

DUGİN Alexandr.. Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım, Küre Yay. İstanbul, 2003.

GRAY Colin S,- SLOAN Geoffrey, Jeopilitik Strateji ve Coğrafya, Asam yay, Ankara, 2003.

FOUSMA Vassilis K., Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya, Aykırı Araştırma yay., İstanbul, 2004.

HARADT M.- NEGRİ, A. İmparatorluk, Ayrıntı yay., İstanbul, 2002.

HART Martin- BURKET Paul Lansberg, Küresel Çatışmanın Yeni Aktörü, Çin ve Sosyalizm, Kalkedon yay, İstanbul, 2006.

HARVEY David, Yeni Emperyalizm, Everest yay., İstanbul, 2004.

HETCHENS Christopher, Henry Kissinger'in Yargılanması, İstanbul, Everest yay., İstanbul, 2001

HUNTİNGONT S., Medeniyetler Çatışması, İstanbul . Okyanus yay., 2006.

HUNTİNGONT P. Samuel, Le Choc des civilisations, Edition Odile Jacop, Paris, 2002.

JOSEPH Nye, Amerika Gücünün Paradoksu, 1111 yayınları, İstanbul, 2005.

KARABULUT Bilal, Strateji Jeostrateji ve Jeopolitik, Platin yayın. Ankara, 2005.

KARACA R. Kutay, Dünya'daki Yeni Güç Çin, Tek Kutuptan, Çok Kutuba, IQ Yay. 2004.

AKKURT Mehmet, Afganistan'ın Yapılanmasında Siyasi Ve Ekonomik Stratejiler IQ Yay. İstanbul, 2005.

KENNEDY Paul, Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşü, Türkiye İş Bankası Kültür yay., İstanbul, 1994.

KİSSİNGER Henry, Diplomasis, Türkiye İş Bankası Yayınları

KİSSİNGER Henry, La Nouvelle Puissans Americaine, édition Fayard, Paris,2003.

KİSSİNGER Henry, De la Chine, edition Fayard, Paris, 2005.

KLEVEMANS Lutz, Yeni Büyük Oyun-Orta Asya'da Kan Ve Petrol, Everest yay., İstanbul, 2004.

KONA G. Gamze, Ortadoğu, Orta Asya ve Kesişen Yollar, İstanbul IQ Yay. İstanbul, 2004.

Kwame Nkrumah, New Colonialism: The Last Stage Of İmperialsm Humanities Press İnternastional, 1965, p. 126.

LAURENT Eric, La Face Cachée Du Pétrole, Platon yay., Paris, 2004.

LEFEBVE Maxime, Amerikan Dış Politikası, İletişim yay., İstanbul, 2005.

LEMBERT Denis, Géopolitique de la Chine, édition Elippses, Paris, 2009

LENİN V.İ. Kapitalizmin En Yüksek Aşaması, Seçme Eserler Cilt:5, İnter yay., İstanbul, 1995.

LEVESQUE, Jacques, L'URSS en Afganistan de l'invasion ou Retrait Complete, Bruxelles, 1990.

MARKS K. Kapital Cilt-1, 2, 3, Sol yayınları.

MARKS K. ve ENGELS F. Komünist Manifesto, Sol yayınları,

MARX K. ENGELS F. Seçme Mektuplar, Evrensel Basım-Yayın

MBABİA Olvier, La Chine en Afirque, histoire géopolitique, jéoéconomique, edition Ellipses, 2012.

MERENNE-SCHOMAKER Berenne, Géographie de l'Energie! Edition Belin, Paris,2011

NORENG Qystein, Ham Güç-Petrol Politikaları Ve Pazarı, elips yay., İst. 2004

NYE JR Joseph S., Amerikan Gücünün Paradoksu, 1111 yay., İstanbul, 2003.

ONAY Yaşar Doç. Dr,, Rus Stratejisinin Mimarları, İlgi Kültür Sanat Yay.İstanbul, 2008

ÖZEY Ramazan, Amerikalılaşmak, Aktif yay., İstanbul, 2003.

PAİLLARD Christophe, ZELENK Alexandre Pierre, Geopolitique du Petrol, Ed. Technip, Paris, 2005.

PARLAR Suat, Barbarlığın Kaynağı Petrol, Anka yay, İstanbul, 2003.

PEKÖZ Mustafa, Küresel Güçlerin Ortadoğu Stratejisi, Kalkedon yay., İstanbul, 2007.

PRADİNES Annen-Marie et LAFAYE Hélène, La Chine, de retour au milieu de monde, édition Elippses, Paris, 2012.

RİŞVANOĞLU M. F Mahmut, Küresel Şirketler İmparatorluğu, Doğu Kütüphanesi yay., İstanbul, 2005.

ROBERTS PAUL, The End of Oil, Bloommsbury Publications ,Great Britain, 2004.

ROY Olivier, Yeni Orta Asya'da Ulsların İmal Edilişi, Metis Yay. İstanbul, 2000.

PREVOT Henri, Trop de Petrole, Ed. Seuil, Paris, 2002.

SIPRI YEARBOOK 2008 and 2010, Armaments, Disarmament And International Security

SÖNMEZ Sinan, Dünya Ekonomisinde Dönüşüm, Sömürgeçilikten Küreselleşmeye, İmge yay, Ankara. 1998.

ŞEN Serdar, Ulus Devletten Bölgesel Güç Oyunlarına, Çiviyazıyarı, İstanbul, 2002.

The World Defence Almanac-Military Technology 2005, Wehr Wissen, Almanya, 2004.

WALLERSTEİN İmmanuel, 21.yy'da Siyaset, Aram yay., İstanbul, 2004.

WALLERSTEİN İmmanuel, Amerikan Gücünün Gerileyişi Metis yay., İstanbul, 2004.

WENT Robert, Küreselleşme, yazın yay., İstanbul, 2001.

WRİSTON B.W., Ulusal Egemenliğin Sonu, Düşün yayınları,

YAPICI UTKU, Küresel Süreçte Türk Dış Politikasının YeniAçılımları: Orta Asya ve Kafkasya, Otopsi yay. İstanbul, 2004.

YILMAZER Mehmet, Güç Merkezlerinin Stratejik Yönelişleri, syf:185, alaz yayınları, 2002.

WALLERSTAİN İmmanuel, Amerikan Gücünün Gerileyişi Metis Yay. 2004.

ZİEGLER Jean, Dünyanın Yeni Sahipleri, Altın Kitapları yay., İstanbul, 2004.

Makaleler Ve Analizler

AFRASİABİ Kaveh L, "A leap of faith for Iran and the US", Asia Times, June 10, 2006.

AKAD Mehmet Tanju, "Sratejik, Taktik, Teknolojik ve Jeopolitik Yönleriyle 20. Yüzyıl Savaşları", cilt-1, Kastaş Yay. İstanbul, 1992.

ARAÇ T. "Amerika Orta Asya İlişkileri", Avrasya Dosyası, Cilt 5, sayı:3, Sonbahar, 1999

ARGOUNES Fabrice, "Les nouvelles puissances asiatiques en Oceéanie", Questions İnternationales, La Cihne, et nouvelle Asie No: 48 mars-avril 2011

ATASOY Emin, Rusya Fderasyonu sınırları icinde yer alan ozerk cumhuriyetlerin etnocoğrafya ışığında değerlendirilmesi, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/7 Fall 2008

BAKER Dean, "Et si Washington se passais de la Chine ? », Manière de Voire, No:123, Juin-Juillet 2012

BHADRAKUMAR M. K., "The Great Game comes to South Asia", Asia Times, May 24, 2006.

BHADRAKUMAR M. K., "China, Russia welcome Iran into the fold", Asia Times, Apr 18, 2006.

BHADRAKUMAR M. K, "Russia's search for collective security", Asia Times, May 31, 2006;

BHATTY Robin and BRONSON Rachel, 'NATO's Mixed Signals in the Causasus and Central Asia', Survival, clit.42 No:3, sonbahar 2000

BRETTON, Phippe, Relations Internationales Contemporaines, Paris, 1993.

BLANK Stephen, 'The United States and Central Asie,

BROWN M.E., 'East Asian Security', 1996

ÇAĞRI Erhan, "ABD'nin Orta Asya Politikaları ve 11 Eylül'ün Etkileri", Uluslar arası İlişkiler, Cilt-1, Sayı-3, Güz-2004

CLOVER Charles, "Foutunes et infortune des 'nouveaux Russes'", " Problèmes Economique, Numero: 2997, Septembre 2009.

COLOMA Tristan, "Quand I' Afirque débarque", Manière de Voire, No:123, Juin-Juillet 2012

CRANCE R., The Rise of the Virtual State, 1999

CHENEY Dick, "Report of the Notional Energy Policy Developelent Group", Washington, 2001,

EFEGİL E., "Orta Asya Bölgesinin Jeostratejik, Askeri, Siyasi, İktisadi, ve Doğal Kaynakları Açısından önemi" Derleme Kitap; Yakın Dönem Güç Mücadeleleri Işığında Orta Asya Gerceği, Gündoğan yay, İstanbul, 2004

EKİCİ G, "Özbeksitan-ABD Stratejik Ortaklığının Geleceği, Stratejik Analiz", Ekim 2004, Cilt:5 Sayı;54, 2004

FOGARTY Philippa, "Shanghai grouping moves centre stage", BBC News, < http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/5076032.stm>, 14 June 2006.

DEKMEJİAN, HRAİR and SİLONAİN Hovann H. Troubled Waters: The Geopolitics of the Cospain Region (Palgrove MacMillan, New York,2001,

GOLUB Philip S., "Remis en question du 'modèle' occidental" Manière de Voire, No:105, Juin-Juillet 2009

GORDON R. Michael., "Rumsfeld describes Iran as a top 'terrorist nation'", International Herald Tribune, June 4, 2006.

GORDON P.H., Their Own Army? Foreign Affairs, July/Aug 2000.

GRAVEREAU Jacques et BRİERE Héloise. "Que fait la Chine de ses devises?", " Problèmes Economique, Numero: 2946, Avril 2008 .

HAU GRAVEREAU Jacques et BRİERE Héloise. "Que fait la Chine de ses devises?", " Problèmes Economique, Numero: 2946, Avril 2008 .

SHOFER, The Groste task; Journal Geopolitik 18,

HÜSEYİNOV Fuad, "Avrupa Birligi ve Azerbaycan", Avrasya Etütleri, No. 19 (İlkbahar-Yaz 2001.

JAFFRELOT Christophe, "Avec I'İnde, amis parfois, ennemis souvent", Manière de Voire, No:123, Juin-Juillet 2012

JULLİEN François, "L'Europe, la Chine: une alternative pour la pensée", Questions İnternationales, La Cihne, No: 6, Mars-Avril, 2004

KARİN Erlan, "The Shanghai Cooperation Organization and Its Implications for Central Asia", in Slavic Eurasia's Integration into the World Economy and Community, Slavic Research Center, Hokkaido University, 2003

KAVEH L Afrasiabi, "A leap of faith for Iran and the US", Asia Times, June 10, 2006.

KİSSİNGER Henry A., The Future of U.S.-Chinese Relations, Foreign Affairs, Numbre:90, March-April 2012,

KLARE Michael T,, "Poudriere de la Planete, Maniere de Voire" Le Monde Diplomatique, no.37, 1998.

KLARE Michael T„ "The new Geography of Coflict" Foreign Affairs, Volume: 80, Numbre-3, May-June 2001.

KRUGMAN-MAURICE Paul R. Obstfeld, "International Economics, Theory and Policy, Harper Collins Obstfeld, International Economics, Theory and Policy", Harper Collins College Publishers, Newyork,1994

LAP LAM Willy Wo, "Singing a different tune to the US", South China Morning Post, July 26,

LEMOİNE Françoise; Űnal-Kesenci, Deniz, 2002: China in the international segmentation of production processes (CEPII Working Paper No. 2002-02; Paris, Centre d'Etudes Prospectives et d'Informations Internationales).

LIEMT Gijsbert Van. From contract manufacturers to providers of Electronic Manufacturing Services (EMS) Working papers are preliminary documents circulated to stimulate discussion and obtain comments. Sectoral Activities Programme, April 2007

LYNN Barry C. 2005 End of the line: The rise and coming fall of the global corporation (New York, Doubleday).

LUO Jianxi, "The Growth of Independent Chine Automotive Companies, International Motor Vehicle Program", MIT. May 6, 2005

LELE Ajey, Institute for Defence Studies and Analyses, New Delhi, India, China: A Growing Military Space Power, 2005, Astropolitics, 3:67-75.

MEARSHEİMER, John J. (2001), "The Future of the American Pacifier," Foreign Affairs, 80 / 5: 46-61.

MOREU Philippe, Problema strategiques Contemporaines, Paris, 1992.

Landmine Action UK, Actiongroup Landmine.de, et Mines Action Canada, Explosive remnants of war and mines other than anti-personnel mines, Global Survey 2003-2004,

International Labour Office (ILO) 2007 The production of electronic components for the IT industries: Changing labour force requirements in a global economy (Report for discussion at the Tripartite Meeting on the Production of electronic components for the IT industries: Changing Labour Force Requirements in a Global Economy (Geneva, ILO, 2007).

MADDİSON Angus, " La main-e'ouvre au cour de la low-cost economy" " Problèmes Economique, Numero: 2946, Avril 2008.

MAİNVİLLE Michael, "Central Asian bloc considering Iran for membership", Washington Times, 5 June 2006.

MOROZOV EVGENİ, "NATO's Evil Twin?", TCS Daily, 08.06.2006,

MORRISON Wayne M., Specialist in Asian Trade and Finance, China-U.S. Trade Issues. August 10, 2011

NASIROV Elman Dr., Baku Devlet Üniversitesi, Smolin O.N. "Russia in the Global World: Answers to the Challenges of New Century ("Round table"). International Life", No: 7, 2001.

National Security Strategy for a New Century, Washington, The White House, Ekim, 1998, s.39-41

NİCOLAS Fransoise, "Les économies asiatiques face à la crise économique et financière", Questions İnternationales, La Cihne, et nouvelle Asie No: 48 mars-avril 2011

NIQUET Valérie, "La Chine, pivot des enjeux stratégiques régionaux", Questions İnternationales, La Cihne, et nouvelle Asie No: 48 mars-avril 2011

OKSAY Suna Dr., "Türkiy'nin Rekabet Gücü, (AB Ülkeleri, Japonya ve ABD karşılaştırmalı)", TİSK İnceleme Yayınları 15.

ROSE HERVİG Holger, "Jeopolitik: Haushofer, Hitler ve Lebensraum", Jeopolitik, Strateji ve Coğrafya. ASAM yay. Ankara, 2003,

RAMİREZ Luis, "Politics of Oil Dominate Shanghai Summit", VOA News, 15 June

RUMER, Eugene (2002), "Flashman's Revenge: Central Asia after September 11," Strategic Forum, No. 195.

ROBERTS John, The Turkish Gate: Energy Transit and Security Issues,Turkish Policy Quarterly,Winter 2004, Vol:3,No:4, s.103.

SAPİR Jacques, "L'économie russe, de la 'thérapie de choc' au 'années Poutine'" Problèmes Economique, Numero: 2997, Septembre 2009.

SAXENİAN Anna Lee 2006 The new Argonauts: Regional advantage in a global economy (Harvard University Press, Cambridge, Mass).

SERRA Régine, "La Chine, puissance régionle", Questions İnternationales, La Cihne, No: 6 Mars-Avril, 2004.

SEYIDOĞLU Halil, "Uluslararası Finans, İstanbul", 1994 Publishers,New-york,1994

SEYIDOĞLU Halil, Uluslararası İktisat, Teori, Politika ve Uygulama^", Güzem Yayınları No:11, İstanbul, 1996.

SLOAN Geoffrey, "Sid Halford J. Mackinder: Geçmişte Günümüze Kalpgah Kuramı, Jeopolit. Strateji ve Coğrafya" , ASAM yay. 2003

SUR Serge, "La Chine ou la mondialisation", Questions İnternationales, La Cihne dans la mondialisation, No: 32, juillet-aout, 2008

TAKEMİ Keizo, Sankei Shimbun gazetesindeki makalesi, 27.12.2001

TİMUR Hakas. Cumhuriyeti, Kültür Bakanlığı Türkiye Temsilcisi, "Etnisite Işiğinda Rusya Federasyonu, Rusya Federasyonu Anayasası, madde 65/1.

VAN LİEMT Gijsbert: Applying global best practice: Workers and the "new" methods of production organization (ILO Employment Department, Geneva, 1998 mimeo), and at: www.ilo.org/public/english/ employment/ strat/publ/etp15.htm.

Yİ, Kei-Mu, "Can vertical specialization explain the growth of world trade?", in Journal of Political Economy (Vol. 111, No. 1,) 2003

WHİRTH Timothy E., GRAY C Boyden and PODESTA John D., "The Future of Energy Policy, Foreigns Affairs", July-Eugust 2003, Volume 82, Numbre 4,s.132

VAN LİEMT Gijsbert: "Summary and Conclusions", in G. van Liemt (ed.): Industry on the move: Causes and consequences of international relocation in the manufacturing industry (ILO, Geneva, 1992).

WONG Jhon- CHAN Sarah, "China's Emergerce as a Global Manifakturing Center; İmplications for ASEAN. Asia Pasific Business Review 9, Numbre:1, No 2002,

The Rising Supergiants: The Challenge of India and China for U.S. Policy-makers in the 21st Century

"Pro-Democracy Groups are Harassed in Central Asia," New York Times, December 4, 2005.

Country Analysis Briefs:Central Asia,(September 2005),Energy Information Administration, http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Centasia/Natural-Gas.html#TBA (Ulaşım 13.04.2007)

Dergiler

Economist Intelligence Unit, "Country Report China - Main report: February 1, 2009."

Economist Intelligence Unit, "Industry Report: Automotive, July 2009."

Automotive News, "2008 Guide to China's Auto Market," April 14, 2008, p. 3.

Financial Times, "Rule of the Iron Rooster," August 24, 2009.

Washington Post, "As Detroit Crumbles, China Emerges as Auto Epicenter" (May 18, 2009.

Ward's Automotive Yearbook 2009, "China Sales Growth Slows on Global Slump,"

Financial Times, "BMW plans to boost China output after demand surge" (November 13, 2009.

The Wall Street Journal, "Auto Sales in China Increase Sharply Amid Stimulus Measures" (November 10, 2009

Automotive News, "2009 Guide to China's Auto Market" (April 27, 2009), p.10.

Financial Times, "GM to make light trucks in China" (August 30, 2009).

The Detroit News, "Fiat to start joint venture in China," (July 7, 2009). Fiat also had previously planned a joint venture with Chery Automobile, China's largest independent domestic carmaker, to start production in 2009. But the project was put on hold in March 2009.

Economist Intelligence Unit, "Automotive Briefings & Forecast: Foreign investment in car making" (January 31, 2008).

Automotive News China, "Letting BAIC bid for Opel reflects a major government policy shift," July 8, 2009; also see cases discussed in a later section "Chinese Auto Sector Commitments."

Automotive News, "China's SAIC takes over MG plant in England," December 26, 2007.

Economist Intelligence Unit, "Industry Report: Automotive July 2009."

Alternative Economiques, Les Chiffres de l'economiques 2010,

Le Monde Diplomatique Manière de Voir, Le Japon Méconnu No:105 Juin-Juillet 2009

Le Monde Diplomatique Manière de Voir, Chine Etat Critique No:123 Juin-Juillet 2012

Le Monde, Bilan Ekonomie, L'atlas oe 179 Pays, 2010

Problèmes Economiques, La Chine, Atelier du Monde, No: 2,946, Avril 2008

Problèmes Economiques, La Russie Cherche sa vois, No: 2,977, Avril 2009

Questions İnternationales, La Cihne, No: 2 juillet-aout, 2003

Questions İnternationales, Le Petrol: Ordre ou désordre mondial, No: 6, mars-avril 2004

Questions İnternationales, La Cihne dans la mondialisation, No: 32, juillet-aout, 2008

Questions İnternationales, La Cihne, et nouvelle Asie No: 48 mars-avril 2011

New Left Review dergisi, Mart/Nisan 2009

New York Times, 7 Aralık 2002

Wall Street Journal, 25 Temmuz 2001,

Foreign Affairs, March-April 2012

Le Nouvel Observateur, Atlaseco, Atlas Ekonomik Mondial, 2006,2007, 2010

Washington Times., Iran for Membership" June 4, 2006

RAPORLAR

World Investment Report 2008: Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge. www.unctad.org/en/docs/wir2008_en.pdf.

World Investment Report 2007. Transnational Corporations, Extractive Industries and Development. www.unctad.org/en/docs//wir2007_en.pdf.

World Investment Report 2006. FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development. www.unctad.org/en/docs//wir2006_en.pdf.

World Investment Report 2005. Transnational Corporations and the Internationalization of R&D. www.unctad.org/en/docs//wir2005_en.pdf.

World Investment Report 2004. The Shift Towards Services.

World Investment Report 2003. FDI Policies for Development: National and International Perspectives.

World Investment Report 2002: Transnational Corporations and Export Competitiveness (New York and Geneva, 2002).

World Investment Report 2001: Promoting Linkages..

World Investment Report 2000: Cross-border Mergers and Acquisitions and Development.

World Energy Outlook, 2010

İnternet Siteleri

http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/HRW/1b620a26b5b5d654670e069e76516287.html,14

http://www.tcsdaily.com/article.aspx?id=060806A

http://www.forbes.com/lists/2010/18/global-2000-10_The-Global-2000_Rank_5.html

http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_The-Worlds-Billionaires_Rank_20.html

http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_The-Worlds Billionaires_CountryOfCitizen.html

http://www.wto.org/french/res_f/statis_f/its2009_f/its2009_f.pdf

http://www.wto.org/french/res_f/statis_f/its2011_f/its11_toc_f.htm

http://perspective.usherbrooke.ca/bilan/,

http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/statistic/AsiaAfrica/201002/20100206776301.html

http://www.fb-bourse.com/classement-operateurs-telecoms-2012/2/

http://www.internetworldstats.com/stats.htm

http://www.internetworldstats.com/stats3.htm

http://www.fb-bourse.com/classement-des-banques-2012/2/

http://www.pwc.fr/foreign-banks-in-china-2012-7eme-edition.html

http://www.fb-bourse.com/category/classements/compagnies-aeriennes-classements

http://www.worldometers.info/cars/

http://en.wikipedia.org/wiki/Automotive_industry

http://www.worldometers.info/cars/

http://en.wikipedia.org/wiki/Automotive_industry

http://en.wikipedia.org/wiki/Automotive_industry_in_the_People%27s_Republic_of_China

http://www.chinacarforums.com/chinese_car_manufacturers.html

http://www.softwaretop100.org/research-publications

http://tr.wikipedia.org/wiki/Foxconn

http://www.wtrg.com/EnergyReport/National-Energy-Policy.pdf

http://www.unctad.org/infocomm/francais/gaz/marche.htm#pipe

http://www.visteon.com/worldwide/asia/china.html ,

http://turkish.cri.cn/chinaabc/chapter6/chapter60402.htm

http://www.turkeyarena.com/turkeyarena/tarih/8362-japonyada-din-ve-felsefi-gelenekler.html

http://www.atchinese.com/index.php?option=com_content&task=view&id=18001&Itemid=63.html

http://www.dunyadevletleri.com/istatistikler_diller.html

http://www.stradigma.com/turkce/agustos2003/print_09.html

http://tr.wikipedia.org/wiki/GSY%C4%B0H

http://translate.googleusercontent.com/translate_c?hl=fr&langpair=en|fr&u=http://en.ec.com.cn/article/newsroom/newsroom-trade/200906/884130_1.html&rurl=translate.google.fr&usg=ALkJrhhuNO_KNOCOY9hxdNtEID3yoesjaw

http://www.chinacarforums.com/chinese_car_manufacturers.html

http://www.washingtontimes.com/news/2006/jun/04/20060604-103052-2402r

Şanghay İşbirliği Örgütü resmi, http://www.sectsco.org/html/00088.html , Erişim: 01.07.2008

"SCO Not To Become A Military Bloc" 18.04.2006, http://news.oneindia.in/2006/04/18/sco-not-to-become-amilitary- bloc-1145370981.html , Erişim: 17.07.2008

http://en.rian.ru/analysis/20060621/49855458.html

http://www.chinoisdefrance.com/migrants-chinois-chine.html

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9Clkelerin_y%C3%BCz%C3%B6l%C3%A7%C3%BCmlerine_g%C3%B6re_s%C4%B1ralamas%C4%B1

http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=28276

http://fr.wikipedia.org/wiki/Banque_asiatique_de_d%C3%A9veloppement

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z_Devletler_Toplulu%C4%9Fu

http://www.rferl.org/featuresarticle/2007/02/6FAAF0FE-8FEC-4DEF-B314-B4B474B4A6A7. ŞİÖ Devlet Başkanları zirvesi sonuç bildirisi, 5 Temmuz 2005, Astana Kazakisan. ŞİÖ resmi internet sitesi, http://www.sectsco.org/html/00500.html , 17.07.2008

https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2179rank.html Erişim: 17.07.2008

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_%28nominal%29

http://unstats.un.org/unsd/snaama/dnltransfer.asp?fID=2, Report for Selected Countries and Subjects". International Monetary Fund. Retrieved June 2, 2012.

http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:20399244~menuPK:1504474~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html

http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_The-Worlds-Billionaires_CountryOfCitizen.html

http://www.opec.org/opec_web/en/publications/202.htm

http://www.gazprom.com/about/production/projects/pipelines/central-asia/

http://www.indexmundi.com/energy.aspx?region=as&product=oil&graph=consumption

http://www.indexmundi.com/energy.aspx?region=as&product=oil&graph=consumption

http://www.eia.gov/forecasts/steo/query/, February 2012

http://www.indexmundi.com/energy.aspx?region=as&product=oil&graph=consumption

http://www.wikinvest.com/wiki/Chevron#Natural_Gas

http://www.forbes.com/lists/2010/10/billionaires-2010_The-Worlds-Billionaires_CountryOfCitizen.html

http://www.planeteenergies.com/contenu/produit_consomme_gaz.html

http://fr.wikipedia.org/wiki/Banque_asiatique_de_d%C3%A9veloppement

http://www.apec.org

http://www.chinoisdefrance.com/migrants-chinois-chine.html

www.esa.un.org/migration/index

http://www.hindoloji.com/index.php/diller

http://tr.wikipedia.org

http://www.apec.org

Central Intelligence Agency, The World Factbook, Rank Order - Natural Gas -Proven Reserves

http://www.faw.com/webcontent/aboutfaw.jsp?pros=history_forword.jsp&phight=550&aboutHistory, "About FAW, History," entry at China First Automobile Works (FAW) Group Corporation. as viewed on August 17, 2009.

GM. GM Communications. "General Motors Makes Leadership Appointments for New Shanghai-Based International Operations." Shanghai, July 24, 2009. http://media.gm.com/servlet/GatewayServlet?target= http://image.emerald.gm.com/gmnews/viewmonthlyreleasedetail.do?domain=797&docid=5583

Magna corporate website (http://www.magna.com/magna/en/global/); Visteon website

China Ministry of Industry and Information Technology (MIIT) annual industrial report 2009,

www.solforum.net

www.silkroadintelligencer.com 9 Temmuz 2008

www.sipri.com, www.bancworld.com ve L'année Stratégique2006/ Analiyse des enjeu internationaux Yearbook of World Disarmamentwww.controlarms.org/ Documents

DW, jdw.janes.com, 27 Şubat 2008

DefenseNews, 25 Şubat 2008.

The Rising Supergiants: The Challenge of India and China for U.S. Policymakers in the 21st Century2006.

International Monetary Fund. Retrieved 2011-09-21.

OMC, Profils commerciaux – 2010

Ministry of commerce the people's republic of china,

Ministry Of Information Industry, China

China Ministry of Industry and Information Technology (MIIT)

China Semiconductor Industry Association

China□s Electronics Sector - Prepared for IEICI, May 2009

National statistics. Heritage foundation

La Banque Mondiale Pays Tendances Données

Uluslar arası alanda ekonomik, politik, askeri, kültürel ve toplumsal ilişkilerde çok yönlü değişiklikler yaşanıyor. Kapitalist sistem, kendisini reorganize ederek yeni alanlara açılarak ilerliyor. Küreselleşme, kapitalist sistemin diyalektik tarihsel evrimini takip eden bir süreç olmakla birlikte, geçmişin bir tekrarı olmayıp yeni bir tarihsel evreyi tanımlamaktadır.

Kapitalist üretim güçlerindeki niteliksel gelişme, hem küresel güçler ve dolayısıyla aynı ve farklı sektörlerde yer alan küresel tekeller arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlamayı, hem de üretim ilişkisine dayanan farklı sınıflar arasındaki ilişkinin yeniden analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Küresel çatışma ve rekabet merkezi Asya'ya kayıyor. Uluslar üstü sermaye gruplarının azami kar alanı olarak işlev gören Asya kıtası, küresel sistemin stratejik merkezi olmaya adaydır. Önümüzdeki 20 yıl içerisinde Çin, ABD'yi çok geride bırakarak dünyanın en büyük ekonomisi haline gelecektir. Asya'nın ve özellikle Çin'in küresel sistemin merkezi haline gelmesi, uluslar arası kapitalist ilişkilerin stratejik dengelerini de yeniden şekillendirecektir.

Avrupa ve Amerika kapitalizmi artık tarihsel sınırlarına dayandı, önümüzdeki birkaç on yıl içinde Asya da kendi tarihsel sınırlarına dayanacaktır. Böylelikle kapitalizmde sonsuza kadar yaşamayacaktır ve tarihsel işlevini bir noktadan sonra tamamlayacaktır. Küresel kapitalizm bu sürecin belki de son halkasıdır.

Kapitalizmin ürünü olan karşıt güçleri oluşturan sınıflar arasındaki zorunlu tarihsel mücadele, kapitalizmin yok oluş sürecini hızlandıracak olan yegâne faktördür. Asya'da doruğa ulaşacak olan küresel kapitalist sistemin yok oluşu da burada gerçekleştirecek gibi görünüyor. Bu bakımdan küresel bölgesel devrimlerin yeniden Asya'dan başlaması da sürpriz sayılmamalıdır.

PALES YAYINLARI

ISBN-13: 978-6056427350